

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

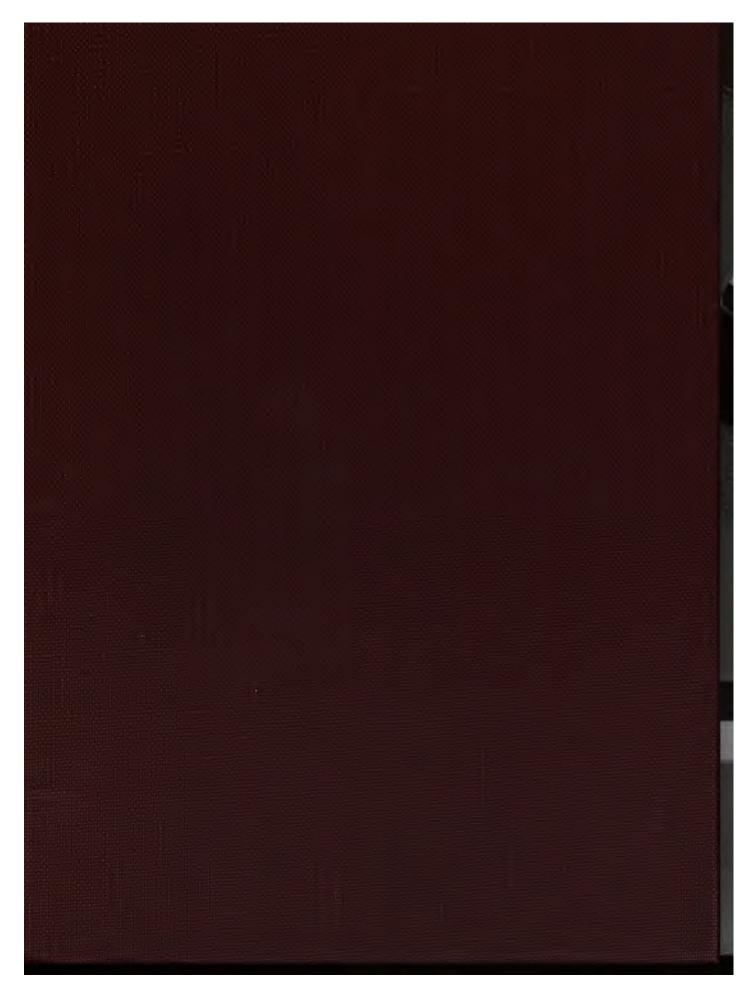
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

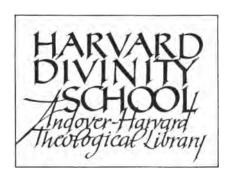
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

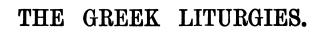
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

London:

C. J. CLAY, M.A. & SON,

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,

AVE MARIA LANE.

CAMBRIDGE: DEIGHTON, BELL, AND CO.
LEIPZIG: F. A. BROCKHAUS.

THE GREEK LITURGIES

21

CHIEFLY FROM ORIGINAL AUTHORITIES.

EDITED FOR THE SYNDICS OF THE UNIVERSITY PRESS,

C. A. SWAINSON, D.D.

MASTER OF CHRIST'S COLLEGE, AND LADY MARGARET'S READER IN DIVINITY, CAMBRIDGE;
FORMERLY NORRISIAN PROFESSOR, AND CANON RESIDENTIARY OF

CHICHESTER CATHEDRAL.

I.I IS HARY

IVER 191.VER

WITH AN APPENDIX CONTAINING THE COPTIC ORDINARY CANON OF THE MASS FROM TWO MANUSCRIPTS IN THE BRITISH MUSEUM,

EDITED AND TRANSLATED BY DR C. BEZOLD,

PRIVAT-DOCENT IN THE UNIVERSITY OF MUNICH.

Cambridge:

AT THE UNIVERSITY PRESS.

1884

[All Rights reserved.]

Cambridge :

PRINTED BY C. J. CLAY, M.A. & SON, AT THE UNIVERSITY PRESS.

DOMINAE MARGARETAE

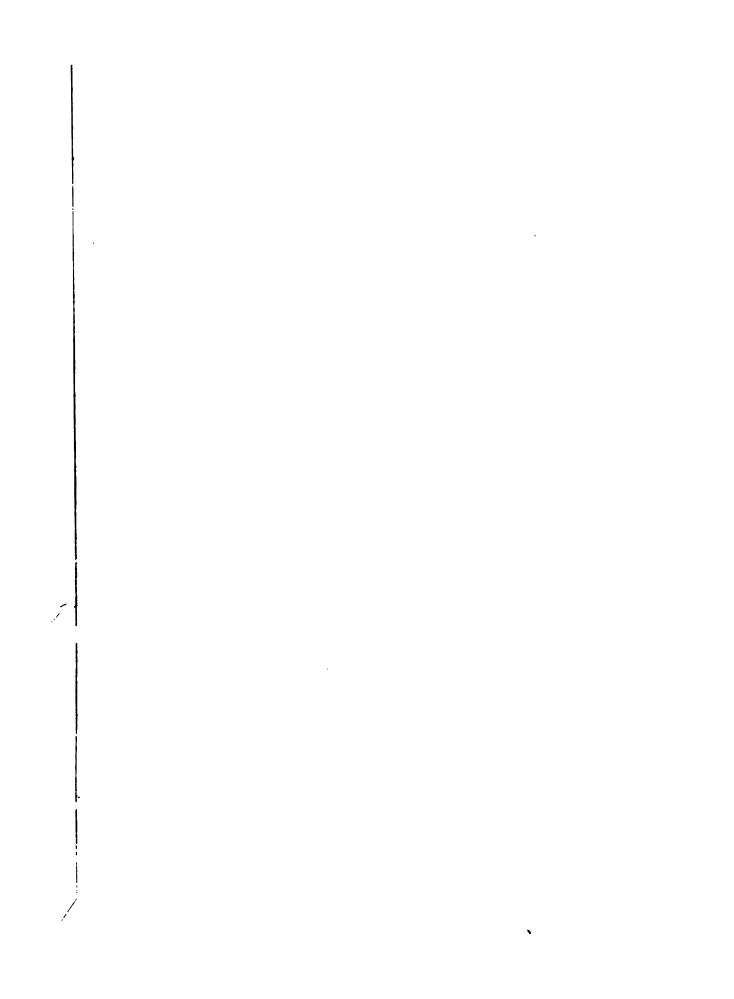

TABLE OF CONTENTS.

Introducti	ON.												PAG
Chapter	r I.	Printed I	Editions	of the	Gre	ek I	itur	gies					
Chapter	r II.	Liturgica	MSS.					•					3
		Authentic											XXV
Chapter	r IV.	Character	and Re	sults	of th	e pr	esen	t Ed	ition				XXX
Postscript.	The L	iturgy of	the rece	n tly d i	iscove	red	Διδα	χή τ	ών ἀπ	οστά	λων		x
	Note	on the Ma	agdala M	ISS.	•	•	•	•	•	•	•	•]
- THE LITU	RGY O	F ALEXA	- NDRIA	otherw	ise S	AIN'	 Г М	ARK	:				
(2) Fro (3) Fro	MARO MARO	Rossano M LL in the LL in the	VATICAN Univers	LIBRA	BRARY								
(4) Par		assages fro rum Sanct			n Un	ivers •	alis •	Æth	iopum	."an	ıd "I	itun	gia. •
THE LITU	RGIES	OF THE	EIGHT	H CE	IUTN	RY:							
	URGY ON	SAINT BAI				ini l		AND A	Roli	AT '	THE :	Briti	в н . 7
THE LIT	URGY OF	F SAINT CE	RYSOSTOR	FROM	THE	BAR	BERI	NI AN	р Вов	BANO	MSS		. 8
THE LIT	URGY O	THE PRE	BANCTIFIE	D FROI	I THE	SAM	e M	88.	•	•	•	•	. 9
THE LITU		F SAINT	CHRY		M.	ELE			CEN	rur:	TO	TE	IE . 9
		anslation l											. 14
		itish Muse					•	•	•				. 14
LITURGY C	F SAII	NT BASIL	ELEV	ENTH	CE	(UTV	BY !	го Р	RESE	NT	TIMI	C .	. 14
LITURGY (E PRESA	NCTIFI	ED.	ELE'			CEN	TURY	то	PRI	ESEN	T
TIME				•	•	•	•	•	•	•	•	•	. 17
THE LITU	RGY O	F SAINT	PETER :	;									
Г вом тн	E Ross	ano Manus	CRIPT AN	D PARI	s Svi	P. G	в. 4	76.		•	•	•	. 18
LITURGIES	OF P	ALESTINE	E .										. 20
LITURGY	or Jus	FIN MARTYI	а.										. 20
Liturgy	OF CYR	IL OF JERU	SALEM									•	. 20
- THE LITUE	RGY OF	SAINT	JAMES:										
(1) Fro (2) Fro (3) Fro	M THE I M THE I M PARIS	MESSINA ROBOSSANO M. MSS. GR. SUPP. GR.	OLL. ANUSCRIPT 2509.	r.									
		FROM THE			•		•	•	•			•	. 21
Notes of	THE S	YRIAC LITU	RGY OF S	BAINT J	AMES	•	•	•	•	•	•	•	. 381
APPENDIX.	THE O	RDINARY C	NON OF T	тна М	LA BBA	TER	THE	Usz	OF THE	Cop	ric Ci	IURCI	H, 94'

P

.

INTRODUCTION.

CHAPTER I.

PRINTED EDITIONS OF THE GREEK LITURGIES.

THE sources of information on the Greek Liturgies available for students have hitherto been the following.

(1) There was published at Rome in the year 1526 a small quarto volume, measuring eight inches by five-and-a-half, and consisting of eighteen sheets. The following is a copy of the title-page. It is printed in red.

Αἱ θεῖαι λειτουργεῖαι. | Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ | χρυσοστόμου. | Βασιλείου τοῦ μεγάλου. | καὶ ἡ τῶν προηγιασμένων. | Γερμανοῦ ἀρχιε-πισκόπου | Κωνσταντινουπόλεως, ἱστορία Ἐκκλησιαστική | καὶ μυστική θεωρία¹.

After the word $T \in \lambda_0$ on the last page is the following by way of Colophon:

εἴ τις εἰς ἐνιαυτοὺς δέκα ταυτασὶ τὰς θείας λει | τουργίας ἐντυποῦν τολμήσει, ἡ ἄλλοθέν ποθεν | ἐντετυπωμένας ωνίας ἔχειν, ἐκ τοῦ προνομίου | τοῦ Μακαριωτάτου ἄκρου ἀρχιέρεως Κλή- | μεντος ἑβδόμου ζημιωθήσεται. |

Ἐν ἡώμη χιλιοστῷ $\vec{\phi}$ κ ε΄ Μηνὸς Ὁκτοβρίου. | Δεξιώτητι Δημητρίου Δουκᾶ τοῦ κρητός.

The signatures follow, A—Σ. ἄπαντα δυάδια.

¹ My copy has on the title-page the autograph, as I suppose, of Stephanus Baluzius, Tutelensis.

On the back of the title-page is printed an address to orthodox Christians everywhere, which Ducas concludes as follows:

κάγω είρων τὰς θείας λειτουργείας τῆ ἡμων ἀμελεία διεφθαρμένας, συνεργῷ χράμειος Λιβίω τῷ Ποδοχάταρω αιδεσιμωτατω τῆς Κύπρου ἀρχιεπισκόπω, καὶ τῆς Ρόδου Μητροπολιτη, λογιωτάτοιν καὶ ἀρίστοιν θεολόγοιν, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος συναγαγών, καὶ μετὰ ἐπιμελείας ἐντυπωθῆναι ἐπινοήσας, ὑμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις δώρον ἔδωκα. καὶ εἰ μὲν τὸ δώρον ἀξιόλογον ὑμῖν φαίνεται, ἐν ταῖς ὑμών θείαις ἱερουργίαις μνημόσυνον ἡμῖν ποιήσαιτε. ἔρὸωσθε.

Thus the text of Ducas' volume came from Cyprus and Rhodes.

- (2) I read in an edition of two copies of the Liturgy of S. Chrysostom, published at Venice in 1644, that Demetrius Ducas made a translation of this copy of S. Chrysostom which he had edited, and that Greek and Latin were printed at Venice "per Ioannem Antonium et Fratres de Sabio" in 1528. I question the authorship of the translation. There is a copy of the book in the British Museum.
- (3) In the year 1560 there appeared at Paris, from the press of William Morel, "the Royal printer in Greek," a beautiful folio (12 inches by 8½, pages 179) entitled ΛΕΙΤΟΤΡΓΙΑΙ | των αγιων πατερων | Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοθέου. | Βασιλείου τοῦ μεγάλου. | Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου. |

These were followed by eight treatises in Greek on liturgical details, and preceded by the Canon of the Council in Trullo (which appealed to the Liturgies of James the Brother of the Lord and of Basil the Bishop of Cæsarea, as against the usage of the unmixed cup in Armenia), and the short treatise of Proclus, archbishop of Constantinople, which speaks of the Liturgies of Clement, James, Basil, and John of the golden mouth.

¹ These treatises were (i) one from the "Ecclesiastical Hierarchy" of "Dionysius the Areopagite," (ii) from Justin Martyr's Apology, (iii) from Gregory of Nyssa, (iv) Johannes Damascenus, A.D. 720, (v) Nicolaus of Methone, (vi) Samonas of Gaza, A.D. 1072, (vii) Mark of Ephesus, A.D. 1450, (viii) Germanus of Constantinople. S. Andrea undoubtedly considered "Dionysius the Areopagite" to have been the contemporary of S. Paul, and Pro-

clus to have been the Archbishop of the fifth century. In the Latin edition the dissertation of Mark of Ephesus is omitted, three treatises being added, one of Nicolaus of Cabasila [1346], the second of Maximus Monachus, the third of Bessarion [†1472]. The works are all introduced because of their bearing on the Eucharistic controversy. [I have given the dates of the less known writers.]

In the same year Morel printed what seemed to be Latin translations of the works which he had printed in Greek, with a few additions. Here the name Claudius de Sanctis¹ appeared on the title-page, as having contributed a collection from the writings of S. Chrysostom of passages bearing upon the Liturgies. He also prefixed some memoranda of a controversial character. But the editor of both editions was "Joannes a S. Andrea." Too modest to allow his name to appear in connexion with the Greek Liturgies, he dedicated the Latin volume to the Cardinal Charles of Lorraine.

Of the sources from which he drew his manuscripts, he only stated that they came "e mediis Græciæ bibliothecis." He added one act which increases our obligations to him. Instead of translating his copy of "Saint Chrysostom," he printed a Latin translation of the Liturgy, made by Leo Thuscus brother and pupil of the more famous Hugo Etherianus, who was contemporary and protégé of the Emperor Manuel (A.D. 1172). This Liturgy speaks of Nicolaus as *Papa*, and of Eleutherius of Alexandria, Cyril of Antioch, Leontius of Jerusalem, all as living. If the latter are difficult to identify, there is no doubt of "Alexius Emperor and born in the purple" (see below, pp. 133, 134), and we assign the Liturgy unhesitatingly to the commencement of the twelfth century.

The edition of Morel has hitherto furnished the only printed text of the liturgy of S. James.

(4) In 1583 Ambrose Drouard printed a volume entitled H | ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡ | ΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟ | στόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, | μαθητοῦ τοῦ ἀγίου Πέτρου | | Clementis P.R. De ritu Missæ. | His accessit ex antiquissimo manuscripto codice | divini horarum officii declaratio. | Omnia nunc primum Græcè et Latinè in lucem edita. | PARISIIS. |

It commenced with a letter from Cardinal William Sirleti, dated Rom. 16 Kal. May 1582, to John a S. Andrea, Canon of the Church of Paris, stating that with the letter there came a copy of the Liturgy of S. Mark the Evangelist, which the Cardinal had had transcribed from a very ancient MS. of the Monastery of S. Maria ὁδηγητρία, at Rossano, of the order of S. Basil. It had been discovered there not long before in company with the Catechetical Lectures of S. Cyril of Jerusalem, the works of Dionysius of Alexandria against the Noetians, and of Hippolytus the Martyr against

Noetius and against Paul of Samosata; these the Cardinal hoped to publish ere long. In the meantime he sends the Hierurgia which the Church of Alexandria had received by tradition from S. Mark. From this Liturgy (the Cardinal thought) Saint Basil and Saint John Chrysostom had transferred many things into their Liturgies. John of S. Andrea replies in a letter dated 12 Kal. of May 1583 full of thanks for the kindness of the Cardinal, and mentions that twenty years before he had printed an edition of the Liturgies of S. James, S. Basil, and S. John Chrysostom; and also the Missale Gothicum and the Liturgy of Dionysius the Areopagite, all from our small library at Paris. The little volume contained a large portion of the eighth book of the Apostolical Constitutions, which the editor without hesitation ascribed to Clement of Rome. The Imprimatur was given by the learned Genebrard, afterwards archbishop of Paris; and the Royal Privilege conveying the copyright was dated April 22, 1583.

(5) In 1589 there appeared from the press of Christopher Plantin, at Antwerp, a volume entitled Missa apostolica, | sive | H OEIA AEITOTP-ΓΙΑ | τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Πέτρου. | Divinum sacrificium | sancti apostoli Petri. | Cum Wilhelmi Lindani, Episcopi Gandavensis, | Apologia pro eadem D. Petri Apostoli Liturgia. | Item vetustissimus in S. Apostolicæ Missæ Latinæ Canonem | Commentarius, ex admirandis antiquissimorum PP. | nostrorum orthodoxorum antiquitatibus concinnatus. The body of the work exhibited, where needful in four columns, first the Canon of the Roman Mass, secondly the Liturgy of S. Peter in Greek, next a Latin translation, and lastly some short notes. This occupied 41 pages; then followed twelve or thirteen pages of annotations, and after these an "Apology" for the Liturgy, and a Commentary. On the last page (215) is the approbation of the Bishop himself (from which we learn that the Commentary was taken from a MS. more than 1000 years old) and the Privilegium of Philip II. The only information the Bishop gives as to the channel through which this Liturgy came to him is this, that he found it in the very large and well furnished Library of Cardinal Sirleti', and that a learned Greek librarian had copied it for him. He had himself translated it into Latin.

¹ Its size is 7 inches by 4½: and it contains 120 pages.

pages.

2 Sirleti was a native of Apulia, and a great 79: p. 257, no. 132.

collector. See for example Dr Scrivener's "Introduction," p. 203, no. 373: p. 248, no.

Another edition of this came out at Paris from the press of Frederic Morel, "Chief printer to the King," in 1595. A copy of this is in the University Library, Cambridge. It was edited by Joannes a S. Andrea. The Liturgy occupies here about 37 pages. It is followed in this volume by "Γρηγοριου | του Διαλογου | ή θεία λειτουργία. | S. Gregorii Papæ | quem Dialogum Græci cogno | minant, divinum officium sive | MISSA. | Cum interpretatione græca Georgii Codini." This occupies 29 pages¹.

These Liturgies have been frequently printed. For example, the second volume of the "Bibliotheca Veterum Patrum seu Scriptorum Ecclesiasticorum" (Paris, 1624) contains the Liturgies of S. James, S. Mark, and S. Peter. As to S. James, it is stated in the margin, "Textus græcus ex editione Romana expressus est Demetrii Ducæ 1526. Latinus ex Parisiensi Gulielmi Morelii anno 1560." S. Mark "ex editione Parisiensi 1583 apud Ambrosium Drouard via Jacobea." S. Peter "ex editione Parisiensi Frederici Morelii Architypographo Regio, eruta ex MSS. Bibliothecæ Regis Christianissimi 1595." The table of contents does not repeat the erroneous statement as to the origin of the Liturgy of S. James.

- (6) Some of these liturgies were reprinted by Fabricius in his "Codices Apocryphi Novi Testamenti;" but the next great collector was Eusebius Renaudot, who in the year 1716 published a couple of volumes entitled "Liturgiarum Orientalium Collectio." The work contained, first, translations of Liturgies used amongst the Copts (the Liturgies of Saint Basil, Saint Gregory and Saint Cyril), followed by Alexandrine uses of S. Basil and S. Gregory. Then was printed the Liturgy of S. Mark from the edition of 1583, although Renaudot acknowledges that he had himself seen the Manuscript in the Library of the Greek Monks of S. Basil at Rome. These were followed by elaborate dissertations and notes, and the first volume concluded with a translation of the "Liturgia Communis sive Canon Universalis Æthiopum"—the most honoured (I believe) of the Æthiopic Anaphoræ.
- 1 Gregorius II. (715—731) was called by the Greeks 'Ο Διάλογοι. He was supposed by some to be the author of the Liturgy of the Presanctified, and it is this which is assigned to him here.
- ² On the contrary it refers to the edition of Morel alone. However erroneous the statement (for erroneous it undoubtedly is), that the

edition of Demetrius Ducas contained the Liturgy of S. James, it has been handed down from 1624 to 1878. We find it in Sir William Palmer's admirable work "Origines Liturgiese," 1. 21. It is repeated by Dr Neale (Dr Littledale's ed. p. 87), by Daniel, and by Mr Hammond. The second volume contains translations of more than forty Syriac Liturgies. The most important to us is the Syriac S. James, for the Churches which used it are Monophysite, and the presumption is that all that it is common to it and the Saint James of the orthodox Churches must date from a period before the Council of Chalcedon'.

(7) The most important work of the seventeenth century was however the famous Εὐχολόγιον of Goar. I will transcribe the chief part of the title-page. "εὐχολόγιον sive Rituale Græcorum complectens ritus et ordines divinæ liturgiæ, officiorum Sacramentorum, Consecrationum, Benedictionum, Funerum, Orationum &c. cuilibet personæ, statui, vel tempori congruos, juxta usum orientalis ecclesiæ. Cum selectis Bibliothecæ Regiæ, Barberinæ, Cryptæ-Ferratæ, Sancti Marci Florentini, Tillianæ, Allatianæ, Coresianæ et aliis probatis MM.SS. et editis Exemplaribus collatum. Interpretatione Latinâ, nec non mixobarbararum vocum brevi Glossario, æneis figuris, et observationibus ex antiquis PP. et maxime Græcorum Theologorum expositionibus illustratum. Operâ R. P. F. IACOBI GOAR Parisini. ordinis F.F. Prædicatorum, S. Theologiæ Lectoris; nuper in Orientem Missi Apostolici. Lutetiæ Parisiorum." MDCXLVII.

This volume contains services for all occasions. I am more concerned with the Liturgies proper.

The Liturgy of S. Chrysostom occupies pages 58—86. Goar complains on p. 87 of the great discrepancy between the various editions and manuscripts of this liturgy, and the difficulty of making collations. On the whole he decided to follow one published at Rome; and on pages 87—98 he printed collations with the edition of Morel and others which had at various times appeared at Venice. This part is very carefully done. On pages 94—98 there are some extensive notes taken from a MS. in the Paris Library "more than 200 years old." This is the P. of Daniel, IV. p. 327, and I have adopted the same letter myself (p. 100 below). The persons prayed for as living (p. 132) were, so far as they can be identified, living at the time of the opening of the Council of Florence. On pages 98—100 are similar notes taken "e MS. Barberino S. Marci ante septem et amplius sæcula, ut putatur, exarato"—the Barberini MS. used below (pp. 89—94). A third series of notes was taken from a copy used by Greek monks in Rome, Campania, Calabria, Apulia,

¹ Palmer, "Origines Liturgicæ," 1. 27.

and Sicily, "e vetusto Dom. Basilii Falascæ Cryptæ-Ferratæ Archimandritæ," marked C by Daniel and myself (below, p. 100). A fifth copy is given by Goar (pp. 104—107): it had been printed among the works of S. Chrysostom. This copy had also been published at Venice in a very beautiful form in 1644 taken (if I understand aright) from an edition printed by the Morels in 1570, with a Latin translation made "in gratiam episcopi Roffensis."

Goar enriched this part of his work with fifty pages of notes for which every subsequent editor has expressed his obligations, and with a few copper plates which have frequently been reproduced ¹.

Goar then proceeds to give the Liturgy of Saint Basil. His copy is nearly identical with that published by Morel in 1560, as that was identical with the copy of Demetrius Ducas in 1526. A few various readings follow, pp. 176—179, the MSS. of Cryptaferrata furnishing the chief variations that are worthy of attention. A MS. which a friend (Isidore Pyromalus) had brought from Patmos furnished Goar with further variations (pp. 180—184).

After a few notes on S. Basil he proceeds with the Liturgy of the Presanctified differing considerably from the copy in Ducas, and adds (page 204) notes from the Barberini copy (see below, pp. 95—98). He then gives a short treatise of Simeon, Metropolitan of Thessalonica, on the temple and the liturgy, and passes on to the services of Ordination, Baptism, &c.

(8) In the year 1749 there was published at Rome the first volume of a great collection of Liturgical works made by JOSEPH ALOYSIUS ASSEMANI. The publication extended to thirteen volumes; the last, which is said to be extremely rare, was published in 1766. It was entitled "Codex Liturgicus Ecclesiæ Universæ," the first volume containing services for Catechumens; the second for Baptism; the third for Confirmation; the fourth, fifth, sixth and seventh, the liturgical offices, and so on. The Liturgy of S. James is in volume v., and that of S. Mark in volume VII. Assemani gave no information as to the source from which he

Daniel (rv. 389) the nine cubes are placed (square) on the right, and one on the left, and in two lines below are the portions (eleven of each are given in the drawing) of the living and of the dead.]

¹ It may be interesting to notice that the drawing of the $\Delta i\sigma\kappa\sigma\sigma$ or paten (page 117) represents the $\sigma\phi\rho\alpha\gamma$ s in the centre with nine small cubes on the right (diagonally) and one on the left. In the more modern drawing given by

drew the Greek Liturgy of S. James. It seems to be merely copied from the edition of Morel. He added however large extracts "ex antiquo MS. Messanensi quod nondum lucem aspexit" (pp. 68—99): then an Anaphora in Syriac, different from any produced by Renaudot; an interesting exposition assigned to John Maro, Patriarch of Antioch; and, in conclusion, nine pages of Latin notes, taken by the friend that had furnished him with the extracts from the Messina MS., but now from a codex found by this friend in "our Library of S. Basil at Rome." This friend deserves our special thanks, as will be seen more fully hereafter: he is designated as "Benedictus Monaldinius Hieromonachus Cryptoferratensis."

- (9) From the middle of the eighteenth century until the year 1849 no work of moment containing the text of the Liturgies appeared. In 1849 the Rev. J. M. Neale published a work which he entitled TETRALOGIA LITURGICA, containing the Liturgies of S. Chrysostom, S. James and S. Mark, and the Mozarabic Service, arranged in parallel columns. This parallelism was reproduced with great care and with additional Liturgies, in English, in Mr Neale's Introduction to his HISTORY OF THE HOLY EASTERN CHURCH, which appeared in 1850. A great impulse was given to the study of Liturgies by these works, but Mr Neale was content to follow previously printed copies, with a few conjectural emendations.
- (10) In 1852, however, in the third volume of his work entitled Hippolytus and his Age, Chevalier Bunsen published complete copies of the Liturgy of S. Basil and the now-called Liturgy of S. Chrysostom from the Manuscript in the Barberini Palace (of which see below). These were reprinted in the third volume of his Analecta Ante-Nicæna (the volume which contains the Reliquios Liturgicos) published in 1854. The copies were placed in parallel columns although there are only two prayers common to the two. Bunsen printed also the Greek Liturgy of S. Mark, (1) altered conjecturally so as to represent that which he conceived to be in use in the time of Origen, and (2) "uti exstat in Codice Calabro." (He copied the text of Renaudot.) Here he printed in parallel columns the corresponding portion of Renaudot's translations of the Coptic Saint Cyril and the Canon Universalis Æthiopum: and led by this comparison he made two happy corrections in the published text, υφίστατο for υψίστατον, and πάντα σ' ἀγιάζει for πάντας

¹ It will be remembered that Goar was content with printing notes from this manuscript.

άγιάζη (page 50 below). He also printed a Liturgy of S. James, altered conjecturally from the text of Morel.

- (11) Guided largely by Dr Neale (to whom he repeatedly expresses his obligation), Dr Herm. Adalb. Daniel produced in the last volume of his "Codex Liturgicus Ecclesiæ Universæ in Epitomen redactus" &c. (Lipsiæ 1853) a valuable collection of Oriental Liturgies, exhibiting in larger type those portions which are common to two or three; and he added several useful notes. He gave first the "Liturgy of S. Clement," with copious illustrations from the writings of Saint Chrysostom and early Councils. S. James followed, then S. Mark, and the Latin translation of the Liturgy of the Apostles of the East, Thaddeus and Mares, which he found in Renaudot, I. 566—571. The modern Liturgies of S. Chrysostom, S. Basil and the Presanctified followed (the first with collations from Goar's MSS. which he designated as B. P. C.), and lastly a Latin translation made by himself of Mr Blackmore's English version of the Russian rendering of the Liturgy of the Armenians, as prepared by Dolgorowki, Archbishop of the Armenians in Russia¹.
- (12) In 1858, 59, Dr Neale reproduced the Liturgies in Greek; S. Mark from Renaudot, S. James, S. Clement (chiefly from the text of Cotelerius), S. Chrysostom and S. Basil (from "the Venice edition of 1840 corrected by a later edition at Constantinople"). Into all these Dr Neale professedly introduced a few conjectural emendations. The work was reproduced in a very convenient form, under the editorship of Dr Littledale, in 1868.
- (13) An important work was published at the Clarendon Press in 1878 entitled "Antient Liturgies, being a reprint of the texts either original or translated of the most representative Liturgies of the Church, from various sources," edited by Mr C. E. Hammond, late Fellow and Tutor of Exeter College. The volume contained reprints of a fragment of an antient Gallican missal discovered by Mai: the Clementine Liturgy (text from Ultzer): S. James, Greek; S. James, Syriac, from Renaudot: S. Chrysostom and S. Basil "ad normam hodie acceptam," taken from Daniel; an English version of the Armenian Liturgy as translated by Mr Malan of Broadwindsor in 1870, from a copy printed at Constantinople in 1823; the Greek S. Mark; Renaudot's translations of two Coptic Liturgies; and Ludolph's translation of the Liturgy of the Æthiopic Constitutions

¹ Mr Blackmore's version was printed by Dr Neale, Introduction, &c. 1. p. 379.

of the Apostles, followed by Renaudot's translation of the Canon Universalis.

This part concludes with Renaudot's translation of the Nestorian Liturgy "Adæi et Maris."

No use was made of Bunsen's reprints of the Barberini S. Basil and S. Chrysostom of the eighth century, the Liturgies of the nineteenth century being given nearly in full. Objections were raised against the title of "Antient Liturgies" as misleading, and the work was called in: it reappeared in the same year with a few additional memoranda, and one or two cancels, under the title "Liturgies Eastern and Western."

(14) I cannot pass over the εὐχολόγιον τὸ μέγα which was published at Rome in the year 1873 (,αωογ') ἐκ τῆς πολυγλώττου τυπογραφίας, though it cannot be ranked among the critical editions of the Liturgies. It is intended for the Greek Priests of the Roman obedience, and it contains an interesting Introduction (too long for insertion here) to the following effect: "The priests who are about to use the Euchology ought to make themselves acquainted with the Canons of the Holy Fathers and the directions of the Catholic Church. In the Commemorations therefore mention must first be made of the Roman Pontiff (του της 'Ρώμης 'Aρχιερέως), then of the Bishop and Patriarch of the place, if they are Catholics: but if they are heretics or schismatics, on no account must mention be made of them. In the course of the Liturgy the Priest approaches the gifts, and in carrying them on his head to the θυσιαστήριον with reverence he goes in procession round the Nave, and the people with all respect bow the head and fall down, entreating to be remembered when the gifts are being offered up $(\partial \nu \tau \hat{\eta} \tau \hat{\omega} \nu \delta \hat{\omega} \rho \omega \nu \pi \rho \sigma \sigma \alpha \gamma \omega \gamma \hat{\eta})$. But, inasmuch as some of those who prostrate themselves adore the gifts thus brought in, as being the Body and Blood of Christ-possibly being deceived by the service in the Liturgy of the Presanctified (when the Bread Presanctified is brought in), the Priest must take care to instruct the people in the difference between the two. For the one are not sacrificed and not yet consecrated: but the other by the divine word are perfected and sanctified: these ought to be adored with all reverence, but not the other." There follow some cautions as to the oil of Unction, with which we are not here concerned: and the conclusion, referring to some Greek customs borrowed from Jewish ordinances, gives a warning that on no account are ordinances of the old law to be kept up, seeing they have been abolished by the coming of THE CHRIST.

CHAPTER II.

LITURGICAL MANUSCRIPTS.

- (1) The earliest Manuscript which has come down to us is, I conceive, the "Codex Barberinus," no. LXXVII. It is entitled (according to Bunsen, "Analecta Antenicæna," III. 197) "Orationes missæ et totum officium secundum Basilium S. Marci de Florentia, ordinis Fratrum prædicatorum de hereditate Nicholai de Nicholis." The MS. is described to me by Mr Stevenson (who has furnished me with a facsimile of a page) as being about 7½ inches long by 5 broad; the writing uncials, twenty-one lines on the page. It contains according to Bunsen 562 pages, beginning with the Liturgies of S. Basil, S. Chrysostom (without any title), and the Presanctified; then prayers for the evening, midnight, morning, and so on; the Baptismal service, Consecration service, Ordinations, &c., &c. Goar took large notes from the first four, but Bunsen was the first to print at length the two Liturgies. Mr Stevenson has kindly collated Bunsen's copy with the manuscript, and enabled me to exhibit a more correct transcript. The Liturgy of the Presanctified was not edited by Bunsen.
- (2) If the Codex Rossanensis is not next in date, some of its contents are nearly as ancient as the contents of the Barberini manuscript. It may be remembered that the Cardinal Sirleti had discovered a copy of the Liturgy of S. Maik in the library of the Monastery of S. Maria öδηγητρία at Rossano. Renaudot recognised this manuscript at Rome in 1701; and Monaldinius, the friend of Assemani, saw an old MS. in the library of "our convent at Rome," from which he made notes as to the Liturgy of S. James. This was done "in Bacchanalibus feriis." (I presume that he meant the Carnival.) Monaldinius gave the following description of the book: "Antiquus hic liber membranaceus est et formæ fere illorum quos libros vocant in octavo. Leucophæa pelle contegitur et a tergo ex auro signatur numero ix. Etsi principio et fine careat et quædam pagellæ initio male compactæ sint pluribusque locis quædam

folia desint, integras tamen continet Liturgias Petri Marci et Jacobi nomine insignitas quibus Liturgia Chrysostomi a Missa Fidelium initium ducens præponitur. Plures alias Ecclesiasticas functiones complectitur; unde Ritualem librum sive Sacramentarium Latini dicerent; Græci Euchologion appellant. Ex nostro Monasterio Patirii Romam delatus est, ut ex sequenti nota, quæ paginæ 41 superiori parte habetur, colligetur, 'Ex libris Monasterii S. Mariæ de Patirio Rossanensis, ordinis S. Basilii Magni.' At in calce ejusdem paginæ hæc alia nota legitur, 'In hoc libro continentur Liturgiæ S. Petri Apostoli, S. Marci Apostoli et Evangelistæ et S. Jacobi Apostoli: custodiendus diligenter, nam ex hoc libro exscripta fuit Liturgia S. Marci et fuit transmissa cuidam Canonico Parisiensi qui typis eam mandavit cum nimio honore.' Cætera legi non potuere. Sane ex hoc codice desumpta est Liturgia S. Marci quam Renaudotius vulgavit."

There was not much here to raise a hope that the volume could be discovered. But it was worth the trial. And Mr Lewis, of Corpus Christi College, who had undertaken to hunt at Messina for the manuscript which Monaldinius had seen there, added this to his other kindness: he would try whether this volume could be found at Rome. We knew that there was no Monastery of Greek Monks of S. Basil at Rome now: the hope was a vague one that the library might have been transferred en masse to the Vatican. Mr Lewis could not stay long at Rome, but Signor Ignazio Guidi, a gentleman to whom Cambridge men are under great obligations, promised to look for the octavo volume which was bound in dun-coloured leather and was labelled on the back with the Roman numeral IX in gold. Our hopes proved correct; the volume was in the Vatican: and before Mr Lewis reached England, I received a letter from Signor Guidi informing me that the book was found. It contained copies of the five liturgies, and on page 41 the note which Monaldinius had transcribed.

I may mention before I proceed that two German savants, whose names are well known in the literary world, I mean Dr Gebhart and Dr Harnack, have recently paid a visit to Rossano to inspect and take notes of an exquisite manuscript still preserved there of portions of the Greek Testament.

the bread and the cup, are of great interest to us in our study of Liturgies. But this is not my immediate object in referring to the volume. The learned editors have given much and valuable information as to Rossano, as to the Convent of S. Mary ὁδηγητρία, and the

¹ The Gospels are written in silver uncials on a purple page, and illustrated with pictures of Gospel scenes. These are probably the earliest of illustrations which have come down to us; and two of them, exhibiting the disciples as receiving at the hands of our Lord

Mr Stevenson undertook to give me a copy of the Liturgies contained That of S. Basil had been removed: it was absent in the in this Codex. time of Monaldinius. But the book contains the Liturgy of S. Chrysostom (resembling closely the anonymous liturgy of the Barberini Codex), the Liturgy of the Presanctified (a little enlarged from the text of the Barberini), the Liturgy of S. Peter, the Liturgy of S. Mark, and the Liturgy of It is written in a cursive character; the size of the page is about nine inches by six and a half. The letters which come beyond the line are in red; twenty lines are on each page. The title in the Vatican Catalogue is "Codex Vaticanus Græcus 1970 olim Basilianus cryptoferratensis IX." Its leaves are numbered twice. On folio 19 = 41 are the words "+Ex libris Monasterii S. Marie de Patirio Rossanensis," &c. as copied by Monaldinius. He seems to have thought that Renaudot was the Canon of Paris for whom the Liturgy of S. Mark had been transcribed, but of course Joannes a S. Andrea was the man: and the writer of the memorandum probably was either Cardinal Sirleti himself, or the librarian employed by him.

The copy furnished to me by Mr Stevenson has enabled me to correct for the first time the Liturgy of S. Mark as published by Drouard and the editors who have followed Renaudot's reprint of Drouard. It has enabled me also to solve the doubt as to the origin of the Liturgy of S. Peter, which was edited by De Linden at Antwerp in 1589. The Liturgies of S. Chrysostom and the Presanctified contained in the volume have not hitherto been examined: the connexion between them and those of the Barberini manuscript is interesting. They are both early copies, but yet

work of the monks collected there. They had been devoted to the preservation and multiplication of Greek manuscripts. It is well known that throughout the Basilian monasteries of Italy the Service was for many years celebrated after the Greek rite. It is not unlikely that there were congregations at Messina also allowed to use the same. Montfaucon ("Diarium Italicum," p. 211) states that the order of S. Basil was extended in Italy, Calabria, Sicily, and Spain.

When Montfaucon visited Rome the character of the monks at Rossano had deteriorated. Their library had been removed to Rome by Petrus Mennitius, the Prefect of the Order, about the year 1700, because he found

that in the various subject monasteries of Calabria (the Greek language having fallen into disuse) the books were lying untouched and neglected, and were in imminent danger of being destroyed. Montfaucon, who mentions this, mentions also that it was Pope Sixtus the fourth (1471—1481) who first directed that the Latin Offices should be alone used throughout Calabria. He adds that "many years ago" an Archbishop of Rossano, wearied and tired by the persistency with which strangers came to examine the charters and documents contained in his library, ordered all of them to be buried, and thus he got rid of the nuisance. ("Diarium Italicum," 210, 211.)

in the meantime the title of the Liturgy of Saint Chrysostom had been given to the one, and some important additions had been made to the other. The Liturgy of S. James has not hitherto been printed from this MS.

(3) I mentioned Messina just now, in connexion with the names of Monaldinius and Mr Lewis. Mr Lewis asked me in November, 1878, whether he could do anything for me at Messina. I gave him notes from Assemani's volume, and he undertook to enquire what had become of the Library of the Monastery of S. Salvador—and more especially of a roll which even in the year 1756 was in a fragmentary condition. On his arrival Mr Lewis addressed himself to the Cavaliere Mitchell who is at the head of the University, but he could give him no direct information. Mr Lewis was coming away with a heavy heart, when a learned Greek Priest entered the library, and the Cavaliere called out that if anyone knew ought of this roll, the Padre Filippo Matrangas did. This gentleman gave to Mr Lewis a memorandum to this effect:

"Hodie codices Bibliothecæ S. Salvatoris adservati sunt in Bibliotheca Universitatis Messanæ—inter alios inveniuntur tria *Condacia*, id est *Macrocola*, continentia liturgias S. Marci, Divi Basilii et fragmentum Divi Jacobi Apostoli'."

I need not describe the negotiations with Signor Matrangas. The discovery of the fragment of S. Mark was most gratifying. I received in February, 1879, a facsimile of this fragment, a tracing beautifully executed: and after considerable trouble another equally beautiful tracing of the remains of the Liturgy of S. James. The roll is ten inches broad. The length of one fragment (that which has S. Mark on the one side) is as nearly as possible 24 inches: the length of the other 8 feet 10 inches. The copy of S. James was written about the year 960; that of S. Mark probably about 200 years later. And there can be little doubt that the

1 These rolls are of singular interest; and, as Montfaucon stated in his "Palæographia Græca," p. 33, that he had seen only two, I will translate his description: "Α κοντάκιον, a short rod, about a palm long, to which is fastened, and round which is rolled up, a parchment of wondrous length, composed of many skins glued together; and on it are written the prayers and offices of the priests which they recite whilst performing their sacred functions.These contacia are written on both sides of

the parchment, so that when the priest arrives at the end of the roll, he simply turns it over, and, commencing again from the same extremity of the leaf, proceeds to read the other side, and so passes on until he comes at last to the rod from which he had at first commenced" (Montfaucon, "Palæographia Græca," p. 33).

² It will be seen that it has suffered since the time of Monaldinius, I estimate that originally it must have been twenty feet long.

3 Most interesting questions arise as to the

former was written for the use of either the Convent on Mt Sinai, or some other important church within the district. Assemani has given a long dissertation upon the MS. (Introduction, pp. xxxviii.—xlix.). In this he expresses his belief that this church was the Church of Pharan, to which both the monasteries of Raithu and Sinai were subject. A strange assertion contained in the Liturgy that the fifth and sixth general Councils were held at Sinai is as puzzling now as it was in 1752.

(4) Encouraged by these successes I began to enquire whether any of the rolls mentioned by Montfaucon ("Diarium," p. 211) as being in the Vatican contained a Liturgy. I found that there is there a complete copy of the Liturgy of S. Mark, as well as fragments of an early copy of S. Chrysostom. These bear marks that they were used in Egypt. The former is about 10 feet 9 inches long, and apparently is covered completely on both sides of the eight pieces of parchment of which it is compacted. The margin contains many Arabic notes: I need scarcely say that they, or at all events my copies of them, are difficult to decipher, but Dr Wright has most kindly examined them for me and has given me the following memoranda: Page 1 of my transcript, at the head of the MS., corresponds to the Greek title given below, "Service of the Mass for the Mass of Mark the Evangelist;" page 10, "Prayer of Incense;" page 19, "Remember thy scrvant Joseph;" page 20, "Soft voices;" page 23, "Harvest," "Nile rising;" page 25, "Raising of voice;" page 27, "The priest blesses;" page 42, "People pray;" page 45, "He elevates the Body;" page 46, "He puts the Body into the cup." At the end "This condacion was finished...peace of God." It is evident therefore that the roll was prepared for, or at all events was used by. some persons who were thankful to have directions in Arabic. The writing is grossly corrupt1; I think it must have been copied from an early uncial, in which the words were not separated: but this circumstance increases the value of the MS., for it assures us that the writer cannot intentionally have modified any portion of it. The writing is about 51 inches

motive for copying the Liturgy of S. Mark on the vacant space on the back of this grand κοντάκιον. The roll was probably brought to Sicily during the Crusades. Were more than one Greek Liturgy used at the time in Sicily? Were Christians then anxious to have the Liturgy of S. Mark as well as that of S. James? It would be deeply interesting if we could

obtain answers to these two questions.

The following are specimens:

πρόσδεξετὸ θυμίαμα τοῦτω. εἰ

sos μὴν εὐοδίας καὶ εἰς ἀφεσω τῶν.

* * *

ἀς καὶ νὺν εὐεὶ τῆς πόλεως ἐφεισῶ.

* * *

ἐῖπας ὑπὲρ ᾶς ποιῶ τῆς πόλεως.

broad: there are about nineteen lines in ten inches of length. The ink is black: but capitals are given in blue and in red: and "rubrical" directions frequently in red. The Patriarch only is prayed for (in the Rossano MS. both Patriarch and Bishop); hence I conclude it was intended for the diocese of Alexandria itself: occasionally the Archdeacon takes the part which elsewhere is assigned to the Deacon; hence I presume it was intended for the Patriarch's own Church: the date, $s \psi \iota e'$, 6715, corresponding to 1207 of our era, completes the information.

It will be noticed below that the roll shews traces of the influence of the contemporary Constantinopolitan liturgy. It exhibits however the origin of the Χαῖρε κεχαριτωμένη (p. 40) of the Rossano text: and in exactly the same way the corresponding appeal in the ordinary text of the Liturgy of S. James is traced to the commemoration of the Angel's words as contained in the Messina copy.

(5) The same friend has sent me copies of two more fragments of rolls in the same library. The first is puzzling: it begins with letters of the words εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν as in the Liturgy of S. Chrysostom of the eleventh century (below, p. 142). This prayer concluded, we have ὁ λαός Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. Εὐχή. Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμον... τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν, as on p. 143. The margins of this part of the roll are largely occupied with Arabic notes on the left, small Greek additions on the right; but to all intents and purposes these are useless.

So far the fragment resembles the close of the Liturgy of S. Chrysostom. But immediately there follows in red a line to this effect,

λητουργία τοῦ ἀγιού Ἰωαννου (sic) προθ.,

and the prayer of prothesis follows, as it is found in S. Chrysostom (p. 108). The first words of the εἰρηνικά follow, as on pages 110, 111, and the prayer of the first antiphon (p. 111) with the ᾿Αντιλάβου. Τῆς παναγίας, and, after some illegible letters, indications of the ᾿Αγαθὸν ἐξομολογεῖσθαι, the first Antiphon. The prayers, &c., follow as on p. 112, and then ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν. Καὶ γὰρ ἐστερέωσεν. Τὰ μαρτύριά σου, the second Antiphon. After the next prayer, $\Delta εῦτε ἀγαλλιασώμεθα$ is introduced: προφθάσωμεν ὅτι Θεὸς, the third Antiphon. The fragment seems to end in the middle of the prayer $\Delta έσποτα$ Κύριε, but a piece has been found which fits in, carrying the prayers down to the first few lines of the Ὁ Θεὸς ὁ ἄγιος of page 115, the words $\Delta εῦτε$ προσκυνήσωμεν being inserted.

The main interest of this fragment lies herein, that it exhibits (as does the C of Goar) the leading words of the Antiphons. Otherwise it is only valuable as indicating the general uniformity of the twelfth century Liturgies of S. Chrysostom. There are no Arabic notes, however, in this portion of the roll.

(6) Another fragment has been found of a portion of S. Basil (compare p. 79). The words ἀντιλαβοῦ, τὴν ἡμέραν, &c....τῆς παναγίας are here added in the margin; they thus help us to a date of the manuscript, for the recitation of these petitions at this point must have been introduced after the MS. was first written. I read 'O ἀρχιδιάκονος Πρόσσχωμεν (sic). So I conclude that the Church was one of dignity. The only other point worth mentioning is that I find καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν λαὸν τὸ ἄγιον σύμβολον, ὁ διάκονος Στῶμεν καλῶς.

Another fragment, fitting into the above, proceeds from the $\dot{\eta}$ $\chi \dot{a}\rho \iota s$ of page 79 to the words $\dot{\epsilon} \pi o i \eta \sigma a s$ $\delta u \nu \dot{a} \mu \epsilon \iota s$, page 81.

- (7) (8) On page 266 of the second edition of Dr Scrivener's "Plain Introduction to the Criticism of the New Testament," I found the following note relating to a manuscript in the collection of the Baroness Burdett-Coutts:
- "B-C. 1. 10 [twelfth century], 12°, wherein to the Liturgies of S. Chrysostom and S. Basil are annexed several church Lessons in a cramped and probably later hand."

Lady Burdett-Coutts most kindly allowed to me the use of the manuscript, and Dr Scrivener increased my obligations to him by informing me that B-C. III. 42 would answer my purpose even better than I. 10. These have proved of the highest value, for from them we learn the condition of the Liturgies in the eleventh and twelfth centuries. B-C. I. 10 is a thin volume $7\frac{3}{8} \times 4\frac{5}{8}$, 17 lines to the page: the average length of the line being about three inches, 18 or 20 letters to a line. It contains the Liturgies of S. Chrysostom, S. Basil and the Presanctified, and little else. The quires are sown together very roughly, and unhappily two or more quires are missing. The other volume seems to be perfect: the pages are 6×4 , and it is at least 3 inches thick. I have not been able to recognise much in the earlier or later portions of the book. In these we find generally 24 lines in the space of $4\frac{1}{2}$ inches, and perhaps 50 letters in a breadth of three inches. But the liturgies are more expanded;

¹ It has δοξολογίαις where the Barberini has θ eολογίαις.

twenty lines on a page, and 34 letters in a line. The quires are numbered. Quire ζ' begins with an ἐξοδιαστικόν (see Goar 525). Short pious sentences abound in the volume, such as Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἐμὸς Θεός ‡, ἡγούμενός μου, σῶσόν με. The Liturgy of S. Chrysostom commences with the first page of the sheet $\iota s'$, of S. Basil on the sixth leaf of $\iota \zeta'$. 'Η θεία μυσταγωγία τῶν προηγιασμένων on the verso of the first leaf of the quire numbered κ'. On the sheet $\lambda \zeta'$, fol. 5 verso, we have the following: δόξα σοι ἀγία τριάς· ὁ ἐν οὐρανοῖς ἐμὸς Θεός· ὁ πατὴρ καὶ ὁ υίὸς καὶ τὸ παράκλητον πνεῦμα· ἡ ἐμὴ λατρεία καὶ τὸ σέβας· ὅτι πεπεράωταί μοι καὶ τὸ παρὸν πυκτίον ἤγουν εὐχολόγιον· καὶ οἱ ἐντευξόμενοι, εὕχεσθέ μοι· ὁ δὲ γράψας ματθαῖος ἦν ὁ τάλας καὶ σκαιώτατος πάντων ἀνθρώπων καὶ μοναχὸς τάχα (?). The last quire in the volume is numbered λη΄. If they all contain 8 leaves, this would shew 304 leaves or 608 pages. The whole was written by one man.

- (9) The MS. which after Daniel I have designated as C (below, pages 100, &c.) was collated by Goar, and of his labours I have availed myself. He considered it to be of the thirteenth century. It was shewn to Goar by the Reverend Basilius Falasca, who was Procurator at Rome of the Basilian monks, having been borrowed by him from the library of Crypta Ferrata. It had been used by Greeks dwelling in Sicily or perhaps Magna Græcia, as appeared from the names Poyeρίου, Poυμπόρτου as Princes, Poλάνδου, 'Ανσέλμου as Bishops. Moreover the Services of Baptism, Marriage and Extreme Unction contained in the volume had been adapted to the Latin rites. (See Goar, "ad Lectorem," p. vi. and also pages 100 &c., 176, &c.)
- (10) Goar also used a MS. of S. Chrysostom's Liturgy, which he found in the Royal Library at Paris, and which he attributes to the fourteenth or fifteenth century. This MS. presents interesting features, indicating the growth of ceremony. Amongst those who are prayed for as living are Joseph the Œcumenical Patriarch, Philotheus of Alexandria, Mark of Antioch, Theophilus of Jerusalem (see below, p. 132, note d), and others. This fixes the date of the Liturgy definitely between 1426 and 1443. Again following Daniel, I have called this manuscript P.
- (11) I have mentioned below (p. 148), that, having the earlier copies of Saint Chrysostom before me, I was able to identify an imperfect roll in the British Museum (Add. MSS. 18070), which is described in the Catalogue as containing prayers from the Liturgy of Saint Chry-

sostom, as being, in truth, an early recension of the Liturgy itself. The roll is of great beauty: it is about 11½ inches broad: the writing occupying only about $5\frac{\pi}{8}$ inches. There are about 18 letters to the line, and a little more than three lines in each two inches. It is, as I have said, imperfect, commencing near the beginning of the prayer δ τds $\kappa o \iota \nu ds$, and terminating in the final prayer δ $\epsilon \nu \lambda o \gamma \hat{\omega} \nu$. I am inclined to believe that it exhibits the prayer $\delta \iota \delta \delta s$ $\delta \xi \iota s$ in its transitional state. It has the words $\kappa a \iota \iota \tau \rho o \sigma \delta \epsilon \chi \delta \mu \epsilon \nu s$ (which seem to have been introduced after the discussion mentioned by Dr Neale, "Hist. of E. Church," Introduction, p. 434), not in the text but in the margin. Mr Thompson informs me that the roll was purchased from Mr Rodd in the year 1850, but its previous history is not known.

- (12) Passing on to the Liturgy of S. Basil, I have of course availed myself of Goar's labours here. He found at Crypta Ferrata a roll, or, as he designates it, "missam cylindro antiquorum more circumvolutam," at the end of which were the important words, ἐγράφη ἡ ἱερὰ αὕτη τοῦ μεγάλου βασιλείου λειτουργία τῷ ,5 ΄φ΄ ι΄ ἔτει μηνὸς Νοεμβρίου ιε΄ διὰ χειρὸς ἀρσενίου ἀχριδίου ἁμαρτωλοῦ ῷ οἱ ἐντυγχ νουτες πάντες ἐπεύξασθε. The year 6510 corresponds to 1041 of our era. I have called this G 1.
- (13) But Goar found another interesting copy. He designated this (p. 180) as "Exemplar aliud Liturgiæ Basilianæ juxta MS. Isidori Pyromali Smyrnæi Monasterii Sancti Ioannis in insula Patmo diaconi." This really seems to give the Greek original of the Latin translation which was used by Morel in 1560. I have called it G 2.
- (14) There are three imperfect rolls in the British Museum containing portions of the Liturgy of S. Basil. For my knowledge of these, as well as of the MS. 18070, I am indebted to Mr Thompson. The first is Add. MS. 22749 which I have used (pages 81 to 84) to supply the lacuna in the Barberini MS. It is a vellum roll $14\frac{1}{2}$ feet long by $9\frac{1}{2}$ inches broad, and considered to be of the late 12th century. It commences in the prayer of the $\tau \rho \iota \sigma \acute{\alpha} \gamma \iota \sigma \nu$. Its distinctive features are that after the prayer of the $\dot{\epsilon} \kappa \tau \epsilon \nu \dot{\eta} \dot{\gamma}$ follow petitions for the emperor and the clergy, and a note $\dot{\epsilon} \nu \tau a \dot{\nu} \partial a \mu \nu \eta \mu \rho \nu \epsilon \dot{\nu} \epsilon \iota \dot{\gamma}$ and some notes found generally in the Liturgy of the Presanctified (see below, p. 180 d), are incorporated here in the Liturgy of S. Basil. I am inclined to believe

that this Liturgy had not, when this copy was written, been so completely superseded by that of S. Chrysostom as we find it a few years later. We know nothing of the persons specially commemorated (below, p. 83, column a). In the margin of the roll may be detected the names $\nu \iota \kappa o \lambda a o \nu$... $\tau o \nu$ $\iota e \rho o \mu o \nu a \nu a \nu$, $\mu a \rho \iota a \nu$ $\tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\mu a \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\mu a \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$ $\nu \iota \kappa o \iota \omega a \nu \nu \tau e \kappa \nu \omega \nu$

(15) (16) The two other rolls containing imperfect copies of S. Basil, are numbered Add. MSS. 27563, 27564; they were both brought from the Blacas collection in 1866, and are both considered to be of the 12th century. The former is 7 feet 8 inches long by 8½ inches broad: the latter 4 feet 11 by 9½. The former begins with the word ποίμνη in the Prayer for the catechumens, and (with the loss of one piece of parchment, which entails of course the loss of two portions of the liturgy), proceeds to the end. The second is still more curtailed. One of them has in the margin of the commemoration of the Baptist, μαρκου χαριτωνος μνημονευει ούς θελει, θεοδουλου, the former μνησθητι Κυριε...ἱερομοναχου και των ήγουμενων: the latter ινικατου, γρηγοριου—these among the living. Of course these names are of little value as fixing the date. Perhaps the great lesson we learn from these MSS. is that little change had been introduced in the Liturgy of S. Basil.

(17) (18) In consequence of some memoranda in GARDTHAUSEN'S work on Greek Palæography, I ventured to request M. Delisle for information as to any liturgical rolls at the Library at Paris. In reply the Director most kindly informed me that there are in the Library three copies of the Liturgy of S. James, and ere long he made arrangements by which I might procure collations. One of these documents however proved to be a copy of the Liturgy of S. Chrysostom¹; the other two I am

"Haud tamen, ut ex infrascripto titulo conjicere licebat, missam S. Jacobi sed liturgiam S. Joannis Chrysostomi continet hic rotulus, et hac brevi codice mso. cum exemplari impresso collato comperi; codex enim initio mutilus sic incipit:

...... dγίων.......... συλλειτουργούντων ήμῶν etc. (ed. Morel, p. 82, l. 18).

desinit:...τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου και τῶν...(ibid. p. 108, l. 24)."

^{1 (48)} This is the account in the Catalogue: "Suppl. 577, Bibl. Nat. Paris. Suppl. Gr. 577, rotulus chart. xv s. lat. 29mm, secundum anonymi xvi s. annotationem continet:

[&]quot;Missam S. Jacobi apostoli græce scriptam cum quibusdam notis ad marginem arabice scriptis, quam a R. p. d. archiepiscopo Idruntino a quo reddi curaveram, voluntate et instantia Pachomii monachi Syri ex McIchitis cujus erat, Romam allatum accepi die xvii martii m.d.lxxxiii cum pridie ejusdem diei librum accepissem." On this M. Omont remarks:

enabled to give below. They were copied and collated for me with great care by M. Omont, of the National Library.

The descriptions of the two manuscripts I append.

"Bibl. Nation. Paris. Græcus 2509 (olim 3206) foliis 299. Chart. 140 × 210 millim. XIV sæc. Continet inter varia astronomica liturgias S. Jacobi (fol. 194) S. Basilii (210 verso) ad ordines sacros (221) S. Joannis Chrysostomi (231) S. Gregorii τοῦ διαλόγου (237)."

"Bibl. Nation. Paris. Suppl. Græc. 476, foliis 44. Chart. 140 × 210 millim. XIV sæc. Continet liturgias S. Jacobi (fol. 1) et S. Petri (35 verso)."

The copy of S. James contained in 476 resembles in some respects that contained in the Rossano manuscript—yet it is not identical. That in 2509 has a resemblance to the received text.

The dates of these Liturgies of course must not be decided by the dates of the volumes in which they come down to us. They have been certainly copied by students of the fourteenth century either from original rolls or from earlier books.

In 2509 the Patriarch John is mentioned frequently. arch so far as I can make out from Lequien, Oriens Christiana, can only have been either the John of Antioch who was patriarch in 1009, or the John who gave way before the Latins in 1098, retiring to Constantinople (see Lequien). It is not improbable that the original of this Liturgy was brought into Europe by some of the returning crusaders. The date of the original of 476 is more difficult to decide. The earlier Liturgy of S. James has here been much affected by additions from the Liturgy of S. Basil. The rubrical directions have been increased. It seems to have been intended for the use of some monastery at Jerusalem; Theophilus, Nicephorus, John, Leontius are commemorated as having been "orthodox archbishops in the holy city of our God." This Theophilus may have been the patriarch of Jerusalem who is mentioned by Lequien as living about the year 1020. The other three names are not mentioned in Gams' "Series Episcoporum Ecclesiæ Catholicæ." But the succession is obscure.

(19) M. Omont has also copied for me the Liturgy of S. Peter which he found in the MS. 476. Although it has some points in common, it is not identical with the Liturgy of the Rossano collection. The character of these Liturgies is certainly perplexing, but I lay them unhesi-

tatingly before the learned, in hope that I may elicit further suggestions regarding them.

Of the above the Saint Chrysostom, the Presanctified, and the Saint James of the Rossano MS., are printed now for the first time: so is the Presanctified of the Barberini MS. So too the fragment of S. Mark from the Messina Roll and the entire Liturgy of S. Mark from the Vatican Roll and the three Liturgies of the mediæval church from the MSS. of Lady Burdett-Coutts. I may also claim as newly edited almost the whole of the Liturgy of S. James from the Messina Roll discovered by Monaldinius, and, as appearing now for the first time, the whole of the same Liturgy as found in the Rossano and in the two Paris MSS. The Paris copy of "S. Peter," and the collations of the British Museum MSS. of S. Basil and S. Chrysostom are also new.

CHAPTER III.

AUTHENTICITY OF THE LITURGIES.

THE first record we have of the existence of Liturgies ascribed to Saint Basil and Saint James is in a canon of the Council held "in Trullo" A.D. 692. It had been represented at the Council that in Armenia, they who performed the bloodless sacrifice brought wine alone to the holy table, not having mixed water with it, sheltering themselves under the exposition of Chrysostom on Saint Matthew's Gospel (Homily LXXXII). The Council claimed that the words of Chrysostom were directed against the "Hydroparasts," and appealed to the custom of Chrysostom's own Church, as well as to the services which had been delivered in writing by James the brother of Christ according to the flesh, who had first been entrusted with the throne of the Church of Jerusalem, and by Basil the Archbishop of Cæsarea, whose praise has extended over the whole world.

1 Canon xxxII. 'Επειδή είς γνώσιν ήμετέραν ώς έν τη 'Αρμενίων χώρα οίνον μόνον έν τη ίερα τραπέζη προσάγουσιν, ύδωρ αὐτῷ μη μιγνῦντες οί την αναίμακτον θυσίαν επιτελούντες, προστιθέμενοι τον της έκκλησίας διδάσκαλον Ίωάννην τον χρυσόστομον φάσκοντα διά της είς το κατά Ματθαίων εὐαγγέλιον έρμηνείας ταῦτα· and they quote the words of the Homily. After a while they proceed: ἐπεὶ καὶ τῆ κατ' αὐτὸν ἐκκλησία, ἔνθα την ποιμαντικήν ένεχειρίσθη ηγεμονίαν, ύδωρ οίνφ μίγνυσθαι παρέδωκεν, ήνίκα την αναίμακτον θυσίαν έπιτελείσθαι δεήσειεν, την έκ της τιμίας πλευράς τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν και σωτήρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἐξ αίματος καὶ ὕδατος κράσιν παραδεικνύς, ήτις είς ζωοποίησιν παντός του κόσμου έξεχύθη καί άμαρτιών άπολύτρωσιν καλ κατά πάσαν δέ έκκλησίαν, ένθα οι πνευματικοί φωστήρες έξέλαμψαν, ή θεόδοτος αὐτή τάξις κρατεί. Και γάρ και δ 'Ιάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν άδελφός, δς της Ίεροσολυμιτών έκκλησίας πρώτος τον θρόνον επιστεύθη, και Βασίλειος ο της Καισαρέων άρχιεπίσκοπος οδ το κλέος κατά πάσαν την οίκουμένην διέδραμεν, έγγράφως την μυστικήν ήμιν ιερουργίαν παραδεδωκότες, ούτω τελετούν έν τή θεία λειτουργία έξ ύδατός τε και οίνου το Ιερον ποτήριον εκδεδώκασι, και οι εν Καρθαγένη συναχθέντες δσιοι πατέρες ούτω βητώς έπεμνήσθησαν ίνα έν τοις άγιοις πλέον μηδέν σώματος και του αίματος του Κυρίου προσενεχθείη ώς αυτός ὁ Κύριος παρέδωκε, τούτεστιν άρτου και οίνου ΰδατι μιγνυpérov. It will be noticed that the Liturgies both of Saint James and of Saint Basil, as they have Another canon of the same Council speaks distinctly of the Liturgy of the Presanctified. It directs that on all days of Lent, with the exception of Saturdays and Sundays, and the day of the Annunciation, the sacred Liturgy of the Presanctified is to be used. This Liturgy is assigned to different authors: the earliest is Gregory the Great, who is said to have commenced it during his stay at Constantinople A.D. 579—582: the latest, Gregory the second (Pope, 715—731). Goar is inclined to accept the statement of two of his MSS. and assign it to Germanus, Patriarch of Constantinople, who died in the year 733, at the age of ninety-eight. In any case, even in its earliest known form (below, pp. 95—98), it cannot be assigned to a date much earlier than the commencement of the seventh century.

Mabillon, in the preface to his great work, De Liturgia Gallicana?, quotes a letter addressed by Charles the Bald to the clergy of Ravenna, which also refers to the Liturgies of Saint James and Saint Basil. The king was anxious to learn what had been the character of the Gallican Liturgy, but, this Liturgy having been lost, he stated that he had sent for some presbyters from Spain in order that he might watch the Spanish rite; for he had heard that the Gallican agreed closely with the service of Toledo. The words quoted by Mabillon have been frequently referred to, but it is not known where the letter is to be found in full; and thus a strange doubt hangs over them. The more important portion of the letter is said to have proceeded as follows: "Celebrata etiam sunt coram nobis missarum solemnia more Hierosolymitano, auctore Jacobo Apostolo, et more Constantinopolitano auctore Basilio: sed nos sequendam ducimus Romanam ecclesiam in missarum celebratione." The character of Mabillon is such that we must be convinced that he found this letter in a trustworthy form; and, if so, we must conclude that about the year 860 the Liturgy generally used at Constantinople was that which is attributed to Saint Basil. The leading position given to "Saint Basil" in the Barberini

come down to us, add to the narrative of the Institution that our Lord "mixed the cup." In the Liturgy of Constantinople however, which since the date of the Council "in Trullo" has been attributed to Chrysostom, this addition is not made. This is quite consistent with the statement of the Council.

¹ Canon LII. Έν πάσαις της άγιας τεσσερακοστης των νηστειών ήμεραις, παρεκτός σαββάτου και κυριακής και της άγιας του εδαγγελισμου ήμέρας, γινέσθω ή των προηγιασμένων ιερά λειτουργία.

² This work is reprinted by Migne. Latin series LXXII. pp. 99, &c. See the preface, § III.

and Rossano manuscripts confirms this conclusion. It is of course a subject of regret that we cannot find the letter itself.

The name of Saint James is also prefixed to certain Liturgies of the Syrian Church, which agree in some remarkable respects with the Greek copies to which the name of the Lord's Brother is prefixed. Sir W. Palmer, in his valuable introduction to the "Origines Liturgicæ," drew attention to these common properties, and pointed out the probability that the common portions existed in the Liturgy before the schism which took place after the Council of Chalcedon.

The first time that we hear of a Liturgy of Saint Mark is in the eleventh or twelfth century. Fabricius (in his "Codex Apocryphus Novi Testamenti," part III. p. 8) quotes Isaac the Catholic of Armenia (A.D. 1145) as stating that both Saint James and Saint Mark delivered in their Liturgies that the Lord mixed the cup of water and wine. In the earliest years of the next century Mark, Patriarch of Alexandria, submitted to the famous Theodore Balsamon (who had been librarian of Constantinople and became Patriarch of Antioch) a question, the answer to which is almost The question was this: "Are the Liturgies which are read in the neighbourhoods of Alexandria and of Jerusalem, and are said to have been composed by the holy Apostles James, the brother of the Lord, and Mark, to be received by the Holy and Catholic Church or no ?" In his answer Theodore quoted 1 Cor. i. 10 "that ye all speak the same thing," and proceeded, "We see, therefore, that neither from the Holy Scriptures nor from any canon synodically issued have we ever heard that a Liturgy was handed down by the holy Apostle Mark: and the thirty-second canon of the Council held 'in Trullo' is the only authority that a mystic Liturgy was composed by the holy James, the brother of the Lord. does the eighty-fifth canon of the Apostles nor the fifty-ninth canon of the Council of Laodicea make any mention whatever of these Liturgies, nor does the Catholic Church of the Œcumenical See of Constantinople in any way acknowledge them. We decide therefore that they ought not

¹ See Migne's collection cxxxII. 1375.

² Migne's collection cxxxvIII. 953.

^{*} Αὶ περὶ τὰ μέρη τῆς 'Αλεξανδρείας καὶ τῶν 'Ιεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι, καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων 'Ιακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Μάρκου, δεκταί εἰσι τῷ ἀγία καὶ καθολικῷ ἐκκλησία ἢ οῦ;

⁴ Ούτε ἀπὸ θείας γραφής, ούτε ἀπὸ κανόνος ἐκφωνηθέντος συνοδικώς, ἀνεδιδάχθημεν Ιεροτελεστίαν ὑπὸ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Μάρκου παραδοθήναι: μόνος δὲ ὁ λβ΄ κανών τής ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ μεγάλου παλατίου συστάσης ἀγίας καὶ οἰκουμενικής συνόδου φησὶν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἱακώβου τοῦ ἀδελφοθέου μυστικήν Ιερουργίαν συντεθήναι.

to be received; and that all Churches should follow the example of New Rome, that is Constantinople, and celebrate according to the traditions of the great teachers and luminaries of the Church, the holy John Chrysostom and the holy Basil."

In a note on the canon of the Trullan Council, Balsamon speaks again of the Liturgy of Saint Mark. He acknowledges the tradition regarding the Liturgy of Saint James and mentions the assertion of the Christians of Alexandria that they possess and use a service written by Saint Mark. And he describes a scene at Constantinople when the Patriarch of Alexandria was sojourning there and desired to celebrate with a κοντάκιον of the Liturgy of Saint James, but was prevented. It would appear from his account that in Balsamon's time the Liturgy of Saint James was used only in Jerusalem and Palestine at the greater festivals, and that the Patriarch of Alexandria desired to use it, and not the Liturgy of Saint Mark, when he celebrated at Constantinople. It should also be observed that the Liturgy of Saint James was on a roll, a κοντάκιον¹.

It would thus seem that the ascription to Saint Mark of the Liturgy of the Church of Alexandria is of comparatively recent date: and our conclusion is confirmed by the fact that the Coptic Liturgies do not claim the same authority. The first translated by Renaudot is attributed to Saint Basil: the second to Saint Gregory: the third to Saint Cyril. The Anaphora of this last corresponds most closely to that of the Greek Saint Mark. Renaudot gives also an account of two MSS. in Greek and Arabic after the rite of Alexandria: of these the first resembles in some respects the well-known Greek Saint Basil, to whom indeed the Arabic is ascribed; the other, called the Liturgy of Gregory, has points of similarity with the Liturgy of Saint James.

I mentioned just now that Balsamon spoke of the services at Constantinople as celebrated according to the tradition of the holy John Chry-

1 These are the words of Balsamon respecting the Liturgy of S. James; παρ' ήμιν άγνοείται, παρά δὲ τοῖς 'Ιεροσολυμίταις και τοῖς Παλαιστινιάνοις ένεργείται ἐν ταῖς μεγάλαις ἐορταῖς. Ης proceeds; οι δὲ 'Αλεξανδρεῖς λέγουσιν εἶναι και τοῦ άγιου Μάρκου ἢ και χρώνται ὡς τὰ πολλά. ἐγὼ δὲ συνοδικῶς, μᾶλλον δὲ και ἐνώπιον Βασιλείου τοῦ άγιου, ἐλάλησα τοῦτο ὅτε ὁ πατριάρχης 'Αλεξανδρείας ἐνεδήμει εἰς τὴν βασιλεύουσαν. μέλλων γὰρ λειτουργήσαι μεθ' ἡμῶν και τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐν τῆ

μεγάλη ἐκκλησία ὅρμησε κρατεῖν τὸ τῆς τοῦ Ἰακώβου λειτουργίας κοντάκιον, ἀλλ' ἐκωλύθη παρ' ἡμῶν και ὑπέσχετο λειτουργεῖν καθὼς και ἡμεῖς. A counterpart to the conduct of Balsamon may be seen in the history of S. Carlo Borromeo. (See Guéranger I. 221 after Le Brun III. 192.) The Pope in this case attempted to force the Liturgy of Rome on the Church of Milan. The Cardinal resisted, and his letter on the subject was preserved as a relic at Milan.

sostom and the holy Basil. A short treatise attributed to Proclus, who was Patriarch of Constantinople from 434 to about 446, has often been quoted as authority for the statement that Chrysostom reformed the Liturgy of the Church of Constantinople. This treatise states that both Clement and James were authors of Liturgies, that Basil reduced the length of the services as he found them in his day, and then our father John of the golden mouth cut them down still more. The record has a controversial tone, and is now assigned to a much later writer. I have noticed the curious fact that the Barberini manuscript does not ascribe the Liturgy to Chrysostom, but only two of the prayers (see below, pp. 89, 90), whilst the Rossano Codex ascribes the whole of the Liturgy to him, but not specially any of its component parts. These facts seem to shew that the earlier date of the Proclus to whom the treatise is ascribed must be erroneous.

It remains for me to say a few words of the "Liturgy of Saint Peter." The editor, Bishop Linden, has laboured much to prove that it is possibly genuine. Renaudot and other liturgical scholars dismiss it with contempt. But these were not aware of the fact that it was transcribed by the writer of the Rossano Codex, upon whose sole authority the copy of the Liturgy of Saint Mark has hitherto rested. And now another copy, with variations, has been discovered at Paris. I have little doubt myself that it may be classed with the Liturgies of Saint Chrysostom and Saint Basil which Goar found in some of the convents of Southern Italy. In these we have clear proofs that attempts were made to adapt the services of the Greek Churches to the requirements of Greeks who lived within the sphere of the Roman communion. The "Liturgy of Saint Peter" was an attempt to draw near from the other side: the Canon of the Roman Church was translated, not very skilfully, into Greek. Only a few alterations were made in it: but prayers were prefixed which had their origin in the proanaphoral parts of distinctively Greek services.

mon does not allude in any way to Proclus' notice of the Liturgy of S. James, which doubtless he would have done, if the treatise had been known in his day.

¹ This tract may be seen on pages 1 and 2 of Morel's edition of the three Liturgies. Paris, 1560.

² It may have been observed that Balsa-

CHAPTER IV.

CHARACTER AND RESULTS OF THE PRESENT EDITION.

I. My object has been in this work to reproduce, as nearly as I could without unnecessary repetitions, the manuscript authorities, still existing, for the various Liturgies of the Greek Churches. From the facts which I have already described it will have been seen that, since the original editions of Morel and Drouard were published, no attempt has been made to correct the text of the Liturgies of Saint James and Saint Mark by reference to the sources from which those editions were taken: still less (except by Monaldinius) to hunt up additional MSS. The Liturgies of Saint Chrysostom and Saint Basil have met with a different treatment: Goar threw a light upon their history for which every true student should be thankful: but his stores have been neglected, and the general tone of modern liturgical investigation is exhibited in the fact that, in the edition of "Ancient Liturgies," to which I have referred above as issuing from the University Press, Oxford, in 1878, only the modern uses of the Churches of Greece, with regard to Saint Chrysostom and Saint Basil were given; no notice being taken in the body of the work of the existence of the early copies in the Barberini Library, though these had been collated by Goar for his edition of 1647, and had been printed at length by Bunsen twice between 1851 and 1855. Yet the editor was fully aware of their existence. The mistake that the Liturgy of Saint James was printed by Demetrius Ducas in 1526, originally made in the margin of the Bibliotheca Patrum and accepted by Mr Palmer, by Dr Neale and by Dr Daniel, was repeated at the same time, even though a copy of the edition of Ducas is in the British Museum, if not in the Bodleian Library. A gratuitous statement was added that Ducas published this edition from a manuscript of the twelfth century.—Dr Daniel, without having seen the Messina Roll, stated that it was "mutilus et oscitanter conscriptus." Of course it is mutilated, but the latter charge, brought forward without any evidence, is simply contradicted by the tracing in my possession. Even Bunsen asserted that Renaudot "primus edidit" the Liturgy of Saint Mark from a manuscript which "Joannes a S. Andrea" carried to Rome from a monastery of the Basilian monks in Calabria. The statement is entirely wrong; and indeed, if Bunsen meant by the word "edidit" what we generally understand by it, he contradicted himself by another assertion within nine lines of the former.

II. I have been very fortunate in obtaining without any extraordinary exertions copies of the "editiones principes" of Ducas, Drouard, Morel, and Plantin. I have been still more favoured by the success which has attended my efforts in the search for manuscripts; and, most of all, in the care and sympathy with which my friends at Rome, Messina, and Paris, have executed the work of copying and collating which they had most kindly undertaken. Nothing can exceed the beauty of the tracings made by the Reverend Papas Filippo Matrangas from the Messina Roll. The copy which he has sent me is a marvel of beautiful execution: and when I come to the marginal notes, which are reproduced in all the complexity of the original abbreviations, I can only wonder at the care, attention, and accuracy with which the Reverend Father has performed his self-imposed task. In Mr Joseph Stevenson who has transcribed for me at length the remains of the Rossano manuscript, and, as nearly as possible in facsimile, I have found an equally intelligent and accurate friend. He has collated also Bunsen's reprint of the Barberini Codex with the manuscript, and his notes and memoranda are patterns of accuracy and neatness. Of M. Henri Omont also I must speak in most grateful terms. His name is before the European world of Literature as the editor of the "Inventaire sommaire des manuscrits grecs conservés dans les Bibliothèques publiques" in Paris and in the Departments -and of the "Supplément Grec" of the National Library; and he has enabled me, almost at the last moment, to trace to its immediate source the edition of Morel, over which a cloud of uncertainty had hitherto rested.

In the last-named Catalogue (of which I received a copy on Nov. 3, 1883, after the earlier part of this Introduction was stereotyped) I found under the number 303 the following: "Liturgica Collectio a Constantino Palæocappa pro Card. Lotharingiæ scripta, præmitt. epistola et index: Procli patriarchæ Constantinop. de traditione missæ (16);—Divina missa S. Jacobi (19);—Missa Basilii magni (58);—Missa D. Joannis Chrysostomi (89);—Collectanea

^{1 &}quot;Analecta Antenicana," III. 103.

CHAPTER IV.

CHARACTER AND RESULTS OF THE PRESENT EDITION.

I. My object has been in this work to reproduce, as nearly as I could without unnecessary repetitions, the manuscript authorities, still existing, for the various Liturgies of the Greek Churches. From the facts which I have already described it will have been seen that, since the original editions of Morel and Drouard were published, no attempt has been made to correct the text of the Liturgies of Saint James and Saint Mark by reference to the sources from which those editions were taken: still less (except by Monaldinius) to hunt up additional MSS. The Liturgies of Saint Chrysostom and Saint Basil have met with a different treatment: Goar threw a light upon their history for which every true student should be thankful: but his stores have been neglected, and the general tone of modern liturgical investigation is exhibited in the fact that, in the edition of "Ancient Liturgies," to which I have referred above as issuing from the University Press, Oxford, in 1878, only the modern uses of the Churches of Greece, with regard to Saint Chrysostom and Saint Basil were given; no notice being taken in the body of the work of the existence of the early copies in the Barberini Library, though these had been collated by Goar for his edition of 1647, and had been printed at length by Bunsen twice between 1851 and 1855. Yet the editor was fully aware of their existence. The mistake that the Liturgy of Saint James was printed by Demetrius Ducas in 1526, originally made in the margin of the Bibliotheca Patrum and accepted by Mr Palmer, by Dr Neale and by Dr Daniel, was repeated at the same time, even though a copy of the edition of Ducas is in the British Museum, if not in the Bodleian Library. A gratuitous statement was added that Ducas published this edition from a manuscript of the twelfth century.—Dr Daniel, without having seen the Messina Roll, stated that it was "mutilus et oscitanter conscriptus." Of course it is mutilated, but the latter charge, brought forward without any evidence, is simply contradicted by the tracing in my possession. Even Bunsen asserted that Renaudot "primus edidit" the Liturgy of Saint Mark from a manuscript which "Joannes a S. Andrea" carried to Rome from a monastery of the Basilian monks in Calabria. The statement is entirely wrong; and indeed, if Bunsen meant by the word "edidit" what we generally understand by it, he contradicted himself by another assertion within nine lines of the former.

II. I have been very fortunate in obtaining without any extraordinary exertions copies of the "editiones principes" of Ducas, Drouard, Morel, and Plantin. I have been still more favoured by the success which has attended my efforts in the search for manuscripts; and, most of all, in the care and sympathy with which my friends at Rome, Messina, and Paris, have executed the work of copying and collating which they had most kindly undertaken. Nothing can exceed the beauty of the tracings made by the Reverend Papas Filippo Matrangas from the Messina Roll. The copy which he has sent me is a marvel of beautiful execution: and when I come to the marginal notes, which are reproduced in all the complexity of the original abbreviations, I can only wonder at the care, attention, and accuracy with which the Reverend Father has performed his self-imposed task. In Mr Joseph Stevenson who has transcribed for me at length the remains of the Rossano manuscript, and, as nearly as possible in facsimile, I have found an equally intelligent and accurate friend. He has collated also Bunsen's reprint of the Barberini Codex with the manuscript, and his notes and memoranda are patterns of accuracy and neatness. Of M. Henri Omont also I must speak in most grateful terms. His name is before the European world of Literature as the editor of the "Inventaire sommaire des manuscrits grecs conservés dans les Bibliothèques publiques" in Paris and in the Departments -and of the "Supplément Grec" of the National Library; and he has enabled me, almost at the last moment, to trace to its immediate source the edition of Morel, over which a cloud of uncertainty had hitherto rested.

In the last-named Catalogue (of which I received a copy on Nov. 3, 1883, after the earlier part of this Introduction was stereotyped) I found under the number 303 the following: "Liturgica Collectio a Constantino Palæocappa pro Card. Lotharingiæ scripta, præmitt. epistola et index: Procli patriarchæ Constantinop. de traditione missæ (16);—Divina missa S. Jacobi (19);—Missa Basilii magni (58);—Missa D. Joannis Chrysostomi (89);—Collectanea

^{1 &}quot;Analecta Antenicana," III. 103.

ex Conciliis, SS. Patribus, et scriptoribus ecclesiasticis de missa (108).—xvi s. Pap. peint. (Sorbonne)."

On receiving this, I recollected that the edition of Morel of 1560 contained some Greek documents corresponding to this description, and that the Latin translations of the same date were dedicated to Cardinal Charles of Lorraine. At once I wrote to M. Omont to draw his attention to these points, and his answer, dated November 7, was this: "Vos prévisions sont pleinement confirmées: vous avez retrouvé le MS. qui a servi à l'édition de Morel, 1560, et je suis heureux que mon Inventaire ait déjà eu ce résultat.

"Le MS. Suppl. 303 vient de l'ancienne bibliothèque de Sorbonne, où il a porté le no. 460; c'est un grand in-folio, de 378 sur 256 millimètres, composé de 151 feuillets en papier. Il a été copié au milieu du xvi° siècle pour le Cardinal Charles de Lorraine (1554—1574) par Constantin Palæocappa, copiste grec, dont nous avons un grand nombre de manuscrits à Paris. C'est un volume exécuté avec le plus grand luxe; l'encre rouge, bleue, verte et pourpre y est fréquemment employé avec l'encre noire; le blason du Cardinal de Lorraine, avec plusieurs ornements, y est souvent reproduit."

I had requested M. Omont to test the MS. by some of the peculiar readings of Morel's edition, e.g. by the ἡμῖν in ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς in the words of institution (below, p. 273, notes 1 and 4); a word on which an argument has been based for the extreme antiquity of this part of the Liturgy. M. Omont replied: "Les passages que vous m'avez envoyés sont exactement donnés par le MS."

In his preface, addressed to the Cardinal, Palæocappa stated that in consequence of the "conspiracy of the Lutherans" as to the sacrifice of the body of Christ in the Eucharist, "omni studio per literas conquirere per totam Græciam non desii fratris Christi λειτουργίαν, ut, quum in hanc regionem perlata esset, pii homines hanc velut medicinam animi haberent, impii vero et qui pervicaces sunt de peccato convincerentur et hac velut scutica cæderentur. Etenim quid antiquius, sanctius, majorisque auctoritatis divini illius sacri quam divi Jacobi testimonium esse potest?"

It seems hopeless to seek for the manuscript which Palæocappa² em-

copyist of the sixteenth century. He is mentioned by Gardthausen (p. 318). Eleven manuscripts copied out by him are in the "Supplément Gree" of the Library at Paris. Two of these (148, 148) were prepared for Cardinal Charles of Lorraine, the former containing a series

^{1 &}quot;The word $\eta \mu \hat{\nu}$ in this place seems emphatic and to shew that this part of the Canon was composed by one present at the Last Supper." (Note in Dr Neale's reprint, 1868, p. 79.)

² Constantine Palæocappa was a professional

ployed to produce the copy of Saint James which he submitted to his patron; for on comparing this copy with the four authenticated versions reproduced below, it will be seen that everything distinctive, both as to the place where and as to the date when it was used, is missing. The Messina Roll was intended for some monastery (see p. 284, col. 1, line 13) in a diocese within the patriarchate of Antioch (p. 294, lines 15—22), and was written about the year 983 (pp. 300, 301): the original of the Rossano copy was used at Jerusalem itself (p. 294, col. 2, lines 11-17), apparently about the year 1054 (p. 297, note a): a patriarch John is mentioned in the Paris MS. 2509 (pp. 231 and 235, and above p. xxv): the Paris MS. Sup. 476 contains a prayer fixing its date at about 1050 and its home at Jerusalem (p. 295, note c). But of such marks there is no vestige in Morel's copy, and yet his edition has a strange resemblance through-Important clauses found in 2509 are indeed out to the Paris 2509. omitted, but I have noticed only two additions,—the invocations which I have printed on p. 295. The impression made on my mind is this, that Paris 2509 served Palæocappa for his original; and that he modified it (no doubt, in his view, slightly) so as to represent this Liturgy as absolutely dateless. Thus alone would it convey "divi Jacobi testimonium" on the subject of the Eucharistic Sacrifice, and on the cultus of the Virgin.

III. I need not recapitulate here the statements which I have made in the Introductions to the several Liturgies. I may, however, briefly enumerate some of the results to which the following pages seem to lead.

The Liturgy of Saint Mark on the Vatican Roll and the fragment of the same on the Messina Roll, the Liturgies of Saint Chrysostom and Saint Basil, &c. generally, and the four copies of the Liturgy of Saint James, as printed below, were all clearly intended for church purposes. The prayers for the bishops who are specified as living prove this as to the last-named Liturgy; the Arabic directions prove it as to the first. That is to say, these are not to be considered as literary works, handed down, as such,

of treatises or extracts bearing on the Eucharist. Five of these passages (i.e. from Samonas of Gaza, Nicolaus of Methone, John Damascenus, Gregory of Nyssa, and Dionysius the Areopagite) may have furnished the text published by Morel in 1560 (pp. 111—120: 123—138). This manuscript was copied at Aptera in Crete. It will be

remembered that the Liturgies of S. Chrysostom and S. Basil printed by Demetrius Ducas came from Crete. Hence, possibly, the strong similarity between them and those printed by Morel. And we may possibly conclude that the Liturgy of Saint James which Palæocappa took as his original came also from Crete.

unaltered by successive writers: but they are Liturgies of definite dates, used by Churches—whatever the Churches may have been—at the times when they were written. The Messina Roll of Saint James exhibits, in its margin, either the additions of a later epoch, or the variations of a sister Church for which the roll was adapted.

Of the Liturgies of Saint Chrysostom (so called) and Saint Basil we can now trace the growth. In the oldest copy of the former—that of the Barberini manuscript—the Liturgy is not attributed to the great patriarch. Two prayers only are stated to have been his (see pp. 89 and 90). A few years later and we have a Liturgy almost identical with this early copy, but assigned en bloc to Saint Chrysostom. I refer of course to the Rossano copy. Then we have the Liturgy of the eleventh century (pages 100-143), in which we find every prayer of the Barberini and Rossano copies (except that της ἄνω καθέδρας, pages 77 and 89), and also have the proanaphoral portions augmented with the addition of six or seven prayers originally found in Saint Basil, of the invocations avriλαβοῦ, σῶσον, and of the frequently repeated commemoration της παναγίας. Thus we learn that it was in this interval that the combination of the proanaphoral parts of the two Liturgies was made. The momentous additions between the eleventh and the sixteenth centuries are sufficiently marked on the same pages, as also the alterations between the sixteenth century and the present date. Amongst the former are the extremely realistic piercing of the $\sigma\phi\rho\alpha\gamma$ is (p. 104), and the placing of the $\pi\rho\sigma\phi\rho\rho\alpha$ i sis τιμήν of the various persons named (p. 105): amongst the latter must be put the prayers at the commencement of the modern service which Mr Hammond abstained from printing, and the increased number of particles into which the Holy Bread is divided.

May we hope that one result of the care and labour bestowed upon this book may be the calling of the attention of some of the authorities of the Churches of the East to the simpler ritual of earlier years?

IV. Another result of this publication will be, that the dates of the introduction of some rites and phrases which have perplexed earlier commentators will be more accurately fixed. Thus the ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς (referred to above) was regarded by Bunsen as inserted by the interpolator of the Apostolic Constitutions, i.e. the writer who attributed the several portions of the Liturgy of those Constitutions to various Apostles. It seems clear now that the word ἡμῖν is found only in the copy used by Morel: and a grave

question might be raised whether it may not have been inserted by Palæo-cappa to give Apostolic authority to the Liturgy he was engaged to copy.

Again, the hymns in Morel's copy of Saint James (see p. 295 below) addressed to the Virgin, "Αξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε and Έπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη (which Mr Hammond, following Dr Daniel, placed in brackets), are not found in any one of the four copies which we must assign to the tenth and eleventh centuries. They seem to have been inserted in Palæocappa's sixteenth century copy from late Italian versions of the Liturgy of Saint Chrysostom (p. 131 n. e and p. 162 n. b).

V. But most marked of all is the history of the Invocation Xaîpe, κεχαριτωμένη. It is found in the current editions both of S. James (Hammond, p. 45) and S. Mark (do. p. 183), and in both cases in connexions which are palpably "impossible." In the former it seems (prima facie) to have been interpolated in a series of appeals to GoD to "remember" those who are suffering and those for whom we have a special need or call to pray; between a petition to "remember" all who have been perfected in the faith of His Christ, and a petition to "remember" those who from Abel downwards have been amongst true believers. In S. Mark the position is similar, though not exactly the same. One cannot be surprised that earlier editors have seen reason to suspect that the passages were insertions of a later date than the rest of the text. The following pages give the true solution. In the Liturgy of S. James (pages 290, 291), according to the Messina Roll and Rossano Manuscript, there were a series of appeals to God, not only to remember those for whom prayers were offered, but also to remember the actions of saints of old (compare, Remember David and all his trouble) and His own great mercies (compare Exod. ii. 24, God remembered His covenant; Neh. i. 8, Remember Thy word; Ps. xxiv. 6, Remember Thy Thus the appeals included "Remember especially the Virgin, mother of God: and remember John the Baptist, the Apostles, Prophets. Remember the Œcumenical Synods." (All these except the first are omitted by Palæocappa.) And among these came "Remember, Lord, the archangel's voice, which said, Hail, thou that art highly favoured: the Lord is with thee. Blessed art thou amongst women, and blessed is the fruit of thy womb'." Some years passed, and the appeal to God to remember His message was omitted, whilst the message was retained; and by this simple

¹ To this a later generation added "because thou didst give birth to the Saviour of our souls."

process the Commemoration of the Annunciation became an Invocation of the Virgin. The appeal to God became an appeal to her.

All this comes out clearly on pages 290, 291. But it is strange that, although Assemani after Monaldinius had given the facts, and Dr Daniel was aware of the facts (see "Codex Liturgicus," vol. IV. p. 119), this account has not been previously worked out. Exactly the same process may be seen in the Liturgy of S. Mark (p. 40), where the Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀρχαγγελικῆς φωνῆς ἐπιλεγούσης of the Vatican Roll was already omitted when the Liturgy was transcribed in the Rossano Codex.

VI. And this leads us to another consideration. We can scarcely conceive that these omissions of the introductory $\mu\nu\dot{\eta}\sigma\theta\eta\tau\iota$ in both Liturgies could have been effected independently of each other. The alteration in the one must have been consequent on the alteration of the other. In other words the two Liturgies must have affected each other at dates below the year 1000. From this it follows that we may be wrong in considering that everything else which is common to the two must have been introduced at an early date. Indeed it seems clear to me that the Liturgy of S. James is largely indebted to the other Liturgies. It would prolong

¹ Here again we have a lesson of caution. The controversies between the Greek and Latin Churches were violent enough in the eighth century: the Roman legate excommunicated the Greek Patriarch in 1054. Now, as we find the Ave Maria in the Latin services and the χαιρε κεχαριτωμένη in the Greek Liturgies, the tendency (apart from evidence) would be to attribute the custom of using the Invocation to a time when the Churches were united. But the absence of the invocation from Latin service books of an early date is matter of history. We are told (Gieseler A.D. 1073-1305, ch. v. §78) that Odo Bishop of Paris (A.D. 1196-1208) was the first to urge that the people should be taught the Salutation, and that in the 13th century it became a regular prayer. Our manuscripts shew the history of its introduction into the East.-It will be noted too that the appeal "Remember" does not necessarily involve a prayer for the person mentioned: it may mean, Remember his life or his sufferings: Remember Thine own mercy shewn in him. Compare 2 Kings xix. 24, "I will defend

this city, to save it, for mine own sake, and for my servant David's sake."

² And this furnishes a comment upon the oft repeated statement that the Liturgy of Saint Basil is a recast of Saint James as Saint Chrysostom is an abbreviation and new edition of Saint Basil. The original suggestion as to this seems to have come from the notice printed in Morel's edition and elsewhere and attributed to Proclus the Patriarch of Constantinople 436. He is quoted as saying that Basil abbreviated the Liturgy of S. James because of the laziness of the Christians of his time; and that Chrysostom abbreviated this still more. We see how the Liturgies of S. Chrysostom and S. Basil grew from the seventh century onwards, and how their proanaphoral parts were cast in the same mould: and I think it is equally clear that the editions we have of S. James (when compared with the description of S. Cyril) exhibit that this Liturgy received accretions from the other two. The paper assigned to Proclus must certainly be of a much later date than the fifth century.

this Introduction too much to enter into details. A comparison of the Liturgy with the S. Chrysostom of the eleventh century will shew how much of similarity there is between the additions in the latter and the text of the former.

VII. The conviction is gaining ground that we shall never be able to understand these Liturgies thoroughly, until we have further knowledge than is as yet accessible of the Liturgies of the Jews at the time of our That the Greek Liturgies have been affected by Mosaic rites is evident from numerous phrases adopted. Thus we have the εὐχη τῆς προθέσεως in the Liturgy of S. Peter (p. 191), of S. Chrysostom (p. 108), and of S. Mark (pp. 2-26). In S. James when the priest brings in the offerings to present them in the θυσιαστήριου (p. 222), there is a prayer that "we may with a pure conscience offer to God, δώρα, δόματα, καρπώματα, for the putting away of our sins and εἰς ἱλασμὸν of all the people," and the same terms are applied to the offerings on p. 305. We frequently meet with the language of the Epistle to the Hebrews as to the duty of the priest to offer "first for his own sins and then for the ignorances of the people" (see pp. 79, 126, 184, 256, 260, 262), but the question may reasonably be put whether such phrases, as used here, are of very early date. The term εὐχὴ τῆς προθέσεως is not found in S. James' Liturgy, and it is not found in the earliest copy of S. Chrysostom: in fact the prayer so intituled in the S. Chrysostom and S. Basil of the eleventh century (pp. 108, 151) is intituled in the seventh century εὐχή ἡν ποιεῖ ὁ ἰερεὺς έν τῷ σκευοφυλακίφ ἀποτιθεμένου τοῦ ἄρτου ἐν τῷ δίσκφ (p. 76). Ι am inclined to doubt whether there was any table of $\pi \rho \delta \theta \epsilon \sigma \iota \varsigma$ at the earlier date. Surely again when the word καρπώματα was used as we have seen it used, the knowledge must have died out that in the LXX. it almost invariably represents "offerings made by fire." No doubt at a very early period Christians regarded their gifts as highly honoured when offered to GoD: but it is impossible to believe that the language of the Old Testament and the Epistle to the Hebrews as to the office of the Jewish priests could have thus been appropriated by Christians at a very early date'.

words from Isaiah liii. 7 as εὐχὴ τῆς προθέσεως and then designates the prayer Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, by the same title. These are found at the commencement of the service. A prayer, almost identical, occurs with the same

¹ I think that an intimation of the late introduction of the term $\pi\rho\delta\theta\epsilon\sigma\iota$; in the Liturgy of Saint Mark is found, on comparing the difference between the Vatican Roll and the Rossano MS. The former (p. 2) describes

But some passages must be noted as being of extreme antiquity. When the complete copies of the Letters of Clement of Rome were brought to England in the edition of Bryennius, Metropolitan of Serræ, my honoured predecessor in the chair of the Lady Margaret at once perceived that many clauses in the fifty-ninth chapter were of a liturgical character. Coincidences were speedily discovered in the Liturgy of Saint Mark. I will put the passages in parallel columns.

CLEMENS ROMANUS.

'Αξεούμέν σε, δέσποτα, βοηθόν γενέσθαι καὶ ἀντιλήπτορα ήμῶν. τοὺς ἐν θλίψει ήμῶν σῶσον τοὺς ταπεινοὺς ἐλέησον τοὺς πλανωμένους τοῦ λαοῦ σου ἐπίστρεψον χόρτασον τοὺς πεινῶντας λύτρωσαι τοὺς δεσμίους ήμῶν τοὺς δεσμίους ήμῶν τοῦς τοῦς ὰκινῶντας τοῦς ἀντρωσαι τοὺς δεσμίους ήμῶν τοῦς τοῦς κινῶντας τοῦς δεσμίους ήμῶν τοῦς τοῦς ὁλιγοψυχοῦντας παρακάλεσον τοὺς ὀλιγοψυχοῦντας.

S. MARK, p. 48.

Λύτρωσαι δεσμίους, έξελοῦ τοὺς ἐν ἀνάγκαις, πεινῶντας χόρτασον, ὀλιγοψυχοῦντας παρακάλεσον, πεπλανημένους ἐπίστρεψον, ἐσκοτισμένους φωταγώγησον, πεπτωκότας ἔγειρον, σαλευομένους στήριξον, νενοσηκότας ἴασαι, πάντας ἄγαγε εἰς τὴν όδὸν τῆς σωτηρίας, σύναψον καὶ αὐτοὺς τῆ ἀγία σου ποίμνη ἡμῶς δὲ ρισαι ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, φρουρὸς ἡμῶν καὶ ἀντιλήπτωρ κατὰ πάντα γενόμενος.

The Coptic Saint Cyril has, in addition, a clause rendered "salva eos qui necessitatem patiuntur," corresponding to the words τοὺς ἐν θλίψει ἡμῶν σῶσον. As Dr Lightfoot remarked (Clement, p. 289), "the coincidences are far too numerous and close to be accidental."

Another point is also worthy of notice here. Dr Westcott, in a note on 1 John ii. 2, has quoted a remarkable passage from Philo, "De Monarchia" II. 6, which suggests that the prayers ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ὅμβρων εἰρηνικῶν κ.τ.λ. (Saint Chrys. p. 111, Saint James, pp. 251, 287) may have originated in Jewish usage. For Philo "contrasts the special offerings of other forms of worship with the universal intercession of the Jewish High Priest. 'Ο τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς οὐ μόνον ὑπὲρ ἄπαντος ἀνθρώπων γένους ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος, καὶ πυρός, τάς τε εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται."

title in the Rossano MS. (p. 26) after all are excluded except the faithful. The discrepancy is noteworthy.

¹ It is a curious problem how some of these petitions found their way into the English Litany of 1545.

VIII. Much information as to the time and circumstances under which any particular prayer or rite was introduced will be gained from collating different versions of the same Liturgy. For example, the hymn, 'Ο μονογενής Τίὸς καὶ Λόγος, is directed to be used in the Rossano but not in the other version of Saint Mark.—The Cherubic hymn, Οί τὰ χερουβίμ, is ordered or implied in both versions, although we know that it was first introduced into the Liturgy of Constantinople in the seventh century. The Coptic Liturgy does not contain it.—The Vatican Roll has the 'H γάρις τοῦ Κυρίου in S. Mark: the Rossano MS. omits all mention of it (p. 28).—The Liturgy of the Presanctified, according to all tradition, is late; and the language it uses respecting the consecrated elements (p. 96) is of a later character than any we meet with in the contemporaneous versions of S. Chrysostom or S. Basil. They preserve traces of an earlier date.—The manuscripts of Saint James shew how that Liturgy The Συγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία (pp. 240, 241), which was altered. seems to be contemporaneous with the prayer in the Liturgy of the Presanctified to which I have just referred, is absent from two of the MSS.; the prayer Τὸ φρικτὸυ absent from one.—Of course I cannot attempt to pursue this investigation. Some time must elapse before it can be carried out with complete satisfaction. But I must note the language of some of the The incense is sometimes offered with the prayer that God will receive it and send down in return the gift of His Holy Spirit: at others it is offered "for remission of our sins and the propitiation of all Thy people": (compare pp. 2, 16, 26, 221, 229, 243). So are the δώρα, δόματα, καρπώματα, the offerings of the people. We read frequently of the θυσία ἀναίμακτος offered in the Eucharist: the earliest extant place where the words occur is found in Pliny (vol. I. p. 65 c and p. 70 F, edition of 1621), where the words "bloodless sacrifices" are used of the offerings of meal and wine which were prevalent in the time of Numa. We find frequent petitions that these gifts may be accepted. The prayers on behalf of these gifts—the honourable, heavenly, spotless, glorious, fearful, dread, divine gifts—would be perplexing unless we regarded them as equivalent to our petitions that GoD will receive our oblations, and conceived the epithets as justified by the use to which the offerings were to be applied and by the Person to Whom they were offered. two manuscripts of Saint James (p. 253) before the Consecration: in these again, as well as in the other two, after the Invocation (305).

¹ Palmer, 1. 24.

IX. In the very beautiful prayer commencing Ούδελς άξιος των συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις, found originally in the Barberini copy of Saint Basil (p. 78), but transferred from Saint Basil not only to the modern Saint Chrysostom (p. 122), but also to Saint Peter (p. 194) and Saint James (i.e. to three copies, not to the fourth, pp. 242, 243), occurs in its earlier form the phrase σύ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, with the conclusion (evidently incorrect), τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Tio. The participles here seem certainly to have referred to the earliest teaching, that the Saviour offered Himself without spot to God, and that for the sake of His followers He sanctified Himself. Thus was He the Offerer and the Offered; the Sanctifier and the Sanctified. process of time the language of this prayer was altered, and we can trace the progress of the alterations. In the prayer of the incense at the commencement of the service, we have in the Rossano manuscript (p. 248), "For Thou art alone holy, the sanctifier and sanctified, offerer and offered and imparted to the faithful." The Paris MS. 2509 (p. 249) omits the words "offerer and offered." In the Chrysostom of the eleventh century, as well as in two of the extant copies of Saint James of the same date we find the language further changed: the words ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος, which recall us to the time of the Redeemer's self-dedication, are omitted, and we read σύ γάρ εί ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ, ὁ Θεὸς ήμῶν (pp. 123, 242, 243), transferring the epoch of the Offering of the Saviour to the epoch of the Reception by Himself of the Eucharistic Sacrifice and the distribution of Himself. Yet the alteration seems not to have been made without We read in Dr Neale's Introduction (p. 434, note), that a question was raised in the year 1155 by Soterichus Panteugenus¹ who had been elected Patriarch of Antioch, whether the Eucharistic Sacrifice could be said to be offered to Christ. A council was held at Constantinople in the succeeding year, when Soterichus was declared unworthy of the office. He would scarcely have raised the question if antiquity could have been pleaded on behalf of the phraseology. In its altered form, however, it continues to this day.

this: Taking the contemporaneous view of the Eucharistic Sacrifice, could that Sacrifice be said to be received by Christ?

¹ More correctly the question was raised by a deacon at Constantinople, and his doubts were upheld by Soterichus. That question was

X. A difficulty of another kind is connected with the invocation frequently met with in the later editions of the Liturgies, Ελεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως. In the Barberini Saint Chrysostom (p. 90), we find the people responding ἔλεος, εἰρήνη. I do not find this phrase in the eleventh century MSS. In the more modern copies we have at the same point of the service ελεον εἰρήνης, &c. as above (see p. 127). A friend has suggested that ελεον must have been used for ελαιον, "the oil of peace, the sacrifice of praise," and a clause in the MS. 2509 of the prayer of the veil, ἵνα προσφέρωμέν σοι ελεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως (p. 265) seems to confirm this. And it will be noticed (p. 331) that the Paris MS. Supp. 476 has ελαιον κατακαυχᾶται κρίσεως, where we have (the other way) ελαιον for ελεος; and so the confusion continues. For in the same prayer of the veil, the Rossano MS. has ἵνα προσφέρωμέν σοι ελεον εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως, yet the people respond ελεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

XI. One result seems to follow from the comparison between one copy of these Liturgies and another: it is this, that we must look to the Anaphora in each, commencing with the Apostolic Benediction and concluding with the Lord's Prayer, as containing the only ancient parts of the service. The variations in the Commemorations of the Living and the Dead correspond merely to the variations in the diptychs of early times. When we have the advantage of comparing with the Greek S. Mark the Liturgies of the Coptic Churches, and with the Greek S. James the Liturgies of the Syriac Jacobites, we may avail ourselves of the further tests of antiquity which this comparison will furnish. So shall we be able to discover the most ancient conceptions of the Eucharistic Sacrifice and of the benefits received by the faithful in it; so learn what benefits were looked for from the Sacrifice of Christ Himself, and what was commemorated in compliance with His direction τοῦτο ποιείτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. It would be beyond the object of this Introduction to enter further upon these subjects. The student must examine for himself what the Liturgies embody and what they do not embody. But I hope he will not content himself with these mere critical investigations. I hope he will draw in some of the spirit of deep reverence with which these ancient Liturgies are inspired, and will find many prayers which with but slight modification may be available for his own use when he approaches the Memories of his dying Saviour's love.

XII. I must add one more important statement. To enable my readers to compare with greater ease the Greek Liturgies and especially that of S. Mark with the Liturgy as used in the Coptic Church, I proposed, at an early date, to add at length a translation of some of the treasures of the British Museum which had as yet remained unused. In the first instance Dr Hörning undertook the task, but the accessions to the Library were such that he was compelled to desist. Dr Charles Bezold, of the University of Munich then undertook the work: and it was soon represented to me that Æthiopic scholars would consider it a great boon if the original were also printed. Of course it could only be printed under Dr Bezold's immediate superintendence, at Munich. Such is the origin of the 48 pages with which this volume closes. I feel confident that Dr Bezold's labour will meet with the approbation of many scholars. I have not thought it right for me to interfere with his translation. It will be seen that the Magdala MSS. do not proceed with the Anaphora proper. They both however contain the Sursum corda &c. which were omitted in the original of the copy translated by Renaudot I. 488.

XIII. It remains for me to express my obligations to those who have helped me in my work. I must again make mention of the kindness of Dr Wright, Mr Lewis, Signor Ignazio Guidi, the Papas Filippo Matrangas, Mr Henry Stevenson, and M. Henri Omont. The book would have been very deficient if I had not been favoured with the volumes from the library of Lady Burdett-Coutts, my knowledge of which I owe to Dr Scrivener. The Reverend Dr Atkinson, Master of Clare College, and the Reverend Albert Henry Wratislaw, my whilom colleague in the tutorship of my College, have taken the great trouble of examining my proofs throughout, have detected many errors which had escaped my notice, and have offered many valuable suggestions. I am most deeply indebted to them. To Dr Hörning of the British Museum, Mr Thompson, M. Delisle, I am also under great obligations. I must finally express the deep sense of my obligations to the Syndics of the Cambridge University Press for allowing this work to appear under their auspices and for undertaking the cost of the publication.

XIV. And now it remains only that I commend my work to Him who alone can make it useful to the promotion of His glory, the spread of His truth, and the strengthening of His Church and People.

CHRIST'S COLLEGE, February 9, 1884.

POSTSCRIPT.

Inasmuch as I was unable to contribute any fresh information which would tend to the elucidation of the many difficulties connected with the liturgical fragments contained in the earlier Books of the so-called Apostolical Constitutions, or with the complete Liturgy contained in the Eighth Book of the same collection, it was not my intention to refer more pointedly to them. This Liturgy has been frequently reprinted, as by Dr Neale, Dr Daniel and Mr Hammond. But there appeared on Feb. 9, 1884 in the "Theologische Literaturzeitung" an article by Dr Harnack, of such a character that the Syndics of the Cambridge University Press at once authorized a delay in the publication of this work to enable me to use the materials referred to in that article. The learned PHILOTHEUS BRYENNIUS, Metropolitan, formerly of Serræ, now of Nicomedia, has, after years of careful preparation, given to the world the Book entitled Διδαχή τῶν δώδεκα ἀποστόλων which immediately follows the "Epistles of Clemens Romanus" in the celebrated Manuscript which is the treasure of the LIBRARY OF THE HOLY SEPULCHRE—now deposited in Constantinople.

This $\Delta \iota \delta a \chi \dot{\eta}$ unquestionably contains an early document, out of which the Seventh Book of the Apostolic Constitutions grew. Dr Harnack considers that this Book bears to the $\Delta \iota \delta a \chi \dot{\eta}$ a relation similar to that which the longer recension of the Ignatian letters bears to the shorter. The date of the $\Delta \iota \delta a \chi \dot{\eta}$ he fixes as between the years 120 and 160. The date of the expanded work was certainly prior to the time of Epiphanius.

The Διδαχή commences with an account of the Two Ways, the good Way and the evil Way, the Way of Life and the Way of Death, with which must be compared the later chapters of the Epistle of Barnabas and the Judicium Petri. It then proceeds with the directions I have given below. I have given also the text of the Seventh Book of the Apostolic Constitutions chiefly from the text of Lagarde, that my readers may compare, the more easily, the directions in the two recensions. The comparison is most instructive. Dr Harnack draws attention to the fact that the word Apostles is used in the work to signify Missionary Evangelists, and that whilst we read of Apostles, Prophets and Teachers, of Bishops and Deacons, we never read of Presbyters. And I would draw attention to the interesting illustration of the well-known statement of S. Basil (that the words used in the Services of the Church were not committed to writing in the earliest years) which is furnished by the clause at the end of Section 10, allowing the Prophets to give thanks in the Eucharist to such extent as they may desire. It will be seen that this direction was entirely altered in the recension contained in the Apostolic Constitutions.

Κεφ. 5'. Περὶ δὲ τοῦ βαπτίσματος οὕτω βαπτίσατε ταῦτα πάντα προειπόντες¹, βαπτίσατε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν ὕδατι ζῶντι. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχης ὕδωρ ζῶν, εἰς ἄλλο ὕδωρ βάπτισον εἰ δ' οὐ δύνασαι ἐν ψυχρῷ, ἐν θερμῷ. Ἐὰν δὲ ἀμφότερα μὴ ἔχης, ἔκχεον εἰς τὴν κεφαλὴν τρὶς ὕδωρ εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἰοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος. Πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος προνηστευσάτω ὁ βαπτίζων καὶ ὁ βαπτιζόμενος καὶ εἴ τινες ἄλλοι δύνανται κελεύσεις δὲ νηστεῦσαι τὸν βαπτιζόμενον πρὸ μιᾶς ἡ δύο.

¹ That is, having taught all concerning the way of life and the way of death.

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 22. Περὶ δὲ βαπτίσματος, δ ἐπίσκοπε ἡ πρεσβύτερε, ήδη μὲν καὶ πρότερον διεταξάμεθα, καὶ νῦν δέ φαμεν ὅτι οὕτως βαπτίσεις, ὡς ὁ Κύριος διετάξατο ήμιν λέγων Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν τοῦ άποστείλαντος Πατρός, τοῦ έλθόντος Χριστοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος Παρακλήτου. χρίσεις δὲ πρώτον ἐλαίφ άγίφ, ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι καὶ τὸ τελευταίον σφραγίσεις μύρφ ίνα τὸ μὲν χρίσμα μετοχή ή τοῦ άγίου Πνεύματος, τὸ δὲ ὕδωρ σύμβολον τοῦ θανάτου, τὸ δὲ μύρον σφραγὶς τῶν συνθηκών. εἰ δὲ μήτε ἔλαιον ἢ μήτε μύρον, ἀρκεῖ τὸ ὕδωρ καὶ πρὸς χρίσιν καὶ πρὸς σφραγίδα καὶ πρὸς όμολογίαν τοῦ ἀποθανόντος ήτοι συναποθνήσκοντος. πρό δὲ τοῦ βαπτίσματος νηστευσάτω ὁ βαπτιζόμενος. καὶ γὰρ ὁ Κύριος ὑπὸ Ἰωάννου πρῶτον βαπτισθεὶς καὶ εἰς τὴν ἔρημον αὐλισθείς, μετέπειτα ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. έβαπτίσθη δε και ενήστευσεν, ουκ αυτός απορυπώσεως ή νηστείας γρείαν έχων ἡ καθάρσεως ὁ τῆ φύσει καθαρὸς καὶ ἄγιος, ἀλλ' ἵνα καὶ 'Ιωάννη ἀλήθειαν προσμαρτυρήση καὶ ήμῖν ὑπογραμμὸν παράσχηται. οὐκοῦν ὁ μὲν Κύριος οὐκ εἰς έαυτοῦ πάθος ἐβαπτίσατο ἡ θάνατον ἡ ἀνάστασιν (οὐδέπω γὰρ οὐδὲν τούτων ἐγεγόνει), ἀλλ' εἰς διάταξιν ἐτέραν διὸ καὶ ἀπ' έξουσίας μετὰ τὸ βάπτισμα νηστεύει ώς κύριος Ἰωάννου ό δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον μυούμενος πρότερον ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ τότε βαπτισθήναι (οὐ γὰρ δίκαιον τὸν συνταφέντα καὶ συναναστάντα παρ' αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν κατηφείν), οὐ γὰρ κύριος ὁ ἄνθρωπος τῆς διατάξεως της του Σωτήρος επείπερ ο μεν δεσπότης, ο δε υπήκοος.

η'. Αἱ δὲ νηστεῖαι ὑμῶν μὴ ἔστωσαν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν νηστεύουσι γὰρ δευτέρα σαββάτων καὶ πέμπτη ὑμεῖς δὲ νηστεύσατε τετράδα καὶ παρασκευήν. Μηδὲ προσεύχεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, ἀλλ' ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ αὐτοῦ. Οὕτω προσεύχεσθε Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, άγιασθήτω τὸ ὄνομά σου ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου γενηθήτω τὸ θὲλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφες ἡμῖν τὴν ὀφειλὴν ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τρὶς τῆς ἡμέρας οὕτω προσεύχεσθε.

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 23. - αί δε νηστείαι ύμων μη έστωσαν μετά των ύποκριτών, νηστεύουσι γὰρ δευτέρα σαββάτων καὶ πέμπτην. ὑμεῖς δὲ ἡ τὰς πέντε νηστεύσατε ήμέρας, ή τετράδα καὶ παρασκευήν ότι τῆ μὲν τετράδι ή κρίσις ἐξῆλθεν ή κατά του Κυρίου, Ἰούδα χρήμασιν επαγγειλαμένου την προδοσίαν τη δέ παρασκευή, ὂτι ἔπαθεν δ Κύριος ἐν αὐτή πάθος τὸ διὰ σταυροῦ ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου. το σάββατον μέντοι και την κυριακην έορτάζετε, ότι τὸ μὲν δημιουργίας ἐστὶν ὑπόμνημα, τὸ δὲ ἀναστάσεως. Εν δὲ μόνον σάββατον ύμιν φυλακτέον ἐν ὅλω τῷ ἐνιαυτῷ, τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς, ὅπερ νηστεύειν προσῆκεν, ἀλλ' οὐχ ἑορτάζειν ἐν ὅσω γὰρ ὁ Δημιουργός ύπὸ γῆν τυγχάνει, ἰσχυρότερον τὸ περὶ αὐτοῦ πένθος τῆς κατὰ τὴν δημιουργίαν χαρᾶς, ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῶν ἐαυτοῦ δημιουργημάτων φύσει τε καὶ ἀξία τιμιώτερος. § 24. ὅταν δὲ προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ἄσπερ οἱ ὑποκριταί, ἀλλ' ὡς ὁ Κύριος ἡμῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διετάξατο, ουτως προσεύχεσθε Πάτερ ήμων ο εν τοις ουρανοις, άγιασθήτω τὸ ονομά σου ελθέτω ή βασιλεία σου γενηθήτω το θέλημά σου ώς έν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερου καὶ ἄφες ήμιν τὰ ὀφειλήματα ήμῶν, ὡς καὶ ήμεῖς ἀφίεμεν τοῖς οφειλέταις ήμων καλ μη είσενέγκης ήμας είς πειρασμόν, άλλα δύσαι ήμας από τοῦ πονηροῦ ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰωνας ἀμήν. τρὶς τῆς ἡμέρας οὕτως προσεύχεσθε, προπαρασκευάζοντες έαυτους άξίους της υίοθεσίας του Πατρός, ΐνα μή, αναξίως υμών αυτόν Πατέρα καλούντων, ονειδισθήτε υπ' αυτου, ως και ο Ίσραηλ ο ποτε πρωτότοκος υίδς ήκουσεν ότι Εί πατήρ είμι έγώ, ποῦ έστιν ή δόξα μου; καὶ εἰ κύριος εἰμι, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου; δόξα γὰρ πατέρων ὁσιότης παίδων και τιμή δεσποτών οἰκετών φόβος, ώσπερ οὐν τὸ ἐναντίον αδοξία καὶ ἀναρχία δι' ύμῶς γὰρ βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

θ΄. Περὶ δὲ τῆς εὐχαριστίας, οὕτως εὐχαριστήσατε. Πρῶτον περὶ τοῦ ποτηρίου Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ἀγίας ἀμπέλου Δαβὶδ τοῦ παιδός σου, ἦς ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Περί δὲ τοῦ κλάσματος. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ζωῆς καὶ γνώσεως ἡς ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. "Ωσπερ ἦν τοῦτο κλάσμα διεσκορπισμένον ἐπάνω τῶν ὀρέων καὶ συναχθὲν ἐγένετο ἔν, οὕτω συναχθήτω σου ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὴν σὴν βασιλείαν. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Μηδεὶς δὲ φαγέτω μηδὲ πιέτω ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας ὑμῶν, ἀλλ' οἱ βαπτισθέντες εἰς ὄνομα Κυρίου. Καὶ γὰρ περὶ τούτου εἴρηκεν ὁ Κύριος, Μὴ δῶτε τὸ ἄγιον τοῖς κυσί.

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 25. γίνεσθε δὲ πάντοτε εὐχάριστοι ώς πιστολ καλ εὐγνώμονες δοῦλοι, περί μέν της ευχαριστίας ούτω λέγοντες Ευχαριστουμέν σοι, Πάτερ ήμων, ύπερ της ζωης ής εγνώρισας ήμιν δια Ίησου του παιδός σου, δι' ου καί τὰ πάντα ἐποίησας καὶ τῶν ὅλων προνοεῖς, δν καὶ ἀπέστειλας ἐπὶ σωτηρία τη ήμετέρα γενέσθαι άνθρωπον, ον και συνεχώρησας παθείν και άποθανεῖν, ὃν καὶ ἀναστήσας εὐδόκησας δοξάσαι καὶ ἐκάθισας ἐκ δεξιῶν σου, δι' οδ καὶ ἐπηγιγείλω ἡμιν τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. σύ, Δέσποτα παντοκράτορ, Θεε αἰώνιε, ώσπερ ην τοῦτο διεσκορπισμένον καὶ συναχθεν έγένετο είς άρτος, οΰτω συνάγαγέ σου τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν περάτω**ν** τής γής είς την σην βασιλείαν. Ετι εύχαριστούμεν, Πάτερ ήμων, ύπερ τοῦ τιμίου αίματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐκχυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ τιμίου σώματος, οδ καλ ἀντίτυπα ταθτα ἐπιτελοθμεν, αθτοθ διαταξαμένου ήμιν καταγγέλλειν τον αὐτοῦ θάνατον. δι' αὐτοῦ γάρ σοι καὶ ή δόξα εἰς τούς αιωνας αμήν. μηδείς δε εσθιέτω εξ αυτών των αμυήτων, αλλά μόνοι οί βεβαπτισμένοι είς τὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον. εὶ δέ τις ἀμύητος κρύψας εαυτον μεταλάβοι, κρίμα αιώνιον φάγεται, ὅτι μὴ ῶν τῆς εἰς Χριστον πίστεως μετέλαβεν ων ου θέμις, είς τιμωρίαν έαυτου εί δέ τις κατά άγνοιαν μεταλάβοι, τοῦτον τάχιον στοιχειώσαντες μυήσατε, ὅπως μή καταφρονητής έξέλθοι.

ί. Μετὰ δὲ τὸ ἐμπλησθῆναι οὕτως εὐχαριστήσατε Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ ἄγιε, ὑπὲρ τοῦ ἀγίου ὀνόματός σου, οὖ κατεσκήνωσας ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ πίστεως καὶ ἀθανασίας, ἦς ἐγνώρισας ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Σύ, Δέσποτα παντοκράτορ, ἔκτισας τὰ πάντα ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, τροφήν τε καὶ πότον ἔδωκας τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀπόλαυσιν ἵνα σοι εὐχαριστήσωμεν, ἡμῖν δὲ ἐχαρίσω πνευματικὴν τροφὴν καὶ πότον καὶ ζωὴν αἰώνιον διὰ τοῦ παιδός σου. Πρὸ πάντων εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι δυνατὸς εἶ σοὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἐκκλησίας σου τοῦ ῥύσασθαι αὐτὴν ἀπὸ παντὸς πονηροῦ, καὶ τελειῶσαι αὐτὴν ἐν τῆ ἀγάπη σου, καὶ σύναξον αὐτὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, τὴν ἀγιασθεῖσαν εἰς τὴν σὴν βασιλείαν, ῆν ἡτοίμασας αὐτῆ ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐλθέτω χάρις καὶ παρελθέτω ὁ κόσμος οὖτος. 'Ωσαννὰ τῷ υἰῷ Δαβίδ. Εἴ τις ἄγιὸς ἐστιν, ἐρχέσθω. Εἴ τις οὐκ ἔστι, μετανοείτω. Μαραναθά. 'Αμήν.

Τοις δε προφήταις επιτρέπετε ευχαριστείν δσα θέλουσιν.

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 26. μετὰ δὲ τὴν μετάληψιν οὖτως εὐχαριστήσατε Εὐχαριστοῦμέν σοι, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ Ἰησοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ ἀγίου ὀνόματος οδ κατεσκήνωσας ἐν ἡμῖν, καὶ ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ἀθανασίας ἡς ἔδωκας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου. Σύ, Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, ὁ κτίσας τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δὶ αὐτοῦ, καὶ νόμον καταφυτεύσας ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ τὰ πρὸς μετάληψιν εὐτρεπίσας ἀνθρώποις, ὁ Θεὸς τῶν ἀγίων καὶ ἀμέμπτων πατέρων ἡμῶν, ᾿Αβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν πιστῶν δούλων σου, ὁ δυνατὸς Θεός, ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδὴς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις, ὁ ἀποστείλας ἐπὶ γῆς Ἰησοῦν τὸν Χριστόν σου ἀνθρώποις συναναστραφῆναι ὡς ἄνθρωπον, Θεὸν ὄντα Λόγον καὶ Ἄνθρωπον, καὶ τὴν πλάνην πρόρριζον ἀνελεῖν, αὐτὸς καὶ νῦν δὶ αὐτοῦ μνήσθητι τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας ταύτης, ἡν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἴματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ρῦσαι αὐτὴν ἀπὸ παντὸς πονηροῦ, καὶ τελείωσον αὐτὴν ἐν τῆ ἀγάπη σου καὶ τῆ ἀληθεία σου, καὶ συνάγαγε πάντας ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν σου, ἡν ἡτοίμασας αὐτῆ. Μαρὰν ἀθᾶ. Ὠσαννὰ τῷ υἰῷ Δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, Θεὸς Κύριος ὁ ἐπιφανεὶς ἡμῖν ἐν σαρκί. εἴ τις ἄγιος, προσερχέσθω εί δέ τις οὐκ ἔστι, γινέσθω διὰ μετανοίας. ἐπιτρέπετε δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν εὐχαριστεῖν.

§ 27. περί δὲ τοῦ μύρου οὕτως εὐχαριστήσατε Εὐχαριστοῦμέν σοι, Θεέ, Δημιουργὲ τῶν ὅλων, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐωδίας τοῦ μύρου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀθανάτου αἰῶνος οδ ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. δς ἐὰν ἐλθῶν οὕτως εὐχαριστῆ, προσδέξασθε αὐτὸν ὡς Χριστοῦ μαθητήν ἐὰν δὲ ἄλλην διδαχὴν κηρύσση παρ' ἡν ὑμῖν παρέδωκεν ὁ Χριστὸς δι' ἡμῶν, τῷ τοιούτω μὴ συγχωρεῖτε εὐγαριστεῖν ὑβρίζει γὰρ ὁ τοιοῦτος τὸν Θεὸν ἡπερ δοξάζει.

ια'. ^Ος αν οὖν ελθων διδάξη ύμας ταῦτα πάντα, τὰ προειρημένα, δέξασθε αὐτόν.

[Then follow some instructions for discerning a true prophet from a false prophet, to which the more modern recension scarcely furnishes a parallel. I print however the latter, to exhibit the change of language. It is much shorter than the earlier text.]

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 28. πᾶς δὲ ὁ ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, δοκιμασθείς, οὕτως δεχέσθω σύνεσιν γὰρ ἔχετε, καὶ δύνασθε διαγνώναι δεξιὰν ἡ ἀριστερὰν καὶ διακρίναι ψευδοδιδασκάλους διδασκάλων. Ελθόντι μέντοι τῷ διδασκάλφ ἐκ ψυχῆς επιχορηγήσατε τα δέοντα τῷ δὲ ψευδοδιδασκάλφ δώσετε μὲν τα δέοντα προς την χρείαν, οὐ παραδέξεσθε δε αὐτοῦ την πλάνην οἴτε μην συμπροσεύξησθε αὐτῷ, ἵνα μὴ συμμιανθῆτε αὐτῷ. πᾶς προφήτης άληθινὸς ἡ διδάσκαλος ερχόμειος πρός ύμας αξιός έστι της τροφης ώς εργάτης λόγου δικαιοσύνης. § 29. πάσαν ἀπαρχὴν γεννημάτων ληνοῦ, ἄλωνος, βοῶν τε καλ προβάτων δώσεις τοῖς ίερεῦσιν, ἵνα εὐλογηθῶσιν αἱ ἀποθῆκαι τῶν ταμείων σου καὶ τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς σου, καὶ στηριχθῆς σίτω καὶ οἴνω καὶ ἐλαίω, καὶ αὐξηθῆ τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου. πασαν δεκάτην δώσεις τῷ ὀρφανῷ καὶ τῆ χήρα, τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ. πᾶσαν ἀπαρχὴν θερμῶν, ἄρτων, κεράμιον οίνου η ελαίου η μέλιτος η ακροδρύων, σταφυλης η των άλλων την ἀπαρχὴν δώσεις τοῖς ίερεῦσιν, ἀργυρίου δὲ ἡ ίματισμοῦ καὶ παντὸς κτήματος τῷ ὀρφανῷ καὶ τῆ χήρα.

ιδ. Κατά κυριακήν δὲ Κυρίου συναχθέντες κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε, προσεξομολογησάμενοι τὰ παραπτώματα ύμῶν, ὅπως καθαρὰ
ή θυσία ὑμῶν ἢ. Πᾶς δὲ ἔχων ἀμφιβολίαν μετὰ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ μὴ
συνελθέτω ὑμῖν, ἔως οῦ διαλλαγῶσιν, ἵνα μὴ κοινωθἢ ἡ θυσία ὑμῶν
αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἡηθεῖσα ὑπὸ Κυρίου Ἐν παντὶ τόπφ καὶ χρόνφ
προσφέρειν μοι θυσίαν καθαράν ὅτι βασιλεὺς μέγας εἰμί, λέγει Κύριος,
καὶ τὸ δυομά μου θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

APOSTOLIC CONSTITUTIONS, BOOK VII.

§ 30. την ἀναστάσιμον τοῦ Κυρίου ήμέραν, την κυριακήν φαμεν, συνέρχεσθε ἀδιαλείπτως, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ ἐξομολογούμενοι ἐφ' οἰς εὐηργέτησεν ήμᾶς Θεὸς διὰ Χριστοῦ, ρυσάμενος ἀγνοίας, πλάνης, δεσμῶν, ὅπως ἄμεμπτος ή θυσία ὑμῶν ἢ καὶ εὐανάφορος Θεῷ τῷ εἰπόντι περὶ τῆς οἰκουμενικῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ὅτι Ἐν παντὶ τόπῳ προσενεχθήσεταί μοι θυμίαμα καὶ θυσία καθαρά ὅτι μέγας βασιλεὺς ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ ὄνομά μου θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

•

With reference to the Coptic Liturgy with which this work concludes, I may add here that Dr Hörning informed me in November, 1881, that the Æthiopic text of the Ordinary Canon, printed at Rome in 1548, was full of mistakes and differed materially from the text of the MS. copies in the British Museum. This printed copy furnished the text used by Renaudot, of which I have availed myself in one of the columns of the Liturgy of Alexandria (pp. 3-21): Tesfa Sion, mentioned on p. 11, was the editor of the work (Renaudot, I. p. 469, compare Scrivener's "Introduction," Index). The copy which Dr Hörning recommended to me and which Dr Bezold has so ably edited, is taken from one of the five hundred MSS. which were brought to England from the spoil of Magdala, of which 350 are in the British Museum. Dr Wright in his Catalogue of the Æthiopic MSS. 1877, describes it as of "Vellum, about 17½ in. by 15½, foll. 138, the first blank: 3 columns; 20 or 21 lines, written in a large elegant character, between 1670 and 1675. The Kěddasē or Missal of the Æthiopic Church." The date is fixed by the mention of King John I. and his Queen (1667—1682), as well as of Matthew, Patriarch of Alexandria (1660—1675) and Sīnōda, ăbūnā of Æthiopia (1670—1693). The other MS. (Oriental 546) was written between 1730 and 1755. Thus they are both more recent than the edition printed at Rome. Both MSS., as well as one noted in Dr Dillmann's Catalogue, contain several Anaphoræ. "The Formulæ of Institution" of these have been translated by Dr Wright for the Appendix of Dr Littledale's editions of Dr Neale's translations of the Liturgies.

Dr Bezold informs me that, as a rule, the proper names Alexandria, Basilios, Cyrillos, are simply transliterated from Greek into Æthiopic. So are the words or expressions ἀναγνώστης, διάκονος, ἐπίσκοπος, εὐαγγέλιον (and evangelista, p. 20), Κύριε ἐλέησον, μυστήριον, Παράκλητος, πάππας. We have bêta Kerestîjân = domus χριστιανῶν, a Church.

So too we have εὐλόγιος Κύριος, &c. on p. 10, and ἀληθινὸς on p. 12. Some Greek words are translated into Æthiopic: ὀρθόδοξος "right in faith": θεολόγος "who speaks about the Godhead": χρυσόστομος and Κωνσταντινούπολις "of the mouth of gold" and "city of Constantine."

LITURGY OF ALEXANDRIA.

LITURGY OF ALEXANDRIA.

CODEX EOSSANENSIS.

4 में मेरक स्वत्यायक त्रांत्र केंग्या केंग्या व्यापाल सक संवत्याकारणात्र स्वत्याल स्वतंत्र त्रांत्र त्रांत्र केंग्या सर्वाता.

Boys copyetes to the hausely. O hausens.

To upin. Viging Tare.

'O rain. Kau to avec pari 100.

"O retermon. Ilprovettaabe

" inla. Kipse Wingson. y

ROTULUS VAIICANUS.

(c) p. 1

(4)

♣ H Sea Pettypha toy anoy anoctory makery.

\$ E.77 TE Turkerene.

Ός πρόβατον έτι στοκγήν ήχήμ, και ώς άμυτς διαντίων τοῦ καίραντος αίτον άφωνος, σύτως σέκ ανοίγαι τὸ στόμα αίτοῦ. ἐν τῷ ταπεινώσει αίτοῦ τἱ κρίσις αἰτοῦ ἡρθη τὴν δὲ γαναίν αἰτοῦ τἰς δεμγήσεται; ὅτι αἰρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αἰτοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ.

Віху той вешаратов.

Θυμίσμα προσφέρομεν ἐνώπιον τῆς ἀγίας δόξης σου, Κύριε ἀναληφθήτω δεόμεθα εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμήν εἰωδίας, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἰλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι p. 2 καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ τῆ φιλανθρωπία τοῦ Υἰοῦ σου.

'O lepeis eixip tips apobiceus.

Δέσποτα Κύριε Ίησοῦ Χριστέ, ὁ συνάναρχος Υίὸς τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἀγίου, ὁ μέγας ἀρχιερεύς, ὁ προσθεὶς ἐαυτὸν ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κοσμοῦ ζωῆς,

(a) At the head of the Roll is an Arabic note (partly mutilated) signifying, "Service of the Mass: for the Mass of.....Mark the Evangelist."

(b) MS. ἀχράντου.

⁽¹⁾ The Paris edition of 1583 (Drouard) and the cent crait these two lines.

LITURGIA ALEXANDRINA.

ROTULUS MESSANENSIS.

[Η θεία λειτογργία τος άγιος μά] ρκος τος ἀποςτ[όλογ καὶ εγαργελιστος.]

'Ο διάκονος. Επὶ π[ροσευχήν στάθητε.

'Ο λαότ. Κύριε ελέησον. γ΄.

'Ο διάκονος. Προσε δέασθε.

'Ο λαός. Κύριε [ἐλέησον. γ'.] 'Ε[υχαριστοῦμεν.....]

Plurima desunt.

The few surviving letters are found in the fragment of the Roll that contains the end of the Liturgy of S. James. The lacunæ are supplied from the Rossano Ms.]

CANON UNIVERSALIS ÆTHI-OPUM. [EXCERPTA.]

Diaconus dicit. Surgite ad orationem. Sacerdos. Pax vobis omnibus. Diaconus. Domine miserere mei. Et cum spiritu tuo.

Renaudot, L 476

Sacerdos dicit orationem gratiarum actionis. Gratias agamus benefactori nostro Domino misericordi, Patri Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quia protexit nos, juvit, et custodivit, et misertus est nostri; ad se accedere fecit, suscepit nos, roboravit, et multiplicavit nos usque ad hanc horam: rogemus ergo illum iterum, ut custodiat nos in hoc die sancto omnibusque diebus vitae nostrae in pace omnipotens Dominus Deus noster. Orate.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII. [EXCERPTA.]

Sacerdos. Gratias agamus bonorum Renaudut. autori misericordi, Deo, Patri Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quia ipse protexit nos, adjuvit et servavit nos, suscepitque nos ad se, misertus est nostri, perduxitque nos ad hanc horam. Ipsum nunc precemur, ut custodiat nos hoc sancto die et omnibus diebus vitae nostrae in omni pace omnipotens Dominus Deus noster.

Diaconus. Προσεύξασθε.

1-2

CERT LOGATETEE

KITCHES TATELANDS

inunte an unparadium re adiotome, indiciname. Long to encima on its surprise raise, an indicate on its surprise raise, an exercise raise on indicate on its exercise raise, and reserve and exercise encountered indicate, expenses years, an exercise unique and encimal years an indicate years and encimalist.

Liu-win. ierrne

Carrie Charpping & Bandels too

 λακου εινικτω. Έι ελήνη τοῦ Κυρίου ἐκρόνμα.

"Is to began object my chier reing.

Vilignyarringur um bregergryarringe ни, Кара в Сев ураг, в Патур той Kayun an Gun an Intopy hum Tytos Xuntin, mia nivra, mi la nivre, mi IN WALLY, Inc Unitament, Britimpias, arte-ΙΑβΑΝ παρήγητες ήμας του παρελθύντα phon the thing hum, wai trages huas Im Tin input tubing, illustras waker wapa-מינות ביותר מיות ביותר ב harry nitional the humption hum, kai ίτητηνην παιντι τή λούς στου. και δεύμεθα νιιι πιιμινικιδιομέν σε, φιλάνθροπε, άγαθέ, אות הוונע דווע היוטוע הועלטוע דמטדוע במו בπαντα των χρώνων τής ζωής ήμων επιτελέσαι મેમામામાં તાંત્રમાર, મુશ્યમે સવાગાર પ્રવાસીક, જેપુરાંવક, **હાના ગામિક, માર્પે જાયમાંક લેજુમાર મુખ્છે, સ્વાં મળ્છે** μιώ φώβων, πάντα δε φθύνων, πάντα φόβίον, πάντα πειμωτμίον, πάνταν σατανικήν Ανδρησιών, πίωτων πονηρών άνθρώπων έπι-BiniAfy, Inhlintin ich rijuw, i Geis, nat น่หล่า ที่จุ น่าในจุ เกเบ ผลบิเมเหา็จ ผลใ น้าเคราย-Aining dankipulas. The make make the oup-

O apris: right

Δέσποτα Κίριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ παυτοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κιρίου καὶ Θεοῦ καὶ Συτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦμέν σοι κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν, ὅτι ἐσκέ=ασας, ἐβοήθησας, ἀντελάβου ἡμῶν, μεχρὶ τῆς ἀγίας σου ώρας ταύτης. καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθμωπε, ἀγαθέ, καὶ τὴν ἀγίαν σου ἡμέραν ταύτην καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἐν εἰρήνῃ ἡμᾶς διαφύλαξον. πάντα δὲ φθόνον, πάντα πειρασμόν, πάσαν σατανικὴν ἐνέργειαν, καὶ ἀνθρώπων πονηρῶν ἐπιβουλήν, ἀποδίωξον ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ἀγίου τόπου τούτου. ὁ Θεός, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ συμφέροντα ἐπιχορήγησον ἡμῖν, καὶ

(1) Primard; εδχεται τὸ εύχαριστοθμεν. Dr Neale added μυστικώς.

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM.

Sacerdos. Domine, Domine omnipotens, Pater Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, gratias agimus tibi de omnibus, pro omnibus et in omnibus, quia protexisti nos, juvisti nos, custodisti nos, et misertus es nostri, suscepisti, roborasti et multiplicasti nos usque ad hanc horam.

Diaconus. Petite et rogate ut misereatur nostri Dominus et parcat nobis: suscipiatque orationem et deprecationem quae fit pro nobis a sanctis suis, ut benignus erga nos semper efficiat nos dignos ut suscipiamus, participesque sinus communionis mysterii benedicti, et dimittat nobis peccata nostra.

Dicetque omnis populus ter. Kyrie eleison.

Sacerdos. Ut ducamus hunc diem sanctum et omnes dies vitae nostrae in pace cum timore tuo: omnem invidiam, omnem dolum, omnemque operationem satanae, omnem machinationem hominum improborum, insultationemque inimici secretam et manifestam procul fac et depelle a me et ab omni populo tuo et ab hoc loco sancto tuo; quaecunque bona, quaecunque praestantia, mandato tuo praesta nobis: quia tu es qui dedisti nobis potestatem calcandi serpentes et scorpiones, omnemque virtutem inimici. Et ne nos inducas, Domine, in tentationem, sed libera et eripe nos ab omni malo; per gratiam, misericordiam, et amorem erga homines Filii tui unigeniti, Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: per quem, cum quo, et cum

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Sacerdos. Domine Deus omnipotens, Pater Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, gratias agimus tibi de omnibus, et propter omnia, et in omnibus, quia protexisti nos, adjuvisti nos, conservasti nos, suscepisti nos ad te, et misertus es nostri, auxilium dedisti nobis, et ad hanc horam nos perduxisti.

Diaconus. Orate ut Deus misereatur nostri.

Sacerdos. Ea propter petimus et obsecramus bonitatem tuam, O amator hominum, ut concedas nobis hunc diem sanctum et omnes dies vitae nostrae in pace cum timore tuo transigere. Omuem invidiam, omnem tentationem, omnem operationem satanae, et consilium hominum improborum, impetumque hostium tam occultorum quam manifestorum depelle a nobis, ab omni populo tuo et ab hoc loco sancto: quae autem bona, quae placita sunt, nobis jube. Tu enim ipse es, qui dedisti nobis potestatem calcandi serpentes et scorpiones, omnemque virtutem inimici. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo, per gratiam et misericordiam amoremque erga homines Filii tui unigeniti, Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, per quem tibi debetur honor, gloria et imperium, cum ipso, et Spiritu sancto

COURT ROSSANENSIS.

ферто три допунратать пай а т от Appaiproper de liérpe, à épipe, à mare dich roun, où és égatios nei dilaispenses mape Beir maratiusor, mai poj tymaratisty sipas, ó Gaba, toing Ditillowing étá oron, papia eistενέγκης ήμας είς πειρασμός, ελλά ρύσαι αθτού, χάρετι και οικτιρμούς και φιλασθρω The Time power persons one Ying,

Expires. Si ob, pet ou, ooi & doga nai Từ KINTIA, THE TẬ BAPAYÍN KAL Â YABŞ KAL [maring ove Hrespath, ver rail

- 'Ο λαότ. 'Αμήν.
- 'O lepeis. Eigipen waste.
- 'Ο λαόι. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- () διάκονοι. Προσεύξασθε υπέρ του βαoulius.
 - 'Ο λαδε. Κύριε έλέησον. γ'.
- '() bi lepels évelyeral.

(I)

Δίσπισα Κύριε ο Θεός, ο παντοκράτωρ, ό Πατήρ του Κυρίου καὶ Θεού καὶ Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστού, δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, τον βασιλία ήμων εν ειρήνη και άνδρεία και δικαιοσύνη διαφύλαξον. καθυπόταξον αυτώ, ο Θεός, πάντα έχθρον καὶ πολέμων επιλαβού δπλου καὶ θυραίου, καὶ ανάστηθι είς την βιήθειαν αύτου. δος αυτώ, 1.1.401 ο 6 69εύς, νίκας, είρηνικά φρονείν [πρός] ήμας καί πρός το δνομά σου το άγιον ίνα καί ήμεις έν τη γαληνότητι των ήμερων αύτου ηρεμον και ησύχιον βίον διάγωμεν, εν πάση ευσεβεία και σεμνότητι, χάριτι και οίκτιρμοις και φιλανθρωπία του μονογενούς σου Υίου.

- (1) Dr Noale added μυστικώς.
- (2) Renaudot, and then Dr Neale, omitted o n nytokodtwo.

BATTLLES VATICANUS

रमें दिल्ले में प्राचीत को कार्य के महत्त्व की रह करत ήμαστημο αίτε ὁ λόγο, αίτε ὁ έργο, αίτε के नुवर्धनक, बीन्ड के बीनुवर्धक, वहें की बीनुवर्धिक बार्ध φιλάσθρωπος Θεός παριδείν καταξίωσαν, καλ un darmenung hung die wagaange, de bueschien og generage. Jabert my ejetebhoge

Armheston Tips reveying.

'Ο ispeis impir. 'Οτι πρέπει συι πάσα δόξα, THE ON THE

'Αντίφα, ε΄. 'Ο ερχιδιάκτους. Προσείξασθε ύπερ του βασιλέως.

- 'Ο λαότ. Έτι και έτι έν εἰρήνη.
- O lepeis el yeras.

Δέσποτα Κύριε ο Θεός, ο παντοκράτωρ, ό Πατήρ του Κυρίου καὶ Θεου καὶ Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ, βασιλεὺς τών βασιλευόντων καὶ κύριος τών κυριευόντων, τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σοῦ ον προώρισας βασιλεύειν έπὶ τῆς γῆς ἐν εἰρήνη καὶ ἀιδρία διαφύλαξον. δὸς αὐτῷ, ὁ Θεὸς, νίκας, ἐν είρήνη καὶ φρονήσει πρὸς ήμας καὶ πρὸς τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον τνα καὶ ήμεῖς ἐν τη γαλήνη αὐτοῦ ήμεμον καὶ ήσύχιον βίον διάγωμεν, εν πάση εύσεβεία και σεμνότητι ταις είς σε καταληφθώμεν, χάριτι και οίκτιρμοίς:--

- 'Ο διάκονος. 'Αντιλαβού. Τής παναγίας.
- (a) These words will be found again below, p. 27. The Ms. has here καταλιφθώμεν and τοίς.

(a)

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM.

Spiritu tuo sancto, te decet gloria et imperium, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Oratio Oblationis mysticas.

(1)

p. 477.

Princeps Jesu Christe, cujus substantia facta non est, Verbum purum Genitoris ...Patri et Spiritui sancto tu aequalis es; panis vivus qui descendit de caelo; qui prius fuisti in figura agni immaculati pro vita mundi: nunc rogamus et obsecramus benignitatem tuam, amator hominum, ostende faciem tuam super hunc panem et super hunc calicem, quos proposuimus super hoc altare spirituale tuum: benedic, sanctifica et purifica illos; et transmuta hunc panem, ut flat corpus tuum purum: et quod mistum est in hoc calice sanguis tuus pretiosus; fiantque nobis omnibus oblatio ad medelam et ad salutem animae nostrae et corporis: quia tu es Rex omnium nostrum. Christe Deus noster, et mittimus tibi sursum sanctificationem, gloriam et adorationem, simulque Patri tuo bono caelesti, et Spiritui tuo sancto vivificanti, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.
vivificante, tibique consubstantiali, nunc
et semper, et in omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio Oblationis sive Propositionis Panis et Calicis.

Domine Jesu Christe, Fili unigenite, Verbum Dei Patris, eique consubstantiale et coaeternum et Spiritui sancto; tu es panis vivus, qui descendisti de caelo, et praevenisti nos, impendistique animam tuam perfectam et absque vitio, pro vita mundi: rogamus obsecramus que bonitatem tuam, O amator hominum, ostende faciem tuam super hunc panem et super hunc calicem, quos super mensam hanc tuam sacerdotalem posuimus: benedic eos 4, sanctifica eos 🚜 et consecra eos 🛧 : transfer eos, ita ut panis quidem hic fiat corpus tuum sanctum, et hoc mistum in hoc calice sanguis tuus pretiosus, ut sint nobis omnibus praesidium, medicina, salus animarum corporum spirituumque; quia tu es Deus noster, tibique debetur laus et potestas, cum Patre tuo bono, et Spiritu vivificante tibique consubstantiali, nunc et semper, et in omnia saecula saeculorum. Amen.

(1) The concluding portions of these prayers may be compared with the termination of the prayer Δέσποτα Κύριε in the Vatican Roll, pages 2 and 4.

p. 8

(1)

CODEX ROSSANENSIS.

'Εκφώνως. Δι' οὖ καὶ μεθ' οὖ σοὶ [ή] δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωνποιῷ σου.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πῶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο διάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ ἐπισκόπου.

'Ο λαός. Κύριε έλέησον.

'Ο Ιερεύς.

(1)

fol 41

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ό Πατήρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστου, δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε, άγαθέ, τον άγιώτατον καὶ μακαριώτατον καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Πάπαν τὸν Δ. καὶ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον τον Δ., συντηρών συντήρησον ήμιν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, έκτελούντας την ύπο σού έμπεπιστευμένην άγίαν άρχιερωσύνην, κατά τὸ άγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, όρθοτομοῦντας τὸν λόγον της άληθείας σύν πασιν όρθοδόξοις έπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ύποδιακόνοις, αναγνώσταις, ψάλταις τε καὶ λαϊκοίς, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς άγίας καὶ μόνης καθολικής ἐκκλησίας, εἰρήνην καὶ ύγείαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς χαριζόμενος. τας δε εύχας αὐτων, ας ποιούσιν ὑπερ ήμων, καὶ ήμεις ύπερ αὐτων, πρόσδεξαι, Κύριε, είς τὸ ἄγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ λογικόν σου θυσιαστήριον. πάντα δὲ ἐχθρον τῆς άγίας σου ἐκκλησίας καθυπόταξον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς

ROTULUS VATICANUS.

Οτι σον το κράτος καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

'Αντίφων. β'. 'Ο ἀρχιδιάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν Πάπα.

'Ο διάκονος. "Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη.

'Ο Ιερεύς εΰχεται.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ό Πατήρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστου, δεόμεθα και παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε, άγαθέ, τον άγιώτατον καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν Πάπαν, συντηρῶν συντήρησον αὐτόν, ἔτεσι πολλοῖς καὶ χρόνοις είρηνικοίς έκτελούντα αὐτὸν τὴν ὑπὸ σοῦ έμπεπιστευμένην άγίαν άρχιερωσύνην, ορθοτομοῦντά τε τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ποιμαίνοντα τὸ ποίμνιόν σου ἐν δσιότητι καὶ δικαιοσύνη σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, καὶ παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικής καὶ ἀποστολικής ἐκκλησίας. τὰς δὲ εύχας αύτων, ας ποιούσιν ύπερ ήμων, καὶ ήμεις ύπερ αύτων, και ύπερ παντός του λαου σου, πρόσδεξαι, Κύριε, ἐπὶ τὸ οὐράνιον καὶ πνευματικόν σου θυσιαστήριον πάντα δέ έχθρόν, δρατόν τε καὶ ἀδρατον, καθυπόταξον ύπο τους πόδας αύτου έν τάχει αύτος δε έν εἰρήνη διαφύλαξον τὴν ἐκκλησίαν σου, χάριτι raì oir.

(1) Drouard omitted both και before άρχιερέα and τὸν Δ.

(2) Drouard printed εlρηνικώς for χρόνοις εlρηνικοίς.

LITURGY OF ALEXANDRIA.

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM. LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

(1)

CODEX ROSSANENSIS.

καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σοι Υίοῦ·

'Εκφώνως. Δι' οῦ καὶ μεθ' οῦ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πανα[γίῳ].

'Ο λαότ. 'Αμήν.

'Ο ίερεύς. Εἰρήνη πάσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί.

'Ο διάκονος. Επὶ προσευχήν σταθήτε.

'Ο λαός. Κύριε ελέησον.

'Ο δὲ Ιερεὺς ἐπεύχεται' εὐχή τῆς εΙσόδου και είς τὸ θυμίαμα.

Δέσποτα Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν fol. 41 b δωδεκάφωτον λαμπάδα των δώδεκα αποστόλων έκλεξάμενος, καὶ έξαποστείλας αὐτοὺς έν όλφ τῷ κόσμφ κηρῦξαι καὶ διδάξαι τὸ ευαγγέλιον της βασιλείας σου, καὶ θεραπεύειν πάσαν νύσον καὶ πάσαν μαλακίαν έν τῷ λαῷ, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αύτων, καὶ είπων αύτοις, Λάβετε Πνευμα άγιον, τὸν παράκλητον άν τινων ἀφίετε τὰς (3) άμαρτίας, άφέωνται αὐτοῖς, αν τινων κρατείτε, κεκράτηνται ούτως καὶ ἐφ' ήμας τοὺς παρεστηκότας δούλους σου, έν τη εἰσόδφ (4) της ίερουργίας ταύτης, ἐπισκόπους, πρεσβυ-(5) τέρους, διακόνους, αναγνώστας, ψάλτας τε καὶ λαϊκούς, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς άγίας καθολικής καὶ ἀποστολικής ἐκκλησίας ρυσαι ήμας, Κύριε, από αρας καὶ κατάρας, καὶ ἀπὸ ἀναθέματος καὶ δεσμοῦ καὶ ἀφορισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ ἀντιfol. 43 κειμένου καὶ καθάρισον ήμων τὰ χείλη καὶ

BOTULUS VATICANUS,

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβού. Τής παναγίας.
'Ο Ιερεύς έκφων.

"Οτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δ.

Αντίφων. γ.

'Ο Ιερεύς την εύχην.

Δέσποτα Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν δωδεκάφωτον λαμπάδα των δώδεκα άποστόλων εκλεξάμενος, καὶ εξαποστείλας αὐτοὺς ἐν ὅλφ τῷ κόσμφ κηρῦξαι καὶ διδάξαι το εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, καὶ θεραπεύειν πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν έν τῷ λαῷ, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτών, καὶ εἰπών αὐτοῖς, Λάβετε Πνεῦμα άγιον, τον παράκλητον άν τινων άφίετε τὰς άμαρτίας, αφέονται, αν τινων κρατείτε, κεκράτηνται ούτως καὶ ἐφ' ήμᾶς τοὺς παρεστηκότας δούλους σου, έν τἢ εἰσόδφ τῆς ίερουργίας ταύτης, πρεσβυτέρους, διακόνους, ύποδιακόνους, αναγνώστας, ψάλτας τε καὶ λαϊκούς, σύν παντί τῷ πληρώματι τῆς άγίας καθολικής και αποστολικής ορθοδόξου τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ρῦσαι ήμας, Κύριε, ἀπὸ κατάρας καὶ δεσμοῦ καὶ άφορισμοῦ, καὶ ἐκ τής μερίδος τοῦ ἀντικειμένου καὶ καθάρισον ήμων τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς

- (1) Drouard added rols.
- (2) Drouard Kupie for Xpioré.
- (3) Drouard to mapakantor and apletas.
- (4) Drouard περιεστηκότας.
- (5) MS. ταύτης έπισκόποις &c. Drouard τὰς τοις έπισκόποις. Neale σύν τοις έπισκόποις.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Sacerdos dicit Orationem Absolutionis ad Filium.

p. 478

Domine Jesu Christe Fili unigenite, Verbum Dei Patris, qui rupisti a nobis omnia vincula peccatorum nostrorum, per passionem tuam salutarem et vivificantem: qui insufflavisti in discipulos tuos sanctos et Apostolos puros, dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittentur eis, et quorum non remiseritis retenta erunt: Tu, Domine, nunc per Apostolos tuos puros gratiam sacerdotibus dedisti, ut idem facerent in Ecclesia sancta tua, remitterentque peccata super terram, omni tempore, ligarentque et solverent omnia iniquitatis vincula. Igitur etiam nunc rogamus et obsecramus bonitatem tuam, amator hominum, omnibus servis tuis, patribus et fratribus meis, mihi quoque servo tuo Tesfa Sion, et omnibus qui inclinaverunt colla sua coram altari tuo sancto, planam fac viam misericordiae tuae: scinde et rumpe omne vinculum peccatorum nostrorum, quae commisimus coram te, Domine, scienter vel ignoranter: per malitiam cordis, aut imbecil-

Oratio Absolutionis ad Filium.

Domine Jesu Christe, Fili unigenite, et Verbum Dei Patris, qui dirupisti omnia vincula peccatorum nostrorum passione tua salutari et vivifica, qui inspiravisti in faciem discipulorum tuorum Apostolorumque sanctorum, dicens eis, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt; tu etiamnum, Domine, per Apostolos tuos sanctos, eos elegisti qui sacerdotio semper in Ecclesia tua sancta fungerentur, ut relaxarent peccata super terram, ligarent que et solverent omnia iniquitatis vincula. Rogamus obsecramusque bonitatem tuam, O amator hominum, pro servis tuis patribus meis, fratribus meis, et infirmitate mea, qui capita sua coram gloria tua sancta inclinant; praesta nobis misericordiam tuam, et solve omnia vincula peccatorum nostrorum. Quod si adversum te peccaverimus, prudenter vel imprudenter vel cordis duritia, opere aut verbo aut pusillanimitate, tu, Domine. qui nosti humanam imbecillitatem, tanp. 8

(1)

(3)

(3)

CODEX BOSSANENSIS.

την καρδίαν από παντός μολυσμοῦ καὶ ἀπό πάσης βαδιουργίας τνα ἐν καθαρῷ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, εἰς ὀσμην εὐωδίας καὶ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ·

Έκφώνως. Δι' οὖ καὶ μεθ' οὖ σοὶ ἡ δόξα καὶ [τὸ] κράτος σὺν τῷ παναγίῳ.

'Ο διάκονος. 'Ορθοί.

Καὶ ψάλλουσιν τὸ

Ο μονογενής Υίος καὶ Λόγος.

Kal γίνεται ή είσοδος τοῦ εὐαγγελίου. Kal λέγει ὁ διάκονος Έπὶ προσευχήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

- 'Ο διάκονος. 'Επὶ προσευχήν.
- 'Ο λαός. Κύριε έλέησον.
- (1) D (Drouard) adds ὁ λαός. 'Αμήν.
- (2) Dr Neale completes the hymn. It is this: 'Ο μονογενής Τίδς και Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθήναι ἐκ τῆς ἀγίας θεοτόκου και ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε, Χριστὲ ὁ Θεός, θανάτψ θανάτον πατήσας, εῖς ῶν τῆς ἀγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ και τῷ ἀγίω Πνεύματι, σῶσον ἡμάς.
- (3) Dr Neale introduced here the "Ayios ὁ Θεόs, ἄγιος ἰσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.

BOTULUS VATICANUS.

μολυσμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης ῥαδιουργίας τνα ἐν καθαρῷ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ εἰς ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Αγιε, υψιστε, φοβερέ, ο εν άγίοις άναπαυόμενος, Κύριε, αὐτὸς ήμας αγίασον, καὶ αξίους ήμας ποίησον της φοβερας σου ίερωσύνης, καὶ προσάγαγε ήμας τῷ τιμίφ σου θυσιαστηρίφ, μετά πάσης συνειδήσεως άγαθης καθάρισον ήμων τὰς καρδίας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ· πᾶσαν αἴσθησιν πονηρὰν έκδίωξον αφ' ήμων άγίασον ήμων τον νούν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεθμα, καὶ δὸς ήμιν την των άγίων πατέρων έπιτελείν λατρείαν, μετά τοῦ φόβου σου, έξιλασκομένοις τὸ πρόσωπόν σου διὰ παιτός. σὺ γὰρ εί ὁ εὐλογῶν καὶ άγιάζων τὰ σύμπαντα, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν, τιμήν καὶ προσκύνησιν αναπέμπομεν, τώ П.

- 'Ο διάκονος. Σοφία.
- 'Ο λαός. Δεῦτε προσ.
- (a) (An Arabic note unintelligible.) In the margin has been added εὐχὴ τῆς εἰσόδου.
 - (b) MS. έξιλασκόμενοι.

(a)

nunc, etc.

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM.

litatem: per sermonem aut pusillanimitatem, aut per fallaciam: quia tu Deus nosti fragilitatem humanam. O bone amator humani generis et omnium Domine, concede nobis remissionem peccatorum nostrorum: benedic nobis, sanctifica nos, munda nos, bonum odorem da nobis, libera nos et fac nos absolutos.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII. quam bonus et hominum amator Deus, concede nobis remissionem peccatorum nostrorum; benedic nos, et purifica nos, absolveque nos et omnem populum tuum: imple nos timore tuo, et dirige nos ad voluntatem tuam sanctam et bonam quia tu es Deus noster et tibi debetur gloria honor et potestas cum Patre tuo bono et Spiritu tuo Sancto

Sacerdos dicit Orationem incensi.

(1)

(5)

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο ίερεθε εΰχεται' εύχη τοῦ τρισαγίου.

Δέσποτα Κύριε, Ίησοῦ Χριστέ, ὁ συναίδιος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρός, ὁ καθ ἡμᾶς γενόμενος κατά πάντα χωρίς άμαρτίας έπί σωτηρία του γένους ημών ο εξαποστείλας τοὺς άγίους σου μαθητάς καὶ ἀποστόλους κηρύξαι καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον της βασιλείας σου, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πίσαν μαλακίαν έν τώ λαώ σου, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, εξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου καὶ καταύγασον τοὺς όφθαλμούς της διανοίας ήμων είς κατανόησιν των θείων σου λογίων καὶ ἰκάνωσον ήμας ακροατάς αὐτῶν γενέσθαι· καὶ μὴ μόνον ακροατάς, αλλά και ποιητάς λόγου γενομένους είς τὸ καρποφορήσαι καὶ ποιήσαι καρπούς αγαθούς, ανα τριάκοντα καὶ έξήκοντα καὶ ἐκατόν, ὅπως καταξιωθώμεν τῆς βασιλείας των οὐρανων.

(3) 'Εκφώνως. Καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ήμας οἱ οἰκτιρμοί σου, Κύριε· ἐκφώνως.

(4) Σὰ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμός, σωτὴρ καὶ φίλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τοι τὰ τρισάγιον ὅμνον ἀκαπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

'Ο λαότ. 'Αμήν. "Αγιος ὁ Θεός, άγιος Ισχυρός.

(1) D omitted και έξήκοντα.

(2) MS. èr èκατόν.

(3) Dr Neale omitted the earlier ἐκφώνως.

(4) Renaudot omitted o.

(5) D added $\tilde{a}\gamma \cos d\theta \hat{a}\nu a \tau o s$. Dr Neale omitted the hymn here.

ROTULUS VATICANUS.

'Ο lepeùs εύχην μετά την είσοδον είς έμπροσθέν έν τῷ θυσιαστηρίω.

Δέσποτα Κύριε, Ίησοῦ Χριστέ, δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε, αγαθέ, ό έξαποστείλας τοὺς άγίους μαθητάς καὶ αποστόλους κηρύξαι καὶ διδάξαι τὰ άγια εύαγγέλια, καὶ θεραπεύειν πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν έν τῷ λαῷ, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, έξαπόστειλον το φώς σου καὶ τὴν αλήθειαν σου καὶ φώτισον τοὺς όφθαλμοὺς της διανοίας ήμων καὶ ἄνοιξον τὰ ώτα της καρδίας ήμων καὶ ἀξίωσον ήμας ἀκροατὰς γενέσθαι των άγίων σου εὐαγγελίων, καὶ μή μόνον ακροατάς, αλλά και ποιητάς λόγου γενομένους είς τὸ καρποφορήσαι καὶ ποιήσαι καρπούς άγαθούς, άνα τριάκοντα καὶ έξήκοντα καὶ έκατόν, όπως καταξιωθώμεν της βασιλείας των οδρανών

'Ο Ιερεύς εκφών. Καὶ ταχύ προκαταλαβέτωσαν ήμας οι οικτιρμοί.

'Ο λαός Κύριε έλέησον. γ΄.

"Οτι σὺ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμός, σωτήρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ήμῶν, Κύριε ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

(a) Sic. The latter part of the Rubric seems to have been added by a later hand.

a)

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII. [Compare

Oratio post Evangelium secreto dicenda.

Longanimis, multae misericordiae et verax, suscipe orationes, deprecationes et supplicationes nostras, poenitentiamque et confessionem nostram super altare tuum sanctum, purum et caeleste, ut digni efficiamur auditores Evangeliorum tuorum sanctorum, et praecepta et mandata tua observemus, et in iis centesimum, sexagesimum, et trigesimum fructum proferamus, in Christo Jesu Domino nostro.]

Deus noster in aeternum, primus et novissimus, absque initio et absque fine, magnus in consiliis tuis, potens in operibus tuis, et sapiens in operatione tua, qui es ubique; rogamus et deprecamur te, Domine, ut sis nobiscum in hac hora: ostende faciem tuam super nos: esto nobiscum et in medio nostri: purifica corda nostra et sanctifica animas nostras: dele nequitiam nostram, et dimitte peccata nostra quae commisimus voluntarie aut involuntarie: et praesta nobis ut offeramus tibi oblationem rationalem, sacrificiumque gratiarum actionis et spirituale, ut introcamus in penetrale Sancti Sanctorum.

p. 479

p. 480

Memento, Domine, unius sanctae Ecclesiae Apostolicae, quae est a finibus usque ad fines mundi.

Memento, Domine, Patriarchae nostri Abba N. et sancti beatique Metropolitae nostri Abba N. omniumque Patriar-

Oratio Thuris.

Deus aeternus, absque principio et fine, magnus in praeceptis tuis et potens in operibus tuis : qui es ubicumque, et in omnibus : esto nobiscum peccatoribus, Domine, in hac hora : consiste in medio omnium nostrum : purifica corda nostra, et sanctifica animas nostras : munda nos ab omnibus peccatis quae commisimus voluntarie aut involuntarie. Concede nobis, ut offeramus coram te sacrificia rationabilia, sacrificia benedictionis, et incensum spirituale. Ingrediatur intra velum, in locum Sancti Sanctorum.

Rogamus te, Deus noster, memento, Domine, pacis unius tuae et unicae Catholicae et Apostolicae Ecclesiae.

Memento, Domine, Beati Patris nostri et venerandi Archiepiscopi Papae Anba N. et Patris nostri Episcopi Anba N.

D. 5

(1)

(2)

CODEX BOSSANENSIS.

ROTULUS VATICANUS.

Kal μετά τον τρισάγιον, σφραγίζει ο lepeus τον λαόν, λέγων

Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαόι. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Είτα τὸ Πρόσχωμεν ὁ ᾿Δπόστολος ὁ πρόλογος του άλληλούζα.

Οι διάκονοι κατά ρητόν λέγουσι. Κύριε ευλόγησον.

'Ο Ιερεύτ λέγει' 'Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει ὑμιν τῆ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς.

'Ο lepeùs πρό τοῦ eὐαγγελίου βάλλει θυμίαμα, Κεγων οὕτως

Θυμίαμα προσφέρομεν ενώπιον της άγίας δόξης σου, ο Θεός, ο προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ υπερουράνιον καὶ νοερόν σου θισιαστήριον, αντικατάπεμψον ημίν την χάριν τοῦ άγίου σου Πνεύματος, ότι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ σοὶ την δόξαν αναπ.

'Ο διάκονος ότε μέλλει είπεῦν το εὐαγγελιον λέγει, Κύριε εὐλόγησον.

(9 '0 lepeis. 'Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ ἐνισχύfol 43 b
σει, καὶ ἀκροατὰς ἡμᾶς ποιήσει τοῦ ἀγίου αὐτοῦ εὐαγγελίου, ὁ ὧν ἐὐλογητὸς Θεός, νῦν καὶ
ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. Στάθητε' ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου.

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πασιν.

'Ο λαότ. Καὶ τῷ πνεύματί σου. Καὶ λέγει τὸ εὐαγγέλιον.

- (1) Renaudot omitted ros.
- (2) D. εύλογήση, &c.
- (3) ΜΒ. προσφέρωμεν.
- (4) MS. d: D omitted it.
- (5) D σὸ τὴν δόξαν ἀνάπεμψον.
- (6) D. εύλογήση, &c.

Βύχη τοῦ θυμιάματος.

'Ο Θεός, ὁ προσδεξάμενος 'Αβὶλ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ 'Αβραὰμ τὴν θυσίαν, 'Ααρών καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, οἴτως καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο, eἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ εἰς ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σουὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίφ Πνεύματι νῦν.

(a) τοῦ θυμάματος seems to have been added
 by a later hand. (Arabic, "Prayer of Incense.")

(a)

p. U

charum, Metropolitarum, Episcoporum, Sacerdotum et Diaconorum.

Memento, Domine, etiam Regis nostri N.

Memento, Domine, patrum et fratrum nostrorum, qui dormierunt et quieverunt in fide orthodoxa.

Memento, Domine, congregationis nostrae et benedic iis qui in illa sunt usque in finem.

Sacerdos. Adoremus Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, unum in Trinitate. Et dicitur ter.

Coadjutor Sacerdotis dicit antequam legatur Epistola Pauli.

Sacerdos ter incensat Evangelium et tunc annuntiat illud populo dicens, Evangelium sanctum quod praedicavit aut annuntiavit N., verbum Filii Dei.

p. 458

Populus. Gloria tibi sit semper Christe Domine et Deus noster.....

Post lectionem Evangelii populus dicit, Cherubim et Seraphim sursum mittunt ei gloriam.

Tunc dicent. Sanctus, Sanctus, Sanctus Omnipotens: pleni sunt caeli et terra sanctitate gloriae ejus.

Diaconus. Surgite ad orationem.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Memento, Domine, congregationum nostrarum et eis benedic: fac ut sint absque impedimento et perturbatione, ut celebremus eas juxta sanctam et beatam voluntatem tuam. Domos orationis, domos mundationis, domos sanctitatis, domos benedictionis concede ut illas possideamus, Domine, nos et servi tui qui nobis usque in aeternum successuri sunt. Exsurge, Domine Deus, et dissipentur inimici tui, et fugiant a facie tua omnes qui oderunt nomen tuum sanctum. Et populus tuus fruatur benedictionibus millies millenis et decies millies millenis, perficiatque voluntatem tuam, per gratiam, clementiam, amoremque erga homines Filii tui unigeniti Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, per quem,

> Oratio post Apostoli seu Paulinæ Epistolæ lectionem.

> > Oratio post Catholicon.

Oratio Actuum Apostolorum.

Oratio Evangelii Sancti.

Ø

CODEX BOSSANEYSIS.

'Ο διάκονος την συναντήν. 'Ο μερεύς έντεληςται.
Τούς νοσούντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐπισκοψάμενος, ἐν ελέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἴασαι. τοὺς ἀποδημήσαντας ήμῶν αδελφούς, ἡ μελλοντας ἀποδημείν, ἐν παυτὶ τόπος κατευίδωσον.

"Reactor els tor Raspor.

Τους άγαθους ύστους κατάπεμψου έπι τους χρήζοντας και επιδεομένους τόπους.

Τα ποτάμια ύδατα ανάγαγε έπὶ τὸ μέτρον αυτών, κατά τὴν σὴν χάριν.

Τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὐξησον εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν.

Τήν βασιλείαν τοῦ δούλου σου, δι εδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνη
καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ γαληνύτητι
διαφύλαξον.

Την ταπεινήν καὶ ελεεινήν καὶ φιλόχριστον πόλιν ταύτην, ρῦσαι αὐτήν, ὁ Θεός,
ἀφ΄ ήμερῶν πονηρῶν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ,
καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν, ὡς καὶ Νινευὶ τῆς
πόλεως ἐφείσω· ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων
εἶ, καὶ ἀμνησίκακος ἐπὶ κακίας ἀνθρώπων.
σὰ διὰ τοῦ προφήτου σου Ἡσαίου εἶπας,
Ὑπερασπιῶ ὑπὸρ τῆς πύλεως ταύτης, τοῦ
σῶσαι αὐτήν δι' ἐμὰ καὶ διὰ Δαυείδ τὸν
παῖδαί μου. διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν
σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, ὑπεράσπισαι τῆς
πόλεως ταύτης, διὰ τὸν μάρτυρα καὶ εὐαγγελιστήν Μάρκον, τὸν ὑποδείξαντα ἡμῖν ὁδὸν
τῆς σωτηρίας, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ
φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ,

POTULUS VATICANUS.

Kai peri ri cierredur i inimus. Zodiaighii exuper.

'O iepeis rip eigip.

Τοὺς νοσούντες, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐποκεφέμενος ἐν ἐλέα καὶ οἰκτιρμοῖς ἱασαι. ἐπόστησον ἐπάντων πῶσαν νόσον καὶ πῶσαν μαλακίαν τὸ πνεῦμα τῆς ἀσθανίας ἐξέλασον ἀπ' αἰτών.

Τοςς αποδημήσαντας ήμων αδελφούς, ή μελλοντας αποδημείν, εν παντί τόπο κατεκόδωσον.

Τοὶς καρποὺς τῆς γῆς, Κύριε, εὐλύγησον, αῦξησον, τελεσφόρησον, σώους καὶ άβλαβεῖς ἡμῖν αὐτοὺς διαφύλαξον.

Την βασιλείαν τοῦ δούλου σου, ον προώρισας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνη καὶ ἀνδρία διαφελαξον.

Την ταπεινήν καὶ έλεεινην καὶ φιλόχριστον πόλιν ταύτην, ρῦσαι αὐτήν, ὁ Θεός, ἀφ' ημερών πονηρών,

'Απὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν, ὡς καὶ Νινευὶ τῆς πόλεως ἐφείσω ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων εἰ, καὶ ἀμνησίκακος ἐπὶ κακίας ἀνθρώπων. σὰ καὶ διὰ τοῦ προφήτου σου Ἡσαἰου εἶπας, Ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης, τοῦ σῶσαι αὐτὴν δὶ ἐμὲ καὶ διὰ Δαυείδ τὸν παῖδά μου. διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, ὑπεράσπισαι τῆς πόλεως ταύτης, διὰ τὸν μάρτυρα καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τὸν ὑποδείξαντα ἡμῦν ὁδὸν σωτηρίας, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῦς.

⁽¹⁾ Thus in the MS. D. prints thus: και λέγει το εύ. ο διάκονος, την συνάπτην ο ί. επεύχεται.

⁽²⁾ This is a rubrical direction affecting the next three petitions. Drouard and the rest have printed it as part of the prayer.

a

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Passerdos. Pas vobis omnibus. Iterum rogemus omnipotentem Dominum, Patrem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Oramus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum: memento, Domine, pacis Ecclesiae sanctaé, unicae, Catholicae et Apostolicae,

(*Diaconus*. Orate pro hac Ecclesia sancta, unica, Catholica et Apostolica, Orthodoxa, in Domino.

Populus. Domine Deus noster, da nobis pacem: Christe Rex noster, miserere nobis.)

Sacerdos. Quae est a finibus usque ad fines mundi, totius populi et totius gregis, benedicque illis: pacem de caelis mitte super omnes animas nostras; pacem vitae nostrae concede nobis benigne in ea. Benignus esto, Domine, Regi nostro Claudio, proceribus, judicibus, et exercitibus ejus, et circa nos congregatis, tam intra quam extra. Orna eos omni pace, Rex pacis: pacem da nobis, quia omnia nobis dedisti. Conserva nos, Domine, quia praeter te alium non novimus: nomen tuum sanctum pronunciamus et invocamus, ut vivat anima nostra in Spiritu Sancto, neque praevaleat mors peccati super nos servos tuos, et omnem populum tuum.

Oratio pro pace.

Sacerdos. Iterum oremus Deum omnipotentem, Patrem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Rogamus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum; memento, Domine, pacis unicae illius tuae, sanctae, Catholicae et Apostolicae Ecclesiae, quae a finibus ad fines usque terrae diffunditur: omni populo et terris benedic. Pacem illam caelestem cordibus nostris immitte, sed et pacem istius vitae nobis benigne concede.

Reges orthodoxos, exercitum, duces, consiliarios, vulgus promiscuum, et vicinos nostros, ingressum et exitum nostrum omni pace exorna. O Rex pacis, da nobis pacem tuam, qui omnia dedisti nobis. Posside nos, Deus Salvator noster; nam praeter te alium non novimus, et nomen tuum sanctum invocamus. Vivant itaque animae nostrae per Spiritum tuum Sanctum, neque mors peccati dominetur super nos servos tuos, nec super omnem populum tuum. Domine miserere.

(1) In the margin, παρακαλουμέν σε φιλάνθρωπε, άγαθέ, κύριε.

CODEX ROSSANENSIS.

Έκφώνως. Δι' οῦ καὶ μεθ' οῦ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ π.

fol. 44 b

(1) (2)

'Ο διάκονος. "Αρξαι

Και λέγουσι τὸν στίχον.

'Ο διάκονος λέγει τὰς γ'.

'Ο Ιερεύς ἐπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε, ο Θεός, ο παντοκράτωρ, ο Πατήρ του Κυρίου ήμων Ίησου Χριστου, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον ταῖς ἀπάντων ήμων καρδίαις άλλα και του βίου τούτου την είρηνην ήμιν δώρησαι, τον άγιώτατον καὶ μακαριώτατον ήμων Πάπαν τον Δ. καὶ τον οσιώτατον ήμων επίσκοπον τον Δ. συντηρών, συντήρησον ήμιν αὐτούς ἔτεσι πολλοίς, χρόνοις εἰρηνικοίς ἐκτελοῦντας την ύπο σου έμπεπιστευμένην άγίαν άρχιερωσύνην, κατά τὸ άγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ορθοτομούντας τον λόγον της άληθείας, σύν πασιν ορθοδόξοις επισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, υποδιακόνοις, αναγνώσταις, ψάλταις, σύν παντί τῷ πληρώματι της αγίας καθολικής και αποστολικής έκ-101.45 κλησίας. τας επισυναγωγάς ήμων, Κύριε, εὐλόγησον δὸς αὐτὰς ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι κατά το άγιον σου θέλημα. **οίκους εύχων, οίκους εύλογιων, ήμιν τε καί** τοις μεθ' ήμας δούλοις σου, είς τον αίωνα δώρησαι.

> Εξεγέρθητι, Κύριε, καλ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου φυγέτωσαν πάντες οί μισούντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὁρθόδοξον εὐλό-

ROTULUS VATICANUS.

⁹Οτι έλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεος

'Ο διάκονος. Ευξασθε οι κατηχούμενοι.

'Ο Ιερεύς έκφών.

Ίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσιν τὸν ΙΙ. [Ο άρχιδιάκονος. Προσεύξασθε ύπερ της εἰρήνης. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ άγ.

'Ο λαός. Κύριε έλέησον.

'Ο διάκονος. "Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη.

'Ο lepeùs την εθχην.}

Την έξ ουρανοῦ ειρήνην βράβευσον ταις άπάντων ήμων καρδίαις άλλα και του βίου τούτου την ειρήνην ημίν δώρησαι τον όσιώτατον άρχιερέα ήμων Πάπαν τον Δ. συντηρών, συντήρησον ήμιν αύτον έτεσιν πολλοίς καὶ χρόνοις εἰρηνικοίς τὰς ἐπισυναγωγας ήμων, Κύριε, εὐλόγησον.

Δος ήμιν αυτάς ακωλύτως και ανεμποδίστως γενέσθαι κατά τὸ ἄγιον καὶ μακάριον σου θέλημα. Εξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου καὶ φυγέτωσαν είς τὰ οπίσω πάντες οι μισούντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. τὸν δὲ λαόν σου

(b)

⁽¹⁾ D. for xpovois elphvikois had elphvikus,

⁽²⁾ ΜΒ. ἐκτελούντων.

⁽a) The words in brackets appear to have been written by a later hand over an erasure.

⁽b) MS. σύντηρών σύντή ρισον ήμίν τε καί αύτον ετι σύν πολ λοίς και χρόνος είρηνικής τάς έπὶ | συναγώγας ήμων κύριε εὐλόγησον: | Δὸς ήμῖν... (sic.)

Oratio pro Pontificibus.

Iterum deprecemur omnipotentem Deum, Patrem Domini Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi. Rogamus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum: memento, Domine, Patris nostri venerandi Patriarchae nostri Abba Gabrielis: sanctique et beati Metropolitae nostri N.;

(Diaeonus. Orate pro Pontificibus, Patriarcha nostro Abba N., Domino Archiepiscopo magnae urbis Alexandriae, et Metropolita nostro Abba N., omnibusque Episcopis, Sacerdotibus et Diaconis Orthodoxis.)

Sacerdos. Servans conserva eos nobis, annis multis diebusque tranquillis in justitia et pace: ut perficiant sacrificium quod illis commisisti cum ordine sacerdotali, secundum voluntatem tuam sanctam et beatam: ut judicent in justitia et aequitate, et pascant populum tuum in justitia: omnes etiam Episcopos, Sacerdotes et Diaconos Orthodoxos, omnesque pariter unius sanctae Ecclesiae Apostolicae: orationesque quas faciunt pro nobis et pro omni populo tuo suscipe ad altare tuum supernum, in odorem suavitatis: omnes hostes et adversarios eorum subjice et contere sub pedibus corum velociter: illos vero nobis conserva in justitia et pace in Ecclesia tua sancta.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Rursus precamur te, Domine omnipotens, Pater Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: rogamus et obsecramus bonitatem tuam, O Amator hominum;

Memento, Domine, beati Patris nostriet venerandi Archiepiscopi Papae N., ejusque in ministerio Apostolico consortis venerandi Patris Episcopi N.; custodi et. conserva nobis illos annis multis et tranquillis temporibus, ut opere impleant et perficiant sanctitatem Episcopatus, quae ipsis a te concredita est, secundum voluntatem tuam sanctam et beatam; verbumque veritatis recte dispensent, plebem tuam cum sanctitate et justitia regant. simul cum reliquis Episcopis Orthodoxis, Hegumenis, Presbyteris, et Diaconis, omnique plenitudine unicae tuae, unius, sanctae, Catholicae et Apostolicae Ecclesiae. Da nobis et ipsis pacem et salutem in omni loco, precesque omnes, quas fundunt pro nobis et omni populo tuo, ad te suscipe, ut etiam eas quae a nobis pro ipsis fiunt,

Hic Sacerdos semel adolet incensum, dicens ea quae supra declarata sunt: quod si socium Sacerdotem habuerit, id ipsius vice faciet.

Super altare tuum sanctum, spirituale, caeleste, ut etiam thuris odoramenta: universos eorum hostes visibiles et invisibiles contere et deprime sub vestigiis eorum velociter: eos autem in pace ac justitia custodi in Ecclesia tua sancta. Domine miserere.

(1)

CODEX BOSSANENSIS.

γησον ποίησον αὐτοὺς εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας, καὶ μὴ κατισχύση θάνατος άμαρτίας καθ ἡμῶν, μηδὶ κατὰ παυτὸς τοῦ λαοῦ σου χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ,

Έκφώνως. Δι' οῦ καὶ μεθ' οῦ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίω καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι.

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- 'Ο διάκονοι. Βλέπετε μή τις των κατηχουμάνων.

(2) fol. 45 b (2) Καὶ ψάλλουσιν. Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς. ΄Ο lepeùs βάλλει θυμίαμα εἰς τὴν είσοδον, καὶ είχεται.

Κύριε ο Θεος ήμων, ο πάντων απροσδεής και δεσπόζων πάσης κτίσεως, πρόσδεξαι το θυμίαμα τοῦτο, εξ αναξίου χειρος προσφερόμενον, και τής παρα σοῦ εὐλογίας πάντας ήμας αξίωσον. σὰ γὰρ εἶ ὁ άγιασμὸς ήμων, και σοὶ τὴν δόξαν και τὴν εὐχαριστίαν αναπέμπομεν.

Καλ είσερχονται τὰ άγια είς τὸ θυσιαστήριον.

- (1) D. aurdr.
- (2) Dr Neale Kal ψάλλουσιν του χερουβικόν which he printed at length thus: ΟΙ τὰ χερουβιμ μυστικώς εἰκονίζοντες, καὶ τῷ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρυσάγιον ὅμνον ἄδοντες, πῶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξάμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσω, ἀλληλούϊα.
 - (8) D. els rò elocoor, Renaudot els rò elocolor.
 - (4) D. omitted kal The evxapistlar.

ROTULUS VATICANUS.

τὸν πιστὸν ποίησον ἐπ' εὐλογίαις χιλίας χιλιάδας καὶ μυρίας μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἄγιον χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία.

{Ο lepeùs ἐκφών.}

"Οπως ύπο το κράτος σου πάντοτε φυλαττ.

'Ο άρχιδιάκονος. Βλέπετε μή τις τῶν κατηχουμένων. {Τὰς θύρας, ὑποδιάκονε.}

(b)

'Ο Ιερεύς εύχεται ·: · τοῦ χερουβικοῦ.

Ο Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμιν εἴσοδον εἰς τὰ ἄγια τῶν ἀγίων διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἰκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἔμφοβοί ἐσμεν καὶ ἄντρομοι μέλλοντες παρίστασθαι τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, καὶ ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἴνα ἐν καθαρὰ καρδίᾳ προσενέγκωμέν σοι δῶρα, δόματα, καρπωματα, εἰς ἄφεσιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ ἰλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου' χάριτι καὶ οἰκτιρμοῦς.

Kal μετά τὸ τεθήναι τὰ ἄγια δώρα λέγει ὁ διάκονος

(a) These words are added in the margin.

(b) These words seem to have been written on an erasure. They extend into the margin.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Oratio pro congregatione.

Iterum deprecemur omnipotentem Deum, Patrem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Rogamus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum: memento, Domine, congregationis nostrae, et benedic illis qui in ea sunt.

Diaconus. Orate pro hac Ecclesia sancta et congregatione nostra quae in ea est.

[The following is brought forward for comparison. See too p. 17 above.

Sacerdos. Fac ut congregationes nostrae sint nobis absque impedimento et intermissione: fiantque per voluntatem tuam sanctam et beatam domus orationis, domus puritatis, domus benedictionis. Benigne concede illas nobis servis tuis, et illis qui post nos venturi sunt, usque in saeculum. Exsurge, Domine Deus noster, et dissipentur inimici tui, et fugiant a P. 436 facie tua omnes qui oderunt nomen tuum sanctum et benedictum. Plebesque tuae benedictae sint benedictionibus millenis et decies millies millenis, ut faciant omnem voluntatem tuam, per gratiam, misericordiam, et amorem erga homines unigeniti Filii tui, Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, per quem tibi, et cum eo, et cum Spiritu Sancto sit gloria et imperium, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.]

Pro congregatione.

Iterum etiam oramus te, Deus omnipotens, Pater Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: petimus et obsecramus bonitatem tuam, O Amator hominum; memento, Domine, congregationum nostrarum, et benedic illis. Da ut sint nobis absque turbatione et impedimento, ut eas celebremus secundum voluntatem tuam sanctam et beatam. Domos orationis, domos benedictionis, domos sanctitatis concede nobis in illis esse, Domine, et servis tuis qui post nos in saeculum usque futuri sunt.

Cultum idolorum ab omni orbe procul remove. Satanam et omnem virtutem ejus contere.

Exsurge, Domine Deus, dissipentur omnes inimici tui, et fugiant a facie tua

omnes qui oderunt nomen sanctum tuum; Conversus ad Occidentem, Sacerdotes Diaconos et populum incensabit.

Et populus tuus millies millenis benedictionibus et decem millies millibus cumulatus adimpleat omnes voluntates tuas;

Tum conversus ad Orientem dicet

Per gratiam, clementiam et amorem erga homines Filii tui unigeniti, Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, etc.

CODEX BOSSANENSIS.

Kai è ispeis elegeras cirros

Αγιε, ύψιστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἐγίσες ἐνεπευίμενος, Κύριε, αἰτὶς ἡμῶς ἔγίσσον κεὶ ἀξίωσον ἡμῶς τῆς φοβερᾶς ἰερωσύνης, καὶ προσέγεγε ἡμῶς τῷ τιμίψ σου θυσιαστηρίω, μετὰ πάσης συνειδήσεως ἐγαθῆς καὶ καθάρεων ἡμῶν τὰς καρδίας ἀπὸ παυτὸς μολυσμοῦν πάσεν αἰσθησιν πονηρὰν ἐκδίωξον ἀφὶ ἡμῶν ἐγίασον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν καὶ δὸς ἡμῦν τὴν τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτελεῦν λατρείαν, μετὰ φόβου σου, ἐξιλοκομένοις τὸ πρόσωπόν σου διὰ παυτός. σὰ γὰρ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων τὰ σύμπαυτα, καὶ σοὶ τὴν δύξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν.

'Ο διέκονοι. 'Ασπάσασθε άλλήλους.

'Ο lepeis εύχην τοῦ άσπασμοῦ.

Δέσποτα Κύριε παντοκράτωρ, οὐρανύθεν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σου, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, καὶ πᾶν τὸ ποίμνιόν σου καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δυύλους σου, τὰ θρέμματα τῆς σῆς ἀγέλης καὶ δώρησαι ἡμῦν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην καὶ τὴν σὴν βοήθειαν καὶ κατάπεμψον ἡμῦν τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, ὅπως ἐν καθαρᾶ καρδία καὶ συνειδήσει ἀγαθᾶ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίω, μὴ ἐν δόλω, μὴ ἐν ὑπομοίρεσιν ἀλλὰ ἄμωμον καὶ ἄσπιλον, ἐν ἐνὶ πνεύματι, ἐν τῷ συνδέσμω τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἔν σῶμα καὶ ἔν πνεύμα,

- (1) D. φοβεράς σου Ιερωσύνης.
- (2) D. εξχεται τον άσπασμόν.
- (8) MS. **παντι** τφ ποιμνιφ.
- (4) D. omitted μή ἐν δόλφ.

BOTULUS VATICANUS.

Πληρώσωμεν τὴν δόησεν ἡμῶν. 'Ο iepeis ἐκρών.

Lie ter cirtiples tot peroyeres our.

'O iepeis. E'pyry raow.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν αλληλους.

'Ο lepeis εύχὴν τοῦ ἀσπασμοῦ, ἐκφών.

Δέσποτα Κύριε παντοκράτωρ, οὐρανόθεν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σου, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, καὶ πάν τὸ ποίμνιόν σου, καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τὰ θρέμματα τῆς σῆς ἀγέλης καὶ δώρησαι ἡμῖν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην καὶ τὴν σὴν βοήθειαν, καὶ κατάπεμψον ἡμῖν τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, ὅπως ἐν καθαρὰ καρδία καὶ συνειδήσει ἀγαθῷ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίω,

Καὶ εὐθὺς ὁ ἀσπασμός.

Kal μετά τὸν ἀσπασμὸν {λέγει ὁ lepeùs την αὐτὴν κal els τὴν πρώτην εἴσοδον}.

Μη εν δόλφ, μη εν υποκρίσει, μη την τοῦ ἀλλοτρίου κεκτημένοι προαίρεσιν ἀλλὰ ἄμωμον καὶ ἄσπιλον εν ενὶ πνεύματι, εν τῷ συνδέσμφ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, εν σῶμα καὶ εν πνεῦμα, εν μιὰ πίστει, καθώς

(a) MS. seems to add o διάκονος νῦν.

p. 16

(a)

(b)

⁽b) These words apparently by the more recent hand.

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILIL

[The following prayer is brought up for comparison with the Greek:

Oratio Pacis Jacobi Apostoli.

Sacerdos. Deus, omnium Domine, dignos effice hac salute nos peccatores indignissimos, ut ab omni labe omnique hypocrisi purgemur, amplectamurque invicem in osculo sancto; et unum corpus

64 #

Ø)

COURT MARKETENEDS.

to put store, active on textstypes to put that it rip externs typic, tone accordance on the store that our textspoons or port for, to Xenory Toyon of Kapin typic, put it discovered.

Rive i some bis not busine to your

Φυρόυρα προσφάρεται τῷ ἐνόφατί συνἐντικοβθήτω λὰ λείφαθα ἐκ τῶν πεντχρῶν χειρῶν ἡρῶν τῶν ἀραφταλῶν ἐκ τὸ ἐπερναρένοῦν στο θυσταστήρουν, ὡς ἐνηὰρ εἰκλῶς, ὡς ἐκατρῶν παντὶς τοῦ λαιῶ συν- ὅτι κοὶ πράπει πῶνα λόξα, τιρή, προσκένησες, καὶ εἰχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἐγίῳ Πυεόρατι, νῶν καὶ.

Και μετά τίν δεπασμόν ξαρανεί ό διάκους*
Προσφέρειν κατά τρόπους στάθητε.
'() Ιερώς σφραγέρου τούς δίσκους και τά ποτήχια.
Εκφονεί

Hurrelio els Iva Ocin.

'() Μάκινοι. 'Επί προσευχήν στάθητε.

'O lepele. Elemen maow.

'() δώνονοι, 11 μοσεύξασθε ύπλρ τῶν προσφρίντων.

'() lapais heyet elyip tis mpobleceus.

Δέσποτα Ίησοῦ Χριστέ, Κύριε, ὁ συνάναρχος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, ὁ μέγας ἀρχιερεύς, ὁ ἄρτος
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς καὶ ἀναγαγὼν ἐκ
ψθορῶς τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὁ δοὺς ἐαυτὸν ἀμνὸν
ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κοσμοῦ ζωῆς, δεόμεθα
καὶ παρακαλοῦμέν σε, Κύριε φιλάνθρωπε,
ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν ἄρτον

(1) D. and the rest σύναρχον.

BOWLER VARIETANIA

an displayer is the death the algebras imis inter accompanies it there is the beins an interests others, is Lauri byself the Kanin imis, he so and self in if high an it spares the tri amornio and dyshi an imparial our Hampur vis.

r II

Our agus sparaightur in ann ar Kipes, eis is pap einiúses instantischum iniu sipe gipes sui inius sus Hengaros suisses sir es in en in suisses.

Eining ries.

O lain. Kai to rreigari out.

O inseis imprime.

Meyalivere vir Kipur oir ipal.

 () λεόι. Πνώμα έγιον δτελείσται ἐπί σε καὶ λένεμις ὑψίστος ἐπισκιάσει σε.

'Ο λαόι. 'Αμών.

Τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ άγίου Πνείματος νῖν.

'Ο έρχιδιάκονε. Προσφερειν κατά τ.

'Ο λαόι. Πιστεύω είς.

(a) This seems to have been added.

p. 485 Populus. Benedic congregationi nostrae, et conserva eam in pace: moxque dicunt Symbolum fidei.

> Diaconus. In sapientia Dei, dicite Symbolum fidei et canite.

> Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, Factorem caeli et terrae, visibilium et invisibilium. Credimus etiam in unum Dominum Jesum Christum, Filium Patris unicum: qui erat cum eo antequam crearetur mundus: Lumen de Lumine, Deum de Deo vero: genitum non factum, aequalem Patri secundum divinitatem suam : per quem omnia facta sunt, et sine ipso factum est nihil quidquam, in caelo et in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto, et ex Maria Virgine sancta, et homo factus est. Crucifixus est tempore Pontii Pilati, passus, mor-Et resurrexit a tuus, et sepultus est. mortuis tertia die, sicut scriptum erat in sacris scripturis: ascendit cum gloria in caelos, sedetque ad dexteram Patris sui; iterumque venturus est cum gloria judicaturus vivos et mortuos, cujus regni Credimus etiam in Spirinon erit finis. tum Sanctum, Dominum et Vivificantem, qui ex Patre procedit: quem adoramus et glorificamus cum Patre et Filio: qui locutus est per Prophetas. Credimus etiam in unam sanctam Ecclesiam, Catholicam et Apostolicam. Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum: et

unusque spiritus efficiamur in vinculo caritatis et pacis Domini nostri Jesu Christi, cum quo benedictus es et cum

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

Christi, cum quo benedictus es et cum Spiritu tuo Vivificante tibique Consubstantiali, nunc et semper et in omnia saecula saeculorum. Amen.]

Populus dicet Symbolum fidei Orthodoxae. Adolebit Sacerdos ter incensum ad Orientem, dabitque thuribulum illi qui deferre solet; tum dicent Symbolum: quo tempore lavabit Sacerdos ter manus suas, et antequam eas abstergat, convertetur ad populum, educetque manus ex aqua coram eo, et a sordibus diligenter purgabit.

Post recitationem Symboli dicet. Pax omnibus.

Respondebitque populus. Et cum spiritu tuo.

Oratio Pacis Jacobi Apostoli.

Sacerdos. Deus, omnium Domine [as on p. 25].

[The Coptic S. Basil proceeds, Renaudot, p. 12:

Diaconus. Accedite, adstate, O viri, cum tremore et ad orientem aspicite. Attendamus.

Populus. Misericordia, pax et sacrificium laudis.

Οτ, apparently in Greek: Προσφέρειν κατά τρόπον στάθητε. Εἰς ἀνατολὰς βλέπετε. Πρόσχωμεν. *Ελεος εἰρήνης, θυσία αἰνέσεως. *Ο Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. *Ανω ἡμῶν τὰς καρδίας.

p. 13

p. 11

4 0

CODEX BOSSANENSIS.

τοῦτον καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα, α ή παναγία τράπεζα ύποδέχεται, δι' άγγελικης λειτουργίας καὶ ἀρχαγγελικής χοροστασίας καὶ ίερατικής ίερουργίας, είς σήν δόξαν καὶ αναfol. 47 b καινισμόν των ήμετερων ψυχων, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίου, δι' ου και μεθ' ου σοι [ή] δόξα καὶ τὸ κράτος.

> Καὶ όταν λέγη ὁ λαός, Καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος άγίου, ποιεί σταυρόν

> Καὶ σταυρωθέντα ὑπὲρ ἡμῶν,—καὶ πάλι» σφραγίζει

Καὶ είς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον.

'Ομοίως και μετά την πίστιν σφραγίζει ο ιερεύς τον λαόν, έκφωνῶν

Ο Κύριος μετά πάντων.

'Ο λαόε. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.

'Ο δρχιδιάκονος. Στώμεν καλώς στώμεν μετα.

⁴Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ή άγαπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ή κοινωνία καὶ ή δωρέα τοῦ άγίου Πνεύματος είη μετά πάντων.

"Ανω σχώμεν τὰς καρδίας.

'Ο λαός. Έχομεν π.

Εύχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.

'Ο λαός. "Αξιον καὶ δ.

'Ο Ιερεύς. "Ανω ήμων τας καρδίας.

'Ο λαός. Έχομεν πρός τον Κύριον.

'Ο Ιερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίω.

'Ο λαός. "Αξιον καὶ δίκαιον.

'Ο διάκονος. Πετάσατε.

(1)

(2)

'Ο Ιερεύς αρχεται της αναφοράς.

Αληθώς γαρ ἄξιόν ἐστιν καὶ δίκαιον, οσιόν τε καὶ πρέπον, καὶ ταῖς ήμετέραις ψυχαις ἐπωφελές, ὁ των, Δέσποτα Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ, σε αίνειν, σε 'Ο Ιερεύς εύχ.

'Αληθώς ἄξιον ἐστιν, καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαις, ο "Ων, Δέσποτα Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ, σε αίνειν, σε ύμνειν, σε εύλογείν, σε προσκυνείν, σοι ανθομολογείσθαι

(1) Both MSS. have ξχωμεν.

(2) D. omitted merásare, marking the omission thus * * *. In the margin of his translation he noted "Fortè. Stemus decenter." Renaudot simply printed ò διάκονος * * *. Dr Neale omitted the o diakovos. (3) This is in the margin.

BOTULUS VATICANUS.

'Ο Ιερεύς ἐκφών.

(3)

expectamus resurrectionem mortuorum, et vitam venturam in saeculum. Amen. Sacerdos. Fac ut, &c. [as on p. 23].

LITURGIA COPTITARUM SANCTI BASILII.

*Εχομεν πρός τον Κύριον. Ευχαριστήσωμεν τον Κύριον.

"Αξιον καὶ δίκαιον.

The Vere dignum resembles in some degree the Greek S. Basil. The remainder of this Liturgy is unlike the Greek "S. Mark," but the Coptic S. Cyril has strong resemblance to "S. Mark." The translation which I follow will be found in Renaudot I., p. 39, &c.]

LITURGIA COPTITARUM SANCTI CYRILLI.

Anaphora S. Cyrilli.

Sacerdos. Dominus vobiscum.

Populus. Et cum spiritu tuo.

Sacerdos. Sursum corda.

Populus. Habemus ad Dominum.

Sacerdos. Gratias agamus Domino.

Populus. Dignum et justum est.

Sacerdos. Dignum et justum est, quia tu vere dignus es: justum et sanctum, conveniens et necessarium animabus corporibus spiritibusque nostris, aeterne Domine, Domine Deus Pater omnipotens, semper et in omni loco dominationis tuae, ut laudem te, psallam tibi, benedicam tibi, serviam tibi, adorem te, gratias agam tibi, celebrem te et confitear tibi die ac nocte, labiis indesinentibus, corde nunquam silenti, et laude non interrupta. Tu creasti caelos et quae in caelis sunt, terram et omnia quae in ea sunt, maria, flumina, fontes, et paludes, et quaecum-

LITURGY OF ALEXANDRIA.

COURT BOSSANENSIS.

ις το ευχαριστείν, σοι ανθομολογείи натыр те кай кав приврам акатаσυντη στύματι καὶ ασιγήτοις χείλεσι καὶ ετωπήτω καρδία σολ τῷ ποιήσαντι τὸν σώμανος και τα έν τῷ οὐρανῷ, γῆν καὶ τὰ έν το γω θαλάσσας, πηγάς, ποταμούς, λίμνας, καλ σώντα τα έν αύτοις. σοι τώ ποιήσαντι των ανθρωπον κατ' ιδίαν εικόνα και καθ' θμοίωσιν, φ καὶ έχαρίσω την έν παραδείσω τρυφήν παραβάντα δε αὐτὸν ούχ ὑπερείδες. ούδὶ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλὰ πάλιν ἀνεκαλέσω δια νόμου, επαιδαγώγησας δια προφητών, ανέπλασας καὶ ανεκαίνισας δια τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ οὐρανίου μυστηρίου τούτου πάντα δε εποίησας δια της σης σοφίας, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ μονογενούς σου Υίου, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ δι' οδ σοὶ σύν αὐτῷ καὶ άγίφ Πνεύματι εὐχαριστοῦντες προσφέρομεν την λογικήν και αναίμακτον λατρείαν ταύτην, ήν προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολών ήλίου καὶ μέχρι δυσμών, από άρκτου καὶ μεσημβρίας. ότι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπφ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ονόματι τῷ άγίφ σου καὶ θυσία καθαρά, ἐπιθυσία καὶ προσφορά.

Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν

fol 48 b

(2)

ROTULUS VATICANUS.

νύκτωρ τε καὶ μεθ' ήμέρας ακαταπαύστο στόματι καὶ ἀσιγήτοις χείλεσιν καὶ ἀσιωπήτω καρδία σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανόν, γην καὶ τὰ ἐν τῆ γῆ, θαλάσσας, πηγάς, ποταμούς, λίμνας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ῷ καὶ ἐχαρίσω τὴν έν παραδείσω τρυφήν παραβάντα δε αυτόν ούχ ύπερείδες, ούδε έγκατέλιπες, αγαθέ, αλλα πάλιν ανεκαλέσω δια νόμοι, έπαιδαγώγησας δια προφητών, ανέπλασας και ανεκαίνισας δια του φοβερου και φρικτου και ζωοποιου καὶ ουρανίου τούτου μυστηρίου πάντα δέ ταθτα εποίησας δια της σης σοφίας, του φωτός του άληθινου, του μονογενους σου Υίου, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστου δι ού σύν αύτω καὶ άγίφ Πνεύματι εύχαριστούντες προσφέρομέν σοι την λογικήν καὶ αναίμακτον λατρείαν ταύτην, ήν προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τα έθνη των πιστών από ανατολών ήλίου μέχρι δυσμών, από άρκτου καὶ μέχρι μεσημβρίας. ύτι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπφ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ονόματι σου τῷ ἀγίφ καὶ θυσία καθαρά, ἐπιθυσία καὶ προσφορά. διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε, άγαθέ, Κύριε ό Θεὸς ήμων, μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας σου καὶ μόνης καθολικής καὶ ἀποστολικής έκκλησίας, της από γης περάτων μέχρι των περάτων αὐτης, καὶ πάντων τῶν λαῶν, καὶ

p. 19

- (a) A single Arabic word "incense" interlined.
- (b) In the margin, in Arabic, "Remember thy servant Joseph."

⁽¹⁾ The punctuation here seems to be determined by a corresponding passage in the Liturgy of S. James.

⁽²⁾ D. omitted καθαρά, ἐπιθυσία.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI. que in eis sunt. Tu creasti hominem ad imaginem et similitudinem tuam, et omnia creasti in Sapientia tua, in Lumine tuo vero, unigenito Filio tuo, Domino, Deo, Salvatore et Rege nostro Jesu Christo: propter quod gratias agimus tibi et offerimus tibi, eique simul et Spiritui Sancto, Trinitati Sanctae, Consubstantiali et Indivisae, hoc sacrificium rationabile et hoc ministerium incruentum, quod offerunt tibi omnes populi ab ortu solis usque ad occasum, a septentrione ad austrum; quia nomen tuum, Domine, magnum est in omnibus gentibus et in omni loco offerunt incensum nomini tuo sancto, et sacrificium purum,

Sacerdos accipit thuribulum et adolet incensum.

simul cum hoc sacrificio et hac oblatione.

p. 40

Domine miserere. Rogamus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum. Memento, Domine, pacis unius, unicae, sanctae, Catholicae, et Apostolicae Ecclesiae,

(Diaconus. Orate pro pace unius, sanctae, Catholicae et Apostolicae Ecclesiae, pro salute populorum, et securitate cujuscumque loci, et ut dimittantur nobis peccata nostra.)

Sacerdos. quae est a finibus ad fines terrae, etc. ut in Missa Basilii.

(1)

⁽¹⁾ I conceive that this means the Greek S. Basil. The words in the Greek S. Mark are almost the same,

fol. 48

(1)

fol 48 b

CODEX ROSSANENSIS.

ύμνειν, σοι εύχαριστείν, σοι ανθομολογείσθαι νύκτωρ τε καὶ καθ ήμέραν ακαταπαύστφ στόματι καὶ ἀσιγήτοις χείλεσι καὶ ασιωπήτω καρδία σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ούρανον καὶ τὰ ἐν τῷ ούρανῷ, γῆν καὶ τὰ ἐν τῆ γῆ, θαλάσσας, πηγάς, ποταμούς, λίμνας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς σοὶ τῷ ποιήσαντι τον ανθρωπον κατ' ιδίαν εικόνα και καθ ομοίωσιν, φ και έχαρίσω την έν παραδείσω τρυφήν παραβάντα δε αὐτὸν οὐχ ὑπερείδες, ούδε εγκατέλιπες, αγαθέ, αλλα πάλιν ανεκαλέσω δια νόμου, επαιδαγώγησας δια προφητών, ανέπλασας καὶ ανεκαίνισας δια τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ οὐρανίου μυστηρίου τούτου πάντα δε εποίησας δια της σης σοφίας, τοῦ φωτὸς τοῦ άληθινοῦ, τοῦ μονογενούς σου Υίου, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστου δι' οδ σολ συν αυτώ και άγίω Πνεύματι ευχαριστουντες προσφέρομεν την λογικήν και αναίμακτον λατρείαν ταύτην, ην προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμών, από αρκτου καὶ μεσημβρίας. ότι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπφ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ονόματι τῷ ἀγίφ σου καὶ θυσία καθαρά, ἐπιθυσία καὶ προσφορά.

Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν

- (1) The punctuation here seems to be determined by a corresponding passage in the Liturgy of S. James.
 - (2) D. omitted καθαρά, ἐπιθυσία.

ROTULUS VATICANUS.

νύκτωρ τε καὶ μεθ' ήμέρας ακαταπαύστο στόματι καὶ ἀσιγήτοις χείλεσιν καὶ ἀσιωπήτω καρδία σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ουρανόν, γῆν καὶ τὰ ἐν τῆ γῆ, θαλάσσας, πηγάς, ποταμούς, λίμνας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ῷ καὶ ἐχαρίσω τὴν έν παραδείσφ τρυφήν παραβάντα δε αυτόν ούχ ύπερείδες, ούδὶ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλὰ πάλιν ανεκαλέσω δια νόμοι, έπαιδαγώγησας διά προφητών, ανέπλασας καὶ ανεκαίνισας διά του φοβερού και φρικτού και ζωσποιού καὶ ουρανίου τούτου μυστηρίου πάντα δέ ταῦτα ἐποίησας διὰ τῆς σῆς σοφίας, τοῦ φωτός τοῦ άληθινοῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υίου, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίησου Χριστου δι' ού συν αυτώ καί άγίφ Πνεύματι εθχαριστοθντες προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν ταύτην, ήν προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τα έθνη των πιστων από ανατολών ήλίου μέχρι δυσμών, από άρκτου καὶ μέχρι μεσημβρίας. ὖτι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπφ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ονόματι σου τῷ άγίφ καὶ θυσία καθαρά, ἐπιθυσία καὶ προσφορά. διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε, άγαθέ, Κύριε ό Θεὸς ήμῶν, μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας σου καὶ μόνης καθολικής καὶ ἀποστολικής έκκλησίας, της από γης περάτων μέχρι των περάτων αὐτης, καὶ πάντων τῶν λαῶν, καὶ

(a)

(b)

- (a) A single Arabic word "incense" interlined.
- (b) In the margin, in Arabic, "Remember thy servant Joseph."

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI. que in eis sunt. Tu creasti hominem ad imaginem et similitudinem tuam, et omnia creasti in Sapientia tua, in Lumine tuo vero, unigenito Filio tuo, Domino, Deo, Salvatore et Rege nostro Jesu Christo: propter quod gratias agimus tibi et offerimus tibi, eique simul et Spiritui Sancto, Trinitati Sanctae, Consubstantiali et Indivisae, hoc sacrificium rationabile et hoc ministerium incruentum, quod offerunt tibi omnes populi ab ortu solis usque ad occasum, a septentrione ad austrum; quia nomen tuum, Domine, magnum est in omnibus gentibus et in omni loco offerunt incensum nomini tuo sancto, et sacrificium purum,

Sacerdos accipit thuribulum et adolet incensum.

simul cum hoc sacrificio et hac oblatione.

p. 40

Domine miserere. Rogamus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum. Memento, Domine, pacis unius, unicae, sanctae, Catholicae, et Apostolicae Ecclesiae,

(Diaconus. Orate pro pace unius, sanctae, Catholicae et Apostolicae Ecclesiae, pro salute populorum, et securitate cujuscumque loci, et ut dimittantur nobis peccata nostra.)

Sacerdos. quae est a finibus ad fines terrae, etc. ut in Missa Basilii.

(1)

⁽¹⁾ I conceive that this means the Greek S. Basil. The words in the Greek S. Mark are almost the same.

(1)

sic

(2)

CODEX ROSSANENSIS.

ποιμνίων σου. την έξ ουρανού ειρήνην βράβευσον ταις απάντων ήμων καρδίαις άλλα καὶ τοῦ βίου τούτου την εἰρήνην ήμιν δώρησαι τον βασιλέα, τὰ στρατιωτικά, τοὺς αρχοντας, βουλάς, δήμους, γειτονίας, εἰσόδους καὶ ἐξόδους ήμων, ἐν πάση εἰρήνη καταfol. 49 κόσμησον.

> Βασιλεῦ τῆς εἰρήνης, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ήμιν εν όμονοία και άγάπη κτησαι ήμας, ο Θεός εκτός σου άλλον ουκ οιδαμεν τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν· ζωοποίησον τὰς άπάντων ήμων ψυχάς, καὶ μή κατισχύσει θάνατος άμαρτίας καθ' ήμων, μηδέ κατά παντὸς τοῦ λαοῦ σου.

> τούς νοσούντας, Κύριε. τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος, ἐν ἐλέει καὶ ολκτιρμοίς ΐασαι. απόστησον απ' αὐτῶν καὶ ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν. τὸ πνεῦμα τῆς ἀσθενείας ἐξέλασον ἀπ' τούς έν μακροίς αρρωστήμασι προκατακειμένους έξανάστησον. τοὺς ὑπὸ πνευμάτων ακαθάρτων ένοχλουμένους ίασαι. τοὺς ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν μετάλλοις, ἢ δίκαις, η καταδίκαις, η εν εξορίαις, η πικρά δουλεία, ή φόροις κατεχομένους πάντας έλέησον, πάντας έλευθέρωσον ότι συ ό Θεος ήμων, ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους, ὁ ἀνορθων

- (1) Ren., &c., read την βίου.
- (2) D. and the rest read εξάλωσον.
- (3) D. omitted τους before πεπεδημένους.

ROTULUS VATICANUS.

πάντων των ποιμνίων σου. την έξ ουρανού εἰρήνην βράβευσον ταις ἀπάντων ήμων καρδίαις άλλα και του βίου τούτου την εισήνην ήμιν δώρησαι. τὸν βασιλέα, τὰ στρατιωτικά, τους ἄρχοντας, βουλάς, δήμους, γειτονίας ήμων, εἰσόδους καὶ ἐξόδους ήμων, ἐν πάση εἰρήνη κατακόσμησον.

'Ο Ιερεύε. Βασιλεῦ τῆς εἰρήνης, {Γ'. Κύριε έλέησον Γ'.}

καl πληροί μυστική. (sic)

την σην ειρήνην δὸς ημίν, πάντα γὰρ απέδωκας ήμιν κτήσαι ήμας, ὁ Θεός, ἐν όμονοία καὶ ἀγάπη·

έκτὸς σοῦ ἄλλον σύκ οἴδαμεν τὸ ὅνομά σου ονομάζομεν. ζωοποίησον τας απάντων καρδίας, καὶ μή κατισχύσει θάνατος άμαρτίας καθ' ήμων, μηδέ κατά παντός τοῦ λαοῦ σου.

Τούς νοσούντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου 'Ο λαύε. Επισκέψαι καὶ ΐασαι, Κύριε·

έπισκεψάμενος έν έλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ίασαι. απόστησον απ' αὐτῶν καὶ ἀφ' ἡμῶν πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν. τὸ πνεῦμα της ασθενείας εξέλασον απ' αὐτῶν. έν μακροίς άρφωστήμασιν προκατακειμένους έξανάστησον. τοὺς ὑπὸ πνευμάτων ακαθάρτων ενοχλουμένους ιασαι. τους εν φυλακαίς, ή μετάλλοις, ή δίκαις, ή καταδίκαις, η εν εξορίαις, η πικρά δουλεία, η φόροις κατεχομένους πάντας έλέησον, πάντας έλευθέρωσον ότι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγ-

- (a) Arabic note =, apparently, "soft voices," The words written in the brackets are apparently more recent.
 - (b) This line in the margin.

(a)

p. 21

sic

(6)

LITURGY OF ALEXANDRIA.

33

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM. LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

CODEX ROSSANENSIS.

τοὺς κατεβραγμένους, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπελπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ
ἀνάστασις τῶν πεπτωκότων, ὁ λιμὴν τῶν
χειμαζομένων, ὁ ἔκδικος τῶν καταπονουμένων πάση ψυχῆ χριστιανῆ θλιβομένη καὶ
περιεχομένη δὸς ἔλεος, δὸς ἀνεσιν, δὸς ἀνάψυξιν. ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, Κύριε, τὰς κατὰ
ψυχὴν νόσους ἴασαι, τὰς σωματικὰς ἀσθενείας θεράπευσον, ἰατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων. ἐπίσκοπε πάσης σαρκός, ἐπίσκεψαι καὶ
ἴασαι ἡμᾶς διὰ τοῦ σωτηρίου σου.

τοὺς αποδημήσαντας ήμων αδελφούς, ή μέλλοντας αποδημείν, εν παντί τόπω κατευόδωσον, είτε δια γης, ή ποταμών, ή λιμνών, ή όδοιποριών, ή οἱουδήποτε τρόπου την πορείαν ποιούντας, πάντας πανταχοῦ ἀποκατάστησον είς λιμένα εύδιον, είς λιμένα σωτήριον σύμπλους καί συνοδοιπόρος αὐτῶν γενέσθαι καταξίωσον. απόδος τοις οικείοις αὐτῶν, χαίροντας χαίρουσιν, υγιαίνοντας υγιαίνουσιν άλλα καὶ ήμων, Κύριε, την παρεπιδημίαν την έν τώ βίφ τούτφ άβλαβη καὶ άχείμαστον μέχρι τέλους διαφύλαξον. τους υετους αγαθους πλουσίως κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρήζοντας καὶ επιδεομένους τόπους ευφρανον καὶ ανακαίνισον τη καταβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον της γης, ίνα έν ταις σταγόσιν αυτής ευφρανθήσεται ανατέλλουσα. τὰ ποτάμια ύδατα ανάγαγε έπὶ τὸ ίδιον μέτρον αὐτῶν ευφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῆ ἀναβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον της γης. τούς αξλακας αξτης μέθυσον πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτης.

- (1) D. read έπι τους δεομένους.
- (2) Dr Neale read εὐφρανθῆ.

ROTULUS VATICANUS.

μένους, ή έλπὶς τῶν ἀπελπισμένων, ή βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ή ἀνάστασις τῶν πεπτωκότων. ἀλλὰ καὶ ἡμῖν, Κύριε ὁ Θεός, ἰσχὸν καὶ δύναμιν παρασχεῖν ἀξίω-

{ Ο διάκονος. Ἐπιστρέψατε είς ανατολάς.}

p. 23

(J)

(c)

(4)

p. 28

Τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφούς, ἡ μέλλοντας ἀποδημεῖν, ἐν παντὶ τόπῷ κατευόδωσον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν, Δέσποτα Κύριε, τὴν παρεπιδημίαν τὴν ἐν τῷ βίῷ τούτῷ ἀβλαβῆ καὶ ἀχείμαστον καὶ ἀτάραχον διαφύλαξον.

'Ο ἀρχιδιάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν.

{'Ο lepeùs εΰχ. μυστικώς.}

Τοὺς ἀγαθοὺς ὑετοὺς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρήζοντας καὶ ἐπιδεομένους τόπους εὖφρανον καὶ ἀνακαίνισον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τοὺς αὖλακας αὐτῆς μέθυσον πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς, ἔνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

'Ο διάκονος. Κλίνωμεν γόνυ. ('Ο lepeus έκφάν.)

Μὴ μνησθής Κύριε ἀνομιῶν ἡμῶν ἀρχαίων, καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἰ οἰκτιρμοί.

'Ο διάκονος. Κύριε ελέησον Γ'. 'Ο Ιερεύς εκφών.

- (a) This has been added in the margin.
- (b) An Arabic note.
- (c) Added in the margin.
- (d) Apparently added. There is also an Arabic note.

(nl. 50

17L 01

(1)

(2)

p. 9

CANON UNIVERSALIS ÆTHIOPUM.

LITURGIA COPTIT. SANCTI BASILII.

[Tempore Nili exundationis et pluviae dicetur.

Memento, Domine, aquarum fluminis et
benedic illis, augens illas juxta mensuram
suam.

Tempore sementis dicetur a prima Paophi ad primam Baini.

Memento, Domine, seminum plantarumque, ut crescant et multiplicentur.

Ab Epiphania ad primam ejusdem mensis.

Memento, Domine, aëris caeli et fructuum terrae, eisque benedic. Memento, Domine, salutis loci hujus sancti tui, omniumque locorum et Monasteriorum sanctorum, patrum nostrorum Orthodoxorum. Memento, Domine, salutis hominum et animalium. Memento, Domine, servi tui Regis terrae nostrae, atque illum in pace et dignitate conserva. Memento, Domine, patrum fratrumque nostrorum, qui obdormierunt quieveruntque in fide Orthodoxa. Memento, Domine, sacrificiorum oblationumque, et iis retribue mercedem qui has tibi oblationes obtulerunt, easque ad te suscipe. Memento, Domine, captivorum qui in servitutem abducti sunt, reducque captivitatem eorum. Memento, Domine, eorum qui calamitatibus et angustiis opprimuntur. Memento, Domine, Catechumenorum populi tui, miserere eorum, confirma eos in fide tua, et reliquias omnes cultus idolorum aufer ab eorum cordibus: legem tuam, timorem tuum, praecepta tua, veritates tuas et mandata tua statue in cordibus eorum: da illis firmam cognitionem verbi quo per catechesin instituti sunt: utque statuto tempore digni evadant lavacro regenerationis in remissionem peccatorum suorum, praepara eos habitaculum Spiritui sancto tuo per gratiam.]

p. 9

(I)

 These prayers are found in the Coptic Saint Basil. They are introduced there after the reading of the Gospel (p. 15, above).

CODEX BOSSANENSIS.

ROTULUS VATICANUS.

Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου.

'Ο λαός. 'Αμήν. Γ'.

'Ο άρχιδιάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ ἀγαθῶν ὑετῶν.

'Ο λαόε. Κύριε ελέησον. Γ'.

* μηνί 'Απριλλίφ εύχ. λεγ. 'Ο lepeùs μυστικών.

Τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, Κύριε, εὐλόγησον σώονς καὶ ἀβλαβεῖς ἡμῖν αὐτοὺς διαφύλαξον. εὔφρανον καὶ ἀνακαίνισον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. τοὺς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς, ἴνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

'Ο Ιερεύς ἐκφών.

Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ.

'Ο λαός. 'Αμήν.

Μηνί Ίουνίφ.

'0 άρχιδιάκονος. Προσεύξασθε ύπερ αναβάσεως των ποταμίων ύδάτων. (b)

D. 24

Κύριε ελέησον.

'Ο Ιερεύς την εύχην μυστικώς.

Τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ μέτρον αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν χρηστότητα· εὕφρανον τῆ ἀναβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. τοὺς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς, ἴνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

'Ο lepeds έκφών. Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τον στέφανον τοῦ ένιαυτοῦ

'Ο λαός. 'Αμήν. Γ'.

(a) An Arabic note, "harvest." Several of the rubrics seem to have been added.

(b) An Arabic note, "Nile rising." See previous note.

τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, Κύριε, εὐλόγησον, tol. 60 b σώους καὶ ἀκεραίους ἡμῖν διατήρησον παράστησον ἡμῖν αὐτοὺς εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν ἴνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφανθήσεται ἀνατέλλουσα, εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς

(1) This clause (repeated in the MS., apparently by mistake) is omitted in D.

LITURGIA COPTIT. SANCTI BASILII.

[Dicet in tempore exundationis Nili a duodecima Baini ad nonam Paophi.

Dignare, Domine, implere aquas fluminum hoc anno, et illis benedicere.

Tempore sementis, nempe a decima Paophi ad vigesimam Tybi.

Memento, Domine, seminis herbarum, et viroris agri hoc anno: fac ut crescant, quantum fieri potest, per gratiam tuam. Laetifica faciem terrae, ut appareat foecunditas ejus, et fructus ipsius multiplicentur: praepara ei sementem et messem: vitam nostram prout expedit guberna: benedic coronae anni per benignitatem tuam, propter egenos populi tui, propter viduas et orphanos, propter peregrinos et necessitatem patientes, et propter nos omnes qui in te confidimus et nomen sanctum tuum ardenter quaerimus; quia oculi omnium in te sperant, quod in tempore suo sis ipsis bonum largiturus. Age nobiscum juxta bonitatem tuam, tu qui das escam omni carni: imple corda nostra lactitia et suavitate, ut nobis semper in omnibus rebus suppetant necessaris, et abundemus in omni opere bono.]

(1)

(1) The above are also from the Coptic Saint Basil. Renaudot, p. 16. They occur after the words of Institution.

(1)

(2)

CODEX BOSSANENSIS.

χρηστότητός σου, δια τους πτωχούς του λαοῦ σου, διὰ τὴν χήραν καὶ διὰ τὸν ὀρφανόν, δια τον ξένον και δια τον προσήλυτον, δι' ήμας πάντας τους έλπίζοντας έπι σε καί έπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. οἱ γαρ οφθαλμοί πάντων είς σε ελπίζουσιν, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρία. ὁ διδοὺς τροφήν πάση σαρκί, πλήρωσον χαράς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ήμων, ΐνα πάντοτε πάσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν είς παν έργον αγαθον έν Χριστφ 'Ιησοῦ τῷ Κυρίφ ἡμῶν. Βασιλεῦ των βασιλευόντων καὶ Κύριε των κυριευόντων, την βασιλείαν τοῦ δούλου σου τοῦ ορθοδόξου καὶ φιλοχρίστου ήμων βασιλέως, ον εδικαίωσας βασιλεύειν επί της γης, εν ειρήνη και ανδρεία και δικαιοσύνη διαφύλαξον. καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα έχθρον καὶ πολέμιον, ενφύλιόν τε καὶ άλλόφυλον επιλαβοῦ δπλου καὶ θυραίου, καὶ ανάστηθι είς την βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ἔκχεον ρομφαίαν καὶ σύγκλεισον έξ έναντίας των καταδιωκόντων αυτόν επισκίασον επί την κεφαλήν αὐτοῦ ἐν ήμέρα πολέμου κάθισον έκ της οσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. λάλησον είς την καρδίαν αὐτοῦ ἀγαθὰ ὑπὲρ τής άγίας σου καθολικής και άποστολικής έκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ίνα καὶ ήμεις εν τῆ γαληνότητι αὐτοῦ ἦρε-

- (1) D. omitted the Efror Kal.
- (2) D. omitted διαφύλαξον. καθυπόταξον αὐτῷ, and thus occasioned confusion.
 - (3) ΜS. σύγκλυσον.
- (4) D. again omitted ἐπὶ τὸν θρόνον αἰτοῦ. λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ with the same result.

ROTULUS VATICANUS.

Εὐχήν.

Διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, διὰ τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανόν, διὰ τὸν ξένον καὶ τὸν προσήλυτον, δι ἡμᾶς πάντας τοὺς ἐλπίζοντας καὶ ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἴς σε ἐλπίζουσιν, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρία. ὁ διδοὺς τροφὴν πάση σαρκί, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἴνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν σχόντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίφ ἡμῶν.

'Ο lepeis ἐκφών. Την βασιλείαν τοῦ δούλου σου

[Ο λαός. Δόξα τῷ βασιλεί.] τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως, ὅν ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνη καὶ ἀνδρία καὶ γαληνότητι διαφύλαξον. καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, ἐμφύλιόν τε καὶ ἀλλόφυλον ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἔκχεον ῥομφαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξ ἐναντίας τῶν διωκόντων αὐτόν ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἡμέρα πολέμου κάθισον ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἀγίας μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ἴνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῆ γαληνότητι

p. 25

(a) (b)

(c)

(1)

(c) p. 26

- (a) Arabic note: "raising of voice."
- (b) Added in the margin.
- (c) MS. γαλην | δ τάτην έκη διαφύλαξον.
- (d) MS. έμφυλίων τε και άλλ | οφυλόν.
- (e) The reader must here have gone to the verso of the MS.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Domine miserere. Infirmos populi tui sana.

Diaconus. Orate pro patribus et fratribus nostris.

Sacerdos. Visita eos in misericordia. Et perficitur ex oratione incensi diluculo diei.

Patres fratresque nostros peregre profectos.

Diaconus. Orate pro patribus fratribusque nostris peregre profectis.

Sacerdos. Et pro illis qui designaverunt ad quemcumque locum proficisci, etc. Perficitur ex eadem oratione incensi.

Serenum et salubrem praesta, Domine, aërem caeli, et fructibus terrae benedic.

Diaconus. Orate pro aëre caeli et fructibus.

Sacerdos. Fac ut crescant juxta virtutem suam, etc. ut in Missa Basilii.

Domine, miserere Regis terrae, famuli tui.

Diaconus. Orate ut Christus Deus noster, etc.

Sacerdos. Conserva illum in pace et justitia et potentia, ut subjiciantur illi omnes barbari, et gentes quae bella volunt: da nobis bonorum affluentiam: loquere ad cor ejus pro pace unicae tuae Catholicae et Apostolicae Ecclesiae: fac ut cogitet ea quae pacis sunt erga nos et erga nomen tuum sanctum, ut vitam tranquillam et placidam ducamus, atque

P. 40

p, 41

ήμῶν.

(1)

CODEX BOSSANENSIS.

μον καὶ ήσύχιον βίον διάγωμεν, εν πάση ευσεβεία και σεμνότητι τη είς σε καταληφθώμεν. τών έν πίστει Χριστοῦ προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ άδελφων τὰς ψυχας ανάπαυσον, Κύριε ο Θεός ήμων,

μνησθείς των απ' αίωνος προπατόρων, πατέfol. 51 b ρων, πατριαρχών, προφητών, αποστόλων, μαρτύρων, ομολογητών, ἐπισκόπων, ὁσίων, δικαίων, παντός πνεύματος έν πίστει Χριστοῦ τετελειωμένων καὶ ὧν ἐν τἢ σήμερον ἡμέρα την υπόμνησιν ποιούμεθα, καὶ τοῦ άγίου πατρός ήμων Μάρκου τοῦ αποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ ὑποδείξαντος ἡμιν όδὸν σωτηρίας.

> Χαίρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετά σου εύλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εύλογημένος ο καρπός της κοιλίας σου, ότι έτεκες σωτήρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

> 'Εκφώνως. 'Εξαιρέτως της παναγίας, άχράντου, εὐλογημένης δεσποίνης ήμων, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο Ιερεύς. 'Ο Κύριος εὐλογήσει σε τῆ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς.

'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων. 'Ο δε ιερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

Καὶ τούτων πάντων τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, ἐν ταῖς τῶν άγίων σου σκηναίς, έν τη βασιλεία σου, (1) MB. The ele se katallobourer. D. omitted

the words. (See above, p. 6.)

BOTULUS VATICANUS.

αὐτοῦ ἦρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι τῆ είς σε καταληφθῶμεν.

'Ο Ιερεύς. Των εν πίστει Χριστοῦ

{'Ο λαός. Τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον.} προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ήμῶν τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, Κύριε ὁ Θεὸς

Μνήσθητι, Κύριε, των άγίων ἀπ' αἰωνος προπατόρων, πατέρων, πατριαρχών, προφητών, αποστόλων, μαρτύρων, όμολογητών, διδασκάλων, ἐπισκόπων, ὀσίων, δικαίων, παντός πνεύματος έν πίστει τετελειωμένων: καὶ ὧν ἐν τἢ σήμερον ἡμέρα τὴν ὑπόμνησιν ποιούμεθα καὶ τοῦ άγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ. τοῦ ὑποδείξαντος ἡμῖν όδὸν σωτηρίας.

Μνήσθητι, Κύριε, της αρχαγγελικης φωνής ἐπιλεγούσης,

'Ο Ιερεύς. Χαιρε κεχαριτωμένη, Μαρία, δ Κύριος μετά σου ευλογημένη σύ έν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς.

'Ο Ιερεύς έκφών. 'Εξαιρέτως της παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης δεσποίνης ήμων. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο Ιερεύς. ή χάρις του παναγίου Πνεύματος μετά πάντων ήμων, άδελφοί. 'Αμήν.

'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα.

'Ο Ιερεύς εύχ.

Καὶ τούτων καὶ πάντων τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, Δέσποτα Κύριε ο Θεός ήμων, εν ταις των άγίων σκηναις, έν τη βασιλεία

(a) MS. τη είσσαι κατά | λήφθομεν.

(b) Added in the margin.

(c) The MS. seems to have à lepeus, or oi..... Then an Arabic note, "The priest blesses."

(a)

(b)

p. 27

(c)

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

in omni pietate et honestate confirmati inveniamur apud te.

Domine miserere. Patribus, fratribusque nostris, qui obdormierunt et quorum animas suscepisti, quietem praesta. Memento etiam omnium sanctorum qui a saeculo tibi placuerunt, Patrum nostrorum sanctorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Praedicatorum, et omnium spirituum justorum qui in fide perfecti fuerunt, praecipue autem sanctae gloriosissimae, Deiparae, semper Virginis, purae et illibatae sanctae Mariae, etc. (ex Missa Basilii), et omnis chori sanctorum tuorum.

Sacerdos. (Tono Jobi) Et nos, Domine, digni non sumus qui pro beatis illis supplicemus: sed quoniam illi stant coram solio Filii tui unigeniti, ipsi intercedant loco nostro pro paupertate et infirmitate nostra. Dimitte iniquitates nostras, propter deprecationes eorum et propter Nomen tuum benedictum quod invocatum est super nos.

Diaconus. Orate pro patribus, etc. Sacerdos. Memento, Domine, Patrum nostrorum Orthodoxorum Archiepisco-porum, quorum obitus praecessit, eorum qui verbum veritatis recte dispensaverunt, et da nobis partem et haereditatem cum eis. Rursus eorum memento quorum hodie memoriam facimus.

Sacerdos post Diptycha. Et illorum

⁽¹⁾ This seems again to refer to the Greek S. Basil, but compare the Greek of S. Mark.

CODEX BOSSANENSIS.

γαριζόμενος αυτοίς τα των έπαγγελιών σου αγαθά, α όφθαλμὸς οὐκ είδεν, καὶ οὖς οὐκ ηκουσεν, και επι καρδίαν ανθρώπων ούκ ανέβη, ά ήτοίμασας, ό Θεός, τοις αναπώσι τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. αὐτών μὲν τὰς ψυχάς ανάπαυσον, καὶ βασιλείας οὐρανών καταξίωσον ήμων δε τα τέλη της ζωής χριστιανά καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα δώρησαι καὶ δὸς ήμιν μερίδα καὶ κλήρον έχειν μετά πάντων των άγίων σου. των προσφερόντων τὰς θυσίας, τὰς προσφοράς, τα εύχαριστήρια πρόσδεξαι ό Θεός είς τὸ άγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν, διὰ της αρχαγγελικής σου λειτουργίας, τών τὸ πολύ καὶ ολίγον, κρύφα καὶ παβρησία, βοιλομένων και ουκ έχόντων και των έν τή ω ες σήμερον ήμερα τας προσφοράς προσενεγκάντων, ώς προσεδέξω τα δώρα τοῦ δικαίου σου "Αβελ,

και βάλλει θυμίαμα ὁ ίερεθε και λέγει,

τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν ᾿Αβραάμ, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, Κορνηλίου τὰς ἐλεημοσύνας, καὶ τῆς χήρας τὰ δύο λεπτά,
πρόσδεξαι καὶ αὐτῶν τὰ εὐχαριστήρια, καὶ
ἀντιδὸ; αὐτοῖς ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ
τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια. τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον Πάπαν τὸν Δ. .ον
προίγνως καὶ προχειρίσασθαι τὴν ἀγίαν σου

σου, χαριζόμενος αὐτοῖς τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν σου ανεκλάλητα αγαθά, α οφθαλμός ουκ είδεν, καὶ οὖς οὖκ ηκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ανθρώπου οὐκ ανέβη, α ήτοίμασεν ὁ Θεὸς τοις άγαπωσι τὸ ὅνομά σου τὸ ἄγιον. αὐτών μέν τὰς ψυγάς ἀνάπαυσον, Κύριε, καὶ βασιλείας σύρανων καταξίωσον ήμων δε τα τέλη της ζωής χριστιανά καὶ εὐάρεστα καὶ αναμάρτητα δώρησαι καὶ δὸς ήμιν μερίδα καὶ κλήρον έχειν μετά πάντων των άγίων σου. τῶν προσφερόντων τὰς θυσίας, τὰς προσφοράς, τὰ εὐχαριστήρια πρόσδεξαι ο Θεός είς το άγιον και ύπερουράνιον και νοερόν σου θυσιαστήριον, είς τὰ μεγέθη τών ουρανών, διά της άρχαγγελικής σου λειτουργίας, των τὸ πολὺ καὶ τὸ ολίγον, κρύφα καὶ παβρησία, βουλομένων καὶ ούκ έχόντων καὶ των έν τη σήμερον ήμέρα τας προσφοράς προσενεγκάντων, ώς προσεδέξω τὰ δώρα τοῦ δικαίου "Αβελ, την θυσίαν τοῦ πατρὸς ήμων 'Αβραάμ, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, Κορνηλίου τας προσευχάς καὶ έλεημοσύνας, καὶ της χήρας τὰ δύο λεπτά, πρόσδεξαι καὶ αὐτων τὰ εύχαριστήρια, καὶ ἀντιδὸς αὐτοῖς αντί των επιγείων τα ουράνια, αντί των προσκαίρων τα αιώνια, αντί των φθαρτών τὰ ἄφθαρτα.

Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν τοῦ Δ. τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ Δ. ἀρχιεπισκόπου, οὖς χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη σώους, ἐντίμους, ὑγιεῖς, μακ.

BOTULUS VATICANUS.

⁽¹⁾ D. omitted αντί των φθαρτών τα άφθαρτα.

⁽²⁾ There is a mark (a cross) opposite to this in the manuscript.

⁽α) ΜS. κατα των επαγγελιων σου.

⁽b) An Arabic interlineation: "incenses."

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI. omniumque, Domine, quorum nomina recitamus et quorum non recitamus: quos unusquisque nostrum in mente habet, et eorum quorum memoria non occurrit nobis, qui dormierunt et quieverunt in fide Christi. Dignare, Domine, praestare, ut requiescant animae illorum omnes in sinu patrum nostrorum sanctorum Abraham, Isaac et Jacob, etc.

Domine miserere.

Sacerdos. Sacrificia oblationesque in gratiarum actionem, eorum qui offerunt laudem et gloriam nomini tuo sancto.

(Diaconus. Orate pro illis qui de suo sacrificia et oblationes fecerunt.)

Sacerdos. suscipe ea super altare tuum spirituale, caeleste, cum odore thuris, ad majestatem tuam caelestem, per ministerium Angelorum et Archangelorum tuorum sanctorum, sicut ad te suscepisti munera justi Abel, et sacrificium patris nostri Abrahami, et minuta duo viduae. Ita quoque vota servorum tuorum accepta habe, sive multum sive parum sit, secreto aut manifeste: et illis qui voluerunt offerre nec unde facerent habuerunt, ut etiam illis qui hodie haec tibi munera obtulerunt, da incorruptibilia pro corruptibilibus, caelestia pro terrenis, aeterna pro temporalibus; domos eorum et cellas penuarias reple bonis omnibus. Circumda eos, Domine, potestate Angelorum et Archangelorum tuorum sanctorum: et sicut LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

memores fuerunt Nominis tui sancti super terram, memento illorum in regno tuo, et in hoc saeculo ne derelinquas eos.

Domine miserere.

Diaconus. Orate pro vita et incolumitate Patriarchae et Patris nostri venerabilis, Archiepiscopi Patris N., ut Christus Deus noster conservet vitam ejus ad multos annos ac temporibus tranquillis.

Sacerdos. Patriarcham nostrum vene rabilem Patrem Anba N. custodiendo conserva nobis ad multos annos, et per tranquilla tempora, ut adimpleat perfecte officium sancti pontificatus qui illi a te collatus est, secundum voluntatem tuam sanctam et beatam, recte dispensans verbum veritatis et pascens populum tuum in sanctitate et justitia. illi et nobis pacem et salutem ex quacumque parte: et preces ejus quas facit pro nobis et pro omni populo tuo, ut eas quae pro illo a nobis fiunt, suscipe ad te super altare tuum rationabile, caeleste, cum odore thuris. Inimicos quoque ejus omnes, visibiles et invisibiles, contere et dejice sub pedibus ejus velociter: illum quoque conserva in pace et justitia, in Ecclesia tua sancta.

Domine miserere.

Diaconus. Orate pro patribus nostris Episcopis ubicumque sint, ut Christus Deus noster conservet vitam eorum ad multos annos per tempora tranquilla, et parcat nobis.

CODEX BOSSANENSIS.

καθολικήν καὶ ἀποστολικήν ἐκκλησίαν, καὶ τον δσιώτατον επίσκοπον τον Δ. τον ήμετερον συντηρών, συντήρησον αὐτοὺς ἔτεσι πολλοίς, χρόνοις είρηνικοίς, έκτελούντας αύτους την ύπο σου έμπεπιστευμένην αγίαν σου άρχιερωσύνην, κατά τὸ άγιον καὶ μακάριών σου θέλημα ορθοτομοῦντας τὸν λόγον της άληθείας. μνήσθητι δέ καὶ τών άπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ύποδιακόνων, άναγνωστών, ψαλτών, μοναζόντων, αειπαρθένων, χηρών, λαϊκών. μνήσθητι, Κύριε, της άγίας Χριστοῦ τοῦ Θεού ήμων πόλεως, καὶ τῆς βασιλευούσης. καὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξφ πίστει Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ασφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων. μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν αἰχμαλωσία ὅντων ἀδελφῶν ἡμῶν δὸς αὐτοῖς εἰς οἰκτιρμοὸς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. μνήσθητι, Κύριε, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου, καὶ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐξάλειψον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεός. μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ σθητι, Κύριε, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ

D. had των for δντων and ἐν ἐλἐει καὶ οἰκτιρμοῖε εἰναι for εἰε οἰκτιρμοὺε, and omitted the words before καὶ ἡμῶν.

BOTULUS VATICANUS.

'Ο λαός. Γένοιτο, Γένοιτο.

'Ο Ιερεύς εύχ. Μνήσθητι, Κύριε ο Θεός ήμων, τοῦ άγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου άρχιερέως ήμων του Δ. Πάπας και πατριάρχου υν και προέγνως καὶ προώρισας προχειρίσασθαι τῆ άγία σου καθολική καὶ ἀποστολική ἐκκλησία, συντηρών συντήρησον αύτον έτεσιν πολλοίς καὶ γρόνοις είρηνικοῖς, ἐκτελοῦντα τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην αὐτῷ άγίαν σου άρχιερωσύνην, κατα το άγιον και μακάριον σου θέλημα, ορθοτομούντα τὸν λόγον τῆς άληθείας. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ορθοδόξων επισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, υποδιακόνων, αναγνωστών, ψαλτών, μοναζόντων, αξιπαρθένων, χηρών, ορφανών, μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης. μνήσθητι, Κύριε, της άγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ήμῶν πόλεως, καὶ τῆς βασιλευούσης πύλεως καὶ χώρας, καὶ των εν ορθοδόξω πίστει Χριστοῦ οἰκούντων έν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης, έλέους Θεοῦ, βοηθείας ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐν φυλακαῖς.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανών καὶ τών ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις καὶ ἐπὶ ξέναις καὶ πικραῖς δουλείαις ὅντων ἀδελφών ἡμῶν· δὸς αὐτοῖς εἰς οἰκτιρμοὺς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. μνήσθητι, Κύριε, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ἡμῶν τῶν

- (a) An Arabic note in the margin, "Prayers for individuals."
 - (b) Another Arabic note.

ol. I

(ul. 53 b

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Sacerdos. Memento, Domine, Episcoporum Orthodoxorum in quocumque loco sint: Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Lectorum, Cantorum, Exorcistarum, Monachorum, Virginum, Viduarum, Orphanorum, continentiam exercentium, et Laïcorum: illorum qui matrimonio juncti sunt, et illorum qui educant filios: qui dixerunt nobis Mementote nostri, et qui non dixerunt: quos novimus et quos non novimus: inimicorum et amicorum nostrorum: Domine, eorum miserere.

Domine miserere. Memento, Domine, reliquorum Orthodoxorum qui sunt ubicumque terrarum.

Diaconus. Orate pro reliquis Orthodoxis qui sunt ubicumque terrarum: ut Christus Deus noster sit illis propitius, et misereatur eorum, et parcat nobis.

Sacerdos. Domine miserere. Memento, Domine, hujus loci sancti tui et omnium habitationum Patrum nostrorum Orthodoxorum.

Diaconus. Orate pro securitate hujus loci et omnium locorum Patrum nostrorum Orthodoxorum, Eremitarum et Anachoretarum, illorumque qui habitant in eis, et pro securitate totius mundi, ut Christus Deus noster conservet eos ab omni malo, et parcat nobis.

Sacerdos. Omnes urbes, regiones, et provincias, et omnes domos fidelium conserva, et nos omnes in fide Orthodoxa usque ad extremum spiritum: haec enim unica spes nostra est.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Domine miserere. Memento, Domine, circumstantium, qui nobiscum deprecationis participes sunt.

Diaconus. Orate pro circumstantibus.

* * *

Sacerdos. Patres et fratres nostros, et reliquos ubicumque terrarum sint, conserva nobiscum, praesidio exercitus potestatum sanctarum: et libera nos a telis igneis diaboli, et ab omnibus insidiis diabolicis, et ab omni laqueo vanae gloriae.

Domine miserere.

Sacerdos. Memento, Domine, corum omnium qui nobis praeceperunt ut corum memores essemus in orationibus et supplicationibus ad te nostris,

* * *

Sacerdos. quas offerimus tibi, Christe Deus noster, praesertim hoc tempore hujus oblationis sanctae: quorum memoriam semper agimus, et quos unusquisque nostrum in mente habet; et eorum commemoratio, quae hodie agitur, sit ipsis tanquam murus firmus, superans omnes daemoniorum insultus et consilia hominum improborum.

Sacerdos. Memento, Domine, tenuitatis meae et miseriae animae meae, et largire mihi ut intelligam quantae dignitatis sit adstare me ad altare tuum sanctum. Aufer a me omnia desideria insipientiae et juventutis: neque hoc mihi grave sit cum respondendum erit in die illo terribili. Libera me etiam ab

p. 44

CODEX BOSSANENSIS.

άμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ἐξάλειψον, ὡς φιλάνθρωνος Θεός. συμπάρεσο δὲ ἡμῖν λειτουργοῦσι τῷ παναγίῳ σου ὀνόματι. τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον. τὴν εἰδωλολατρείαν τέλεον ἐκρίζωσον ἀπὸ τοῦ κόσμου. τὸν σατανῶν καὶ πῶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ πονηρίαν σύντρυψον ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας σου, Κύριε, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν ταπείνωσον. γύμνωσον αὐτῶν τὴν ὑπερηφανίαν δείζον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς μαγγανίας καὶ τὰς πανουργίας ᾶς ποιοῦσι καθ ἡμῶν ἀπράκτους ποίησον.

fol. 64

ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, καὶ φυγέτωσαν εἰε τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὑρθόδοξον ἐπ' εὐλογίαις χιλίας χιλιάδας καὶ μυρίας μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἄγιον.

'Ο διάκονος. Οἱ καθήμενοι ἀνάστ.

'Ο Ιερεύς λέγει εύχήν.

(1) D. omitted Kal Tas µayyarlas.

BOTULUS VATICANUS.

άμαρτωλών και άναξίων δούλων σου, και τας αμαρτίας ήμων εξάλευνον, ώς αγαθός και φιλάνθρωπος. συμπάρεσο ήμιν λειτουργούσε τῷ παναγίφ σου Πνεύματι. τὰς έπισυναγωγάς ήμων, Κύριε, εὐλόγησον. την είδωλολατρείαν τέλεον έκρίζωσον από τοῦ κόσμου. τὸν σατανάν καὶ πάσαν αὐτοῦ την ενέργειαν και πονηράν δύναμιν σύντριψον ὑπὸ [τοὺς πόδας ήμων]. τοὺς ἐχθροὺς της εκκλησίας σου, Κύριε, καὶ νῦν ταπείνωσον. γύμνωσον αὐτῶν την ὑπερηφανίαν. δείξον αὐτοίς ἐν τάχει τὴν ἀσθένειαν τὸν φθόνον αὐτών κατάργησον τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς μαγγανίας καὶ τὰς πανουργίας ας ποιούσιν καθ ήμων απράκτους ποίησον.

{'0 διάκονος. Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης.

Ο λαότ. Καὶ τούτ. καὶ πάντ. ἀναφ.}

'Ο άρχιδιάκονος. Οἱ καθήμενοι ἀνάστητε.

('Ο lepeùs την εύχην ταύτην.)

Έξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, καὶ φυγέτωσαν εἰς τὰ ἀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον. τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον ποίησον ἐπ' εὐλογίαις χιλίας χιλιάδας καὶ μυρίας μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἄγιον.

'Ο άρχιδιάκονος. Είς άνατολάς βλέψατε.

'Ο lepeùs ἐκφών. {μικρ.}

(c)

(sid)

(b)

⁽²⁾ Supply volycor from the other copies.

⁽a) An Arabic note.

⁽b) The words in brackets seem to have been added. There is also an erasure.

⁽c) Added.

[Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον. τὴν εἰδωλολατρείαν τέλεον ἐκρίζωσον ἀπὸ τοῦ] κόσμου. τὸν σατ[ανᾶν καὶ
πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ πονη]ρίαν
σύντριψον ὑπὸ τοὺς πόδας [ἡμῶν. τοὺς
ἐχθροὺς] τῆς ἐκκλησίας σου καὶ νῦν ταπείνωσον. γύμνωσον αὐτῶν τὴν ὑπερη[φανίαν] δεῖξον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν
ἀσθένειαν αὐτῶν τὰς ἐπιβουλάς, τὰς μαγγανίας ἄς ποιοῦσιν καθ' ἡμῶν ἀπράκτους
ποίησον.

(I)

(3)

'Ο διάκονος. Οι καθήμενοι αναστήτωσαν.

Έξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἔχθροί σου, καὶ φυγέτωσάν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου. τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον εὐλογήσας, ποίησον αὐτὸν εἰς χιλίας χιλιάδας καὶ μυρίας μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἄγιον, εὔσπλαγχνον, εὐάρεστον καὶ τέλειον.

- (1) I have filled up the intervals in the Manuscript by words taken from the other copies.
- (2) The words of the Deacon are written in uncials. So too are the Rubrics, generally, and the words uttered by the Priest ἐκφώνως.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.
omnibus operationibus potestatis adver-

sarii: neque me perdas propter iniquitates meas, neque irascaris mihi usque in aeternum, neque serves mihi mala mea, sed ostende mihi bonitatem erga me tuam, et libera me indignum secundum multitudinem misericordiae tuae super me; (Tono Genesis) ut benedicam tibi semper omnibus diebus vitae meae.

Domine miserere. Benedic congregationibus nostris.

Sacerdos. Cultum idolorum prorsus ex mundo extermina: satanam et omnes potestates ejus pessimas contere et deprime sub pedibus nostris velociter: scandala et eorum autores compesce, ut finiantur divisiones perniciosae haereseon: hostium Ecclesiae tuae sanctae, Domine, ut semper ita etiam nunc, destrue superbiam cordis: fac illis notam velociter imbecillitatem suam: reprime eorum invidiam, fraudes et machinationes, et calumnias quibus nos impugnant, easque redde omnes inutiles: dissipa consilia eorum, Deus, qui dissipasti consilium Achitophel.

Exsurge Domine Deus et dissipentur omnes inimici tui, et fugiant a facie tua omnes qui oderunt nomen tuum sanctum; et populus tuus in benedictionibus millies millenis et decies millies decies millenis faciat voluntatem tuam.

Diaconus. Qui sedetis, surgite.

(a) This rubric is also in the "Canon Universalis Æthiopum."

(a)

COURT MOSSANENSIS.

Λύτρωσει δεσμίνος, ἐξέλου τοὺς ἐν ἀνάγκαι, πανώντας χύρτασω, όλεγωῖεχοῦντας παικ, πεπλανημένους ἐπίστροῦνος, διαιτισμένους φωτεγώγησω, πεπταιώτας ἔγειρω, σαλευομένους στίριξω, νανοσηκότας διαιτικάς πάντας άγαγε εἰς τὴν ὁδίω τῆς σωπηρίας, σύναψων και αὐτοὺς τῆ ἀγία σωπιήνην ἡμᾶς δὲ βύσαι ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, φμουρίες ἡμῶν καὶ ἀντιλήπταρ κατὰ πώντα γενόμενος.

'() bilumos. Eis avatol.

Kal ablivet à legeus aut e gerat.

Σύ γάρ εί ὁ ὑπεράνω πάσης άρχης καὶ GA SIL εξιουτίνες καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντύς ὐνύματος ὑνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. σοὶ παραστήκουσι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες άγίων άγγέλων καὶ άρχαγγέλων στρατιαί. συὶ παραστήκουσι τὰ δύο τιμιώτατά σου ζώα, τὰ πολυύμματα χερουβίμ, και τα εξαπτέρυγα σεραφίμ, α δυσί μέν πτέρυξι τὰ πρόσωπα καλύπτοντα καὶ δυσίν ίπτάμενα, καὶ δυσίν ίπτάμενα, καὶ κέκραγεν έτερος πρώς των έτερον ακατα-(elc) παύστοις στόμασι καὶ ἀσιγήτοις θεολογίαις, τον επινίκιον και τρισάγιον υμνον άδοντα, βυώντα, δυξυλογούντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα τη μεγαλοπρεπεί σου δόξη "Αγιος, άγιος, άγιος, Κύριος ςαβαώθ πλήρης δ OPPANDE KAI H THE THE AFIAC COY DOZHE.

(1) The Rossano MS. has dya66.

BOTULUS VATICANUS.

Δέτρωσει δισμίσες, έξελας τοὺς ἐν ἀνάγεαις, πεινώντες χέρτασας, δεύωντες πύτισας,
εαις, πεινώντες χέρτασας, δεύωντες πύτισας,
ενις ἐπίστρειας, ἐσκοτισμένους φωταγώγησας, πεπτυκότες ἔγειρας, σελευομένους
στήριξος, νενοσιμοίτες ἴασαι. πάντας ἄγαγε
εἰς τὴν [ἐδὸν] ἡμῶν σωταρίας, σύναψον αἰτοὺς
τῆ ἀγία σου πούμης ἡμῶς δὲ βῦσαι ἀπὸ τῶν
κατὰ πάντα γενόμενος.

Σύ γὰρ εἶ ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχής καὶ έξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντός ονόματος ονομαζομένου, οὐ μόνον εν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μελλοντι. σοὶ παραστήκουσι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες άγίων άγγέλων και άρχαγγέλων στρατιαί. σοὶ παραστήκουσι τὰ δύο τιμιώτατά σου ζώα, τὰ πολυόμματα γερουβίμ, καὶ τὰ έξαπτέρυγα σεραφίμ, α δυσὶ μὲν πτέρυξι τὰ πρόσωπα κατακαλύπτοντα καὶ δυσὶ τους πόδας, και δυσιν ιπτάμενα, κέκραγεν έτερος πρός τον έτερον ακαταπαύστοις στόμασι καὶ ἀσιγήτοις χείλεσιν, τὸν ἐπινίκιον καὶ τρισάγιον υμνον ἄδοντα, βοώντα, δοξολογούντα, τῆ μεγαλοπρεπεί σου δόξη, λαμπρά τῆ φώνη. "ΑΓιος, ᾶΓιος, ἄΓιος, Κήριος ca-Βαώθ' πλήρης ὁ ογρανός καὶ ή Γή της άΓίας σογ Δόξης.

(aic)

('Ο άρχιδιάκονος. Παύσασθε τῆ ἰδία φωνῆ. 'Ο Ιερευς έκφώ.)

(a) Perhaps imur was an error for obdr.

(b) MS. παύσασθαι τῆ ἡδιάφω, *apparently recent.

Λύτρωσαι δεσμίους, εξέλου τοὺς εν ἀνάγκαις, πεινῶντας χύρτασον, ολιγοψυχοῦντας παρακάλεσον, πεπλανημένους ἐπίστρεψον, ἐσκοτισμένους φωταγώγησον, σαλευομένους στήριξον, πεπτωκότας ἔγειρον, νενοσηκότας ἴασαι΄ πάντας ἄγαγε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας σύναψον [καὶ αὐ]τοὺς τῆ ἁγία σου ποίμνη καὶ ἡμῶς ῥῦσαι ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν.

'Ο διάκονος. Εἰς ἀνατολὰς [βλέψ]ατε. Καὶ ὑποκλίνει ὁ Ιερεύς λέγων μυστικώς,

Σύ γάρ εί ο ύπεράνω πάσης [άρχης] καὶ έξουσίας και δυνάμεως και κυριότητος, και παντός ονόματος [ονομ]αζομένου, ου μόνον έν τῷ αἰῶνι τούτω, αλλά καὶ έν τῷ μέλλοντι σοὶ παραστήκουσιν [χίλιαι] χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες άγίων άγγέλων στρατιαί. σοὶ παραστήκουσιν τὰ πολυ[όμμα]τα χερουβίμ, και τα έξαπτέρυγα σεραφίμ. ταις μέν δυσί πτέρυξι καλύπτοντα τα έαυτων πρόσωπα καὶ ταῖς δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσίν ἱπτάμενα, κέκραγεν ἔτερος προς τον έτερον ακαταπαύστοις στόμασιν, ασιγήτοις υμνολογίαις, τον επινίκιον καὶ τρισάγιον υμνον, άδοντα, βοώντα, δοξολογούντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα τῆ μεγαλοπρεπεῖ σου δόξη

ΑΓιος ὁ Θεύς, ἄΓιος ἰςχγρός, ἄΓιος ἀθάνατος, Κήριος ςαβαώθ' πλήρης [ὁ οἦρα]νός καὶ Η ΓΗ ΤΗς ἀΓίας ςογ Δύξης.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Sacerdos. Solve captivos: salve eos qui necessitatem patiuntur: esurientes satia: conforta pusillanimes: lapsos erige: stantes confirma: errantes converte: perduc eos omnes ad viam salutis tuae: numera illos omnes cum populo tuo: libera nos a peccatis nostris: esto, Domine, nobis custos et protector in omnibus.

Diaconus. Ad Orientem aspicite.

Sacerdos. Tu es Deus excelsus super omnes principatus et potestates, dignitates et dominationes, et super omne nomen, quod nominari potest, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. Tu es coram quo assistunt mille milleni et decies millies, decies mille milleni Angeli et Archangeli sancti, tibi ministrantes. Tibi assistunt duo animalia gloriosissima sex alis instructa, plena oculis, Seraphim et Cherubim: duabus alis tegunt facies suas, propter divinitatem tuam invisibilem nec mente comprehensibilem: duabus tegunt pedes suos et duabus volant:

Sacerdos alta voce. Unusquisque eorum semper te sanctificat: sed et cum omnibus qui te sanctificant suscipe quoque sanctificationem nostram a nobis, Domine, ut cum illis te laudemus, dicentes

Populus. SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS.

(a) This rubric is also in the "Canon Universalis Æthiopum."

(b) These passages may also be seen either entire or slightly altered in the Æthiopian Canon. **(**a)

(b)

(b) (b)

⁽¹⁾ πεπτωκότας έγειρον have been interlined.

⁽²⁾ or ouaros repeated.

CODEX ROSSANENSIS.

fol. **55** (1) Έκφώνως. Πάντοτε μεν πάντα σε αγιάζει αλλα και μετα πάντων τών σε αγιαζόντων, δέξαι, Δέσποτα Κύριε, και τον ημέτερον αγιασμόν, συν αυτοις υμνούντων και λεγόντων,

'Ο λαότ. "ΑΓΙΟς, ΆΓΙΟς, ΆΓΙΟς, Κήριος. 'Ο Ιερεύτ σφραγίζων τὰ ἄγια, λέγει:

Πλήρης γάρ έστιν ώς άληθώς ὁ οὐρανὸς καὶ ή γη της άγίας σου δόξης διά της έπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ πλήρωσον, ὁ Θεύς, καὶ ταύτην την θυσίαν της παρά σοῦ εὐλογίας, διά της ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ότι αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεός καὶ Παμβασιλεύς ήμων Ίησους δ Χριστός τη νυκτί ή παρεδίδου έαυτον ύπερ των αμαρτιών ήμων, και τον ύπερ πάντων ύφίστατο θάνατον σαρκί, συνανακλιθείς μετά των αγίων αὐτοῦ μαθητων καὶ αποστόλων, ἄρτον λαβών ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ αμώμων αὐτοῦ χειρών, αναβλέψας εἰς τον ουρανόν πρός σε τον ίδιον Πατέρα, Θεον δε ήμων και Θεον των όλων, εύχαριστήσας, εὐλογήσας, άγιάσας, κλάσας, διέδωκε τοις άγίοις και μακαρίοις αυτού μαθηταις και αποστόλοις, είπων,

Έκφώνως. Λάβετε, φάγετε.
Ο διάκονας. Εκτείνατε.

- (1) MS. πάντας ἀγιάζει. Bunson suggested πάντα σ' ἀγιάζει. The other MSS. shew that his suggestion was correct.
- (2) D. printed ψψίστατω. Bunsen suggested ψφίστατο, which is the reading of the Manuscript.
 - (3) D. printed µerà for ênl,
 - (4) D. omitted τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ.

ROTULUS VATICANUS.

Πάντοτε μεν τὰ πάντα σε άγιάζει άλλὰ καὶ μετὰ πάντων των σε άγιαζόντων, δέξαι, Δέσποτα Κύριε, καὶ τὸν ἡμέτερον άγιασμόν, σὺν αὐτοῖς ὑμνούντων καὶ λεγόντων σοι,

'0 λαός. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κήριος Σαβαώθ.

{'Ο lepeùs εὔχεται μυστικώς.}

(a) p. **85**

Πλήρης γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς ἀγίας σου δόξης διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ ταύτην τὴν θυσίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Σωτὴρ καὶ Παμβασιλεὺς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδου ἐαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ τὸν ὑπὲρ πάντων ὑφίστατο θάνατον σαρκί, συνανακλιθεὶς μετὰ τῶν ἀγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, ἄρτον λαβὼν

{'Ο λαόε. "Αρτον ζωής.}

(J)

ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ τὸν ἴδιον Πατέρα, Θεὸν ἡμῶν
καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκεν τοῖς ἀγίοις
καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις
εἰπών,

'Ο Ιερεύς έκφών. Δάβετε, φάγετε.

'Ο διάκονος. Έκτείνατε υπέρ βήματος.

(a) Recent.

(b) In the margin. There is also a rubric in Arabic.

(a)

(a)

(a)

BOTULUS MESSANENSIS.

Έκφώνως. Πάντοτε μέν τὰ πάντα σε άγιάζει άλλὰ [καὶ] μετὰ πάντων τῶν σε άγιαζόντων, δέξαι, Δέσποτα Κύριε, καὶ τὸν ἡμέτερον ἀγιασμόν, [σὺν] αὐτοῖς ὑμνούντων καὶ λεγόντων,

'Ο λαώς. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κήριος ΣαΒαώθ' πλήρης ὁ [οήραν]ὸς καὶ ἡ γη της ἀγίας του Δύξης.

'Ο Ιερεύς σφραγίζων λέγει'

(1)

Πλήρης γαρ άληθως ο ουρανός και ή γη της άγίας σου δόξης διά της επιφανείας τοῦ μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δε και Θεού καὶ Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ· πλήρωσον, ο Θεός, καὶ ταύτην τὴν θυσίαν τῆς παρά σοῦ εὐλογίας, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ότι αὐτὸς ό Κύριος καὶ Θεός καὶ Σωτήρ καὶ Παμβασιλεύς ήμων Ίησους ο Χριστός έν τη νυκτί ή παρεδίδοτο, μαλλον δέ έαυτον παρεδίδου, ύπερ της του κόσμου σωτηρίας, άρτον λαβών ἐπὶ τῶν άγίων καὶ άχράντων καὶ άθανάτων χειρών αὐτοῦ, ἀναβλέψας εἰς τὸν ουρανόν, και αναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, {ἐπὶ τοῦτο} εὐχαριστήσας, - εὐλογήσας, Κάγιάσας, Κκλάσας Κμετέδωκεν τοις άγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ αποστόλοις, είπών,

'Εκφών. Λάβετε, φάγετε.

'Ο δ[ιάκονος]. Έκτείνατε, οἱ πρεσβύτεροι.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Sacerdos. Vere pleni sunt caeli et terra gloria tua sancta, per Filium tuum unigenitum Dominum, Deum, Salvatorem et Regem nostrum omnium Jesum Christum. Imple hoc sacrificium tuum, Domine, benedictione quae a te est per illapsum super illud Spiritus tui Sancti, ₩ Amen: et benedictione benedic, ₩ Amen: et purificatione purifica, Amen, haec dona tua veneranda proposita coram te, hunc panem et hunc calicem. Quippe Filius tuus unigenitus, Dominus, Deus, Salvator et Rex noster omnium Jesus Christus, ea nocte qua tradidit se ipsum ut pateretur pro peccatis nostris, ante mortem quam propria sua voluntate suscepit pro nobis omnibus,

Populus. Credimus.

Sacerdos. Accepit panem in manus suas sanctas, immaculatas, puras, beatas, et vivificantes, et suspexit in caelum, ad te Deum Patrem suum et omnium Dominum, et gratias egit, Amen.

Sacerdos. Et benedixit illum, Amen.
Sacerdos. Et sanctificavit illum,
Amen.

Sacerdos. Et fregit illum, et dedit illum suis Discipulis sanctis et Apostolis puris dicens: Accipite, manducate ex eo

The MS. has δόξα for δέξαι.
 ἐπὶ τοῦτο interlined.

⁽a) These passages may also be seen either entire or slightly altered in the Æthiopian Canon.

Φ

CODEX BOSSANENSIS.

'Ο tepeis laφώ. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὰρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον els ἄφεστι ἀμαρτιῶν.

Ο λαότ. 'Αμήν.

'Ο & isperis λέγει επευχόμενος

'Ωσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι λαβών, καὶ κεράσας ἐξ οἶνον καὶ ῦδατος, ἀναβλάψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὰ τὸν ίδιον Πατέρα, Θεὸν δὰ ἡμῶν καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, πλήσας Πνεύματος ἀγίου, μετέδωκε τοῦς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών,

Έκφώνω. Πίετε εξ αυτού πάντες·
'Ο διάκονοι. Ετι εκτείνατε.

κ. εε
 το της καινής διαθήκης, τὸ ὑπὰρ ὑμῶν καὶ
 το της καινής διαθήκης, τὸ ὑπὰρ ὑμῶν καὶ
 τολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο λαόι. 'Αμήν.

'Ο lepeùs εύχεται ούτως.

Τοῦτο ποιείτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. όσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ ἐὰν ἔλθω.

- (1) D. inserted γάρ.
- (2) D. omitted ayıdsas.
- (8) Dr Neale read ἐκχεόμενον.

POTULUS VATICANUS.

Τοῦτό μοί έστο τὸ σῶμα τὸ ἐπὰρ ἔμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον τὰ ἄφανο ἄμαρτιῶν,

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο ispris eig. 'Ωσαίτως καὶ τὸ ποτήριου μετὰ τὸ δειπνήσαι λαβών, καὶ καράσας εξ οίνου καὶ ὕδατος, ἀναβλέψας Φ

('Ο λαός. Επιβλάματε.)

είς τον ούρανον προς σε τον ίδιον Πατέρα, Θεόν ήμών και Θεόν τών όλων, εύχαριστήσας, [Κ

('Ο λαός. Πιστεύομες.)

Εὐλογήσας ή, άγιάσας ή, πλήσας Πνεύματος άγίου, μετέδωκεν τοῦς άγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστύλοις εἰπών,

'O lepeis lupis. Hiere ef airroi marres' {'O didusors. Ert enteinare.}

Τοῦτό μού ἐστι τὸ αἶμα, τὸ τῆς καιτῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἔκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

{ Ο λαός. 'Αμήν. 'Ο Ιερεύς εύχ.}

Τούτο ποιείτε είς την έμην ανάμνησιν. όσάκις γαρ αν έσθίητε τον άρτον τούτον, πίνητε δὲ καὶ τὸ ποτήριον τούτο, τὸν έμον θάνατον καταγγέλλετε, καὶ την έμην ανάστασιν καὶ ανάληψιν ὁμολογείτε & άχρις οῦ αν ελθω.

{Ο λαός. Τὸν θάνατόν σου, Κύριε.

'Ο lepeùs έκφών.} Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέροντες κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα,

- (a) The MS. has nuce.
- (b) These sentences are in the margin. The crosses have all been interlined.
 - (c) Added.

Τοῦτό μού ἐστιν τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν άμαρ-

'Ο λαός. 'Αμήν.

Ωσαύτως μετὰ τό δειπνήσαι λαβών ποτήριον καὶ κεράσας ἐξ οἶνου καὶ ὕδατος, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, ἢ εὐλογήσας, ἢ ἀγιάσας, ἢ πλήσας Πνεύματος ἐγίου, μετέδωκεν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών,

Εκφώνως. Πίετε εξ αὐτοῦ πάντες
'Ο διάκονος. "Ετι εκτείνατε.

Τοῦτό μού ἐστιν τὸ αῖμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφε[σιν ἀμαρτιῶν.]

'Ο lepeds την ευχήν.

Τοῦτο ποιείτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἄν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν Θάνατον καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογείτε, ἄχρις οὖ ἄν ἔλθω.

'Ο διάκονος. Πιστεύομεν καὶ όμολ.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

vos omnes, Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur et pro multis tradetur in remissionem peccatorum; hoc facite in meam commemorationem.

Amen.

Sacerdos. Similiter et calicem post coenam miscuit vino et aqua, et gratias egit, Amen.

Sacerdos. Et benedixit eum, Amen. Sacerdos. Et sanctificavit eum, Amen. Sacerdos. Et gustavit, deditque eum suis praeclaris sanctis Discipulis et Apostolis, dicens:

Accipite, bibite ex eo vos omnes:

Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effunditur et pro multis dabitur in remissionem peccatorum:

Hoc facite in meam commemorationem; Amen.

Sacerdos. Quotiescumque enim manducabitis ex hoc pane, et bibetis ex hoc calice, annunciate mortem meam, et confitemini resurrectionem meam, et memoriam mei agite, donec veniam.

Populus. Mortem tuam annunciamus, Domine.

⁽¹⁾ The MS. had num, but it was corrected prima manu.

⁽²⁾ The rubric seems to have been added.

αὐτοῦ.

(1)

CODEX BOSSANENSIS.

Τὸν θάνατον, Δέσποτα Κύριε παντοκρά-

τωρ, ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν

Ιησού Χριστού καταγγέλλοντες, καὶ τὴν

τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν εἰς οὐ-

ρανούς ανάληψιν, καὶ την ἐκ δεξιών σου

τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός καθέδραν καὶ τὴν

ROTULUS VATICANUS.

{'Ο λαότ. Σε υμνουμεν.
'Ο ιερεύς την εύχην μυστικώς.}

τον θάνατον, Δέσποτα Κύριε παντοκράτωρ, ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν καταγγέλλοντες, καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδραν καὶ τὴν δευτέραν καὶ φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτοῦ παρουσίαν

{Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν τὸ σῶμα.}
ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ἡ μέλλει ἔρχεσθαι
κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐν δικαιοσύνη,
καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

'Ο lepeds έκφων. Φείσαι ήμων, Κύριε ο Θεός ήμων. γ΄.

Κύριε ελέησον. γ΄. ▼ Σοὶ τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν δώρων προεί

(c)

♣ Σοὶ τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν δώρων προεθήκαμεν ἐνώπιόν σου,

δευτέραν καὶ φρικτήν καὶ φοβεράν αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ἢ μέλλει ἔρτοι εκ χεσθαι κρίναι ζώντας καὶ νεκροὺς ἐν δικαιοσύνη, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστφ κατὰ τὰ ἔργα

> φείσαι ήμων, Κύριε ο Θεος ήμων σοι έκ των σων δώρων προεθήκαμεν ένώπιόν σου

⁽¹⁾ D. omitted ἐκάστφ κατὰ τὰ ἰργα αὐτοῦ. φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, and read σοὶ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὰ σὰ.

⁽a) Added apparently.

⁽b) Added in the margin.

⁽c) Kύριε έλέησον added in the margin.

Τὺν θάνατον, Κύριε παντοκράτωρ ἐπουράνιε, τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταγγέλλοντες, καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν
αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν καὶ τὴν
ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
καθέδραν, καὶ τὴν ἔνδοξον καὶ φοβερὰν
αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχύμενοι, ἐν ἡ μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐν
δικαιοσύνη, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστφ κατὰ τὰ
ἔργα αὐτοῦ, σοὶ τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν δώρων
προεθήκαμεν ἐνώπιόν σου,

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Sacerdos. Nunc, Deus Pater omnipotens, annunciamus mortem unigeniti Filii tui Domini, Dei, Salvatoris, et Regis nostri omnium Jesu Christi: et confitemur resurrectionem ejus sanctam, et ascensionem ejus sursum in caelos, sessionemque ejus ad dexteram tuam, O Pater: et exspectamus adventum ejus secundum, quo venturus est ex caelis, terribilem et gloria plenum, in fine hujus saeculi: in quo veniet ad judicandum orbem in aequitate: et dabit unicuique secundum opera sua sive bonum, sive malum.

Populus. Secundum misericordiam tuam, Domine, et non secundum peccata nostra.

Sacerdos. Tu es coram cujus gloria haec sancta dona proponimus, ex illis quae tua sunt, Pater Sancte.

Diaconus. Adorate Deum cum timore.

Sacerdos. Oramus et obsecramus bonitatem tuam, Amator hominum: ne confundas nos confusione aeterna, neque rejicias nos servos tuos, neque repellas nos a facie tua, neque dicas nobis Nescio vos: sed da aquas capitibus nostris, et fontem lacrymarum oculis nostris, ut ploremus die ac nocte coram te delicta nostra; quia nos sumus populus tuus et oves pascuae tuae. Dele iniquitates nostras, et remitte delicta nostra, quae commisimus voluntarie aut involuntarie, scienter vel ignoranter, occulta et manifesta, quae pridem agnovimus aut quae obliti sumus, et quae novit nomen tuum sanctum. Audi, Domine, deprecationem plebis tuae: respice ad suspiria servorum tuorum; neque propter peccata mea aut immunditias cordis mei, deprives populum tuum adventu Spiritus tui Sancti.

Populus. Miserere nostri, Deus Pater omnipotens.

Sacerdos involvit manus suas velo, et signum crucis facit versus populum, mox dicit alta voce,
Populus enim tuus et Ecclesia tua obsecrant te, dicentes: Et mox respicit ad Orientem.

Populus. Miserere nostri, Deus Pater omnipotens.

Sacerdos. Miserere nostri, Deus Pater omnipotens.

Diaconus. Adorate Deum Patrem omnipotentem.

Sacerdos dicit invocationem secreto.

p. 46

D. 47

fol. 57

CODEX ROSSANENSIS.

καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, φιλάνθρωπε αγαθέ, εξαπόστειλον εξ ύψους άγίου σου, έξ έτοίμου κατοικητηρίου σου, έκ των απεριγράπτων κόλπων σου, αὐτὸν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ Αγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμφ καὶ προφήταις καὶ αποστόλοις λαλήσαν, τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληρούν, ενεργούν τε αὐτεξουσίως οὐ διακονικώς έφ' ούς βούλεται τὸν άγιασμὸν εύδοκία τη ση, το άπλουν την φύσιν, το πολυμερές την ένέργειαν, την των θείων χαρισμάτων πηγήν, τὸ σοὶ ὁμοούσιον, τὸ έκ σοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σύνθρονον τῆς βασιλείας σου καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίου, του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ, ἔπιδε ἐφ' ήμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταθτα τὸ Πνεθμά σου τὸ άγιον, ίνα αὐτὰ άγιάση καὶ τελειώση, ώς παντοδύναμος Θεός,

'Εκφώνως. Καὶ ποιήση τον μὲν ἄρτον σῶμα, 'Ο λαός. 'Αμήν.

Τὸ δὲ ποτήριον αξμα τῆς καινῆς διαθήκης,

- (1) Renaudot omitted σου.
- (2) D. printed ror Kupur.
- (3) D. printed πλήμερες. Bunsen again suggested the correct reading. The MS. has πολυμερές. See Renaudot 1. 299, 300.
- (4) Sic. Drouard printed \$\tau_i\ \delta\tau. See Note in the Appendix.
 - (5) MS. αγιάσει, τελειώσει, ποίησει.

ROTULUS VATICANUS.

Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθέ,

'Ο λαός. Κύριε ελέησον. γ΄.

έξαπόστειλον έξ ίψους άγίου σου, έξ έτοίμου κατοικητηρίου σου, έκ των απεριγράπτων κόλπων σου, αὐτὸν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ Αγιον, τὸ Κύριον καὶ Ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμφ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις λαλήσαν, τὸ πανταγοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληροῦν, ἐνεργοῦν τε αὐτεξουσίως καὶ οὐ διακονικώς έφ' ους βούλεται τὸν άγιασμὸν εὐδοκία τη ση, τὸ απλούν τη φύσει, τὸ πολυμερές την ένέργειαν, την των θείων χαρισμάτων πηγήν, τὸ σοὶ ὁμοούσιον, τὸ [ἐκ σοῦ] ἐκπορευόμενον, τὸ σύνθρονον τῆς βασιλείας σου καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεού και Σωτήρος ήμων και παμβασιλέως ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ,

'Ο lepeir. "Εφιδε εφ' ήμας και επι τον αρτον τοῦτον, 'Ο λαόι. 'Αμήν.

Καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, 'Ο λαότ. 'Αμήν.

"Ινα αὐτὰ εὐλογήση, 'Ο λαότ. 'Αμήν.

Καὶ άγιάση, καὶ τελειώση, ώς παντοδύναμος Θεός, 'Ο λαός. 'Αμήν.

Καὶ ποιήση τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα, 'Ο λαότ. 'Αμήν.

Τὸ δὲ ποτήριον αίμα τῆς καινῆς διαθήκης,

(a) In the margin are letters which may possibly mean ω ὁ θεὸς ἀλληλούϊα : πιστεύομεν.

a)

(2)

(3)

καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε αγαθέ, εξαπόστειλον εξ ύψους αγίου σου, έκ των απεριγράπτων κόλπων, αὐτὸν τὸν [Παρ]άκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ Αγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμφ καὶ προφήτ[αις καὶ] ἀποστόλοις λαλήσαν, τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληρούν, ενεργούν τε αὐτεξου[σίως] καὶ ου διακονικώς έφ' ους βούλεται τον άγιασμον εύδοκία τη ση, το απλούν την φύσιν [καὶ π]ολυμερές την ἐνέργειαν, τὸ σοὶ όμοούσιον, το έκ σου έκπορευόμενον, το σύνθρονον [της] βασιλείας σου [καὶ τοῦ μονογενούς σου] Υίου, του Κυρίου και Θεού καὶ Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐφ' ήμας καὶ ἐπὶ τοὺς αρτους τούτους καὶ ἐπὶ [τὰ πο]τήρια ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ άγιον, ίνα αὐτὰ άγιάση καὶ τελειώση, 'Ο λαός. 'Αμήν.

ώς παντοδύναμος Θεός, [καὶ ποι]ήση τὸν μὲν ἄρτον σῶμα, Ἡ τὸ δὲ ποτήριον αἶμα τῆς καινῆς διαθήκης, Ἡαὐτοῦ τοῦ [Κυρίου καὶ

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Et mitte deorsum ex excelso tuo sancto et ex habitaculo tuo praeparato et ex incircumscripto sinu tuo et ex solio regni gloriae tuae, Paraclitum Spiritum tuum Sanctum, Subsistentem in Persona sua, Immutabilem nec alterationi obnoxium, Dominum, Vivificantem, qui locutus est in lege, Prophetis, et Apostolis, qui est ubique et omnia loca replet neque loco continetur, qui libere, propria potestate, operatur secundum voluntatem tuam puritatem in iis quos diligit et non sicut minister, qui est simplex in natura sua, et in operatione sua multiplex, fons donorum divinorum, consubstantialis tibi, a te procedens, socius throni regni gloriae tuae, cum Filio tuo unigenito, Domino, Deo, Salvatore et Rege omnium nostrum Jesu Christo, super nos servos tuos, et super haec veneranda dona proposita coram te, super hunc panem, et super hunc calicem, ut purificentur et transferantur:

Diaconus. Attendamus. Populus. Amen.

Sacerdos alta voce, signans ter corpus,

Et hunc panem quidem faciat corpus Christi; *Populus*. Amen.

Sacerdos, signans ter sanguinem,

Et hunc calicem faciat quoque sanguinem pretiosum testamenti novi,

Populus. Amen.

(a) Renaudot has tua.

MS. has Γ for ἀγαθέ.

⁽²⁾ MS. σol for $\dot{\epsilon}\kappa$ $\sigma o\hat{\nu}$. In the next line there is the mark of an omission after $\sigma o\nu$. The margin which supplied the correction is eaten away here. I have therefore supplied the words from the other MSS.

⁽⁸⁾ This is interlined.

CODEX BOSSANENSIS.

αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ Παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
Ο διάκονοι. Κατέλθετε οἱ διάκονοι.

'Ο lepeùs έκφών.

Ίνα γένωνται πᾶσιν ἡμῦν τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν, εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ἴασιν, εἰς σωφροσύνην, εἰς ἀγιασμόν, εἰς ἀπανανέωσιν ψυχῆς, σώματος, καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν μακαριότητος ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας, εἰς δοξολογίαν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν ἴνα σοῦ καὶ ἐν τούτῳ, καθῶς καὶ ἐν παντί, δοξασθῆ καὶ ὑμνηθῆ καὶ ἀγιασθῆ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον σου ὄνομα σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἀγίφ Πνεύματι

'Ο λαός. "Ωσπερ ήν καὶ ἐστίν.

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν. 'Ο διάκονοε. Προσεύξασθε.

ROTULUS VATICANUS.

αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν καὶ Παμβασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ·

'Ο λαός. 'Αμήν.

'0 ἀρχιδιάκονοι. Κατέλθετε οἱ διάκονοι.

{ 'Ο lepeùs λέγει ἐκφών μικρ.}

Ίνα γένωνται πάστυ ήμιν τοις έξ αὐτών μεταλαμβάνουσιν, εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ιἄσιν, εἰς εὐφροσύνην, εἰς ἀγιασμόν, εἰς ἐπανανέωσιν ψυχής, σώματός τε καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν μακαριότητος ζωής αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας, εἰς δοξολογίαν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιών ἴνα σοῦ καὶ ἐν τούτῳ, καθώς καὶ ἐν παντί, δοξασθῆ καὶ ὑμνηθῆ καὶ ἀγιασθῆ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον σου ὄνομα σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τ.

Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιῷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγα[λοπρεπὲς ὄνομά σου].

{'Ο λαότ. 'Αμήν. 'Εκφών. 'Αλληλούῖα.}
Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ [πάντων
ὑμῶν].

Καὶ μετά τοῦ πνεύματος.

'Ο διάκονος. Πάντων τῶν άγίων [μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν].

L 57 1

⁽a) This is in the margin.

⁽b) In the margin some contractions which may mean 'O λαόs. ωσπερ ην και έστιν.

⁽c) Apparently added. I have supplied the abbreviations from the Liturgy of St Chrysostom.

Θεοῦ καὶ Σωτῆρ]ος καὶ Παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·

'Ο διάκονος. Κατέλθετε οἱ διάκονοι' συν-

[Ίνα γένων]ται πάσιν ήμιν τοις ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν, εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ἄσσιν, [εἰς σωφροσύ]νην, εἰς ἀγιασμόν, εἰς ἐπανανέωσιν ψυχῆς, σώματός τε καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν [μακαρώτη]τος ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίαν, εἰς δοξολογίαν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εἰς ἄφεσιν [ἀμαρτιῶν' ἴνα σοῦ καὶ ἐν τούτῳ, καθῶς καὶ ἐν πᾶσιν, δοξασθῆ, ὑμνηθῆ, ὑψωθῆ, καὶ ἀγιασθῆ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον ὄνομά σου σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι.

'Ο λαός. 'Ωσπερ ἢν καὶ ἐστὶν καὶ ἔσται εἰς γενεάν καὶ γενεάν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. 'Αμήν.

(1) ὑψη i.e. ὑψωθŷ interlined.

(2)

(2) MS. δπερ. The conclusion is doubtful, some words being illegible.

[With the prayer on the next page compare Æthiopic Canon:

Oratio Fractionis alia Basilii.

Deus parens lucis, vitae principium, scientiae largitor, donorum creator, gratiose opifex, animarum nostrarum benefactor; thesaurus sapientiae, doctor sanctorum, fundator saeculorum, precum purarum susceptor, iis qui in eum toto corde confidunt donator munerum, quase desiderant Angeli prospicere: qui e profundo nos eduxit in lucem, qui dedit nobis vitam ex morte: qui concessit nobis libertatem ex morte: qui concessit nobis libertatem ex manumissionem a servitute: qui tenebras erroris quae in nobis erant illustravit, per praesentiam in carne unigeniti Filii sui. Tu ergo etiamnum, Domine, illustra oculos cordis nostri, et perfectos nos effice animis, corporibus, spiritibusque nostris, ut corde sancto et labiis puris audeamus orare te, Deus Pater sancte qui es in caelis, et dicamus.]

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Sacerdos. Ejusdem Domini, Dei, Salvatoris et Regis omnium nostrum Jesu Christi; *Populus*. Amen.

Sacerdos. Ut sint nobis omnibus, qui ea percepturi sumus, utilia ad obtinendam fidem sine disputatione, caritatem absque hypocrisi, patientiam perfectam, spem firmam, fiduciam, protectionem, sanationem, gaudium, et renovationem animae, corporis et spiritus, ad gloriam nominis tui sancti, ad societatem beatam vitae aeternae et incorruptibilis, et ad remissionem peccatorum;

Populus. Sicut erat, etc.

Sacerdos. Ut in hoc sicut et in omnibus rebus glorificetur, benedicatur et extollatur nomen tuum magnum, sanctissimum, venerandum et benedictum, cum Jesu Christo, Filio tuo dilecto, et Spiritu Sancto.

Sacerdos. Pax omnibus.

Populus. Et cum spiritu tuo.

Sacerdos. Iterum gratias agamus Deo omnipotenti etc.

Reliqua petenda sunt ex Liturgia Basilii.

Oratio fractionis ad Patrem.

Deus qui praeelegisti nos ad dignitatem filiorum, per Jesum Christum Dominum nostrum, per beneplacitum voluntatis tuae, ad gloriam et laudem gratiae tuae, quam largitus es nobis per Dilectum tuum, per quem facta est nobis salus, et per cujus pretiosum sanguinem data est nobis remissio peccatorum: gratias agimus tibi, Domine, Deus Pater Om-

COURT ECSEANEYSIS.

BOTTLUS VATICANUS.

O upen cigeral call éarrie.

υιί, φωτικ γεννήτιμ, ζωής άρχηγέ, χά-14 perus rungiá, aineríne bepeditura, priorcus 14 Luplina, outies brownie, armouns betaσκαλε, είχων καθαρών δοχεύ, ψυχής εύεργέτα, ό τους όλεγοψέχους είς σε πεποιθόσι λλιώς είς & ἐπιθυμούσιν άγγελοι παρακύder o dravarior ipais it abboorer is due. ό δελος ήμων έκ θανάτου ζωήν, ο χαρισάμενος ripúr la bordeias eis edertepiar, o to er ήμιν σκύτυς της άμαρτίας δια της παρουσίας τυθ μονογενούς σου Υίου λύσας, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα Κύριε, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσιως του παναγίου σου Πνεύματος, καταύγασον τυὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν, Eul. 64 είς τὸ μεταλαβεῖν ἀκατακρίτως τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου ταύτης τροφής καὶ ἀγίασον ήμας όλοτελεις ψυχή, σώματι, και πνεύματι, Ινα μετά των άγων σου μαθητών καὶ αποστύλων είπωμεν σοὶ τὴν προσευχὴν ταύτην, τὸ πάτερ μμών ὁ ἐν τοῖς ογρανοῖς, nal ta line.

> 'Εκφώνωι. Καὶ καταξίωσον ήμᾶς, Δέσπυτα φιλάνθρωπε Κύριε, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρῷ καρδίᾳ, ψυχῷ πεφωτυτμένη, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ήγιαυτμένοις χείλεσιν, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε,

Drouard misplaced the stops, omitting δαχεθ.

- (2) Renaudot alwww.
- (3) 1). read δωροτά, Dr Noale δωρητά.
- (4) D. omitted els.

(7)

- (5) D. again omitted els. (6) MS. odoredos.
- (7) 1). ἐν ἀπαισχύντψ.

U LEREIS THE EITH.

Δέστοτα θεέ, φωτὸς γανήτορ, ζωής αἰωνίου αρχηγέ, χάρετος ποεητά, αλικίων θεμελιώτα, γνώσεως δωροδότα, σοφίας θησαυρέ, άγιωσύνης διδάσταλε, είχῶν παθαρῶν δοχεῦ, ψεχής εὐεργέτα, ο τοις άλεγοψέχοις εἰς σὲ πεποιθόσι διδούς α επιθυμούστη άγγελοι παρακίψαι ο άναγαγών ήμας εξ άβίσσου eis dus, o dois juir ex bereiron Juny, o χαρισάμενος ήμιν έκ δυιλείας είς έλευθιρίας, ὁ τὸ ἐν ἡμῶν σκότος τῆς ἁμαρτίας δια της παρουσίας του μονογενούς σου Υίου λύσας, αὐτὸς καὶ τῦν, Δέσποτα Κύριε, δια της επιφοιτήσεως του άγίου σου Πιεύματος, καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ήμων, είς το μεταλαβεῦν ακατακρίτως της αθανάτου και επουρανίου ταύτης τροφής καὶ ἀγίασον ήμας ὁλοτελεῖς ψυχή, σώματι, καὶ πνεύματι, ίνα μετά των άγίων σου μαθητών καὶ ἀποστόλων εἶπωμεν σοὶ την προσευχήν ταύτην,

Πάτερ Ημών ὁ ἐν τοῖς ογρανοῖς.

Έκφώ. Καὶ καταξίωσον ήμᾶς, Δέσποτα φιλάνθρωπε, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρῷ καρδίᾳ, ψυχῷ πεφωτισμένη, ἀνεπαισχύντω προσώπω, ἡγιασμένοις χείλεσιν, τολμῶν ἐπικαλεῦσθαί σε, τὸν ἐν

⁽a) MS. γνώσεως δώρα δώματα (sic).

⁽b) MS. aglwoor and odoredei.

fol. 58 b

(2)

CODEX BOSSANENSIS.

τον εν τοις ουρανοίς άγιον Θεόν, Πατέρα, και λέγειν

'Ο λαότ. Πάτερ Ημών ὁ ἐν τοῖς ογpanoîc.

'Ο ιερεύς εύχεται. Ναί, Κύριε, Κύριε, μὴ εἰσενέγκης ήμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ήμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. οἰδεν γὰρ ἡ πολλή σου εὐσπλαγχνία, ὅτι οὐ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀσθένειαν' ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. σὺ γὰρ ἔδωκας ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

'Εκφώνωι. 'Ότι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. Τας κεφαλάς υμών.

'Ο Ιερεύς έπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ' ὁ ἐξ ὑδάτων
οὐρανὸν σκευάσας, καὶ τοῖς τῶν ἀστέρων
χοροῖς τοῦτον κατακοσμήσας' ὁ ἐν ὑψίστοις
ἀσωμάτους ἀγγέλων συστησάμενος στρατιὰς
πρὸς ἀεννάους δοξολογίας' σοὶ ἐκλίναμεν
τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων
ήμῶν, τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου, τὰς σκοτοειδεῖς
τῆς ἀμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν διανοίας

ROTULUS VATICANUS.

τοις ουρανοις άγιον Θεόν, Πατέρα, καὶ λέγειν

Ο λαός. Πάτερ Ημών.

'Ο Ιερεύς εξχεται μυστικώς.

Ναί, Κύριε, μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
οἶδεν γὰρ ἡ πολλή σου εὐσπλαγχνία, ὅτι οὐ
δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν
ἀσθένειαν ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ
καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. σὰ γὰρ ἔδωκας ἡμῖν ἐξουσίαν
πατεῖν ἐπάνω ὅφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ο lepeis. Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα.

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. Τας κεφαλάς.

'Ο Ιερεύς εὔχεται μυστικῶς.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεύς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ: ὁ ἐξ ὑδάτων
οὐρανὸν κατασκευάσας, καὶ τοῖς τῶν ἀστέρων χοροῖς τυῦτον κατακοσμήσας: σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα
σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου, τὰς σκοτοειδεῖς τῆς ἀμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν

- (b) MS. πàs.
- (c) ΜΒ. μυστικόν.

D. omitted την.
 D. adds τῷ Ἰησοῦ κλίνατε. ὁ λαός. Σδ
 Κύριε. Nealo read σοὶ Κύριε.

⁽³⁾ Renaudot omitted rouror.

⁽a) An Arabic note, "the people pray."

D. 49

ROTULUS MESSANENSIS.

τον εν τοις ουρανοίς άγιον Θεόν, Πατέρα, και λέγειν, Πάτερ.

Ναί, Κύριε. Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οἶδεν γὰρ ἡ πολλή σου φιλανθρωπία ὅτι οὐ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀσθένειαν· ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. σὺ γὰρ δέδωκας ἡμῖν ἐξουσίαν ἐπάνω ὅφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, φυλακτηριάσας ἡμᾶς τῷ σῷ κράτει καὶ τῆ δυνάμει τοῦ σταυροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση.

Έκφώνως. "Ότι σοῦ έστιν ή βασιλεία.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

(1)

(3)

(3)

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ήμων τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο λαός. Ἐνώπιόν σου Κύριε.

δάσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ}. Ο Θεός, ὁ ἰξ υδάτων ουρανὸν κατασκευάσας, καὶ τοῖς τῶν ἀστέρων χοροῖς τοῦτον κατακοσμήσας ὁ ἐν υψίστοις στρατιὰς ουρανίους συστησάμενος πρὸς ἀεννάους σου δοξολογίας σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου, τὰς σκοτοειδεῖς τῆς ἀμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν διανοίας ἀπέλασον, καὶ ταῖς τοῦ ἀγίου σου

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

sumus, bonorum Auctor. Verum largire nobis Spiritum Sanctum tuum, ut cordibus puris et conscientiis nitidis, facieque inconfusa, fide non ficta, caritate perfecta, et spe firma, audeamus cum fiducia orare, dicendo orationem sanctam quam dilectus Filius tuus tradidit familiaribus suis, sanctis Discipulis et Apostolis, dicens illis: Quotiescumque precari volueritis, orate in hunc modum et dicite:

PATER NOSTER QUI ES IN CAELIS, etc.

Oratio post Pater noster.

Sacerdos. Rogamus te, Deus Pater Omnipotens, ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo: actiones diabolicas a nobis remove: insidias per consilia improborum hominum omnes inutiles effice. Protege nos semper dextera tua vivificante, tu qui es adjutor noster et auxiliator noster, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui, etc.

(1) Nal Kupie interlined.

(2) The words between brackets are in the margin in a later hand.

(3) MS. κατοειδείτ.

fol. 59

(1)

CODEX ROSSANENSIS.

ἀπέλασον, καὶ ταῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος θεοειδέσιν αὐγαῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως τῆ γνώσει σου πληθυνόμενοι, ἀξίως
μετάσχωμεν τῶν προκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν,
τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος
τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
συγχωρῶν ἡμῖν πὰν εἶδος ἀμαρτιῶν, διὰ τὴν
πολλὴν καὶ ἀνεξιχνίαστόν σου ἀγαθότητα,
χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ
μονογενοῦς σου Υἰοῦ,

Δι' οὖ καὶ μεθ' οὖ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ.

'Εκφώπ. 'Ο Ιερεύs. Εἰρήνη πᾶσιν. 'Ο διάκονοs. Μετὰ φόβου Θεοῦ. 'Ο Ιερεὺs εὕχεται.

"Αγιε, υψιστε, φοβερέ, ο εν άγίοις άναπαυόμενος, Κύριε, άγίασον ήμας τῷ λόγῳ
τῆς σῆς χάριτος καὶ τῆ επιφοιτήσει τοῦ
παναγίου σου Πνεύματος. σὰ γὰρ εἶπας,
τοι το δεσποτα, "Αγιοι εσεσθε, ότι εγω άγιος εἰμί.

(1) D. misplaced the ἐκφών.

ROTULUS VATICANUS.

διανοίας ἀπέλασον, καὶ ταῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος θεοειδέσιν αὐγαῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως τῷ γνώσει σου πληθυνόμενοι, ἀξίως μετάσχωμεν τῶν προκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

Συγχωρών ήμιν πάν είδος άμαρτιών, δια την πολλην και άνεξιχνίαστόν σου άγαθότητα, χάριτι και οικτιρμοίς και φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς,

'Ο lepevis. Δι' οῦ καὶ μεθ' οῦ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι νῦν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πῶσιν.

'Ο διάκονος. Μετά φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν. Εὐχὴ λεγ. καθ' έαυτον καὶ [έν] αὐτῷ ὑψοῦ τὸν ἄρτον.

Ο Θεός, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, Κύριε, εἰς τὸ βοηθήσαι με σπεῦσον. ὁ Θεός, ῦψωσον κέρας τῶν χριστιανῶν καὶ δέξαι τοῦ ἐμοῦ στόματος ἀκατάλειπτον ὕμνον μετὰ τῶν ἄνω δυνάμεων βοῶντος καὶ λέγοντος, Κύριε, ἐλέησον τὸν κόσμον σου.

'Ο lepeùs έκφών. μεγαλή φωνή. Τὰ ἄΓια τοῖς ἄΓίοις.

"Αγιε, ο εν αγίοις αναπαυόμενος, υψιστε, αγίασον ήμας τῷ λόγῳ τῆς χάριτός σου καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. σὰ γὰρ εἶπας, "Αγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἄγιος εἰμί. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀκατά-

- (a) An Arabic note.
- (b) An Arabic note, "he elevates the body."
- (c) MS. has deardhurre.

(e)

p. 45

(b)

(c)

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI,

(1) Πνεύματος θειοτάταις αὐγαις τον ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως τῆ γνώσει σου πληθυνόμενοι, ἀξίως μετάσχωμεν τῶν προκειμένων ἡμῶν ἀγαθῶν, τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχωρῶν ἡμῶν πῶν εἴδος ἀμαρτιῶν, διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀνεξιχνίαστόν σου ἀγαθότητα,

Έκφώνως. Δι' οῦ καὶ μεθ' οῦ σοί. Εἰρήνη πασιν.

'Ο διάκονος. Μετα φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

{'O lepeds ύψοι την προσφοράν.}

(2)

"Αγιε, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, ὕψιστε, άγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς χάριτός σου, καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. σὰ γὰρ εἶπας, "Αγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὰ ἄγιος εἰμί. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀκατάληπτε

- (1) In the margin φωτιζόμενοι.
- (2) A late addition in the margin. The words are somewhat dubious.

(1)

(2)

(3)

(4)

CODEX ROSSANENSIS.

Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀκατάληπτε Θεέ, Λύγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναίδιε καὶ συνάναρχε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὅμνον, σὺν τοῦς χερουβὶμ καὶ σεραφίμ, καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐξ ἀναξίων μου χειλέων βοῶντος καὶ λέγοντος, Κύριε ἐλέησον. Γ΄.

'Ο lepeùs ἐκφώνως.

Τὰ ἄΓια τοῖς ἁΓίογς.

'Ο λαότ. Είς Πατήρ ἄγιος, είς Υίος ἄγιος, εν Πνεθμα ἄγιον, είς ἐνότητα Πνεθματος ἀγίου. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. Ύπερ σωτηρίας καὶ αντιλήψεως.

'Ο Ιερεύς, σφραγίζων τὸν λαόν, ἐκφωνεῖ.

Ο Κύριος μετά πάντων.

Καὶ κλάνει ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον, καὶ λέγει.

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τ.

Και μελίζει ο ιερεύς, λέγων τοις παρούσιν.

Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει, διὰ τῆς μ.

Καὶ λέγει ὁ Ιερεύτ. Κελεύετε.

'Ο κλήρος. Τὸ Πνεθμα τὸ ἄγιον κελεύει καὶ ἀγιάζει

10. 60 'Ο Ιερεύs. 'Ίδου ἡγίασται καὶ τετελείωται.
 'Ο κλῆροs. Εἶς Πατὴρ ἄγιος' γ΄.
 Καὶ λέγει ὁ Ιερεύs.

- (1) D. read Θεολόγε, which Renaudot altered to Θεοῦ Λόγε.
 - (2) Renaudot σύναρχε.
- (3) Neale supplied τοις άγιοις και τὰ έξης τοῦ ψαλμοῦ.
- (4) D. supplied μεγάλης, but the Vatican Roll suggests μελίσεως.

ROTULUS VATICANUS.

ληπτε Θεέ, Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναίδιε καὶ ἀχώριστε, δέχου παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐξ ἀναξίων χειλέων βοῶντος καὶ λέγοντος, Κύριε ἐλέησον τὸν κοσμόν σου.

(a)

(sic)

(0

'Ο Ιερεύτ. 'Ο Κύριος μετὰ πάντων ήμῶν.
'Ο λαότ. Καὶ μετὰ.

Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ ἀγιάσει καὶ συνδιακονήσει ήμιν διὰ τῆς μελίσεως τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ μυστηρίων νῦν.

'Ο Ιερεύς. Κελεύετε.

Ο κληρος καὶ ὁ λαός. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον κελεύει καὶ ἀγιάζει.

Ἰδού, ήγίασται καὶ τετελείωται καὶ γέγονεν εἰς σῶμα καὶ αἵμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ διαδίδονται τὰ ἄγια τοῦς ἀγίοις.

('O lepeύs.) Είς Πατηρ ('O λαόs.) αγιος. ('O lepeύs.) είς Υίος ('O λαόs.) αγιος. ('O lepeύs.) είν Πνεθμα αγιον ('O λαόs.) αμήν.

(a) MS. has ακατάλυπτε.

(b) In the margin, βαπτίζει τὸν ἄρτον els τὸ ποτήριον, and an Arabic note, "he puts the Body into the cup."

(c) The words ὁ leρ. ὁ λαός have been added and interlined.

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLL

Θεέ, Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ομοούσιε, συναίδιε, καὶ ἀχώριστε, δέχου παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐξ ἀναξίων μου χειλέων βοῶντος καὶ λέγοντος.

Έκφών. Τὰ ἄΓια τοῖς άΓίοις.

'Ο λαόε. Είς Πατήρ ἄγιος, είς Υίὸς ἄγιος, εν Πνεθμα ἄγιον. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύε. 'Ο Κύριος μετά πάντων.

'Ο διάκονος. "Αρξαι.

Καλ λέγει τὸ μυστικόν.

Εὐλογήσω τὸν Κύριον.

Ηὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων πάντας ἡμῶς διὰ τῆς ἐγχειρήσεως καὶ μελίσεως [τῶν ἀ]χράντων καὶ ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ μυστηρίων, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς α[ἰῶνας].

'Ο lepeús. Κελεύετε.

'Ο διάκονος, Τὸ Πνεθμα τὸ ἄγιον[κελείει καὶ ἀγίαζει.]

els τὸ ποτήριον.

'Ιδού ήγίασται καὶ [τετελείω]ται καὶ γέγονεν εἰς σῶμα καὶ αἴμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διαδίδονται τ[ὰ ἄγια τοῖς] ἀγίοις.

Ο διάκονος. Είς Πατήρ άγιος, είς Υίος α[γιος...]ως καὶ είς τὰ ποτήρια καὶ είς τοὺς

(a) δ[].

(2)

^{(1) &#}x27;Aμήν is recent.

⁽²⁾ Apparently a rubrical direction. See the Vatican Roll.

⁽³⁾ Query, δίσκους.

(1)

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο Κύριος μετά πάντων.

Ο κλήρος. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.

'Ο Ιερεύς λέγει. Αὐτος ηὐλόγησεν, αὐτ.

Καὶ μεταλαμβάνει ὁ Ιερεύς.

Εύχη της κατά φιλανθρωπίας. "Αλλο.

(2) *Ον τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ελαφος ἐπὶ τὰς πη[γὰς τῶν ὕδατων].

Καὶ όταν μεταδιδοί τον κλήρον, λέγει

Σώμα άγιον.

Kal els το ποτήριον λέγει.

Αξμα τίμιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν.

Καλ μετά τὸ πληρωσαι, λέγει ὁ διάκονος.

'Επὶ προσευχήν στάθ.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο διάκονος. Προσεύξασθε.

'Ο lepeùs εύχεται τὴν εύχαριστίαν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆ μεταλήψει τῶν ἀγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας ἡμῶν ἐπὶ εὐεργεσία καὶ ἀγιασμῷ καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν καὶ τοῦν σωμάτων ἡμῶν, καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθὲ Κύριε, χάρισαι ἡμῶν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν θεο-

- (2) Drouard enl ths m.
- (3) Sic. Neale printed τῷ κλήρφ.

BOTULUS VATICANUS.

Ο Κύριος μετά πάντων ήμων.

'Ο λαός Καὶ μετά τοῦ πνεύματος.

'Ο lepeús. Αὐτὸς ηὐλόγησεν ('Αμήν.) αὐτὸς ἡγίασεν ('Αμήν.) αὐτὸς δὶ ἐτελείωσεν ('Αμήν.) αὐτὸς καὶ μεταδιδοί εἰς ἄφεσιν άμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Kal όταν θέλη μεταλαμβάνειν λέγει: "Αρτον (θ) P. 67 αγιον.

*Ον τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὖτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρός σε, ὁ Θεός.

Καὶ όταν μεταδίδωσι.

Σώμα άγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αξμα τίμιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων.

Έπὶ προσευχήν στάθητε.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαότ. Καὶ τῷ πν.

Ο Ιερεύς εύχεται μετά την μετάληψω.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆ μεταλήψει τῶν ἀγίων, ἀχράντων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας [ἡμῖν ἐπὶ εὐεργεσία καὶ ἀγιασμῷ καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν] ἡμῶν καὶ τῶν σωμάτων, καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε, ἀγαθὲ Κύριε, χάρισαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν θεοσεβείας, εἰς ἀπο-

- (a) The word 'Aμήν seems to have been interpolated.
 - (b) The line seems to be recent.
 - (c) Omitted in the MS.

Sic. Drouard printed thus: εὐχ. τῆς κατὰ φιλασθρωπίας ἄλλος. The later editions vary.

p. 50

ROTULUS MESSANENSIS.

Καὶ είθ' ούτως βαπτίζει Γ΄ μερί[δας ...] [Ο Κύριος με]τὰ πάντων.

'Ο λαός. Καὶ μετὰ [τοῦ πνεύματος].

Αυτός ήγιασεν, αυτός και ετελείωσεν [...] αεί και είς τους αιώνας.

Ο διάκονος. Πρεσβύτεροι, προσέλθετε. Κοινωνικ[οι,.....]νητον.

 Δ εσ π οτικοὶ.....

(1)

(3)

Βύχη ότε μέλλει ο Ιερεύς μεταλαμβάνειν.

Δέσποτα Χριστέ, ο Θεος ήμων, ο οὐράνιος ἄρ[τος, ή ζωή] τοῦ παντὸς κόσμου, ήμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὕκ εἰμι ἄξιος [μεταλαβεῖν τῶν] ἀγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλ' ὡς εὕσπλαγχνος Θεὸς ἀξίωσόν με [τῆ χάριτί σου ἀ]κατακρίτως μετασχεῖν τοῦ ἀγίου σου σώματος καὶ αἴματος, εἰς ἄφεσιν α΄ μαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰ ἀκὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὴν ἐκτενὴν και μετα[λαβών λέγ]ει.
Ύψώθητι ἐπὶ τοῦς [οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πασα]ν τὴν [γῆν.....εἰς] τοὺς αἰώνας
τῶν αἰώνων.....

(Caetera desunt.)

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI.

Oratio inclinationis ad Patrem.

Sacerdos. Deus qui ita nos dilexisti, dedistique nobis dignitatem filiorum, ut filii Dei vocaremur et essemus, haeredes quidem tui, Deus Pater, cohaeredes autem Christi tui; inclina aures tuas, et audi nos prostratos coram te: et purifica hominem nostrum interiorem, secundum sanctitatem Filii tui unigeniti, quem suscipere animo designamus; fugiantque a nobis fornicatio et omnis cogitatio immunda propter Deum qui ex Virgine (natus est); gloriatio et malum antiquum quod est superbia, propter eum qui humiliavit semetipsum pro nobis; timor, propter eum qui passus est in carne propter nos et erexit victoriam crucis; vana gloria, propter eum qui verberatus et flagellatus est pro nobis, et non avertit faciem suam a confusione sputorum; invidia, homicidium, dissensio, et odium, propter agnum Dei qui abstulit peccatum mundi; ira et injuriarum recordatio, propter eum qui affixit cruci chirographum peccatorum nostrorum. Fugiant daemones et diabolus, propter eum qui principes malitiae disjecit et potestates tenebrarum palam triumphavit. Omnes cogitationes malas et terrenas procul rejiciamus a nobis, propter eum qui ascendit ad caelos, ut ita purificemur et percipiamus haec

⁽¹⁾ δεσποτικοί is in the later handwriting.

⁽²⁾ Seems also to be recent.

a)

CODEX BOSSANRNSIS.

σεβείας, εἰς ἀποτροπὴν παυτὸς ἐναυτίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου 'Ἐκφώνωι. Δι' οὖ καὶ μεθ' οὖ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ.

Είτα ὁ Ιερεύς στρέφεται πρός τον λαόν, λέγων "Αναξ μέγιστε, καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχε, ο τῷ σῷ κράτει τὸν ἄδην σκυλεύσας, καὶ τὸν θάνατον πατήσας, καὶ τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας, καὶ τὸν Αδάμ ἐκ τάφου ἀναστήσας τῆ θεουργική σου δυνάμει καὶ φωτιστική αίγλη της σης άβρήτου θεότητος, αὐτός, Δέσποτα, δια της μεταλήψεως του αχράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αίματος έξαπόστειλον την αόρατόν σου δεξιάν, την πλήρη εύλογιων, καὶ πάντας ήμας εὐλόγησον, οἰκτείρησον, σθένωσον τη θεϊκή σου δυνάμει, καὶ περίελε ἀφ' ήμων την κακοηθή καὶ άμαρτάδα σαρκικής ξπιθυμίας ξργασίαν καταύγασον τούς νοητούς ήμων όφθαλμούς τής περικειμένης ζοφερας ανομίας, σύναψον ήμας τώ παμμακαρίστω των εὐαρεστησάντων σοι συλλόγφ, δτι διά σοῦ καὶ σὺν σοὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίφ Πνεύματι πᾶς υμνος πρέπει, τιμή, κράτος, προσκύνησίς τε καὶ εύχαριστία, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- 'Ο διάκονος. Πορεύεσθε εν ειρήνη.
- 'Ο λαός. Εν ονόματι Κυρίου.
- 'Ο Ιερεύς έκφώνως.
- Η αγάπη του Θεού και Πατρός, ή χάρις
- (1) D. omitted marros.
- (2) Renaudot again altered συνάναρχε to σύναρχε.
- (8) Dronard τφ εὐαρεστήσαντι.

BOTULUS VATICANUS.

τροπήν παυτός έναυτίου, εἰς περιποίησιν τών έντολών σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς.

Δι' οὖ καὶ μεθ' οὖ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παναγίῳ.

(a)

- 'Ο λαότ 'Αμήν. πληρωθείη.
- 'Ορθοὶ μεταλαβόντες.
- 'Ο lepeùs ἐκφών.

Οτι σὰ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ.

'Ο Ιερεύς - εὐχή - Εὐχ

(a) MS. $\pi \lambda \eta \rho \omega \theta \omega \tau$. In the next line the MS. has $\dot{o}\rho \theta ol$ ϵl $\mu \epsilon \tau \alpha \lambda \alpha \beta \omega \tau \tau$. I have, however, taken the words from the Liturgy of S. Chrysostom.

(Mutilus.)

LITURGIA COPTIT. SANCTI CYRILLI,

mysteria pura, et perfecte purificati simus in animabus, corporibus, et spiritibus nostris: adeo ut participes simus corporis, sicut et formae, et partis Christi tui, etc.

Alia Oratio gratiarum actionis.

Quam benedictionem aut quam laudem aut quam gratiarum actionem possumus retribuere tibi, O Deus amator hominum, quod cum essemus projecti per judicium mortis demersique in profundo peccati, concessisti nobis libertatem largitusque es nobis hunc cibum immortalem et caelestem: manifestastique nobis hoc mysterium, prorsus absconditum a saeculis et generationibus, ut appareat nunc principatibus et potestatibus caelestibus ex Ecclesia multiplex sapientia tua? Deus, qui opera nostra gubernas per sapientiam, dignare ut comprehendamus hanc clementiam summam tuam et magnitudinem paternae erga nos curae tuae benignitatisque tuae. Vere tu es cui debetur omnis gloria, majestas, honor et imperium, ante omnia saecula, Pater, Fili, et Spiritus Sancte: nunc, etc.

CODEX BOSSANENSIS.

τοῦ Υίοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, 60. 61 b ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος, εἶη μετὰ πάντων ἡμῶν, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

'Ο λαός. 'Αμήν. Είη τὸ ὄνομα Κυρίου εύλ.

'Ο lepeds εύχεται έν τῷ διακονικῷ, λέγων

*Εδωκας ήμιν, Δέσποτα, τον άγιασμον έν τἢ μετουσία τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ· δὸς ἡμιν τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ φύλαξον ἡμῶς ἀμώμους ἐν τῷ βίῳ, καὶ οδήγησον εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν καὶ υἰοθεσίαν, καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις. σῦ γὰρ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί.

'Ο lepeis. Εἰρήνη πᾶσιν. Καὶ ἀπολύει, λέγων

(1)

Εὐλόγηται ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ σκέπων καὶ διατηρῶν πάντας ἡμᾶς διὰ τῆς μεθέξεως τῶν ἀγίων αὐτοῦ μυστηρίων, ὁ ὧν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

(1) Drouard ευλογείτω.

ROTULUS VATICANUS.

άρτος ο έξ ουρανού καταβάς καὶ διδούς ζωήν τῷ κόσμω, ὁ ζωοποιῶν, ἀποφήνας τὸ ἄγιόν σου σώμα, εἰπών. 'Ο τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αίμα ἔχει ζωήν αἰώνιον έν αύτῷ, ὁ δεδωκώς ήμιν θυσιαστήριον, ασύγκριτος, υπέρειχες υψηλότερον, ο αμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν άμαρτίαν τοῦ κόσμου, ο καθ' έκάστην σφαγιαζόμενος καὶ τοῖς πιστοις έπι σωτηρία διαδιδόμενος και μένων διαπαντός αδάπανος, εὐλόγησον πάντας ήμας, Δέσποτα, τοὺς καταξιωθέντας τα νῦν της των άχράντων σου μυστηρίων μυστικης μεταλήψεως, κλίνοντάς σοι τούς ξαυτών αὐχένας. χάρισαι ήμιν δι αὐτῶν τῶν ἐν τῷ παρεσχηκότι πταισμάτων τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου πρὸς τὸ ἐξῆς είδοκίμησιν' άγίασον ήμων τον νουν καὶ τὰ φρονήματα, φύλαξον ἄσπιλον την ψυχην σύν τῷ σώματι, τοὺς πεπλανημένους ἐπίστρεψον, τοὺς εν γήρα συμπαθής υποστήριξον, τους έν νεότητι κυβέρνησον, τους έν πτωχεία διάθρεψον, τους έν ασθενεία δυνάμωσον, τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἐπίσκεψαι, τοὺς έν πάση θλίψει παρακάλεσον, των βασιλέων ήμων το κέρας ύψωσον, τον στρατον ένίσχυσον τη κραταιά δυνάμει του σωτηρίου σου, καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, άλλα ρύσαι ήμας άπο του πονηρού, σύν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίω καὶ ἀγαθφ καὶ ζωοποίφ σου Πνεύματι νθν.

'Ο Ιερεύτ. Εὐ[λογεῖτε] τὸ ὅνομα Κυρίου. Εὐχ. τῆς ἀπολύσεως.

Εὐλογείτω ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ σκέπων καὶ διατηρῶν πάντας ήμᾶς διὰ

(a) I am obliged to leave this as in the MS.

[The Liturgies of St Baail and St Chrysostom and of the Presanctified admit of a treatment different from that which I have followed in the Liturgy of Alexandria. In the Barberini MS. of the eighth or ninth century we have the earliest extant copies: the Rossano MS. furnishes an early transcript of the other two. We have several manuscripts (chiefly fragmentary) of the thirteenth and fourteenth centuries: they were printed by Demetrius Ducas in 1526 and have been frequently printed since that date. The Barberini MS. has unhappily lost eight leaves in "St Basil," but the differences between the surviving portions and the mediaval copies are such as enable us to represent with full confidence the character of the portion lost, and this I have done, following in part the guidance of Bunsen, as furnished in his work on "Hippolytus and his Age," Vol. IV. 387—434, and in his "Analecta Antenicæna," Vol. III. 201—236.

It would appear that the prayers of the eighth century have been retained with few changes to the present date. I have therefore first printed these prayers at length, and then I have exhibited the Liturgies as they were used in mediseval times, and the alterations which have been subsequently introduced.

In the older MSS. (the Rossano and Barberini Codices), as well as in Morel's edition, the Liturgy of Saint Basil preceded that named after Saint Chrysostom. I have followed the same order for the earlier copies: but, because of the subordinate position of "St Basil" in later times, and the continual references made in the more modern copies from "St Basil" to "St Chrysostom," I have found it necessary in them to give the prior place to "St Chrysostom."

In the Barberini MS. the Liturgy of Saint Chrysostom is introduced without any title, and the numbering of the Collects follows consecutively on the numbers of those in Saint Basil. C. R. here denotes the variations of the Codex Rossanensis. This copy, though probably made in the twelfth century, undoubtedly preserves a very early copy.]

LITURGIES OF SAINT BASIL

AND OF

SAINT CHRYSOSTOM,

AND THE

LITURGY OF THE PRESANCTIFIED.

[EIGHTH OR NINTH CENTURY.]

LITURGY OF SAINT BASIL.

BARBERINI MANUSCRIPT.

₩ λειτογργία τοῦ ἀπίογ Βακιλείος.
Εὐχή, ἡν ποιεῖ ὁ ἰερεἰα ἐν τῷ σκενοφυλακίῳ,
ἀποτιθεμένου τοῦ ἀρτου ἐν τῷ δίσκῳ.

Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν σὐράνιον ἄρτον, τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιών σου θυσιαστήριον· μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος τῶν προσενεγκάντων καὶ δὶ οὖς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῆ ἱερουργία τῶν θείων σου μυστηρίων,

Έκφώνως. Ότι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές ὄνομά σου, τοῦ Πατρός.

(1) Εύχη άντιφώνου α'.

p. 2

Β΄. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οῦ τὸ κράτος ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οῦ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος, αὐτός, δέσποτα, κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄγιον ρ. 8 οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῦν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου,

BARBERINI MANUSCRIPT.

'Εκφών. 'Ότι πρέπει σοι πῶσα δόξα, τιμή καὶ προσκένησις, τῷ Πατρί, καὶ. Εἰχὴ ἐστιφώνοι β΄.

Κύριος ὁ Θεὸς ήμῶν, σῶσον τὸν λαόν Γ΄.
σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου ἐν εἰρήνη διαφύλαξον, ἀγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου. σὰ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῆ θεῖκῆ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμᾶς, ὁ Θεός, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ,

Έκφών. "Οτι σον το κράτος καὶ σοῦ ἐστιν ή βασιλεία καὶ ή δίναμις καὶ.

Είχη άντιφώνου γ'.

Ο τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους Δ΄.

ημιν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δυσὶ

καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί

σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμενος,

αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα

πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν

ήμιν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν

τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι

ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος,

Έκφών. Οτι άγαθος καὶ φιλάνθρωπος Θεος υπάρχεις καὶ σοὶ την δόξαν.

Εύχη της είσόδου.

Δέσποτα Κύριε ο Θεος ήμων, ο κατα- Ε'. στήσας εν ουρανοίς τάγματα και στρατείας

(a) The collects are numbered in the Manuscript.

(b) MS. τοῦ Πατρός, καλ.

p. 9

p. 11

BARBERINI MANUSCRIPT.

ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων πρὸς λειτουργίαν
τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῆ εἰσόδῳ
ἡμῶν εἴσοδον ἀγίων ἀγγέλων γενέσθαι,
συλλειτουργούντων ἡμῦν καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα,

'Εκφών. "Οτι πρέπει σοι.

p-6 Εύχη τοῦ τρισαγίου.

Ο Θεος ο άγιος, ο εν άγίοις αναπαυόμενος, ο τρισαγίφ φωνή ύπο των Σεραφίμ ανυμνούμενος καὶ ύπο των Χερουβίμ δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος ο έκ τοῦ μή όντος είς το είναι παραγαγών τὰ σύμπαντα. ό κτίσας τον ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σην καὶ όμοίωσιν καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας και διδούς αιτούντι σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορών άμαρτάνοντα, άλλα θέμενος έπὶ σωτηρία μετάνοιαν ό καταξιώσας ήμας, τούς ταπεινούς καὶ αναξίους δούλους σου, καὶ ἐν τῷ ώρα ταύτη στήναι κατενώπιον της δόξης του άγίου σου θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν αὐτός, δέσποτα, [πρόσδεξαι] καὶ ἐκ στόματος ήμων των άμαρτωλών τον τρισάγιον ύμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ήμας ἐν τῆ χρηστότητί σου. συγχώρησον ήμιν παν πλημμέλημα έκούσιον τε καὶ ακούσιον. αγίασον ήμων τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ήμιν έν οσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τας ήμέρας της ζωής ήμων, πρεσβείαις τής άγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν άγίων τῶν απ' αλώνων σοι εύαρεστησάντων,

BARBERINI MANUSCRIPT.

'Εκφών. "Οτι άγιος εί, ό Θεός ήμων, καὶ σοὶ την δόξαν αναπέμπομεν.

Εύχη της άνω καθέδρας.

Δέσποτα Κύριε, Θεός τῶν δυνάμεων, Ζ΄. σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εἰρήνευσον αὐτὸν τἢ δυνάμει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σου σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Εύχη της έκτενης του Κύριε ελέησον.

Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, τὴν ἐκτενὴν ταύτην Η΄,
ἰκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων,
καὶ ἐλέησον ήμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ
ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ' ήμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν
σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούρ. 10
σιον ἔλεος,

Έκφών. "Οτι έλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς υπάρχεις καὶ σοὶ.

Εύχη κατηχουμένων.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοι- Ο΄.
κῶν καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα
σου, ἐπίβλεψον καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους σου
τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας
τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας ἐνώπιών σου. δὸς αὐτοῖς
τὸν ἐλαφρὸν ζυγόν ποίησον αὐτοὺς μέλη
τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας, καὶ καταξίωσον
αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς
ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος
τῆς ἀφθαρσίας, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ ἡμῶν,

'Εκφών. "Ινα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμοκ

(a) This prayer has been omitted for many centuries in the Greek Church. (It is retained in B.) Its disuse must have been contemporaneous with the change of position in the consecrating priest.

BARBERINI MANUSCRIPT.

Βύχη πιστών α΄ μετά το άπλωθηναι το εΙλητόν.

ľ. Σύ, Κύριε, κατέδειξας ήμιν το μέγα τοῦτο τής σωτηρίας μυστήριον σε κατηξίωσας ήμας, τους ταπεινούς και αναξίους δούλους σου, γενέσθαι λειτουργούς τοῦ άγίου σου θυσιαστηρίου σύ ἰκάνωσον ήμᾶς τη δυνάμει του άγίου σου Πνεύματος είς p. 12 την διακονίαν ταύτην, ίνα ακατακρίτως στάντες ενώπιον της άγίας δόξης σου προσάγωμέν σοι θυσίαν αινέσεως, σύ γαρ εί ο ένεργων τα πάντα έν πασιν δός, Κύριε, καὶ ὑπὲρ τῶν [ἡμετέρων] αμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ άγνοημάτων δεκτήν γενέσθαι τήν θυσίαν ήμῶν καὶ ευπρόσδεκτον ένώπιον σου,

'Εκφών. "Οτι πρέπει σοι πασα δόξα τιμή και προσκύνησις τῷ Πατρί.

Εύχη πιστών β'.

1A. *O Θεός, ὁ ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ p.13 οἰκτιρμοῖς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁ στήσας ἡμῶς, τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου, κατενώπιον τῆς ἀγίας δόξης σου, λειτουργεῖν τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ, σὰ ἐνίσχυσον ἡμᾶς τῆ δυνάμει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν διακογίαν ταύτην, καὶ δὸς ἡμῦν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν εἰς τὸ ἐπικαλεῦσθαι τὴν χάριν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ἐπὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων,

Έκφων. Όπως ύπο τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι σοὶ δόξαν.

BARBERINI MANUSCRIPT.

Βύχή, ψ τοιεί ὁ lepeis ὑπέρ ἐαυτοῦ, τῶν χερουβικῶν λεγομένων.

Ουδείς αξιος των συνδεδεμένων ταις ΙΙ σαρκικαίς επιθυμίαις και ήδοναίς προσέρχεσθαι ή προσεγγίζειν ή λειτουργείν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης τὸ γὰρ διακονεῖν σοι μέγα καὶ φοβερόν, καὶ αὐταῖς ταῖς έπουρανίαις δυναμεσιν απρόσιτον αλλ' διως, δια την σην άφατον φιλανθρωπίαν, ατρέπτως και αναλλοιώτως γέγονας αν θρωπος, καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας την ιερουργίαν παρέδωκας, ώς δεσπότης των απάντων συ γαρ δεσπόζεις των επουρανίων και επιγείων, ο επί θρόνου χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ Κύριος καὶ βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος άγιος καὶ ἐν άγίοις άναπαυόμενος. σὲ τοίνυν δυσωπώ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, επίβλεψον επ' εμε τον αμαρτωλον καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἰκάνωσον με τη δυνάμει του άγίου σου Πνεύματος, ένδεδυμένον την της ίερατείας χάριν, παραστήναι τη άγία σου ταύτη τραπέζη καὶ ίερουργήσαι το άγιόν σου σώμα κα**ι το** τίμιον αξμα. σοὶ γὰρ κλίνω τὸν ἐμαυτοῦ αὐχένα, καὶ δέομαί σου μη ἀποστρέψης το πρόσωπόν σου απ' έμου, μηδε αποδοκιμάσης με έκ ποδών σου άλλ' άξίωσον προσενεχθήναί σοι τὰ δώρα ταῦτα καὶ ύπ' έμου ταπεινού καὶ άμαρτωλού καὶ αναξίου δούλου σου. συ γαρ εί ο προσφέ ρων καὶ προσφερόμενος, καὶ άγιάζων καὶ

⁽a) The words και άγιαζων και άγιαζώμενος were altered before the twelfth century to και προσδεχόμενος και διαδιδόμενος. See the note and collations below.

BARBERINI MANUSCRIPT.

αγιαζόμενος, Χριστέ, ὁ Θεὸς ήμων, καὶ σοὶ την δόξαν αναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ

p. 17 Εύχη της προσκομιδής του άγιου Βασιλείου μετά τὸ πληρώσαι τὸν άδοντα λαὸν τὸν μυστικόν

II^v. Κύριε ὁ Θεὸς ήμων, ὁ κτίσας καὶ αγαγων ήμας είς την ζωην ταύτην, ο ύποδείξας ήμεν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ουρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν σύ εί ο θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει του Πνεύματός σου του άγίου. εὐδόκησον δή, Κύριε, τοῦ γενέσθαι ήμας διακόνους τής καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των άγίων σου μυστηρίων. πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ αγίφ 18 σου θυσιαστηρίω, κατά τὸ πλήθος τοῦ έλέους σου, ίνα γενώμεθα άξιοι τοῦ προσφέρειν σοι την λογικήν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν ύπερ των ήμετέρων άμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ άγνοημάτων ήν προσδεξάμενος είς τὸ άγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς οσμήν ευωδίας, αντικατάπεμψον ήμιν την χάριν του άγίου σου Πνεύματος. ἐπίβλεψον ἐφ' ήμῶς, ὁ Θεός, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αυτήν ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, Νώς τὰς θυσίας, 'Αβραὰμ τὰς όλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ 'Ααρών τὰς ἱερωσύνας, Σαμουήλ τας είρηνικάς έπιδε, ώς προσεδέξω ἐκ τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων τὴν άληθινήν ταύτην λατρείαν, ούτως καὶ ἐκ

BARBERINI MANUSCRIPT.

τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν πρόσδεξαι τα δώρα ταθτα έν τη χρηστότητί σου, Κύριε ίνα καταξιωθέντες λειτουργείν αμέμπτως τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ εθρωμεν τὸν μισθον των πιστων φρονίμων οἰκονόμων, έν τη ημέρα της ανταποδόσεώς σου της δικαίας.

Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενούς σου Υίου, μεθ' ου ευλογητός εί σύν τῷ παναγίω καὶ άγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι

Καὶ μετά το Αμήν, ο Ιερεύς Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν αλλήλους.

Και μετά τὸ δοθηναι την άγάπην, ὁ διάκονος λέγει

Τας θύρας τας θύρας πρόσχωμεν.

'Ο λαός. το Πιστεύω.

Καὶ μετὰ τὸ Πιστεύω λέγει ὁ διάκονος Στώμεν καλώς.

'Ο Ιερεύς.

Ή χάρις τοῦ Κυρίου ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ή κοινωνία τοῦ αγίου Πνεύματος είη μετα πάντων ύμων.

'Ο λαός. Καὶ μετα τοῦ πνεύματός σου.

'Ο Ιερεύς. "Ανω σχώμεν τὰς καρδίας.

'Ο λαός. Έχομεν προς τον Κύριον.

Ο lepeus. Ευχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.

'Ο λαός. "Αξιον καὶ δίκαιον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀπάρχεται τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς.

'Ο "Ων, Δέσποτα, Κύριε, Θεέ, Πατήρ

p. 21

⁽a) No prayer, after this, is numbered in the MS. until the last, "Houseau και τετέλεσται, which is marked I's.

p. 24

BARBERINI MANUSCRIPT.

παντοκράτωρ, προσκυνητέ, άξιον ώς άληθώς και δίκαιον και πρέπον τή μεγαλοπρεπεία της άγωσύνης σου σε αίνειν, σε ύμνειν, σε εύλογειν, σε προσκυνείν, σοί εθχαριστείν, σε δοξάζειν τον μόνον δντως όντα Θεόν, καὶ σοὶ προσφέρειν ἐν καρδία συντετριμμένη καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, την λογικήν ταύτην λατρείαν ήμων ότι σθ εί ο χαρισάμενος ήμιν την επίγνωσαν της σης αληθείας. και τίς ικανός λαλησαι τας δυναστείας σου; ακουστάς ποιήσαι πάσας τὰς αἰνέσεις σου; ή διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου έν παντί καιρφ; Δέσποτα, Δέσποτα των [απάντων,] Κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ ούχ ὁρωμένης, ὁ καθημένος ἐπὶ θρόνου δόξης καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, ἄναρχε, αόρατε, ακατάληπτε, απερίγραπτε, αναλλοίωτε, ο Πατήρ τοῦ Κυρίου ήμων Ίησοῦ Χριστού, του μεγάλου Θεού καὶ Σωτήρος, της έλπίδος ήμων ός έστιν είκων της σης αγαθότητος, σφραγίς ισότυπος, έν έαυτώ δεικνύς σε τον Πατέρα, Λόγος ζών, Θεὸς αληθινός, ή προ αἰώνων σοφία, ζωή, άγιασμός, δύναμις, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, παρ' οῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐξεφάνη, τὸ της αληθείας Πνεθμα, το της υίοθεσίας χάρισμα, ο αβραβών της μελλούσης κληρονομίας, ή απαρχή των αλωνίων αγαθών, ή ζωοποιός δύναμις, ή πηγή του άγιασμου, παρ' οὖ πᾶσα κτίσις λογική τε καὶ νοεραὶ δυναμουμένη σοὶ λατρεύει, καὶ σοὶ τὴν αίδιον αναπέμπει δοξολογίαν, ότι τα σύμπαντα δοῦλα σά. σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, αρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, αρχαί, έξου-

BARBERINI MANUSCRIPT.

σίαι, δυνάμεις, καὶ τὰ πολυόμματα Χερουβίμ' σοὶ παρίσταυται κύκλφ τὰ Σεραφίμ, ἐξ πτέρυγες τῷ ἐνί: καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτουσι τὰ πρόσωπα ἐαυτών, καὶ ταῖς δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ πετόμενα κέκραγεν ἔτερον πρὸς ἔτερον ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀστήτοις θεολογίαις,

'Εκφώνι. Τον έπινίκιον ύμνον άδοντα, βοώντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα'

'Ο λαόε ΑΠΟς.

'Ο lepeir μυστικώς λέγει.

Μετά τούτων των μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ ήμεῖς οἱ άμαρτωλοί βοώμεν και λέγομεν. Αγιος εί ώς αληθώς καὶ πανάγιος, καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τη μεγαλοπρεπεία της άγιωσύνης σου, καὶ όσιος ἐν πάσιν τοῖς ἔργοις σου, ότε έν δικαιοσύνη καὶ κρίσει άληθινή πάντα έπήγαγες ήμιν πλάσας γάρ τον άνθρωπον, χοῦν λαβών ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ εἰκόνι τῆ ση, ὁ Θεός, τιμήσας αὐτόν, τέθεικας αὐτὸν ἐν παραδείσφ της τρυφής, αθανασίαν ζωής καλ απόλαυσιν αλωνίων αγαθών έν τη τηρήσει των έντολων σου έπαγγειλάμενος αὐτώ. αλλά παρακούσαντα σοῦ τοῦ αληθινοῦ Θεοῦ. τοῦ κτίσαντος αὐτόν, καὶ τῆ ἀπάτη τοῦ όφεως ὑπαχθέντα, νεκρωθέντα τε τοῖς οἰκείοις αύτου παραπτώμασιν, έξώρισας αυτον έν τη δικαιοκρισία σου, ο Θεός, έκ του παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ἀπέστρεψας αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἐξ ής ἐλήφθη, οἰκονομῶν αὐτῷ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας σως τηρίαν την εν αυτφ τφ Χριστφ σου, ου γαρ απεστράφης το πλάσμα σου είς τέλος,

ο εποίησας, αγαθέ, ουδε επελάθου έργα χειρών σου, αλλ' ἐπεσκέψω πολυτρόπως δια σπλάγχνα έλέους σου, προφήτας έξαπέστειλας, ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν άγίων σου των καθ' έκάστην γενεάν εὐαρεστησάντων σοι, ελάλησας ήμιν διά στόματος τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν προκαταγγέλλων ήμιν την μέλλουσαν έσεσθαι σωτηρίαν, νόμον έδωκας είς βοήθειαν, αγγέλους επέστησας φύλακας. ότε δὲ ήλθε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἐλάλησας ήμεν εν αὐτῷ τῷ Υίῷ σου, δι' οὖ καὶ τοὺς αίωνας εποίησας ός, ων απαύγασμα τής δόξης καὶ χαρακτήρ της υποστάσεώς σου, φέρων τε τὰ πάντα τῷ δήματι τῆς δυνάμεως αύτοῦ, οὐχ άρπαγμὸν ήγήσατο τὸ είναι ໃσα σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ἀλλά Θεὸς ών προαιώνιος, έπὶ της γης ώφθη καὶ τοις ανθρώποις συνανεστράφη καὶ έκ παρθένου άγίας σαρκωθείς, εκένωσεν εαυτόν, μορφήν δούλου λαβών, σύμμορφος γενόμενος τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ίνα καὶ ήμᾶς συμμόρφους ποιήση της εἰκόνος της δόξης αὐτοῦ. ἐπειδη γὰρ δι' ἀνθρώπου ή άμαρτία είσηλθεν είς τον κόσμον καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, εὐδόκησεν ό μονογενής σου Υίός, ό ων έν τοις κόλποις σου του Θεου και Πατρός, γενόμενος έκ γυναικός, τής άγίας θεοτόκου καὶ άειπαρθένου Μαρίας, γενόμενος ύπο νόμον, κατακρίναι την άμαρτίαν έν τη σαρκί αὐτοῦ, ἴνα οἱ ἐν τῷ ᾿Αδὰμ ἀποθνήσκοντες ζωοποιηθώσιν έν αὐτῷ, τῷ Χριστῷ σου

- 30

BARBERINI MANUSCRIPT.

καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ κόσμφ τούτφ, δοὺς προστάγματα σωτηρίας, αποστήσας ήμας της πλάνης των είδωλων, προσήγαγεν ήμας τη έπιγνώσει σοῦ τοῦ άληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, κτησάμενος ήμας ξαυτφ λαον περιούσιον, βασίλειον ιεράτευμα, έθνος άγιον καὶ καθαρίσας ήμας έν δδατι, καὶ άγιάσας τῷ Πνεύματι τῷ άγίφ, ἔδωκεν ξαυτόν αντάλλαγμα τῷ θανάτω, ἐν ῷ κατειχόμεθα πεπραμένοι ύπο την άμαρτίαν. καὶ κατελθών διά τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν άδην, ίνα πληρώση έαυτῷ τὰ πάντα, έλυσε τας ωδίνας του θανάτου και αναστάς τη τρίτη ήμέρα, καὶ όδοποιήσας πάση σαρκὶ την έκ νεκρών ανάστασιν, καθότι ούκ ην δυνατον κρατείσθαι ύπο της φθοράς τον αρχηγον της ζωής, εγένετο απαρχή των κεκοιμημένων, πρωτότοκος έκ των νεκρωκ. ίνα ή αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πρωτεύων. καὶ ἀνελθών εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐκάθισεν ἐν δεξιά της μεγαλωσύνης σου εν ύψηλοίς. ος και ήξει αποδούναι έκαστω κατά τα έργα αὐτοῦ. Κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, ταῦτα, α προτεθείκαμεν κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς· μέλλων Β. Μ. Additional M.S. γαρ εξιέναι επί τον εκούσιον και αοίδιμον 22749. καὶ ζωοποιον αύτου θάνατον, τῆ νυκτὶ ή παρεδίδου έαυτον ύπερ της του κόσμου ζωής, λαβών ἄρτον ἐπὶ τῶν άγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρών, καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, άγιάσας, κλάσας,

'Εκφών. "Εδωκε τοις άγιοις αυτου μαθη-

(a) ME. ôdiras. The editions have ôdúras

FROM BRITISH MUSEUM 22749.

ταις και αποστόλοις, είπων Δάβετε, φάγετε τουτο έστι το σωμά μου, το ύπερ ύμων κλώμενον, είς άφεσιν άμαρτιών.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύε. 'Ομοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβών, κεράσας, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας,

Ἐκφών. Έδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών Πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες· τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς
καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν
ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν ὁσάκις γὰρ ἄν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖτε.

Μεμνημένοι οὖν, Δέσποτα, καὶ ἡμεῖς τῶν σωτηρίων αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς τριημέρου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας,

'Εκφώνωι. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες, κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα,

'Ο λαόs. Σε ύμνοῦμεν [σε εὐλογοῦμεν, σοι εὐχαριστοῦμεν, Κύριε].

Διὰ τοῦτο, Δέσποτα πανάγιε, καὶ ἡμεῖς οὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, οἰ καταξιωθέντες λειτουργεῖν τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίω, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν ἐνώπιόν σού τι ἀγαθὸν FROM BRITISH MUSEUM 22749.

ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, οὖς ἐξέχεας πλουσίως ἐφ' ἡμᾶς, θαρροῦντες προσεγγίζομεν τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ, καὶ προθέντες τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἴματος τοῦ Χριστοῦ σου, σοῦ δεόμεθα καὶ σὰ παρακαλοῦμεν, "Αγιε 'Αγίων, εὐδοκία τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτά, καὶ ἀγιάσαι, καὶ ἀναδεῖξαι

Kal ανιστάμενος σφραγίζει τριτόν τα δώρα, λέγων,

Τον μὲν ἄρτον τοῦτον, αὐτο το τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο Ιερείπ. Το δὶ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτήρος ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο lepeis. Το ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο lepeis. 'Ημῶς δὰ πάντας, τοὺς ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἐνώσαις ἀλλήλοις εἰς ἐνὸς Πνεύματος ἀγίου κοινωνίαν, καὶ μηδένα ἡμῶν εἰς κρίμα ἡ εἰς κατάκριμα ποιήσαις μετασχεῦν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἴματος τοῦ Χριστοῦ σου ἀλλ' ἴνα εὖρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὖαρεστησάντων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν,

FEOM BEITISH MUSEUM 22749.

και των δι ευλύγους είτιας επολαφθέντων, και ελέητον αίτοὺς και ήμας, κατά το πλήθος του ελέους σου τα ταμιάα αυτών έμπλησον παντός άγαθου. τάς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνη καὶ ὁμονοίς διατήρησον τὰ νήπια εκθραφον τὴν νεύτητα παιδαγώγησον το γήρας περικράτησον τους όλιγοψύχους παραμύθησον. τους εσκορπισμένους επισυνάγαγε τους πεπλανημένους επανάγαγε, καὶ σύναψον τή άγία σου καθολική καὶ ἀποστολική ἐκκλησίφ. τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων έλευθέρωσον· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον τοῖς όδοιποροῦσι συνόδευσον χηρών πρόστηθι δρφανών ύπεράσπισον. αίχμαλώτους ρύσαι νοσούντας ίασαι τών έν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ έξορίαις καὶ πικραίς δουλείαις καὶ πάση θλύψει καὶ ανάγκη καὶ περιστάσει ὅντων, μνημόνευσον, ό Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων της μεγάλης σου εύσπλαγχνίας και των *ἀγαπώντων ἡμᾶς, καὶ τῶν μισούντων, καὶ* των εντειλαμένων ήμιν τοις αναξίοις ευχεσθαι ύπερ αὐτών. καὶ παντός τοῦ λαοῦ σου μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, καὶ έπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου ἔλεος, πασι παρέχων τα πρός σωτηρίαν αιτήματα. καὶ ὧν ήμεῖς οὖκ ἐμνημονεύσαμεν δί μγνοιαν, ή λήθην, ή πληθος ονομάτων, αυτός μνημόνευσον, ο Θεός, ο είδως έκαστου την ηλικίαν καὶ την προσηγορίαν, ὁ είδως έκαστον έκ κοιλίας μητρός αὐτοῦ. σὺ γαρ εί, Κύριε, ή βοήθεια των αβοηθήτων,

FROM BRITISH MUSEUM 22749.

ψ έλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χαιμαζομένων σωτήρ, ὁ τῶν πλούντων λιμήν, ὁ τῶν νοσούντων ἐπτρός ἀπὸς τοῦς πῶσι τὰ πάυτα γανοῦ, ὁ εἰδὺς ἔκαστον καὶ τὸ αὐτημα αὐτοῦ, [καὶ τὸν] οἶκον, καὶ τὴν χροίων αὐτοῦ, καὶ ῥῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν ταύτην καὶ πῶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, καὶ ἔμφυλίου πολέμου.

Echionous.

Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ήμῶν (τοῦ δεῖνος). ὖν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη, σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύον[τα, καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.]

'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

'O be lepeus euxeral.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπής ὀρθοδόξων, των ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά τὸ πλήθος τῶν sum οἰκτιρμῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος συγχώρησόν μοι πὰν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων.

Μυήσθητι, Κύριε, τοῦ πρεσβυτερίου, της εν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος, καὶ μηδένα ἡμῶν καταισχύνης τῶν κυκλούντων τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον. ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῆ χρηστότητί σου, Κύριε ἐπιφάνηθι ἡμῦν τοῖς

πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς· εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῦν χάρισαι· ὅμβρους εἰρηνικοὺς τῆ γῆ πρὸς καρποφορίαν δώρησαι· εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιωτοῦ τῆς χρηστότητός σου Κύριε· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν ἐθνῶν· τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον ἐν τῆ δυνάμει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος· πάντας ἡμῶς πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἰοὺς φωτὸς καὶ υἰοὺς ἡμέρας ἀναδείξας· τὸν φωτὸς καὶ υἰοὺς ἡμέρας ἀναδείξας· γὰρ ἀκέδωκας ἡμῦν· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῦν·

Εκφών. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιὰ καρδία δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

'Ο λαός. Καὶ μετά τοῦ πνέυματός σου.
Καὶ τοῦ διακόνου ποιοῦντος τὴν μέσην εὐχήν,
ἐπεύχεται ὁ Ιερεός.

Ο Θεὸς ήμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὸ ήμῶς δίδαξον εὐχαριστεῖν σοι ἀξίως τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς μεθ ήμῶν. σὰ εἶ ὁ Θεὸς ήμῶν, ὁ προσδεξαμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθάρισον ήμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δίδαξον ήμᾶς ἐπιτελεῖν ἀγιω-

BARBERINI MANUSCRIPT.

σύνην εν φόβφ σου. Ίνα εν καθαρφ τφ μαρτυρίφ της συνειδήσεως ήμων ύποδεχόμενοι την μερίδα των άγιασμάτων σου, ένωθώμεν τῷ ἀγίφ σώματι καὶ αἴματι τοῦ Χριστού σου καὶ ύποδεξάμενοι αὐτὰ ἀξίως, σχώμεν τον Χριστόν κατοικούντα έν ταίς καρδίαις ήμων, καὶ γενώμεθα ναὸς τοῦ άγίου σου Πνεύματος. ναί, ὁ Θεὸς ήμων, καὶ μηδένα ήμων ένοχον ποιήσης των φρικτών σου τούτων καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων. μηδε ασθενή ψυχή και σώματι εκ του αναξίως αὐτῶν μεταλαμβάνειν αλλά δὸς ήμιν μέχρι της έσχάτης ήμων αναπνοής αξίως υποδέχεσθαι την έλπίδα των άγιασμάτων σου, είς εφόδιον ζωής αἰωνίου, είς απολογίαν εύπρόσδεκτον την έπλ του φοβερού βήματος του Χριστού σου όπως αν καὶ ήμεῖς, μετα πάντων τῶν άγίων τῶν απ' αιωνός σοι ευαρεστησάντων, γενώμεθα μέτοχοι των αἰωνίων σου άγαθων ων ήτοίμασας τοις άγαπωσί σε, Κύριε

'Εκφών. Καὶ καταξίωσον ήμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτως, τολμῶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεόν, Πατέρα, καὶ λέγειν,

Ο λαδε τό, Πάτερ Ημών.

'Ο Ιερεδι έκφώνωι. "Ότι σοῦ ἐστιν ή βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός.

Καὶ μετά τὸ ᾿Αμήν λέγει ὁ Ιερεύς,

Εἰρήνη πᾶσιν.

Kal τοῦ διακόνου λέγοντος Τὰς κεφαλὰς ήμῶν, ἐπεύχεται ὁ lepeis.

Δέσποτα Κύριε, ο Πατήρ των οἰκτιρμών

(a)

(a) Bunsen accidentally omitted these lines.

καί Θεός πάσης παρακλήσεως, τοὺς ἐποκεκλικότας σοι τὰς ἐαντῶν κεφαλὰς εἰλόγησον, ἀγίασον, φρούρησον, ὀχύρωσον,
ἐνδυνάμωσον, ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ
ἀπόστησον, παντὶ δὶ ἔργῳ ἀγαθῷ σύναψον,
καὶ καταξίωσον ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν
ἀχράντων τούτων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων,
εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς Πνεύματος ἀγίου
κοινωνίαν.

"Εκφίσιυς. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ [μονογενοῦς σου Υἰοῦ...]. [Εόχί] τῆς ὑψέσεως τοῦ έρτου.

Πρόσχες, Κύριε 'Ίησοῦ Χριστέ, ὁ Θοὸς ήμῶν, ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθεζόμενος καὶ ώδε ἡμῦν ἀοράτως παρών καὶ καταξίωσον τῆ κραταιῷ σου χαιρὶ μεταδοῦναι ἡμῦν, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Καὶ μετά τὸ εἰπεῖν τὸν διάκονον, Πρόσχωμεν, ὁ lepeis ὑψοῖ τὸν ἄγιον ἄρτον καὶ λέγει,

TÀ ATIA TOIC ATIOIC.

p. 41

Kal μετά το elzeîr τον λαόν το εἷC αΓιος, λαμβάνει εκ τοῦ άγίου σώματος μερίδας καὶ βάλλει εἰς τὰ ἄγια ποτήρια καὶ λέγει,

Els πλήρωμα Πνεύματος αγίου.

Kal μετά το πάντας μεταλαβείν, λέγοντος τοῦ διακόνου τὴν εὐχήν, ἐπεύχεται ὁ Ιερεύς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τἢ μεταλήψει τῶν ἀγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας ἡμῦν ἐπὶ εὐεργεσία καὶ ἀγιασμῷ

BARBERINI MANUSCRIPT.

καὶ ἰάστι τῶν ψυχῶν καὶ τῶν συμάτων. κὐτός, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, δὸς γενέσθαι ήμῶν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σύματος καὶ αϊματος τοῦ Χριστοῦ σου, εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν σοφίας, εἰς ἱασιν ψυχῆς καὶ σύματος, εἰς ἀποτροπὴν παυτὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου,

p. 63

'Εσφών. 'Ότι σὰ εἶ ὁ ἀγιασμός ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Δμήν.]

'Ο διάκονοι. Εν εἰρήνη προέλθυμεν.

Εύχη δεισθάμβωνος.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου ἐν εἰρήνη διαφύλαξον ἀγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἰκοῦ σου σὰ αὐτοὺς ἀντιδό-ξασον τῆ θεῖκῆ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμῶς, ὁ Θεός, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. ὅτι ἄγιος ὁ ναός σου, θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνη, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰωνων. ᾿Αμήν.

Εύχη τοῦ σκευοφυλακίου.

"Ηνυσται, καὶ τετέλεσται, όσον εἰς τὴν ΙΔ'.

(1) Bunsen accidentally omitted these lines.

⁽b) Bunson read this; και μετά τὸ είπεῖν. Τὸν δίσκον πρόσχωμεν, but the MS. is decisive.

ημετέραν δύναμιν, πάντα ἄπερ ἔθου ημιν τὰ της ἀφθαρσίας μυστήρια: ηὐραμεν τοῦ θανάτου σου την μνήμην, είδαμεν της ἀναστάσεώς σου τὸν τύπον, ἐνεπλήσ-θημεν της ἀκενώτου σου τρυφης, ἀπηλαύσαμεν της ἀτελευτήτου σου ζωης, ής καὶ

BARBERINI MANUSCRIPT.

ἐν τῷ μέλλοντι [αἰῶνι] πάντας ἡμᾶς τυχεῖν καταξίωσον, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι πρέπει σοι πᾶσα εὐχαριστία σὺν τῷ ἀν- άρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

LITURGY OF SAINT CHRYSOSTOM.

BARBERINI MANUSCRIPT.

ΙΕ΄. Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προθεὶς ἐαυτὸν ἢε ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς: ἔφιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τίμιόν σου αἷμα, εἰς μετάληψιν ψυχῶν καὶ σωμάτων· ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὅνομά σου, Πατρός.

Εύχη της είσόδου.

15'. Εὐεργέτα καὶ τῆς κτίσεως πάσης Δη.46 μιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσαν τῆν ἐκκλησίαν καὶ ἐκάστου τὸ σύμφερον ἐκπλήρωσον·
καὶ ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους
ἢμᾶς ἀπέργασαι τῆς βασιλείας σου· χάριτι
καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ.

Εύχή του τρισαγίου.

Ζ΄. 『Αγιε ἀγίων, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἄγιος, καὶ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος · ἄγιος ὑπάρχεις, ὁ τὴν ἀνυπέρβλητον δόξαν ἐν αὐτῷ κεκτημένος · ἄγιος ὁ Θεός, ὁ λόγῳ τὰ πάντα συστησάμενος · ἄγιος ὁ Θεός, ὅν τὰ τετράμορφα ζῶα ἀκαταπαύστῳ φωνἢ δοξάζουσι · ἄγιος ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ πλήθους ἀγίων ἀγγέλων

BARBERINI MANUSCRIPT.

καὶ ἀρχαγγέλων ἄφραστα τρεμόντων προσκυνούμενος καὶ δοξολογούμενος άγιος ό Θεός, ὁ τοῖς πολυόμμασι Χερουβίμ τῆ ασιγήτω φωνή τω ακοιμήτω δμματι έπιβλέπων καὶ ἐπικλίνων τὸ οὖς σου· ἄγιος ὁ Θεός, ο τοις έξαπτερύγοις Σεραφίμι εποχούμενος, καὶ κροτούντων τὰς ξαυτών πτέρυγας καὶ τὸν ἐπινίκιον υμνον υμνούντων τὸ ΑΓΙΟς, "Αγιος, "Αγιος, Κήριος Σαβαώθ, ο προσδεχόμενος. άγιος γάρ εί ὁ Θεὸς ήμων, εν άρχαὶ καὶ ἐξουσίαι [καὶ] κυριότητες ἐν οὐρανῷ προσκυνούσιν, καὶ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι άνυμνουσιν και σέβουσιν. αυτός, φιλάνθρωπε, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλών τον τρισάγιον υμνον προσφερόμενον παρ' ήμων καὶ παρά παντός τοῦ λαοῦ σου, καὶ κατάπεμψον ήμιν πλούσια τὰ έλέη καὶ τούς οἰκτιρμούς σου πρεσβείαις της άγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν άγίων τῶν ἀπ' αἰωνός σοι εὐαρεστησάντων.

Έκφών. ^{*}Οτι άγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἀγίοις ἐπαναπαύει, καὶ σοὶ τὴν δύξαν ἀναπέμπομεν.

Εύχη της καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου.

(a) This Liturgy has no distinctive title in the MS. See p. 77. The Rossano MS. however, p. 18, has H θεία...Χρυσοστόμου: but it does not contain the first five prayers given above. The numbers in square brackets refer to the folios of this MS.

[19]

p. 54

[19 b]

DARBERINI MANUSCRIPT.

Ш. Δέσποτα Κύριε, Θεός των δυνάμεων, as on page 77.

Εύχη της έκτενης. IJ.

A.

Κύριε ο Θεός ήμων, την έκτενη ταύτην ikeviav as on page 77.

[18] Εύχη κατηχουμένων πρό της άγιας αναφοράς, τοῦ Χρυσοστόμου.

Κύριε ο Θεός ήμων, ο εν ύψηλοις κατοικών K'. καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ γένει των ανθρώπων έξαποστείλας τον μονογενή σου Υίον καὶ Θεόν, τον Κύριον ήμων Ιησούν Χριστόν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τον ξαυτών αυχένα καὶ 16 bl καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τῆς P) τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως των αμαρτιών, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας ενωσον αὐτοὺς τῆ άγία σου καθολικῆ καὶ ἀποστολική ἐκκλησία, καὶ συγκαταρίθμησον αὐτοὺς τἢ ἐκλεκτἢ σου ποίμνη.

> Έκφών. Γίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές [ὅνομά σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος, νθν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας τών αἰώνων.]

> Εύχη πιστών α. μετά το άπλωθήναι το είλητον. Εύχαριστουμέν σοι, Κύριε ο Θεός των δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστήναι καὶ νῦν τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσπεσείν τοίς οἰκτιρμοίς σου ὑπέρ τῶν ήμετέρων άμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ αγνοημάτων πρόσδεξαι, ο Θεός, την δέησιν

BARBERINI MANUSCRIPT.

ήμων, καὶ ποίησον ήμας αξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἰκεσίας καὶ θυσίας αναιμάκτους, ύπερ παντός τοῦ λαοῦ σου καὶ ἰκάνωσον ήμας, ους έθου είς την διακονίαν σου ταύτην, εν τῆ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ άγίου, ακαταγνώστως καὶ ἀπροσκόπως, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ της συνειδήσεως ήμων, επικαλείσθαί σε έν παντί καιρφ και τόπφ. ΐνα είσακούων ήμων, ίλεως ήμιν έση έν τῷ πλήθει τῆς σῆς άγαθότητος.

Έκφών. 'Ότι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, [τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τω αγίω Πνεύματι, νθν και αξί, και είς τους αίωνας των αίωνων.]

Εύχη πιστών β'.

Πάλιν καὶ πολλάκις σοὶ προσπίπτομεν, Κ.Β. καὶ σοῦ δεόμεθα, άγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, υπως επιβλέψας επί την δέησιν ήμων καθαρίσης ήμων τας ψυχας και τα σώματα από παντός μολυσμού σαρκός καί πνεύματος. καὶ δώς ήμιν ανένοχον καὶ ακατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ άγίου σου θυσιαστηρίου. χάρισαι δέ, ὁ Θεός, καὶ τοῖς συνευχομένοις ήμιν προκοπήν βίου, και πίστεως, και συνέσεως πνευματικής δός αὐτοίς πάντοτε μετά φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύοντας σοι ἀνειόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας αξιωθήναι.

'Εκφών. "Όπως ύπο τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν αναπέμπωμεν.

⁽a) - τοῦ Χρυσοστόμου Rossano Codex.

⁽b) τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγ. C. R.

⁽c) The first words only of the doxology are given in the MSS.

⁽d) δώης C. B.

p. 66

(·)

BARBERINE MANUSCRIPT.

Εύχή τής προσκομιδής, τοῦ άγιου Ἰωάσνου τοῦ Χρυσοστόμου, μετὰ τὸ ἀποτεθήναι τὰ ἄγια δώρα ἐν τῆ ἀγία τραπέζη καὶ πληρώσαι τὸν λαὸν τὸν μυστικὸν ῦμνον.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος KP. άγιος, ο δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεων παρά τών ἐπικαλουμένων σε ἐν ὅλη καρδία, πρόσδεξαι καὶ ήμων των άμαρτωλων την δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίφ. καὶ ἰκάνωσον ήμας προσενεγκεῖν σοι δώρα καὶ θυσίας πνευματικάς, ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων άμαρτημάτων καὶ τών τοῦ λαοῦ άγνοημάτων, καὶ καταξίωσον ήμας εύρειν χάριν ένωπιόν σου τοῦ γενέσθαι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ήμῶν, καὶ ἐπισκηνῶσαι τὸ Πνεθμα της χάριτός σου το αγαθον έφ ήμας και έπι τα προκείμενα δώρα ταῦτα [20] καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου

> Έκφών. Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ οὖ εὐλογητὸς [εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας].

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαύς. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους.

Καὶ μετα τὸ δοθηναι τὴν ἀγάπην, λέγει ὁ διάκονος. Τὰς θύρας: τὰς θύρας: πρόσχωμεν.

'Ο λαός τὸ Πιστεύω λέγει.

- (a) For this Bubric C. B. has only Εύχη προσκομιδής μετά την έν τη άγια τραπέζη των δώρων άπόθεσιν.
 - (b) airéseus C. R.
- (c) For the next eleven lines C. R. has the following:—εἶτα τοῦ ἰεροῦ τῆς πίστεως μαθήματος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀναφωνηθέντος, καὶ τοῦ διακόνου εἰ-

BARBERINI MANUSCRIPT.

p. 57

(.1)

S

(1)

[20 b]

- 'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς.
- 'Ο λαότ. "Ελεος, εἰρήνη,
- 'Ο Ιερεύς λέγει.

Ή χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

- 'Ο λαότ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- 'Ο lepeis. "Ανω σχώμεν τὰς καρδίας.
- 'Ο χορός. "Εχωμεν πρός τον Κύριον.
- Ο Ιερεύε. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.
- 'Ο χορός. "Αξιον καὶ δίκαιον.
- 'O lepeds anapxerai rijs aylas drapopas.

"Αξιον καὶ δίκαιον, σὲ ὑμνεῖν, σοὶ εὐχαριστείν, σε προσκυνείν έν παντί τόπφ τής δεσποτείας σου. Σύ γαρ εί Θεός ανέκφραστος, απερινόητος, αόρατος, ακατάληπτος, αεί ων, ωσαύτως ων σύ και ο μονογενής σου Υίος, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον. Σὰ ἐκ τοῦ μὴ ὖντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες, καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν, καὶ οὐκ απέστης πάντα ποιών έως ήμας είς τον ούρανον ανήγαγες και την βασιλείαν έχαρίσω την μέλλουσαν. Υπέρ τούτων απάντων εύχαριστουμέν σοι και τῷ μονογενεί σου Υίφ καὶ τφ Πνεύματί σου τφ άγίφ, ύπερ πάντων ων ισμεν και ων ούκ ισμεν, των φανερών καὶ άφανών εὐεργεσιών σου των είς ήμας γεγενημένων. Εύχαριστουμέν

πόντος Στώμεν καλώς, και τοῦ λαοῦ διαμειβομένου τἢ ἐπιφωνήσει τοῦ Ελεον, είρην. ὁ ἰερεὺς ἐκφωνεῖ, Ἡ χάρις, κ.τ.λ.

- (d) 'O λαότ. C. R.
- (e) 'O haos. C. R.
- (f) O de lepeus khurómeros exeuxeran. C. R.
- (g) σε ύμνειν, σε εύλογειν C. R.

(1)

D. G3

(h)

[23]

m

n. (2

(/\)

(1)

BARBERINI MANUSCRIPT.

σοι καὶ ὑπὸρ τῆς λειτουργίας ταύτης, ἦν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι καταξίωσον, καίτοι σοι παρεστήκεισαν χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβίμ, καὶ τὰ Σεραφὶμ ἐξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά,

(a) 'Εκφών. Τον ἐπινίκιον υμνον ἄδοντα.
'Ο δὲ ἱερεὐν μυστικών.

[21]

ld

[**33** b]

(b) Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν δυνάμεων, Δέσποτα φιλάνθρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν ᾿Αγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ ὁ μονογενής σου Υἰός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον. ᾿Αγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπής ἡ δόξα σου ὅς τὸν κόσμον σου οὔτως ἡγάπησας, ὥστε τὸν Υἰόν σου τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἴνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον ·

Ος ελθών, καὶ πάσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῷ νυκτὶ ῷ παρεδίδου ἐαυτόν, λαβῶν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών

(<) Ἐκφών. Λάβετε, φάγετε· τοῦτ' ἐστὶν τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν.</p>

Ομοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆ-• σαι, λέγων

- (a) +'Ο λαότ. "Αγιοτ, "Αγιοτ, "Αγιοτ, Κύριοτ. ο δε λερεύτ κλινόμενοτ εθχεται. C. R.
 - (b) μακαρίων δυνάμεων C. B.
- (c) έαυτον ύπερ της του κόσμου ζωής C. R.
- (d) άγιασας κλάσας έδωκε C. R.
- (e) τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. 'Ο λαός. 'Αμήν.
 'Ο ἱερεὺς κλινόμενος λέγει' C. B.
 - (f) ἐκφώνως C. R. It again gives only the

BARBERINI MANUSCRIPT.

Πίετε έξ αὐτοῦ πάντες τοῦτ' ἐστὶν τὸ αἶμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἄμαρτιῶν. 'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο lepeds μυστικώς.

Μεμνημένοι τοίνυν της σωτηρίου ταύτης ἐντολης καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, της τριημέρου ἀναστάσεως, της εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, της ἐκ δεξιῶν καθέδρας, της δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας,

'Εκφών. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέροντες κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα,

'Ο λαός. Σε ύμνουμεν.

'Ο Ιερεύς μυστικώς λέγει.

"Ετι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην καὶ αναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ ἰκετεύομεν, Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ αγιον ἐφ' ημᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δώρα ταῦτα,

Kal ανιστάμενος σφραγίζει, λέγων μυστικώς.

Καὶ ποίησον τον μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σώμα τοῦ Χριστοῦ σου,

Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγίφ. 'Αμήν.

Το δε εν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αξμα τοῦ Χριστοῦ σου,

leading words of Institution, τοῦτο ἐστὶ τὸ αίμα,

- (g) 'Ο δε lepeus κλινόμενος εθχεται C. B.
- (h) 'O lepeùs edxerat C. R.
- (t) Kal dr. σφραγίζων γ'. τὰ ἄγια δώρα λέγει C. B.
- (k) C. R. omits the words here. It adds 'O διάκονος. 'Αμήν.
 - (l) 'O διάκονος. 'Αμήν. C. R.

12 - 2

(c)

[22 b]

(1)

(g) p. 65 (A)

(i)

BARBERINI MANUSCRIPT.

Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ άγίῳ. 'Αμήν.

ο) . 'Ο lepeds μυστικώς. '

«Ωστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν άμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας πλήρωμα, εἰς παβρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα.

Έτι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυ()
 σαμένων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, καὶ παντὸς δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου

Έκφών. Έξαιρέτως της παναγίας, αχράντου, ύπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ, καὶ τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τοῦ ἀγίου τοῦδε οῦ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου, ὧν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκοψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐν ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου, καὶ ἀνάπαυσον αὐτούς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

- (a) 'Ο διάκονος. 'Αμήν. C. R.
- (b) 'Ο δε leρεύς κλινόμενος επεύχεται C. R.
- (c) βασιλείας ούρανῶν C. R.
- (d) προπατόρων, πατέρων C. R.
- (ε) παντός πνεύματος έν π. C. B.
- (f) Only the first five words in C. R.
- (g) + 'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.
 'Ο δὲ lepeùs κλινόμενος. C. B.
 - (h) τοῦ προφήτου, προδρόμου C. R.
 - (ί) ἐπ' ἐλπίδι C. R.
 - (k) $-i\pi\dot{e}\rho \tau \hat{\omega}\nu \dot{e}\nu \delta\rho e\sigma \iota\nu ... \tau \hat{\eta}s \gamma \hat{\eta}s C. B.$

BARBERINI MANUSCRIPT.

"Ετι παρακαλούμέν σε μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπής ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος.

Έτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγνεία καὶ σεμνῆ πολιτεία διαγόντων, ὑπὲρ τῶν ἀν ἄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων βασιλέων, τῆς φιλοχρίστου βασιλίσσης, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῆ γαλήνη αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάση εὐσε-βεία καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, τής πόλεως, εν ή παροικούμεν, καὶ πάσης πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει κατοικούντων εν αὐταῖς.

'Εκφών. 'Εν πρώτοις μιήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ήμῶν τοῦδε.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αλχμαλώτων, καλ τῆς σωτηρίας αὐτῶν.

(l) και φιλοχρίστων βασιλέων, παντός του παλατίου C. B.

(m) The order is slightly different in C. R., where we have here 'O διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων and then Μνήσθητι Κύριε κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος συγχώρησόν μοι πῶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας κωλύσης τῆν χάριν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων.

[\$3]

(H)

(4)

P.67

[23 b] (m)

Πατρὶ συγκαθεζόμενος καὶ ὧδε ήμιν ἀόρατος συνών καταξίωσον τἢ κραταιῷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ήμιν καὶ δι' ήμων παντὶ τῷ λαῷ σου.

'Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.

Ο Ιερεύε. Τὰ ἄΓια τοῖς ἁΓίοις.

'Ο λαότ. Είς άγιος.

Και μετά τὸ είπεῖν τὸν λαὸν τό,

Els άγιος, εls Κύριος Ίησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός,

λαμβάσει έκ τοῦ ἀγίου σώματος μερίδας καὶ βάλλει είς τὰ ἄγια ποτήρια, καὶ λέγει,

Είς πλήρωμα Πνεύματος άγίου.

Kal, μετά το πάντας μεταλαβείν, λέγοντος τοῦ διακόνου τὴν εὐχήν, ἐπεόχεται ὁ lepeùs μυστικώς.

Εύχαριστουμέν σοι Δέσποτα φιλάνθρωπε.

δόξης της βασιλείας σου, and continuing thus:

Ζήτει είς την λειτουργίαν τοῦ ἀγίου Βασιλείου
ὅπισθεν. Και μετά τὸ ὑψῶσαι τὸν ἄρτον και
είπεῖν τὸν λαόν, τὸ Εῖς ἄγιος, και τοῦ διακόνου
τὸ Πλήρωσον, Δέσποτα, και την ἔνωσιν, και
την μετάληψιν, ὁ lepeds κλινόμενος ἐπεύχεται Εὐχαριστοῦμέν σοι.

- (a) ότι και τη παρούση ημέρα κατηξίωσας C. B.
- (b) δεσποίνης ήμων C. R.

BARBERINI MANUSCRIPT.

εὐεργέτα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁ καὶ τῆ παρούση ἡμέρα καταξιώσας ἡμᾶς τῶν ἐπουρανίων σου καὶ ἀθανάτων μυστηρίων. 'Ορθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, σῶσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῷ σου τοὺς πάντας, φρούρησον ἡμῶν τὴν ζωήν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαβήματα, εὐχαῖς καὶ ἰκεσίαις τῆς ἀγίας, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου τῶν ἀπ' αἰῶνων σοι εὐαρεστησάντων

'Εκφών. 'Ότι σὰ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρή, τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ ἐἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. Εν εξρήνη προέλθωμεν.
'Ο λαός. Έν ονόματι Κυρίου.

- (c) τῶν ἀπ'...εὐαρεστησώντων C. R.
- (d) As usual, C. R. gives only the leading words.
- (e) C. B. omits these two lines and inserts in their stead the prayer Εὐχη ὁπισθάμβωνος. 'Ο εὐλογων τοὺς εὐλογοῦντάς σε and also tha Εὐχη λεγομένη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ. Τὸ πλέρωμα τοῦ νόμου, as they are now used in the Liturgy. See below,

(a)

[25]

p. 73

(ů)

(c)

(d)

(4)

LITURGY OF THE PRESANCTIFIED.

BARBERINI MANUSCRIPT.

Υ΄ Εν Δε τῷ λγχνικῷ μετὰ τὰ ἀναγνώςματα καὶ τὸ Κατεγθγνιτήτω καὶ
τὸ Κήριε ἐλέμςον γίνεται εἰχὴ κατηχογμένων ἐπὶ τῶν προμγιαςμένων.

΄Ο Θεός, ὁ Θεὸς ήμῶν, ὁ κτίστης καὶ

E 26)

(4)

δημιουργός των ἀπάντων, ὁ πάντας θέλων σωθήναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἀλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς πλάνης καὶ τῆς μεθοδείας τοῦ ἀντικειμένου, καὶ προσκάλεσαι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰωνιον, φωτίζων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ συγκαταριθμῶν αὐτοὺς τῆ λογικῆ σου ποίμνη ἰφ΄ ἦν τὸ ὄνομά σου

'Εκφώνωτ. 'Ίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῶν δοξάζωσι τὸ.

€=3)

(4)

['Ο λαός. 'Αμήν.

το άγιον ἐπικέκληται·

'Ο διάκονος. 'Όσοι κατηχούμενοι.

Ταύτα τα διακονικά λέγεται μέχρι της μεσο-

(a) The collects are numbered in the Barberini Manuscript consecutively from one in the Liturgy of S. Chrysostom (above, p. 90). There is no distinctive title in the MS. In the Codex Rossanensis (C. B.) the Liturgy is introduced with the words ή θεlα λαιτουργία τῶν προηγιασμένων. The numbers in square brackets refer

BARBERINI MANUSCRIPT.

νηστίμου άπο δε της Δ. της μεσονηστίμου λέγει τα υποτεταγμένα. Οι διπλοκατηχούμενοι μετα. και της ευχής μέχρι της μεγάλης παρασκευής.

Οσοι κατηχούμενοι προέλθετε οἱ κατηχούμενοι προέλθετε ὅσοι πρὸς τὸ φώτισμα προσέλθετε εὖξασθε οἱ πρὸς τὸ φώτισμα.

Υπέρ των προς το άγιον φωτισμα ευτρεπιζημένων άδελφων ήμων, και τής σωτηρίας αυτών, του Κυρίου δεηθωμεν.

"Όπως Κύριος ὁ Θεὸς ήμῶν στηρίξη αὐτούς καὶ ἐνδυναμώση.

Φωτίση αὐτοὺς φωτισμον γνώσεως.

Καταξιώση αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτφ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας.

'Αναγεννήση αὐτοὺς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος

Χαρίσηται αὐτοὺς τὴν τελειότητα τῆς πίστεως.

to the folios of this MS.

- (b) τοῦ διαβόλου C. R.
- (c) αὐτῶν C. R.
- (d) The words within brackets are found only in the Bossano MS. but I have printed them above for convenience.
 - (e) Sic. Query μεταλαμβάνουσι.

(4)

[26 b]

[20 0]

Συγκαταριθμήση αὐτοὺς τἢ άγία αὐτοῦ καὶ ἐκλεκτἢ ποίμνη.

Σώσον, ελέησον και διαφύλαξον αὐτοὺς ὁ Θεὸς τῆ σῆ χάριτι.

Οἱ πρὸς τὸ φώτισμα τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίφ κλίνατε.]

(a) Ευχή els τους πρός το άγιον φώτισμα ευτρεπιζομένους.

Επίφανον, Δέσποτα, το πρόσωπόν σου

επί τους πρός το άγιον φώτισμα ευτρετίας μολυσμον αποτινάξασθαι καταύγασον
αυτών την διάνοιαν βεβαίωσον αυτούς έν
τη πίστει στήριξον έν έλπίδι τελείωσον
τη πίστει στήριξον έν έλπίδι τελείωσον
τη πίστει στήριξον έν ελπίδι τελείωσον
το πάδειξον, του δόντος έαυτον αντίλυτρον
κπέρ τών ψυχών ήμων.

'Εκφώνως. 'Ότι σὰ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

[Ο λαός. 'Αμήν.

(b)

Kć.

p. 11

[27 b]

'Ο διάκονοι. "Οσοι πρός τὸ φώτισμα προέλθετε' ·οί πρός τὸ φώτισμα προέλθετε' ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε' μή τις τῶν κατηχουμένων' ὅσοι πιστοὶ ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον.]

Εύχη πιστών α΄ μετά το άπλωθήναι το λιτόν.

Ο Θεός, ὁ μέγας καὶ αίνετός, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς μεταστήσας· σὰ πάσας

(a) Καί, τοῦ διακόνου ταῦτα συνάπτοντος, δ lepeùs κλινόμενος έπεύχεται. C. B.

BARBERINI MANUSCRIPT.

ημών τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἔνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας καὶ ὀφθαλμὸς μὰν ἀμέτοχος ἔστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος, ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος, ἡ δὲ γλώσσα καθαρευέτω ἡημάτων ἀπρεπών ἄγνισον δὲ ἡμών καὶ τὰ χείλη τὰ αἰνοῦντά σε, Κύριε, τὰς χεῖρας ἡμών ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῷ σῆ κατασφαλιζόμενος χάριτι

'Εκφώνωι. 'Ότι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή καὶ προσκύνησις. **(c)**

KZ'.

(4)

[25]

p. 19

Εύχη πιστών β'.

Δέσποτα ἄγιε, ὑπεράγαθε, δυσωποῦμέν σε, τὸν ἐν ἐλέει πλούσιον, ἴλεων γενέσθαι ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, καὶ ἀξίσυς ἡμᾶς ποίησον τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ βασιλέως τῆς δόξης ἰδοὺ γὰρ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα καὶ ζωοποιὸν αἷμα, κατὰ τὴν παροῦσαν ὅραν εἰσπορευόμενα, τῆ μυστικῆ ταύτη προτίθεσθαι μέλλει τραπέζη, ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς οὐρανίου ἀοράτως δορυφορούμενα τὰν τὴν μετάληψιν ἀκατάκριτον ἡμῖν δώρησαι, ἴνα δι' αὐτῶν τὸ τῆς διανοίας ὅμμα καταυγαζόμενοι νίοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας γενώμεθα,

'Εκφώνωι. Κατά την δωρεάν τοῦ Χριστοῦ σου μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ.

⁽b) Again the words between brackets are found only in C. R.

⁽c) + Σοφία C. B. manu recentiori.

⁽d) **τ**οιήσαι C. R.

⁽ε) τό ζωοποιόν αίμα C. Β.

(a)

BARBERINI MANUSCRIPT.

Ο *lepeis έκφωτεῖ*. Τὰ προηγιαςμένα ἄγια τοῖς ἀγίοις.

'Ο λαότ. Είς άγιος, είς Κύριος Ίησοῦς Χριστός.

Εύχη μετά την μετάληψο. Ευχαριστουμέν σοι, τῷ Σωτήρι των ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πασιν οις παρέσχου ἡμιν ἀγαθοις, καὶ ἐπὶ τῆ μεταλήψει τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αιματος τοῦ Χριστοῦ σου καὶ δεόμεθά σου, Δέσποτα φιλάνθρωπε, φύλαξον ἡμας ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, καὶ δὸς ἡμιν, μέχρι

(α) - Ίησοῦς Χριστός С. Β.

(b) In place of these two lines C. R. has the two following prayers:

Εύχὴ ὁπισθάμβωνος. Δέσποτα, Κύριε, ὁ Θεός, ὁ Παντοκράτωρ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφία δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἀφατόν σου πρόνοιαν καὶ πολλὴν ἀγαθότητα ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἰατρείαν παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πλάκας χειρίσας, τὰ θεοχάρακτα γράμματα, Μωσεῖ τῷ θεράποντί σου παράσχου καὶ ἡμῦν, 'Αγαθέ, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ὰγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, τὴν πίστιν ἀδιαίρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν

BARBERINI MANUSCRIPT.

τής ἐσχάτης ήμῶν ἀναπνοής, ἐπαξίως μετέχειν τῶν ἀγιασμάτων σου, εἰς φωτισμὸν ψυχής καὶ σώματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν

'Εκφώνωι. 'Ότι σὺ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

'Ο διάκονοι. Έν εἰρήνη προέλθωμεν. 'Ο λαόι. 'Εν ονόματι Κυρίου.

αορατών δρακόντων συνθλάσαι, και νικητάς τής άμαρτιας άναφανήναι, και άκατακρίτους φθάσαι και προσκυνήσαι τήν άγιαν σου ανάστασιν δτι εύλόγηται και δεδόξασται τὸ πάντιμον και μεγαλοπρεπές όνομά σου, τοῦ Πατρός, και τοῦ Υιοῦ, και τοῦ ἀγιου Πνεύματος, νῦν και ἀεί.

Εύχη είς το συστείλαι τα δώρα.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀγαγῶν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ταύτας ἡμέρας καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσας τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, σύναψων ἡμᾶς τἢ λογικῆ σου ποίμνη, καὶ κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλείας σου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

(b)

LITURGIES OF SAINT CHRYSOSTOM, SAINT BASIL

AND THE

PRESANCTIFIED.

[ELEVENTH CENTURY TO MODERN TIMES.]

LITURGY OF SAINT CHRYSOSTOM.

[I have met with considerable difficulties in my attempt to arrange the "Liturgy of Saint Chrysostom" so as to exhibit its gradual growth. It will be remembered that in the Barberini MS., which gives the first known copy of the Liturgy that afterwards grew into the much larger dimensions of the modern "Liturgy of Saint Chrysostom," the name of the great preacher was prefixed to two of the prayers, but not to the whole work. In the Rossano copy, which has strong resemblances to the other, the name disappears from the introductions to these two prayers but is given to the whole Liturgy. Almost every portion of that copy is retained in the modern service. But it will be seen also that, as early as the eleventh century, many of the prayers originally in the Liturgy of Saint Basil were incorporated into that which was now named after the great Bishop of Constantinople, and in my notes I shall point out sources from which other prayers were derived. In point of fact it was framed out of materials drawn from a wide area.

By the very great kindness of the Baroness Burdett-Coutts I have been allowed to use a manuscript mentioned by Dr Scrivener in his "Introduction to the Criticism of the New Testament" (second edition, p. 266), B-C. 1. 10. Unfortunately a quire is missing here out of the Liturgy of S. Chrysostom and another out of the Liturgy of S. Basil. But the loss is compensated for by another manuscript (m. 42) belonging to the same Lady, of which Dr Scrivener most kindly gave me information. This contains a complete text of the Lituzgies. which I ascribe without hesitation to the eleventh century at the latest. It occupies the upper part of my page. I have noted the few variations between this text and that of B-C. 1. 10; and also noted such portions of the text as had been in use at the date of the Barberini Codex or of the original of the Rossano Codex. These I have marked by B. and C.R. Then Morel published at Paris in MDLX. (and the Plantin Press at Antwerp almost simultaneously) a Latin version of "S. Chrysostom," which, I am surprised, has not attracted attention in recent times. The translation was made by Leo Thuscus, a pupil of the celebrated Hugo Etherianus-the friend of the Emperor Manuel. It must have been made about the year 1200; but internal evidence seems to fix the date of the Liturgy itself to within ten years of the This copy exhibits further accretions; so that I have marked with the letter L in the margin all that it retains of the immediately earlier copies, and also all that I find incorporated in the next complete recension which has come down to us. This recension is contained in the edition published at Rome by Demetrius Ducas in the year 1526, of which edition some account is given in the Introduction. The changes introduced between the eleventh century and the sixteenth are sufficiently numerous and marked to warrant my printing at length the copy contained in this edition, without however repeating the prayers which will be found in the upper part of my page. The Greek copy printed by Morel agrees almost entirely with that of Demetrius Ducas. But additional ceremonies and other changes have been introduced since 1526, and these I have noted below the copy of that year. As Mr Hammond's work is more easily accessible than any other, I have marked these changes with the letter H, although Mr Hammond (Introduction, p. xlviii) has merely taken the text from Daniel, and Daniel (vol. IV. pp. 315, 327) seems to have taken his from a copy printed at Venice, of which however he does not give the date. I have been unable to procure a copy from the authorized Press at Constantinople, but I have a beautiful Euchology printed in the year gwoy' (1873) at Rome for the use of Greeks of the Roman obedience, and variations from the text of Ducas which I have noticed in it, I have marked R.

The text printed by Goar, MDCXLVII, agrees generally with that of Ducas and Morel; he gives in addition various readings from later Venice editions. I have not attempted to reproduce all these. The letter C however denotes special readings of a MS. described by him as in use in the Greek Churches in Italy and Sicily: and P those of an imperfect MS. at Paris, which, from the character of the writing as well as from the special intercessions, must be assigned to the date of the Council of Florence. On these MSS. see the Introduction.]

LITURGY OF SAINT CHRYSOSTOM.

ELEVENTH CENTURY.

- 45. 1 'Η θεία λειτογργία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ήμιῶν Ἰωάννος ἀρχιεπιςκόπος Κωνςταντινογπόλεως τοῦ Χργςοςτόμος.
 - (1) The text is taken from Lady Burdett-Coutts' MS. III. 42. The figures in the Margin denote the number of the quire and the leaf in the Manuscript. The rubric and prayers marked

L were in the Liturgy which was translated by Leo Thuscus and printed by Morel in Latin in the year 1560. The original must have been in use about the year 1110. See p. 100 above.

SIXTEENTH CENTURY.

- Διάταξις της θείας ιερογργίας τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς Ἰωάννος τοῦ Χργςοςτόμος.
- Μέλλων δ lepeds την θείαν έπιτελεῖν μυσταΤο γωγίαν όφείλει εῖναι προηγουμένως ἐξωμολογημένος

(a) The text is taken from the edition of Demetrius Ducas. See p. 100. Dr Daniel's copy was entitled Διάταξις τῆς θείας και ἰερᾶς λειτουργίας γενομέτης οὕτως ἐν τῷ μεγάλη ἐκκλησία και ἐν τῷ ἀγίω δρει. Other copies have titles varying slightly from these.

(b) Modern Venetian editions (followed by Daniel and the Roman editors of 1878 and Mr Hammond in his note, p. 82) read...όφείλει εἶναι προηγουμένων μὲν κατηλλαγμένον μετὰ πάντων καὶ μὴ ἔχειν τι κατά τωνος, and conclude this first direction thus: ποιοῦσιν ὁμοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἔμπροσθεν τῶν ἀγίων θυρῶν πορσκυνήματα τοία.

The Roman edition proceeds with the following directions; they vary slightly in other modern copies, but are entirely omitted by Mr Hammond:

Είτα λέγει ο διάκονος Ευλόγησον δέσποτα. Ο

καί μετά πάντων κατηλλαγμένος και την καρδίαν, δση δύναμις, καθαράν τετηρηκώς από πονηρών

lepeis · Εὐλογητός ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῶν...'Ο διάκονος

Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρών καὶ τὰ πάντα πληρών, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῶν, καὶ καθάρισον ἡμῶς ἀπὸ πάσης κηλίδος καὶ σῶσον, ἀγαθέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Τὸ Τρισάγιον. "Αγιος ὁ Θεός, ἄγιος Ισχυρός, ἄγιος άθάνατος, έλέησον ἡμᾶς. γ'.

Δόξα και νῦν.

Πάτερ ἡμῶν.

Ο lepevs. "Ότι σοῦ έστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Τίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί. 'Ελέησον ἡμᾶς, Κύριε, έλέησον ἡμᾶς πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀποροῦντες ταύτην σοι τὴν ἰκεσίαν, ώς δεσπότη, οὶ ἀμαρτωλοί προσφέρομεν. 'Ελέησον ἡμᾶς. Δόξα.

Κύριε έλέησον, έπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν μή

(a)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

λογισμών, έγκρατεύσας τε άφ έσπέρας, και έγρηγορηκώς μέχρι τοῦ τῆς ἱερουργίας καιροῦ. Τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντος, μετά τὸ ποιῆσαι τὴν συνήθη τῷ προεστῶτι μετάνοιαν, εἰσέρχεται ἐν τῷ ναῷ; καὶ ἐνωθεὶς τῷ διακόνω ποιοῦσιν ομοῦ πρὸς ἀνατολὰς προσκυνήματα τρία ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ὑπεραγίας θεστέκου καὶ εἰς τοὺς δύο χοροὺς ἀνὰ ἔν. ὅτε δὲ προσκυνοῦσι λέγουσι μυστικώς τὴν εὐχὴν ταύτην

· Κύριε, εξαπόστειλον την χειρά σου εξ υψους κατοικητηρίου σου καὶ ενίσχυσόν με εἰς την προκειμένην διακονίαν σου, ενα ἀκατακρίτως παραστὰς τῷ φοβερῷ σου βήματι την ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω· ὅτι σου ἐστὶν ἡ δύναμις κ.τ.λ. 'Αμήν.

Έλθόντες δέ els τό lepaτείον λαμβάνουσω έκαστοι έν ταίς χερσίν αὐτῶν τὸ στοιχάριον ἐαυτῶν καὶ ποιοῦσι προσκυνήματα τρία καπ-ἀνατολάς, λέγοντες καθ' ἐαυτοὺς τό,

δργισθής ήμῶν σφόδρα, μηδέ μνησθής τῶν ἀνομιῶν ήμῶν ἀλλ' ἐπίβλεψον καὶ νῦν, ὡς εὔσπλαγχνος, καὶ λύτρωσαι ἡμῶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. Σὰ γὰρ εῖ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαός σου πάντες ἔργα χειρῶν σου, καὶ τὸ ὅνομά σου ἐπικεκλήμεθα.

Kal vûv.

Τής εὐσπλαγχνίας την πύλην ἄνοιξον ημίν, εὐλογημένη θεοτόκε. ἐλπίζοντες εἰς σὲ μη ἀστοχήσωμεν, ρυσθείημεν διά σοῦ τῶν περιστάσεων τὸ γὰρ εἴ ή σωτηρία τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν.

"Επειτα άπερχουται είς την είκονα τοῦ Χριστοῦ λέγοντες"

Τὴν ἄχραντον εἰκόνα σου προσκυνοῦμεν, ἀγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, Χριστέ, ὁ Θεός: βουλήσει γὰρ ηὐδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ἴνα ῥύση οὖς ἔπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμεν σοί· Χαρᾶς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγερόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον.

Είτα ασπάζονται και την εικόνα της θεοτόκου

Ο Θεος, ιλάσθητί μοι τῷ άμαρτωλῷ.

Είτα ό διάκονος προσέρχεται τῷ lepeî, ὑποκλίνας τὴν κεφαλήν, κρατῶν καὶ ἐν τῷ χειρὶ τῷ δεξιῷ τὸ στοιχάριον σύν τῷ ὡραρίῳ, λέγων

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ στοιχάριον σὺν τῷ ωραρίω.

'Ο δε λερεύς εύλογων μετά της χειρός, λέγει"

Εύλογητὸς ὁ Θεὸς ήμων πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας των αἰωνων. 'Αμήν.

Είτα ὑποχωρεῖ ὁ διάκονος καθ' ἐαυτὸν els ἐν μέρος τοῦ leparelou καὶ ἐνδύεται τὸ στοιχάριον, εὐχόμενος οὖτως ·

'Αγαλλιάσεται ή ψυχή μου έπὶ τῷ Κυρίφ.
'Ενέδυσέ με ἰμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλέ με, καὶ ὡς νυμφίφ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην περιέθηκέ με κόσμφ.

λέγοντες το τροπάριον Εοσπλαγχνίας υπάρχουσα πηγή, συμπαθείας άξιωσον ήμας, θεοτόκε βλέψον els λαὸν τὸν άμαρτήσαντα δείξον, ὡς ἀεί, τὴν δυναστείαν σου els σὲ γὰρ ἐλπίζοντες τό, Χαῖρε, βοῶμέν σοι, ὡς ποτὲ ὁ Γαβριήλ, ὁ τῶν ἀσωμάτων ἀρχιστράτηγος.

Είτα κλίνοντες την κεφαλήν, λέγουσι ταύτην την εύχην. Κύριε έξαπόστειλον, ut supra.

(a) Morel's edition (M), which generally follows that of Demetrius Ducas, has here Κόριε ο Θεὸς ἡμῶν...ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου σου.

(b) Επειτα ποιούσιν els τούς χορούς προσκυνήματα άνα έν, και ούτως απέρχονται els το θυσιαστήριον λέγοντες τό, Είσελεύσομαι els τον οίκον σου κ.τ.λ. Κύριε, όδήγησόν με έν τῆ δικαισσύνη σοῦ κ.τ.λ.

Είσελθόντες δε els τό lερατείον ποιούσι προσκυήματα γ΄ έμπροσθεν τής άγιας τραπέξης, και άσπάζονται τό άγιον εὐαγγέλιον και τήν άγιαν τραπέξαν· elτα λαμβάνουσιν κ.τ.λ. Η (Hammond) and R (the Roman edition of 1873).

(c) - εύλογων μετά της χειρός Η, Β.

(c)

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

σονται, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Είτα ἀπελθύντες els την πρόθεσιν, νίπτουσι τας χείρας, λέγοντες.

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνής αἰνέσεώς σου, καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. Κύριε, ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἰμάτων τὴν ζωήν μου, ῶν ἐν χερσὶν αὶ ἀνομίαι, ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων. Έγω δὲ ἐν ἀκακία μου ἐπορεύθην · λύτρωσαί με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με. 'Ο πούς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι, ἐν ἐκκλησίαις εὐλογήσω σε, Κύριε.

'Ο δὲ διάκονος εὐτρεπίζει τὰ lepá, τὸν μὲν ἄγιον δίσκον ἐν τῷ μέρει τῷ ἀριστερῷ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὰ ἄλλα σὺν αὐτοῖς.

Είτα προσκυνήματα τρία ξμπροσθεν τής προ-

Ο Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἄμαρτωλῷ, καὶ ἐλέησόν με. Καὶ τὸ Ἑξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ σου αἴματι, τῷ σταυρῷ προσηλωθείς, καὶ τῆ λόγχη

- (a) P omits the washing of the hands.
- (b) For this H, B have simply και ούτως ἀπέρχονται èν τŷ προθέσει.
- (c) Η, Β add και λέγει ο διάκονος. Ευλόγησον, δέσποτα.
- (d) L (the Latin of Leo Thuscus) begins here: Diaconus igitur accipiens panem, si cum sacerdote Missam celebraturus sit, seu etiam sacerdos sine diacono, facit in eo cum lanceola

κεντηθείς την άθανασίαν επήγασας άνθρώποις. Σωτηρ ήμων, δόξα σοι.

Και ποιεί ὁ Ιερεύς εὐλογητόν.

Εὐλογητός ὁ Θεὸς ήμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Είτα λαμβάνει ὁ Ιερεθε ἐν μὲν τῆ ἀριστερῷ χειρὶ τὴν προσφοράν, ἐν δὲ τῆ δεξιῷ τὴν ἀγίαν λόγχην. Καὶ σφραγίζων σὺν αὐτῆ ἐπάνω τῆς σφραγίδος τῆς προσφορῶς τρίς, λέγει.

Els ανάμνησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Kal εύθὺς πήγνυσι τὴν άγιαν λόγχην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς σφραγίδος, και ἀνατέμνων λέγει*

"Ως πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἢχθη.

(d)

L

(e)

'Εν δὲ τῷ ἀριστερῷ ὁμοίως πηγνύς τὴν ἀγίαν
λόγχην, λέγει'

Καὶ ως αμνός ακακος έναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ.

'Εν δε τῷ ἄνω μέρει τῆς σφραγίδος πηγνύς τὴν ἀγίαν λόγχην, λέγει'

Έν τη ταπεινώσει αὐτοῦ ή κρίσις αὐτοῦ ήρθη.

Έν δε τῷ κάτω μέρει τῆς σφραγίδος πάλιν πηγνύς τὴν ἀγίαν λόγχην, λέγει

Την δε γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; L
'Ο δε διάκονος εν τῷ ἐκάστῃ ἀνατομῷ λέγει, (/)

crucem, dicens: In nomine Dei et Salvatoris nostri Jesu qui immolatus est pro mundi vita et salute; and proceeds with a direction to divide the "signaculum" into four parts. It omits the rubrics marked (e).

- (e) These rubrics are somewhat simpler in R.
 - (f) $+ \dot{\epsilon}$ ropur $\dot{\epsilon}$ và $\dot{\epsilon}$ rought $\dot{\epsilon}$ $\dot{\epsilon}$

(a)

2.1

a

(e)

in

(A)

(k)

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν, κρατών καὶ τὸ ώράριον αὐτοῦ ἐν τῷ δεξιᾳ. Μετὰ ταῦτα λέγει ὁ διάκονος Επαρον, δέσποτα.

Kal ὁ lepeùs έμβαλών την άγίαν λόγχην έκ πλαγίου τοῦ δεξιοῦ μέρους της προσφοράς, έπαίρει τὸν ἄγιον άρτον, λέγων οὔτως.

"Οτι αίρεται άπὸ τῆς γῆς ή ζωή αὐτοῦ πάντοτε, νῦν.

Και τιθεις αύτον υπτιον έν τῷ άγιω δίσκω, ειπόντος τοῦ διακόνου

Θῦσον, δέσποτα.

L

工

(B)

(C)

'Ο lepeùs θύει αὐτὸν σταυροειδώς, λέγων'

Θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Kal στρέφει το έτερον μέρος το έχον έπάνω τον σταυρόν.

Και λέγει ο διάκονος Νύξον, δέσποτα.

'Ο δε lepeds rúττων αὐτόν εν τῷ δεξιῷ μέρει μετὰ τῆς ἀγίας λόγχης, λέγει

- (a) είτα του έκτμηθέντα άρτον κρατών έπανω τοῦ δίσκου ένδον εἰς τὴν σάρκα σταυροειδώς χαράττει, λέγων Θύεται C.
- (b) + ο θυόμενος και μή δαπανώμενος, ο καινούμενος και μηδέποτε πληρούμενος P.
 - (c) R omits this.
- (d) + και ο εωρακώς μεμαρτύρηκε και άληθινή εστιν ή μαρτυρία αὐτοῦ Η, Β.
 - (ε) + την ένωσιν ταύτην Μ.
 - + The dylan Enwoir H, R.
- (f) δ δε l. λαβών εν. ταις χερσί την πρώτην σφραγίδα R.
- (g) D, H and R read τίθησιν έν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ἀ. ἄ. πλησίον τῆς μέσης αὐτοῦ, λέγων

Παρέστη ή βασίλισσα έκ δεξιών σου, έν ίματισμφ διαχρύσφ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη.

- (h) λαβών δευτέραν σφραγίδα R.
- P has the following: είτα λαβών και έτέραν

Καὶ εἶς τῶν στρατιωτῶν λόγχη τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξεν, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἶμα καὶ ὕδωρ.

'Ο δὲ διάκονος έγχέει ἐν τῷ ἀγίψ ποτηρίφ ἐκ τοῦ νάματος καὶ ὕδατος, πρότερον πρὸς τὸν lepέα εἰπών

Εὐλόγησον, δέσποτα:

Καὶ ὁ Ιερεύς εύλογεῖ.

Είτα λαβών ο lepeùs την δευτέραν προσφοράν, λέγει:

Εὶς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἦς ταῖς πρεσβείαις πρόσδεξαι, Κύριε, τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον

Kal αίρων μερίδα μετά της άγιας λόγχης, τίθησιν έξ άριστερών τοῦ άγιου άρτου.

Είτα λαβών την τρίτην προσφοράν, λέγει

Τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου·

Των άγίων ένδόξων καὶ πανευφήμων 'Αποστόλων'

λέγει Δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ἀσωμάτων, τοῦ τιμίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ προδρόμου... The saints &c. commemorated vary. Mention is made, apparently, only of four προσφοραί or μερίδες, i.e. the four into which the άρτος has been divided.

(i) H, R insert here Kal αίρων την πρώτην μερίδα, τίθησιν αὐτην έν τις δεξιώ μέρει τοῦ dylou άρτου πλησίον τῆς σφραγίδος τῆς θεοτόκου, ποιών ἀρχην τῆς πρώτης τάξεως. "Επειτα λέγει."

Τῶν ἀγίων ἐνδόξων προφητῶν, Μωσέως καὶ 'Ααρών, 'Ηλίου καὶ 'Ελισσαίου, Δαβίδ καὶ 'Ιεσσαί, τῶν ἀγίων τριῶν παίδων καὶ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, καὶ πάντων τῶν ἀγίων προφητῶν.

Καὶ τίθησιν δευτέραν μερίδα ύποκάτω της πρώτης εὐτάκτως. Είτα αδθις λέγει

(k) H and R insert Πέτρου και Παύλου, τῶν

(a)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

Των εν αγίοις πατέρων ήμων ιεραρχών, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, ᾿Αθανασίου, Κυρίλλου, Νικολάου τοῦ εν Μύροις, καὶ πάντων των αγίων ιεραρχών.

Τοῦ άγίου ἀποστόλου, πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου

Τών άγίων μεγάλων μαρτύρων, Γεωργίου, Δημητρίου, Θεοδώρου, καὶ πάντων καὶ πασών τών άγίων μαρτύρων

Τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, ᾿Αντωνίου, Εὐθυμίου, Σάβα τοῦ ἡγιασμένου,

δώδεκα και των έβδομήκοντα και πάντων των άγιων άποστόλων.

Kal οὖτω τίθησι τὴν τρίτην μερίδα, ὑποκάτω τῆς δευτέρας, τελειῶν τὴν πρώτην τάξιν and add κal οἰκουμενικῶν μεγάλων διδασκάλων in the next series.

- (a) Η and R Kal αίρων τετάρτην μερίδα, τίθησιν αὐτὴν πλησίον τῆς πρώτης μερίδος, ποιῶν δευτέραν ἀρχήν. Εἶτα πάλιν λέγει they omit ἀποστόλου.
- (b) Και αίρων πέμπτην μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω τῆς πρώτης, ἀρχῆς οδσης τῆς δευτέρας τάξεως. "Επειτα λέγει"
- (c) Και ούτως αίρων έκτην μερίδα, τίθησω αύτην ύποκάτω της δευτέρας μερίδος είς αναπλήρωσιν της δευτέρας τάξεως. Μετά δὲ ταῦτα λέγει they read θαυματουργών for ιαματικών and, after Ερμολάου, και πάντων των άγιων άναργύρων.

[In C the bread seems to have been divided only into three portions, as in the copy of Ducas, but commemoration is also made τῶν ἀγίων και ἐπουρανίων δυνάμεων, and prayer is made for those who have fallen asleep in the hope of eternal life. The Saints commemorated vary much in the different copies.]

(d) Kal αίρων έβδόμην μερίδα, τίθησιν αὐτήν

'Ονουφρίου, 'Αθανασίου τοῦ ἐν τῷ ''Αθφ, καὶ πάντων τῶν ὁσίων'

Τών άγίων καὶ ἱαματικών ᾿Αναργύρων, Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου, Σαμψών καὶ Διομήδους, Θαλλαλίου καὶ Τρύφωνος καὶ τῶν λοιπῶν ἑ

Τῶν ἀγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης. Τοῦ ἀγίου (τοῦ δεῦνος, τοῦ κατά τὴν ἡμέραν δηλονότι,) καὶ πάντων τῶν άγίων, ὧν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός.

Και ούτως αίρων την μερίδα, τίθησιν αὐτήν

άνω, ποιών τρίτην άρχην κατά τάξιν. Εξτ' αδθις λέγει Η, Β. They insert simply τοῦ άγιου τῆς ἡμέρας.

(e) D, H and R read here Kal τίθησι» δηδόη» μερίδα ὑποκάτω τῆς πρώτης εὐτάκτως. "Ετι δὲ πρὸς τούτοις λέγει"

Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ᾿Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου (είπερ λέγεται ἡ λειτουργία αὐτοῦ. el δὲ λέγεται τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τούτου μνημονεύει).

Και ούτως αίρων και την έννάτην μερίδα, τίθησιν αύτην έν τῷ τέλει τῆς τρίτης τάξεως els draπλήρωσιν.

Είτα λαβών την τρίτην σφραγίδα [και έτέραν προσφοράν Η] λέγει·

Μνήσθητι, Δέσποτα φιλάνθρωπε, πάσης ἐπισκοπῆς δρθοδόξων, τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος), τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ δεακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος, τοῦ (δεῖνος) καθηγουμένου, τῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, πρεσβυτέρων, διακόνων, καὶ πῶντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, οὐς προσεκαλέσω els τὴν σὴν κοινωνίαν διὰ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας, πανάγαθε Δέσποτα. [The MSS. P and C differ considerably.]

Kal αίρων μερίδα τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω τοῦ ἀγίου ἄρτου. Είτα μνημονεύει καὶ ὧν έχει ζώντων (r) :10)

(d)

(0)

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

ύποκάτω ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει. Εἶτα λαβών ἐτέραν προσφοράν, λέγει

Υπέρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῦνος), τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος.

Υπερ μνήμης καὶ ἀφέσεως των άμαρτιων των μακαρίων κτητόρων της άγίας μονής ταύτης.

'Ενταύθα και ζώντων και τεθνεώτων, αν εθέλει δ leρεύς, μνημονεύει δνομαστί:

(a)

Καὶ πάντων τῶν ἐν ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου τῆ σῆ κοινωνία κεκοιμημένων, ὀρθοδόξων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, φιλάνθρωπε Κύριε.

 καὶ οὕτως αίρων τὴν μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει.

Είτα λαβών ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον και τὸ θυμίαμα λέγει πρὸς τὸν ἰερέα:

ω Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ θυμίσμα. καὶ Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

> κατ' δνομα, καὶ ούτως αίρων τὰς μερίδας τίθησιν αὐτὰς ὑποκάτω.

"Επειτα λαβών έτέραν σφραγίδα, λέγει" "Υπέρ μνήμης, κ.τ.λ.

(a) H, R instead of this read είτα μνημονεύει τοῦ χειροτονήσαντος αὐτόν ἀρχιερέως, καὶ ἐτέρων το θέλει κεκοιμημένων κατ' δνομα, καὶ τελευταῖον ἐπιλέγει οὕτω.

Old Venetian editions (says Goar p. 89) state in the margin that in the great church 'Ο διάκονος δίδωσι τῷ lepei τὴν προσφοράν, και, μνημονεύοντος τοῦ διακόνου κατὰ νοῦν ὧν ἔχει ζώντων και τεθνεώτων, ὁ lepeds αίρει τὰς μερίδας.

(b) For this H and B read Kal alper mepida.

'Ο δε διάκονος, λαβών και αυτός σφραγίδα και την άγιαν λόγχην, μνημονεύει ων βούλεται τεθνεώτων, και τελευταΐον λέγει ούτω' Και ο ιερεύς την εύχην.

Θυμίαμά σοι προσφέρομεν, Χριστε ο Θεος ήμων, είς όσμην εὐωδίας πνευματικής, ην πρόσδεξαι, Δέσποτα, είς το άγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον καὶ ἀντικατάπεμψον ήμιν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ δώρησαι ἡμιν αὐτά, τοῖς δούλοις σου, τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῦ Πατρός, κ.τ.λ.

'Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Καὶ ὁ ἱερεύς, θυμιάσας τὸν ἀστερίσκον, τίθησιν αὐτὸν ἐπάνω τοῦ ἄρτου, λέγων

Καὶ ἐλθων ὁ ἀστηρ ἔστη ἐπάνω οὖ ἦν τὸ παιδίον κείμενον, πάντοτε, νῦν.

'Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο lepeùs θυμιάσας τὸ πρώτον κάλυμμα σκεπάζει τὸν άγιον άρτον καλ λέγει'

Ο Κύριος εβασίλευσεν, εὖπρέπειαν ενεδύσατο, ενεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περι-

Μνήσθητι, Κύριε, και της έμης αναξιότητος και συγχώρησόν μοι παν πλημμέλημα έκούσιον τε και ακούσιον.

Είτα μνημονεύει καὶ ὧν βούλεται ζώντων ἐν ἐτέρα σφραγίδι ώσαύτως, καὶ τίθησι τὰς μερίδας ἐν τῷ κάτωθεν μέρει τοῦ ἀγίου ἄρτου, ὤσπερ καὶ ὁ ἰερεύς, καὶ λαβών τὴν μοῦσαν συστέλλει τὰς ἐν τῷ δίσκῳ μερίδας ὑποκάτω τοῦ ἀγίου ἄρτου, ὥστε εἶναι ἐν ἀσφαλεῖ, καὶ μὴ ἐκπεσεῦν τι.

- (c) Η, Β την εύχην του θυμιάματος.
- (d) Η, Β δ προσδεξάμενος εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, ἀντικατάπεμψον ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος.
 - (e) P interposes Τφ λόγφ Κυρίου και τὰ έξης.
 - (f) πάντοτε, νῦν, κ.τ.λ. Η, Β.
 - (g) dirton σύν τ $\hat{\varphi}$ δίσκ φ , λέγων. H, R.

L

(a)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

Εύχη της προθέσεως.

Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ

φιλάνθρωπος τῶν προσενεγκάντων καὶ δι' οὖς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῆ ἱερουργία τῶν θείων σου μυστηρίων ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὅνομά σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

(1) This prayer is found in the Barberini S. Basil.

SIXTEENTH CENTURY.

. εζώσατο, καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, .

ἤτις οὐ σαλευθήσεται. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει
ἀγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν,
πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Κάλυψον, δέσποτα.

Kal ὁ ἱερεύς, θυμιών τὸ δεύτερον κάλυμμα καl σκεπάζων τὸ ἄγιον ποτήριον, λέγει

Εκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου, Χριστέ, καὶ τῆς αἰνέσεως σου πλήρης ἡ γῆ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Σκέπασον, δέσποτα.

Kal ό lepeds θυμιών τον άκρα και σκεπάζων άμφότερα, λέγει:

- (a) πάντοτε, νῦν, κ.τ.λ. B.
- (b) το κάλυμμα ήτοι τον άέρα H, R.
- (c) H, R omit πάντοτε, νῦν καί... and proceed ἀποδίωξον ἀφ΄ ἡμῶν πάντα έχθρον και πολέμιον. Εἰρήνευσον ἡμῶν τὴν ζωήν, Κύριε, ἐλέησον ἡμῶν και τὸν κόσμον σου, και σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ώς ἀγαιὸς και φιλάνθρωπος. Εὐλογητός ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οῦτως εὐδοκήσας. Δόξα σοι.

Είτα λαβών ο lepeds τον θυμιατον θυμιά την προθεσιν, λέγων έκ τρίτου το

Εύλογητός ο Θεός ήμων ο ούτως εύδοκήσας.

Σκέπασον ήμᾶς ἐν τῆ σκέπη τῶν πτερύγων σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

Είτα δήσαντες αμφότεροι τας χείρας και προσκυνήσαντες εύλαβως, λέγουσω

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὖτως εὐδοκήσας, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο διάκονος έπὶ τῷ προθέσει τῶν τιμίων δώρων, Τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

'Ο lepeds την εύχην της προθέσεως.

'Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν—αἰώνων. 'Αμήν, ut supra.

Καὶ μετά τὴν εὐχὴν θυμιᾶ τὴν πρόθεσιν καὶ ποιεῖ (4) ἀπόλυσιν, λέγων

Δόξα σοι, Χριστε ο Θεός, ή έλπις ήμων.
Ο διάκονος. Δόξα Πατρί και Υίφ και

Δύξα σοι.

'Ο δὲ διάκονος ἐν ἐκάστη λέγει'

Πάντοτε, νῦν και del, και els τους αιώνας τών αιώνων. 'Αμήν.

Καὶ προσκυνοῦσιν εὐλαβῶς ἀμφότεροι ἐκ τρίτου. "Επειτα, λαβῶν ὁ διάκονος τὸν θυμιατόν, λέγει:

Έπι τη προθέσει των τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. [sic R.]

(d) H, B differ slightly. B reads και μετά τοῦτο ποιεί απόλυσιν, λέγων

Δόξα σοι, Χριστε ό Θεός, ή έλπις ήμων, δόξα σοι.

(c)

1

ELEVENTH CENTURY.

SIXTEENTH CENTURY.

αγίφ Πνεύματι, νθν καὶ αεί, καὶ εἰς τοὺς αλώνας τῶν αλώνων. 'Αμήν.

'O lepeus

anic)

(B)

(c)

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, [ταῖς πρεσβείαις] τῆς παναγίας ἀχράντου ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ πάντων τῶν ἀγίων, ἐλέησαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς Θεὸς καὶ ψιλάνθρωπος.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Καὶ οὕτω λαβών ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον ἀπέρχεται καὶ θυμιὰ τὴν ἀγίαν τράπεζαν κύκλω σταυροειδώς, λέγων καθ ἐαυτόν

Έν τάφφ σωματικώς, ἐν ἄδου δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς Θεός, ἐν παραδείσφ δὲ μετὰ ληστοῦ, καὶ ἐν θρόνφ ὑπῆρχες, Χριστέ, μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος.

Καὶ τὸν πεντηκοστὸν ψαλμόν.

Έλέησον με ο Θεός, κ. τ. λ.

Kal έν ῷ θυμιάσας τό τε leparelor και τον ναον δλον είσέρχεται αῦθις είς το άγιον βίμα, και θυ-

'Ο διάκονος. Δόξα Πατρί και Τίψ και αγίψ Πνεύματι και νύν, και del, και els τούς αιώνας τών αιώνων. 'Αμήν. Κύριε, ελέησον. Δέσποτα, εύλόγησον.

Καὶ ποιεί τὴν ἀπόλυσω ὁ lepeús, οὕτω λέγων, el μέν ἐστι κυριακή.

'Ο draotals έκ νεκρών, Χριστός ὁ άληθινός Θεός, κ.τ.λ.

Βί δ' οδ' Χριστός ό άληθινός Θεός ήμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ Μητρός, τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ήμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, [Εί δὲ τελεῖται ή λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, λέγει' Βασιμιάσας αὖθις τὴν ἀγίαν τράπεζαν, καὶ τὸν ἱερέα, τὸ μὲν θυμιατήριον ἀποτίθησιν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ; αὐτὸς δὲ προσέρχεται τῷ ἱερεῖ. καὶ στάντες ὁμοῦ πρὸ τῆς ἀγίας τραπέζης καὶ προσκυνοῦντες καθ' ἐαυτοὺς καὶ εὐχόμενοι, λέγουσιν'

Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρών καὶ τὰ πάντα πληρών, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθών καὶ ζωῆς χορηγός, ἐλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῦν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος, καὶ σῶσον, 'Αγαθέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Kal 76,

Κύριε, τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὰ ἐξῆι, ἄπαξ.

Βίτα ἀσπάζεται ὁ μὲν lepeds τὸ εὐαγγελιον, ὁ δὲ διάκονος τὴν ἀγίαν τράπεζαν. Είτα ὁ διάκονος ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ lepei, κρατῶν καὶ τὸ ώρφριον ἐαυτοῦ τοῦς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρός, λέγει

Καιρός τοῦ ποιήσαι τῷ Κυρίῳ. Δέσποτα, εὐλόγησον.

Και ὁ ίερεὺς σφραγίζων αὐτόν, λέγει

Εύλογητός ὁ Θεός ήμων, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

λείου Καισαρείας Καππαδοκίας τοῦ Μεγάλου,] καὶ πάντων τῶν ἀγίων, ἐλέησαι καὶ ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

P omits all to Δόξα ἐν ὑψίστοις.

- (a) H, R Merà δè την απόλυσιν θυμιά δ διάκονος την άγιαν πρόθεσιν. είτα απέρχεται κ.τ.λ.
 - (b) P has not these words.
 - (c) ἐν τῷ θυμιᾶσαι Μ, Η.
- (d) προσκυνούσων έκ τρίτου, καθ' έαυτούς εύχδμενοι. Η, R.
- (e) $+\Delta\delta\xi\alpha$ êr ûylσταις $\Theta\varepsilon\hat{\phi}$, κ.τ.λ. [M. δίς] P_{ϕ} M, H, R.

(đ)

L

(1)

L

(b)

(r)

ELEVENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. Εὐλόγησον, δέσποτα.

'Ο Ιερεύε. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπερ της άνωθεν είρηνης, καὶ της σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της είρηνης του σύμπαντος κόσμου,

- (1) L has here "Initium Sancte Misse."
- (2) Lady Burdett-Coutts' MS. 1. 10 has dρχιεπισκόπου. (So L.)
- (3) 1. 10 adds ύπερ των εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλακτών βασιλέων ἡμών, παντός τοῦ παλατίου. ὑπερ τοῦ συμπολεμήσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς

εὐσταθείας τῶν άγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπερ τοῦ ἀγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της άγίας μονης ταύτης, πάσης

πόδας αὐτῶν πάν[τα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον]. Both these are in Leo Thuscus.

(4) L must have had in the original 'Tπèρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως. Thus it must have been intended for a city church, and not for a monastery.

SIXTEENTH CENTURY.

L (a) Ο διάκονος. Ευξαι υπέρ έμου, δέσποτα.

Ο lepeos. Μνησθείη σου Κύριος ο Θεος εν τῆ βασιλεία αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί.

Καὶ ὁ διάκονος. 'Αμήν. 'Αμήν. 'Αμήν.

Καὶ προσκυνήσαντες τρὶς λέγουσι καθ' έαυτούς:
Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὰ ἐξῆς.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ διάκονος τοῦ βήματος καὶ προσκυνήσας τρίς, λέγει ἐκφώνως.

(a) +'0 δε lepeds. Κατευθύναι Κύριος τα διαβήματά σου.

Καλ πάλιν δ διάκονος. Μνήσθητί μου, δέσποτα άγιε, P, M, H, R.

Both these sentences were in Leo Thuscus'

(b) Η, R have Καὶ προσκυνήσας εξέρχεται δ διάκονος τοῦ βήματος, καὶ στὰς έν τῷ συνήθει τόπφ κατέναντι τῶν ἀγίων θυρῶν προσκυνεῖ μετ' εὐλαβείας τρίτον, λέγων καθ' ἐαυτὸν τὸ Κύριε.

R proceeds: καὶ μετὰ τοῦτο ἄρχεται λέγων Εὐλόγησον, δέσποτα. Εὐλόγησον, δέσποτα.

'0 δὲ lepeùs ἐκφώνως λέγα. Εὐλογημένη, τι supra.

- 'Ο χορός. 'Αμήν.
- 'Ο διάκονος εκφώνως. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
 - 'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Then the clonvika as above. Clauses

(c) Daniel has here 'Η θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἀγίως πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. 'Ο διάκονος. Εὐλόγησον, δέσποτα.

So the Roman edition places the words here, introducing the text of the prayer δ Θεός, δ Θεός ήμῶν which has been offered a few minutes earlier. The prayer is followed by 'Ο διάκονος, Εὐλόγησον. It seems that there was an unwillingness to alter the text of the Liturgy proper, even after the additional preliminary rites had been introduced.

ELEVENTH CENTURY.

πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπερ ευκρασίας αέρων, ευφορίας των καρπών τής γής, και καιρών ειρηνικών, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ πλεόντων, όδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αίχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ύπερ τοῦ ἡυσθήναι ήμας ἀπό πάσης θλίψεως, ὀργής, καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Βύχη άντιφώνου ά.

L

甚

Κύριε ο Θεος ήμων, ου το κράτος ανείκαστον και ή δόξα ακατάληπτος, ου το έλεος αμέτρητον και ή φιλανθρωπία αφα-

(1) This prayer is found in the Barberini S. Basil, numbered B'. [The order of the

τος, αὐτός, Δέσποτα, κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄγιον οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

'Ο διάκονος.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῆ σῆ χάριτι.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων, μνημονεύσαντες, ἐαυτούς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν, Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

prayers, &c. in L is very different here.]
(2) The Latin is in Morel, p. 58.

SIXTEENTH CENTURY.

pleading for the "Kings" and for their success in war are added, and the Κύριε, ελίησον to each petition. So too in L.]

Εύχη αντιφώνου πρώτου μυστικώς. Κύριε, ο Θεός ήμων, ut supra.

Τοῦ lepéws λέγοντος την εύχην μυστικώς έν τῷ βήματι, έν τῷ αὐτῷ καιρῷ ό διάκονος λέγει έξω τοῦ βήματος τὰ εἰρηνικά. Εἰ δὲ οὐκ έστι διάκονος, ό

(a) H, R prefix here the following:

'Αντιλαβού, σώσον, ελέησον, και διαφύλαξον ήμας, δ Θεός, τ βσ η χάριτι.

Της παναγίας, άχράντου, ὑπερευλογημένης.

'O xopbs Zol, Kúpie.

'Ο lepeds έκφωνως. "Οτι πρέπει σοι πάσα δόξα.

'Ο χορός' 'Δμήν.

Καί ψάλλεται το πρώτον αυτίφωνον παρά τών ψαλτών καί ο lepeds λέγει την εύχην τοῦ αυτιφώνου ο δε διάκονος προσκυνήσας μεθίσταται έκ lepeds μετά την εύχην λέγει την έκφώνησιν, καλ μετά ταθτα τά είρηνικά.

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, κ.τ.λ.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Τής παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης, ενδόξου, κ.τ.λ.

'Ο χορός. Σοί, Κύριε.

τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἀπελθών ἴσταται ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τῆς θεοτόκου, βλέπων πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, κρατῶν καὶ τὸ ώράριον τοῦς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρός.

R however has ένώπιον της είκονος του Χριστού, βλέπων πρός δυσμάς.

(b) For this, H, R have Merd δε την συμπλήρωσιν τοῦ ἀντιφώνου, ελθών ο διάκονος, καὶ στὰς έν τῷ συνήθει τόπφ, καὶ προσκυνήσας, λέγει

"Ετι και έτι έν είρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

L (2)

T.

L

L

L

ELEVENTH CENTURY.

Έκφώνως. ⁴Οτι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ις. 2 Εύχη ἀντιφώνου β΄.

Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον ἀγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου. σὰ αὐτοὸς ἀντιδόξασον τῆ

- (1) This prayer is also in the Barberini S. Basil, being numbered I'.
- (2) The Latin (Morel, p. 59) adds here: Post hac dicunt lectores. Bonum est confiteri domino et psallere nomini tuo, altissime. Intercessionibus Dei genitricis, Salvator, salvanos. Ad annuntiandum mane miserioordiam

θεϊκή σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμῶς, ὁ Θεός, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.
Ο διάκονος.

Ετι καὶ έτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώ-

'Αντιλαβοῦ, σώσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον, κ.τ.λ.

Της παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης, δεσποίνης ημών, κ.τ.λ.

Έκφώνως. "Ότι σον το κράτος, καὶ σοῦ

tuam, et veritatem tuam per noctem. Intercessionibus Dei genitricis, salva nos. Quoniam rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo. Intercessionibus &c. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen. Intercessionibus &c.

SIXTEENTH CENTURY.

L Έκφώνων ο lepevs. "Ότι πρέπει σοι, ut |supra.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Μετά τα είρηνικά ο χόρος ψάλλει το πρώτον άντίφωνον ή τα τυπικά, εί ξοτι κυριακή· εί δ' οὐκ, της ήμέρας.

Εύχη αντιφώνου δευτέρου μυστικώς.

Κύριε, ο Θεος ήμων, σώσον, ut supra.

(6) Σημείωσαι καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῆ εὐχῆ τῆ (61c) πρώτη, εἰ ἔστι διάκονος, εἰ οὐκ ἔστι.

'Ο διάκονος.

(a) H, B δτι σδυ τὸ κράτος as after the prayer of the second antiphon in B, p. 76, above.

(b) After the words ὅτι πρέπει σοι C has 'O λαὸς ἀντίφωνον πρώτον 'Αγαθὸν ἐξομολογεῖσθαι, which was the first antiphone. We have the same in L, as noted above.

Η and B have the following: Καὶ ψάλλεται ὁμοίως παρὰ τῶν ψαλτῶν τὸ β' ἀντίφωνον. 'Ο δὲ διάκονος ὁμοίως ποιεῖ, ὡς καὶ ἐν τῷ προτέρᾳ εὐχῷ. Ετι καὶ ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβού, σώσον, ελέησον, κ.τ.λ.

(4)

'Ο χορόε. Κύριε, ελέησον.

'Ο διάκονος. Της παναγίας, αχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης, κ. τ. λ.

'Ο χορός. Σοί, Κύριε.

Έκφώνως ὁ Ιερεύς.

⁹Οτι σὸν τὸ κράτος, ut supra.

C (after the prayer) 'Ο λαός άντίφωνον δεύτερον. 'Ο Κύριος έβασίλευσεν, εύπρέπειαν (80 in L).

- (c) H, R omit this.
- (d) M, H, R read ἐν εἰρήνη τοῦ K. δ. and omit the responses of the Choir.
- (e) In H and R the doxology is "Οτι ἀγαθὸς καὶ φιλάπθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, as below, p. 118. These doxologies have been transposed.

(I)

ELEVENTH CENTURY.

Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υίῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

Εύχη της εισόδου.

Δέσποτα, Κύριε, ὁ Θεὸς ήμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατειὰς άγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων πρὸς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῆ εἰσόδφ

(1) The Latin here gives the 95th (94th) Psalm: "Salvos nos fac, Fili Dei, qui resurrexisti a mortuis; tibi concinimus" being sung ήμων είσοδον αγίων αγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ήμιν και συνδοξολογούντων την σην αγαθότητα:

Ότι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

'Ο διάκονος. Σοφία δρθοί.

at the end of each verse.

(2) This prayer is numbered E' in the Barberini S. Basil.

SIXTEENTH CENTURY.

ή την τριτέκτην εί δὲ καὶ ἔστι κυριακή, ψάλλει τους μακαρισμούς, καὶ τοῦ ἀγίου τῆς ἡμέρας. "Όταν δὲ ἔλθη ὁ χορὸς εἰς τὸ Δόξα Πατρί, ὁ ἰερεὐς καὶ ὁ διάκονος ἔμπροσθεν τῆς ἀγίας τραπέζης ποιοῦσιν προσκυνήματα τρία. Εἶτα λαβὼν ὁ ἰερεὐς τὸ ἄγιον εὐαγγέλιον δίδωσι τῷ διακόνω, καὶ οὕτως ἐξελθόντες διὰ τῆς θύρας τοῦ βορείου μέρους ἔρχονται εἰς τὸν συνήθη τόπον, καὶ ποιοῦσι τὴν μικρὰν εἰσοδον, καὶ κλίνουσιν ἀμφότεροι τὰς κεφαλάς, καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος ἡρέμα Τοῦ Κυρίου δεώμεθα, ἄμα καὶ τὸ ὡράριον κρατοῦντος τοῖς τρισὶ δακτύλοις, λέγει ὁ ἰερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου.

Εύχη της εισόδου τοῦ άγιου εὐαγγελίου, μυστικώς.

Δέσποτα, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ut supra. Ο χορός. 'Αμήν.

- (a) H, R combine the two rubrics thus: της εὐχης δὲ τελεσθείσης, λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν Ιερέα, δεικνύων πρὸς ἀνατολὰς τῆ δεξιῆ, κρατῶν ἄμα καὶ τὸ ἀράριον τοῦς τρισὶ δακτύλοις, and omits mention of the cross.
- (h) For this H, R read και ο lepeds εύλογων λέγει.
 - (c) H, R have for the commencement of

Τής εὐχής δε τελεσθείσης λέγει ο διάκονος πρός τον lepéa,

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἀγίαν εἴσοδον, δεικνύων άμα και πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ ἀραρίου. και ὁ ἰερεὺς ποιῶν σταυρὸν κατὰ ἀνατολας λέγει.

Εὐλογημένη ή εἴσοδος τῶν ἀγίων σου, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Είτα ὁ διάκονος προσέρχεται πρός τον έπισκοπον και άσπάζεται τὸ εὐαγγέλιον, ει πάρεστιν ει δ' οὐκ, ἀσπάζεται ὁ ιερεύς. Και τοθ τελευταίου τροπαρίου πληρωθέντος, εἰσέρχεται ὁ διάκονος εἰς τὸ μέσον, και στὰς ἔμπροσθεν τοῦ ιερέως ἀνυψοῦ μικρὸν τὰς χεῦρας, και δείκνυων τὸ ἄγιον εὐαγγέλιον λέγει ἐκφώνως.

Σοφία δρθοί.

this: είθ' ούτως ἀπέρχεται πρὸς τὸν ἡγούμενον ὁ διάκονος και ἀσπάζεται, κ.τ.λ.

(d) Leo Thuscus translates thus: Sophia: stantes sint pedes nostri: and adds, Venite adoremus et procidamus Christo. Salvos nos fac, Fili Dei, qui de Virgine natus es, canentes tibi Alleluia.

ELEVENTH CENTURY.

μελημα έκούσιόν τε καὶ ακούσιον αγίασον ήμων τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ήμιν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ήμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς αγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν αγίων τῶν απ' αἰώνων σοι εὐαρεστησάντων

Ότι άγιος εί, ὁ Θεὸς ήμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν αναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ,

- (1) 1. 10 omits these three lines.
- (2) The MS. is very uncertain. Leo Thuscus (Morel, p. 65) however stated that a psalm of David was here sung. The rubric in 1. 10 is

καὶ τῷ άγίφ Πνεύματι, νῦν καὶ del, καὶ eis τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

άÞ

ı,

L

- 'Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.
- 'Ο Ιερείς. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο διάκονος. Σοφία.

Μετά δὲ τὸν ᾿Απόστολον και τὸ ᾿Αλληλούῖα ἔτι ψαλμός. ὁ ιερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν τοῦ εὐαγγελίου.

this: Μετά δε την ανάγνωσιν τοῦ αποστόλου και τοῦ εὐαγγελίου γίνεται ή έκτενης. Είπωμεν πάντες. The prayer Έλλαμψον is omitted

SIXTEENTH CENTURY.

, 'Εκφώνωs. "Οτι ἄγιος εἶ, ut supra. 'Ο χορόs. 'Αμήν.

Ταύτης δε τελεσθείσης, και τοῦ χοροῦ ψάλλοντος το Δόξα καὶ νῦν, ψάλλουσιν και αὐτοί, ὁ τε lepeùs και ὁ διάκονος, το τρισάγιον, ποιοῦντες όμοῦ και προσκυνήματα τρία ξμπροσθεν τῆς άγιας τραπέζης.

Είτα λέγει ο διάκονος πρός τον Ιερέα.

Κέλευσον, δέσποτα.

(6)

(c)

Καὶ ἀπέρχονται ἐν τῆ καθέδρα.

Και ὁ Ιερεύς λέγει, ἀπερχόμενος:

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Ο δε διάκονος Ευλόγησον, δέσποτα, την ανω καθέδραν.

- (a) καὶ τοῦ χοροῦ ψάλλοντος τὸ Δύξα καὶ νῦν Η, R.
- (b) The Roman copy inserts here the prayer found in the Barberini S. Basil (above, p. 77).
 Εὐχή τῆς ἀνω καθέδρας.

Δέσποτα Κύριε, Θεός τών δυνάμεων, σώσον τον λαόν σου και ειρήνευσον αυτόν τή δυνάμει τοῦ άγιου σου Πνεύματος, διά τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σου σταυροῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ' οδ εὐλογητὸς εἰ εἰς τοὺς αιώνας τῶν αιώνων. 'Αμήν.

Καὶ ὁ ἰερεύτ. Εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ᾿Αμήν.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρισαγίου, ὁ διάκονος έλθὼν έμπροσθεν τῆς θύρας, λέγει:

Πρόσχωμεν.

Και ο ίερεύς. Εἰρήνη πάσιν.

'Ο διάκονος. Σοφία.

Καὶ ὁ ἀναγνώστης ἄρχεται· ᾿Αλληλουῖα. Ψαλμὸς τῷ Δαυΐδ.

Kal o didnoros abbis

Πρόσχωμεν.

'Ο άναγνώστης το προκείμενον του 'Αποστόλου και της ημέρας.

- (c) Μ. Ευλόγησον, δέσποτα.
- (d) P has at this point Εὐλογημένος ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης βασιλείας σου. Καὶ καθίσαντος τοῦ ἰερέως θυμιᾶ ὁ διάκονος κύκλφ τὴν ἀγίαν τραπέζαν καὶ τὸν ἰερέα. The gospel is read; the priest rises and says the prayer "Ελλαμψου. [P has no notice of the dismissal of the catechumens.]
 - (e) R is slightly different.

(d)

ELEVENTH CENTURY.

Έλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλάνθρωπε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας φῶς
ἀκήρατον, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμούς, εἰς τῆν τῶν εὐαγγελικῶν
σου κηρυγμάτων κατανόησιν. "Ενθες ἡμῖν
καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον,
ἶνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, τὴν πνευματικὴν πολιτείαν μετίλ-

θωμεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες. σὰ γὰρ εἶ ὁ ἀγιασμὸς καὶ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶναν. ᾿Αμήν.

SIXTEENTH CENTURY.

Καὶ ὁ διάκανος αὖθις· Πρόσχωμεν.

Kal τοῦ 'Αποστόλου πληρωθέντος, ἐκφωνεῖ δ ἰεοεύς:

Εἰρήνη σοί.

L

(a)

(3)

'Ο διάκονοι. Σοφία.

Καὶ ὁ χορὸς τὸ ᾿Αλληλονῖα, Ψαλμὸς τῷ Δαυτδ

Kal λαβών ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον καl τὸ θυμάαμα, πρόσεισι τῷ lepeî, λέγων

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ θυμίαμα.

Τοῦ δὲ leptus εὐλογοῦντος καὶ τὴν εὐχὴν εί-

Θυμίαμά σοι προσφέρομεν, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς ἀντικατάπεμψον ἡμῶν τὴν θείαν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, πάντοτε, νῦν κ.τ.λ. ᾿Αμήν.

θυμιξ ό διάκονος τήν άγιαν τράπεζαν γύρωθεν και τὸ ιερατείον δλον και τὸν άέρα. Και μετὰ τοῦτο, τὸ θυμιατήριον ἀποθέμενος, ξρχεται πρὸς

(a) H, B omit this and also the prayer in the offering of the incense.

(b) The language of this rubric is different in H and B, which read τὸν lepéa for τὸν dépa. After these words the prayer before the gospel, Ελλαμψον, follows in both, as in the Latin of Leo Thuseus; then the remainder of this τον lepéa, και ύποκλίνας αὐτῷ τὴν κεφαλήν, κρατῶν και τὸ ἀράριον σὐν τῷ ἀγίφ εὐαγγελίφ ἄκροις τοῖς δακτύλοις, δηλονότι ἐν ἐκείνφ τῷ τόπφ τῆς ἀγίας τραπέζης, λέγει:

Εὐλόγησον, δέσποτα, τον εὐαγγελιστὴν τοῦ ἀγίου 'Αποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ (τοῦδε).

'Ο δε lepeùs σφραγίζων αὐτόν, λέγει

Ο Θεός διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἀγίου ἐνδόξου 'Αποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ (τοῦδε) δῷη σοι ἡῆμα εἰς τὸ εὐαγγελίσασθαι τῷ εὐαγγελιζομένῳ δυνάμει πολλῆ.

Καὶ ὁ διάκονος είτων τὸ Αμήν, καὶ προσκυνήσας μετ' εὐλαβείας τὸ ἄγιον εὐαγγελιον, καὶ εξελθών διὰ τῶν ἀγίων θυρῶν, προπορευομένων καὶ λαμπάδων καὶ θυμιατῶν, έρχεται καὶ Ισταται εν τῷ ἄμβωνι ἢ ἐν τῷ τεταγμένψ τόπψ.

'Ο δὲ lepeùs Ιστάμενος ξμπροσθεν τῆς άγlas τραπέζης, και βλέπων πρὸς δυσμάς, ἐκφωνεί·

Σοφία. ορθοί. ακούσωμεν τοῦ αγίου : εὐαγγελίου.

rubric and the blessing on the reader.

- (c) In C we have o deira evappeliorths evappeliferai.
- (d) H, R add els έκπλήρωσυ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ ἀγαπητοῦ Τίοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 - (e) M, και θυμιαμάτων

I. (1)

L

L

(a)

L

L

ELEVENTH CENTURY.

Μετά δε τό εὐαγγελιον λέγει ό διάκονος. Εἴπωμεν πάντες. εξ όλης τῆς ψυχῆς

Κύριε Παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Έλέησον ήμας, ο Θεός, κατά το μέγα ελεός σου δεόμεθά σου, επάκουσον καὶ ελέησον.

- (1) The corresponding prayers in the Latin of Leo Thuscus may be seen in Morel, p. 55. The general order is different.
 - (2) Six lines are omitted in t. 10.

"Ετι δεόμεθα ύπερ αφέσεως των άμαρτιών τοῦ Δ. ἱερομονάχου καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῶ ἡμῶν ἀδελφότητος.

"Ετι δεόμεθα καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἐν τῆ ἀγία μονῆ ταῦτη.

Εύχη της έκτενους lkeolas.

Latin it is on page 55.

Κύριε ο Θεώς ήμων, την εκτενή ταύτην

(3) This prayer is found in each of the two liturgies of the Barberini codex, being numbered respectively H' and IO'. In Morel's

SIXTEENTH CENTURY.

Καὶ ὁ διάκονος. Ἐκ τοῦ κατὰ (τόνδε) ἀγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Καὶ ὁ Ιερεί ε. Πρόσχωμεν.

Τοῦ δὲ εὐαγγελίου πληρωθέντος, λέγει πρὸς τὸν διάκονον ὁ Ιερεύς:

Εἰρήνη σοι

Καὶ ὁ διάκονος έλθων έως των άγιων θυρων, ἀποδίδωσι τὸ ἄγιον εὐαγγέλιον τῷ lepeî. Εἰτα έν τῷ συνήθει τόπφ στὰς ἄρχεται οὕτως:

Είπωμεν πάντες, έξ όλης της ψυχης καὶ ἐξ όλης της διανοίας είπωμεν

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Ο διάκονος. Κύριε Παντοκράτωρ, ο Θεός των πατέρων ήμων, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέπσον.

- (a) Η, Β είρήνη σοι τῷ εὐαγγελιζομένω.
- (b) H, R omit this prayer. It is on page 56 of Morel's Latin.
- (c) H, R interpolate the following (but R omits the first clause).

"Ετι δεόμεθα ύπερ των εύσεβων και δρθοδόξων Χριστιανών.

"Ετι δεόμεθα ύπερ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμών (τοῦ δείνος).

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Ο διάκονος. Ἐλέησον ήμᾶς, ο Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

'Ο διάκονοι. "Ετι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ήμῶν, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας αὐτῶν καὶ τὸν Κύριον καὶ τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλέον συνεργῆσαι, κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πῶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Ο δε lepeds λέγει την εύχην ταύτην, μυστικώς.

Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, ut supra.

Έτι δεόμεθα ύπερ των άδελφων ήμων, των lepew, lepoμονάχων, καl πάσης της εν Χριστώ ήμων άδελφότητος.

"Ετι δεόμεθα ύπερ των μακαρίων και άειμνήστων κτητόρων της άγιας μονής ταύτης, και ύπερ πάντων των των προαναπαυσαμένων πατέρων, και άδελφων ήμων, των ενθάδε κειμένων και άπανταχοῦ όρθοδόξων.

"Ετι δεόμεθα ύπερ έλέους, ζωής, είρήνης, ύγιείας,

T.

L

L (c) L

ELEVENTH CENTURY.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ την σωτηρίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενη σου Υἰόν, καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὸν ἐαυτῶν αὐχένα· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας· ἔνωσον αὐτοὺς τῆ ἀγία σου καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία, καὶ συγκαταρίθμησον αὐτοὺς τῆ ἐκλεκτῆ σου ποίμνη·

Έκφώνως.

Ίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῦν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπες ὅνομά σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος.

"Οσοι κατηχούμενοι προέλθετε" οἱ κατη-

(1) Leo Thuscus, p. 56, Extra cancellos dicit. Nullus catechumenorum, sed soli fideles remaneant.

χούμενοι προέλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· μήτις τῶν κατηχουμένων. ὅσοι πιστοὶ ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

(1)

150.5

L

L

Εύχη πιστών α' μετά το άπλωθήναι το είλητον. Εύχαριστουμέν σοι, Κύριε ό Θεός των δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστῆναι καὶ νῦν τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσπεσείν τοίς οἰκτιρμοίς σου ὑπὲρ τῶν ήμετέρων άμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ αγνοημάτων πρόσδεξαι, ο Θεός, την δέησιν ήμῶν· ποίησον ήμᾶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἰκεσίας καὶ θυσίας αναιμάκτους ύπερ παντός του λαου σου καὶ ἰκάνωσον ήμας, οὖς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην, έν τῆ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ άγίου, ακαταγνώστως καὶ ἀπροσκόπτως, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίφ της συνειδήσεως ήμων, επικαλείσθαί σε έν παντί καιρφ και τόπφ' ίνα, είσακούων ήμων, ίλεως ήμεν είης έν τῷ πλήθει τῆς σῆς άγαθότητος.

- (2) Leo Thuscus: Sacerdos dicit orationem corporalis.
- (3) This is found in the Barberini codex, KA'.

SIXTEENTH CENTURY.

Κύριε ο Θεος ήμων, ο εν ύψηλοις κατοικών, ut supra.

'Ο χορός. 'Αμήν.

(a)

Μετά την εκφώνησιν λαμβάνει ο lepeds το είλητον, και κατά το σύνηθες εξαπλώνει.

(a) Η and R have simply και έξαπλοι τὸ είλητὸν ὁ ἱερεύς.

'Ο διάκονος. 'Όσοι κατηχούμενοι προέλθετε, ut supra.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Εύχη πιστών πρώτη μετά το άπλωθήναι το «Ιλητόν, ήν ο lepeds μυστικώς λέγει.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, ut supra.

(b) Ducas and Morel have προσέλθετε three times. This must be an error for προέλθετε.

ELEVENTH CENTURY.

'Ο διάκονοι. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, κ.τ.λ. Σοφία.

Έκφώνως.

"Οτι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

'Ο διάκονος.

ä

Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Εύχή πιστών β'.

Πάλιν καὶ πολλάκις σοὶ προσπίπτομεν καὶ σοῦ δεόμεθα, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὅπως ἐπιβλάψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν καθαρίσης ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος.

καὶ δώης ήμιν ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου· χάρισαι δέ, ὁ Θεός, τοῖς συνευχομένοις ήμιν προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς· δὸς αὐτοῖς πάντοτε μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύουσί σοι, ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι.

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, κ.τ.λ.

Σοφία.

Έκφων. Οπως ύπο τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν αναπέμπωμεν τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ αγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καί.

(1) This is numbered KB' in the Barberini codex.

SIXTEENTH CENTURY.

Κόχομένου τοῦ lepéws, ὁ διάκονος λέγει τὰ εlρηνικά, εl έστιν, έξω τοῦ άγιου βήματος έν τῷ συνήθει τόπω.

"Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

'Ο διάκονος. 'Υπέρ τῆς άγίας μόνης ταύτης κ.τ.λ. as on page 110, four petitions.

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβοῦ, κ.τ.λ.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Ο διάκονος. Σοφία.

'Ο Ιερεύς έκφώνως. "Ότι πρέπει σοι, κ.τ.λ.

(a) H and R omit the elphrund.

(b) This direction also is omitted in H and R, who simply give the 'Αντιλαβοῦ and Σοφία.

(c) The rubric in the Latin states that here they pass to the table of prothesis, and from thence to the altar: three deacons carrying the patens and the breads, the rest carrying 'Ο χορός. 'Αμήν.

Εύχη πιστών δευτέρα ήν δ lepeds μυστίκώς λέγει.

Πάλιν καὶ πολλάκις, ut supra.

Εύχομένου τοῦ lepéws ὁ διάκονος λέγει τὰ είρηνικὰ έξω τοῦ άγίου βήματος.

'Ο lepeds έκφώνως. ''Οπως ύπο του κράτους σου, ut supra.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Μετά την έκφώνησιν λέγει την ευχήν καθ' ἐαυτόν, και οι μεν ψάλται ψάλλουσιν τον χερου-

the chalices, all singing the Cherubic hymn. This hymn is given in Dr Daniel, Mr Hammond and the Roman edition thus.

Μετά την έκφώνησιν οι ψάλται ψάλλουσι τον χερουβικόν υμνον.

Οι τὰ Χερουβίμ μυστικώς είκονίζοντες και τῆ ζωστοιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ύμνον άδοντες κάσαν

16

L

(b)

(c)

(1) L

(3)

ELEVENTH CENTURY.

Εύχη ήν ποιεί ὁ lepeds καθ' έαυτόν, τοῦ χερουβικοῦ ἀδομένου.

Ουδείς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι ἡ προσεγγίζειν ἡ λειτουργεῖν σοι, Βασιλεῦ τῆς δόξης τὸ γὰρ διακονεῖν σοι μέγα καὶ φοβερόν, καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀλλ' ὅμως, διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμετρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος, καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς Δεσπότης τῶν ἀπάντων σὰ γὰρ μόνος, Κύριε ὁ Θεὸς

(1) 1. 10 has εὐχή ήν εθχεται καθ έαυτον ο lepeus.

This is the rubric in the Latin (p. 65). Pro januis cancellorum a dextris et sinistris unusquisque dicit orationem mysteriorum in silentio, introcuntes ad sanctam mensam. Oratio quam facit pro se sacerdos dum cherubim (sic) hymnus a populo decantatur.

(2) This is numbered IB' in the Barberini S. Basil, but it has been altered for doctrinal purposes. μενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ Κύριος καὶ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος ἄγιος καὶ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ τοίνυν δυσωπῶ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ ἰκάνωσόν με τῷ δυνάμει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστήναι τῷ ἀγία σου ταύτη τραπέζη καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἄγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον αίμα. σοὶ γὰρ προσέρ-

ήμων, δεσπόζεις των επουρανίων καὶ των

έπιγείων, ο έπὶ θρόνου Χερουβικοῦ ἐποχού-

15. B

- (3) Β. δυνάμεσιν άπρόσιτον.
- (4) Β. την σην άφατον φιλανθρωπίαν.
- (5) $-\dot{\eta}\mu\hat{\imath}\nu$. B.

[A quire is missing here from r. 10. I have however taken my notes of the rubrics from the corresponding parts of the Liturgy of S. Basil as contained in that MS.]

- (6) μόνος, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, Β.
- (7) και καθάρισον...πονηράς, Β.
- (8) $-\kappa a l d \chi \rho a \nu \tau o \nu B$.
- (9) σοί γάρ κλίνω, Β.

SIXTEENTH CENTURY.

βικόν υμνον, ὁ δὲ διάκονος προσελθών τῷ lepei μετὰ θυμιάματος θυμιά τὴν άγιαν τράπεζαν σταυροειδώς κύκλω, και τὸ lepareion, και τὸν lepéa. και μετὰ τοῦτο Ισταται ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ lepéus εὐλαβώς.

την βιωτικήν άποθώμεθα μέριμναν, ώς τον βασιλέα των δλων ύποδεξάμενοι, ταις άγγελικαις άοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. 'Δλληλοόϊα, 'Δλληλοόϊα, 'Αλληλοόϊα.

(a) Η λέγουσε καὶ αὐτοὶ τὸν χερ. ὑ. Β λέγουσε καὶ αὐτοὶ ὁ ἰερεὺς καὶ ὁ διάκονος. They proceed

Είτα λαβών ὁ διάκονος τὸν βυματέν καὶ βυμα

Είτα λαβών ὁ διάκονος τὸν θυμιατόν, καὶ θυμί-

Εύχη ην λέγει ο lepeds μυστικώς του χερουβικου άδομένου.

Ουδείς άξιος, ut supra. 'Αμήν.

Πληρωθείσης δε της ευχής, εθχονται όμου τον χερουβικόν υμνον και τον ν' ψαλμον μυστικώς.

παρ' αύτοῦ, θυμιῷ τὴν ἀγίαν τράπεζαν γύρωθεν, καὶ τὸ Ιερατεῖον δλον, καὶ τὸν Ιερέα· λέγει δὲ καὶ τὸν πεντηκοστόν, καὶ τροπάρια κατανυκτικά ὅσα καὶ βούλεται, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ιερέωι, καὶ ἀπέρχονται ἐν τῷ προθέσει, ut supra.

M notes that they adore three times whilst they are saying the Cherubic hymn.

SIXTEENTH CENTURY.

δεξιβ αύτοῦ ένλ δακτύλφ τό θυμιατήριον, και διερχόμενοι τόν ναόν εθχονται άμφότεροι ύπερ πάντων λέγοντες:

Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς πάντων ήμων ἐν τῆ βασιλεία αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Καὶ πολλάκις τοῦτο λέγουσιν ξως αν πληρωθή ἡ μεγάλη εἴσοδος' εἰσερχόμενοι δὲ τὸ ἄγιον βῆμα λέγουσιν'

των [καθ' έαυτούς Β], και λέγοντες.

Πάντων ἡμῶν μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς κ.τ.λ.

(a) For this H and R have

Είσελθών δὲ ὁ διάκονος ἔνδον τῶν άγιων θυρῶν, Ισταται ἐν τοῖς δεξιοῖς. Καὶ μέλλοντος τοῦ Ιερέως είσελθεῖν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ διάκονος:

Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου ἐν τῆ βασιλεία αὐτοῦ.

Και ο ιερεύς πρός αὐτόν.

Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τῆς Ιεροδιακονίας σου έν τή βασιλεία αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν.

Καὶ ὁ μὲν ἰερεὺς ἀποτίθησι τὸ ἄγιον ποτήριον ἐν τŷ ἀγία τραπέζη τὸν δὲ ἄγιον δίσκον λαβῶν ἀπὸ τῆς τοῦ διακόνου κεφαλῆς, ἀποτίθησι καὶ αὐτὸν τŷ ἀγία τραπέζη, λέγων

'Ο εὐσχήμων 'Ιωσὴφ, κ.τ.λ.

[R adds dλλά τριήμερος ανέστης, Χριστέ ὁ Θεός, παρέχων τῷ κόσμω τὸ μέγα έλεος. M has the words of the deacon and priest with simpler rubrics.]

After which they proceed

'Εν τάφφ σωματικώς, έν άδου δέ μετά ψυχής, κ.τ.λ. as above, p. 109.

'Ως ζωηφόρος, ως παραδείσου ώραιότερος δντως και παστάδος πάσης βασιλικής αναδέδεικται λαμπρότερος, Χριστέ, ο τάφος σου, ή πηγή τής ήμων αναστάσεως.

(b) Morel's copy interposes here εἶτα ὁ διάκονος πάλιν πρὸς τὸν ἰερέα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας λέγει, Μνήσθητί μου δέσποτα ἄγιε τοῦ ἀμαρτωλοῦ. καὶ ὁ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

B

(c)

Είτα ὁ Ιερεύς άποτιθείς τὰ άγια λέγει.

'Ο εὐσχήμων 'Ιωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελών τὸ ἄχραντόν σου σῶμα, σινδόνι καθαρὰ εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν, ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο.

Είτα άποτίθησι τὰ καλύμματα ὁ lepeùs ἀπὸ τοῦ lepoù δίσκου καὶ τοῦ ἀγίου ποτηρίου, τὸν δὲ ἀέρα

lepeús. Μνησθείη σου Κύριος ὁ Θεός, ἐν τῷ βασιλεία αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν. εἶτα ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς τὸ ἄγιον ποτήριον ἐν τῷ lepậ τραπέζη, ἐπιλέγων καὶ τὸ τροπάριον τόδε. 'Ο εὐσχήμων.

There is a curious direction in an early printed copy given by Goar, and from him by Daniel, directing the priest in the great entrance to be careful not to touch with his foot the sick people who might be lying on the floor of the church: he must pray for them.

(c) The Rubric in H and R is similar, adding however that the priest places the discus and cup ἐν ἐνὶ μέρει τῆς ἀγίας τραπέζης. The directions up to the petition εθξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα ἄγιε in H are these.

Καὶ λαβών τον θυμιατον έκ των τοῦ διακόνου χειρών, θυμιὰ τὰ ἄγια τρίς, λέγων

Τότε ανοίσουσιν έπι τὸ θυσιαστήριον σου μόσχους.

Καὶ ἀποδούς τὸν θυμιατόν, καὶ χαλάσας τὸ φελώνιον, κλίνας τε τὴν κεφαλήν, λέγει πρὸς τὸν διάκονον

Μνήσθητί μου, άδελφε και συλλειτουργέ.

Και δ διάκονος πρός αὐτόν

Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τῆς Ιερωσύνης σου ἐν τῷ βασιλεία αὐτοῦ.

Είτα ὁ διάκονος ὑποκλίνας και αὐτὸς τὴν κεφαλήν, κρατῶν ἄμα και τὸ ὡράριον τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς, λέγει πρὸς τὸν ἰερέα.

Εθξαι ύπερ εμού, δέσποτα άγιε.

R repeats ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ before the

(a)

τών ἐπικαλουμένων σε ἐν όλη καρδία, πρόσδεξαι καὶ ήμων των άμαρτωλών την δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίφ, καὶ ἰκάνωσον ήμας προσενεγκεῖν σοι δώρά τε καὶ θυσίας πνευματικός, ύπερ τών ήμετέρων άμαρτημάτων και των του λαού αγνοημάτων και καταξίωσον ήμας ευρείν χάριν ενώπιών σου, τοῦ γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον την θυσίαν ήμων, και έπισκηνώσαι τὸ Πνευμα της χάριτύς σου το αγαθον εφ' ήμας, και επι τα προκείμενα δώρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαύν σου.

O Bidroves.

'Αντιλαβοῦ, σώσον, ἐλέησον.

- Την ημέραν πάσαν τελείαν, άγίαν, είρηνικήν καὶ αναμάρτητον, παρά τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. (1)
- Συγγνώμην καὶ άφεσιν των έμαρτιων καὶ τῶν πλημμελημάτων ήμῶν, παραὶ τοῦ Κυρίου αλτησώμεθα.
 - Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς
 - (1) I. 10 adds here (see above) dyyeher elphyns, ε.τ.λ., as does L.
 - (2) The Liturgy from this point follows

ήμων, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμφ, παρὰ τοῦ Κυρίου αλτησώμεθα

Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνη καὶ μετανοία ἐκτελέσει, παρά τοῦ Κυρίου αλτησώμεθα.

Χριστιανά τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ανώδυνα, ανεπαίσχυντα, είρηνικά, καὶ καλήν επολογίαν την έπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα.

L

Τής παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης δεσποίνης ήμων θεοτόκου καὶ αειπαρθένου Μαρίας, μετά πάντων των άγίων μνημονεύσαντες, ξαυτούς, καὶ άλλήλους, καὶ πάσαν την ζωήν Χριστή τή Θεή περεθώ μεθα.

'Εκφώνως'

Διά των οἰκτιρμών τοῦ μονογενούς σου Υίου, μεθ ου ευλογητός ε, σον το παναγίω, καὶ ἀγαθώ, καὶ ζωοποιώ σου Πνεύ-HATL VÛV KAL del, KAL ELS TOÙS ALEVAS TEN αἰώνων.

'Ο ίερεύς. Εἰρήνη πασιν.

closely the second liturgy of the Barberini codex.

SIXTEENTH CENTURY.

Ο διάκονος. Αντιλαβού. 'Ο χορός. Κύριε, ελέησον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν. 'Ο χορόε. Παράσχου, Κύριε. "Αγγελον εἰρήνης.

Συγγνώμην.

(a)

Τὰ καλὰ καὶ.

Τὸν ὑπόλοιπον. Χριστιανά τα τέλη. Τής παναγίας. 'Ο χορός. Σοί, Κύριε.

'Ο lepeds έκφώνως. Δια τών οἰκτιρμών, ut supra.

'Ο lepeis. Εἰρήνη πᾶσιν.

(a) The words Παράσχου, Κύριε are repeated after each invitation from the priest.

(1)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

Ευχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ. 'Ο lepeùs κλίνας ἐπεύχεται.

"Αξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου. Σὰ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀεὶ ὧν, ὡσαύτως ὧν σὰ καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον. Σὰ ἐκ τοῦ μὴ ὅντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες, καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν, καὶ οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν ἔως ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες, καὶ τὴν βασιλείαν ἐχαρίσω τὴν μέλλουσαν. Ὑπὲρ τούτων ἀπάντων εὐχαριστοῦμέν σοι, καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἰῷ, καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγίῳ,

- (1) 1. 10 fails us here.
- (2) Leo Thuscus adds that the subdeacons

ύπερ πάντων ων ισμεν καὶ ων οὐκ ισμεν, των φανερων καὶ ἀφανων εὐεργεσιων σου των εἰς ἡμῶς γεγενημένων. Εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπερ τῆς λειτουργίας ταύτης, ἢν εκ των χειρων ἡμων δέξασθαι κατηξίωσας, καίτοι σοι παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβίμ, καὶ τὰ Σεραφὶμ ἐξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά,

'Εκφών. Τον ἐπινίκιον υμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα,

'Ο λαός. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κήριος Σαβαώθ.

(2)

(d)

'Ο δε lepeds κλίνας επεύχεται

Μετά τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλάνθρωπε, βοῶμεν καὶ

here say "quicunque estis fideles, orate."

(3) B. omits µakaplur.

SIXTEENTH CENTURY.

ι) 'Ο χορός. Έχωμεν προς τον Κύριον.

Ο Ιερεύε. Ευχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.

'Ο χορός. "Αξιον καὶ δίκαιον ἐστὶ προσκυνεῖν Πατέρα, Υίόν, καὶ ἄγιον Πνεύμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

'Ο lepeds κλινόμενος έπεύχεται μυστικώς.

"Αξιον, καὶ δίκαιον, σὲ ὑμνεῖν, ut supra. 'Εκφώνως.

Τον ἐπινίκιον υμνον ἄδοντα, βοώντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα,

'Ο χορός.

"ΑΓιος, ἄΓιος, ἄΓιος, Κήριος ΣαΒαώθ,

- (a) Modern editions have Exouer.
- (b) R has only discov kal dikator.
- (c) H and B have more simply, Ἐνταῦθα πάλιν λαβών ὁ διάκονος τὸν ἀστερίσκον ἐκ τοῦ

πλήρης ὁ ογρανός καὶ ή ΓΑ Δόξης σογ. 'Ωςαννά ἐν τοῖς ἡψίςτοις· εγλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κγρίογ· ἀςαννά ἐν τοῖς ἡψίςτοις.

Ο διάκονος δε λαμβάνει τον άστερίσκον, και ποιεί σταυροειδώς έπι τοῦ άγιου δίσκου, και, σπογγίσας αὐτὸν έπι είλητοῦ και άσπασάμενος, τίθησιν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀέρος. εἶτα μεταβαίνει έν τῷ δεξιῷ μέρει, και ῥιπίξει ἐπάνω τῶν ἀγιων μετὰ ῥιπιδίου εὐλαβώς. εἰ δε οὐκ ἔστι ῥιπίδιον, ποιεί τοῦτο μετὰ καλύμματος. ἐπεύχεται μυστικώς ὁ ἰερεύς.

Μετα τούτων, ut supra, usque ad εἰπών.

άγίου δίσκου, ποιεί σταυρού τύπον ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀποτίθησιν.

'Ο δε lepeds επεύχεται μυστικώς.

λέγομεν Αγιος εἶ καὶ πανάγιος, σύ, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγανογενής δοῦναι, ἔνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

*Ος ελθών καὶ πάσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἐαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβών ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας, καὶ εὐλογήσας, ἀγιά-

σας, κλάσας, έδωκεν τοις άγιοις αὐτοῦ μαθηταις και ἀποστόλοις, εἰπών

Έκφών. Λάβετε, φάγετε τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, εἰς ἄφεσιν αμαρτιῶν.

Μυστικώς. 'Ομοίως καὶ τὸ ποτήριον μετά τὸ δειπνήσται, λέγων'

Έκφών. Πίετε έξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο Ιερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

Μεμνημένοι τοίνυν της σωτηρίου ταύτης

(1) ξκλασεν και ξδωκεν, B. These words of institution seem to have been adopted from the Barberini S. Basil.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο lepeds κλίνει την κεφαλήν και αίρων την δεξιάν αύτοθ μετά εύλαβείας εύλογει τον ἄγιιν άρτον, έκφώνως λέγων

> Λάβετε, φάγετε τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο χορός. 'Αμήν.

(I)

(C)

(c)

Ο δε διάκονος άπτόμενος τοῦ ίδιου ώραρίου, δείκνυσι σύν τῷ lepei και αὐτός τόν ἄγιον δίσκονὁμοίως και ἐπὶ τοῦ ἀγίου ποτηρίου. ὡσαύτως και ὅταν ἀναφωνεί ὁ lepeús, Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν.

'Ο Ιερεύς μυστικώς'

- (a) Η has simply εκφώνως. R εκφώνησις.
- (b) The MS. C has τοῦτο γάρ.
- (c) Η and R have this, Τούτου δε λεγομένου, δεικνύει τῷ lepel ὁ διάκονος τὸν ἄγιον δίσκον, κρατών και τὸ ὡράριον τοις τρισί δακτύλοις τῆς δεξιάς ὁμοίως και ὅταν λέγει ὁ lepeds τὸ Πίετε ἐξ αὐτοῦ κάντες, συνδεικνύει και αὐτὸς τὸ ἄγιον κοτήριον.
 - (d) H and B ἐκφώνως οτ ἐκφώνησις.
 - (e) The MS. C has τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ ποτήριον

'Ομοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων'

'Εκφώνως ο lepeis, την χειρα έχων άνωθεν μετά (σ εύλαβείας και εύλογών, λέγει

Πίετε εξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο ἐστὶ τὸ αξμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν άμαρτιῶν.

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο lepeds κλίνας την κεφαλήν, επεύχεται μυστικώς

Μεμνημένοι τοίνυν της σωτηρίου ταύτης

τοῦ αἴματός μου, καινῆς και αίωνίου διαθήκης, μυστήριον πίστεως, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν και πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. Then the μεμνημένοι, which is followed immediately by the words ᾿Ανανεύσας οῦν και τρίτον τὰ δῶρα σφραγισάμενος λέγει: Και ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον...και τὸ ἐν τῷ ποτηρίω...μεταβαλών... ὥστε γενέσθαι, as below, p. 130.

(f) H has simply ο lepeds επεύχεται.

L

ELEVENTH CENTURY.

ἐντολής καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας,

Έκφών. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα,

'Ο λαός. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν.

'Ο lepeds κλίνας έπεύχεται'

Ετι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην

καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἰκετεύομεν Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δώρα ταῦτα:

Kal ανιστάμενος σφραγίζει τρίς τὰ άγια δώρα λέγων

Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σωμα τοῦ Χριστοῦ σου,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

SIXTEENTH CENTURY.

έντολής, καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τής τριημέρου ἀναστάσεως, τής εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τής ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τής δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας.

Έκφώνως.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντα.

'Ο γορός.

Σε ύμνουμεν, σε εύλογουμεν, σοι εύχαριστουμεν, Κύριε, και δεόμεθά σου, δ Θεός ήμων.

'Ο lepeds πάλιν κλίνας την κεφαλήν, έπεύχεται μυστικώς

Έτι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἰκετεύομεν Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα.

. . . Ο διάκονος άποτίθησι το βιπίδιον δπερ έκράτει,

- (a) Η has simply ὁ lepeùs ἐπεύχεται.
- (b) R prefixes $\Sigma \tau i \chi$. here.
- (c) Η and Β interpose και πάλιν Κύριε, δ τὸ πανάγιον, κ.τ.λ.

η κάλυμμα, και ξρχεται έγγύτερον τῷ lepeî, και προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρὶς ξμπροσθεν τῆς ἀγίας τραπέζης, και εὐχόμενοι καθ ἐαυτοὺς τὸ Ο Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ λέγουσι μυστικῶς τοἰς.

Κύριε, ο το πανάγιον στου Πνεθμα εν τἢ τρίτη ὧρα τοῦς ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο, ᾿Αγαθέ, μὴ ἀντανέλης ἀφ᾽ ἡμῶν.

Καὶ τό, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.

Είτα, την κεφαλήν κλίνας, ο διάκονος δείκνυσι σύν τῷ ὡραρίφ τὸν ἄγιον ἄρτον καὶ λέγει μυστικῶς Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἄγιον ἄρτον.

Kal ὁ lepeùs ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρὶς τὰ ἄγια δῶρα, λέγων μυστικῶς

Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου,

'Ο διάκονος, 'Αμήν.

Kal, Μή ἀπορμίψης με ἀπό τοῦ προσώπου σου και τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγιον μη ἀντανέλης ἀπ' έμοῦ.

Καὶ αδθις τό, Κύριε, ὁ τὸ πανάγιον, κ.τ.λ.

ىد دى. 1

(c)

4

(b)

(c)

(d)

(e)

ELEVENTH CENTURY.

'0 Ιερεύτ. Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ,
 τίμιον αἶμα τοῦ Χριστοῦ σου,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

L

L

(a)

I.

'0 lepets. Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγίφ.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο λερεύς κλινόμενος έπεύχεται'

"Ωστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παββησίαν

B has here, as well as below, μεταβαλών...
 τῷ ἀγίψ. [The modern language seems to be

την πρός σέ, μη είς κρίμα, η είς κατάκριμα.

Έτι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην λατρείαν, ὖπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, καὶ παντὸς δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

Έκφών. Έξαιρέτως της παναγίας, άχράντου, ύπερευλογημένης δεσποίνης ήμων, θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας:

nearly identical with that of the Barberini codex.]

SIXTEENTH CENTURY.

Καὶ αδθις ὁ διάκονος,

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἄγιον ποτήριον.

'Ο δε Ιερεύς εύλογων, λέγει

Το δε εν τῷ ποτηρίφ τούτφ, τίμιον αίμα τοῦ Χριστοῦ σου,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

Kal αδθις ο διάκονος δεικνύων μετά τοῦ ώραρίου ἀμφότερα τὰ ἄγια, λέγει

Εὐλόγησον, δέσποτα.

'Ο δε lepeùs εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρὸς ἀμφότερα τὰ ἄγια, λέγει'

Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγίῳ.
'Ο διάκονος. 'Αμήν, 'Αμήν, 'Αμήν.

Kal την κεφαλην υποκλίνας ο διάκονος τῷ ίερεῖ κal είπων τό,

(a) + rà dupbrepa B.

(b) Η adds μπίζει τα άγια.

(c) Η interposes here 'Ο δε διάκονος θυμιά την άγιαν τράπεζαν γόρωθεν, και μνημονεύει ὧν βούλεται ζώντων και τεθνεώτων. The MS. C has this, και θυμιών τὰ άγια και τὰς χείρας εἰς ὕψος αίρων, Μνήσθητί μου, άγιε δέσποτα, τοῦ άμαρτωλοῦ,

μεθίσταται έν φ πρότερον Ιστατο τόπφ, λαβών και τὸ ριπίδιον αδθις, ώς τὸ πρότερον.

'Ο δε lepeds επεύχεται μυστικώς

"Ωστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, ut supra.

"Ετι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην λατρείαν, ut supra.

'Ο Ιερεύς έκφώνως.

Έξαιρέτως τής παναγίας, αχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας·

'Ο χορὸς ψάλλει "Αξιόν ἐστιν ώς ἀληθώς μακαρίζειν σὲ τὴν θεοτόκον, ἢ τὸ τῆς ἡμέρας.

ο lepeds έκφωνεῖ, λέγων.

(d) C adds here the Χαῖρε κεχαριτωμέτη, as in the Rossano S. Mark, and mentions τῶν τιμίων ἀσωμάτων, ἐπουρανίων δυνάμεων before the Baptist.

(e) H omits these two lines. R gives the

17-2

(a)

(b)

(1)

ELEVENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. Τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.

'Ο δε ιερεός κλινόμενος επεύχεται.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ· τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τοῦ ἀγίου (τοῦ δεῖνος), οῦ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου, ὧν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός· καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ψυχῶν τῶν προκε-

κοιμημένων δούλων σου, σήλβεστρου ίερομονάχου, θωμαϊς πρεσβυτέρου, ματθαίου,

'Ενταθθα μνημονεύει οθς θέλει

καὶ ἀνάπαυσον αὐτούς, ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος

Ετι προσφέρομέν σοι την λογικήν ταύτην

SIXTEENTH CENTURY.

Ο διάκονος θυμιά γύρωθεν την άγιαν τράπεζαν και τὰ δίπτυχα. τών τε κεκοιμημένων και ζώντων βούλεται μνημονεύει. Ο δε lepeds κλινόμενος εδχεται μυστικώς.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ· τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων· τοῦ ἀγίου (τοῦ δεῖνος) οὖ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν σου ἀγίων, ὧν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεύς· καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου.

Ενταθθα ὁ Ιερεύς μνημονεύει ων θέλει και ζώντων και τεθνεώτων.

μακαρισμός thus. Σε την θεοτόκον την αειμακάριστον και παναμώμητον, και μητέρα τοῦ Θεοῦ ήμῶν την τιμωτέραν τῶν Χερουβίμ, και ἐνδοξότεραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ, την αδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, την δντως θεοτόκον, σὲ μεγαλύνομεν.

- (a) See the note (c), p. 131. H has here simply 'Ο διάκονος μνημονεύει τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.
 - 'Ο δὲ Ιερεύς ἐπεύχεται.
 - (b) dylwr erbogwr. H, R.

Υπερ ζώντων λέγει. Υπερ σωτηρίας, επισκέψεως, αφέσεως των αμαρτιών τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (τοῦ δεῖνος).

Υπέρ τεθνεώτων λέγει. Υπέρ αναπαύσεως καὶ αφέσεως της ψυχης τοῦ δούλου σου (τοῦ δείνος) ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἔνθα ἀπέδρα λύπη, στεναγμός. 'Ανάπαυσον αὐτήν, ὁ Θεὸς ήμῶν, καὶ ανάπαυσον αὐτήν, ὁπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπῆς, κ.τ.λ.

"Ετι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, κ.τ.λ.

- (c) H omits all to the words sai drámausor. Ragrees with Ducas.
- (d) The codex P introduces the following: [ὑπὲρ] Ἰωσὴφ τοῦ ἀγιωτάτου και οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, Φιλοθέου ᾿Αλεξανδρείας, Μάρκου ᾿Αντιοχείας, Θεοφίλου Ἱεροσολυμῶν καὶ ὑπὲρ του προσκομίζοντος τὰ ἄγια δῶρα Κυρίφ τῷ Θεῷ τοῦ δεῖνος, τοῦ ἐντιμωτάτου ἰερέως, τῶν συμπαρόντων ἰερέων, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου...ὑπὲρ σωτηρίας, κράτους, νίκης καὶ διαμονῆς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν, τῆς εὐσεβεστάτης καὶ

λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγνεία καὶ σεμνῆ πολιτεία διαγόντων, ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον, ἴνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῆ γαλήνη αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι.

(1)

(1) The words ὑπὲρ τῶν ἐν δρεσω και σπηλαίοις και ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς and τῆς φιλοχρίστου βασι-Μσσης have disappeared here from the older Έκφών. Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐπισκόπου ήμῶν (τοῦ Δ.), ὅν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Ο διάκονος. Τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

'Ο δε Ιερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

Μνήσθητι, Κύριε, της πόλεως, εν ή παροικουμεν, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει κατοικούντων εν αὐταίς.

version (see p. 92).

(2) In L the prayer is for the Archbishop.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο μεν διάκονος επιστρέφει πρός την θύραν τοῦ ἀγίου βήματος, κρατῶν τὸ ὡράριον τοῖς τρισίν ἄκροις δακτύλοις, καὶ λέγει*

Καὶ πάντων καὶ πασών.

'Ο δὲ χορὸς ψάλλει· Καὶ πάντων καὶ πασῶν. 'Ο lepeùs ἐκφωτεῖ·

Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῦνος), δν χάρισαι, κ.τ.λ.

Και ο διάκονος πρός τη θύρα στάς, λέγει

Τοῦ (δείνος) πανιερωτάτου μητροπολίτου

φιλοχρίστου δεσποίνης 'Τπομονής μοναχής και τής εὐσ. και φιλοχρίστου δεσποίνης Εὐγενίας μοναχής, τῶν εὐ. και φ. βασιλέων ἡμῶν 'Ιωάννου και Μαρίας' ὑπὲρ εἰρήνης.... τοῦ σύμπαντος κόσμου και τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν' ὑπὲρ λυτρώσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν αἰχμαλώτων, εὐοδώσεως και ἐνισχύσεως τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, σωτηρίας τοῦ περιεστῶτος λαοῦ και πάντων και πασῶν. και δὸς ἡμῶν ἐν ἐνὶ στόματι, ut supra. The names fix the date of the liturgy between 1426 and 1448.

(a) H, R omit six lines.

(b) του πατριάρχου. Η, R. R adds a note έδν εν κοινωνία τής παλαιάς 'Ρώμης, σημείωσαι τὸ είρημένον ἐν τῷ ἀρχῷ, i.e. τοῦ τής 'Ρώμης ἀρχιερέως

ή ἐπισκόπου, ὅστις αν ή.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ άγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως (τοῦ δεῖνος).

Υπέρ σωτηρίας των εύσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ήμων, καὶ πάντων καὶ πασων.

'Ο χορός. Καὶ πάντων καὶ πασών.

'Ο δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς'

Μνήσθητι, Κύριε, της πόλεως, εν ή παροικούμεν, κ.τ.λ.

πρώτως δεί μνημονεύει». είτα και τοῦ ίδιου Ἐπισκόπου και Πατριάρχου, ἐὰν καθολικοί ὧσιν είδὲ αὐτῶν ἔτερος ἡ ἐκάτερος σχισματικοί είτε αἰρετικοί, μηδεμία αὐτῶν γένοιτο ἀνάμνησις.

(c) Instead of the next six lines H, R have Εἶτα μνημονεύει ὁ αὐτὸς τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

In L we have the following; Post hanc sacerdotis pronunciationem, diaconus qui sanctum evangelium dicit, acutiori voce profert, si fuerit aliqua magna festivitas: NICOLAI sanctissimi et universalis papæ longa sint tempora; Eleutherii Alexandriæ, Cyrilli Antiochiæ, Leontii Hierosolymorum longa sint tempora. Then

)

L (c)

L

	ELEVENTH	CENTURY.	
L	Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούν-	O diáxoros.	(1)
	των, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων,	. Πάντων των άγίων μνημονεύσαντες, έτι	
	καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν.	καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.	
L	-Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούκτων,	Υπέρ των προσκομισθέντων καλ άγιας	L
	καὶ καλλιεργούντων εν ταῖς άγίαις σου εκ-	σθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεη-	
	κλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων καὶ	θωμεν	
	έπὶ πάντας ήμῶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον	. Όπως ο φιλάνθρωπος Θεός ήμων, ο	L
L	Έκφών. Καὶ δὸς ήμῦν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ	προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερ-	
	μιφα καρδία δοξάζειν και ανυμινείν το πάντι-	ουράνιον καὶ νοερον αύτοῦ θυσιαστήριαν, εἰς	(2)
	μον καὶ μεγαλοπρεπές ὅνομά σου, τοῦ Πα-	οσμήν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψη ήμιν τήν	
	τρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,	χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ άγίου Πνεύματος,	
	νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.	δεηθῶμεν.	
L	Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ	Υπέρ τοῦ ἡυσθηναι ήμῶς ἀπὸ πάσης	L
	καὶ Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ μετά	θλώψεως, ὀργῆς, κ.τ.λ.	
	πάντων ὖμῶν.	'Ο lepeds κλίνας έπεύχεται'	L
	 B had here ὁ διάκονος πάντων τῶν ἀγίων which has reappeared since. 	(2) 1. 10 recommences here.	
	SIXTEENTH	CENTURY.	
L	Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, κ.τ.λ.	Καὶ ὁ διάκονος έξέρχεται εί έστιν. εί δ' ούχ, δ	(c)
L	Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων,	lepeus· και σταs έν τῷ συνήθει τόπφ, λέγει·	
(a)	к.τ.λ.	Πάντων των άγίων μνημονεύσαντες, κ.τ.λ.	L
L	'Εκφώνως. Καὶ δὸς ἡμῖν, κ.τ.λ.	'Ο χορότ. Κύριε, ἐλέησον.	(d)
	'Ο χορόs. ''Αμήν.	'Ο διάκονος. Υπέρ των προσκομισθέντων.	L
(b)	'Ο Ιερεύς επιστρέφει πρός τη θύρα και εύλογων	'Ο διάκονος. "Όπως ο φιλάνθρωπος.	L
	λέγει έκφώνως Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη, κ.τ.λ.	'Ο διάκονος. Υπέρ τοῦ ρυσθήναι.	L
L	'Ο χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.	'Ο Ιερεύς έπεύχεται μυστικώς'	
	the prayers for the priest who celebrates, and for the king, pro imperio in victoria et perseverantia piissimorum et in Christo delectorum imperatorum N. et N. Alexii magni imperatoris et Porphyrogeniti et pro pace et bono statu totius mundi et sanctarum ecclesiarum. Et pro redemptione fratrum nostrorum captivorum: et pro ea que Christum diligit militia	πάσαις κακώσεσι συνεχομένων χριστιανών άδελ- φών ἡμών, και έλέησον αύτων ως άγαθὸς και φιλάνθρωπος. Μνήσθητι, Κύριε, και τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος (as on p. 92, note c), και μηδένα ἡμών καταισχύνης τών κυκλουμένων τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον. (b) The movement of the priest is not en- joined in H or R.	
	et me unimousis filalibra Deminera Januara	(a) H and R 'O 2) Reference harden warele	

et pro universis fidelibus Dominum deprece-

(a) C adds μυήσθητι, Κύριε, και πάντων των έν

πειρασμοίς και έν νόσοις και έν κινδύνοις και έν

(c) H and B 'O de didnores habir naiper

παρά του lepéws, και έξελθών, και στάς έν τῷ

(d) This is repeated at each invitation.

συνήθει τόπφ, λέγει

(2)

T.

L

L

ELEVENTH CENTURY.

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἀπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, Δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἰκετεύομεν. Καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης, μετὰ καθαροῦ συνειδότος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων; εἰς Πνεύματος ἀγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα.

'Ο διάκονοι. 'Αντιλαβού, σώσον, έλέησον, κ.τ.λ.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, κ.τ.λ.

)

"Αγγελον εἰρήνης, πιστον όδηγόν, κ.τ.λ.

Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν, κ.τ.λ.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς, κ.τ.λ.

Τον υπόλοιπον χρόνον, κ.τ.λ.

(1) The first two petitions were in B.

Χριστιανά τὰ τέλη της ζωης ημών, ἀνώδυνα, κ.τ.λ.

Την ένότητα της πίστεως καὶ την κοινωνίαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἐαυτούς, καὶ ἀλλήλους, καὶ πάσαν την ζωήν ήμων Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

THE RESERVE OF THE PARTY OF

Έκφώνως.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσωστα, μετὰ παρβησίας ἀκατακρίτως τολμῶν ἐπικαλεῖσθαι σέ, τὸν ἐπουράνιον Θεών, Πατέρα καὶ λέγειν

'O hads. MATEP HAWN O'EN TOIC.

'Ο lepeis έκφών. 'Ότι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοῦς αἰώνας τῶν αἰώνων.

Εἰρήνη πασιν.

'Ο διάκονοι. Τας κεφαλας ήμων τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο lepeds κλίνας ἐπεύχεται.

(2) r. 10 omits this.

SIXTEENTH CENTURY.

Σοί παρακατατιθέμεθα, ut supra.

[The εἰρηνικὰ are the same as above, the choir saying after the first Κύριε, ἐλέησον, after the succeeding five Παράσχου, Κύριε. The petition Χριστιανὰ τὰ τέλη is not offered. Το the prayer Τὴν ἐνότητα...the response is Σοί, Κύριε.]

'Εκφώνως ὁ Ιερεύς. `Καὶ καταξίωσον...

Ο χορός. Πάτερ Ημών.

Έκφώνως ο lepeus. "Ότι σοῦ ἐστίν...

- (a) C o lepeus upoi ras xeipas nal heyer Matep.
- (b) H follows the older words, and omits the

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο χορότ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίφ κλίνατε.

'Ο χορός. Σοί, Κύριε.

Κλίνας γούν ο διάκονος μικρόν την κεφαλήν και δρών τον lepéa προσκυνούντα, προσκυνεί και αυτός.

Ο lepeds κλινόμενος έπεύχεται μυστικώς.

next line.

(c) H and R omit this.

L (1)

ELEVENTH CENTURY.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Βασιλεῦ ἀόρατε, ὁ τἢ ἀμετρήτῳ σου δυνάμει δημιουργήσας τὰ πάντα, καὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγών. Αὐτός, Δέσποτα, οὐρανόθεν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι τὰς ἐαυτῶν κεφαλάς οὐ γὰρ ἔκλιναν σαρκὶ καὶ αἴματι, ἀλλὰ σοὶ τῷ φοβερῷ Θεῷ. Σὰ οὖν, Δέσποτα, τὰ προκείμενα πᾶσιν ἡμῦν εἰς ἀγαθὸν ἐξομάλισον, κατὰ τὴν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν τοῦς πλέουσι σύμπλευσον τοῦς όδοιποροῦσι συνόδευσον τοὺς νοσοῦντας ἵασαι, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων

'Εκφώνως.

(a)

Χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπία

- (1) This is found in the second liturgy of the Barberini codex.
 - (2) 1. 10 adds ἡμῶν manu recentiori.

τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ, σὰν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

'Ο ιερεύς κλίνας έπεύχεται Πρόσχες, Κύριε Ίησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθεζόμενος, καὶ ὥδε ἡμῖν ἀόρατος συνών καὶ καταξίωσον τῆ κραταιᾳ σου χειρί, μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἴματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

'Ο διάκονος. Πρόσχωμεν. 'Ο Ιερεύς. Τὰ ἄΓια τοῖς ἀΓίοις.

(3) I. 10 ὁ lepeds ὑψῶν τὸν ἄρτον λέγει. Compare the Barberini codex above.

SIXTEENTH CENTURY.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Βασιλεῦ ἀόρατε, ut supra.

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς έπεύχεται μυστικώς

Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ...ut supra.

Είτα προσκυνεί ὁ ίερεύς, καὶ ὁ διάκονος ἐν ῷ ἐστι τόπφ, λέγοντες μυστικώς τρίς:

Ο Θεος ιλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ

(a) The MS. C has here εἶτα οὕτως θυμιᾳ τὰ ἄγια, λέγων 'Τψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὅνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τρὶς. 'Τψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πῶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. τρὶς. Then the deacon cries πρόσχωμεν. The priest ὑψῶν τὸν ἀρτον λέγει 'τὰ ἄγια τοῖς ἀγίοις. He proceeds Κόριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐν τῆ τρὶτη ῶρα τοῖς ἀγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις κατα-

Kal ό λαός όμοίως πάντες μετά είλαβείας προσκυνούσι.

"Όταν δὲ ίδη ὁ διάκονος τὸν lepéa ἐκτείνοντα τὰς χείρας, και ἀπτόμενον τοῦ ἀγίου άρτου, πρὸς τὸ ποιήσαι τὴν ἀγίαν ὕψωσιν, ἐκφωνεῖ:

Πρόσχωμεν. Καὶ ὁ lepeús. Τὰ ἄγια τοῖς ἀγίοις.

πέμψας, τοῦτο, άγαθέ, μἢ ἀστανέλης ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σοῦ. Καὶ λαβών τὰν ἀρτον, κλῶν αὐτὰν εἰς τρία, λέγει Μελίζεται ὁ ἀμνὸς...

- (b) H, R omit this.
- (c) B adds χορός. Είς βοήθειαν πάντων των εύσεβων και όρθοδόξων χριστιανών.
- (d) \mathbf{H} , \mathbf{R} is lepeds if ψ with the definition of the definition of the \mathbf{R}

ιζ'. L

L

(L)

L (c) (d)

L

(/)

L (g)

ELEVENTH CENTURY.

Καὶ λαβών ὁ Ιερεύς ἐκ τοῦ ἄρτου μερίδα βάλλει εἰς τὸ ἄγιον ποτήριον λέγων Πλήρωμα Πνεύματος άγίου. 'Ο διάκονος. 'Αμήν.

(1) 1. 10 omits all to the thanksgiving after reception, Είτα της μεταλήψεως τελεσθείσης.

SIXTEENTH CENTURY.

L 'Ο χορός. Είς άγιος, είς Κύριος 'Ιησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. 'Αμήν.

Καὶ ψάλλει ὁ χορὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ἡμέρας ἡ τοῦ ἀγίου.

Καὶ ὁ διάκονος ζώννυται τὸ ἀράριον αὐτοῦ σταυροειδῶς, καὶ στὰς ἐκ δεξιῶν τοῦ lepéως κρατοῦντος τὸν άγιον άρτον, λέγει·

Μέλισον, δέσποτα, τον άγιον άρτον.

'Ο δέ lepeds μελίζων αὐτὸν els τέσσαρα, μετὰ προσοχής καὶ εὐλαβείας, λέγει

Μελίζεται, καὶ διαμερίζεται ὁ ᾿Αμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Υίὸς τοῦ Πατρός, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἁγιάζει.

Τότε λαμβάνει το & μέρος τοῦ άγιου άρτου καὶ ἐν τῆ χειρί ἔχει.

Kal ο διάκονος δεικνύων σύν τῷ ώραρίω τὸ ἄγιον ποτήριον, λέγει

Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ ἄγιον ποτήριον.

- (a) B omits this.
- (b) H, R add και είσερχεται εν τῷ άγίφ βήματι.
 - (c) Η reads μερίζων.
 - (d) H omits & Tlds τοῦ πατρός.
 - (e) H, B omit this direction.
 - (f) H, R thus:

'Ο δε lepeda λαβών την άνω κειμένην μερίδα, ποιεί σύν αυτή σταυρόν έπανω του άγιου ποτηρίου, λέγων

Πλήρωμα πίστεως Πνεύματος άγιου. Και ούτως έμβάλλει είς το άγιον ποτήριον.

P is somewhat similar.

'Ο δὲ Ιερεύς λέγει'

Πλήρωμα πίστεως Πνεύματος άγίου.

Kal ποιεί διά σταυρόν και έμβάλλει els τό αγιον ποτήριον.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

Και δεχόμενος το ζέον, λέγει πρός τον ιερέα.

Εὐλόγησον, δέσποτα, την άγίαν ζέσιν ταύτην.

'Ο δε Ιερεύς εύλογεί, λέγων

Εὐλογημένη ή ζέσις τῶν άγίων σου, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ᾿Αμήν.

Καὶ ὁ διάκονος ἐκχέει σταυροειδώς ἔνδον τοῦ (h) άγιου ποτηρίου, λέγων

Ζέσις πίστεως, πλήρης Πνεύματος άγίου. 'Αμήν.

Καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐκ τρίτου. Καὶ ἀποτιθέμενος (i) τὸ ζέον, Ισταται μικρὸν δπισθεν.

'Ο δε Ιερεύς λέγει' Πρόσελθε, διάκονε.

Καὶ προσελθών ὁ διάκονος ποιεί μετάνοιαν εύλα- (k)

- (g) H, R 70 560r.
- (h) Η, Β έκχέει τὸ άρκοῦν.
- (i) H, R omit the first clause.
- (k) H omits the next nineteen lines (R follows the text).

The MS. P has the words Ζέσις πίστεως Πνεύματος άγίου. Then, as he pours in the water, the priest proceeds καταβήσεται ως υετὸς ἐπὶ πόκον καὶ ως σταγών.

The rite is not mentioned in C. In C after the division into three pieces (see note, p. 136), one piece is placed in the cup, and the deacon and priest use the words Πλήρωσον, δέσποτα...

SIXTEENTH CENTURY.

βως, αίτων συγχώρησιν. ὁ δὲ ἰερεὺς κρατών τὸν ἄγιον ἄρτον δίδωσι τῷ διακόνψ καὶ ἀσπασάμενος ὁ διάκονος τὴν μεταδιδοῦσαν αὐτῷ χεῖρα, λαμβάνει τὸν ἄγιον ἄρτον λέγων.

πλήρωμα πίστεως... Then the priest μικρὸν ὑποκύψας εὖχεται οὖτως. Μεμολυσμένη ψυχŷ " ut in missa Basilii" (I have not found it there). The priest exclaims εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, and the people, πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεως σου, Κύριε, ὅπως ἀν ὑμνήσωμεν τὴν δόξαν σου ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς μετέχειν τῶν ἀγίων σου μυστηρίων τήρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῷ ἀγιασμῷ ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου. 'Αλληλοῶα. The deacon passes on to the 'Ορθοὶ μεταλαβόντες, below, p. 142.

P is also different. After the words "He shall come down like the rain into a fleece of wool," quoted above, the rite proceeds, etra ποιεί μετάνοιαν (an inclination) τῷ διακόνῳ ο lepeùs λέγων 'Αδελφέ και συλλειτουργέ συγχώρησόν μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. Then taking one of the portions he holds it with his lowest two fingers, saying, "I, N., priest, receive, &c." Then he turns to the deacon and calls on him to draw nigh. The deacon says, εὐλόγησον δέσποτα, συγχώρησόν μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. The priest says. 'O Θεδς συγχωρήση σοι, and then takes a portion with three fingers and gives it to the deacon with the words τὸ τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα...μεταδίδοται τῷ δεῖνι Ιεροδιακόνφ. Then they κοινωνοῦσι τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου. The priest takes the cup and says, τὸ τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα καὶ αἶμα και τὰ έξης. Και πιών έκ τρίτου, κρατούντος τού lepéws τὸ ποτήριον ασπάζεται ο διάκονος τὸν lepéa και εδθύς συστέλλει ο διάκονος τὰ άγια. 'Ο δὲ lepeds λέγει την εύχην, και δούς το άγιον ποτήριον τῷ διακόνω στρέφεται πρὸς δυσμάς. The deacon says μετά φόβου και πίστεως with a gentle voice, and προσέλθετε in much stronger tones. The priest blesses the people, and when they have returned (to their places?) he deposits the cup Μετάδος μοι, δέσποτα, το τίμιον καὶ αγιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

'Ο δὲ Ιερεύς λέγει'

(a)

on the table and censes with the word 'Υψώθητι.
The MS. is mutilated shortly below this.

(a) The modern rite of Constantinople differs very much from the above. According to Daniel and Hammond it proceeds after the words $\mu\kappa\rho\partial r \delta\pi\iota\sigma\theta\epsilon\nu$.

'Ο δε lepeds λαβών μίαν μερίδα του άγιου άρτου, λέγει

Τό τίμιον και πανάγιον σώμα τοῦ Κυρίου και Θεοῦ και Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταδίδοται μοι (τῷ δεῖνι), lepeî, els ắφεσίν μου ἀμαρτιῶν, και els ζωήν αιώνιον.

Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὰ εἰ ὁ Χριστός, ὁ Τιὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθῶν els τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ.

Έτι πιστεύω, ότι τοῦτο αὐτό ἐστι τὸ ἄχραντον σῶμά σου, καὶ τοῦτο αὐτό ἐστι τὸ τίμιον αἴμά σου. Δέομαι οῦν σου, ἐλέησόν με καὶ συγχώρησόν μοι τὰ παραπτώματά μου, τὰ ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν λόγψ τὰ ἐν ἔργψ, τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίς καὶ αξίωσόν με ἀκατακρίτως μετασχεῦν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. ᾿Αμήν.

Kal, Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον, ut supra, p. 139.

Καὶ τελευταῖον τό, Μή μοι els κρίμα, ἢ els κατάκριμα γένοιτο ἡ μετάληψις τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, Κύριε, ἀλλ' els ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος.

Καὶ οὕτω μεταλαμβάνει τοῦ ἐν χερσὶ μετὰ φόβου καὶ πάσης ἀσφαλείας. Είτα λέγει

'Ο διάκονος, πρόσελθε.

Καί προσελθών ὁ διάκονος, ποιεί μετάνοιαν εύλαβώς αίτων συγχώρησιν ὁ δὲ lepeds κρατών τον άγιον άρτον, δίδωσι τῷ διακόνῳ. καὶ ἀσπασάμενος ὁ διάκονος τὴν μεταδιδούσαν αὐτῷ χείρα, λαμβάνει τὸν ἄγιον άρτον, λέγων.

Μετάδος μοι, δέσποτα, το τίμιον και άγιον σώμα

SIXTEENTH CENTURY.

Μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον καὶ ἄγιον καὶ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἀπέρχεται ὅπισθεν τῆς lepâs τραπέζης κλίνας τὴν κεφαλήν, καὶ προσεύχεται ὡς ὁ lepεύς. Όμοιως δὲ ὁ lepεὺς λαμβάνει τὸν ἄγιον ἄρτον κλίνας τὴν κεφαλὴν ἔμπροσθεν τῆς ἀγίας τραπέζης καὶ εὕχεται οὕτως.

Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ ὅτι σὰ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθῶν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι ὧν πρῶτος ἐγώ εἰμι.

τοῦ Κυρίου και Θεοῦ και Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ.

'Ο δε lepeds λέγει. Μεταδίδωμί σοι.

(Τῷ δεῖνι) leροδιακόνω μεταδίδοται τὸ τίμιον, καὶ άγιον, καὶ άχραντον σώμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, els άφεσιν αὐτοῦ ἀμαρτιῶν, καὶ els ζωὴν αἰώνιον.

Και απέρχεται ο διάκονος δπισθεν τής lepas τραπέζης, κλίνας την κεφαλήν, και προσεύχεται, ως ο lepeus.

Είτα άναστὰς ὁ lepebs, λαμβάνει ταῖς χεροὶν άμφοτέραις μετὰ καλύμματος τὸ ἄγιον ποτήριον, καὶ μεταλαμβάνει τρίτον ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὕτω τά τε ίδια χείλη, καὶ τοῦ lepoῦ ποτηρίου, τῷ ἐν χεροὶ καλύμματι ἀποσπογγίσας, καλεῖ τὸν διάκονον, λέγων·

Διάκονε, πρόσελθε.

Kal ο διάκονος ξρχεται, και προσκυνεί απαξ,

'Ιδού προσέρχομαι τῷ ἀθανάτῳ Βασιλεῖ· Καὶ τό, Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, κ.τ.λ. δλον:

Καὶ λέγει ὁ Ιερεύς

Μεταλαμβάνει ο δούλος του Θεού διάκονος (ό δείνα) το τίμιον και άγιον αξια του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Ίπσου Χριστού, είς άφεσιν

Καί· Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον, Υὶὲ Θεοῦ, κοινωνόν με παράλαβε, οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἴπω. οὐ φίλημά σοι δώσω καθάπερ Ἰούδας, ἀλλ' ώς ὁ ληστὴς ὁμολογῶ σοι. μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῆ βασιλεία σου.

Καί Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἴνα ὑπὸ τὴν ρυπαρὰν στέγην τῆς ψυχῆς μου εἰσέλθης, ἀλλ' ὡς κατεδέξω ἐν σπηλαίφ καὶ φάτνη ἀλόγων ἀνακλιθῆναι καὶ ἐν τῆ οἰκία Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, καὶ τὴν ὁμοίαν μοι πόρνην τὴν ἀμαρτωλὸν προσερχομένην σοι καταδεξάμενος, αὐτὸς καταξίωσον ἐν τῆ φάτνη τῆς

αὐτοῦ ἀμαρτιών, καὶ εἰς ζωήν αἰώνιον.

Μεταλαβόντος δὲ τοῦ διακόνου, λέγει ὁ Ιερεύς Τοῦτο ήψατο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἀμαρτίας σου περικαθαριεῖ.

Τότε λαβών τον άγιον δίσκον ὁ διάκονος, ἐπάνω τοῦ ἀγίου ποτηρίου, ἀποσπογγίζει τῷ ἀγίω σπόγγω πάνυ καλώς, και μετὰ προσοχής και εὐλαβείας σκεπάζει τὸ ἄγιον ποτήριον τῷ καλύμματι, ὁμοίως και ἐπὶ τὸν ἄγιον δίσκον ἀνατίθησι τὸν ἀστέρα και τὰ καλύμματα.

Είτα έπιλέγει την της εύχαριστίας εύχην δ lepeús

Εύχαριστουμέν σοι, Δέσποτα, ut supra.

Then follows the invitation to the people to draw nigh, which in the edition of Ducas precedes the prayer of thanksgiving for the reception, thus: Kal οὕτως ἀνοίγουσι τὴν θύραν τοῦ ἀγίου βήματος, καὶ ὁ διάκονος, ut infra, p. 141.

R resembles more nearly the edition of Ducas, save that the Priest says $[\tau \hat{\varphi} \ \delta \epsilon \hat{\imath} \nu_i]$ lepodiakorų μεταδίδοται τὸ $\tau \iota \mu \iota \sigma_i$, κ.τ.λ.

And then of himself,

Τὸ τίμιον καὶ πανάγιον σῶμα μεταδίδοταί μοι (τῷ δεῖνι) lepeî, els dφεσίν μου ἀμαρτιῶν, κ.τ.λ.

SIXTEENTH CENTURY.

ἀλόγου μου ψυχῆς, καὶ ἐν τῷ ἐσπιλωμένῳ μου σώματι εἰσελθεῖν τοῦ νεκροῦ καὶ λεπροῦ. Καὶ ὡς οὐκ ἐβδελύξω τὸ στόμα τὸ ῥυπαρὸν τῆς πόρνης καταφιλούσης τοὺς ἀχράντους σου πόδας, οὔτω, Δέσποτα Θεέ μου, μὴ βδελύξης καὶ ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλόν, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἀξίωσόν με κοινωνὸν γενέσθαι τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἴματός σου.

Ο Θεὸς ήμῶν, ἄνες, ἄφες, συγχώρησόν μοι τὰ παραπτώματα, ὅσα σοι ήμαρτον εἴτε ἐν γνώσει εἴτε ἐν ἀγνοία, εἴτε ἐν λόγῳ εἴτε ἐν ἔργῳ ἔπραξα, πάντα μοι συγχώρησον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος· ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου καὶ ἀειπαρθένου μητρός, ἀκατάκριτόν με διατήρησον δέξασθαι τὸ τίμιον καὶ ἄχραντον σῶμά σου εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος. ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Καὶ οὖτω μεταλαμβάνουσι τὸν ἄγιον ἄρτον, ὁμοίως καὶ τὸ ἄγιον ποτήριον. Καὶ μεταλαμβάνει πρότερον μὲν ὁ lepeùs τρία ἡοφήματα, ἐν μιῷ ὑποκλίσει καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἡοφήματι λέγει

Είς το δνομα τοῦ Πατρός.

'Εν δὲ τῷ δευτέρφ. Καὶ τοῦ Υίοῦ.

'Εν δὲ τῷ τρίτφ' Καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος.

(1) R interposes here, Kal τελευταίον τό Μή μοι είς κρίμα ή είς κατάκριμα γένοιτο ή μετάληψις τῶν άγίων σου μυστηρίων, Κύριε, άλλ' είς ΐασιν ψυχής και σώματος. Και οῦτω μεταλαμβάνουσι

Καὶ μετὰ τὴν μετάληψω στογγίζει τῷ καλύμματι τὸ ἄγων ποτήριον καὶ τὰ ἐαυτοῦ χείλη ἐπιδεξίως ἄμα καὶ εὐλαβώς, λέγων

Τοῦτο ήψατο τῶν χειλέων μου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας μου, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου περικαθαριεῖ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Κρατών δὲ τὸ ἄγιον ποτήριον καλεῖ τὸν διάκονου, λέγων

Διάκονε, πρόσελθε.

Kal ο διάκονος Ερχεται, και προσκυνεί απαξ, λέγων

'Ιδού προσέρχομαι τῷ ἀθανάτῳ Βασιλεῖ. Καὶ τό, Πιστεύω, Κύριε, καὶ ὁμολογῶ, κ.τ.λ. "Ολον.

Kal héyei o lepeus

Μεταλαμβάνεις ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ διάκονος (ὁ δεῖνος) τὸ τίμιον καὶ ἄγιον σῶμα καὶ αἶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν σου καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Μεταλαβόντος δὲ τοῦ διακόνου, λέγει ὁ Ιερεύς.

Τοῦτο ήψατο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς άμαρτίας σου περικαθαριεῖ.

ώς και δι' έαυτοῦ είπεν.

Τότε λαβών τον άγιον δίσκον ο διάκονος, επάνω τοῦ άγιου ποτηρίου, άποσπογγίζει τῷ άγιῳ σπόγγῳ πάνυ καλῶς, και μετά προσοχής και εδλαβείας

τοῦ ἐν χεροὶ μετὰ φόβου καὶ πάσης ἀσφαλείας. εἶτα ἀναστὰς λαμβάνει as in Hammond's copy, to the prayer of thanksgiving Εὐχαριστοῦμέν σοι.

(4)

L

L

ELEVENTH CENTURY.

Kal στραφέντες από της προθέσεως δ τε διάκονος καl ό lepeús. λέγει ό διάκονος:

'Ορθοὶ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων, καὶ ζωοποιῶν, φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, κ.τ.λ.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικήν, καὶ ἀναμάρτητον, κ.τ.λ.

'Εκφώνησις.

Οτι στὶ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν

δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ,
καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη προέλθωμεν. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Εύχη όπισθάμβωνος, έκφωνουμένη.

Ο εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, καὶ ἀγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον ἀγίασον τοὺς ἀγαπῶντας ἀντιδόξασον τῆ θεϊκῆ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου διτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου Τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν,

(1) So Barberini codex.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο διάκονος, ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στάς, λέγει'
'Ορθοὶ μεταλαβόντες, τι ευρνα.
'Ο χορός. Κύριε, ἐλέησον.

L 'Ο διάκονος. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον.
'Ο χορός. Κύριε, ἐλέησον.

L 'Ο διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν.
'Ο χορός. Σοί, Κύριε.

L 'Εκφώνως ὁ Ιερεύς' 'Οτι σὰ εἶ ὁ ἀγιασμός, τι ευρνα.
(α) 'Ο χορός. 'Αμήν.

(a) H assigns these words to the priest: the next line to the deacon.

(b) R adds ο χορός. Κύριε έλέησον, δέσποτα ευλόγησον.

(c) Μ. ταύτης δὲ εὐχῆς λεγομένης Ισταται ὁ διάκονος Εμπροσθεν τῶν ἀγίων θυρῶν, καὶ κρατῶν τὸ ώράριον αὐτοῦ, ὡς πολλάκις είρηται, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει μέχρι συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς.

Ο διάκονοι. Έν εἰρήνη προέλθωμεν.
Καὶ αδθις. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
Εὐχὴ ὁπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρά τοῦ ἰερέως ἔξω τοῦ βήματος.

'Ο εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντας, ut supra. 'Ο χορός. 'Αμήν.

L

(c)

Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τρὶς τὸ Εἴη τὸ ὅνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔως τοῦ αἰῶνος. Καὶ τὸν ψαλμόν Εὐλογήσω τὸν Κύριον, ἡ τοῦ ἀγίου τῆς ἡμέρας.

(d) R, H omit this and read Tabrys δε τελεσθείσης, δ μεν lepeds είσερχεται δια τών άγλων θυρών, και άπελθών έν τῆ προθέσει λέγει τὴν πιροθσαν εὐχήν.

 (e) Ο interposes καὶ ὁ lepeds σφραγίσας αὐτοὺς λέγει: Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ τῷ αὐτοῦ θείᾳ χάριτι, πάντοτε κ.τ.λ. (a)

(b)

(d)

SIXTEENTH CENTURY.

έν τῷ ἀγίψ ποτηρίψ, προσοχῶς καὶ εὐλαβῶς. καὶ ἀποπλύνει τὸ ἄγιον ποτήριον τρίς, καὶ ὁρῷ μὴ μείνη τὸ λεγόμενον μαργαρίτης. τότε λέγει.

Νῦν ἀπολύεις τον δοῦλόν σου, Δέσποτα,

Καί συστέλλει τὰ ἄγια, τὸ ποτήριον, τὸν δίσκον, μετὰ τῶν καλυμμάτων κατὰ τὸ ἔθος. εἰ δ' ἔστι διάκονος, ὁ αὐτὸς ποιεῖ. ὁ δὲ ἰερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῷ σκευοφυλακίω καὶ ἐκδύει ἐαυτόν, λέγων τρίς,

Τό, "Αγιος ὁ Θεός, άγιος ἰσχυρός, κ.τ.λ.

Τό, Παναγία Τριάς, κ.τ.λ.

Καὶ τό, Πάτερ ήμων.

Είτα λέγει τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Χρυσοστόμου.

*Η τοῦ στόματός σου καθάπερ πυρσὸς ἐκλάμψασα χάρις την οἰκουμένην ἐφώτισεν, ἀφιλαργυρίας τῷ κόσμῳ θησαυροὺς ἐναπέθετο, τὸ τψος ἡμῦν τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπέδειξεν ἀλλὰ σοῖς λόγοις παιδεύων, πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Μετέπειτα τὸ κοντάκιον,

Έκ των οὐρανων ἐδέξω τὴν θείαν χάριν, καὶ διὰ τῶν σων χειλέων πάντας ἐκδιδάσκεις προσκυνεῖν ἐν Τριάδι τὸν ἔνα Θεόν, Ἰωάννη

- (a) Μ τρις τῷ οἴνφ και τῷ ὕδατι και ὁρậ.
- (b) H omits this rubric.
- (c) Η reads τῷ Λόγψ Χριστῷ.
- (d) Η thus concludes. Και τὸ κοντάκιον τῆς ἡμέρας. Και ποιεί ἀπόλυσω. Και προσκυνήσας και εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ πᾶσω, ἐξέρχεται.

R after the τρισάγιον, see note, p. 143, concludes thus,

Καὶ τὰ λοιπά. 'Απολυτίκιον.

Καὶ κοντάκιον τῆς ἡμέρας Επειτα το Τροπάριον τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ τοῦ στόματός σου. Κύριε, ἐλέησον. ιβ΄. Δόξα...καὶ νῦν...Τὴν τιμιωτέραν...

Καὶ ποιεῖ ἀπόλυσι». Καὶ προσκυνήσας καὶ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ πᾶσιν, ἐξέρχεται. Χρυσόστομε, παμμακάριστε, όσιε επαξίως ευφημοθμέν σε, υπάρχεις γαρ καθηγητής, ώς τα θεία σαφών.

"Η λέγει της ημέρας η το απαστάσιμον εί ξοτι κυριακή. Και την απόλυσιν ώς έθος μυστικώς.

Τότε έξέρχεται els τὰς θύρας τοῦ ἀγίου βήματος ἐνδεδυμένος τὸ Ιμάτιον αὐτοῦ τὸ Ιερατικόν, καὶ προσκυνεῖ λέγων τὸ

'Ο Θεός, ιλάσθητί μου.

Καὶ ἐπιστρέφων πρὸς τον λαόν, εὐλογεῖ, λέγων ἐκφώνως:

Φυλάξαι Κύριος ὁ Θεὸς πάντας ὑμῶς τῷ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ᾿Αμήν.

'Ο δὲ λαός, κλίνοντες τὰς κεφαλὰς πάντες, λέγουσι τὸ

Δι' εὐχῶν τῶν ἀγίων πατέρων [ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς. ᾿Αμήν].

Καὶ ἀπέρχονται ἐν είρήνη σύν Θεῷ ἀγίῳ.

Τέλος της θείας ιερογργίας το Χργςο-

(e) In Goar the final words of the people are these, τὸν εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, Κύριε, φύλαττε εἰς ἔτη πολλά.

The Roman edition of 1873 then gives the prayers of dismissal for the various festivals. For example, that for the Nativity is this:

'Ο έν σπηλαίω γεννηθείς και έν φάτνη ἀνακλιθείς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου και παναμώμου ἀγίας αὐτοῦ μητρός, τῶν ἀγίων ἐνδόξων, πανευφήμων θεοκηρύκων και πνευματοφόρων 'Αποστόλων, και πάντων τῶν ἀγίων, ἐλεήσαι και σώσαι ἡμῶς ὡς ἀγαθὸς και φιλάνθρωπος.

The prefatory words being adapted for each festival.

(e)

For Wednesday. "Deus, exaudi orationem meam."

Psalmus. "Deus, in nomine tuo salvum me fac."

For Thursday. "Auxilium meum a Domino qui fecit caelum et terram."

Psalmus. "Levavi oculos meos ad montem."

For Friday. "Deus, susceptor meus es: misericordia tua praeveniet me."

Psalmus. "Erue me de inimicis meis, Deus meus."

For Saturday. The same as for the Sunday.

Then follow the cry Sophia, the reading of the Epistle, the Alleluia, and "Domine, "benedic evangelium."

"Deus per intercessionem sancti Apostoli et Evangelistae det verbum tibi evangelistandi "virtute multa: Bex virtutum dilecte, semper nunc et in saecula saeculorum." The reading of the Gospel follows, all standing (as above, p. 117).

This is followed by the prayers marked L on pp. 118, 119 with the addition of one for "this holy house" and of another for the Emperors; then come the petitions for the Catechumens (p. 119).

Then they are dismissed (p. 120).

The rubric μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητών (p. 120) is rendered "ubi hace dicta sunt "diaconus explicat corporale, et sacerdos hanc dicit orationem corporalis": and the second εὐχὴ πιστῶν (p. 121) follows.

The Cherubic Hymn is given at length, with these directions as to the procession; The archdeacon carries the censer and the sacred peplus, the deacons patens with the sacred loaves: other deacons follow with chalices. The loaves are placed on the holy table in the form of a cross, and the peplus placed over them. The archpresbyter says "Orate "pro me sacerdotes sancti"; and they reply "Spiritus sanctus" as on p. 125.

The order now differs entirely from that of the Greek copies. For the prayers of the three antiphons (see pp. 111, 112, 113) and the short preces are introduced, with the addition of the following between the second and third prayers;

"Post hace dicunt lectores:

"Bonum est confiteri Domino et psallere nomini tuo, Altissime. Intercessionibus Dei "genetricis, Salvator, salva nos. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam et veritatem "tuam per noctem. Intercessionibus Dei genetricis, salva nos. Quoniam rectus Dominus "Deus noster, et non est iniquitas in eo. Intercessionibus Dei genetricis, salva nos. "Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. "Intercessionibus Dei genetricis, Salvator, salva nos."

This is followed by our ninety-third psalm, the verses of which are interrupted with the ejaculations "Interpellationibus sanctorum tuorum, salva nos, Domine."

After the prayer of the third antiphon we have the following;

"Iterum cantatur a lectoribus. Unigenitus Filius" i.e. the & porcyer); vibs, found in some copies of the Liturgy of S. Mark. (See the note p. 12.) Then, after the deacon has received the gospel and they stand before the "altar," verses of our ninety-fifth pealm are sung. These are interrupted by the response "Salvos fao nos, Fili Dei; qui resur-"rexisti a mortuis, tibi concinimus. Alleluia."

The prayer of the introit follows (see above, p. 114), "Benedic, Domine, introitum." Benedictus introitus sanctorum tuorum," and the deacon adds, "Sophia, Stantes sint pedes "nostri" (p. 114).

The readers sing, "Venite adoremus et procidamus Christo. Salvos nos fac, Fili Dei, "qui de Virgine natus es, concinentes tibi, Alleluia."

The Gospel is placed upon the altar, and whilst the priest stands near the doors of the chancel, the readers say the "absolutorium, quod Graece dicitur apolyticion." This varies from day to day. That for Sunday is "Lapide signato a Judaeis, militibus"que custodientibus immaculatum corpus tuum, surrexisti tertia die Salvator, tribuens
"mundo vitam. Ideo virtutes caelorum clamabant ad te, vitae Dator, Gloria resurrectioni
"tuae: Gloria regno tuo: Gloria dispensationi tuae, O sole clemens"; this is followed by
an apostrophe to the Virgin, "Gabriele dicente tibi virgo, Ave, cum voce incarnatus est
"omnium Deus in te sacrosancta arca, ut dixit justus David: Ostensa es latior caelis, quae
"tuum creatorem portasti: Gloria ei qui habitavit in te: Gloria ei qui exivit de te:
"Gloria ei qui per tuum partum nos liberavit."

On Tuesday an appeal was made to Michael and to John the Baptist: on Wednesday to our Lord Himself: on Thursday to the Apostles and Saint Nicolaus; an apostrophe to the Virgin, differing each day, followed.

The translation then gives two or three contacia. That for the Epiphany is; "Illuxisti "hodie orbi, et lumen tuum Domine super nos signatum est in agnitione, laudantes te; "venisti, illuxisti, Lux inaccessibilis."

Then the readers sing the $d\gamma_{105}$ δ $\Theta e \delta s$, $d\gamma_{105}$ $l\sigma\chi_{0}\rho \delta s$, $d\gamma_{105}$ $d\theta d\nu a\tau o s$, and whilst they are singing it the priest says sedatissima voce the prayer of the $\tau\rho_{10}d\gamma_{10}\nu$, "Deus sanctus," as on p. 115.

Then, before the doors of the Chancel, οὐδεἰς άξιος (p. 122), and the more recent prayer, πληρώσωμεν, and the other petitions (pp. 125, 126). Then follows "Oratio post sacramentorum "oblationem depositionemque in sancto altari"; i.e. the Κύριε, ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ of p. 125.

The priest and the others kiss first the altar and then each other. And then come the cry, τὰs θύραs, τὰs θύραs, and the Creed. "Misericordiam pacis: sacrificium laudis."

They remove the peplus entirely, saying ayuos o Ocos again.

Then the service proceeds, as on page 127, άνω σχώμεν τὰς καρδίας, &c.

The words κλινόμενος ἐπεύχεται are translated "pronus orat." The Latin is a simple translation of the Greek (pp. 128—131) until we come to the commemoration of the Virgin, which is followed up immediately thus, "et pro universorum cogitationibus ut "Domino placeant, exoremus," a sentiment not found in the Greek. And the mention of the Baptist &c. follows.

First among the living are "our patriarch Nicolaus, Eleutherus of Alexandria, Cyril "of Antioch, Leontius of Jerusalem." The Emperor is Alexius the Great and "Porphyro-"genitus." (This fixes the date.) Then there is a prayer for the deliverance of our brethren in captivity, and the service proceeds as in the early copies until we come to the words πλήρωσον, δέσποτα, on p. 137.

We are told that the priest divides the portio sancta into four pieces and places one in the cup saying, πλήρωμα Πνεύματος άγίου. This is done also with a second cup, if there is one. The deacons receive from the subdeacon some boiling water and pour in "quantum "sufficit."

The reception followed. If other priests were present, they seem to have passed the paten and the chalice on to each other. Then the deacons receive in like manner. After this the prayer εὐχαριστοῦμέν σοι is said (p. 141).

The deacon calls to the people $\mu\epsilon rd$ $\phi\delta\beta\sigma\nu$ $\Theta\epsilon\sigma\hat{\nu}$ $\pi\rho\sigma\sigma\epsilon\lambda\theta\epsilon\tau\epsilon$ (p. 141) and the people communicate.

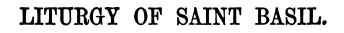
They sing or say; "Repleatur os meum laude, ut cantemus tibi gloriam tuam: quoniam "fecisti nos dignos sanctorum tuorum mysteriorum, in tua sanctitudine serva nos Deus, "tota die meditantes justitiam tuam," &c. Then "Stantes qui communicavimus dominica, "immaculata, immortalia, caelestia mysteria, agamus gratias Domino." And the rest as in Lady Burdett-Coutts' MS.

BRITISH MUSEUM MANUSCRIPT: ADDL. 18070.

Since the above pages were in type, I have discovered that the British Museum MS. Add. 18070—which is described in the Catalogue as containing "Orationes ex ordine pro "officio missae celebrando secundum Liturgiam S. Chrysostomi desumptae"—is really a liturgical roll containing a very large portion of the liturgy as it was used in its simpler form, in the eleventh century. Mr Thompson informs me that he does not think the roll is earlier than the end of the thirteenth century. If so, the simpler liturgy must have continued in use, in some place within the Greek Patriarchate, until that date. For a description of the roll I must refer to the Introductory Chapter II. contenting myself here with giving its salient features.

The fragment commences with the prayer of the third antiphon 'O ras keepa's rawras (p. 113). It omits the calls of the deacon exhibited in the upper parts of pages 113, 114, 115. It omits also the prayer ελλαμψον p. 117, passing on, after the direction και μετά τὴν τοῦ εὐαγγελίου συμπλήρωσιν, λέγει ὁ διάκονος, Είπωμεν πάντες, as on p. 118, to the prayer of the extern, with an invitation from the deacon for a prayer for the Emperors. After this the liturgy proceeds as in the second column of p. 119, and on pp. 120, 121 (the cry Σοφία is added in the margin), 122, 123 (xal xposdexbueros is added in the margin). Then comes the εὐχὴ προσκομιδῆς, the words of the deacon being constantly omitted, save that we have πλιροσομεν την δ. in the margin (see p. 125), and the call ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους in the text (as on p. 127). The rubric as to the Creed is as follows; καὶ μετὰ τὸ ἄγιον σύμβολον ὁ διάκονος Στώμεν καλώς. At the commencement of the άξιον και δίκαιον we turn to the other side of the roll. The liturgy then proceeds as in Lady Burdett-Coutts' MSS. (see pages 128, 129, &c.). After the word Μεταβαλών (p. 131) the deacon cries 'Αμήν twice. No names are mentioned by which the date of the service can be discovered (p. 132). The Archbishop is prayed for (p. 133). The elphrica of page 135 are omitted. After the words ta ayia tois aylors we have ὁ λαός, είς ἄγιος. The roll then proceeds at once, as in Lady Burdett-Coutts' 1. 10 (see p. 137), to the rubric elra της μεταλήψεως (p. 141), and to the prayer εὐχαριστοῦμεν, after which we come immediately to the εὐχὴ ὀπισθάμβωνος, ὁ εὐλογῶν, the roll failing after

The use of the boiling water had not been introduced when this roll was penned. On the whole it bears an interesting resemblance to B-C r. 10, and the two MSS, corroborate each other.

LITURGY OF SAINT BASIL.

[In printing the Liturgy of Saint Basil I have adopted the plan which I followed in the Liturgy of Saint Chrysostom. The upper part of the page represents the text as given in Lady Burdett-Coutts' MS. III. 42 with collations from I. 10 of the same collection. The lower part gives the Liturgy as it was published by Demetrius Ducas in the year 1526. But I have not thought it requisite to print at length prayers which have already been exhibited, once or more frequently, on earlier pages of my collection. It will be seen that the rubrics in the edition of Ducas refer constantly to the corresponding rubrics in the Liturgy of Saint Chrysostom, and so too we find it in the edition of Morel (Paris 1560): the same too may be noted, though perhaps less frequently, in the text published by Goar. In regard to MSS., C again denotes the copy described by Goar as in use in the Greek churches in Italy and Sicily; it belonged to the monastery of Crypto-Ferrata, and was called by him "Cryptoferratense Falasce." He used too a liturgical roll (which had lost a little at the commencement) of the date 1041 of which a short notice will be found in my Introductory Chapter on MSS. This I have noted as G 1. I have used somewhat cursorily the fragments of three similar rolls which are stored in the British Museum: one of these furnished the text above (pages 81-84) where the Barberini MS. failed. As to these B M 1 denotes the above Add. MS. 22749. B M 2 and B M 3 respectively Add. MSS. 27563 and 27564. Here too I used, in the first instance, a Latin copy published by Morel "Ex vetustis codicibus Latinae translationis descripta": but before it was too late I found that Goar had discovered the Greek original of this, in a copy which he designated as "MS. Isidori Pyromeli Smyrnaei Monasterii Sancti Iohannis in insula Patmi Diaconi," Goar was ignorant of this connexion with Morel: it was a cause of joy to him that this Greek copy resembled the Latin published by De la Bigne. I designate this as G 2. The letter R as before denotes the Roman Euchology of 1873, and H the copy printed by Mr Hammond,

It will be found that this Liturgy has been interpolated in recent times less than the Liturgy of Saint Chrysostom. Of course this might have been expected, consideration being paid to the limited number of days on which it is now used. The small figures between brackets [76] refer to the page above where the corresponding passage in the Barberini codex (B) may be found.]

(1)

(2)

(a)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. Ευλόγησον, δέσποτα.

Ο Ιερεύς. Εὐλογημένη ή βασιλεία τοῦ Πατρός,.....των αἰώνων.

Ο διάκονος. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμ**εν**.

Υπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης.

Υπέρ της είρήνης του σύμπαντος.

Υπέρ τοῦ άγίου οίκου τούτου.

Υπέρ τοῦ ἐπισκόπου ήμῶν.

Υπερ της άγίας μονης ταύτης.

- (1) These three lines are omitted in G 1 and C. All thirteen are omitted in G 2.
- (2) Ι. 10 ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν. Then 'Υπέρ των εύσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ήμων, παντός του παλατίου. Υπέρ του συμπολεμήσαι και ύποτάξαι ύπο τους πόδας αύτων πάντα $\epsilon \chi \theta \rho \delta \nu$. C has the same.

Ύπερ εύκρασίας αέρων. Υπέρ πλεόντων, οδοιπορούντων.

Ύπὲρ τοῦ ῥυσθηναι ήμᾶς.

Εύχη άντιφώνου α'.

Κύριε, ο Θεος ήμων, ου το κράτος..... οίκτιρμούς σου. As on pp. 76, 111.

'Ο διάκονος.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον.

Της παναγίας, άχράντου, ιπερευλογημέ νης, δεσποίνης ήμων.

(3) G 2 has πρό της ελεύσεως του πατριάρχου ol lepeis και ol διάκονοι συλλειτουργούντες είσέρχονται els τὸν ναόν, και πάντων Ισταμένων πρὸ τῶν άγιων θυρών, ὁ πρώτος τών lepéwe κλινόμενος ταύτην την εύχην λέγει, μυστικώς.

(4) G 2 omits the next four lines.

SIXTEENTH CENTURY.

'Εκφώνως. 'Ότι ήγίασται...των αἰώνων. 'Αμήν.

Τὰ αὐτὰ τῆ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου λέγεται. Κάνταθθα παρά τε του lepέως και του διακόνου.

'Ο lepeds εκφώνως. Εύλογημένη ή βασιλείατων αλώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

Τὰ είρηνικά και αι άποκρίσεις ώς και έν τ ή λειτουργία του Χρυσοστόμου.

'Ο διάκονος. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ύπερ της ἄνωθεν ειρήνης.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

Ύπερ του άγίου οίκου τούτου.

Υπέρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Ύπερ των ευσεβεστάτων και θεοφυλά.

(a) Goar omits this. For the additions inserted here between the years 1200 and 1500 see the Liturgy of S. Chrysostom as above, pp. 108-110.

Υπέρ του συμπολεμήσαι και υποτά.

Υπέρ της άγίας μονής ταύτης.

Υπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.

Υπέρ πλεόντων, όδοιπορούντων.

Υπερ του ρυσθήναι ήμας.

Εύχη άντιφώνου πρώτου μυστικώς.

Κύριε, ο Θεος ήμων, ου το κράτος οἰκτιρμούς σου.

Τοῦ Ιερέως λέγοντος την εύχην μυστικώς έν τώ βήματι, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ὁ διάκονος λέγει Εξω τοῦ βήματος τὰ είρηνικά. εί δ' οὐκ έστι διάκονος, δ lepeùs μετά την εύχην λέγει τὰ είρηνικά, και μετά ταῦτα την ἐκφώνησω.

Ετι καὶ ἔτι τοῦ Κυρίου. ᾿Αντιλαβοῦ. σωσον. Της παναγίας, αχράντου, ύπερ.

- (b) The MSS. omit these directions. [Goar.]
- (c) The Paris MSS. & lepeds Tis ourantis λεγομένης ποιεί εύχην άντιφώνου α'.
 - (d) Wanting in all the MSS.

دين. 7 (غ)

(2)

ELEVENTH CENTURY.

Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας εν οὐρανοῖς τάγματα.....άγαθότητα.

[77] ^{*}Οτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.....αἰώνων. As on pp. 76, 114.

(1) Ο διάκονος. Σοφία, δρθοί.

Μετά την είσοδον και το τροπάριον και κοντάκιον της ήμερας λέγει ο lepeus.

Ότι ἄγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

- G 2 omits this, but has the Litany ὁπὲρ τῆς ἄπωθεν ἀc. as above p. 152. It then passes to the prayer of the τρισάγιον.
- G 1 begins about here thus, ο διάκονος τὴν μεγάλην συναπτήν. Ἐν εἰρήνη: as in the Liturgy of S. Chrysostom, above p. 110.
 - (2) 1. 10 omits these nine lines.
- (3) 1.10 εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου. Some leaves are missing here to p. 157.
- (4) G 1 adds 'O διάκονος. 'Αρτιλαβοῦ καὶ τὰ ἐξῆς: so G 2, prefixing τοῦ ἀρχιερέως ἀνανεύωντος. "Erigente se Pontifice."

It will be seen that the εὐχὴ τῆς ἀνω καθέδρας (p. 77) is here omitted. It is given in G 1
which then proceeds thus, 'Ο λαός. "Αγιος ὁ
Θεός, ἀγιος ἰσχυρός, καὶ τὰ ἐξῆς. 'Ο διάκονος.
Πρόσχωμεν. 'Ο ἰερεὺς σφραγίζει τὸν λαόν, λέγων,
Εἰρήνη πᾶσιν. 'Ο διάκονος. Σοφία. 'Ο ψάλτης
τὸ προκείμενον. 'Ο διάκονος. Σοφία. 'Ο ψάλτης.
Πρὸς 'Ρωμαίους ἐπιστολῆς. 'Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.'
'Ο ψάλτης, τὸν 'Απόστολον. 'Ο ἰερεύς. Εἰρήνη σοι.
'Ο διάκονος. Σοφία. 'Ο ψάλτης. 'Αλληλούτα.

'Ο διάκονος. Καὶ είς τοὺς αἰώνας τών αἰώνων.

'Ο λαός φδει τον τρισάγιον ύμνον και ο lepeds έπεύχεται.

Εύχη τοῦ τρισαγίου.

*Ο Θεός ὁ ἄγιος, ὁ ἐν άγίοις.....καὶ διδοὺς αἰτοῦντι.....τῆς άγίας θεοτόκου..... εὐαρεστησάντων.

"Οτι άγιος εί, ό Θεός ήμων, καὶ σοί...... αἰώνων. 'Αμήν.

ன'.] ஹ

G 2 thus, και ἀναβαίνει ὁ ἀρχιερεὐς μετὰ τῶν lερέων εἰς τὸ σύνθρονον και καταβαινόντων τῶν ψαλτῶν ἐκ τοῦ ἄμβωνος λέγει ὁ ἀρχιερεύς Εἰρήνη πῶσιν. 'Ο λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Καὶ καθέζεται ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν ἰερέων, τῶν διακόνων καὶ ὑπηρετῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἰσταμένων. Καὶ ψάλλεται τὸ προκείμενον ἐν τῷ ἀμβωνι. Μετὰ ταῦτα ὁ ᾿Απόστολος. Καὶ ψάλλεται τὸ ᾿Αλληλούια. Καὶ καταβαίνει ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ συνθρόνου καὶ τῷ διακόνω κλινομένω ἐπεύχεται, 'Ο Κύριος δώσει λόγον εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῆ. (The Latin of Morel adds that all stand with fear and reverence.) Then Λιτανεία δευτέρα.

The Litany as given in Morel is interesting; before other well-known petitions it has the following. "Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, qui es dives in misericordia et benignus in miserationibus, postulamus te, exaudi et miserere." "Qui non vis mortem peccatorum sed conversionem et vitam et poenitentiam, postulamus te..." This is not in the Greek. (B M 1 begins in this prayer.)

SIXTEENTH CENTURY.

Δέσποτα Κύριε, ο Θεος ήμῶν, ο καταστήσας...ἀγαθότητα. Ἐκφώνως. Οτι πρέπει ...αἰώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

Μετά την εύχην δ τε lepeds και ο διάκονος και ο χορός τὰ αὐτὰ και ποιούσι και λέγουσι τῆ τοῦ Χρυσοστόμου lepoupyia.

Εύχη τοῦ τρισαγίου, ቱ ὁ Ιερεύς μυστικώς λέγει.

'Ο Θεός ὁ άγιος, ὁ ἐν άγιοις...ὁ διδοὺς αἰτοῦντι...τῆς άγιας θεοτόκου...εὐαρεστησάντων. Ἐκφώνως. 'Οτι άγιος εί...αἰώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

(a) As before.

(a)

[77]

ιη'. 2

ELEVENTH CENTURY.

Μετά δε τον 'Απόστολον ο λαός άδει το 'Αλληλουΐα, και ο ιερεύς έπευχεται.

Εύχη τοῦ άγιου εὐαγγελίου.

(1)

(B)

"Ελλαμψον εν ταις καρδίαις ήμων, φιλάνθρωπε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας φωςτων αἰώνων. 'Αμήν. As on p. 117. Μετὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον λέγει ὁ διάκονος:

Είπωμεν πάντες. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν.

Κύριε Παντοκράτωρ, ο Θεος των πατέρων ήμων, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Έλέησον ήμας, ο Θεός, κατά το μέγα διεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ετι δεόμεθα ύπερ αφέσεως των αμαρτιών

- (1) This prayer is not in G 2 or B M 1.
- (2) G 1 και ανιστάμενος σφραγίζει τον λαόν.
 G 2 adds τρίτον, είς τὸ μέσον, είς τὸ ἀριστερὸν μέρος και είς τὸ δεξιόν.
- (3) G 1 adds here Έτι δεόμεθα ὑπέρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ δεῦνος. "Ετι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν
 ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἱερέων, ἱερομοναχῶν, καὶ πάσης
 της ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος. "Ετι δεόμεθα ὑπὲρ

τοῦ δείνος ἱερομοναχοῦ καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

"Ετι δεόμεθα καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν διακονούντων καὶ διακονησάντων ἐν τῆ ἀγία μονῆ ταύτη.

Εύχη της έκτενους ίκεσίας.

Κύριε ο Θεος ήμων, την εκτενή ταύτην εκεσίαν πρόσδεξαι... ελεος.

Έκφώνως. Οτι έλεήμων...των αἰώνων.

'Ο διάκονος. Ευξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ Κυρίῳ.

Οί πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν· 'Ίνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήση·

Κατηχήση αὐτους τον λόγον της άλη-

τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἀγίω καὶ πανσέπτω ναῷ τούτω. Ετι δεόμεθα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀειμνήστων κτητόρων τῆς ἀγίας μονῆς ταύτης καὶ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐνθάδε κειμένων, καὶ πανταχοῦ ὁρθοδόξων. Β Μ 2, which begins about here, has the words ἐνταῦθα μνημονεύεις οὐς θέλεις. G 2 omits the two lines.

SIXTEENTH CENTURY.

Ταύτης της εύχης τελεσθείσης και τοῦ χοροῦ ψάλλωτος το Δόξα και νῦν, δ τε lepeùs και ὁ διά-

κονος ψάλλουσι το τρισάγιον και τα λοιπα ποιούσιν ώς έν τῷ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

'0 διάκονος. Είπωμεν πάντες εξ όλης της ψυχής.

Κύριε Παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν.

Έτι δεόμεθα ύπερ τών.

'Ο lepeds λέγει την εύχην ταύτην μυστικώς

- (a) As above.
- (b) The prayer "Ελλαμψον is not in the copy of Ducas.

Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, την ἐκτενη ταύτην ...
τῶν αἰώνων

'Ο χορός. 'Αμήν.

Τὰ αὐτὰ ὁ διάκονος καὶ ἐνταῦθα ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῷ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία λέγει.

Ευξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ Κυρίφ...

Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ...

Κατηχήση αὐτοῖς τὸν...

(c) These directions are omitted in all the MSS.

20-2

ELEVENTH CENTURY. 'Αποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς τῶν αἰώνων. Ο διάκονος. Οσοι κατηχούμενοι προέλδικαιοσύνης Ένώση αὐτοὺς τῆ άγία αὐτοῦ καθολικῆ θετε οι κατηχούμενοι προέλθετε. "Οσοι καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία. κατηγούμενοι προέλθετε μήτις των κατηχουμένων όσοι πιστοί έτι καί έτι έν είρήνη Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Κυρίφ κλίνατε. Εύχη πιστών πρώτη μετά το άπλωθήναι το Εύχη κατηχουμένων πρό της άγιας άναφορας τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Σύ, Κύριε, κατέδειξας ήμιν.....προσα-Κύριε ὁ Θεὸς ήμων, ὁ ἐν ουρανοῖς κατοιγάγωμέν σοι θυσίαν αἰνέσεως.....ήμετέρων κῶν.....τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν. αγνοημάτων..... ἐνώπιόν σου. ıy'. 3 'Ο διάκονος. 'Αντιλαβού, σώσον. [77] 'Εκφών. Ίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι (5) τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές ὄνομά σου, Σοφία. τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ αγίου 'Εκφών. Οτι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, [78] Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰώνας καὶ προσκύνησις τῷ Πατρί,.....τῶν αἰώνων. (1) In B the rubric was simply εὐχὴ κατηχουthe Presanctified. I will note them in that μένων. B M 1 agrees with the text, but it Liturgy. omits the words δὸς αὐτοῖς τὸν ἐλαφρὸν ζυγόν. (4) G 2 τότε εξέρχονται οι κατηχούμενοι εί B M 2 has here the prayer, Επίφανον Δέσποτα, πάρεισιν. ὁ άρχιερεύς μυστικώς Σύ, Κύριε. of the Liturgy of the Presanctified, p. 96. (5) G 2 ο διάκονος ο το εὐαγγέλιον αναγνώσας. (2) G 1 δ διάκονος άπλοι το είλητον, και λέγει. (6) G 1 'O λαός. Ol τὰ χερουβίμ at length. (3) B M 1 here interposes some directions G 2 has $\Lambda \iota \tau \alpha \nu \epsilon i \alpha \tau \rho i \tau \eta$, and, after the doxology, which are generally found in the Liturgy of Οι τὰ χερουβίμ. SIXTEENTH CENTURY. Μετά την έκφώνησαν ο Ιερεύς έξαπλώνει το 'Αποκαλύψη αὐτοῖς. Ένώση αὐτοῖς. είλητον κατά το σύνηθες. Σώσον, έλέησον. 'Ο διάκονος. Οσοι κατηχούμενοι.....δεη-Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλάς. θῶμεν. (a) Εύχη ύπερ των κατηχουμένων πρό της άγιας Ό χορός. Κύριε, ελέησον. άναφορᾶς ήν ὁ Ιερεύς λέγει μυστικώς. Εύχη πιστών πρώτη μετά το άπλωθήναι το Κύριε ο Θεός ήμων, ο έν ούρανοις....καὶ είλητόν, ήν ο ίερευς λέγει μυστικώς. δος.....ημων.Σύ, Κύριε, κατέδειξας...προσάγωμεν...

ἐνώπιόν σου.

(a) The MS. C begins here. R resumes here.

'Εκφώνως δ Ιερεύς. 'Ίνα καὶ αὐτοὶ.....αἰώ-

'Ο χορός. 'Αμήν.

(b) R omits this.

Εύχομένου τοῦ Ιερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ είρη-

νικά, εί έστιν, έξω τοῦ άγίου βήματος.

(8)

(4)

(n

(J)

ELEVENTH CENTURY.

Έτι	ĸaì	ëri d	ν είρή	νη τοῦ	Κυρίου	δεηθώ-
µev.	•				•	

[78] Βύχη πιστών β'.

'Ο Θεός, ο επισκεψάμενος.....επὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων.

(1) 'Ο διάκωνος. 'Αντιλαβού, σώσον, ελέησον. Σοφία.

(78) Έκφών. Όπως ύπο τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν αναπέμ-

(1) G 2 ο δ. ο εν άμβωνι στάς.

(2) G 1 has εύχη λεγομένη έν τῷ ψάλλειν τὸ χερουβικόν. G 2 ὁ δ. έκ τοῦ ἀμβωνος κατέρχεται καὶ οἱ ψάλται καὶ ὁ λαὸς ψάλλουσι τὸ Οἱ τὰ χερουβίμ. Then ένταῦθα ἐξάγονται καὶ προτίθενται τὰ ἄγια δώρα ὑπὸ τῶν ἰερέων καὶ μετὰ τὸ νῖψαι τὰς χεῖρας ὁ ἀρχιερεὸς τοὺς λειτουργούς ἴνα δι' αὐτοῦ δεηθῶσιν αἰτεῖ καὶ ἀποκρίνονται αὐτοὶ, Τὸ ἄγιον Πνεῦμα. (The οὐδεὶς ἄξιος is not in G 2.)

This is followed by the prayers for the gifts &c. as below, and the prayer, Domine Deus

πωμεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ άγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ.

Εύχη ήν ποιεί ὁ Ιερεύς καθ' ἐαυτόν, τοῦ χερουβικοῦ ἀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ήδοναῖς...διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἄμετρον φιλανθρωπίαν..... τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν. As on p. 122.

Καὶ μετά την είσοδον λέγει ο διάκονος.

noster. Β M 1 has εὐχη τοῦ Χερουβίμ.

(3) B C r. 10 resumes with this prayer. [The Roman edition has σοι γὰρ προσεύχομαι both here and in the Liturgy of S. Chrysostom where all other authorities have σοι γὰρ προσέρχομαι.]

(4) The prayer of B has been altered as in the more modern liturgy of S. Chrysostom. G 1 follows B in the early part of the prayer, but it seems to agree with the modern text in the latter part.

(5) 1. 10 simply & &dxoros.

SIXTEENTH CENTURY.

(a) "Ετι καὶ ἔτι. 'Αντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας.'Ο διάκονος. Σοφία.

Έκφώνως δ Ιερεύς. "Ότι πρέπει.....των αιώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

Εύχη πιστών δευτέρα, ήν δ Ιερεύς λέγει μυ-

Ο Θεός, δ ἐπισκεψάμενος...δώρων.

Εύχομένου τοῦ lepéws ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ έξω τοῦ βήματος, ὡς καὶ πρότερον. μετὰ τὰ
εἰρηνικὰ λέγει ἐκφώνως ὁ lepeús,

"Όπως...των αιώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

- (a) R omits ere kal ere and ris waraylas.
- . (b) $+\delta$ Didkoros. "Eti kal êti êv elphyy toû Kuplou denstûmer. R.
 - (c) Missing in the MSS. and B.
 - (d) Missing in the MSS. and R.

Τὰ αὐτὰ κάνταῦθα καὶ λέγουσιν καὶ ποιοῦσιν (Δ΄ ὅ τε lepeùs καὶ ὁ διάκονος τῆ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

Εὐχή ήν λέγει ὁ Ιερεὺς μυστικώς, τοῦ χερουβικοῦ ἀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος...ἄμετρόν σου...τῶν αἰώνων. *Αμήν.

Κάνταθθα ό τε lepeds και ο διάκονος τα αυτά και ποιοθσικ και λέγουσιν τή τοθ Χρυσοστόμου lepoupyla, και τελειωθεισών τών εύχων και τών θρησκειών, ό διάκονος έρχεται έν τῷ συνήθει τόπω, λέγων

- (e) One of the Paris MSS. εὐχὴ ἡν ποιεί ὁ lepeds ὑπὲρ ἐαυτοῦ, εἰσερχομένων τῶν δώρων.
 - (f) Missing in all the MSS.
- (g) For και των θρησκειών, Goar and R have και της μεγάλης είσόδου.

(1)

ELEVENTH CENTURY.

Πληρώσωμεν την δέησιν ήμων τῷ Κυρίῳ. Υπερ των προτεθέντων τιμίων δώρων, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Ύπερ τοῦ ἀγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ τοῦ ἡυσθηναι ήμας ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργης, καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Εὐχὴ προσκομιδῆς, μετὰ τὴν ἐν τῷ ἀγἰα τραπέζη τῶν θείων δώρων ἀπόθεσιν.

[79] Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας καὶ ἀγαιή. δ γῶν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην,..... Σαμουὴλ τὰς
εἰρηνικάς: ὡς προσεδέξω.....ἐν τἢ ἡμέρᾳ
τῆ φοβερᾳ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας.

(1) G 1 reads ύπερ των προσενεχθέντων και άγιαζομένων τιμίων δώρων. 'Τπερ των εύσεβεστάτων. 'Τπερ τοῦ συμπολεμήσαι. G 2 και άποτεθέντων των άγιων δώρων και έν τῷ θυσιαστηρίῳ τεταγμένων, ὁ διάκονος λέγει. 'Ο διάκονοι. 'Αντιλαβοῦ, σώσον.
Τὴν ἡμέραν πᾶσαν.
"Αγγελον εἰρήνης, πιστον όδηγόν.
Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν.
Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡ-

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Έκφώνως. Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Εἰρήνη πᾶσιν.

[79]

[19]

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους, ίνα ἐν όμονοία όμολογήσωμεν.

(2) 1. 10 εύχη μετά το άποτεθήναι τὰ τίμια δώρα ἐν τῷ ἀγία τραπέζη. Ο 2 ὁ ἀρχιερεὺς μυστικώς.

(3) Many old MSS. omit Ira.... G 2 και πάντες άλλήλους ἀσπάζονται.

SIXTEENTH CENTURY.

Πληρώσωμεν την δέησιν ήμῶν τῷ Κυρίῳ. Υπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων.

Υπέρ τοῦ άγίου οίκου τούτου.

Υπέρ τοῦ ρυσθήναι ήμας.

Εύχη της προσκομιδής μετά την έν τη άγια τραπέζη τών θαίων δώρων ἀπόθεσιν, ήν ο lepeds λέγει μυστικώς.

Κύριε ὁ Θεὸς ήμων...δικαίας.

'Ο διάκονος ώς έν τη του Χρυσοστόμου λειτουργία.

'Αντιλαβοῦ κ.τ.λ., ut supra.

'Εκφώνως δ lepeis. Δια των οἰκτιρμών...
αἰώνων.

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν...ομολογήσωμεν,

'Ο χορός. Πατέρα, Υίον, καὶ άγιον Πνεθμα, Τριάδα όμοούσιον καὶ άχώριστον.

'Ο lepeds προσκυνεί τρις λέγαν μυστικώς

'Αγαπήσω σε, Κύριε ή ἰσχύς μου, Κύριε, στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου. τρις.

	ELEVENTH	CENTURY.		
[79] (1)	Καλ μετά το δοθήναι την άγάπην, λέγει ο διάκονος	μετὰ πάντων ὑμῶν.		
(2)	Tàs θύρας· τὰς θύρας· ἐν σοφία πρό-	"Ανω σχώμεν τὰς καρδίας.	[79]	
	σχωμεν.	Εύχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.		
[79] (3)	΄ Ο λαόι. Πιστεύω εἰς ἔνα Θεόν.	'Ο lepeds κλίνας ἐπεύχεται.		
47.6	'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς στώμεν μετά	^ϵ Ο "Ων, Δέσποτα, Κύριε, Θεέ,Θεὸς	[79]	
(4)	φόβου· πρόσχωμεν τἢ άγία ἀναφορά, ἐν	αληθινός, ή προαιώνιος Σοφία,ασιγή-		
	είρήνη προσφέρειν.	τοις δοξολογίαις,	ιη'. 7	
	O lepeds expáras.	Έκφώνως. Τον επινίκιον υμνον άδοντα,	[80]	
[79]	'Η χάρις τοῦ Κυρίου ήμῶν Ἰησοῦ	βοώντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα·		
	Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,	Ο λαός. "Αγιος, άγιος, άγιος, Κήριος		
	καὶ ή κοινωνία τοῦ άγίου Πνεύματος, είη	Σαβαώθ.		
	(1) 1. 10, and G 1 and others omit this rubric. (2) B, G 2 and L omit έν σοφία. G 2 proceeds και τὸ σύμβολον ψάλλωμεν. και τοῦ ἀρχιδιακόνου ἀρχομένου, πάντει τὸ σύμβολον ψάλλουσω. μετὰ τὸ σύμβολον αίρεται τρίτον, και τρίτον ἀφαίρεται ἐκ τῶν ἀγίων δώρων τὸ κάλυμμα. (3) I. 10 omits this also.	 (4) B had simply στῶμεν καλῶτ. 1. 10 reads τὴν ἀγίαν προσφορὰν ἐν. So L which adds "Misericordiam pacem et sacrificium laudis." B M 1 has ἐλεος εἰρήνη. (5) G 1 and 1. 10 omit this. G 2 ὁ λαὸς μετὰ τοῦ κλήρου. 		
	SIXTEENTH	CENTURY.		
(a)	Kal ο διάκονος περιπτύσσεται το ωράριον αυτου	'Ο Ιερεύε. "Ανω σχώμεν τὰς καρδίας.		
	καί προσκυνεῖ τρίς και ἐπισυνάπτει ἐκφώνως	'Ο χορός. Εχωμεν προς τον Κύριον.	(0)	
	Τὰς θύραςπρόσχωμεν.	'Ο Ιερεύε. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.		
(b)	Ο χορόε. Πιςτεγω.	Ο χορός. "Αξιον καὶ δίκαιον έστὶ προσ-		
(c)	Και μετά την συμπλήρωσω τοῦ άγιου συμβόλου	κυνείν Πατέρα, Υίόν, καὶ ἄγιον Πνεθμα,		
	λέγει ο διάκονος εκφώνως	Τριάδα όμοούσιον καὶ ἀχώριστον.		
	Στώμεν καλώςτην άγίαν άναφοράν	'Ο Ιερεύε κλινόμενος, έπεύχεται μυστικώς		
	προσφέρειν.	Ο "Ων, Δέσποτα, Κύριε, Θεέή πρὸ	Ŋ	
(-d)	'Ο χορόι. "Ελεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.	αἰώνων Σοφία,δοξολογίαιςλέγοντα.		
•	'Ο Ιερεύτ εκφώνωτ. Η χάρις τοῦ Κυρίου	'0 χορός. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κήριος		
	ήμων Ίησου Χριστου, και ή άγάπη του	Σαβαώθ' πλήρης δ ογρανός και ή γη		
	Θεού καὶ Πατρός, καὶ ή κοινωνία τοῦ άγίου	τής δόξης σογ. ὡςαννὰ ἐν τοῖς ἡψίςτοις.		
	Πνεύματος, είη μετα πάντων ύμων.	εγλογημένος ο έρχομένος. ώς αννά έν		
	Ο χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.	τοῖο ἡψίστοιο.		
	 (a) This is missing in most MSS. (b) C, ὁ λαὸς τὸ ἄγιον σύμβολον Πιστεύω. R ὁ λαός. (c) B omits this. 	 (d) Morel has έλαιον εἰρήνης. (e) The Modern Text is έχομεν. [Morel has έχωμεν.] (f) H, Θεδς άληθινός πρό αἰώνων, Ζοφία. 		

(1)

[82]

ELEVENTH CENTURY.

[80] Μετὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων,...
[81] ...ἀποστήσας ἡμᾶς.....προσήγαγε τἢ ἐπιγνώσει σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,.....καὶ καθαρίσας ἐν ὕδατι, καὶ ἀγιάσας ιθ΄. 1 τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίφ,.....κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους,
[2] ταῦτα, ἃ καὶ προτεθείκαμεν κατὰ τὰς αὐτοῦ

'Ο Ιερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

ταῦτα, α καὶ προτεθείκαμεν κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς· μέλλων γὰρ ἐξιέναι ἐπὶ τὸν ἐκούσιον καὶ ἀοίδιμον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ θάνατον, τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδου ἐαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβών ἄρτον ἐπὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρῶν, καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας,

'Εκφών. "Εδωκε τοις άγιοις αὐτοῦ μαθηταις και ἀποστόλοις, εἰπών' Λάβετε, φά-

- (1) 1. 10 alivas here and elsewhere. B M 3 begins here.
 - (2) 1. 10 omits ral. It will be remembered

γετε' τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο Ιερεύς μυστικώς. 'Ομοίως και το ποτήριον εκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβών, κεράσας, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας,

Έκφών. Έδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἶμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο λερεύς κλινόμενος έπεύχεται,

[82]

(4)

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. οσάκις γὰρ ᾶν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖτε.

that the Barberini MS. failed us here. B M 1 furnished the text of pages 82-84.

(3) B M 1 omits this. 1. 10 as usual κλίνας.

SIXTEENTH CENTURY.

(a) Κάνταῦθα ὁ διάκονος τὰ αὐτά ποιεῖ τŷ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

'Επεύχεται μυστικώς ο lepeus.

Μετὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων, Δέσποτα φιλάνθρωπε...εἰς τοὺς οὐρανούς ταῦτα ឨ προτεθείκαμεν...κλάσας,

'Ο lepeùs κλίνει την κεφαλήν, και αίρων την δεξίαν αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἄγιον άρτον, ἐκφώνως λέγων

"Εδωκε...άμαρτιῶν.
'Ο χορὸς ψάλλει' 'Αμήν.

- (a) Omitted in the MSS.
- (b) Goar notes that these rubrics are missing in all the MSS. H has ὁ ἰερεὐς αἰρων τῆ δεξιῷ αὐτοῦ δεικνύει τὸν ἄγιον δίσκον, λέγων ἐκφώνως.

"Ο τε Ιερεύς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτα κανταῦθα τῆ τοῦ Χρυσοστόμου. Ο Ιερεύς μυστικώς.

'Ομοίως...άγιάσας,

Έκφώνως ο lepeds την χείρα έχων άνωθεν μετά εὐλαβείας και εὐλογών, λέγει

*Εδωκε... άμαρτιῶν.

Ο χορός ψάλλει Αμήν.

'Ο lepeds κλίνας την κεφαλήν έπεύχεται μυστικώς.

Τοῦτο ποιεῖτε.....προσφέροντες.....δια πάντα.

- (c) Η, και αίρων τη δεξιά δεικνύει όμοιως μετ' εὐλαβείας τὸ άγιον ποτήριον, λέγων έκφώνως.
 - (d) As before.

[82]

[82]

ELEVENTH CENTURY.

Μεμνημένοι ουν, Δέσποτα, καὶ ήμεῖς των σωτηρίων αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ ζωοποιού σταυρού, τής τριημέρου ταφής, τής έκ νεκρών αναστάσεως, της είς οὐρανοὺς ανόδου, της έκ δεξιών σου του Θεου καί Πατρός καθέδρας, καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβερας δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας,

'Εκφώνως. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες, κατά πάντα, καὶ διά πάντα,

Ο λαός. Σε ύμνουμεν, σε εύλογουμεν.

Ο Ιερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

[82]

(1)

w. 2

(a)

Διὰ τοῦτο, Δέσποτα πανάγιε, καὶ ἡμεῖς οί άμαρτωλοί και ανάξιοι δοῦλοί σου, οί καταξιωθέντες λειτουργείν τῷ ἀγίω σου θυσιαστηρίω, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ήμων, ού γαρ εποιήσαμεν ενώπιον σού τι αγαθον

- (1) I. 10 omits this.
- (2) B M 1 omits this, I. 10, as usual, κλίνας.

έπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐλέη σου καὶ τους οικτιρμούς σου, ους εξέχεας πλουσίως έφ' ήμας, θαρρούντες προσεγγίζομεν τώ άγίω σου θυσιαστηρίω, καὶ προθέντες τὰ αντίτυπα τοῦ αγίου σώματος καὶ αίματος τοῦ Χριστοῦ σου, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλουμεν, "Αγιε 'Αγίων, εὐδοκία της σης αγαθύτητος, ελθείν το Πνευμά σου το άγιον εφ' ήμας και έπι τα προκείμενα δώρα ταῦτα, καὶ εὐλογήσαι αὐτά, καὶ άγιάσαι, καὶ ἀναδείξαι,

Και ανιστάμενος σφραγίζει τρίτον τὰ άγια δώρα ò lepeds héywr,

Τον μέν άρτον τοῦτον, αὐτο το τίμιον σώμα του Κυρίου, και Θεού, και Σωτήρος ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ,

(3) 1. 10 omits ἐνώπιον σου.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο χορός ψάλλει τό. Σε ύμνοῦμεν, σε εύλογουμεν, σοι εύχαριστουμεν, Κύριε και δεότοῦτο, ἀγαθέ, μὴ ἀντανέλης ἀφ' ήμῶν. μεθά σου, ο Θεος ήμων.

'Ο lepeús, κλίνας την κεφαλήν, εξχεται μυστικώς Δια τοῦτο....καὶ προσθέντες.....αναδείξαι

Ο διάκονος υποτίθησι το ριπίδιον όπερ εκράτει η κάλυμμα, και έρχεται έγγύτερον τῷ lepeî, και προσκυνούσιν αμφότεροι τρίς ξμπροσθεν τής αγίας τραπέζης, και εὐχόμενοι καθ' ἐαυτούς τό,

Ο Θεός, ιλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. λέγουσι μυστικώς τρίς.

Κύριε, ο τὸ πανάγιον σου Πνεθμα εν τῆ

- (a) Goar notes that the next fifteen lines are not to be found in one MS. R reads ἀποτίθησι.
- (b) Later editions (not R nor H) have inserted wolnσον between αρτον τοῦτον and αὐτὸ τὸ τίμιον

τρίτη ώρα τοις αποστόλοις καταπέμψας.

Και τό Καρδίαν καθαράν κτίσον έν έμοί, ό Θεός, καὶ πνεθμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς έγκάτοις μου.

Είτα την κεφαλην υποκλίνας ο διάκονος δείκνυσι τῷ ὑραρίῳ τὸν ἄγιον ἄρτον, καὶ λέγει μυστικῶς

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἄγιον ἄρτον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος σφραγίζει τρὶς τὰ ἄγια δώρα, λέγων μυστικώς

Τον μέν άρτον τοῦτον, αὐτο το τίμιον σώμα τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτήρος ημών Ίησοῦ Χριστοῦ.

σωμα. Goar's note as to G 1 is perplexing. He first states that all the MSS, omit the following words and then apparently contradicts his statement.

(1)

(8)

(a)

ELEVENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο Ιερείτ. Τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτήρος ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύι. Τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

gj 'Ο lepeùs κλινόμενος ἐπεύχεται.

*Ημᾶς δὲ πάντας, τοὺς ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἐνώσαις ἀλλή-λοις εἰς ἐνὸς Πνεύματος ἀγίου κοινωνίαν,

(1) G 2 το δ' έν τῷ ποτηρίφ τούτφ. M omits 'Αμήν.

καὶ μηδένα ήμῶν εἰς κρίμα ή εἰς κατάκριμα ποιήσαις μετασχεῖν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἴματος τοῦ Χριστοῦ σου ἀλλὶ ἴνα εὖρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

Έκφώνησι». Έξαιρέτως της παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

- (2) B M 1 δ lepevs, simply. 1. 10 κλίνας.
- (3) Ι. 10 ἐνῶσαι. (4) Ι. 10 ποιῆσαι.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος. Εὖλόγησον, δέσποτα, τὸ ἄγιον ποτήριον.

'Ο δε lepeds εύλογων, λέγει

Το δε ποτήριον τοῦτο, αὐτο το τίμιον αξμα τοῦ Κυρίου, και Θεοῦ, και Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ, 'Ο διάκονοι. 'Αμήν.

'Ο lepeis. Τὸ ἐκχυθὰν ὑπὰρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

'Ο διάκονος. 'Αμήν. Καὶ αῦθις ὁ αὐτὸς δεικνύων μετά τοῦ ώραρίου τὰ ἄγια ἄμφω, λέγει'

Εὐλόγησον, δέσποτα.

'Ο δε lepeùs ευλογών μετά της χειρός αμφότερα τά άγια, λέγει'

Μεταβαλών τῷ Πνεύματί σου τῷ άγίῳ.

- (a) + rd aµφότερα. R H.
- (b) This hymn is in the printed copies of the Liturgy of S. James. The following is a copy. It is given at length in R.

'Ο διάκονος, 'Αμήν, τρίς.

Kai την κεφαλήν ο διάκονος υποκλίνας τῷ lepel, και είπων τό,

Μνήσθητί μου, άγιε δέσποτα, τοῦ άμαρτωλοῦ,

μεθίσταται έν φ πρότερον Ιστατο τόπφ, λαβών και το βιπίδιον αὐθις, ώς πρότερον.

'Ο δε lepeùs επεύχεται μυστικώς

'Ημῶς δὲ πάντας, τοὺς ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας,.....πίστει τετελειμένου,

'Εκφώνησις. 'Εξαιρέτως της παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας'

'Ο χορός ψάλλει, Έπὶ σοὶ χαίρει.

Έπι σοι χαίρει, κεχαριτωμένη, πάσα ή κτίσις, άγγελων το σύστημα, και άνθρώπων το γένος, ήγιασμένε νας και παράδεισε λογικέ, παρθακικόν καύχημα, έξ ής Θεος έσαρκώθη, και παιδίον γέ-

(83) 'Ο διάκονος. Τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.
 'Ο lepeds κλινόμενος ἐπεύχεται.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου, τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἀγίου τοῦ Δ, οῦ καὶ τὴν μιήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων

(1) B M 1 τῶν θανόντων. It begins with making mention of the angels Michael and Gabriel and the heavenly powers, p. 83.

1. 10 interposes ὁ leρεθς κλίνας ἐπεύχεται. G 2 omits the rubric. των άγίων σου, ων ταις ικεσίαις επίσκεψαι ήμας, ο Θεός. και μνήσθητι πάντων των κεκοιμημένων επ' ελπίδι άναστάσεως ζωής αιωνίου. μνήσθητι, Κύριε, τας ψυχας των προκεκοιμημένων δούλων σου, Σηλβέστρου ιερομοναχοῦ, Ματθαίου, Θωμαϊς.....

(2) These names are found only in this MS. Others were written in the margin of 1. 10 but subsequently erased. The Latin passes on to the prayer for the church.

SIXTEENTH CENTURY.

Εί δέ έστιν ή μεγάλη πέμπτη, ψάλλει

6

Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον, Υὶὲ Θεοῦ, κοινωνόν με παράλαβε· οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἶπω· οὐ φίλημά σοι δώσω, καθάπερ Ἰούδας· ἀλλ' ώς ὁ ληστὴς ὁμολογῶ σοι· Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῆ βασιλεία σου.

Εί δέ έστι το μέγα σάββατον, ψάλλει.

Σιγησάτω πάσα σὰρξ βροτεία, καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἐαυτῆ λογιζέσθω· ὁ γὰρ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, προέρχεται σφαγιασθήναι καὶ δοθήναι τοῖς πιστοῖς· προηγοῦνται δὲ τούτου οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων μετὰ πάσης ἀρχής καὶ ἐξουσίας, τὰ πολυόμματα Χερουβίμ, καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα Σεραφὶμ τὰς ὄψεις καλύπτοντα, καὶ βοῶντα

γονεν δ πρό αιώνων υπάρχων Θεός ήμων την γαρ σην μήτραν θρόνον έποιησε, και την σην γαστέρα πλατυτέραν οδρανών άπειργάσατο. Έπι σοι χαίρει, κεχαριτωμένη, πάσα ή κτίσις δόξα σοι.

I understand Goar as stating that the MSS. do not contain either this hymn or the following. C has the χαῖρε, κεχαριτωμένη as it had in the

τὸν ὕμνον, ᾿Αλληλούῖα, ᾿Αλληλούῖα, ᾿Αλληλούῖα.

'Ο διάκονος θυμιά γύρωθεν την άγιαν τράπεζαν και τὰ δίπτυχα, τών τε ζώντων και κεκοιμημένων ών βούλεται μνημονεύει.

'Ο δε lepeùs ευχεται μυστικώς.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ· Τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων· Τοῦ ἀγίου τοῦ Δ., οῦ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου, ῶν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός. καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου.

'Ενταθθα ὁ lepeùs μνημονεύει, ὧν θέλει, ζώντων καl τεθνεώτων, καl ὑπέρ μὲν ζώντων λέγει'

Υπέρ σωτηρίας, ἐπισκέψεως, ἀφέσεως

Liturgy of Chrysostom. See note (d) p. 131.

- (a) $+ \eta \chi os \pi \lambda$. β' . R.
- (b) This too seems to be omitted in the MSS.
 + τοῦτο τὸ παρὸν τροπάριον ἡχος πλ. α΄. R.
- (c) C τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου.
- (d) Goar says that the next eleven lines are wanting in the MSS.

21-2

(1) Ενταθθα μνημονεύει οθε θέλει.

[88] καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

[83] Ετι σοῦ δεόμεθα, μνήσθητι, Κύριε, τῆς

 άγίας σου καθολικής καὶ ἀποστολικής ἐκκλησίας...μέχρι τής συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων, κ.τ.λ.

[88] Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων, κ.τ.λ.

[88] Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὅρεσι, κ.τ.λ.

[88] Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν παρθενία, κ.τ.λ.

[88] Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, κ.τ.λ.

[83] Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, κ.τ.λ.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιεστώτος λαοῦ,

- (1) 1. 10 omits this.
- (2) G 1 omits kal diroctolikis.

καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων, καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ήμας, κατὰ τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου τὰ ταμιεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ. συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνη καὶ ὁμονοία διατήρησον τὰ νήπια ἔκθρεψον τὴν νεότητα παιδαγώγησον το γήρας περικράτησον' τούς ολιγοψύχους παραμύθησον' τούς έσκορπισμένους έπισυνάγαγε τούς πεπλανημένους επανάγαγε, καὶ σύναψον τη άγία σου καθολική καὶ ἀποστολική έκκλησία τους οχλουμένους υπο πνευμάτων ακαθαρτών έλευθέρωσον τοις πλέουσι σύμπλευσον τοις όδοιπορούσι συνόδευσον χηρών πρόστηθι ορφανών υπεράσπισον αίχμαλώτους ρύσαι νοσούντας ιασαι τών έν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ έξορίαις καὶ πικραίς δουλείαις καὶ πάση θλίψει καὶ

(3) This is found complete in the Barberini copy (p. 83) but I am unwilling to omit it here.

SIXTEENTH CENTURY.

των άμαρτιων του δούλου του Θεου του δείνος.

'Υπέρ δὲ τεθνεώτων, λέγει

Υπερ αναπαύσεως καὶ αφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου τοῦ δεῖνος εν τόπφ φωτεινῷ ἔνθα ἀπέδρα λύπη, στεναγμός, ἀνάπαυσον αὐτούς, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Μυστικώς τήν εύχήν

Καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

*Ετι σοῦ δεόμεθα, μνήσθητι, Κύριε, τῆς άγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας.

Μνήσθητι, Κύριε, των τα δωρά σοι

ταθτα προσκομισάντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν παρθενία, καὶ εὐλαβεία, καὶ ἀσκήσει, καὶ σεμνŷ πολιτεία διαγόντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ήμῶν βασιλέων.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης άρχης καὶ έξουσίας, καὶ τῶν ἐν παλατίω ἀδελφῶν ἡμῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιεστώτος λαοῦ,καὶ ἐμφυλίου πολέμου.

[84]

ELEVENTH CENTURY.

ορθοδόξων, των ορθοτομούντων τον λόγον της σης αληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά το πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμάλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων.

[84] Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ πρεσβυτερίου, ...πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

εθ΄. 6 'Εκφών. Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιὰ καρδία δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

[85] Έκφών. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου

(1) These have been added since the Barberini MS. was written. They are in B M 1. G 2 δ διάκονος ἐν τῷ ἀμβωνι 'Ανοιχθήτωσαν αὶ θύραι.

Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ μετά πάντων ὑμών.

'Ο διάκονος. Πάντων των άγίων μνημονεύσαντες, έτι καὶ έτι έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ των προσκομισθέντων καὶ άγιασθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Όπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψη ἡμῖν τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δεηθώμεν.

Υπέρ τοῦ ἡυσθηναι ήμας ἀπὸ πάσης θλώγεως, ὀργής, καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο lepeùs κλινόμενος έπεύχεται.

Kal ἀνοίγονται al θύραι. Διτανεία τετάρτη. πάντων τῶν ἀγίων.

(2) 1. 10 xliras.

SIXTEENTH CENTURY.

όρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὰν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά το πληθος των ολκτιρμών σου καὶ της εμής αναξιότητος

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας,.....πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν

Έκφων. Καὶ δὸς ημίν ἐν ἐνὶ στόματιτῶν αἰώνων.

Έκφών. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

(a) Goar's text and R have here δ lepeds επιστρέφει πρός τη θύρα και εθλογών λέγει εκφώνως. Και έσται.

μετα πάντων ύμων.

Kal ὁ διάκονος εξέρχεται, εί έστιν, εί δ' ούχ, δ lepeus, καί στὰς έν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει:

Πάντων τῶν ἀγίων...δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Kal τὰ λοιπά ώς έν τῆ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

Υπέρ των προσκομισθέντων.

"Οπως ο φιλάνθρωπος.

Υπέρ τοῦ ρυσθήναι.

'Ο lepeds έπεύχεται μυστικώς

(b) This is missing in the MSS.

(c) Some MSS. add Tis συναπτίε λεγομένης.

(3)

(b)

(d)

(5)

(c)

(d)

ELEVENTH CENTURY.

[85] Ο Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὸ ἡμῶς δίδαξον εὐχαριστεῖν σοι ἀξίως, κ.τ.λ.τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε.

(1) 'Ο διάκονος. 'Αντιλαβού, σώσον. Την ημέραν πάσαν τελείαν.

εβ΄. 7 "Αγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν.
 Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν.
 Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα.
 Τὸν ὑπύλοιπον χρόνον.

Χριστιανά τὰ τέλη. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως.

[85] Ἐκφώνωτ. Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτως, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα, καὶ λέγειν,

(2) 'Ο λαότ. Πάτερ ήμων ὁ ἐντοῖς ογρανοῖς.

- As on p. 135. (These have been added.)
 G 2 ὁ λαὸς καὶ ὁ κλῆρος σὺν αὐτῷ αἰροντες
- τάς χείρας λέγουσι το Πάτερ ήμων.
 (3) (3 1 Κα) ο Ισουίο δοθώς μηστικώς εί
- (3) G 1 Kal ὁ lepeds ὁρθῶς, μυστικῶς εθχεται ὑψῶν τὰς χεῖρας. Κύριε, Κύριε, μόνε ἀγαθέ, μόνε φιλάνθρωπε, μὴ εἰσενέγκης ἡμὰς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ

'Ο lepeis. "Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ήμων τῷ Κυρίω [86] κλίνωμεν.

'Ο lepeds κλινόμενος έπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε, ὁ Πατήρ τῶν οἰκτιρμῶν, [86]εἰς Πνεύματος ἀγίου κοινωνίαν,

Έκφώνησις. Χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ [
φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ'
ου εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ
καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

'Ο Ιερεύς έπεύχεται.

ρύσαι ήμας άπο του πονηρού και τών έργων αυτού, ότι σού έστιν.

- (4) B M 3 breaks off here.
- (5) In B the rubric was της ὑψώσεως τοῦ ἄρτου.
 G 2 'O διάκονος, Πρόσχωμεν. ὁ ἀρχιερεὸς ὑψῶν τὸν ἄρτον. Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ.

SIXTEENTH CENTURY.

*Ο Θεος ήμων...συ ο Θεος ήμων... ...τοις αγαπωσί σε, Κύριε.

'Ο διάκονος, εί έστι, τὰ είρηνικὰ ώς και έν τῆ τοῦ Χρυσοστόμου.

'Αντιλαβοῦ.....Τὴν ἐνότητα.

(a) 'Εκφώνως ο Ιερεύς. Καὶ καταξίωσον...καὶ λέγειν.

(6) 'Ο χορός τὸ Πάτερ Ημών.

Έκφώνως ο lepeis. "Ότι σοῦ...αἰώνων.

'Ο χορότ. 'Αμήν.

- (a) C o lepeds uvoi ras xeipas.
- (b) C ὁ lepeds λέγει τὸ Πάτερ ήμων.
- (c) Η ήμῶν...κλίνωμεν. Some MSS. add Σοί,

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο χορός. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς υμών τῷ Κυρίφ κλίνατε.

Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρόν την κεφαλήν, και ὁρῶν τὸν ιερέα προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ και αὐτός. 'Ο ιερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς'

Δέσποτα Κύριε...κοινωνίαν, Έκφώνως ὁ Ιερεύς. Χάριτι...αἰώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

Κύριε.

(d) R has simply ο lepeds επεύχεται.

[96] I

(a)

Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ημῶν, ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἀγιάσαι ημᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθεζόμενος καὶ ὧδε ημῖν ἀοράτως

συνών· καὶ καταξίωσον τἢ κραταιᾳ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἴματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.

(1)

(1) 1. 10 adds ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸν ἄρτον σταυροειδῶς, λέγων.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο lepeds έπεύχεται μυστικώς'

Πρόσχες.....τῷ λαῷ.

Κάνταῦθα ο τε Ιερεύς και ο διάκονος τὰ αὐτὰ

καὶ λέγουσιν καὶ ποιούσιν τŷ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

'Ο διάκονος έκφωνεί' Πρόσχωμεν.

(a) This is not in the MSS. nor in Goar's copy, nor in B. C has και θυμιών λέγει 'Υψώσω κ.τ.λ. as in note a, p. 136 to the word Μελίζεται. It proceeds Meλίζεται ὁ άμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Tlòs τοῦ Πατρός, ο αίρων την άμαρτίαν τοῦ κόσμου, πάν-Tote vur kal del kal els tods aluras tur alurur. Καὶ λαβών την μερίδα τίθησιν αὐτην έν τῷ ποτηρίφ, τοῦ διακόνου είρηκότος, Πλήρωσον, δέσποτα. Καί ό λερεύς, Πλήρωμα τοῦ άγιου Πνεύματος. Καλ μικρόν κύψας εύχεται ούτως. Μεμολυσμένη ψυχή, και φυπαρφ χείλει, και χερσίν αίσχραις, και πυλίνη γλώττη, και όλος ύπαρχω ταπεινός και αμαρτωλός καλ άμετανόητος, φιλάνθρωπε Σωτέρ μου καλ Ικετεύω, ο καλών άμαρτωλούς είς μετάνοιαν, άφες, συγχώρησόν μοι τῷ άμαρτωλῷ τὰ παραπτώματά μου, τὰ πλημμελήματά μου, τὰ ἐκούσια καὶ τὰ άκούσια, τὰ ἐν γνώσει καὶ τὰ ἐν άγνοία, πάντα μοι συγχώρησον, ώς άγαθός και φιλάνθρωπος, μακρόθυμός τε και πολυέλεος και τη πρεσβεία της παναχράντου δεσποίνης ήμων θεοτόκου και άειπαρθένου Maplas, ακατακρίτως αξίωσον με δέξασθαι την άγιαν και άχραντόν σου δωρεάν, εις άφεσιν άμαρτιών, els κάθαρσιν τών πονηρών μου λογισμών, εls τήρησιν τών έντολών σου, και els ζωήν αιώνιον ότι πρέπει σοι πασα δόξα, τιμή...

Thus C gives here a solution of the difficulty mentioned in the note (k), p. 138.

It proceeds και λαβών μίαν μερίδα κλά και δίδει (sic) τῷ διακόνφ και τοῦς συλλειτουργοῦσιν, λέγων:

Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ (as on p. 189). Ειθ' ούτω λέγει ταύτην την εύχην. Δέσποτα, φιλάνθρωπε Κύριε, Ίησοῦ Χριστέ, μη είς κρίμα ή κατάκριμα γενέσθαι τὰ ἄγια ταῦτα, ἀλλ' εἰς κάθαρσιν ψυχῆς τε καί σώματος. Είτα σφραγίζει έαυτον έν τῷ μετώπφ μετά της μερίδος, λέγων Πιστεύω, Κύριε, και όμολογώ ότι σὺ εῖ ὁ Χριστός, ὁ Υίὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος. Λέγει Τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου ήμων Ίησου Χριστου, το μεταδιδόμενον ήμων els άφεσιν άμαρτιών και els ζωήν αιώνιον. 'Ομοίως και els τὸ ποτήριον λέγει. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι καὶ τὸ ὅνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Αὐτὸ το τίμιον αίμα τοῦ Κυρίου ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μεταδιδόμενον ήμων είς άφεσιν άμαρτιών και είς ζωήν αιώνιον. Είθ' ούτω σπογγίσας το ποτήριον βάλλει έν αὐτώ τας μερίδας έτέρας, λέγων την ευχήν ταύτην. Γένοιτό μοι, Κύριε Ίησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ήμων, τὸ σωμά σου τὸ ἄγιον είς άφεσιν άμαρτιων, και τὸ αξμά σου τὸ τίμιον είς ζωήν αἰώνιον, καὶ ἐν τῆ δευτέρα σου παρουσία συναρίθμησον με τοις δικαίοις και έκλεκτοις σου προβάτοις, δτι εύλογητός et eis τούς αίωνας των αίωνων. El μέν elair twes of βουλόμενοι μεταλαβείν. Μετά φόβου και πίστεως και άγάπης προσέλθετε Χριστώ τώ θεώ και Βασιλεί ήμων. 'Ο λαός αποκρίνεται, Εύλογημένος ο έρχόμενος έν δνόματι Κυρίου. Θεός Κύριος, και έπέφανεν ήμιν. Και ὁ Ιερεύς μεταλαμβάνει τον λαόν, λέγων. Το τίμιον σώμα και αίμα τοῦ

[86]

(5)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

'O lepeds. Tà Aria toic Arioic.

Ο διάκονος. Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ άγιον ποτήριον.

Kal λαβών ὁ lepeòs ἐκ τοῦ άρτου μερίδα μίαν βάλλει είs τὸ ἄγιον ποτήριον, λέγων,

Πλήρωμα Πνεύματος άγίου.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

4) Είτα. Μετα φόβου Θεού καὶ πίστεως. Προσέλθετε.

16'. 8 Είτα τῆς μεταλήψεως τελειωθείσης καὶ τῶν ἀγίων
 λειψάνων ἀπὸ τῆς ἰερᾶς ἀρθέντων τραπέζης ἐπεύχεται ὁ ἰερεύς.

(1) This is not in B, I. 10, B M 1, or G 2. The two latter have ὁ λαός Είς ἄγιος. Καὶ οἰ ψάλται ψάλλουσι» τὸ κοινωνικόν, καὶ οῦτως πάντες μεταλαμβάνουσι». Είτα τῆς μεταλήψεως τελειωθώσης τὰ ἄγια εἰς τὸ σκευοφυλάκιον εἰσφέρονται πάντων ψαλλομένων τὸ Πληρωθήτω τὸ στόμα μου. The Latin proceeds " ut hymnum dicamus glorise tus: quia nos idoneos fecisti sanctorum tuorum participare mysteriorum: salva nos in sanctificatione tua tota die meditantes justitiam tuam."

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆ μεταλήψει τῶν.....τοῦ Χριστοῦ σου.

"Ότε δὲ μέλλει στραφήναι τὰ ἄγια δώρα Ενθα προετέθησαν, ἐν τῷ αίρεσθαι ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀγίας τραπέζης θυμιῷ ὁ διάκονος τρίς, ὁ δὲ ἰερεὺς λέγει καθ' ἐαυτόν.

Ύψώθητι ἐπὶ τοὺς εὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Αίρων δε ταθτα εκφωνεί,

Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος. 'Ορθοί' μεταλαβόντες των

It passes on to ὀρθοί, μεταλαβόντες. Then we have εὐχαριστοῦμέν σοι, and the Litany.

- (2) Β είς πλήρωμα Πνεύματος άγιου.
- (3) B omits this. B M 1 breaks off here.
- (4) Β και μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν, λέγοντος τοῦ διακόνου τὴν εὐχήν. I. 10 thus, εἶτα τῆς μεταλήψεως τελεσθείσης ὁ ἰερεὺς ἐπεδχεται.
 - (5) 1. 10 omits the next nine lines.
 - (6) G 1 Πληρωθήτω τὸ στόμα μου καὶ τὰ έξης.

SIXTEENTH CENTURY.

Kal d lepeus. Tà aria toic arioic.

(a)

Kal ὁ χορός. Εἶς ἄγιος, εἶς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἶς δόξαν Θεοῦ Πατρός. ᾿Αμήν.

Καὶ ἐνταῦθα καὶ ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ ψάλλει τỹ τοῦ Χρυσοστόμου lepoupyla. καὶ ὁ lepeùs καὶ ὁ διάκονος, καὶ ἐν τῷ ζέσει, καὶ ἐν τῷ μελισμῷ, καὶ ἐν τῆ κοινωνία, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ θρησκείαις,

(a) This is not in any MS. C has simply είτα τῆς μεταλήψεως τελεωθείσης, ὑποστρέφει ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην. Το the words εἰς πίστιν ἀναίσχυντον (p. 86) C adds εἰς ελπίδα βεβαῖαν. R has this; εἶτα τῆς μεταλήψεως τελειωθείσης καὶ τῶν ἀγίων λειψάνων ἀπὸ τῆς ἰερᾶς ἀρθέντων τραπέζης ἐπεύχεται ὁ ἰερεύς:

ταύτα και λέγουσι και ποιούσι τη τού Χρυσοστόμου.

'Ο lepeds έπεύχεται μυστικώς

Εύχαριστουμέν σοι...του Χριστου σου.

'Ο διάκονος έν τῷ συνήθει τόπφ στὰς λέγει'

'Ορθοί, μεταλαβόντες...ζωοποιών μυστηρίων ἀξίως εὐχαριστήσομεν τῷ Κυρίῳ. 'Ο χορός. Κύριε, ἐλέησον.

Εὐχαριστοῦμεν.

(b) C has και θυμιών έκφωνεί δ ίερεψε, Εύλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε κ.τ.λ. 'Ο λαός, Είη τὸ ὅνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον. 'Ο ἱερεὺς λέγει, Εὐλογημένοι ἡμεῖς τῷ Κυρίῳ' τῆ θεία αὐτοῦ χάριτι, πάντοτε. 'Ο λαός, Εὐλογήσω τὸν Κύριον. [86]

(1)

(2)

ELEVENTH CENTURY.

θείων, άγίων, άχράντων, άθανάτων, έπουρανίων, καὶ ζωοποιών φρικτών τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν. 'Εκφώνωs.

"Οτι σὺ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Α-μήν.

[86] 'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη προέλθωμεν. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη.

Ο εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, καὶ ἀγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον

(1) G 2 ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ ταῦτα ὅπισθεν τοῦ ἄμβωνος ἀπέρχεται καὶ ὁ διάκονος λέγει, Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. 'Ο ἀρχιερεύς 'Ο εὐλογῶν.

(2) This prayer is different from that in B. It is the same that is used in the modern "S. Chrysostom."

One of the Paris MSS. used by Goar has the following εὐχὴ ὁπισθάμβωνος. Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τῆς σῆς δόξης κοινωνούς γενέσθαι διά τῆς τῶν ἀγίων σου μυστηρίων ζωοποιοῦ μεταλήψεως, δι' ὧν τοῦ θανάτου σου καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν τύπον τελεῖν παρέδωκας ἡμῦν, δι' αὐτῶν ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγιασμῷ

τον λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου το πλήρωμα της εκκλησίας σου φύλαξον · άγίασον τους άγαπωντας την εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου σὸ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τη θεϊκή σου δυνάμει, και μή έγκαταλίπης ήμας, τους έλπίζοντας έπι σέ ειρήνην τῷ κόσμφ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοις ίερευσι, τοις βασιλευσιν ήμων, τῷ στρατῷ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου· ότι πάσα δόσις άγαθή, καὶ πάν δώρημα τέλειον, ανωθέν έστι, καταβαίνον έκ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καὶ σοὶ τὴν δόξαν, καὶ εὐχαριστίαν, καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἰῷ, καὶ τῷ ἀγίφ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τών αἰώνων.

σου διαφύλαξον, μεμνημένους της σης χάριτος διά παντός, και σοι ζώντας ύπερ ήμων άποθανόντι και εγερθέντι. Τος συλλειτουργήσασιν ήμεν και τος θείοις σου μυστηρίοις διακονήσασι βαθμόν άγαθον περιποίησαι και πολλήν παρρησίαν έπι τοῦ φοβεροῦ σου βήματος εἰρήνην τῷ κόσμῳ δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τος εἰρήνην τῷ κόσμῳ δώρησαι, ἡμῶν και παντί τῷ λαῷ σου. Σὰ γὰρ εἶ ὁ ἀληθινος Θεὸς ἡμῶν και ζωὴ αἰώνιος, και σοι τὴν δόξαν.

(3) G 2 καὶ οἱ ὑπηρέται ἀποκρίνονται ᾿Αμήν. Καὶ εἰς τὸ σκευοφυλάκιον ἀπέρχονται καὶ τὰ ἱερὰ ἐκδύουσιν ἐγγὺς τῆς προθέσεως. And so it concludes.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο διάκονος. 'Αντιλαβοῦ Τὴν ἡμέραν...

Έκφώνως ο lepeús. "Ότι σὺ εἶ ο άγιασμος ...αἰώνων.

'Ο χορός. 'Αμήν.

(a) R gives this to the priest.

'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη προέλθωμεν. Καὶ αδθις. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρά τοῦ λερέως έξω τοῦ βήματος.

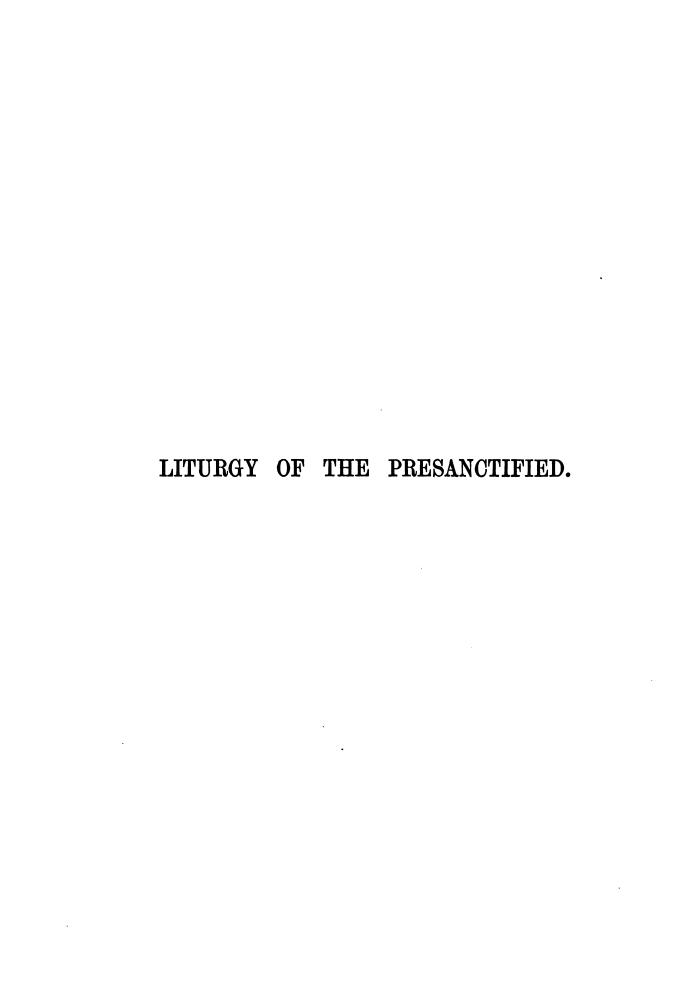
Ο εὐλογῶν...τῶν αἰώνων.

(b) R omits έξω τοῦ βήματος.

(a)

(6)

LITURGY OF THE PRESANCTIFIED.

I have treated this Liturgy as those of Saint Chrysostom and Saint Basil. G and B denote respectively the texts of Goar and the modern Roman edition. I have not met with any MS. containing it later than the Barberini MS. and the Codex Rossanensis from which I have printed it above (pages 95—98). The figures between brackets [96] denote the pages on which corresponding passages in these MSS. have been printed.

LITURGY OF THE PRESANCTIFIED.

ELEVENTH CENTURY.

(1) Ἡ θεία μγαταγωρία τῶν προηριααμένων. Εἰσελθόντος τοῦ lepéws ἐν τῷ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ, καὶ τὴν lepàν ἐνδυσαμένου στολήν, καὶ εὐλογήσαντος τον εύλογητον Θεόν, ψάλλεται συνήθως δ προοιμιακός ψαλμός ούτως δε Ιστάμενος ένδοθεν λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ.

(1) Two of Goar's MSS. and another in the Barberini collection ascribe this to Germanus, archbishop of Constantinople. The usual title is 'Η θεία λειτουργία. The Barberini codex adds ψαλλομένη τῆς ἐννάτης ὥρας.

SIXTEENTH CENTURY.

Ή θεία λειτυγργία τῶν προηγιακένων. Αὐτη ἡ θεία λειτουργία λέγεται ἐν ταῖς τῆς τεσσερακοστῆς νηστίμαις ἡμέραις μόνον, ὡς ἐν τῷ τυπικῷ ἔχεται. Ὁ ἰερεὺς καὶ ὁ διάκονος εἰσέρχονται καὶ ἐνδύονται, τοιαύτας εὐχὰς λέγοντες οἴας καὶ ἐν τῷ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία μετέπειτα λαμβάνουσιν τὸ θυμιατήριον καὶ θυμιώσι τρίς, μετ' εὐλαβείας, ἔνθα ὁ ἄγιος ἄρτος πεφυλαγμένος εἴη, λέγοντες τὸ Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι. Τότε λαμβάνει ὁ ἰερεὺς τὸν ἄγιον ἄρτον μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας καὶ ἐπιμελείας, καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἄγιον δίσκον ἐν τῷ προθέσει, λέγων τὸ Πιστεύω καὶ ὁμολογῶ. Εἶτα θυμιῶν τὸν ἀστέρα, τίθησιν

(a)

ξπανω, οὐδὲν λέγων, μετ' εὐλαβείας μόνον, δμοίως και τὸ κάλυμμα. Έν δὲ τῷ ἀγίψ ποτηρίψ ἐγχέει οἶνον και ὑδωρ ὅσον ἀρκεῖ, οὐδὲν λέγων, και μετὰ τοῦ καλύμματος καλύπτει ὡς ἔθος σὰν τῷ ἀξρι εὐλαβῶς, και ἔρχεται ἐπὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν ποιῶν μετανοίας τρεῖς, λέγων τὸ 'Ο Θεός ἰλάσθητί μοι, και ἀσπάζεται τὸ ἄγιον εὐαγγέλιον και τὴν ἰερὰν τράπεζαν.

Και ο διάκονος λέγει, Ευλόγησον, δέσποτα.

τον Εὐλογημένη ή βασίλεια τοῦ Πατρος καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος, νῦν καὶ σω ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

Και ὁ ίερεὺς ἐκφώνως.

(a) Goar and the modern Roman edition prefix two introductory passages: the first containing the "psalms of the steps" and several hymns for Lent, which are followed by a lesson from Genesis (vii. 6—9) and another from Proverbs (ix. 12—18). The second is an explanation of the service (ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων). This describes

the ceremony on the day of consecration, and the mode in which the consecrated Breads are placed $\dot{\epsilon}r$ $\tau\hat{\varphi}$ $\dot{\epsilon}pro\phi c\rho l\varphi$. Then follow the rites of the day itself, which have been much modified since the publication of Demetrius Ducas. I have only given notes of the text of the Liturgy &c. as printed by Goar and R.

(b) Goar and R begin here.

Εύχη άντιφώνου πρώτου.

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ πρόσχες τῷ φωνῷ τῆς δεήσεως ἡμῶν. Ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν, ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῷ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῷ ἀληθείᾳ σου, εὖφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον, διότι μέγας εἶ σύ, καὶ ποιῶν θαυμάσια. Σὺ εἶ ὁ Θεὸς μόνος, καὶ οὐκ

έστιν δμοιός σοι εν θεοις, Κύριε, δυνατός εν ελέει, και άγαθός εν ισχύι, εις το βοηθείν και παρακαλείν και σώζειν πάντας τους ελπίζοντας εις το δνομά σου το άγιον.

'Εκφώνως. "Ότι πρέπει σοι...των αλώνων, as on p. 112.

K'. 2

(c)

(J)

Εύχη άντιφώνου δευτέρου.

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς, μηδὲ τῆ ὀργῆ σου παιδεύσης ἡμᾶς, ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου,

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο χορός. 'Αμήν.

(a)

(b)

(c)

Καὶ μετὰ τὸν προοιμιακὸν ψαλμὸν λέγει τὰ εἰρηνικὰ ὁ διάκονος ὁ δὲ lepeòs ἢ εὕχεταί τι ἢ ἐπιμελεῦται τὴν ἀγίαν πρόθεσι».

'Εν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ της ανωθεν.

Υπέρ τοῦ άγίου οἰκου.

Υπέρ του αρχιεπισκόπου ήμων ο δείνοι.

Ύπερ των ευσεβεστάτων.

Υπέρ τοῦ συμπολεμήσαι.

Υπέρ της άγίας μονης.

Υπέρ εύκρασίας αέρων.

Υπέρ πλεόντων, οδοιπορούντων.

Υπέρ του ρυσθηναι ήμας.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον.

Τής παναγίας, άχράντου

'Εκφώνως ὁ lepeis. 'Ότι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές

(a) G and B και δ προοιμιακός παρά τοῦ ταχθέντος μοναχοῦ, και μετά τὸν προοιμιακόν λέγει δ διάκονος, Έν ειρήνη.

- (b) G omits these two petitions.
- (c) G and R have here ότι πρέπει σαι κ.τ.λ.
- (d) G and R simply εύχη άντιφώνου πρώτου.

ονομά σου, τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Εύχὴ ἀντιφώνου πρώτου, ἡν ὁ lepeds μυστικῶς λέγει. ὁ δὲ χορὸς ἀναγινώσκει τοὺς ψαλμούς, τὸ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με, ἔως τὸ Δόξα Πατρί, ήγουν τὴν πρώτην στάσιν.

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε, ut supra.

'Εκφώνως ο ίερεθς μετά το Δόξα Πατρί,

"Οτι πρέπει σοι πασα δόξα, κ.τ.λ.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Τότε ό χορδι λέγει το έπίλοιπον τοῦ καθίσματοι Ϋγουν τὴν δευτέραν στάσιν.

Εύχη αντιφώνου δευτέρου ην ο lepeds λέγος μυστικώς.

Κύριε, μη τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ήμᾶς, ut supra.

Κύριε οικτίρμον.

- (e) G ὁ διάκονος. Ετι καὶ έτι. ᾿Αντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας. Ὅτι σὸν τὸ κράτος. R nearly similar.
 - (f) As on p. 112.
 - (g) G and R simply εὐχη ἀντιφώνου δευτέρου.

(4)

(d)

ELEVENTH CENTURY.

ἰατρὰ καὶ θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, οδηγῶν ἡμᾶς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου φώτισον τοὺς οφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης ἡμέρας εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρύνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἀγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου.

Έκφώνως. "Οτι σὸν τὸ κράτος...τῶν αἰώνων, as on pp. 112, 113.

Εύχη άντιφώνου τρίτου.

Κύριε, ο Θεος ήμων, μνήσθητι ήμων των αμαρτωλών καὶ άχρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι ήμας τὸ άγιον καὶ προσκυνητὸν σου καὶ μὴ καταισχύνης ήμας ἀπὸ

- (1) I. 10 ὑπεραγίας.
- (2) 1. 10. Κύριε.
- (3) I. 10 inserts εὐχή. 'Ο τοῖς ἀσιγήτοις ὕμνοις και ἀκαταπαύστοις δοξολογίαις ἐν τοῖς ὑψίστοις ὑπὸ τῶν ἀγίων δυνάμεων ἀνυμνούμενος, πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεώς σου, τοῦ δοῦναι μεγαλωσύνην τῷ ὀνόματί σου, τῷ ἀγίω. καὶ δὸς ἡμῶν μερίδα καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν φοβουμένων

τής προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου, ἀλλὰ χάρισαι ήμῶν, ὁ Θεός, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἀξίωσον ήμᾶς ἀγαπᾶν καὶ φοβεῖσθαί σε ἐξ ὅλης τής καρδίας ήμῶν, καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου

Έκφώνως. "Ότι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις...αἰώνων, as on pp. 113, 114.

Είτα τοῦ ψαλμοῦ τελεσθέντος άρχεται τῆς συναπτῆς. Ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν, και τὰ λοιπά. Μετὰ δὲ τὴν ἐκφώνησιν ψάλλεται τὰ προκείμενα.

'Ο δὲ Ιερεύς ἀπέρχεται ἐν τῷ ἀγία προθέσει καὶ ἐξενεγκών τὸν ζωοποιὸν άρτον προτίθησιν ἐν τῷ ἀγίω δίσκω μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας, ποιῶν καὶ ἔνωσιν οὐ μέντοι λέγει τι τῶν συν-

σε έν άληθεία και φυλασσύντων τὰς έντολάς σου, πρεσβείαις τῆς άγίας θεοτόκου και πάντων τῶν άγίων σου

'Εκφώνως. "Ότι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές.

(4) 1. 10 gives the είρηνικά at length. It proceeds και μετά τὴν έκφώνησω λέγεται τὰ συνήθη καθ[ίσματα] τοῦ ψαλ. 'Ο δὲ ἰερεύς.

SIXTEENTH CENTURY.

(a) 'Ο διάκονος μετά την πλήρωσω τοῦ μέσου καθίσματος τοῦ Δόξα Πατρί, λέγει τὰ είρηνικά, καὶ μετά τὰ είρηνικά έκφωνεῖ ὁ ἰερεύς.

Έτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη. ᾿Αντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Έκφώνως. "Ότι σον το κράτος.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Œλ

(c)

Merd την έκφώνησιν άρχεται ο χορός το τρίτον

τοῦ καθίσματος. 'Ο δὲ lερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ τρίτου αντιφώνου μυστικῶς λέγει.

Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων, ut supra.

Πληρουμένης της εὐχης, καὶ τοῦ καθίσματος τελουμένου, ὁ διάκονος λέγει τὰ είρηνικά.

"Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας.

(a) G omits all after ὁ διάκονος. R has ὁ διάκονος μετὰ τὸ Δόξα Πατρί, "Ετι καί έτι.

(b) As on pages 112, 113. G, R have 571

aγaθός.

- (c) G and R εύχη αντιφώνου τρίτου.
- (d) G and R o diákoros.

(1)

(°)

(3)

(b)

ELEVENTH CENTURY.

ηθών τη προθέσει η εύχην προθέσεως, εί και ξν τισιν είρηται εύχη προθέσεως, άλλα μόνον περικαλύψας τα άγια και θυμιάσας άπέρχεται. Ποιεί δὲ ἐν τῆ στιχολογία, καθ' ἐκάστην Δόξαν, μικράν συναπτην καὶ ἐκφώνησιν.

'Εκφών. "Ότι σὸν τὸ κράτος...αἰώνων.
'Εκφών. "Ότι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος...
αἰώνων.

Έκφών. "Ότι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπες ὅνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἰοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

'Εν δὲ τῷ ψάλλεσθαι τὸ Κύριε, ἐκέκραξα, θυμιῷ κατὰ τὴν τράπεζαν.

(1) For είρηται εύχη προθέσεως 1. 10 has εύρηται.

'Η είσοδος μετά τοῦ θυμιατοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου.

Έσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαριστοῦμεν, καὶ δεόμεθά
σε, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, φιλάνθρωπε
Κύριε κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς
θυμίαμα ἐνώπιόν σου, καὶ μὴ ἐκκλίνης τὰς
καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους ἡ λογισμοὺς πονηρίας, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν
θηρευόντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὅτι πρὸς σέ,
Κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν καὶ ἐπὶ σοὶ ἡλπίσαμεν, μὴ καταισχύνης ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἡμῶν

Ότι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ.

- (2) I. 10 omits these seven lines.
- (3) Ι. 10 κατά τὸν τόπον.

SIXTEENTH CENTURY.

(a) Έκφώνως ὁ Ιερεύς. "Ότι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος...

'Ο χορός. 'Αμήν.

Καὶ μετά τὴν στιχολογίαν ὁ διάκονος τὰ είρηνικά. Έτι καὶ ἔτι. 'Αντιλαβοῦ, σώσον. Τῆς παναγίας.

Έκφώνως ὁ Ιερεύς. Οτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Τότε ὁ μὲν χορὸς ψάλλει τὸ Κύριε, ἐκέκραξα.

'Ο δὲ ἰερεὺς ἢ ὁ διάκονος θυμιậ πρώτον μὲν τὴν πρόθεσιν ενθα ὁ ἄγιος ἄρτος, ἔπειτα δὲ τὴν ἀγίαν

- (a) G and R omit six lines.
- (b) G και ψάλλεται τὸ Κύριε, ἐκέκραξα, και ὁ διακονος θυμιά κατὰ τὴν τάξιν. Και ἡ είσοδος

τράπεζαν καὶ όλον τὸ Ιερατεῖον, καὶ τὸν ναὸν σὰν παντὶ τῷ λαῷ. Μετὰ δὲ τὸ Κύριε, ἐκέκραξα, ψάλλει τὸ Ιδιόμελον τοῦ τριοδίου τῆς ἡμέρας καὶ τὰ μαρτυρικὰ καὶ τοῦ μηναίου. Ἐν δὲ τῷ Δόξα Πατρί, ἐξέρχεται ὁ Ιερεὺς καὶ ὁ διάκονος μετὰ τοῦ θυμιάματος καὶ λαμπάδων, καὶ ποιοῦσι τὴν εἴσοδον ώς ἔθος ἐστί, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην ὁ Ιερεὺς μυστικῶς. Ἑσπέρας καὶ πρωί, ut supra.

Μετά την εύχην εύλογεί μετά της χειρός ό lepeds καl λέγει,

Εὐλογημένη ή εἴσοδος τῶν ἀγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Έκφώνως. "Ότι πρέπει σοὶ κ.τ.λ.

μετὰ τοῦ θυμιατοῦ. Εὐχὴ τῆς εἰσόδου. 'Εσπέρας.
(c) G and R omit five lines.

p. 33 (c)

Εύχη της έκτενους ίκεσίας.

Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ...αἰώνων, as on pp. 77, 118, 119.

'Ο διάκονος. Ευξασθε, as on p. 119. Οἱ πιστοί.

Κατηχήση αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. 'Αποκαλύψη αὐτοῖς.

Ένώση αὐτούς.

Σώσον, έλέησον.

Οἱ κατηχούμενοι.

(I) (2)

(b)

'Ο Θεὸς, ὁ Θεὸς ήμῶν, ὁ κτίστης καὶ δημιουργός των απάντων, ο πάντας θέλων σωθήναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς τῆς πα-

(1) Ι. 10 ο δερεύς επεύχεται.

λαιάς πλάνης καὶ τῆς μεθοδείας τοῦ ἀντικειμένου, καὶ προσκάλεσαι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωήν την αιώνιον, φωτίζων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ συγκαταριθμῶν αὐτοὺς τή λογική σου ποίμνη ἐφ' ήν τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον ἐπικέκληται.

'Εκφώνως. 'Ινα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῶν δοξάζωσι τὸ, as on p. 120.

'Ο διάκονος. Οσοι κατηχούμενοι, as on p. 120.

'Ιστέον δτι άπο της τετάρτης της μεσονηστίμου προστίθενται και τά ύπερτεταγμένα διακονικά σύν τη ευχή, και όφειλεις άμα τῷ εἰπόντι την άνωθεν έκφώνησιν το Ίνα καὶ αὐτοὶ ἄρξασθαι οῦτως.

[•]Οσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατη-(2) This prayer is the first that is found in B.

SIXTEENTH CENTURY.

Την εύχην ταύτην ὁ Ιερεύς λέγει μυστικώς. (a) Κύριε, ο Θεος ήμων, την εκτενή ταύτην ...αἰώνων. 'Ο χορός. 'Αμήν.

> Κάνταθθα ο διάκονος ύπερ των κατηχουμένων τὰ αὐτὰ λέγει τῆ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Βασιλείου λειτουργία.

> Ευξασθε. Οἱ πιστοί. Κατηχήση. Αποκαλύψη. Ένώση. Σῶσον.

Οί κατηχούμενοι τὰς κεφαλάς.

Εύχη ύπερ των κατηχουμένων μυστικώς.

'Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ut supra.

Έκφώνως. Ίνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι

- (a) G and R εὐχή της έκτενοῦς ίκεσίας.
- (b) G εύχη κατηχουμένων πρό της άγlas åraφορâs.
 - (c) G, R omit these two lines.
- (d) In the Rossano Codex (see p. 95) the words are όσοι πρός το φώτισμα προσέλθετε,

Ο χορός. 'Αμήν.

'Ενταθθα έξαπλώνει ὁ Ιερεύς τὸ είλητόν, ώς καὶ έν τή του Χρυσοστόμου και του Βασιλείου λειτουργία.

'Ο διάκονος. "Όσοι κατηχούμενοι...

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

Ταῦτα μόνα λέγονται μέχρι και τῆς τρίτης και της τετάρτης εβδομάδος άπο δε της τετάρτης της μεσονηστίμου, μετά τὸ είπεῖν Ίνα καὶ αὐτοί, λέγονται ταθτα τὰ διακονικά ήγουν τὰ είρηνικά.

[•]Οσοι κατηχούμενοι προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι προέλθετε. όσοι πρός το φώτισμα προέλθετε εύξασθε οί πρός τὸ φώτισμα.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον,

which must be correct. So B. M. Add. 22749 (see above, p. 156, note 3), which contains all here to the direction δσοι πρὸς τὸ φώτισμα, p. 182. This was to be used "on all Saturdays and Sundays after the fourth day of Midlent παρέξ τοῦ σαββάτου τοῦ λαβαροῦ."

K'. 4

C R [96]

(4)

(d)

CR [96]

[86]

K . 5

ELEVENTH CENTURY.

καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος. "Οσοι πρός τό φώτισμα, προέλθετε· οἱ πρός τὸ φώτισμα, προ-έλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι, προ-έλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων· ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον.

Εύχη πιστών α'.

Ο Θεός, ὁ μέγας καὶ αἰνετός, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτψ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς μεταστήσας, σὺ πάσας
ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα
τὸν ἄνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας· καὶ ὀφ-

θαλμὸς μὲν ἀμέτοχος ἔστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος ἡ δὲ γλώσσα καθαρευέτω ἡημάτων ἀπρεπῶν ἄγνισον δὲ ἡμῶν καὶ τὰ χείλη τὰ αἰνοῦντά σε, Κύριε τὰς χείρας ἡμῶν ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῷ σῆ κατασφαλιζόμενος χάριτι.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ήμας, ὁ Θεός, τῆ σῆ χάριτι. Σοφία.

'Εκφώνως. 'Ότι πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ...τῶν αἰώνων.

[96]

(2)

B [96]

(a)

p. 37

"Ετι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Εύχη πιστών β'.

Δέσποτα άγιε, υπεράγαθε, δυσωπουμέν

(1) 1. 10 has προσέλθετε in the first two places.

(2) Not in B or CR.

SIXTEENTH CENTURY.

Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ άγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί...

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. "Όσοι πρός τὸ φώτισμα, προέλθετε οἱ πρός τὸ φώτισμα, προέλθετε όσοι κατηχούμενοι, προέλθετε μήτις τῶν κατηχουμένων όσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

'Ο χορός. Κύριε, ελέησον.

"Εως ώδε τὰ ἀπό της τετάρτης της μεσονηστίμου.

Εύχη πιστών πρώτη μυστικώς.

Ο Θεός, ὁ μέγας...καὶ ὀφθαλμὸς μὲν

απέστω παντός πονηροῦ βλέμματος...χάριτι.
'Ο διάκονος τὰ εἰρηνικά, ώς ἐν τῆ τοῦ Χρυσοστόμου

και Βασιλείου λειτουργία.

'Αντιλαβοῦ. Τὴν ἡμέραν. ''Αγγελον εἰρήνης. Συγγνώμην. Τὰ καλά. Τὸν ὑπόλοιπον. Χριστιανά. Τῆς παναγίας.

Έκφώνως ὁ Ιερεύς. Οτι πρέπει σοι, **ει** ευρτα.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Εύχὴ πιστων δευτέρα μυστικώς.

Δέσποτα άγιε, υπεράγαθε...γενώμεθα, **ut** supra.

Τὰ είρηνικὰ ὁ διάκονος ώς και έν τοῦς ἄλλοις.

(a) G and R simply o diákoros.

⁽b) As on page 126. Elsewhere in this copy we have την ἐσπέραν.

(1) (97) Εύχη μετά το άποτεθήναι τα θεία δώρα.

Ο των αρρήτων καὶ αθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ψ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως αποκρυφοί, ο την διακονίαν της λειτουργίας ταύτης αποκαλύψας ήμιν, καί θέμενος ήμας τους αμαρτωλούς δια πολλήν σου φιλανθρωπίαν είς τὸ προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τών ιδίων άμαρτημάτων καὶ των τοῦ λαοῦ αγνοημάτων. αὐτός, ἀόρατε βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ών οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἔπιδε ἐφ' ήμᾶς τοὺς αναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ άγίφ τούτφ θυσιαστηρίφ ώς τῷ χερουβικῷ σου παρισταμένους θρόνω, έφ' ώ ώ μονογενής σου Υίός, καὶ Θεὸς ήμῶν, δια τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων καί, πάσης ήμας καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἐλευθερώσας ακαθαρσίας, αγίασον ήμων τας ψυχας και τα σώματα άγιασμφ άναφαιρέτω, ίνα έν καθαρώ συνειδότι, ανεπαισχύντω προσώπω, πεφωτισμένη καρδία, των θείων τούτων μεταλαμβάνοντες άγιασμάτων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ένωθώμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ

(1) B, C R and I. 10 simply ο lepeùs êπεύχεται.

αληθινῷ ἡμῶν Θεῷ, τῷ εἰπόντι. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὰ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει, καγώ ἐν αὐτῷ. ὅπως, ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῦν καὶ ἐνπεριπατοῦντος τοῦ Δόγου σου, Κύριε, γενώμεθα ναὸς τοῦ αίγίου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος, λελυτρωμένοι πάσης διαβολικῆς μεθοδείας ἐν λόγῳ ἢ πράξει ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης. καὶ τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν πᾶσι τοῦς ἀγίοις τοῦς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασιν.

Την έσπέραν πασαν.

"Αγγελον εἰρήνης.

Συγγνώμην.

PANOIC.

Τὰ καλὰ καί.

Τὸν ὑπόλοιπον.

Χριστιανά τὰ τέλη.

Την ένότητα της.

'Εκφώνως. Καὶ καταξίωσον.

ο λαός. Πάτερ Ημών, ο έν τοῖς οξ-

(=)

g'. 7

1977

Ο lepeds έκφωνως. Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βαστιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα.

Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πάσιν.

(2) Seven lines are absent from B and C B.

SIXTEENTH CENTURY.

Ο των ἀρρήτων... ὑπὲρ των ἡμετέρων άμαρτημάτων... ἔπιδε... τῷ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ ἡμῶν Θεῷ... τοῦ παναγίου... τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῦν ἀγαθῶν σὺν πᾶσιν τοῖς ἀγίοις σου...

'Ο διάκονος τὰ εἰρηνικά. 'Αντιλαβοῦ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν, τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικήν. 'Αγγελον. Συγγνώμην. Τὰ καλά. Τὸν

υπόλοιπον. Χριστιανά. Την ενότητα.

Έκφώνως ο lepeis. Καὶ καταξίωσον...ul supra.

Ο χορός. Πάτερ Ημών,

Έκφώνως ὁ lepevs. "Ότι σοῦ ἐστιν ή βασιλεία.

'Ο χορός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

[97]

[97]

[97]

p. 85 b

(c)

ELEVENTH CENTURY.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

(1)

[27]

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ήμων τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο lepeir έπεύχεται. 'Ο Θεός, ό μόνος
άγαθός καὶ εὖσπλαγχνος, ό ἐν ὑψηλοῖς
κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἔπιδε
εὐσπλάγχνω ὅμματι ἐπὶ πάντα τὸν λαόν
σου καὶ φύλαξον αὐτόν καὶ ἀξίωσον πάν-
τας ἡμᾶς ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν
χὰρ τὰς ἑαυτῶν ὑπεκλίναμεν κεφαλάς,
ἀπεκδεχόμενοι τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον
δλεος:

 In the margin in a later hand ὑμῶν, κλίνατε. 'Εκφώνως. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν.

Ο Ιερεύτ έπεύχεται. Πρόσχες, Κύριε...... παντὶ τῷ λαῷ. As on p. 136.

Kal ὑψῶν τὸν ἄγιον ἄρτον, λέγει, Πρόσχωμεν.

Τὰ προηγιαςμένα ἄγια τοῖς ἄγίοις.

'0 λαδι. Είς άγιος, είς Κύριος Ίησοῦς Χριστός, είς δόξαν Θεοῦ Πατρός. 'Αμήν.

Εύχη μετά την άγιαν μετάληψιν.

(2) 1. 10 simply δ διάκονος. Πρόσχωμεν, δ λερεύς. Τὰ προηγιασμένα.

SIXTEENTH CENTURY.

'Ο χορός. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ύμῶν τῷ Κυρίφ κλίνατε,

'Ο χορός. Σος Κύριε.

Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρόν την κεφαλήν, καὶ ὁρῶν τὸν lepéa προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ καὶ αὐτός. Ο lepeis κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

'Ο Θεός, ὁ μόνος αγαθὸς...ut supra,

Βκφώνως ο Ιερεύς. Χάριτι...

'Ο χορός. 'Αμήν.

(b)

'Ο Ιερεύς έπεύχεται μυστικώς.

Πρόσχες, Κύριε.....συγκαθήμενος..... λαῶ

Μετά τὴν εθχὴν ὅ τε Ιερεύς καὶ ὁ διάκονος προσκυνοῦσι τρίς, ὁμοίως καὶ πᾶς ὁ λαός, λέγοντες,

- (a) G and R omit these two lines.
- (b) R omits seven lines.
- (c) Instead of the next six lines G has είτα ἀνακαλύψας αὐτὸν ἐκπληροῖ τὴν μετάληψιν τῶν

Ο Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἄμαρτωλῷ, τρίς.

Ο δε lepevs, επικεκαλυμμένων δντων τών θείων δώρων, βαλών την χείρα, απτεται τοῦ ζωοποιοῦ άρτου μετὰ εὐλαβείας καὶ φόβου πολλοῦ. Καὶ, λέγοντος τοῦ διακόνου,

Πρόσχωμεν,

Έκφώνως ο Ιερεύς. Τὰ προηγιαςμένα άγια τοῦς ἀγίοις.

'Ο χορός. Είς άγιος, είς Κύριος Ίησοῦς Χριστός, είς δόξαν Θεοῦ Πατρός. 'Αμήν.

Οὐ γὰρ ὑψοῖ ἀρτίως τὸν ἄρτον. εἶτα ἀνακαλύψας αὐτόν, ἐκπληροῖ τὴν μετάληψιν τῶν θείων λειψάνων, καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσιν ὅ τε ἰερεὺς καὶ ὁ διάκονος καὶ ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ τῆ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία.

'Επεύχεται ο lepeùs μυστικώς.

θείων δώρων. Της δε μεταλήψεως τελειωθείσης και τῶν ἀγίων λειψάνων ἀπό της lepâs ἀρθέντων τραπέζης, ἐπεύχεται. Β more simply μετὰ τὴν μετάληψιν ἐπεύχεται.

24

[97] Εύχαριστουμέν σαι, τῷ Σωτήρι τῶν ὅλων Θεώ, επὶ πῶσιν οίς παρέσχου ήμιν ἀγαθοίς, καὶ ἐπὶ τῆ μεταλήψει τοῦ άγίου σώματος καὶ αίματος τοῦ Χριστοῦ σου καὶ δεόμεθά σου, Δέσποτα φιλάνθρωπε, φύλαξον ήμας ύπο την σκέπην των πτερύγων σου καὶ δὸς ήμιν, μέχρι της έσχάτης ήμων αναπνοής, έπαξίως μετέχειν των άγιασμάτων σου, είς φωτισμόν ψυχής καὶ σώματος, εἰς βασιλείας ουρανών κληρονομίαν.

ĸ'. 8 'O διάκονος. 'Ορθυί. As on p. 142. 'Αντιλαβοῦ.

Την έσπέραν.

'97] C.R.

(2)

Έκφώνως. "Ότι σὺ εἶ ὁ άγιασμός.

Έν εἰρήνη προέλθωμεν.

Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Εύχη δπισθάμβωνος έκφωνουμένη.

Δέσποτα, ο Παντοκράτωρ, ο πάσαν την κτίσιν εν σοφία δημιουργήσας, ο δια την αφατόν σου πρόνοιαν καὶ πολλην αγαθότητα

(1) C R laτρelar παθών.

(2) C R φθάσαι και προσκυνήσαι.

(3) Ι. 10 ἐν τῷ διακονικῷ.

τας πανσέπτους ταύτας ήμέρας και κοινω-

Κύριε, ο Θεος ήμων, ο αγαγών ήμας είς

SIXTEENTH CENTURY.

Ειχαριστοθμέν σοι, τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων Θεφ...κληρονομίαν, ut supra.

'Ο διάκονος. 'Ορθοί, μεταλαβόντες των θείων, άγίων, άχράντων.

Αντιλαβού. Την έσπέραν πάσαν.

'Εκφώνως ὁ Ιερεύς. "Ότι σὰ εἶ ὁ άγιασμός. 'Ο χορός. 'Αμήν.

Εύχη δπισθάμβωνος έκφωνουμένη παρά τοῦ ίερέως **έξω** τοῦ βήματος.

Δέσποτα Παντοκράτωρ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν έν σοφία δημιουργήσας...πρός έγκράτειαν

- (a) R significantly την ημέραν πασαν.
- (b) G and R omit this.

ταύτας, πρός καθαρισμόν ψυχών καλ σωμάτων, προς εγκράτειαν παθών, προς ελπίδα άναστάσεως ο δια τεσσαράκοντα ήμερων πλάκας χειρίσας τα θεοχάρακτα γράμματα τῷ θεράποντί σου Μωσεῖ, παράσχου καὶ ήμιν, αγαθέ, τον αγώνα τον καλον αγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, την πίστιν άδιαίρετον τηρήσαι, τας κεφαλάς των αοράτων δρακόντων συνθλάσαι, νικητάς τε της άμαρτίας άναφανηναι, καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι προσκυνήσαι καὶ την άγίαν ανάστασιν ότι ευλόγηται καί δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές ονομά σου, του Πατρος και του Υίου και τοῦ άγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τών αἰώνων. Εύχη λεγομένη έν τῷ σκευοφυλακίφ.

άγαγών ήμας είς τας πανσέπτους ήμέρας

παθών...νικητάς τε της άμαρτίας άναφανήναι καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι προσκυνήσαι καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν..... αἰώνων, ειδ supra.

'Ο χορός. 'Αμήν.

Κάνταθθα ο χορός ψάλλει τὰ αὐτὰ τὰ τοῦ Χρυσοστόμου και Βασιλείου λειτουργία.

Εύχη έν τῷ συστείλαι τὰ ἄγια μυστικώς.

Κύριε, ο Θεος ήμων, ο αγαγών ήμας... αἰώνων. Αμήν.

Ο χορός λέγει τους ψαλμούς, το Εύλογήσω

(c) G omits this.

(1)

[97]

a)

νοὺς ἡμᾶς ποιήσας τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, συνάψον ἡμᾶς τῆ λογικῆ σου ποίμνη, καὶ κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλείας σου, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

'Αμήν.

Εγχογ καὶ ἡπὲρ ἐμοῆ τοῆ τάλανος καὶ ςκαιωτάτογ παντός ἀνθρώπογ ματθαίογ ἀων ὧ θήτα.

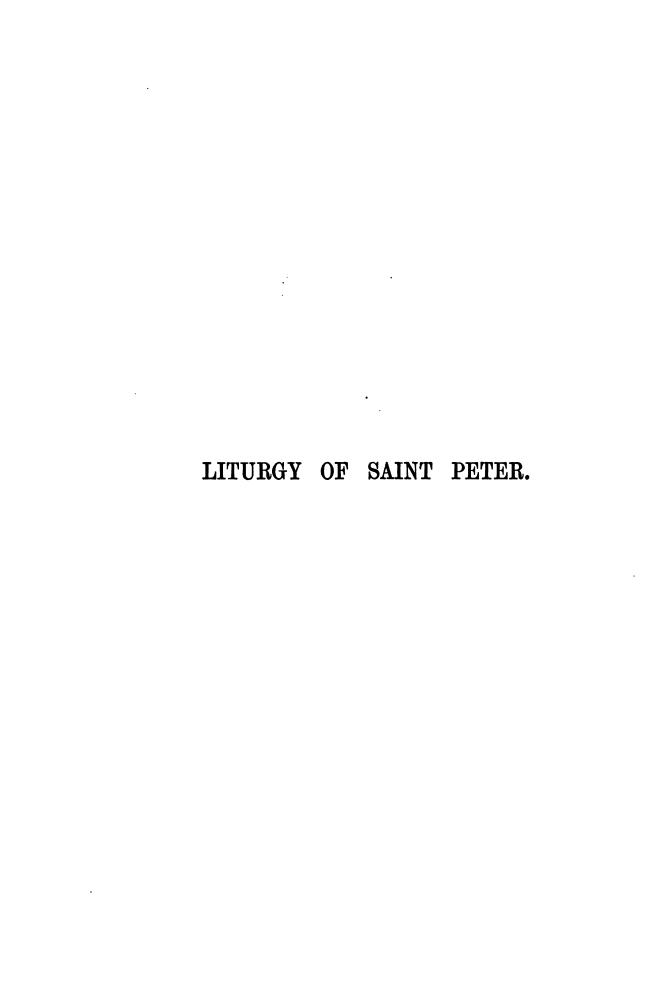
(1) 1. 10 of course omits this.

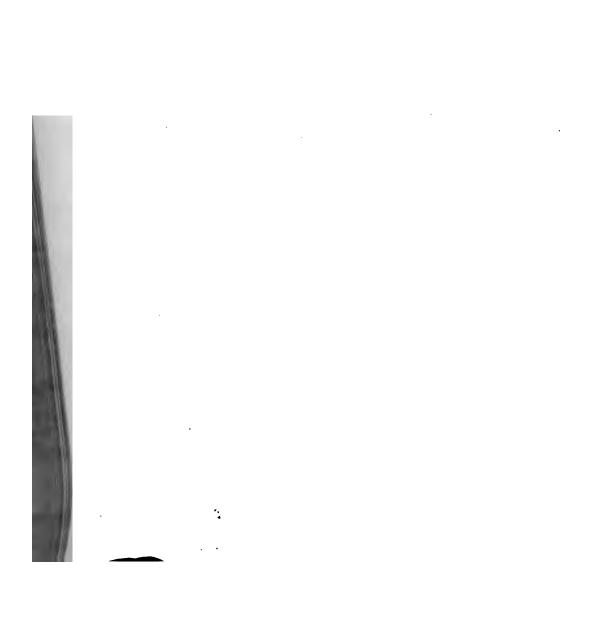
SIXTEENTH CENTURY.

τὸν Κύριον, καὶ τὸ Ύψώσω σέ, Κύριε ὁ Θεός μου.

'Ο δε lepeùs εξέρχεται, και στας εν τῷ συνήθει τόπφ δίδωσι τὸ αντίδωρον' είτα ποιεί ἀπόλυσω,

και τὰ αὐτὰ λέγει και ποιεί ώς και έν τἢ τοῦ Χρυσοστόμου και Βασιλείου λειτουργία.

Τέλος της θείας λειτογργίας τών προηγιαςμένων.

LITURGY OF SAINT PETER.

[This Liturgy was edited by William de Linden, Bishop of Ghent in the year 1589, but he gave no information as to the source from which it was drawn, save that it came "ex amplissima et instructissima Gulielmi Cardinalis Sirleti bibliotheca." There can be no doubt that the Cardinal had procured his copy from the Rossano MS. Yet this, its origin, was unknown until my transcript of the Rossano MS. arrived in England. M. Omont has subsequently found that the National Library at Paris contains another copy, in "MS. Suppt. gr. 476," and the interest in the Liturgy is so far increased.

I must reserve for the introductory chapters of this volume all notes upon this Liturgy: merely adding here that, until the Messina fragment of S. Mark's Liturgy and the Vatican Roll of the same were discovered, this apocryphal Liturgy of Saint Peter rested on the same amount of Manuscript authority as did the received and frequently reprinted text of that more famous Liturgy. I have added the text of the old Roman Canon, for it is evident that the Greek, in the corresponding parts, is, with few though important exceptions, simply a rude translation of the ancient Latin. It will be observed that the translation was made before the words "vel pro quibus offerimus" were authorized as an alternative for the "qui tibi offerunt" in the prayer "Memento Domine" (p. 196), but after the "Agnus Dei" was added (p. 201). I have taken this ancient Latin from the so-called "Gelasian Sacramentary," as reprinted by Muratori from the copy published by Thomasius in 1680.

The text gives the Liturgy of the Rossano Codex: the notes the reading of the Paris MS. The figures in the margin denote the pages of the Rossano MS.]

LITURGY OF SAINT PETER.

CODEX ROSSANENSIS.

(1) **Δ'**Η θεία λειτογργία το γ άγιο γ 'Αποτολογ Πέτρογ.

(2) Εύχη είς το προσκομίσαι τον άρτον.

'Ως πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτοῦ ἄφωνος, οὖτως οὖκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῆ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου.

fol. 31 Και είς τὸ ένωσαι τὸ αίμα και τὸ ύδωρ λέγει,

Είς δε των στρατιωτών λόγχη αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ενυξεν, καὶ εὐθέως εξήλθεν αίμα καὶ ὖδωρ, τὸ πηγάσαν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.
Είτα ποιεί εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προθεὶς ἐαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς,

- (1) The text is from the Rossano MS. In the notes P denotes the reading of the Paris MS.
- (2) In the Vatican Roll of Saint Mark this is called εὐχὴ τῆς προθέσεως, p. 2. See too the modern Liturgy of Saint Chrysostom, p. 104. P omits all to the words εὐχὴ τοῦ θυμιdματος.
- (3) Comp. St Mark, p. 2, and St Chrysostom, p. 88.
 - (4) The prayer in P is as follows:

Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινούς και ἀναξίους δούλους σου γενέσθαι

CODEX ROSSANENSIS.

καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιον αἶμα, εἰς μετάληψιν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων. ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ Πατρός, καί.

Εύχη του θυμιάματος.

Ο Θεός ο άγιος, ο εν άγιοις αναπανόμενος, φώς οἰκῶν ἀπρόσιτον, αὐτός, Δέσποτα, οἰκεία φιλανθρωπία πάριδε ἡμῶν τὰς πολλὰς ἀμαρτίας, καὶ ὡς προσεδέξω τὸ θυμίαμα Ζαχαρίου, οὖτως καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ποίησον ἔλεος μεθ' ἡμῶν' ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ.

λειτουργούς τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, σὐ ἐξάλειψον πάντα τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τἢ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον ὅνομά σου ὅπως, εἰσελθόντες ἐν καθαρὰ συνειδήσει, ἀξιωθῶμεν ἐπιτελέσαι τὴν θείαν σου λειτουργίαν, καὶ προσφέρειν εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουρκίον σου θυσιαστήριον τὸ παρὸν θυμίαμα, εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς: σὰ γὰρ εῖ ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρί, καὶ τῷ Τίῷ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰδνας τῶν αἰζώνων. ἀμήν]. (4)

fol. 81 b

(1) Και θυμιών καλύπτει τὰ δώρα, λέγων,

Εκάλυψεν οὐρανοὺς ή άρετή σου, Κύριε, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ή γῆ.

Και ἐπάγει λέγων,

'Ο Κύριος έβασίλευσεν, οργιζέσθωσαν λαοί· ο καθήμενος.

(3) Και θυμιά τόν ναόν.

(3)

Είτα ἐκφώνως ὁ διάκονος.

Εὐλόγησον, δέσποτα.

'Ο Ιερεύς λέγει.

Εὐλογημένη ή βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ.

'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

Υπέρ της ανωθεν ειρήνης.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ.

Υπέρ του άγίου οίκου τούτου.

Υπέρ τοῦ πατρὸς καὶ πατριάρχου ήμων τοῦ Δ΄. τοῦ τιμίου.

Compare St Chrysostom (modern), pp.
 107, 108. Instead of this P has the following:
 Εὐχἡ ἡν λέγει ὁ ἰερεὺι εἰς τὴν πρόθεσιν.

Εὐλόγησον, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν πρόθεσιν ταύτην, και παράσχου τοῖς δούλοις σου καρδίαν καθαράν και παράσχου τοῖς δούλοις σου καρδίαν καθαράν και λογισμόν ἀνεπαίσχυντον, ὅπως άξιοι εὐρεθώμεν προσελθεῖν και προσψαῦσαι τοῦ σοῦ ἀχράντου σώματος και τοῦ τιμίου αἴματος, και ἀκατακρίτους ἡμᾶς ποίησον παραστῆναι ἐνώπιών σου ἐν τῆ ἡμέρα τῆ φοβερᾶ, δωρούμενος ἡμῶς δι' αὐτοῦ ἄφεσιν ἀμαρτιῶν και ζωὴν τὴν αἰώνιον ὅτι ἡγίασται και δεδόξασται τὸ πάντιμον και μεγαλοπρεπές ἄγιον δνομά σου τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υίοῦ και τοῦ ἀγίου [Πνεύματος].

Είτα ποιεί ἀπόλυσιν καὶ λέγει ὁ διάκονος. Εὐλόγησον, δέσποτα.

'Ο Ιερεύς. Εύλογημένη.

Καὶ ἄρχεται. 'Ο μονογενής, καὶ έξελθών ποιεί είσοδον.

Εύχη της είσόδου. Εὐεργέτα ut infra.

(2) Linden prints λαών.

CODEX BOSSANENSIS.

Ύπερ των εύσεβεστάτων.

Υπέρ του συμπολεμήσαι.

Υπέρ της πόλεως ταύτης.

Υπερ εύκρασίας αέρων.

Υπέρ πλεόντων, όδοιπορούντων.

Υπέρ του ρυσθήναι ήμας.

'Ο lepeds ποιεί εύχην της είσόδου.

Δέσποτα Κύριε, ο Θεος ήμων, ο καταστήσας εν ουρανοίς τάγματα καὶ στρατιας αγγέλων. fol 1

Œ

Ζήτει είς την λειτουργίαν τοῦ άγίου Βασιλείου.

'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τής παναγίας.

"Ότι πρέπει σοι πασα δόξα, τιμή, καί.

Και εύθέως. Σοφία, ορθοί.

Δεύτε προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ.

Ο μονογενής Υίος και Λόγος του Θεου αθάνατος.

(3) Compare (to the prayer of entrance) St Chrysostom, p. 110.

(4) The following is the prayer of entrance in P:

Εὐεργέτα ὅλων καὶ πάσης κτίσεως Δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσαν σοι τὴν ἐκκλησίαν σου καὶ ἐκάστου τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον, καὶ ἄγαγε πάντας εἰς τὴν τελειότητα, καὶ άξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς βασιλείας σου, διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἀγιασμοῦ σου ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγία σου καθολικῷ καὶ ἀποστολικῷ ἐκκλησία ἡν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αίματι τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἰ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωσποιῷ σου Πινεύματι.

Then follow the Σοφία, όρθοί, and Δεῦτε, προσκυνήσωμεν. 'Ο Κύριος μεθ' ὑμῶν. Εὐξώμεθα.

(5) The Liturgy of Saint Basil has unhappily been removed from the Rossano codex. But the prayer may be seen above, p. 76, and in St Chrysostom, p. 114.

(6) For this hymn see p. 12.

Καὶ δοξάζει, καὶ λέγει κάθισμα (?) τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν. εἶτα ὁ ἰερεὸς λέγει λαμπρᾶ τῆ φωνῆ,

Ο Κύριος μεθ' ύμῶν.

'Ο λαόs. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός του.

'Ο Ιερεύε. Ευξώμεθα.

€1) 'Ο λαόε. Κύριε, ἐλέησον. γ΄.

'Ο lepeds μεγάλη τῆ φωνη.

Παράσχου ἡμῖν, Κύριε, τοῖς δούλοις σου δεξιαν οὐρανίσυ βοηθείας, ἴνα σε ἐν ὅλη τῆ καρδία ἐκζητήσωσι, καὶ ἄπερ ἀξίως αἰτοῦνται κατευοδωθῶσι, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οῦ ζῆς καὶ βασιλεύεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς ἐνότητα Πνεύματος

ΞΟΙ- 23 άγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰώνας.

'Ο λαός. 'Αμήν.

"Αγιος ο Θεός, άγιος ισχυρός.

Kal του λαού λέγοντος τον τρισάγιον, ο lepeds

Δέσποτα, ο Θεός, ο Παντοκράτωρ, ο μόνος

(1) P interposes the following:

Εύχη ήν λέγει ο ίερεύς.

Τὸ στόμα ἡμῶν, δεόμεθα, Κύριε, ἀγαλλιάσεως πλήρωσον και τῆς σῆς αινέσεως ἐν χαρῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Τίοῦ σου μεθ' αῦ ζῆς και βασιλεύεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἀγίου, εἰς πάντας τοὺς αιῶνας τῶν αιῶνων.

Καὶ λέγει. Δόξα ἐν ὑψίστοις, ἔως εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Καὶ ἄρχεται λέγειν. Κύριε, ἐλέησον, γ΄. Χριστέ, ἐλέησον, γ΄. Καὶ, Κύριε, ἐλέησον, γ΄.

(The Kyrie eleison and Gloria in excelsis are in the Gregorian though not in the Gelasian Ordo.)

Καὶ ὁ λαός. 'Ο Κύριος μεθ' ὑμῶν.

'Ο διάκονος έκφωνεί' Εὐξώμεθα.

(2) P is slightly different:

'Ο lepeds κλινόμενος λέγει την ευχήν.

Παράσχου, Κύριε, τοι δούλοι σου τοι πιστοι δεξιαν ουρανίου βοηθείας, Ινα σε εν όλη καρδία εκζητήσωσι, και άπερ αξίως αιτουνται κατευοδω-

CODEX BOSSANENSIS.

άγιος καὶ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανίων δυνάμεων τὸν τρισάγιον ὕμνον προσδεχόμενος, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, χαριζόμενος ἡμῖν τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου.

'Ο Ιερεύε. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο Ιερεύς. Σοφία.

Είτα λέγει προκείμενον, ἀπόστολον, ἀλληλούῖα, (4) και εὐαγγέλιον, και εὐθέως τὴν ἐκτενῆ.

'Ελέησον ήμας, ὁ Θεός.

Και λέγει εύχην της έκτενης.

(sic) rtmv (sic)

(5)

Κύριε, ο Θεος ήμων, την εκτενή ταύτην ικεσίαν.

Ζήτει. Προεγράφη είς την λειτουργίαν τοῦ άγιου Βασιλείου.

Και μετά την εύχην και την έκφωνησω εύθέως λέγει,

θώσι, διά τοῦ Κυρίου ἡμών Ίησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἰοῦ σου.

'Εκφώνησις. "Οτι άγιος εί, Κύριε, δ Θεδς ήμων, και σοι τὴν δόξαν και τὸν τρισάγιον ύμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρι και τῷ Υιῷ και τῷ ἀγιῳ Πνεύματι, νῦν και ἀεί, και είς τούς.

'Ο λαός. Τὸ τρισάγιον.

Εύχη τοῦ τρισαγίου. Δέσποτα, ὁ Θεὸς Παντοκράτωρ, ut supra.

(3) P concludes the prayer thus;

τόν τρισάγιον υμνον, χαριζόμενος ήμιν πάντα τον χρόνον της ζωής ήμων και την ήμέραν πάσαν άναμάρτητον, κ.τ.λ.

(4) Ordo Gregorianus: "Deinde sequitur Apostolum. Item Gradalis seu Alleluia. Postmodum legitur Evange!ium. Deinde offertorium et dicitur oratio super oblata."

Linden prints dποστολικόν, but I think I am

(5) See p. 77, and elsewhere,

(3)

(4)

p. 7

CODEX ROSSANENSIS.

Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς.

Καλ λέγει ο lepeùs εὐχὴν ὑπὲρ ἐαυτοῦ, τοῦ χερουβικοῦ ἀδομένου, οὕτως.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ήδοναῖς.

Ζήτει. Προεγράφη els την λειτουργίαν τοῦ άγιου Βασιλείου.

Καὶ μετά τὸ ἀποθέσθαι τὰ ἄγια ἐν τŷ ἁγία τραπέζη, ὁ ἱερεὺς νίπτει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, λέγων,

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν αἰνέσεώς σου.

Και ποιεί τρείς μετανοίας λέγων,

Πνεθμα άγιον επελεύσεται επί σε, καὶ δύναμις θψίστου επισκιάσει σοι.

Και εύθέως ο lepeds έκφωνεί,

'Ο Κύριος μεθ' ὑμῶν.

Ο λαός. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.

'Ο Ιερεύε. Τὰς θύρας τὰς θύρας.

Ο λαός. Πιστεγω είς εκλ.

'Ο leρεύs. Στώμεν καλώς στώμεν μετά φύβου.

(1) See page 121, note (c).

Instead of the next nineteen lines P has:

Ο διάκονος. Τάς κεφαλάς.

'Ο lepeùs μυστικώς τὴν εὐχὴν ταύτην'

Δέσποτα ζωοποιέ και άγαθῶν χορηγέ, ὁ δοὺς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαριαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταξίωσον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἀγιασμῷ και ταὐτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος.

Έκφώνησις. Όπως ύπο τοῦ κράτους (800 p. 157).
Καὶ μετὰ τὸ τεθηναι τὰ ἄγια ἐν τῷ ἀγία τραπέξη λέγει ὁ διάκονος. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν
ἡμῶν τῷ Κυρίῳ, ὅτι πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
ἀγίας δόξης αὐτοῦ.

(Compare S. Chrysostom, p. 125.)

'Ο λαός. Κύριε, έλέησον. γ'.

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο λαός. Έλεον, εἰρήνην.

'Ο lepeùs λέγει μεγάλη τῆ φωνῆ,

Θυσίαν, Κύριε, σοὶ προορισθεῖσαν προσφορὰν ἀγίασον καὶ δι αὐτῆς ἡμῶς ἀσμένως πρόσδεξαι διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἰοῦ σου, μεθ οῦ ζῆς καὶ βασιλεύεις, ὁ Θεός, εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἀγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

'Ο λαός. 'Αμήν.

fol. 33 b

(5)

Έκφωνεί ὁ Ιερεύς. "Ότι Θεός εἰρήνης, ελέους, ἀγάπης, οἰκτιρμών καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ ὁμογενής σου Tlos, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τών αἰώνων.

Ελρήνη πασιν.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους έν φιλήματι.—Και μετά τον άσπασμον λέγει ο διάκονος, 'Εν σοφία Θεοῦ πρόσχωμεν.

And the people say the Creed.

- (2) See page 78: or, more probably, p.157 (122).
- (3) Comp. S. Chrysostom (modern), p. 104.
- (4) Comp. S. Chrysostom (modern), p. 125.
- (5) In P the prayer is said μυστικώς until the words els πάντας τοὺς αίῶνας which the priest ἐκφωνεῖ μεγάλως.
- (6) P omits this, but prefixes 'O Κύριος μεθ' υμών.

(1)

(sic)

fol. 84 b

(9)

(10)

CODEX ROSSANENSIS.

ταύτην την άγίαν θυσίαν, την αμώμητον. έν πρώτοις απερ σοι προσφέρομεν ύπερ της άγίας σου καθολικής καὶ ἀποστολικής έκκλησίας, εἰρηνεῦσαι, διαφυλάξαι, ἐνῶσαι, κυβερνήσαι, καταξιώσης πάντα τὰ πέρατα της γης, άμα τῷ δούλφ σου τῷ Πάπα καὶ Πατριάρχη ήμων τῷ Δ., καὶ τῆς ἐμῆς έλεεινότητός τε καὶ ἀναξιότητος. μνήσθητι, Κύριε, των δούλων σου καὶ των δουλίδων σου, καὶ πάντων τῶν παρισταμένων, ὧν σοι ή πίστις δήλη έστί, καὶ φανερά ή πρόθεσις, οίτινες προσφέρουσι ταύτην την θυσίαν της αἰνέσεως ὑπὲρ ἐαυτῶν καὶ τῶν ἰδίων τε πάντων, ὑπὲρ ἀναβρύσεως ψυχών καὶ σωμάτων, ύπερ ελπίδος καὶ σωτηρίας καὶ ρύσεως αὐτῶν. σοὶ ἀποδιδοῦσι τὰς εὐχὰς αὐτῶν, τῷ αἰωνίφ, ζώντι, καὶ άληθινῷ Θεῷ· κοινωνοῦντες καὶ την μνήμην σεβόμενοι

Χαΐρε, κεχαριτωμένη Μαρία, δ Κύριος μετά σου.

'Εκφώνωι. 'Εν πρώτοις τῆς ἀγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, γεννητρίας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν μακαρίων σου ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, Πέτρου, Παύλου, 'Ανδρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Θωμά, Φιλίπ-

(1) Notice: "Catholic and Apostolic Church."

'Εκφώνησις. 'Εν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐπισκόπου.

- (5) Ρ σοί προσφέρουσω.
- (6) Ρ τῶν ἰδίων ἀπάντων.
- (7) Ρ ἀναρρήσεως των ψυχών αὐτων.

CANON ACTIONIS.

sacrificia inlibata. Inprimis quae tibi offerimus pro ecclesia tua sancta Catholica: quam pacificare, custodire, adunare et regere digneris toto orbe terrarum una cum famulo tuo Papa nostro illo et antistite nostro illo Episcopo.

Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum et omnium circumadstantium, quorum tibi fides cognita est et nota devotio: qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis pro se suisque omnibus: pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suae tibi reddunt vota sua aeterno Deo vivo et vero.

Communicantes et memoriam venerantes

inprimis gloriosae semperque virginis Mariae genitricis Dei et Domini nostri Iesu Christi, sed et beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum Petri, Pauli, Andreae, Iacobi, Iohannis, Thomae, Iacobi, Philippi, Bartholomaei,

- (8) P+η ζωή και ή ανάστασις αὐτῶν (sic).
- (9) The Latin Canon and P omit the invocation, the latter having in its stead Ἐκφώνησις. Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας.
- (10) Pomits Ίωάννου here and adds Ἰούδα, Ματθία, Μάρκου, Λουκά, Λίνου, Χρυσοστόμου (instead of Χρυσογόνου), Ἰλαρίωνος, Μαρτίνου, Ἰερωνύμου, ᾿Αμβρωσίου, Γρηγορίου, Βενεδίκτου, ᾿Αντωνίου, Νικολαίου, Βασιλείου; the latter nine after Damianus. (Νείλου in the text is a mistake for Λίνου.)

⁽²⁾ Ρ ήν είρηνευσον, διαφύλαξαι, ένωσον, κυβέρνησον, και καταξίωσον.

⁽³⁾ Ρ άμα τοις δούλοις σοι, τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως καὶ ἀναξιότητος.

⁽⁴⁾ Ρ τῶν κύκλφ παρισταμένων.

που, Βαρθολομαίου, Ματθαίου, Σίμωνος, Θαδδαίου, Νείλου, Κλητοῦ, Κλήμεντος, Εύστου, Κορνηλίου, Κυπριανοῦ, Λαυρεντίου, Χρυσογόνου, Ἰωάννου καὶ Παύλου, Κοσμᾶ (1) καὶ Δαμιανοῦ, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου τοι τινων τῷ πρεσβεία καὶ ταῖς ἰκεσίαις παράσχου, ἴνα ἐν πᾶσι τῷ σκέπη σου φρουρώμεθα, βοηθούμενοι διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(4) Ένταθθα άναφέρει τους κοιμηθέντας.

€0

€

€-sic)

Ταύτην τοίνυν τὴν προσφορὰν τῆς δουλείας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου,
ἡν σοὶ προσφέρομεν, δεόμεθα, Κύριε, ἀσμένως πρόσδεξαι· τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐν εἰρήνη
διοίκησον ἀπὸ τῆς μελλούσης αἰωνίου κατακρίσεως λύτρωσαι, καὶ εἰς τὴν τῶν ἐκλεκτῶν
σου κέλευσον ἀγέλην συναριθμηθῆναι· διὰ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἴνα ἐν
πᾶσι τῆ σκέπη σου, δεόμεθα, εὐλογημένην,
ἀπερίγραπτον, ἐράσμιον, εὐαπολόγητον,
προσδεκταίαν τε ποιῆσαι καταξιώσης, ἴνα
ἡμῖν σῶμα καὶ αἴμα γένηται τοῦ ἀγαπητοῦ
σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

*Ος προ μιᾶς ἡμέρας τοῦ πάθους αὐτοῦ λαβων ἄρτον εἰς τὰς άγίας ἀχράντους χεῖρας αὐτοῦ, ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν

- (1) The modern Roman Canon ends with Damianus. But in earlier times other saints were also commemorated here, varying from place to place. (This seems to shew that the Greek translation of the Rossano Codex was made after the names were limited.)
 - (2) Ρ παράσχου ημίν.
 - (3) Ρ και τη βοηθεία τη ση.
- (4) P omits this, and so did the Latin Canon.

CANON ACTIONIS.

Matthaei, Simonis et Taddaei, Lini, Cleti, Clementi, Xysti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chrysogoni, Iohannis et Pauli, Cosmae et Damiani, Dionysii, Rustici, Eleutherii, Hilarii, Martini, Augustini, Gregorii, Hieronymi, Benedicti et omnium Sanctorum tuorum: quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Per Christum Dominum nostrum.

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae sed et cunctae familiae tuae, quaesumus, Domine, placatus accipias; diesque nostros in tua pace disponas; atque ab aeterna damnatione nos eripi et in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum.

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus quaesumus benedictam, adscriptam, ratam rationabilem acceptabilemque facere digneris: ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Iesu Christi.

Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas: elevatis oculis in caelum ad to

- (5) The phrase η̂ν σοι προσφέρομεν, is not in P nor in the Latin Canon.
 - (6) Ρ της αιωνίου.
- (7) P reads thus: διὰ Ἰ. Χ. τοῦ Κ. ἡμῶν, ἡν προσφοράν σοι, ὁ Θεός, ἐν πάση δεόμεθα τῷ σκέπη σου εὐλογημένην. But ἐν πάση seems to be a mistake for ἐν πᾶσι = in omnibus.
- (8) Ρ Ίησοῦ Χριστοῦ. Καὶ λαβών ὁ lepeùs τὸν ἄρτον λέγει μυστικῶς, αίρων τὴν ἀναφοράν. "Οστις.
 - (9) P omits axparrous.

τοι. 85 ε πρὸς σὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα αὐτοῦ τὸν παντοδύναμον, σοὶ εὐχαριστῶν, εὐλόγησεν,
 ἔκλασεν, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων,

Έκφώνως. Λάβετε, φάγετε. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον.

Καλ ἐπάγει λέγων μυστικώς,

Ομοίως πάλιν μετὰ τὸ δειπνησαι, λαβών τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας εὐλόγησεν εδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς, λέγων

'Εκφώνως. Πίετε εξ αύτοῦ πάντες. Τοῦτό εστι τὸ αξιμά μου.

'Ο λαός. 'Αμήν.

Ο lepeis έπευχεται. Ταῦτα ὁσάκις ἐὰν ποιητε, ἐν τῆ ἐμῆ μνήμη ποιεῖτε. "Οθεν μνημονεύοντες, Κύριε, ἡμεῖς οἱ σοὶ δοῦλοι,
ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἄγιος τοῦ Χριστοῦ σου,
Κυρίου δὲ ἡμῶν καὶ Θεοῦ, τοῦ τε μακαρίου
πάθους, ναὶ μὴν καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἄδου ἐγέρσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐνδόξου
ἀναβάσεως,

'Εκφώνωι. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες κατὰ [πάντα],

Ο λαός. Σε ύμνουμεν σε εύλογουμεν.

'Ο lepeis εύχεται. Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν τἢ τιμία μεγαλωσύνη σου, ἐκ τῶν σῶν δωρεῶν καὶ χαρισμάτων, θυσίαν καθαράν, θυσίαν ἀγίαν, θυσίαν ἄμωμον, ἄρτον ἄγιον ζωῆς αἰωνίου, καὶ ποτήριον

(1) P τοις άγιοις αὐτοῦ μαθηταίς και ἀποστόλοις, είπων, Λάβετε, φάγετε έξ αὐτοῦ.

Έκφώνησις. 'Ομοίως και το ποτήριον μετά το δειπνήσαι λαβών έν ταις άγιαις και άχράντοις χερσίν αὐτοῦ, πάλιν σοι εὐχαριστών, εὐλόγησε και έδωκε τοις άγιοις αὐτοῦ μαθηταις, λέγων,

'Εκφωνεί. Πίετε εξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο γάρ έστι τὸ ποτήριον τὸ αἰμά μου νέας διαθήκης, μυστήριον καὶ αἰωνίου πίστεως, ἥτις ὑπὲρ ὑμῶν καὶ

CANON ACTIONIS.

Deum Patrem suum Omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes: Hoc est enim Corpus meum.

Simili modo postea quam coenatum est, accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, benedixit, dedit discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes: Hic est enim Calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, Mysterium Fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Haec quotiescunque feceritis in mei menoriam facietis.

Unde et memores sumus, Domine, nos tui servi sed et plebs tua sancta Christi Filii tui Domini nostri tam beatae Passionis, nec non et ab inferis Resurrectionis, sed et in caelis gloriosae Ascensionis: offerimus praeclarae Maiestati tuae de tuis donis ac datis Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae.

ύπερ πολλών εκχέεται els άφεσιν άμαρτιών.

Και πάλιν καλύπτει τὰ άγια, και λέγει μυστικῶς ὁ lepeús,

Ταῦτα ὀσάκις έὰν τοιῆτε ἐν τῆ ἐμῆ ἀναμνήσει ποιεῖτε.

"Οθεν και μνημονεύοντες κ.τ.λ.

- (The Greek is remarkable though erroneous.)
- (2) $\mathbf{P} \tau \hat{y}$ μ $\mathbf{q} [\tau \iota \mu \mathbf{q}] \theta \epsilon \delta \tau \eta \tau \mathbf{l} \sigma o v$.
- (3) P omits θυσίαν άγιαν, θυσίαν άμωμον.

fol. 86

(2)

(3)

(1)

σωτηρίας αξεννάου ύπερ ων ίλεφ και εὐιλάτω προσώπω επισκέψαι καταξιώσης, καὶ προσδεκταία σχείν, καθά κατηξίωσας τά δώρα του παιδός σου του δικαίου 'Αβέλ, καὶ τὴν θυσίαν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν 'Αβραάμ· καὶ ώσπερ σοι προσήγαγεν ο πρώτος ίερεύς σου Μελχισεδέκ, άγίαν θυσίαν, αμωμον προσφοράν. ικετεύοντές σε δεόμεθα, παντοδύναμε Θεέ, κέλευσον ταθτα διακονηθήναι διά χειρός άγίου άγγέλου σου είς τὸ ὑψηλόν σου θυσιαστήριον, ἐνώπιον της θείας μεγαλειότητός σου, ΐνα οΐαν δήποτε έκ τούτου τοῦ θυσιαστηρίου μερίδα άγίαν τοῦ σώματος τοῦ Υίοῦ σου ή καὶ τοῦ αίματος ληψώμεθα, πάσης επουρανίου εὐλογίας και χάριτος έμπλησθώμεν, δια τοῦ Κυρίου ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ.

(5) Ἐκφώνως. Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

'Ενταύθα άναφέρει τοὺς ζώντας.

Ἡμῖν οὖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου, τοῖς εἰς τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου ἐλπίζουσι, μέρος καὶ κοινότητα χαρίσασθαι καταξίωσον μετὰ τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, μετὰ Ἰωάννου, Στεφάνου, Ματθαίου, Βαρνάβα, Ἰγνατίου, ᾿Αλεξάνδρου, Μαρκελλίνου, Πέτρου, Φηλι-

- (1) P kal poodektalar Exeis (Exeir?).
- (2) P interpolates και ασπάζεται την αγίαν τράπεζαν και λέγει μυστικώς της εύχην ταύτην.
 - (8) Ρ ἐνώπιον τοῦ θείου προσώπου σου.
 - (4) P του άγίου σώματος and omits ή.
- (5) For the next three lines P has simply και κλίνας την κεφαλήν λέγει μυστικώς. 'Ημῶν.

The Canon since the twelfth century has here a prayer for those who have departed this life with the sign of faith and sleep in the

CANON ACTIONIS.

Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, et sacrificium patriarchae nostri Abrahae, et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube haec perferri per manus Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinae Maiestatis tuae: ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur. Per Christum Dominum nostrum.

Nobis quoque peccatoribus, famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam societatis donare digneris cum tuis sanctis Apostolis et Martyribus, cum Iohanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate,

sleep of peace. It is not in the older MSS. and it will be noted that it is not in the Greek. This again suits the date of the Rossano MS.

- (6) Ρ των οικτιρμών σου και τοῦ έλέους.
- (7) P 'Ιωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ.
 - (8) P Ματθία.
- (9) For Φηλικιτάτης P has here καὶ τῶν ἀγίων τεσσεράκοντα, and after Ἰουλιανῆς inserts Αίκατερίνης, Εὐγενίας, Εὐπραξίας, proceeding thus καὶ

κιτάτης, Περπετούας, 'Αγαθής, Λουκίας, 'Αγνής, Κικιλίας, 'Αναστασίας, Βαρβάρας, 'Ιουλιανής, των πανενδόξων τεσσαράκοντα μαρτύρων καὶ πάντων σου των άγίων, μεθ' ων ήμας σύνταξον, μὴ ἐπισκέπτων τὰς πράξεις, ἀλλὰ ἀφέσεως άμαρτιων, δεόμεθα, ἄνεσιν παράσχου διὰ 'Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ήμων, δι' οῦ ταῦτα πάντα, Κύριε, ἀεὶ τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖς, ἀγιοποιεῖς, ζωοποιεῖς, εῦλογεῖς, καὶ παρέχεις ήμῦν.

Και κρατών τον άρτον ο ιερεύς κατασφραγίζει το ποτήριον, λέγων,

Δι' αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ παντοδυνάμφ εἰς ἐνότητα Πνεύματος άγίου πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα.

'Εκφώνως. Είς τούς αίωνας των αίωνων.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς έκφώνως. Εὐξώμεθα.

'Ο λαὸς τὸ Κύριε, ἐλέησον, γ΄.

'Ο Ιερεύς έκφωνως. 'Εκ της θείας διδασκαλίας διδαχθέντες, καὶ ἐκ τῶν σωτηριωδῶν ὑπομνημάτων παιδευθέντες τολμῶμεν λέγειν,

Ο λαός. Πάτερ ήμων ό έν τοις.

'Ο Ιερεύς έκφώνως. "Ότι σοῦ έστιν ή βασιλεία καὶ ή δύναμις καὶ ή δόξα.

Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλάς.

πάντων των άγιων σου μεθ' ων και ήμων την μερίδα, μη έπισκέπτων τὰς πράξεις, άλλα σύνταξον τῷ κλήρω των άγιων σου και ἀφέσεως ἀμαρτιών καταξίωσον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ήμων.

Καὶ πάλιν αίρει τὴν ἀναφορὰν καὶ λαβών τὸν ἄρτον σφραγίζει μετ' αὐτοῦ ἐκ τρίτου τὸ ἄγιον ποτήριον μυστικῶς ἐπιλέγων, Δι' οὕτινος ταῦτα πάντα, Κύριε, ἀεὶ καλὰ χορηγεῖς, ἀγιοποιεῖς. 'Αμήν. Ζωοποιεῖς, 'Αμήν. Εὐλογεῖς, 'Αμήν.

CANON ACTIONIS.

Perpetua, Agatha, Lucia, Agne, Caecilia, Anastasia et cum omnibus Sanctis tuis: intra quorum nos consortia, non aestimator meriti, sed veniae quaesumus largitor admitte. Per Christum Dominum nostrum.

Per quem haec omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis et praestas nobis.

Per ipsum, et cum ipso, et in ipso est tibi, Deo Patri omnipotenti, in unitate Spiritus Sancti omnis honor et gloria,

Per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oremus.

Praeceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati audemus dicere:

Pater noster, qui es in caelis, sanctisicetur nomen tuum, etc.

Kal λαβών το άγιον ποτήριον σφραγίζων έπάνω τοῦ δίσκου λέγει μυστικώς,

Καὶ παρέχεις ἡμῶν. Δι' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἔστι σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ παντοδυνάμψ ἄμα τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίψ πᾶσα τιμή.

- (1) P omits two lines.
- (2) The priest says the prayer in P. Then'Ο λαός. 'Δλλά ρὖσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ.

(sic) fol. 87

(1)

'Ο Ιερεύς εθχεται. 'Ρύσαι ήμας, δεόμεθα, Κύριε, από παντός κακοῦ ένεστώτος καὶ μέλ-Œ λοντος, πρεσβείαις της αχράντου και δεδοfol. 87 b ξασμένης δεσποίνης ήμων θεοτόκου καὶ αειπαρθένου Μαρίας, των μακαρίων σου ένδόξων Αποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ πάντων σου των άγίων. παράσχου εἰρήνην 盘 έν ταις καρδίαις ήμων, ίνα τη σκέπη του έλέους σου βοηθούμενοι, έκ των ήμετέρων ρυσθώμεν άμαρτιών, καὶ ἐκ παντὸς θορύβου εύρεθωμεν αμέριμνοι, δια του Κυρίου ήμων Ίησοῦ Χριστοῦ, μεθ οῦ ζῆς καὶ βασιλεύεις, ο Θεός ήμων, είς ενότητα Πνεύματος άγίου,

'Εκφώνως. Είς πάντας τους αίωνας των αίωνων.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο lepeis ποιεί εἰχήν. Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἀγίσυ κατοικητηρίου σοῦ.

Ζήτει. προεγράφη εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.

'Ο lepeùs ύψοι τον άρτον λέγων, Τὰ ἄΓια τοις άγιοις.

'Ο λαότ. Εἶς Πατηρ ἄγιος, εἶς Υίος ἄγιος, ἐν Πνεῦμα ἄγιον, εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἀγίου. 'Αμήν.

Είτα λέγει κοινωνικόν. Ο άμνος τοῦ Θεοῦ,
τοι. 28 ο άξρων τὴν άμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐλέησον
(8) ἡμᾶς.

(1) Ρ προσόντος, ένεστώτος.

T

- (2) Ρ της άγιας θεοτόκου και αειπαρθένου.
- (8) P omits Πέτρου και Παύλου.
- (4) Ρ παράσχου φιλάνθρωπε.
- (5) One of Gerbert's MSS, has "cum omnibus Sanctis," as in the Greek.
 - (6) See p. 86, 186, &c. [P omits this.]

CANON ACTIONIS.

Libera nos, quaesumus, Domine, ab omnibus malis praeteritis, praesentibus et futuris; et intercedente pro nobis beata et gloriosa semperque virgine, Dei genitrice Maria, et sanctis Apostolis tuis Petro et Paulo atque Andrea, da propitius pacem in diebus nostris; ut ope misericordiae tuae adiuti, et a peccatis simus liberi semper, et ab omni perturbatione securi. Per Dominum, etc.

Pax Domini sit semper vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Post hace commonenda est plebs pro iciuniis IIIIti VIImi et Xmi mensis temporibus suis sive pro scrutiniis vel aurium apertione, sive orandum pro infirmis vel adnuntiandum Natalitia Sanctorum.

Post haec communicat Sacerdos cum ordinibus sacris cum omni populo.

- (7) P ἐκφωνεῖ ὁ ἰερεός. Ἡ εἰρήνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε μεθ' ὑμῶν. Ὁ διάκονος τὸ κοινωνικόν.
 - (8) P here inserts:

Πρό της μεταλήψεως εὐχή.

Μεμολυσμένη ψυχή και βυπαροίς χείλεσι και χερσίν αισχραίς και πηλίνη γλώττη όλος υπάρχων

Kal μετά τό πάντας μεταλαβείν, ό lepeùs θυμιών λέγει,

Υψώθητι έπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Καὶ μετά τὸ θυμιᾶσαι ἐκφωνεῖ,

Εύλογητος ο Θεος ήμων πάντοτε, νυν καὶ αἰς, καὶ εἰς τους αἰωνας.

Ο λαδε. Πληρωθήτω το στόμα ήμων.

'Ο διάκονοι. 'Ορθοί. Οἱ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀχράντων, ἐπουρανίων, ζωοποιῶν, φρικτῶν μυστηρίων, ἀξίως ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστήσωμεν τῷ.

'Αντιλαβού, σώσον. και τὰ λοιπά.

άμαρτωλός και ταπεινός και άμετανόητος, φιλάνθρωπε, Σωτήρ τῶν ἀπεγνωσμένων λιμήν τε κινδυνευόντων, σὲ ἰκετεύω, ὁ καλῶν ἀμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν, Κύριε ὁ Θεός, ἀνες, ἄφες, συγχώρησόν μοι τῷ ἀμαρτωλῷ τὰ παραπτώματά μου, τὰ ἐκούσιά τε και ἀκούσια, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοία, εἴτε ἐν θυμήσει ἔπραξα, πάντα μοι συγχώρησον, ὡς ἀγαθὸς και φιλάνθρωπος και μακρόθυμος και πολυέλεος, ταῖς πρεσβείαις τῆς ἀγίας θεοτόκου και ἀειπαρθένου Μαρίας. ἀκατακρίτως ἀξίωσόν με δέξασθαι τὴν ἀγίαν και ἄχραντόν σου δωρεάν, εἰς δέξασθαι τὴν ἀγίαν και ἐις ζωὴν αιώνιον, εἰς συγχώρησιν τῶν πονηρῶν μου πταισμάτων και εἰς φωτισμόν τῶν ἔντολῶν σου, ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρί καὶ τῷ Τίῷ.

[This and the following should be compared with the prayers (above, p. 168 note a, see too p. 187, note k) of the manuscript C of S. Basil and S. Chrysostom as used in the Greek churches of Italy and Sicily. The comparison suggests a possible origin of this Liturgy of S. Peter. See Introduction.]

Καὶ λαβώ» ὁ lepeds τὸν άρτον τῆς μεταλήψεως λέγει μυστικώς, Μὴ ἡμῦν, Δέσποτα, τὰ ἄγια ταῦτα els κρίμα γενέσθω, ἀλλ' els έξάλειψιν ἀμαρτιῶν καὶ els κάθαρσιν ψυχῆς καὶ σώματος.

Όμοιως λαβών το ποτήριον της μεταλήψεως λέγει μυστικώς, Το σώμα σου το άγιον, Κύριε, γέ-

CODEX ROSSANENSIS.

Καὶ ὁ ἱερεὺε εὐχεται. Αὖτη ἡμᾶς, δεόμεθα, ἡ κοινωνία, Κύριε, καθαρίσει ἀπὰ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ποιήσει εἶναι μετόχους διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ οῦ ζῆς καὶ βασιλεύεις, ὁ Θεός, εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἀγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Έκφώνως. "Ότι σὰ ὁ άγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. Έν εἰρήνη προέλθωμεν.

'Ο Ιερεύς λέγει εὐχὴν ὀπισθάμβωνον.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, δι οῦ τό ἄχραντον

νοιτό μοι els ζωήν, και τὸ αξμά σου τὸ τίμιον τοῦτο
els ἄφεσιν ἀμαρτιών, και ἐν τἢ δικαία σου κρίσει
ἀξίωσόν με στήναι ἐκ δεξιών σου, και γένοιτό μοι
αὕτη ἡ εὐχαριστία els χαρὰν και els ἴασιν τῆς
Ψυχῆς μου.

'O lepeds λέγει, Merà φόβου Θεοῦ και πίστεως. [See S. Basil, p. 169, and S. Chrysostom, p. 141.]

'Ο διάκονος. 'Ο Κύριος μεθ' ύμῶν. Εὐξώμεθα.
'Εκφώνησις. Είτα ὁ Ιερεύς μυστικώς. Αὐτη ήμῶς, δεόμεθα, Κύριε, ή κοινωνία, as above.

(1) P concludes as follows:

'Εκφωνεί ὁ Ιερεύς. 'Ο Κύριος μεθ' ὑμῶν.

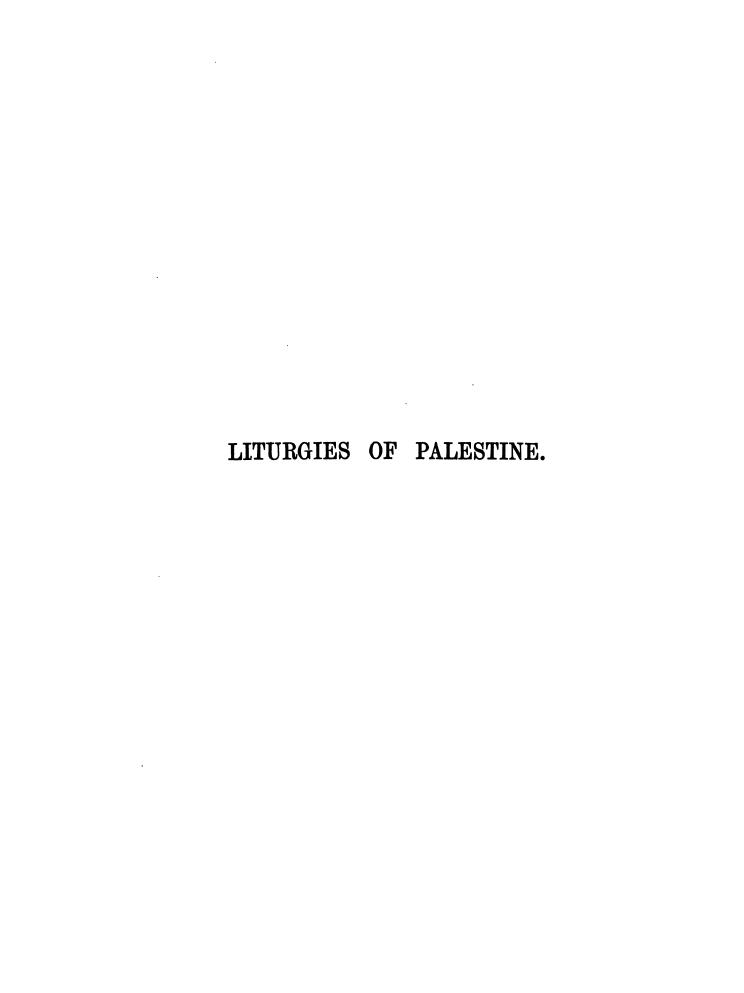
'Ο διάκονος. 'Εν είρηνη προέλθωμεν. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο lepeds την δπισθάμβωνον ευχήν.

Δέσποτα Κύριε, ο Θεός, ο παυτοκράτωρ, ο μή χωρεζόμενος των σων δούλων, ο μή παραβλέπων ψυχάς τὰς σοῦ δεομένας, ἀνάπαυσον τὰς ψυχάς τῶν δούλων σου πάντων τῶν χριστιανών τῶν ὁρθοδόξων, ἐν παραδείσου τρυφῆ, ἐν χώρα εὐσεβών, ὑπερβάς τὰ αὐτῶν ἀμαρτήματα τὰ ἐν γνώσει καὶ τὰ ἐν ἀγνοία. Ἐκείνους μὲν ἐν τῷ προλαβούση τρυφῷ καταξίωσον, ἡμᾶς δὲ μετὰ χαρᾶς συνάγαγε καὶ ἐν ἀφέσει ἀμαρτιῶν διατήρησον, πρεσβείαις τῷς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀπαρθένου Μαρίας, τῶν ἀγίων καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου προφήτου καὶ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ,

(sic)

LITURGIES OF PALESTINE.

[The Greek Liturgy of Saint James, as it has hitherto been printed, has been taken, directly or indirectly, from the copy published by Morel at Paris in 1560. Morel gave no information as to the source from which his copy was derived; but in the preface to the edition of S. Mark (1583) there is a memorandum that seems to imply that the original of the Liturgy had been found in some Library at Paris. I have been successful through the most kind assistance of M. Delisle and M. Omont in obtaining collations or copies of two transcripts of this Liturgy from MSS. now lying in the National Library, and I have thought it better to print from these MSS. than give the Liturgy as published by Morel. I have however noted the variations between them and the printed edition. These two copies must be considered as appearing here for the first time. The same may be said of the copy from the Rossano Codex to which Monaldinius drew the attention of Assemani in 1760, and from which Monaldinius gave his friend Latin translations of the more important variations from the published text. I have printed the Greek at length. From the copy in the Messina Roll Monaldinius gave to Assemani important extracts, but the remains of the roll appear here for the first time at length. For an account of the MSS. I must refer to the Introduction.

It has been impossible to print on the same pages translations of the Syriac Versions of S. James. I have however noted in the margin by the letters S. R. and S. A. the parts of the Liturgy to which corresponding passages may be found in the Syriac Liturgies as translated by Renaudot and as edited by Assemani respectively. These parts probably date from a period before the Council of Chalcedon.

I have thought it desirable to prefix to this most important Liturgy of the Church of Palestine the brief account of the celebration of the Eucharist given by Justin Martyr in his Apology, and the more continuous account given by Cyril of Jerusalem in his addresses to "the newly enlightened," "the Mystagogic Catecheses," as they are called. To the Liturgy itself I have attached as notes such extracts from and references to the works of Saint John Chrysostom as clearly exhibit the relations between this Liturgy and that in use when Chrysostom was preaching at Antioch. Before the appearance in 1879 of Mr Hammond's interesting little book entitled "The Ancient Liturgies of Antioch, &c." I had been led to collect from Bingham, just as he has done, notes of illustrative fragments scattered over the pages of Chrysostom's works. I have admitted these quotations and references as notes to the passages which they illustrate. They will thus furnish additional help in the interesting attempt to discern between the Ancient and the Modern in this important Liturgy.]

LITURGIES OF PALESTINE.

JUSTINI MARTYRIS APOLOGIÆ PRIMÆ

CAPP. 65, 66, 67.

65. Ἡμεῖς δὲ μετὰ τὸ οὖτως λοῦσαι τὸν πεπεισμένον καὶ συγκατατεθειμένον ἐπὶ τους λεγομένους άδελφους άγομεν, ένθα συνηγμένοι εἰσί, κοινὰς εὐχὰς ποιησόμενοι ύπέρ τε ξαυτών καὶ τοῦ φωτισθέντος καὶ άλλων πανταχοῦ πάντων εὐτόνως, όπως καταξιωθώμεν τὰ ἀληθή μαθόντες καὶ δί έργων αγαθοί πολιτευταί και φύλακες των έντεταλμένων εύρεθηναι, όπως την αιώνιον σωτηρίαν σωθώμεν. 'Αλλήλους φιλήματι ασπαζόμεθα παυσάμενοι των εύχων. "Επειτα προσφέρεται τῷ προεστῶτι τῶν ἀδελφων άρτος καὶ ποτήριον ύδατος καὶ κράματος, καὶ ούτος λαβών, αίνον καὶ δόξαν τῷ Πατρί των όλων δια τοῦ ονόματος τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ άγίου άναπέμπει, καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιώσθαι τούτων παρ' αύτου έπι πολύ ποιείται οξ συντελέσαντος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐχαριστίαν πας ό παρών λαός ἐπευφημει λέγων. 'Αμήν. Τὸ δὲ 'Αμὴν τῆ 'Εβραίδι φωνῆ τὸ Γένοιτο σημαίνει. Ευχαριστήσαντος δέ τοῦ προεστώτος καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῦν διάκονοι διδόασιν ξκάστω των παρόντων

μεταλαβείν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀπὸφέρουσι.

66. Καὶ ή τροφή αὐτη καλείται παρ' ήμιν Εύχαριστία, ής ούδενὶ άλλω μετασχείν έξον έστιν, ή τῷ πιστεύοντι άληθη είναι τα δεδιδαγμένα υφ' ήμων, και λουσαμένω το ύπερ αφέσεως άμαρτιών και είς άναγέννησιν λουτρόν, καὶ οὖτως βιοῦντι ώς ό Χριστός παρέδωκεν. Οὐ γάρ ώς κοινόν άρτον ούδε κοινον πόμα ταθτα λαμβάνομεν, άλλ' ον τρόπον διά λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτήρ ήμῶν καὶ σάρκα καὶ αίμα ύπερ σωτηρίας ήμων έσχεν. ούτως καὶ την δι' εύχης λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθείσαν τροφήν, έξ ής αίμα καὶ σάρκες κατά μεταβολήν τρέφονται ήμων, ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αίμα ἐδιδάχθημεν είναι. Οἱ γαρ απόστολοι έν τοις γενομένοις ύπ' αὐτων απομνημονεύμασιν, α καλείται εὐαγγέλια, ούτως παρέδωκαν έντετάλθαι αυτοίς τον 'Ιησοῦν, λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα είπειν Τουτο ποιείτε είς την ανάμνησίν μου, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ ποτήJUSTINI MARTYRIS APOLOGIA PRIMA.

ριον όμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν. Τοῦτό ἐστι τὸ αἶμά μου καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι. "Όπερ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Μίθρα μυστηρίοις παρέδωκαν γίνεσθαι μιμησάμενοι οἱ πονηροὶ δαίμονες. ὅτι γὰρ ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος τίθεται ἐν ταῖς τοῦ μυουμένου τελεταῖς μετ' ἐπιλόγων τινῶν, ἢ ἐπίστασθε ἢ μαθεῖν δύνασθε.

67. Ήμεις δε μετά ταῦτα λοιπον ἀεὶ τούτων άλλήλους αναμιμνήσκομεν καί οί έχοντες τοις λειπομένοις πάσιν επικουρούμεν, καὶ σύνεσμεν άλλήλοις αξί. πασί τε οις προσφερόμεθα εύλογουμεν τον ποιητήν των πάντων δια του Υίου αυτου Ίησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ Πνεύματος τοῦ αγίου. Καὶ τῆ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρα πάντων κατά πόλεις ή άγρους μενόντων έπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ απομνημονεύματα των αποστόλων ή τα συγγράμματα των προφητών αναγινώσκεται μέχρις έγχωρεί. Είτα παυσαμένου τοῦ αναγινώσκοντος, ο προεστώς δια λόγου την νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιείται. Επειτα ανιστάμεθα κοινή πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν. JUSTINI MARTYRIS APOLOGIA PRIMA.

Καὶ, ώς προέφημεν, παυσαμένων ήμων της εύχης άρτος προσφέρεται καὶ οίνος καὶ ύδωρ, καὶ ὁ προεστώς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, όση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς έπευφημεί λέγων το 'Αμήν' καὶ ή διάδοσις καὶ ή μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων έκάστω γίνεται καὶ τοῖς οὐ παρούσι δια τών διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι κατά προαίρεσιν έκαστος την έαυτοῦ δ βούλεται δίδωσι, καὶ τὸ συλλεγόμενον παρά τῷ προεστῶτι ἀποτίθεται, καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοις δια νόσον ή δι' άλλην αίτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις οὖσι ξένοις, καὶ άπλως πασι τοις έν χρεία ουσι κηδεμών γίνεται. Την δε του ήλίου ήμεραν κοινή πάντες την συνέ λευσιν ποιούμεθα, έπειδή πρώτη έστιν ήμέρα, έν ή ο Θεος το σκότος καὶ την ύλην τρέψας κόσμον ἐποίησε, καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ημέτερος Σωτήρ τη αυτή ήμέρα έκ νεκρών ανέστη τη γαρ πρό της κρονικής έσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τῆ μετὰ τὴν κρονικήν, ήτις έστιν ήλίου ήμέρα, φανείς τοις αποστόλοις αὐτοῦ καὶ μαθηταῖς ἐδίδαξε ταῦτα, ἄπερ εἰς ἐπίσκεψιν καὶ ὑμῖν ἀνεδώκαμεν.

EXTRACTS FROM THE FOURTH AND FIFTH LECTURES OF CYRIL OF JERUSALEM ON THE MYSTERIES, ADDRESSED TO THE NEWLY BAPTIZED'.

IV. 'Ανάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς ΚορινθίουςΠαύλου ἐπιστολῆς.

Έςὼ τὰρ παρέλαβον ἀπό τοῦ Κγρίος ὁ καὶ παρέδωκα ὑκιῖν.

Αὐτη τοῦ μακαρίου Παύλου ή διδασκαλία ἰκανή καθέστηκε πληροφορήσαι ὑμᾶς περὶ τῶν θείων μυστηρίων . . . Αὐτὸς γὰρ ἀρτίως ἐβόα ὅτι ἐν τῷ νυκτὶ ἢ παρεδίδοτο, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς λαβῶν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς λέγων · Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. Καὶ λαβῶν [τὸ] ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας εἶπεν · Λάβετε, πίετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα.

- 3. Εἶτα βοᾳ ὁ διάκονος ᾿Αλλήλους ἀπολάβετε, καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα.
- 4. Μετὰ τοῦτο βοᾳ ὁ ἱερεύς: "Ανω τὰς καρδίας. Εἶτα ἀποκρίνεσθε: "Εχομεν πρὸς τὸν Κύριον.
- 5. Εἶτα ὁ ἱερεὺς λέγει Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Είτα λέγετε "Αξιον καὶ δίκαιον.

- 6. Μετά ταθτα μνημονεύομεν οθρανοθ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ἡλίου καὶ σελήνης, άστρων καὶ πάσης της κτίσεως λογικής τε καὶ ἀλόγου, ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, ἀγγέλων, αρχαγγέλων, δυνάμεων, κυριοτήτων, άρχων, έξουσιων, θρόνων, των Χερουβίμ των πολυπροσώπων, δυνάμει λέγοντες τὸ τοῦ Δαβίδ, Μεγαλύνατε τὸν Κύριον σὺν έμοί. Μνημονεύομεν καὶ τῶν Σεραφίμ, αξ έν Πνεύματι άγίφ έθεάσατο Ήσαίας παρεστηκότα κύκλφ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ ταις μέν δυσι πτέρυξι κατακαλύπτοντα το πρόσωπον, ταις δε δυσί τους πόδας, καί ταις δυσὶ πετόμενα, καὶ λέγοντα ἄΓΙΟΟ, άγιος, άγιος, Κήριος cabaώθ. δια τοῦτο γάρ την παραδοθείσαν ημίν έκ των Σεραφίμ θεολογίαν ταύτην λέγομεν, όπως κοινωνοί της ύμνωδίας ταις ύπερκοσμίοις γενώμεθα στρατιαίς.
- 7. Εἶτα ἀγιάσαντες ἐαυτοὺς διὰ τῶν πνευματικῶν τούτων ὖμνων, παρακαλοῦμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἔξαποστεῖλαι ἐπὶ τὰ προκείμενα, ἴνα ποιήση τὸν μὲν ἄρτον σῶμα Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον αἷμα Χριστοῦ.
- 8. Εἶτα, μετὰ τὸ ἀπαρτισθῆναι τὴν πνευματικὴν θυσίαν, τὴν ἀναίμακτον λατρείαν,
 ἐπὶ τῆς θυσίας ἐκείνης τοῦ ἱλασμοῦ παρα-

¹ I have confined these extracts to passages illustrative of the text and "rubric" of the Liturgy of Jerusalem.

CYRIL OF JERUSALEM.

καλούμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου εὐσταθείας, ὑπὲρ βασιλέων, ὑπὲρ στρατιωτῶν καὶ συμμάχων, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείαις, ὑπὲρ τῶν καταπονουμένων, καὶ ἀπαξαπλῶς ὑπὲρ πάντων βοηθείας δεομένων, δεόμεθα πάντες ἡμεῖς καὶ ταύτην προσφέρομεν τὴν θυσίαν.

- 9. Εἶτα μνημονεύομεν καὶ τῶν προκεκοιμημένων, πρῶτον πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν καὶ πρεσβείαις προσδέξηται ήμῶν τὴν δέησιν. Εἶτα καὶ ὑπὲρ τῶν προκεκοιμημένων ἀγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἐν ἡμῖν προκεκοιμημένων, μεγίστην ὄνησιν πιστεύοντες ἔσεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται τῆς ἀγίας καὶ φρικωδεστάτης προκειμένης θυσίας.
- 11. Εἶτα μετὰ ταῦτα τὴν εὐχὴν λέγομεν ἐκείνην, ἢν ὁ Σωτὴρ παρέδωκε τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ μαθηταῖς, μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως Πατέρα ἐπιγραφόμενοι τὸν Θεόν, καὶ λέγοντες, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 - 12. Αγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.
 - 13. Ἐλθέτω ή βασιλεία σου.
- 14. Γενηθήτω το θέλημά σου ώς έν ουρανώ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
- 15. Τον άρτον ήμων τον ἐπιούσιον δὸς ήμιν σήμερον.
 - 16. Καὶ ἄφες ήμιν τὰ ὀφειλήματα

CYRIL OF JERUSALEM.

ήμων ως και ήμεις αφίεμεν τοις οφειλέταις ήμων.

- 17. Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.
- 18. 'Αλλά ρῦσαι ήμῶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
 Εἶτα μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς εὐχῆς λέγεις,
 'Αμήν.
- 19. Μετά ταῦτα λέγει ὁ ἱερεύς τὰ ἄΓια τοῖς άΓίοις.....Εἶτα ὑμεῖς λέγετε Εἶς ἄγιος, εἶς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός.
- Μετὰ ταῦτα ἀκούετε τοῦ ψάλλοντος μετὰ μέλους θείου προτρεπομένου ὑμᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀγίων μυστηρίων, καὶ λέγοντος:

Γεύσασθε καὶ ίδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος.

- 21. Προσιών οὖν, μὴ τεταμένοις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς προσέρχου, μηδὲ διηρημένοις τοῖς δακτύλοις, ἀλλὰ τὴν ἀριστερὰν θρόνον ποιήσας τἢ δεξιὰ ὡς μελλούση βασιλέα ὑποδέχεσθαι, καὶ κοιλάνας τὴν παλάμην, δέχου τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐπιλέγων τὸ ᾿Αμήν.
- 22. Εἶτα μετὰ τὸ κοινωνῆσαί σε τοῦ σώματος Χριστοῦ προσέρχου καὶ τῷ ποτηρίῳ τοῦ αἴματος, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας, ἀλλὰ κύπτων, καὶ τρόπῳ προσκυνήσεως καὶ σεβάσματος λέγων τὸ ᾿Αμὴν ἀγιάζου καὶ ἐκ τοῦ αἴματος μεταλαμβάνων Χριστοῦ.

Κατέχετε ταύτας τὰς παραδόσεις ἀσπίλους.

[The first column contains the Liturgy as it is found in the two surviving fragments of the Messina Roll. I have however added within square brackets portions which were in existence when Monaldinius sent his memoranda to Joseph Aloysius Assemani about the year 1750. The Roll has suffered in the meantime.

The second column contains the Liturgy as given at length in the Rossano Codex: the third and fourth as given in the Paris MSS. 2509 and 476 respectively. The former of these seems to approach closest to the edition published by Morel in the year 1560, from which edition all more recent copies have been either directly or indirectly taken. I have therefore appended to it notes of the variations from it of Morel's copy. The letters S. R. and S. A. mark the prayers which are found, with few variations, in the Syriac copies as translated by Renaudot and by Assemani, and I have also marked with C the portions which were demonstrably in existence in the time of Saint Cyril of Jerusalem. The Notes contain also references to or quotations from the writings of Chrysostom.

ROTULUS MESSANENSIS.

[Mutilus.]

CODEX ROSSANENSIS.

Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

[p. 62]

'Ο λαός. Κύριε, ελέησον.

'Ο Ιερεύι. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἰοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς εν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

PARIS MANUSCRIPT 2509.

(1) 'Η θεία λειτογργία τοῦ ἀγίογ ἀποςτόλογ καὶ ἀλελφοθέογ 'Ιακώβογ.

P 3 Έν πλήθει άμαρτιῶν μεμολυσμένον με μή έξουδενώσης, Δέσποτα Κύριε ο Θεός ήμωι · ίδου γαρ προσήλθον τώ θείω τούτω καὶ ἐπουρανίψ μυστηρίψ σου, οὐχ ὡς ἄξιος ύπάρχων άλλ' είς την σην άφορων άγαθότητα, ἀφίημί σοι την φωνήν, 'Ο Θεός, ιλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ· ἢμαρτον εἰς τον ούρανον καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ ούκ εἰμὶ άξιος αντοφθαλμήσαι τη ίερα σου ταύτη καὶ πνευματική τραπέζη, ἐφ' ή ο μονογενής σου Υίός, καὶ Κύριος ήμων Ίησους Χριστός, έμοι τῷ ἀμαρτωλῷ καὶ πάση κηλίδι κατεστιγμένφ, μυστικώς πρόκειται είς θυσίαν. Διὸ ταύτην σοι την ικεσίαν και εύχαριστίαν προσάγω, τοῦ καταπεμφθηναί μοι

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Η θεία λειτογργία τος ἐν ἀγίοις πατρὸς ἐκῶν Ἰακώβος τος ἀποςτόλος καὶ ἀλελφοθέος.

Εύχη της προθέσεως.

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υίῷ καὶ τῷ α΄γίῳ Πνεύματι, τἢ μόνη ἀπλἢ καὶ ἀδιαιρέτῳ τριάδι, τἢ ἐνούση καὶ ἀγιαζούση ἡμῶς δι' ἐαυτῆς, καὶ εἰρηνευούση τὴν ζωὴν ἡμῶν, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Είτα έξιλεούμενος ύπερ έαυτοῦ τὸ Θείον,

Έν πλήθει ἀμαρτιῶν μεμολυσμένον με μὴ ἐξουδενώσης, Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός μου ἐδοῦ γὰρ προσέρχομαι τῷ θείῳ τούτῳ καὶ ἐπουρανίῳ θυσιαστηρίῳ, οὐχ ὡς ἄξιος ὑπάρχων ἀλλὰ εἰς τὴν σὴν ἀφορῶν ἀγαθότητα, ταύτην ἀφίημί σοι τὴν φωνήν, 'Ο Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ. ἤμαρτον γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἀντοφθαλμῆσαι τῆ ἰερῷ ταύτη καὶ πνευματικῆ τραπέζη, ἐφ' ἢ ὁ μονογενής σου Υἰός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐμοὶ τῷ ἀμαρτωλῷ καὶ πάση κηλίδι κατεστιγμένῳ, μυστικῶς πρόκειται εἰς θυσίαν. Δι' οῦ ταύτην σοι τὴν ἰκετηρίαν προσάγω, τοῦ καταπεμφθῆναί μοι τὸ Πνεῦμά σου τὸ

(1) P. 3 denotes that the passage is to be found in the Paris edition of Morel, p. 3.

ROTULUS MESSANENSIS.

[Mutilus.]

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο Ιερεύς λέγει εὐχήν.

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἐνιαίῳ φωτὶ τῆς μιᾶς θεότητος, τῆς ἐν τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης καὶ διαιρουμένης ἀδιαιρέτως τριὰς γὰρ εἶς Θεὸς παντοκράτωρ, οῦ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται, ἡ δὲ γῆ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, καὶ ἡ θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος, καὶ πᾶσα αἰσθητή τε καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλωσύνη καὶ μεγαλοπρέτεια, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Εύχη τοῦ θυμιάματος τῆς εἰσόδου.

[CC P]

Δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, ὧ Θεοῦ Λόγε, δ ἐκουσίως ἐαυτὸν θυσίαν ἄμωμον ἐπὶ σταυροῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσαγαγών, ὁ διφυὴς ἄνθραξ, ὁ τῆ λαβίδι τῶν τοῦ προφήτου χειλέων ἀψάμενος καὶ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀφελόμενος, ἄψαι τῶν νοερῶν ἡμῶν αἰσθήσεων, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτημάτων κηλίδος, καὶ παράστησον ἡμᾶς ἀγνοὺς τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, τοῦ προσενέγκαι σοι θυσίαν αἰνέσεως:

τὸ Πνεῦμά σου τὸ Παράκλητον, ἐνισχῦον καὶ καταρτίζον με πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην καὶ τὴν παρὰ σοῦ μοι τῷ λαῷ ἐπαγγελθεῖσαν φωνὴν ἀκατακρίτως ταύτην ἀποφθέγξασθαι καταξίωσον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἰ, σὰν τῷ παναγίῳ, ἀγαθῷ, ζωοποιῷ καὶ ὁμοουσίφ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

P. 4 Εύχη της παραστάσεως.

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῷ Πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἐνιαίῷ φωτὶ τῆς θεότητος, τῆς ἐν τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης καὶ διαιρουμένης ἀδιαιρέτως τριάς γὰρ εἶς Θεὸς παντοκράτωρ, οῦ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, ἡ δὲ γῆ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, καὶ ἡ θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος, καὶ πᾶσα αἰσθητὴ καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Βύχη του θυμιάματος της είσόδου της ένάρξεως.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὧ Θεοῦ Λόγε, ὁ ἐκουσίως ἐαυτὸν θυσίαν ἄμωμον ἐπὶ σταυροῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσαγαγών, ὁ διφυὴς ἄνθραξ, ὁ τῷ λαβίδι τῶν τοῦ προφήτου χειλέων ἀψάμενος καὶ τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ ἀφελόμενος, ἄψαι τῶν νοερῶν ἡμῶν αἰσθήσεων, καὶ καθάρισον ἡμῶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτημάτων κηλίδος, καὶ παράστησον ἡμᾶς ἀγνοὺς τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίω τοῦ προσενέγκαι σοι θυσίαν

(2)

PARIS MANUSCRIPT 476.

Παράκλητον ένισχῦον, καταρτίζον με, προς την λειτουργίαν ταύτην καὶ την παρα σοῦ μοι ἐπαγγελθεῖσαν φωνην ταύτην ἀκατακρίτως τῷ λαῷ ἐπιφθέγξασθαι καταξίωσον,

Έκφώνησις. Έν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ήμῶν, μεθ οὖ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Τάξις και ἀκολουθία κατὰ τὴν ἀγίαν ἰερομύστου τελετῆς Σιών. Τοῦ κλήρου μέλλοντος τὴν προέλευσιν ποιῆσαι, ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ, Κύριε, εὐλόγησον ὁ δὲ ἰερεὸς λέγει,

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῷ Πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἐνιαίῳ φωτὶ τῆς μιᾶς θεότητος, τῆς ἐν τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης καὶ διαιρουμένης αδιαιρέτως τριὰς γὰρ εἶς Θεὸς παντοκράτωρ, οὖ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται, ἡ δὲ γῆ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, καὶ ἡ θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος, καὶ πᾶσα αἰσθητή τε καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε· νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

(1) Ρ. ἄψαι και ήμων των άμαρτωλων των αισθήσεων.

(2) P. omits αμαρτημάτων.

[Mutilus.]

[Chrysostom's second homily on the second Epistle to the Corinthians contains an exposition of a part of the service which was open to the public. This exposition was suggested by the words of S. Paul "Ye too helping together in prayer for us." "The laws of the Church ordain (he says) that prayers shall be so offered, not those for the faithful only, but also those for the catechumens." And he proceeds to specify them with explanations.

Όταν γαρ ὁ διάκονος λέγη, Ύπερ τῶν κατηχουμένων ἐκτενῶς δεηθῶμεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν δῆμον ἄπαντα τῶν πιστῶν διανίστησιν εἰς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων εὐχάς... These are not admitted to the mysteries: διὰ τοῦτο καὶ ἀπελαύνονται, τῶν φρικτῶν εὐχῶν ἐκείνων γινομένων...

"Όταν είπη, Στώμεν καλώς, δεηθώμεν, πάντας είς την εύχην παρακαλεί.

Είτα άρχόμενος τής εὐχής φησιν "Ινα ὁ πανελεήμων καὶ οἰκτίρμων Θεὸς αὐτὸς ἐπακούση τῶν
δεήσεων αὐτῶν... ἵνα διανοίξη τὰ ὧτα τῶν καρδιῶν
αὐτῶν... ἄστε ἀκοῦσαι ἀ ὀφθαλμὸς οὐκ είδε καὶ οὖς
οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη...
καὶ κατηχήση αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας... ἴνα
κατασπείρη τὸν φόβον αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς... καὶ βεβαιώση τὴν πότιν αὐτοῦ ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν...
ἔνα ἀποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοκύνης... ἔνα δῷ αὐτοῖς νοῦν ἔνθεον, σώφρονα λογισμόν, καὶ ἐνάρετον πολιτείαν... διαπαφτός τὰ αὐτοῦ
νοεῖν, τὰ αὐτοῦ φρονεῖν, τὰ αὐτοῦ μελετᾶν... ἐν τῷ
νόμφ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός... τῶν
ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ
φυλάσσειν...

"Ετι έκτενέστερον ύπερ αὐτῶν παρακαλέσωμεν... "

"τα εξέληται αὐτοὺς ἀπὸ πάντος πονηροῦ καὶ ἀτόπου πράγματος... ἀπὸ πάντος ἀμαρτήματος διαβολικοῦ καὶ πάσης περιστάσεως τοῦ ἀντικειμένου
(and he refers the initiated to the words of
their own baptismal profession), Για καταξιώση
αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν... τοῦ ἐνδύματος
τῆς ἀφθαρσίας... Για εὐλογήση τὰς εἰσόδους αὐτῶν

CODEX ROSSANENSIS.

καὶ πρόσδεξαι παρ' ήμων των ἀχρείων δούλων σου τὸ παρὸν θυμίαμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ εὐωδίασον ήμων τὸ δυσωδες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἀγίασον ήμῶς τῆ ἀγιαστικῆ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος σὰ γὰρ εἶ μόνος ἄγιος, ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος, προσφέρων τε καὶ προσφερόμενος, καὶ τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενος καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὰν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου.

Είτα άρχεται των εύχων.

Εὐεργέτα καὶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν ἐκκλησίαν σου ἐκάστῳ τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἀγιασμοῦ σου, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῆ ἀγία σου καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία, ἡν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἴματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀξι καὶ εἰς τούς.

- 'Ο διάκονος. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη σοι.
- Ο διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
- 'Ο Ιερεύς λέγει εύχην τοῦ θυμιάματος της είσόδου της συνάξεως.
- 'Ο Θεός, ο προσδεξάμενος "Αβελ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ 'Αβραὰμ τὴν θυσίαν, 'Ααρῶν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ

[63]

[es p]

αἰνέστως καὶ πρόσδεξαι παρ' ἡμῶν τῶν ἀχρείων δούλων σου τὸ παρὸν θυμίαμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ εὐωδίασον ἡμῶν τὸ δυσῶδες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἀγίασον ἡμῶς τῆ ἀγιαστικῆ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος σὰ γὰρ εἶ μόνος ἄγιος, ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος καὶ τοῖς πωτοῖς μεταδιδόμενος καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὰν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εύχη της έναρξεως.

Εὐεργέτα, βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν ἐκκλησίαν σου ἐκάστω τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἀγιασμοῦ σου, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῆ ἀγία σου καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία, ἦν περιεποιήσω τῷ τιμίω αἴματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίω καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ᾿Αμήν.

- 'Ο διάκονος. Ετι τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
- 'Ο lepeds εύχην τοῦ θυμιάματος τῆς είσόδου τῆς συνάξεως.

'Ο Θεός, ὁ προσδεξάμενος 'Αβὲλ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ 'Αβραὰμ τὴν θυσίαν, 'Ααρῶν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ

- (1) P. ἀφ' ἡμῶν.
- (2) P. omits και άγιαζόμενος.
- (3) P. omits καθολικη και αποστολικη.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Είτα ὁ διάκονος: Έτι τοῦ Κυρίου δεη- θ ῶμεν.

'Ο δὲ ίερεὺς ἄρχεται τῶν εὐχῶν.

Εὐεργέτα καὶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν ἐκκλησίαν σου ἐκάστῳ τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἀγιασμοῦ σου, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγία σου καθολικῷ καὶ ἀποστολικῷ ἐκκλησία, ἡν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἴματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὸν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.
- Οι διάκονοι. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- Ο διάκονος λέγει, Έτι τοῦ Κυρίου δεη-
- 'Ο lepeds την εύχην τοῦ θυμιάματος της είσόδου της συνάξεως.
- 'Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος 'Αβὲλ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ 'Αβραὰμ τὴν θυσίαν, 'Ααρὼν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα,
- (4) Ἐτέθησαν τὰ μέρη ταῦτα ἀπὸ ἐτέρας εὐχῆς (Note in the MS. See Liturgy of S. Mark p. 16.)

[Mutilus.]

και τὰς ἐξόδους πάντα τὸν βίον αὐτῶν...τοὺς οἴκους αὐτῶν και τὰς οἰκετίας...τὰ τέκνα αὐτῶν ἴνα αὐξήσας εὐλογήση και εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγαγὼν σοφίση... ἴνα κατευθύνη αὐτοῖς πάντα τὰ προκείμενα πρὸς τὸ συμφέρον.

'Από τούτων παιδεύονται έν πάσιν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ...καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἐγείρεσθαι κελεύει. πρότερον γὰρ αὐτοὺς χαμαὶ ῥίψας...[νῦν] ἀνίστησιν αὐτοὺς ὁ λόγος, καὶ κελεύει λοιπὸν καὶ αὐτοὺς ἔχεσθαι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκετηρίας.

Then we urge the catechumens to pray for themselves.

Τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε οἱ κατηχού-

είρηνικά ύμιν πάντα τὰ προκείμενα...

είρηνικήν την παρούσαν ήμέραν και πάσας τὰς ήμέρας της ζωής ύμων αιτήσασθε.

χριστιανά ύμων τὰ τέλη...

τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον...

έαυτούς τῷ ζώντι Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ παραθέσθαι.

είτα κλίναι τὰς κεφαλὰς κελεύομεν, τεκμήριον τοῦ τὰς εὐχὰς ἀκουσθήναι ποιούμενοι τὸ τὸν Θεὸν εὐλογείν...Καὶ ἐπιβοώσιν ἄπαντες τὸ ᾿Αμήν.

Then he refers to prayers which are uttered $\ell\nu \tau \psi \kappa a \iota \rho \psi \tau \hat{\omega} \tau \hat{\omega} \nu$. It will be observed that all this had become obsolete when the Liturgy of Jerusalem had assumed the form in which it is found in the MSS, and so had become the prayers for the $\ell\nu \epsilon \rho \gamma o \iota \mu \nu \nu \nu$ of which we find notice in the seventh (eighth) homily on the Ep. to the Romans (p. 490), and for the penitents of which (with the energumens) we read in the eighteenth homily on 2 Cor. p. 568. I shall have to refer to this last passage again.]

CODEX ROSSANENSIS.

χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σοῦ, καὶ ποίησον σὺν τἢ εἰσόδφ ἡμῶν εἴσοδον ἀγίων ἀγγέλων συλλειτουργεῖν ἡμῖν καὶ συνδιακονεῖν τῇ σῇ ἀγαθότητι. ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

- 'Ο διάκονος λέγει, Κύριε, εὐλόγησον.
- 'Ο Ιερεύς λέγει,
- Ο Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ δι ὑπερβολὴν ἀγαθότητος καὶ ἀκατάσχετον ἔρωτα ἤδη καθεὶς καὶ λόγχη καὶ ἢλοις παρεῖναι μὴ ἀπανηνάμενος ὁ τὴν κρυφίαν καὶ ἐπίφοβον ταύτην τελετὴν εἰς ἀνάμνησιν αἰωνίαν ἡμῖν ἐκτελεῖν παρασχόμενος εὐλογήσει τὴν ἀρχιδιακονίαν σου, καὶ εὐλογήσει τὴν εἴσοδον ἡμῶν, καὶ ἐντελῶς τελειώσειεν τὴν παράστασιν τῆς λειτουργίας ἡμῶν ταύτης, τῆ ἀφάτφ αὐτοῦ εὐσπλαγχνία, νῦν καὶ ἀεί, εἰς τούς.

Εύχη άλλη τοῦ διακόνου.

Ο Κύριος εὐλογήσειεν καὶ ἀξιώσειεν ὑμᾶς σεραφικῶς δωροφορήσαι, καὶ προσἄσαι τὴν πολυύμνητον ἐπφδὴν τοῦ ἐνθεαστικοῦ τρισαγίου, τῷ ἀνενδεεῖ καὶ ὑπερπλήρει πάσης ἀγιαστικῆς τελειότητος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

"Αρχεται ο άρχιδιάκονος λέγειν είς την είσοδον.

Ο μονογενής Υίος και Λόγος του Θεου αβάνατος.

- 'Ο lepeds λέγει ταύτην την εύχην κατά την
- (a) The MS. has εὐλογήσει here and below.

sic

[64] (a)

χειρός ήμων των άμαρτωλων το θυμίαμα τοῦτο εἰς όσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν των άμαρτιών ήμων καὶ παντός τοῦ λαοῦ σοῦ, ότι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ άγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο lepeds έπεύχεται αὐτῷ.

(II)

P. 6

(2)

Ο Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δι ὑπερβολὴν ἀγαθότητος καὶ ἀκατάσχετον ἔρωτα σταυρωθείς, καὶ λόγχη καὶ ἡλοις παρεῖναι μὴ ἀπανηνάμενος ὁ τὴν κρυφίαν καὶ ἐπίφοβον ταύτην τελετὴν εἰς ἀνάμνησιν αἰωνίαν ἡμῖν ἐκτενῆ παρασχόμενος εὐλογῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ ἀρχιδιακονίαν σου, καὶ εὐλογῆσαι τὴν εἴσοδον ἡμῶν, καὶ ἐντελῶς τελειώσειεν τὴν παράστασιν τῆς λειτουργίας ἡμῶν ταύτης, τῆ ἀφάτῷ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εύχη αποκριτική παρά τοῦ διακόνου.

Ο Κύριος εὐλογήσαι καὶ ἀξιώσαι ήμᾶς σεραφικώς δωροφορήσαι, καὶ προσάσαι τὴν πολυύμνητον ψδὴν τοῦ ἐνθεαστικοῦ καὶ τρισαγίου, τῷ ἀνενδεεῦ καὶ ὑπερπλήρει πάσης τῆς ἀγιαστικής τελειότητος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας.

Είτα άρχεται ὁ άρχιδιάκονος ἐν τῆ εἰσόδφ.

*Ο μονογενής Υίος και Δόγος του Θεου. :
'Ο lepeds λέγει την εύχην ταύτην άπό των πυλών ἔως του θυσιαστηρίου. PARIS MANUSCRIPT 476.

πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο • εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σοῦ, καὶ ποίησον σὺν τῆ εἰσόδω ἡμῶν εἴσοδον ἀγίων ἀγγέλων συλλειτουργεῖν ἡμῶν καὶ συνδιακονεῖν τῆ σῆ ἀγαθότητι

Έκφώνησις. "Ότι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Ο διάκονος. 'Ορθοί. 'Ο μονογενής.
Εὐχὴ ἢν ποιεῖ ὁ Ιερεύς κατὰ τὴν προέλευσιν
τοῦ κλήρου ἀπὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας ἔως τοῦ
θυσιαστηρίου. 'Η είσοδος.

(1) Ρ. την έν Χριστώ τώ Θεώ διακονίαν.

(2) P. Loxerai goeir o didkoros and gives the hymn in full. [See p. 12 above.]

[Mutilus.]

CODEX ROSSANENSIS.

προέλευσιν από των θυρών της έκκλησίας εως τοῦ θυσιαστηρίου.

Ο Θεός ο παντοκράτωρ, ο μεγαλώνυμος Κύριος, ο δούς ήμιν είσοδον είς τὰ άγια των αίγίων δια της επιδημίας του μονογενους [σου] Υίοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ, ἰκετεύομεν καὶ παρακαλουμεν την σην αγαθότητα, επειδή **ἔ**μφοβοί ἐσμεν καὶ ἔντρομοι, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίω έξαπόστειλον έφ' ήμας, ο Θεός, την χάριν σου την αγαθήν, και αγίασον ημών τας ψυχας καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ άλλοίωσον τὰ φρονήματα ήμῶν πρὸς ευσέβειαν ίνα εν καθαρώ συνειδότι προσφέρωμέν σοι δώρα, δόματα, καρπώματα, είς αθέτησιν των ήμετέρων πλημμελημάτων, καὶ εἰς ἱλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου γάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενούς σου Υίου, μεθ' ου ευλογητός εί σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιφ.

(a) [S. Chrysostom often refers to this salutation. For example in Hom. xxxII (xxxIII) on S. Matt. p. 874 Διδ ένταθθα δέξασθε μετά αγάπης εἰσιόντας ήμας πρός ὑμας καὶ όταν εἴπω, Εἰρήνη ὑμῶν, εἶτα εἴπητε, Καὶ τῷ πνεύματί σου μὴ τῷ φωνῆ μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ γνώμη λέγετε, μὴ τῷ στόματι ἀλλὰ καὶ τῷ διανοία.]

- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- 'Ο διάκουσε. Κύριε, εὐλόγησον.
- 'Ο lepeds έπεύχεται.

Ο Κύριος εὐλογήσει πάντας ήμας καὶ αγιάσει ἐπὶ τῆ εἰσόδφ καὶ ἰερουργία τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς ἀναπαύσει μετὰ ἀγίων καὶ δικαίων, τῆ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Καὶ λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος συναπτήν. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. Ο λαός. Κύριε, ἐλέησον. [64 b]

(a)

[65]

Ο Θεός ο παντοκράτωρ, ο μεγαλώνυμος Κύριος, ο δους ήμιν είσοδον είς τὰ άγια των αγίων δια της επιδημίας του μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δε και Θεού και Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν καὶ παρακαλουμεν την σην αγαθότητα, έπειδη έμφοβοι καὶ ἔντρομοι ἐσμέν, μέλλοντες παρεστάναι τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ, ἐξαπόστειλον έφ' ήμας, ο Θεός, την χάριν σου την άγαθήν, καὶ άγίασον ήμων τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ἀλλοίωσον τὰ φρονήματα ήμῶν πρὸς εὐσέβειαν **Ινα ἐν καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι** δώρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἀθέτησιν τῶν ήμετέρων πλημμελημάτων, καὶ εἰς ἱλασμὸν παντός τοῦ λαοῦ σου. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ ού εύλογητος εί είς τούς αίωνας των αὶώνων. ᾿Αμήν.

Μετά τὸ είσελθεῖν είς τὸ θυσιαστήριον λέγει ὁ ἱερεύς,

Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'O lepeús.

Ο Κύριος εὐλογῆσαι πάντας ἡμᾶς καὶ αγιάσαι ἐπὶ τῆ εἰσόδω καὶ ἰερουργία των θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς ἀναπαύων μετὰ ἀγίων καὶ δικαιων, τῆ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Είτα λέγει ο άρχιδιάκονος συναπτήν. Εν είρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Ο Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμιν εἴσοδον εἰς τὰ ἄγια τῶν αγίων δια της επιδημίας του μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δε και Θεού και Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν καὶ παρακαλούμεν την σην άγαθότητα, έπειδη έμφοβοί έσμεν καὶ έντρομοι, μέλλοντες παρεστάναι τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίφ, έξαπόστειλον έφ' ήμας την χάριν σου την αγαθήν, καὶ αγίασον ήμων τὰς ψυχάς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ αλλοίωσον τα φρονήματα ήμων πρὸς εὐσέβειαν. ΐνα έν καθαρώ συνειδότι προσφέρωμέν σοι δώρα, δόματα, καρπώματα, είς άθέτησιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων, εἰς ίλασμόν παντός του λαού σου χάριτι καὶ οίκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίου, μεθ' ου ευλογητός εί συν τώ παναγίω καὶ ἀγαθώ καὶ ζωοποιώ σου Πνεύματι, νθν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας των αἰώνων. Αμήν.

'Ο διάκονος τὰ διακονικά. Εν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Βασιλείφ έν τἢ ένάρξει τῆς λειτουργίας ζήτει κεφαλαίφ β΄." [Μ. Omont. See p. 152.] P. has διάκονος.

^{(1) &}quot;In calce fol. 195 (v°) scriptum reperio hanc rubricam quae, asterisco notata, ad 'Er elphon etc. pertinere videtur:

[†] Έτέθησαν αλ αλτήσεις αὖται παρά τῷ άγλφ

[Mutilus.]

[... ήμων, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἐνδόξων ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων ἱερῶν ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ καλλινίκων μαρτύρων, καὶ τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, καὶ τοῦ ἀγίου καὶ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου, τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοθέου, καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν. ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν πάντες ἐλεηθῶμεν.

'Ο λερεύς την εύχην τοῦ τρισαγίου,

Ο οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων.............

(1)

(1) Assemani printed the first four words, stating that the rest of the prayer agreed with

CODEX BOSSANENSIS.

Υπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ημῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν άγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τῶν ὁσιωτάτων πατέρων ήμῶν τοῦ Δ΄ καὶ τοῦ Δ΄,
τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, παντὸς τοῦ
κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, τοῦ
Κυρίου [δεηθῶμεν].

Υπερ αφέσεως των αμαρτιών και συγχωρήσεως πλημμελημάτων ήμων, και

Υπὶρ τοῦ ἡυσθήναι ήμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργής, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Της παναγίας, αχράντου, υπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεστόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

'Ο λαός. Κύριε, ελέησον. γ'.

Kal κλίνει ο lepeds λέγων εύχην τοῦ τρισαγίου.

Οίκτιρμον καὶ ἐλέημον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἰκετῶν· καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε καὶ ἀν-

the ordinary text. I give all that survives in the fragment as it exists now.

G5 b---

Υπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου [δεηθῶμεν].

Υπέρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τῶν οσιωτάτων πατέρων ήμῶν, Ἰωάννου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου καὶ θεοδούλου, τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ύπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν, καὶ τοῦ ἡυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ· τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν· ὅπως εὐχαῖς αὐτῶν καὶ πρεσβείαις οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Είτα οι ψάλται τον τρισάγιον.

Kal ὁ lepeds εύχεται ἐπικλινόμενος.

Οἰκτίρμον καὶ ἐλέημον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἰκετῶν καὶ ἡῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε καὶ ἀνθρω-

(1) Omitted in P.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Υπέρ της ειρήνης.

Ύπὲρ σωτηρίας. Ύπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων. Ύπὲρ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

Υπέρ αφέσεως άμαρτιων.

Της παναγίας, άχράντου.

Πάντες οἱ παρόντες,

'Ο lepeds την εύχην τοῦ τρισαγίου.

Οἰκτίρμον καὶ ἐλέημον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἱκετῶν, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε καὶ ἀν-

(3) P. gives the "Aγιος ὁ Θεός at length.

(a) The MS. has οἰκετῶν.

(a)

⁽²⁾ Omitted in P.

Έκφώνησις. ΤΟτι άγιος εί, Κύριε ο Θεός ημών, καὶ εν άγίοις κατοικείς καὶ επαναπαύει, καὶ σοὶ την δόξαν καὶ τον τρισάγιον υμνον ἀναπέμπομεν.

(1) Οι ψάλται τὸ "Αγιος ὁ Θεός.

(3)

Καί μετά ταῦτα ὁ Ιερεύς σφραγίζει λέγων, Εἰρήνη πᾶσιν.

- 'Ο ψάλτης το προκείμενον. 'Ο άποστολος. Το 'Αλληλούϊα.
 - We meet with the "Αγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἰσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος in the discussions at Chalcedon.
 - (2) In the time of Chrysostom the first lesson

CODEX ROSSANENSIS.

θρωπίνου, καὶ μὴ ἀποστήσης ἀφ' ἡμῶν τὴν σὴν βοήθειαν, μηδὰ βαρυτέρας τῆς ἡμετέρας δυνάμεως παιδείας ἐπαγάγης ἡμῶν ἡμεῖς γὰρ οὐχ ἰκανοὶ πρὸς τὸ νικῶν τὰ ἀντιπίπτοντα· σὺ δὰ δυνατὸς εἰ, Κύριε, εἰς τὸ σώζειν ἐκ πάντων τῶν ἐναντιωμάτων· σῶσον ἡμῶς, ὁ Θεός, ἐκ τῶν δυσχερῶν τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὴν χρηστότητά σου, ὅπως εἰσελθόντες ἐν καθαρῷ συνειδήσει πρὸς τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον, τὸν μακάριον καὶ τρισάγιον ὅμνον σὰν ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀκατακρίτως ἀναπέμψωμέν σοι· καὶ τὴν εὐάρεστόν σοι καὶ θείαν ἐπιτελέσαντες λειτουργίαν, καταξιωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Έκφώνως.

"Οτι άγιος εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ τοὶ ἀν ἀγίοις κατοικεῖς καὶ ἐπαναπαύη, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν τρισάγιον ὅμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

"Αρχεται ο άναγνώστης,

"Αγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἰσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος, ελέησον ήμας. λέγει γ'.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἰῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

'Αγία Τριάς, ἐλέησον ήμᾶς.

Και λέγει ο Ιερεύς,

Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαος. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Λέγουσιν οι αναγινώσκοντες πρόψαλμα, και απόστολου, και στιχολογίαν.

was from the Old Testament. The reader prefaced the lesson with the words $Td\delta\epsilon$ $\lambda\epsilon\gamma\epsilon$ $K\epsilon\rho\epsilon$. See Hom. in Act. Apos. xix. p. 159. [66]

(1)

ROTULUS MESSANENSIS.

Εύχη els το θυμίαμα τοῦ 'Αλληλούϊα.

Σοὶ τῷ πεπληρωμένῳ πάσης εὐωδίας καὶ εὐφροσύνης, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ὧν δέδωκας ἡμῖν προσφέρομέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο ἀναληφθήτω δή, δεόμεθα, ἐνώπιόν σου ἐκ πενιχρῶν ἡμῶν χειρῶν εἰς ὀσμὴν καὶ εἰς ἰλασμὸν τοῦ λαοῦ σου χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

Μετά δὲ τὸ ᾿Αλληλούτα ὁ Ιερεύς. Εὐχὴ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου.

Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, τῷ ἐξανατείλαντι ἡμῖν φῶς ἐκ σκότους, καὶ ἀποκαλύψαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων σου, καὶ
ἀνοίξαντι τὸ στόμα ἡμῶν εἰς ἐξομολόγησιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν μελέτην δὲ τῶν σῶν
ἔντολῶν. αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, πρόσδεξαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν
καὶ ἐλαχίστων δούλων σου, καὶ μὴ ὑπερίδης
τὴν δέησιν ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν φύλαξον ἡμᾶς καὶ τοὺς συνελθόντας καὶ συνευχομένους ἡμῖν, καὶ ἐναύγασον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν
τὸν φωτισμὸν τῶν θείων λογίων καὶ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ σου.

Μετά δὲ τὸ 'Αλληλούϊα Ιστάμενος ὁ Ιερεύς· ὁ διάκονος λέγει την έκτενην.

Είπωμεν πάντες, Κύριε, ελέησον.

Κύριε παντοκράτωρ, ἐπουράνιε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθα, ἐπάκουσον.

- (1) +els τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον (in the margin).
 - (2) In the margin Μετά τὴν εὐχήν, "Ελλαμψον

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο Ιερεύς λέγει εὐχὴν θυμιάματος πρό τοῦ εὐαγγελίου.

(a)

Σοὶ τῷ πεπληρωμένω πάσης εὐωδίας καὶ εὐφροσύνης, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ὧν δέδωκας ἡμῖν προσφέρομεν τὸ θυμίαμα τοῦτο ἀναληφθήτω δή, δεόμεθά σου, ἐκ τῶν πενιχρῶν ἡμῶν χειρῶν εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οὖ.

[67 b]

[66 b]

•

Kal o diákoros.

Είπωμεν πάντες, Κύριε, ελέησον.

Κύριε παντοκράτωρ, ἐπουράνιε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

άπὸ τοῦ χ(?) εὖρον. Matrangas suggests ἀπὸ τοῦ χειρογράφου.

(a) In the MS. this is found later.

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Ο lepeùs την ευχήν του θυμμάματος πρό του εὐαγγελίου.

Σοὶ τῷ πεπληρωμένω πάσης εὐωδίας καὶ εὐφροσύνης, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ὧν δέδωκας ἡμῦν, προσφέρομεν τὸ θυμίαμα τοῦτο ἐνώπιόν σου. Ἡ ᾿Αναληφθήτω δή, δεόμεθά σου, ἐκ τῶν πενιχρῶν ἡμῶν χειρῶν, εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἄμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος. Εἴπωμεν πάντες, Κύριε, ἐλέ-

(1) P. 9

> Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ημῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

> (1) "In margine superiori folii 196 (v°) nostri codicis hee legitur rubrica quam cum proximis verbis Είπωμεν εtc. conjungendam censeo; ita est:

'Ο διάκονος πρό τοῦ εὐαγγελίου, Εἴπωμεν πάντες. Κύριε παντοκράτωρ.

' Ἐτέθη ἡ ἐκφώνησις αὐτὴ παρὰ τῷ ἀγίῳ Βασιλείῳ εἰς τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τοῦ τρισαγίου. Ζήτει κεφαλαίῳ Γ.' ' M. Omont. (See p. 155.)

(1)

(2)

BOTULUS MESSANENSIS.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν άγίων ἐκκλησιῶν, δεόμεθα, ἐπάκουσον.

Υπέρ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν τοῦ Δ΄., παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, δεόμεθα.

Υπέρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ τοῦ φιλοχρίστου ήμῶν βασιλέως, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου, καὶ νίκης αὐτῶν, δεόμεθα.

Υπέρ της άγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ήμῶν πόλεως καὶ βασιλευούσης πάσης πόλεως καὶ χώρας, δεόμεθα.

Υπέρ τοῦ ἡυσθηναι ήμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργης καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας καὶ πικροῦ θανάτου, δεόμεθα.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστώτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ, Κύριε, μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος, ἱκετεύομέν σε, σπλαγχνίσθητι καὶ ἐλέησον.

Σώσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν. Ἐπίσκεψαι τὸν
κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Ὑψωσον κέρας χριστιανῶν καὶ κατάπεμψον ἐφ'
ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια, πρεσβείαις
τῆς παναγίου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν,
θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου ἱκετεύομέν σε, πολυέλεε
Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν
δεομένων, καὶ ἐλέησον.

'Ο λαὸς τὸ Κύριε, έλέησον. γ'.

(1) +τη δυνάμει τοῦ τιμίου και ζωοποιοῦ σου σταυροῦ, τη χάριτι της τριημέρου και φωτοφόρου

CODEX ROSSANENSIS.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἀγίων σου ἐκκλησιῶν, δεηθῶμεν.

Ύπὶρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ άγιωτάτου ήμῶν τοῦ Δ΄. πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, δεηθῶμεν.

Υπέρ τοῦ ἡυσθήναι ήμας ἀπό πάσης θλίψεως, ὀργής, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας, πικροῦ θανάτου, καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, δεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστώτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον καὶ μέγα ἔλεος, ἰκετεύομέν σε, σπλαγχνίσθητι καὶ ἐλέησον.

(67)

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Ἐπίσκεψαι
τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς.
Ύψωσον κέρας χριστιανῶν τἢ δυνάμει τοῦ
τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τἢ πρεσβεία
τῆς πανάγνου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν
θεοτόκου, τοῦ προδρόμου, καὶ τῶν ἀποστόλων σου, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου· ἰκετεύομέν σε, πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον
ἡμῶν δεομένων σου καὶ ἐλέησον.

'Ο λαός. Κύριε ελέησον. γ'.

έκ νεκρών draστάσεω: added in the margin.
(2) + δεομένων σου interlined.

Υπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης καὶ της. Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.

(1)

(2)

(3)

Υπέρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἀγιωτάτου ήμῶν Ἰωάννου πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Υπέρ της είρηνης. Υπέρ σωτηρίας.

Ύπερ των ευσεβεστάτων.

Υπέρ της άγίας Χριστού του Θεού.

Υπέρ τοῦ ἡυσθηναι ήμας ἀπό πάσης θλίψεως, ὀργής, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας, πικροῦ θανάτου, καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Υπέρ τοῦ περιεστώτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον καὶ μέγα ἔλεος, ἰκετεύομέν σε, σπλαγχνίσθητι καὶ ἐλέησον.

'Αντί του Έλέησον ήμας, ο Θεός, τουτο.

Σώσον, ο Θεός, τον λαόν σου καὶ εὐλόγησον την κληρονομίαν σου.

Επίσκεψαι τον κόσμον σου εν ελέει καὶ οἰκτιρμοῖς.

Ύψωσον κέρας Χριστιανών τῆ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆ πρεσ-βεία τῆς παναγίου, εὐλογημένης, δεσποίνης ήμῶν θεοτόκου, τοῦ προδρόμου, καὶ τῶν ἀποστόλων σου, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου ἰκετεύομέν σε, πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον ήμῶν δεομένων σου, καὶ ἐλέησον.

'Ο λαός. Κύριε, ελέησον' εκ τρίτου.

Υπέρ τοῦ ρυσθήναι.

Υπέρ του περιεστώτος.

Σώσον, δ Θεός.

- This clause helps to fix a date to the Liturgy as copied in the MS. See Introduction, p. xxv. The Paris edition (P.) has simply dericλήψεως παρτός του φιλοχρίστου λαού.
 - (2) P. omits this.
- (3) P. omits from τŷ πρεσβεία to τῶν ἀγίων

(2)

BOTULUS MESSANENSIS.

Εὐχή. Έλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλάνθρωπε Κύριε, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. ἔνθες ἡμῶν καὶ μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἔνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες.

Έκφώνως. Σὰ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμός, σωτήρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου Υἰός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ ἐἰς.

'Ο ἀρχιδιάκονος. 'Ορθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου.

- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πῶσιν.
- 'Ο διάκονος. Έκ τοῦ κατὰ Ματθ.
- 'Ο άρχιδιάκονος. Πρόσχωμεν.

Kal ότε πληρωθή το εὐαγγέλιον λέγει ο διάκονος,

Σχολάσωμεν έκτενως. Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ τής εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν.

(1) τδυ interlined after καί. (2) In the margin Ζήτει ανω την εὐχήν, Σοι εὐχαριστοῦμεν. [p. 228.]

CODEX BOSSANENSIS.

[67 b]

Εύχη πρό τοῦ θείου εὐαγγελίου.

"Ελλαμψον έν ταις καρδίαις ήμων, φιλάνθρωπε Κύριε, το της σης γνώσεως ακήρατον φως, και τους της διανοίας ήμων διάνοιξον όφθαλμους είς την των ευαγγελικών κηρυγμάτων σου κατανόησιν. Ενθες ήμιν και των μακαρίων σου έντολων φόβον, ίνα τας σαρκικάς επιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικήν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα πρὸς ευαρέστησιν σην και φρονούντες και πράττοντες.

'Εκφώνωτ. Σὸ γὰρ εἶ ὁ εὖαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμός, σωτήρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ήμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενής σου Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ εἰς.

Λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος. 'Ορθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου.

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο άρχιδιάκονος. Πρόσχωμεν τη άγία άναγνώσει.

Καὶ μετά τὸ εὐαγγέλιον λέγει ὁ lepeús, Εί-. ρήνη σοι.

- 'Ο λαός. Δόξα σοι, Κύριε.
- 'Ο διάκονος. Σχολάσωμεν έκτενως.
- Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Ύπερ της ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ήμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν άγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

'Ο Ιερεύς εύχην πρό τοῦ εύαγγελίου.

Έλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλάνθρωπε Κύριε, τὸ τῆς σῆς γνώσεως ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τῆν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. ἔνθες ἡμῦν καὶ τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἴνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες.

'Εκφώνησις. Σὰ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμός, σωτήρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο ἀρχιδιάκονος. Πρόσχωμεν τῆ ἁγίᾳ ἀναγνώσει

Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο ἀρχιδιάκονος. 'Ορθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου.

Καὶ μετά τὸ εὐαγγέλιον ὁ Ιερεύς, Εἰρήνη στοι.

'Ο λαόε. Δόξα σοι, Κύριε.

Ο διάκονος. Σχολάσωμεν ἐκτενῶς. Ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνω εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ

(1) In the margin, 'Ετέθη παρά τῷ ἀγίω Βασιλείω ἡ ἐκτενὴ δέησις αὕτη μετά τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀγίου εὐαγγελίου ἐνταῦθα δὲ πρὸ τοῦ εὐαγγελίου. Ζήτει κ. δ'. [p. 117. 155]. The Prayer is not in P.

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Ο λερεύς εύχην πρό τοῦ εὐαγγελίου.

Έλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλάνθρωπε Κύριε, τὸ τῆς σῆς γνώσεως ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τῆν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανύησιν. ἔνθες ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἴνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες.

'Εκφώνησις. Σύ γαρ εἶ ο εὖαγγελισμος καὶ ο φωτισμός, σωτήρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, ο Θεός, καὶ ο μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. 'Ορθοὶ ἀκούσωμεν. 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πῶσιν. Καὶ μετὰ τὸ εὐαγγέλιον ὁ διάκονος,

Σχολάσωμεν έκτενώς.

Υπέρ της ειρήνης.

Υπέρ σωτηρίας.

- (2) This in P. follows the prayer Χριστιανά τὰ τέλη.
- (3) P. omits all until the invocation 'Tπέρ αφέσεως.

Υπέρ.....ἀντιλήψεως τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, τοῦ Δ΄, καὶ τοῦ Δ΄, παντὸς...τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

[Desunt multa.]

[The petitions "Αγγελον εἰρήνης, &c. were used in the time of Chrysostom. See Hom. II. on 2 Cor. 'Εγείρεσθε. Τὸν άγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε, οἰ κατηχούμενοι. Εἰρηνικὰ ὑμῶν πάντα τὰ προκείμενα: εἰρηνικὴν τὴν παροῦσαν ἡμέραν, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν αἰτήσασθε. Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη: τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον.]

CODEX BOSSANENSIS.

Υπερ σωτηρίας και αντιλήψεως τοῦ άγιωτάτου ήμῶν τοῦ Δ΄, πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπὶρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν, καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ἐυσθηναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλύψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Την ημέραν πάσαν τελείαν, άγίαν, ε**ιρηνι**κήν, καὶ ἀναμάρτητον, οὶ πάντες παρὰ τοῦ Κυρίου διελθεῖν αἰτησώμεθα.

"Αγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα.

Συγγνώμην καὶ ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταις ψυχαις.

Τον ὑπόλοιπον χρονον της ζωής ήμων ἐν εἰρήνη καὶ ὑγιεία ἐκτελέσαι ἡμας, παρά.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα καὶ ἀνεπαίσχυντα, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ
ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων,
ἐνδόξων προφητῶν, ἀθλοφόρων καὶ μαρτύρων, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων,
μνημονεύσαντες, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους.

[69]

αντιλήψεως τοῦ άγιωτάτου ήμῶν Ἰωάννου, πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ ψιλοχρίστου λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Ύπερ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων καὶ τοῦ ρυσθηναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύιου, καὶ ἀνάγκης, καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ Κυρίου. δεηθῶμεν.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, άγίαν, εἰρηνικήν, καὶ ἀναμάρτητον, οἱ πάντες παρὰ τοῦ Κυρίου διελθεῖν αἰτησώμεθα.

"Αγγελον εἰρήνης, πιστον οδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν άμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ημῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Τον υπόλοιπον χρόνον της ζωής ήμων εν είρήτη και υγιεία εκτελέσαι, παρά τοῦ Κ.

Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώευνα, ἀνεπαίσχυντα, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα.

Τής παναγίας, αχράντου, ὑπερενδόξου δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ· τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων, μνημονεύσαντες, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πάσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Ύπερ ἀφέσεως. Των άγίων ενδόξων. Την παρούσαν.

"Αγγελον εἰρήνης.

Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν.

Τὰ καλά.

Τὸν ὑπύλοιπον.

Χριστιανά.

Τής παναγίας.

- (1) "In marg. inf. codicis juxta Τὸν ὑπόλοιπον (p. 10, l. 3) hæc legitur rubrica:
- † Ἐτέθησαν παρὰ τῷ ἀγίφ Βασιλείφ αὶ αἰτήσεις αὖται μετὰ τὸ χερουβικόν. Ζήτει κ. β΄." (See p. 158.)
- (2) P. omits the special mention of the Baptist, Prophets, Apostles, Martyrs.

[Mutilus.]

[It must be noted that the prayers for those afflicted by evil spirits and for the penitents mentioned by Saint Chrysostom (Hom. xvIII. on 2 Cor.) have disappeared from all extant copies of this Liturgy. This is of great moment in appreciating the date of the Liturgy as it is. The prayer for the Catechumens (Hom. II. on 2 Cor.) should be compared with the prayers in the Liturgy of the Presanctified.]

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο λαός. Σοί, Κύριε.

'Ο lepeùs ἐπεύχεται λέγων,

Ο ἐνηχήσας ἡμῖν Θεὸς τὰ θεῖά σου καὶ σωτήρια λόγια, φώτισον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὴν τῶν προαναγνωσθέντων κατάληψιν, ὡς μὴ μόνον ἀκροατὰς ὀφθῆναι τῶν πνευματικῶν ἀσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς πράξεων ἀγαθῶν, πίστιν μετερχομένους ἀνύπουλον, βίον ἄμεμπτον, πολιτείαν ἀνέγκλητον

Έν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο διάκονος. Τας κεφαλάς.

'Ο λερεύς κλινόμενος έπεύχεται.

Δέσποτα ζωοποιὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγέ, ὁ δοὺς τοῖς ἀνοήτοις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταξίωσον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἀγιασμῷ καὶ ταύτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος

Έκφώνως. "Όπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι καὶ εἰς φῶς ἀληθείας ὁδηγούμενοι, σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλλομεν. [69.2]

(sid)

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Ο δε ιερεύς εύχην μετά το εύαγγελιον.

'Ο λαός. Σοί, Κύριε.

'Ο Ιερεύς έπεύχεται οῦτως.

Ο ἐνηχήσας ἡμᾶς Θεὸς τὰ θείά σου λόγια καὶ σωτήρια, φώτισον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὴν τῶν προαναγνωσθέντων κατάληψιν, ὡς μὴ μόνον ἀκροατὰς ὀφθῆναι τῶν πνευματικῶν ἀσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς πράξεων ἀγαθῶν, πίστιν μετερχομένους ἀνύπουλον, βίον ἄμεμπτον, πολιτείαν ἀνέγκλητον·

'Εκφώνησις. 'Εν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ήμῶν, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἶς τοὺς αἰῶνας.

P. 11 'Ο λαός. 'Αμήν.

(1)

'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο λαός. Σοί, Κύριε.

'Ο Ιερεύς έπεύχεται, λέγων,

Δέσποτα ζωοποιὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγέ, ὁ δοὺς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κυρίον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταξίωσον ἡμᾶς ἐν ἀγιασμῷ καὶ ταύτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος Ἐκφώνησις. "Όπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι καὶ εἰς φῶς ἀληθείας ὁδηγούμενοι, σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

'Ο λαότ. 'Αμήν.

(1) Ρ. προλεχθέντων.

(2) "In marg. inf. codicis juxta "Οπως ἐπδ hæc legitur rubrica:

Ο ένηχήσας ήμιν Θεός τὰ θειά σου καὶ σωτήρια λόγια, φώτισον τὰς ψυχὰς ήμῶν τῶν προαναγνω- σθέντων κατάληψιν, ὧς μὴ μόνον ἀκροατὰς

σθέντων κατάληψιν, ώς μή μόνον ακροατάς όφθήναι των πνευματικών ασμάτων, αλλά καὶ ποιητάς πράξεων αγαθών, πίστιν μετερχομένους ανύπουλον, βίον αμεμπτον, πολι-

Έκφώνησις. Έν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῷ ἡμῶν, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῷ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο διάκονος. Τας κεφαλας ήμων τῷ Κυρίφ.

'Ο Ιερεύς την εύχην.

τείαν ἀνέγκλητον.

Δέσποτα ζωοποιέ καὶ ἀγαθῶν χορηγέ, ὁ δοὺς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κυρίον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταξίωσον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἀγιασμῷ καὶ ταύτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαὶ λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος

Έκφώνησις. "Οπως υπό τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι καὶ εἰς φῶς ἀληθείας οδηγούμενοι, σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

'Ετέθη ή έκφώνησις αὔτη παρὰ τῷ ἀγίῳ Βασιλείῳ εἰς τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τῆς πρὸς τοῦ χερουβικοῦ. Ζήτει κ. ε΄." Μ. Omont. (See p. 157.)

Μήτις των κατηχουμένων ώδε έστω. Μήτις των αμυήτων. Μήτις των μη δυναμένων ήμιν συνδεηθήναι. Μηδείς κατά του έτέρου λόγον ή πονηρίαν έχέτω. Αφετε καὶ άφεθήσεται τὰς άμαρτίας υμών εξομολογήσασθε, καὶ μετὰ κατανύξεως συγχωρήσασθε.

Αλτήσασθε μετά φόβου καλ τρόμου.....

'Αλλήλους ἐπίγνωτε. (4)

'Ορθοίς πάντες.

Καὶ προέρχονται τὰ άγια.

Οί τα χερουβίμ.

(6)

m

"Ότε δὲ τεθώσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίφ, εθχεται δ lepeùs την εύχην της προθέσεως.

'Ο Θεὸς ήμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον.

Εύχη είς το θυμίαμα.

Δέσποτα παντοκράτωρ, βασιλεῦ τῆς δόξης.]

(1) I take the passages in brackets again from the copy furnished by Monaldinius to Assemani. The original seems to have perished between the years 1752 and 1879.

(2) Compare Chrysost. Hom. m. ad Eph.

p. 23, 'Ακούεις ἐστῶτος τοῦ κήρυκος καὶ λέγοντος'
'Όσω ἐν μετανοία, ἀπέλθετε πάντες.
(3) "Desunt pauca." Monaldinius.
(4) Chrys. cont. Judæos I. p. 593, Ούχ δρᾶτε ἐπὶ τῶν μυστηρίων τί βοὰ συνεχῶς ὁ διάκονος, Ἐπι-

γινώσκετε άλλήλους;
(5) The order of the prayers differs in all the copies. The inference is that most of the collects here are of recent origin or introduction. I have chiefly kept the arrangement of the Messina Roll, but noted by the letters A, B, C, &c. the order of the prayers in each of the other MSS.

(6) Assemani gives only these seven words; the others in full. The prayer is taken from the old liturgy of Saint Basil (p. 76) whence it came into Saint Chrysostom (p. 108). The Rossano MS., however, reads και δι' οὖς προσήνεγκον, και χαρίσαι αὐτοῖς πάντα τὰ πρός σωτηρίαν αίτηματα, και ημάς ακατακρίτους. In 476 are several crosses.

(7) A. again gives only the first few words.

CODEX ROSSANENSIS.

'Ο άρχιδιάκονος λέγει, Μήτις τών κατηχουμένων μήτις των αμυήτων μήτις των μή δυναμένων ήμιν συνδεηθήναι. 'Αλλήλους έπίγνωτε τὰς θύρας ὀρθοί, πάντες.

'Ο άρχιδιάκονος λέγει, Ετι τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Και μετά το άποτεθήναι τα δώρα έν τη άγία τραπέζη και πληρώσαι τον λαόν τον μυστικόν υμνον, ποιεί ὁ lepeùs εὐχὴν της προθέσεως.

Ο Θεός, ὁ Θεὸς ήμων, ο τὸν οὐράνιον ἄρτον, κ.τ.λ.

'Ο Ιερεύς λέγει εύχην θυμιάματος πρό των άγίων.

Δέσποτα παντοκράτωρ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ο Θεός, ο είδως τα πάντα πρίν γενέσεως αὐτῶν, αὐτὸς πάρεσον ήμων εν τη άγία ώρα ταύτη ἐπικαλουμένοις σε, καὶ λύτρωσαι ήμας από αισχύνης παραπτωμάτων κάθαρον ήμων τον νουν καὶ τὰ φρονήματα ἀπο μιαρών επιθυμιών και κοσμικής απάτης καὶ πάσης διαβολικής ένεργείας, καὶ πρόσδεξαι ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν άμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο, ώς προσεδέξω τὴν προσφοράν "Αβελ καὶ Νῶε καὶ 'Ααρών καὶ Σαμουήλ καὶ πάντων τῶν άγίων σου, ρυόμενος ήμας από παντός πονηρού πράγματος καὶ σώζων εἰς τὸ πάντοτε εὐαρεστείν καὶ προσκυνεῖν καὶ δοξάζειν σέ, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν μονογενή σου Υίὸν καὶ τὸ Πνεῦμά σου το πανάγιον νυν και αεί, και είς τούς.

(ii)

D

PARIS MANUSCRIPT 2509.

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Ο διάκονος. Μήτις των κατηχουμένων μήτις των αμυήτων μήτις των μή δυναμένων ήμιν συνδεηθήναι. 'Αλλήλους έπίγνωτε' τὰς θύρας' ὀρθοί, πάντες.

Ο άρχιδιάκονος. Έτι τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Ο lepeús, είσάγων τὰ ἄγια δῶρα, λέγει τὴν
 13 εὐχὴν ταύτην.

'Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, κ.τ.λ.

'Ο lepeds εύχὴ» τοῦ θυμιάματος.

(A)

(2)

1.11

. 13

Δέσποτα παντοκράτωρ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ο Θεός, ο είδως τα πάντα πρίν γενέσεως αὐτῶν, αὐτὸς πάρεσον ήμιν ἐν τἢ άγία ὧρα ταύτη επικαλουμένοις σε, καὶ λύτρωσαι ήμας από αισχύνης παραπτωμάτων κάθαρον ήμων τον νουν και τα φρονήματα από μιαρών επιθυμιών και κοσμικής απάτης και πάσης διαβολικής ένεργείας, καὶ πρόσδεξαι έκ χειρός ήμων των άμαρτωλών το θυμίαμα τοῦτο, ώς προσεδέξω την προσφοράν "Αβελ καὶ Νῶε καὶ ᾿Ααρών καὶ Σαμουήλ καὶ πάντων των άγίων σου, ρυόμενος ήμας από παντός πονηρού πράγματος καὶ σώζων είς τὸ πάντοτε εὐαρεστεῖν καὶ προσκυνεῖν καὶ δοξάζειν σέ, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν μονογενή σου Υίον καὶ τὸ Πνεθμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας.

Καὶ άρχονται οὶ άναγνῶσται τοῦ χερουβικοῦ.

Καὶ μετά τὸ ἀποθέσθαι τὰ ἄγια δῶρα ἐν τŷ ἀγία τραπέζη, πρὸ τοῦ καλυφθῆναι αὐτὰ μετὰ τῆς νεφέλης, λέγει ὁ ἰερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Ο Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, κ.τ.λ.

Εύχη έτέρα ητις ένταθθα συνάπτεται.

Δέσποτα παντοκράτωρ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ο Θεός, ο είδως τα πάντα πρίν γενέσεως αὐτῶν, αὐτὸς πάρεσον ήμιν ἐν τἢ άγία ὧρα ταύτη ἐπικαλουμένοις σε, καὶ λύτρωσαι ήμας από αισχύνης παραπτωμάτων κάθαρον ήμων τον νουν και τα φρονήματα από μιαρών επιθυμιών καὶ κοσμικής απάτης καὶ πάσης διαβολικής ενεργείας, και πρόσδεξαι έκ χειρός ήμων των άμαρτωλών το θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμήν εὐωδίας, ὡς προσεδέξω τὴν προσφοράν "Αβελ, Νωε, "Ααρών, Σαμουήλ, καὶ πάντων των άγίων σου, ρυόμενος ήμας απο παντός πονηρού πράγματος καὶ σώζων είς τὸ πάντοτε εὐαρεστεῖν σοι καὶ προσκυνείν και δοξάζειν σέ, τον Πατέρα, και τον μονογενή σου Υίον καὶ το Πνεθμά σου το πανάγιον, νθν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας των αἰώνων. 'Αμήν.

(1) P. omits 'O doxididacoros.

(2) Ut supra, p. 76.

(3) The hymn is not in P.

CODEX ROSSANENSIS.

[0]

[70 b]

[71]

' "Αρχεται δ άναγνώστης και λέγει,

Σιγησάτω πάσα σὰρξ βροτεία καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ μηδὲν γηῖνον ἐν ἐαυτῆ λογιζέσθω· ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, προέρχεται σφαγιασθῆναι καὶ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς· προηγοῦνται δὲ τούτου οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ τὰ ἐξουσίας, τὰ πολυόμματα χερουβίμ, καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, τὰς ὄψεις καλύπτοντα καὶ βοῶντα τὸν ὅμνον, ᾿Αλληλοῦια.

″Αλλο.

Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες.

Εύχη λεγομένη ώς προέρχονται τὰ ἄγια· ἐκ τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ 'Αρεοπαγίτου.

Το φρικτόν σου, Κύριε, καταλαβόντες δάπεδον, θαμβοίμεθα τὸ πρόσωπον, τῆ λαμπρά σου τραπέζη προσερχόμενοι καὶ πέλας τοῦ φοβεροῦ σου γινόμενοι βήματος, κλονούμεθα τῷ παλμῷ, τὰ μέλη βραττόμενοι, ανέφικτον ίερον θυμα προσάγοντες. Τίς γαρ των γηγενών προσηλωμένος τοις πάθεσιν αξίως τηλικούτων μυστηρίων εφάψασθαι δύναται; αφαιρείται γαρ την παρρησίαν τὸ τῆς φύσεως ἄστατον, καὶ συνειδήσεις έναγεις τῷ νῷ κατεργάζεται, καὶ σκότος έπάγει τῷ τῆς ψυχῆς βλέμματι ἄσεμνος πολιτεία καὶ βίος ἐπίμωμος οθεν δεδείαμεν καὶ τῷ φόβω κλονούμεθα, μήπως, ἀναξίως των δώρων άψάμενοι, τρέψωμεν καθ' έαυτων τὸ θείον εἰς ἐκδίκησιν. Διὸ καθικετεύομεν την φιλανθρωπίαν σου, δὸς ημίν άδεως των

Πάλιν έπειδαν είρξωμεν των lepων περιβόλων τους ού δυναμένους της lepως μετασχεύν τραπέζης, έτέραν δεί γενέσθαι εύχήν, και πάντες όμοίως έπ' έδάφους κείμεθα, και πάντες όμοίως άνιστάμεθα.

(I)

[Εὐχή λεγομένη προερχομένων τῶν ἀγίων. Τοῦ ἀγίου Διονυσίου.

Τὸ φρικτόν σου, Κύριε, καταλαβόντες δάπεδον, θαμβούμεθα τῷ προσώπφ, τῆ λαμπρά σου τραπέζη προσερχόμενοι καί πέλας τοῦ φοβεροῦ σου γινόμενοι βήματος, κλονούμεθα τῷ παλμῷ, τὰ μέλη βραττόμενοι, ανέφικτον θύμα προσάγοντες. Τίς γάρ γηγενών προσηλωμένος τοις πάθεσιν άξίως τηλικούτων μυστηρίων εφάψασθαι δύναται; αφαιρείται γάρ την παβρησίαν τὸ τῆς φύσεως ἄστατον, καὶ συνειδήσεις έναγεις τῷ νῷ κατεργάζεται, καὶ σκότος έπάγει τῷ βλέμματι ἄσεμνος πολιτεία καὶ Βίος ἐπίμωμος δθεν δεδοίαμεν καὶ τῷ φόβω κλονούμεθα, μήπως, αναξίως των δώρων άψάμενοι, τρέψωμεν καθ' έαυτών την θείαν έκδίκησιν. Διὸ καθικετεύομεν την φιλανθρωπίαν σου, δὸς ήμιν άγιοπρεπώς τῶν

(1) Chrysostom (on 2 Cor. Hom. xviii. p. 568) distinctly mentions that after the uninitiated were expelled from the Church the faithful prostrated themselves. His words are these:

PARIS MANUSCRIPT 476.

Σιγησάτω πάσα σὰρξ βροτεία καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἐαυτῆ λογιζέσθω' ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, προέρχεται σφαγιασθήναι καὶ δοθήναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς προηγοῦνται δὲ τούτου οἰ χοροὶ τῶν ἀγγέλων μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, τὰ πολυόμματα χερουβίμ, καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, τὰς δψεις καλύπτοντα καὶ βοῶντα τὸν ῦμνον, 'Αλληλούῖα.

(3)

Και επισυνάπτει και ταύτην την εύχην του [70 b] αγίου Διονυσίου.

Τὸ φρικτόν σου, Κύριε, καταλαβόντες δάπεδον, θαμβούμεθα τῷ προσώπφ, τῆ λαμπρά σου τραπέζη προσερχόμενοι καί πέλας του φοβερού σου γενόμενοι βήματος, κλονούμεθα τῷ παλμῷ τὰ μέλη βραττόμενοι, ανέφικτον ίερον θύμα προσάγοντες. Τίς γὰρ τῶν γηγενῶν, προσηλωμένος τοις πάθεσιν, άξίως τηλικούτων μυστηρίων εφάψασθαι δύναται; αφαιρείται γαρ την παβρησίαν το της πίστεως [άστατον] καὶ συνειδήσεις έναγεις τῷ νῷ κατεργάζεται, καὶ σκότος ἐπάγει τῆς ψυχῆς τῷ βλέμματι ασεμνος πολιτεία καὶ βίος ἐπίμωμος, δθεν δεδίαμεν καὶ τῷ φόβφ κλονούμεθα, μήπως, αναξίως των δώρων αψάμενοι, τρέψωμεν καθ ξαυτών την θείαν ξκδίκησιν. Διὸ καθικετεύομεν την φιλανθρωπίαν σου, δὸς

[To the prayer O Θεός, ο Θεὸς ημών, p. 239, is annexed in this MS. the note $\ell \tau \ell \theta \eta$ παρά $\tau \psi$ άγιφ Βασιλείψ $\dot{\eta}$ εὐχη αὖτη εἰς την προσκομιδήν τῆς προθέσεως. Ζήτει κ. α΄. (p. 151).]

(1) P. adds και κύριος των κυριευόντων.

(2) P. has the 'Αλληλούϊα three times.

άγίων σου μυστηρίων απάρξασθαι ένδυνάμωσον ήμας, Δέσποτα, ψυχή καὶ σώματι, καὶ χάρισαι ήμιν αμώμως ιερουργήσαι τή ση ἀρρήτω δυνάμει πάντα γαρ δια σοῦ είσίν, καὶ πρέπει σοι πάσα δόξα, τιμή, καὶ μεγαλοπρέπεια, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν.

CODEX BOSSANENSIS.

άγίων σου μυστηρίων εφάψασθαι καὶ ενδυνάμωσον ήμας ψυχή και σώματι, και δος ήμιν ιερουργήσαι τη ση αβρήτω δυνάμει πάντα γὰρ διὰ σοῦ γίνεται, καὶ πρέπει σοι πασα δόξα, τιμή, καὶ μεγαλοπρέπεια, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίφ Πνεύματι, νῦν.

Καὶ ἐτέρα εὐχὴ τοῦ άγιου Βασιλείου. Εσχεται ό lepeùs ταῦτα.

Οὐδεὶς ἄξιος.]

(1) This refers to the Liturgy of Saint Basil in the Codex Rossanensis.

'Ο ίερεὺς ποιεί την εὐχην ταύτην ὑπὲρ ἐαυτοῦ.

Ουδείς άξιος των συνδεδεμένων ταις σαρκικαίς ἐπιθυμίαις καὶ ήδοναίς.

Ζήτει, προεγράφη.

Εύχεται ο λερεύς.

F [11 b] Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων

πάντας ήμας, έπὶ τῆ προθέσει τῶν θείων καὶ αχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς αναπαύσει μετα αγίων και δικαίων, νῦν και αεί, καὶ εἰς τούς.

1

(1)

PARIS MANUSCRIPT 476.

ήμιν άγιοπρεπώς τών άγίων σου μυστηρίων ἀπάρξασθαι· ἐνδυνάμωσον ήμᾶς, Δέσποτα, ψυχῆ καὶ σώματι, καὶ χάρισαι ήμιν ἀμώμως ἐερουργῆσαι τῆ σῆ ἀβρήτω δυνάμει· πάντα γὰρ διὰ σοῦ γίνεται, καὶ πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμή, καὶ μεγαλοπρέπεια, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Kal συνάπτει καl ταύτην την εύχην τοῦ θυμιάματος.

Μετά θυμιάματος 'Ααρών καὶ Ζαχαρίου, τῶν θεραπόντων σου, καὶ πάσης εὐωδίας πνευματικής πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν τοῦ θυμιάματος τούτου ὁλοκαύτωσιν, Κε εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ ἱλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ τής ἐξ ἀμαρτιῶν δυσωδίας καθαροὺς ἡμᾶς ἀναδείξας, τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ προσάγαγε

Έκφώνησις. ΤΟτι εὐλογημένον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ ἐἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Ο διάκονος. Έν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλατε.
Ό δὲ Ιερεθς τὴν εὐχήν, έξερχομένων τῶν δώρων,
τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρ- .
κικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, κ.τ.λ.

(1) The prayer resembles that in S. Chrysostom, p. 122, and need scarcely be reprinted. The words και καταχθονίων are added after και έπιγείων: καθάρισον μου τὴν ψυχὴν και τὴν καρδίαν ἀπό συνειδήσεως πονηρᾶς are omitted; and for leparelas 476 reads lepωσύνης. It reads also σοι γὰρ κλίνω.

P. 18

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο lepets. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων πάντας ἡμᾶς, ἐπὶ τῷ προθέσει τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς ἀναπαύων μετὰ ἀγίων καὶ δικαίων, νῦν καὶ ἀεί.

(1)

Κ [Είτα ὁ ἀρχιδιάκονος.
 *Έν σοφίφ Θεοῦ πρόσχωμεν.
 Καὶ ἀρχεται ὁ ἰερεός, Πιστεγω εἰς ἔνα
 Θεόν.

Εύχὴ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ.
 Ὁ πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης.]

CODEX BOSSANENSIS.

'Ο διάκονος. 'Εν σοφία Θεοῦ πρόσχωμεν.
'Ο λαός. Πιστεγω εἰς ἔνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα.

G [72]

K

L (a)

[72 b]

Kal khluw o lepeds heyen,

Ο πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς ὧρας ταύτης, τοὺς ἀναξίους, φιλάνθρωπε· ἴνα καθαρεύοντες ἀναθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀγιασμῷ, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καί.

'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο Ιερευς έκφώνως. "Ότι Θεός εἰρήνης, έλέους, ἀγάπης, οἰκτιρμοῦ καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ ὁ μονογενής σου Υἰός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους έν φιλήματι άγίω.

Kal μετά το δοθήναι την άγάπην λέγει ο διάκονος,

Τας κεφαλάς ήμων τῷ Κυρίω κλίνωμεν.

'Ο ίερεψε κλίνει και λέγει την ευχήν ταύτην.

Ο μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῦς κλίνουσι τοὺς ἐαυτών αὐχένας ἐνώπιον τοῦ

(1) Chrys. on S. John Hom. LXXVIII. tom. 8, p. 464 ἐν τοῖς μυστηρίοις ἀσπαζόμεθα ἀλλήλους Γτα οἱ πολλοὶ γενώμεθα ἔν.

(a) They seem to have risen from the ground here. The words are referred to by Chrysos-

tom, "De incompreh." tom. 1, p. 478 και γάρ αὐτὸ τοῦτο τὸ παρακελεύεσθαι τὸν διάκονον ἄπασι και λέγειν 'Ορθοὶ στῶμεν καλῶς. See too the passage in the second homily on 2 Cor. above.

'Ο άρχιδιάκονος. Εν σοφία πρόσχωμεν. "Αρχεται ο lepeus.

Πιστεγω εία ένα Θεόν. Και επεύχεται κλίνας τον αύχενα.

Ο πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἀξίους ήμας ἀπέργασαι τῆς ώρας ταύτης, τοὺς ἀναξίους, φιλάνθρωπε· ἴνα καθαρεύοντες παντὸς δόλου καὶ πάσης ὑποκρίσεως ἐνωθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμω, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀγιασμῷ, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίως καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

'Ο αρχιδιάκονος, Στώμεν καλώς. Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο Ιερεύτ. 'Ότι Θεός εἰρήνης, ἐλέους, ἀγάπης, οἰκτιρμῶν, καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο λαότ. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο άρχιδιάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίω.

Καὶ πάλιν. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο lepeds έπικλυόμενος λέγει την εύχην ταύτην.
'Ο μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλίνουσι τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ

- (1) P. ò didkoros.
- (2) Ρ. στώμεν καλώς, στώμεν εύλαβώς, στώμεν

PARIS MANUSCRIPT 476.

Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῦν τὸν διάκονον τὸ Ἐν σοφία Θεοῦ πρόσχωμεν,

Καλύπτει ό lepeùs τὰ ἄγια μετὰ τῆς νεφέλης και ἄρχεται τὴν πίστιν και λέγει τὸν πρῶτον λόγον τὸ, Πιστε $\acute{\gamma}$ ω εἰς ἔνα Θεόνι.

Και λέγει την εύχην ταύτην. Εύχη πρό τοῦ ἀσπασμοῦ· Πάντα τοίνυν.

'Ο Ιερεύς λέγει.

Ο πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἀξίους ήμας απέργασαι τῆς ἀγίας ὡρας ταύτης, τοὺς ἀναξίους, φιλάνθμωπε τνα καθαρεύοντες παντὸς δόλου καὶ πάσης ὑποκρίσεως, ἐνωθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμφ, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀγιασμῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς. 'Εν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο Ιερεύς ἐκφωνεῖ. 'Ότι Θεὸς εἰρήνης, ἐλέσυς, ἀγάπης, οἰκτιρμῶν, καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

Εἰρήνη πῶσιν.

'Ο διάκονος. 'Αγαπήσωμεν άλλήλους εν φιλήματι.

Kal, μετά το δοθήναι την άγάπην, ο διάκονος, Τας κεφαλας ήμων τω Κυρίω κλίνωμεν.

'Ο Ιερεύς την εύχην.

Ο μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλίνουσι τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανίξεως.

G

П

I

K

L

8 A

9

(1)

F 8 R il 20

8 A

ROTULUS MESSANENSIS.

CODEX ROSSANENSIS.

(1) With the call to prayer which the deacon here made, as exhibited in the other MSS., compare the passage in Chrysostom's second homily "De prophetiarum obscuritate," tom. vz. p. 188. Κοινή πάντες ακούοντες τοῦ διακόνου τοῦτο κελεύοντος και λέγοντος, Δεηθώμεν ὑπέρ τοῦ έπισκόπου και του γήρως και της άντιλήψεως, και ϊνα δρθοτομή τὸν λόγον τής άληθείας, και ὑπὲρ τῶν ένταθθα, καλ ύπερ των άπανταχοθ, ού παραιτείσθε ποιείν το επίταγμα, άλλα μετ' εκτενείας αναφέρετε την ευχήν, είδότες της υμετέρας συνόδου την δύναμιν. Ίσασιν οι μεμυημένοι τὰ λεγόμενα τη γάρ εύχη τών κατηχουμένων οὐδέπω τοῦτο ἐπιτέτραπται, έπειδή οὐδέπω πρός τήν παρρησίαν έφθασαν ταύτην υμίν δέ και υπέρ της οίκουμένης, και ύπερ της εκκλησίας της μέχρι περάτων της γής έκτεταμένης, και ύπερ των διοικούντων αὐτήν έπισκόπων άπάντων, παρακελεύεται ποιείσθαι τὰς δεήσεις ό ταύταις διακονών. Και ύπακούετε μετά προθυμίας, έργφ μαρτυρούντες ότι μεγάλη της εὐχης ή δύναμις της έν έκκλησία άπο του δήμου συμφώνως ἀναφερομένης ἐστίν.

Again on 2 Cor. Hom. II. tom. 10, p. 440. Και έπι τών πιστών ὑπὲρ έπισκόπων, ὑπὲρ πρεσβυτέρων, ὑπὲρ βασιλέων, ὑπὲρ τῶν κρατούντων, ὑπὲρ γῆς και θαλάσσης, ὑπὲρ ἀέρων, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, κελευομεθα προσιέναι τῷ φιλανθρώπω Θεώ.

άγίου σου θυσιαστηρίου καὶ ἐπιζητοῦσι
τὰς παρὰ σοῦ πνευματικὰς δωρεάς, ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθήν, καὶ
εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάση εὐλογίᾳ
πνευματικῆ καὶ ἀναφαιρέτω, ὁ ἐν ὑψηλοῖς
κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

Έκφώνως. ⁶Οτι αίνετον καὶ προσκυνητον καὶ ὑπερένδοξον ὑπάρχει το πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρος καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου.

'Αρχή τής προσκομιδής τοῦ ἀγιου Ίακώβου. Πρώτον έπεύχεται τοῦς συμπαρισταμένοις λέγων.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο Ιερεύς λέγει.

Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει ήμιν καὶ ἀξίους ήμας ποιήσει τής παραστάσεως τοῦ ἀγίου αὐτοῦ θυσιαστηρίου καὶ τής ἐπελεύσεως τοῦ ἀγίου αὐτοῦ Πνεύματος, τῆ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, νῦν καί.

Εὐχὴ άλλη ὁμοία.

Εὐλογητος ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῆ παραστάσει καὶ ἱερουργία τῶν ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

'Ο διάκονος λέγει συναπτήν.

Έν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Σώσον, ελέησον, οἰκτείρησον, καὶ διαφύλαξον ήμας, ὁ Θεός, τῆ σῆ χάριτι.

Υπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης, καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ της εἰρήνης τοῦ σύμπαντυς κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Q

R [73]

8

T

(1)

(2)

(5)

(6)

BOTULUS MESSANENSIS.

[Καὶ πληρουμένου τοῦ Συμβόλου.

Υπέρ σωτηρίας καὶ ἀν]τιλήψε[ως τοῦ οσίου πατρὸς ήμῶν τοῦ Δ΄., παντὸς τοῦ κλ]ήρου καὶ τοῦ φιλοχρί[στου λαοῦ, τοῦ Κυρίου.

Υπέρ τοῦ εὐσε]βεστάτου καὶ φιλο[χρίστου ήμῶν βασιλέ]ως, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου, καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτοῦ.

Ύπὶρ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, καὶ τῆς βασιλευούσης, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξω πίστει καὶ εὐλαβεία οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου.

Υπέρ των έλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανών τοῦ προσκυνήσαι ἐν τοῖς ἀγίοις τοῦ Χριστοῦ τόποις τούτοις, εἰρηνικής ἐπανόδου ἐκάστου αὐτών, μετὰ χαρᾶς, ἐν τάχει εἰς τὰ οἰκεῖα αὐτών.

Υπέρ των νοσούντων καὶ καμνόντων, πατέρων τε καὶ άδελφων ήμων, καὶ των ύπο πνευμάτων ἀκαθάρτων ἀνοχλουμένων, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτων.

Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ

- (1) The Roll at present begins here. I have continued to place in brackets letters given by Monaldinius which have since perished.
 - (2) σκέπης interlined before καλ.
- (3) Assemani asserted that there was a great lacuna here, and passed to the clause ὑπὲρ μνήμης. He must have mistaken some expres-

CODEX ROSSANENSIS.

Ύπὶρ τῆς ἀγίας μονῆς ταύτης καὶ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Ύπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Δ΄., τοῦ ἀγιωτάτου ήμῶν πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ των εὐσεβεστάτων καὶ θεοστέπτων ὀρθοδόξων ήμων βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτων, καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας, σκέπης, καὶ νίκης αὐτων, τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

Ύπὶρ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, καὶ τῆς βασιλευούσης, καὶ τῆς βασιλευούσης, καὶ τῆς θεωνύμου πόλεως ἡμῶν ταύτης, πάσης πόλεως, κώμης καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξω πίστει καὶ εὐλαβεία Θεοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ των καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις,
καὶ μεμνημένων των πενήτων, χηρών, καὶ
ὀρφανών, ξένων καὶ ἐπιδεομένων καὶ των
ἐντειλαμένων ἡμῖν ώστε τοῦ μνημονεύειν
αὐτών ἐν ταῖς προσευχαῖς, τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

Υπέρ των έν γήρα καὶ αδυναμία διτων νοσούντων, καμνόντων, καὶ των ύπὸ πνευμά

sion of his friend's.

- (4) In the margin πλεόντων, όδοιπορούντο ξενιτευόντων, και των έν αιχμαλωσία δυτων άδι φων ήμων (after τούτοιs).
- (5) In the margin ἐν γήρα καὶ ἐν ἀδυνο δυτων (before νοσούντων).
 - (6) Θεοῦ interlined after ἐλέους.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Υπέρ της άγίας καθολικής καὶ ἀποστολικής ἐκκλησίας, της ἀπὸ γης [περάτων] μέχρι τῶν περάτων αὐτής, τοῦ Κυρίου.

(1)

Υπερ των ευσεβεστάτων και θεοστέπτων ορθυδόξων ήμων βασιλέων, παντός τοῦ παλατίου, και τοῦ στρατοπέδου αὐτων, και τῆς οὐρανόθεν βοηθείας και νίκης αὐτων, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ τής άγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ήμῶν πόλεως, καὶ τής βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ὀρθοδόξων πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν, καὶ ὀρφανῶν, ξένων καὶ ἐπιδεομένων καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν ὧστε μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ των έν γήρα καὶ άδυναμία ὅντων, νοσούντων, καμνόντων, καὶ των ὑπὸ πνευ-

⁽¹⁾ This and the next two petitions are not in P. [I have corrected the MS. from the Rossano copy.]

(2)

ROTULUS MESSANENSIS.

βοηθείας ἐπιδεομένης, ἐκτενῶς δεηθωμεν.

Υπερ αφέσεως αμαρτιών και συγχωρήσεως πλημμελημάτων; και τοῦ ρυσθήναι ήμας από πάσης θλίψεως, οργής, κινδύνου, ανάγκης, και επαναστάσεως εθνών, τοῦ Κυρίου.

Υπερ εὐκρασίας των ἀέρων, ὅμβρων ἀγαθων, εὐλογημένων καρπων εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας, καὶ ὑπερ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦ Κυρίου.

Ύπὲρ μνήμης τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου τῶν ἀρχιεπισκόπων, μέχρι Νικολάου, καὶ ἸΗλία, καὶ Βενεδίκτου, καὶ ᾿Αγαπίου, καὶ ἸΟρέστου, καὶ λοιπῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν, τοῦ.

- (1) In the margin ὑπέρ τῶν ἐν παρθενία καὶ ἀγνεία καὶ ἀσκήσει διαμενόντων, καὶ τῶν ἐν δρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζυμένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, σπουδῆς, καμάτου, καὶ προθυμίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου.
 - (2) είρηνικών interlined over εὐλογημένων.
- (8) In the margin ὑπὲρ τῶν καρποφορησάντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγἰαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ξένων, καὶ ἐπιδεομένων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων
 ἡμῶν ὥστε τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἡμῶν, τοῦ Κυρίου.
- (4) dréceus kal dramaioeus interlined after urijuns.

CODEX BOSSANENSIS.

των ακαθάρτων όχλουμένων, της παρα τοῦ Θεοῦ ταχείας Ιάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ των έν παρθενία καὶ άγνεία, ἀσκήσει καὶ έν σεμνῷ γάμω διαγόντων, καὶ των έν ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς οπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὀσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν, τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

Υπέρ πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανών, καὶ τών ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις καὶ ἐν φυλακαῖς καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου εἰς τὰ οἰκεῖα μετὰ χαρᾶς, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπέρ των παρόντων καὶ συνευχομένων ημίν ἐν ταύτη τῆ ἀγία ώρα καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, πατέρων τε καὶ ἀδελφων, σπουδης, καμάτου, καὶ προθυμίας αὐτων, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Καὶ ὑπὰρ πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ
βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής
τῶν πεπλανημένων, ὑγιείας τῶν ἀσθενούντων,
ἀναβρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως
τῶν προκεκοιμημένων, πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ύπερ ἀφέσεως άμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ήμῶν, καὶ τοῦ ἡυσθηναι ήμᾶς ἀπὸ πάσης θλύψεως, ὀργής, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, ἐπαναστάσεως ἐθνῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Έκτενέστερον ὑπὶρ εὐκρασίας ἀέρων, ὅμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας, καὶ ὑπὶρ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. [74 Ъ]

μάτων ακαθάρτων ένοχλουμένων, της παρα τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθωμεν.

Υπέρ των ἐν παρθενία καὶ άγνεία καὶ ασκήσει καὶ ἐν σεμνῷ γάμω διαγόντων, καὶ τῶν ἐν ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὀσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφων, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων Χριστιανών, καὶ τών ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις καὶ ἐν φυλακαῖς καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων ἀδελφών ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου αὐτών, τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπὶρ τῶν παρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῶν ἐν ταύτη τῆ ἀγία ὧρα καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, σπουδῆς, καμάτου, καὶ προθυμίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἔλεους καὶ
βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης καὶ ἐπιστροφῆς
τῶν πεπλανημένων, ὑγιείας τῶν ἀσθενούντων, ἀναβρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων, πατέρων τε καὶ
ἀδελφῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Υπερ ἀφέσεως άμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ήμῶν, καὶ ὑπερ τοῦ ρυσθήναι ήμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργής, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐκτενέστερον ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ὅμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας, καὶ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

PARIS MANUSCRIPT 476.

In P. these two petitions follow the prayer υπερ εύκρασίας.

⁽²⁾ P. has not exteréstepor.

(2)

BOTULUS MESSANENSIS.

Ύπὲρ τοῦ εἰσακουσθήναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ καταπεμφθήναι πλούσια τὰ
ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας
ἡμᾶς, καὶ καταξιωθήναι ἡμᾶς τῆς βασιλείας
τῶν οὐρανῶν, τοῦ Κυρίου.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ καλλινίκων μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

'Ο δε Ιερεύς, σφραγίζων τα δώρα, λέγει,

(1) In the margin, in a later hand, ὑπὲρ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πάντων τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, καὶ τοῦ ῥυσθῆναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου,

ἀνάγκης, και ἐπαναστάσεως ἐχθρων, τοῦ... This may be found in the text above.

- (2) ἐνδόξων interlined after ἀρχαγγέλων.
- (3) In the margin, in a much later hand,

CODEX BOSSANENSIS.

Υπέρ τοῦ εἰσακουσθήναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ καταπεμφθήναι ἡμῶν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς, καὶ τοῦ καταξιωθήναι πάντας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκτενῶς δεηθῶμεν.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ
ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, Στεφάνου τοῦ
πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, Μαῦσέως, ᾿Ααρών, ᾿Ηλίου, Ἐλισσαίου, Σαμουήλ, Δαβίδ, Δανιήλ τῶν προφητῶν, καὶ
πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν
οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων τιμίων καὶ ἐπουρανίων, ἀρβήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων, καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστῶτος καὶ προσφέροντος αὐτὰ τιμίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερέως, Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

'Ο λαός. Κύριε, ελέησον. γ'.

Καί, τοῦ διακόνου ταῦτα λέγοντος, ὁ lepeis σφραγίζει τὰ δῶρα, λέγων καθ έαυτὸν ιστάμενος,

καὶ ὑπὸρ τῶν προκειμένων ἀγαθῶν, ἀγίων, ἐνδόξων, ἐπουρανίων, ἀβρήτων, φοβερῶν, φρικτῶν, ἀθανάτων, ζωοποιῶν, τιμίων, θείων δώρων, σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ παρεστώτος καὶ προσφέροντος τιμίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιερέως, Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν. Κύριε, ἐλέησον. γ΄. [The abbreviations are very difficult to read.]

175 b T

PARIS MANUSCRIPT 476.

Υπέρ τοῦ εἰσακουσθήναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ήμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ καταπεμφθήναι ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, Μωσέως, ᾿Ααρών, Ἡλίου, Ἦλισσαίου, Δαβίδ, Δανιήλ, τῶν προφητῶν καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν.

Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων τιμίων, ἐπουρανίων, ἀρρήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων, καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστῶτος καὶ προσφέροντος αὐτὰ ἱερέως, Κύριον τὸν Θεὸν ἰκετεύσωμεν.

Ο λαός. Κύριε, ελέησον. Έκ τρίτου.

17 Εΐτα σφραγίζει τὰ δῶρα ὁ Ιερεύς, καὶ Ιστάμενος λέγει καθ' ἐαυτόν οὕτως,

Καὶ ἐν ὅσφ λέγει ὁ διάκονος τὴν καθολικήν, ὁ lepeùs λέγει καθ' ἐαυτὸν Ιστάμενος καὶ σφραγέζων τὰ δῶρα ἐκ τρίτου,

Είς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. • ἐκ τρίτου.

⁽¹⁾ In P. all between Maples and καl πάντων τῶν ἀγίων is omitted, and the sentence is filled up as in the Rossano Codex.

(2)

ROTULUS MESSANENSIS.

Δόξα εν υψίστοις Θεφ, καὶ επὶ γης εἰρήνη, καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. γ΄.

Καὶ πάλιν σφραγίζει τὰ χείλη, λέγων,

Κύριε, τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου αναγγελεί την αίνεσίν σου. γ΄.

Kal enáyei,

Πληρωθήτω το στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ύμνήσω την δόξαν σου, όλην την ημέραν την μεγαλοπρέπειάν σου, γ΄.

Και πάλω σφραγίζει τὰ δώρα, λέγων, Τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

Και κλίνων εύχεται.

Ο επισκεψάμενος ήμας εν ελέει και οίκτιρμοίς, Δέσποτα Κύριε, καὶ χαρισάμενος ήμιν παβρησίαν, τοις ταπεινοίς και άμαρτωλοίς καὶ ἀναξίοις σου δούλοις, παραστήναι τῷ αίγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσφέρειν σοι την λογικήν ταύτην καὶ αναίμακτον

CODEX ROSSANENSIS.

Δόξα εν ύψίστοις Θεφ, καὶ επὶ γης εἰρήνη, έν ανθρώποις εύδοκία. λέγει γ'.

Κύριε, τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου αναγγελεί την αίνεσίν σου λέγει γ'.

Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε, δπως υμνήσω την δόξαν σου, δλην την ημέραν την μεγαλοπρέπειάν σου, λέγει γ'.

Τοῦ Πατρός, 'Αμήν.

Καὶ τοῦ Υίοῦ, ᾿Αμήν.

Καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, 'Αμήν.

Νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Kal kalvas evder kal evder heyet mods rods συλλειτουργούς,

[76]

Μεγαλύνατε τον Κύριον συν έμοί, καὶ ύψωσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Καὶ ἀποκρίνονται, Πνεθμα άγιον ἐπελευσεται έπὶ σέ, καὶ δύναμις Ύψίστου έπισκιάσει σοι.

Μυήσθητι καὶ ήμῶν, δέσποτα.

'Ο δὲ λέγει.

Μνησθή ήμων Κύριος έν τή βασιλεία των ουρανών πάντοτε, νθν καὶ άεί, καὶ είς τούς.

Είτα κλίνων ο lepeùs λέγει καθ έαυτον εύχην προσκομιδής του άγιου Ίακώβου.

΄Ο ἐπισκεψάμενος ήμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοίς, Δέσποτα Κύριε, καὶ χαρισάμενος παβρησίαν ήμιν, τοις ταπεινοίς και άμαρτωλοίς και αναξίοις δούλοις σου, παραστήναι τῷ άγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσφέρειν σοι την φοβεραν ταύτην και

⁽¹⁾ Kopie interlined after alregeus.

⁽²⁾ καθ' ἐαυτόν added in a later hand.

⁽³⁾ In the margin φοβεράν (for λογικήν).

(3)

(4)

(5)

(6)

(7)

ROTULUS MESSANENSIS.

θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐπίβλεψον έπ' έμέ, τὸν ταπεινὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψον τὰ παραπτώματα διὰ τὴν πολλήν εύσπλαγχνίαν, καὶ καθάρισόν μου τα χείλη και την καρδίαν από παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ ἀπόστησον απ' έμου πάντα λογισμον αισχρόν τε καί ασύνετον, καὶ ἰκάνωσόν με τῆ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῆ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος είς την λειτουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν ἀγαθότητά σου προσεγγίζοντα τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίφ, καὶ εὐδόκησον, Κύριε, δεκτά γενέσθαι τά προσαγόμενα ταθτα δώρα δια τών ήμετέρων χειρών, συγκαταβαίνων ταις έμαις ασθενείαις καὶ μὴ ἀποβρίψης με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδέ βδελύξη την έμην αναξιότητα, άλλ' ελέησόν με, ό Θεός, κατά τὸ μέγα έλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πληθος τῶν οἰκτιρμῶν σου παρένεγκαι τὰ ἀνομήματά μου, ἵνα, ἀκατακρίτως προσελθών κατενώπιον της άγίας δόξης σου, αξιωθώ της σκέπης του μονογενους σου Υίου και της ελλάμψεως του παναγίου Πνεύματος καὶ μὴ ώς δοῦλος άμαρτίας αποδόκιμος γένωμαι, αλλ' ώς δοῦλος σὸς εύρω χάριν καὶ έλεος καὶ ἄφεσιν άμαρτιῶν ένωπιόν σου, καὶ έν τῷ νῦν καὶ έν τῷ μέλλοντι αίωνι. Ναί, Δέσποτα, παντοδύναμε Κύριε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου καὶ χάρισαί μοι την άμνηστίαν των κακών μου. σύ γαρ εί ο ένεργων τα πάντα έν πασι, καὶ

- (1) In the margin $\dot{a}\mu a \rho \tau \iota \hat{\omega} r$ (for $\pi \lambda \eta \mu \mu \epsilon \lambda$.).
- (2) In the margin apparently dμαρτωλόν.
- (3) και άφατόν σου interlined after πολλήν.
- (4) Κύριε, interlined after προσώπου σου.

CODEX ROSSANENSIS.

αναίμακτον θυσίαν ύπερ των ήμετέρων άμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου αγνοημάτων, επίβλεψον επ' εμέ, τον αχρείον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ παραπτώματα δια την σην εύσπλαγχνίαν, καὶ καθάρισύν μου τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν από παντός μολυσμού σαρκός τε καὶ πνεύματος, καὶ ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ πάντα λογισμον αἰσχρόν τε καὶ ἀσύνετον, καὶ ίκανωσόν με τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος είς την λειτουργίαν ταύτην: καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα προσεγγίζοντα τῷ άγίῳ σου θυσιαστηρίφ, καὶ εὐδύκησον, Κύριε, δεκτά γενέσθαι τά προσαγόμενά σοι δώρα ταθτα δια τών ήμετέρων χειρών, συγκαταβαίνων ταις έμαις ασθενείαις καὶ μη αποβρίψης με από τοῦ προσώπου σου, μηδέ βδελύξη την εμήν αναξιότητα, αλλ' ελέησον με, ο Θεός, κατα τὸ μέγα ἔλεύς σου, καὶ κατὰ τὸ πλήθος των οἰκτιρμων σου παρένεγκε τὰ ανομήματά μου, ίνα, ακατακρίτως προσελθών κατενώπιον της δόξης σου, καταξιωθώ της σκέπης του μονογενούς σου Υίου και της έλλάμψεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος: καὶ μὴ ώς δοῦλος άμαρτίας άποδόκιμος γένωμαι, άλλ' ώς δοῦλος σος εύρω χάριν καὶ ἔλεος καὶ ἄφεσιν άμαρτιῶν ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ναί, Δέσποτα παντοκράτωρ, παντοδύναμε Κύριε, εἰσάκουσον της δεήσεώς μου συ γάρ εί ο τα πάντα ένεργων έν πάσι, καὶ τὴν παρά σοῦ πάντες

- (5) Κύριε, added after ἐνώπιὸν σου.
- (6) παντοκράτωρ inserted after Δέσποτα.
- (7) δώρησαι in the margin for χάρισαι.

176 h1

[77]

[44]

'. 18

٦١

θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐπίβλεψον έπ' έμέ, τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν εύσπλαγχνίαν, καὶ καθάρισόν μου τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκός καὶ πνεύματος, καὶ ἀπόστησον ἀπ' έμου πάντα λογισμόν αἰσχρόν τε καὶ ἀσύνετον, καὶ ἰκάνωσόν με τῆ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος είς την λειτουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν αγαθότητά σου προσεγγίζοντα τῷ αγίω σου θυσιαστηρίφ, καὶ εὐδόκησον, Κύριε, δεκτά γενέσθαι τα προσαγόμενα ταῦτα δώρα δια των ήμετέρων χειρών, συγκαταβαίνων ταις έμαις ασθενείαις και μη αποβρίψης με από του προσώπου σου, μηδε βδελύξη την έμην αναξιότητα, αλλ' έλέησον με κατά τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πληθος τῶν οἰκτιρμών σου παρένεγκε τὰ ἀνομήματά μου, ΐνα, ακατάκριτος προσελθών κατενώπιον της δόξης σου, καταξιωθώ της σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου Υίου καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ μὴ ώς δοῦλος άμαρτίας ἀποδόκιμος γένωμαι, άλλ' ως δούλος σός εύρω χάριν και έλεος και αφεσιν άμαρτιῶν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ναί, Δέσποτα παντοκράτωρ, παντοδύναμε Κύριε, εἰσάκουσον της δεήσεώς μου συ γάρ εί ο τά πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι, καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν ἐπὶ πασι βοή-

PARIS MANUSCRIPT 476.

θυσίαν ύπερ των ήμετέρων αμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐπίβλεψον έπ' έμέ, τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψον τὰ παραπτώματά μου διὰ τὴν σὴν εύσπλαγχνίαν, καὶ καθάρισόν μου τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκός και πνεύματος, και απόστησον απ' έμου πάντα λογισμόν αισχρόν τε και ασύνετον, καὶ ἰκάνωσόν με τῆ χάριτι τοῦ Χριστού σου καὶ τῆ δυνάμει του παναγίου σου Πνεύματος είς την λειτουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν σὴν χρηστότητα προσεγγίζοντα τῷ άγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ εὐδόκησον, Κύριε, δεκτα γενέσθαι τα προσαγόμενά σοι δώρα ταθτα διά τών ήμετέρων χειρών, συγκαταβαίνων ταις έμαις ασθενείαις και μή αποστρέψης το πρόσωπόν σου απ' έμοῦ, μηδε βδελύξη την έμην αναξιότητα, αλλ' ελέησόν με, ο Θεός, κατα τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῶν οἰκτιρμών σου παρένεγκαι τὰ ἀνομήματά μου, ίνα, ακατακρίτως προσελθών κατενώπιον της άγίας δόξης σου, άξιωθώ της σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καὶ μή ώς δούλος τής άμαρτίας άδόκιμος γένωμαι, άλλ' ως δουλος σός εύρω χάριν καὶ έλεος καὶ ἄφεσιν άμαρτιῶν ἐνώπιόν σου, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ναί, παντοδύναμε Κύριε, επάκουσον της δεήσεώς μου, καὶ χάρισαί μοι την άμνηστίαν τῶν κακῶν μου σύγαρ εί ό ένεργων τα πάντα έν πασι,

BOTULUS MESSANENSIS.

την παρά σοῦ πάντες ἐπίζητοῦμεν ἐπὶ πᾶσι βοήθειάν τε καὶ ἀντίληψιν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας.

Εύχη Β'.

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

(Ū)

Ο Θεός, ο δια πολλήν και άφατον φιλανθρωπίαν καὶ αγαθότητα έξαποστείλας τον μονογενή σου Υίον είς τον κόσμον, ίνα το πεπλανημένον επαναστρέψη πρόβατον. μή αποστραφής ήμας τούς αμαρτωλούς έγχειρούντας προσφέρειν σοι την φοβεράν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν· οὐ γὰρ ἐπὶ ταις δικαιοσύναις ήμων πεποιθότες έσμέν, Δέσποτα, άλλ' έπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι οδ το γένος ήμων περιποιή ικετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν την σην άγαθότητα, ίνα μη γένηται είς κατάκριμα τῷ λαῷ σου καὶ ήμιν το οἰκονομηθέν τοῦτο προς σωτηρίαν μυστήριον, άλλ' είς εξάλειψιν άμαρτιών, είς ανανέωσιν ψυχών τε καὶ σωμάτων, είς εὐαρέστησιν σήν ότι εὐλογημένος Θεός υπάρχεις, καὶ πρέπει σοι ή δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υίῷ.

CODEX BOSSANENSIS.

ἐπίζητοῦμεν ἐπὶ πᾶσι βοήθειάν τε καὶ ἀντίληψιν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ὁμουσίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν.

Και ταύτην συνάπτων λέγει,

'Ο Θεός, ο δια πολλην και αφατον φιλανθρωπίαν εξαποστείλας τον μονογενή σου Υίον είς τον κόσμον, ίνα το πεπλανημένον έπαναστρέψη πρόβατον, μή αποστραφής ήμας τους αμαρτωλούς έγχειρουντάς σοι τήν φοβεράν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν οὐ γαρ έπὶ ταις δικαιοσίναις ήμων πεποιθότες έσμέν, άλλ' έπὶ τῷ έλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι οδ το γένος ήμων περιποιή και νυν ίκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν άγαθότητα, ίνα μή γένηται είς κατάκριμα τῷ λαφ σου το οἰκονομηθεν ήμιν τοῦτο προς σωτηρίαν μυστήριον, αλλ' είς εξάλευμιν άμαρτιών, είς άνανέωσιν ψυχών καὶ σωμάτων, είς εὐαρέστησιν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

Εύχη Γ, τοῦ άγιου Βασιλείου. Κύριε ὁ Θεὸς ημών, ὁ κτίσας ημάς καὶ Καὶ πάλιν συνάπτων ὁ lepeds λέγει εὐχήν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ

- (2) σου interlined after άφατον.
- (3) Kal vûr interlined before ikerebouer.
- (4) ημιν interlined after οἰκονόμηθεν.
- (5) In the margin dhhws. χ doirt kal olkrip- μ oîs.
 - (6) In the margin συνάπτει και ταύτην.

⁽¹⁾ Διονυσίου added in a later hand. συναπτ. λέγων, still later, in the margin.

θειάν τε καὶ ἀντίληψιν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου Πνεύματος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

(3) Και επισυνάπτει την εύχην ταύτην.

(1)

P. 19

Ο Θεός, ο δια πολλήν και άφατον φιλανθρωπίαν έξαποστείλας τον μονογενή σου Υίον είς τον κόσμον, ίνα το πεπλανημένον επαναστρέψη πρόβατον, μή αποστραφής ήμας τους αμαρτωλους έγχειρουντάς σοι τῆ φοβερά ταύτη καὶ ἀναιμάκτο θυσία ου γάρ έπι ταις δικαιοσύναις ήμων πεποιθότες έσμέν, άλλ' έπὶ τῷ έλέει σου τφ αγαθώ, δι' οδ το γένος ήμων περιποιή. ίκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν άγαθότητα, ΐνα μή γένηται είς κατάκριμα τῷ λαφ σου το οἰκονομηθεν ήμεν τοῦτο προς σωτηρίαν μυστήριον, άλλ' είς εξάλειψιν άμαρτιών, είς άνανέωσιν ψυχών καὶ σωμάτων, είς εὐαρέστησιν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εν ελέει καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενούς σου Υίου, μεθ' ού εύλογητός εί σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, εἰς τοὺς αἰώνας.

(3) Έτέρα εὐχή.

Κύριε ὁ Θεός, ὁ κτίσας ήμας καὶ ἀγαγων

(1) "In margine inferiori codicis hac legitur rubrica:

Ἐτέθησαν παρά τῷ ἀγίφ Βασιλείφ τὰ μέρη ταῦτα els τὴν εὐχὴν τοῦ χερουβικοῦ ἡs ἡ ἀρχή· Οὐδεls ἀξιοs. Ζήτει κεφαλαίφ 5'.'' See p. 78. The parallel passages however are very few.

PARIS MANUSCRIPT 476.

καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν ἐπὶ πῶσι βοήθειάν τε καὶ ἀντίληψιν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Εὐχή β΄.

Ο Θεός, ο δια πολλήν και άφατον φιλανθρωπίαν έξαποστείλας τὸν μονογενή σου Υίον είς τον κόσμον, ίνα το πεπλανημένον έπαναστρέψη πρόβατον, μή αποστραφής ήμας τους αμαρτωλούς έγχειρούντας προσφέρειν σοι την φοβεραν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν ου γάρ έπι ταις δικαιοσύναις ήμων πεποιθότες έσμέν, άλλ' έπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι' οὖ καὶ τὸ γένος ἡμῶν περιποιή καὶ νῦν ἰκετεύομεν καὶ παρακαλουμεν την σην άγαθότητα, ίνα μη γένηται ε'ς κατάκριμα τῷ λαῷ σου τὸ οἰκονομηθὲν ήμιν τοιτο προς σωτηρίαν μυστήριον, άλλ είς εξάλειψιν άμαρτιών, καὶ είς άνανέωσιν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, εἰς εὐαρέστησιν σην του Θεού καὶ Πατρός,

Έκφώνησις. "Οτι φιλάνθρωπος Θεός ὑπάρχεις, καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ' ᾿Αμήν.

Kal έπισυνάπτει καl ταύτην την εύχην του μεγάλου Βασιλείου.

Κύριε ο Θεός, ο κτίσας ήμας και αγαγών

- (2) P. omits this line entirely.
- (3) "In marg. inf. cod. hæc legitur rubrica:

 † Ἐτέθη παρὰ τῷ ἀγίῳ Βασιλείῳ πᾶσα ἡ εὐχὴ αὔτη, ἐτ ὀλίγοις δὲ ἀλλάττουσα, ζήτει κ. ή΄." See p. 79. P. omits the title.

(2)

(3)

ROTULUS MESSANENSIS.

αγαγών είς την ζωήν ταύτην, ο υποδείξας ήμιν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ούρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν, ο θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, τοῦ γενέσθαι ήμας διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των αχράντων σου μυστηρίων και πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίω κατά τὸ πληθος τοῦ ἐλέους σου, ΐνα ἄξιοι γενώμεθα τοῦ προσφέρειν σοι δώρα τε καὶ θυσίας ύπερ ξαυτών καὶ τών τοῦ λαοῦ σου άγνοημάτων καὶ δὸς ήμιν, Κύριε, μετά παντός φύβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την φοβεράν ταύτην πνευματικήν και αναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς τὸ ἄγιόν σου καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον, είς όσμην ευωδίας, αντικατάπεμψον ήμιν την χάριν καὶ την δωρεάν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ο Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, Νώε τὰς θυσίας, Αβραάμ τὰς όλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ 'Ααρών τὰς ἱερωσύνας, Σαμουήλ τὰς εἰρηνικάς, Δαβίδ την μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα καθώς προσεδέξω έκ χειρός των άγίων σου αποστόλων την αληθινήν ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ήμων των άμαρτωλών τα δώρα ταθτα έν τη χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι την προσφοράν ήμων εὐπρόσδεκτον, ήγιασμέ-

- (1) ἀποκαλύψεις in the margin.
- (2) τε interlined after ὑπὲρ.

CODEX BOSSANENSIS.

αγαγών είς την ζωήν ταύτην, ο ύποδείξας ήμιν όδους είς σωτηρίαν, ό χαρισάμενος ήμιν ούρανίων μυστηρίων αποκαλύψεις σύ εί ὁ θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τουπαναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των άχράντων σου μυστηρίων. καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ άγίω σου θυσιαστηρίω κατά το πλήθος τοῦ έλέους σου, ίνα γενώμεθα άξιοι τοῦ προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας ὑπέρ τε ξαυτών καὶ τών τοῦ λαοῦ άγνοημάτων καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι τήν πνευματικήν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν, ην προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ ύπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς οσμήν ευωδίας, αντικατάπεμψον ήμιν τήν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ο Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ την λογικήν ταύτην λατρείαν ήμων, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, Νώε τὰς θυσίας, 'Αβραάμ τὰς όλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ 'Ααρών τὰς ἱερωσύνας, Σαμουήλ τὰς εἰρηνικάς, Δαβίδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα ώς προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων την άληθινην ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δώρα ταύτα ἐν τἢ χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφοράν ήμων εύπρόσδεκτον, ήγιασμένην έν Πνεύ-

- (3) προκείμενα interlined for δώρα,
- (4) An erasure in the MS.

[18]

[78 b]

είς την ζωην ταύτην, ο ύποδείξας ημίν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ούρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν καὶ θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην εν τη δυνάμει του παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινης σου διαθήκης, λειτουργούς των αχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ αγίφ σου θυσιαστηρίω κατά τὸ πληθος τοῦ ἐλέους σου, ίνα άξιοι γενώμεθα τοῦ προσφέρειν σοι δώρα τε καὶ θυσίας ὑπέρ τε ἐαυτών καὶ των του λαου άγνοημάτων και δός ήμιν, Κύριε, μετά παντός φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την πνευματικήν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς οσμήν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ήμιν τήν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ο Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικήν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Μωσέως καὶ ᾿Ααρών τὰς ίερωσύνας, Σαμουήλ τας είρηνικάς, Δαβίδ την μετάνοιαν, Ζαχαρίου το θυμίαμα ώς προσεδέξω έκ χειρός των άγίων σου άποστόλων την άληθινην ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρῶν ἡμῶν τῶν άμαρτωλών τὰ προκείμενα δώρα ταῦτα ἐν τή χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφοράν ήμων εὐπρόσδεκτον, ήγιασμένην εν Πνεύματι άγίφ, είς εξίλασμα των

PARIS MANUSCRIPT 476.

είς την ζωην ταύτην, ο υποδείξας ημίν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ουρανίων μυστηρίων ἀποκάλυψιν σὰ εἶ ὁ θέμενος ἡμᾶς είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον δή, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των άχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ήμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ κατὰ τὸ πληθος τοῦ ἐλέους σου, ἴνα ἄξιοι γενώμεθα του προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας υπέρ τε ξαυτών και τών του λαου αγνοημάτων καὶ δὸς ήμιν, Κύριε, μετα παντός φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την πνευματικήν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς όσμην εὐωδίας, άντικατάπεμψον ήμιν την χάριν και την δωρεάν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ὁ Θεός, έπίβλεψον έφ' ήμας καὶ έπὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, - Νώε τὰς θυσίας, 🛧 'Αβραάμ τὰς ὁλοκαρπώσεις, 🖷 Μωυσέως καὶ ᾿Ααρων τὰς ἱερωσύνας, 🛊 Σαμουήλ τὰς εἰρηνικάς, 🛧 Δαβὶδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα 🛧

Kal εύθέως βάλλει ο lepeds θυμίαμα els τον θυμιατον καl εύλογεί κατά άριθμον των σταυρών.

'Ως προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν, οὖτω πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐν τῆ χρηστότητί σου • καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν εὐπρόσδεκτον, • ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, • εἰς ἐξίλασμα τῶν

⁽¹⁾ P. adds πνευματικής.

⁽²⁾ P. omits dγίων.

(L)

(2)

(3)

ROTULUS MESSANENSIS.

αγαγών είς την ζωήν ταύτην, ο υποδείξας ήμιν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ουρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν, ο θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, τοῦ γενέσθαι ήμᾶς διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των άχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ αγίφ σου θυσιαστηρίω κατά τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου, ίνα ἄξιοι γενώμεθα τοῦ προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἐαυτών καὶ τών τοῦ λαοῦ σου άγνοημάτων καὶ δὸς ήμιν, Κύριε, μετά παντός φύβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την φοβεράν ταύτην πνευματικήν και αναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς το άγιον σου καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν θυσιαστήριον, είς όσμην ευωδίας, αντικατάπεμψον ήμιν την χάριν καὶ την δωρεάν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ο Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Αβραάμ τὰς όλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ 'Ααρών τὰς ἱερωσύνας, Σαμουήλ τὰς είρηνικάς, Δαβίδ την μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα καθώς προσεδέξω έκ χειρός των άγίων σου αποστόλων την αληθινήν ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ήμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ δῶρα ταῦτα ἐν τη χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι την προσφοράν ήμων εὐπρόσδεκτον, ήγιασμέ-

- (1) ἀποκαλύψεις in the margin.
- (2) τε interlined after ὑπὲρ.

CODEX ROSSANENSIS.

αγαγών είς την ζωήν ταύτην, ο ύποδείξας ήμιν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ούρανίων μυστηρίων αποκαλύψεις σύ εί ο θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει του.....παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των άχράντων σου μυστηρίων. καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ άγίω σου θυσιαστηρίω κατά το πλήθος του έλέους σου, ίνα γενώμεθα άξιοι τοῦ προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας ὑπέρ τε έαυτών και τών τοῦ λαοῦ άγνοημάτων και δὸς ἡμῖν, Κύριε, μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι τήν πνευματικήν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν, ην προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ ύπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εls οσμήν εὐωδίας, αντικατάπεμψον ήμιν τήν χάραν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ό Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ την λογικήν ταύτην λατρείαν ήμων, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, Νώε τὰς θυσίας, 'Αβραάμ τὰς όλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ Ααρών τὰς ἱερωσύνας, Σαμουήλ τας είρηνικάς, Δαβίδ την μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα ώς προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων την αληθινήν ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δώρα ταύτα ἐν τῆ χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφοράν ήμων εὐπρόσδεκτον, ήγιασμένην ἐν Πνεύ-

- (3) προκείμενα interlined for δώρα,
- (4) An erasure in the MS.

[78]

[78 b]

είς την ζωην ταύτην, ο ύποδείξας ημίν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ούρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν καὶ θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος εὐδόκησον, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινης σου διαθήκης, λειτουργούς των άχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ αγίφ σου θυσιαστηρίφ κατά τὸ πληθος τοῦ ἐλέους σου, ίνα άξιοι γενώμεθα τοῦ προσφέρειν σοι δώρα τε καὶ θυσίας ὑπέρ τε ἐαυτών καὶ των του λαου άγνοημάτων και δός ήμιν, Κύριε, μετά παντός φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την πνευματικήν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς οσμήν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ήμιν τήν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ό Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμας, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικήν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Μωσέως καὶ 'Ααρών τὰς ίερωσύνας, Σαμουήλ τας είρηνικάς, Δαβίδ την μετάνοιαν, Ζαχαρίου το θυμίαμα ώς προσεδέξω έκ χειρός των άγίων σου άποστόλων την άληθινην ταύτην λατρείαν, ούτως πρόσδεξαι και έκ χειρών ήμων των άμαρτωλών τὰ προκείμενα δώρα ταῦτα ἐν τη χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφοράν ήμων εὐπρόσδεκτον, ήγιασμένην εν Πνεύματι άγίφ, εις εξίλασμα των

PARIS MANUSCRIPT 476.

είς την ζωην ταύτην, ο υποδείξας ημίν όδους είς σωτηρίαν, ο χαρισάμενος ήμιν ουρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν σύ εί ὁ θέμενος ήμας είς την διακονίαν ταύτην έν τη δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ευδόκησον δή, Δέσποτα, γενέσθαι ήμας διακόνους της καινής σου διαθήκης, λειτουργούς των αχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ήμας προσεγγίζοντας τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ κατὰ τὸ πληθος τοῦ ἐλέους σου, ἴνα ἄξιοι γενώμεθα του προσφέρειν σοι δώρά τε καὶ θυσίας ύπέρ τε έαυτών καὶ τών τοῦ λαοῦ αγνοημάτων καὶ δὸς ήμιν, Κύριε, μετα παντός φόβου καὶ συνειδήσεως καθαράς προσκομίσαι σοι την πνευματικήν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν, ήν προσδεξάμενος είς το άγιον καὶ υπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, είς όσμην εθωδίας, άντικατάπεμψον ήμιν την χάριν και την δωρεάν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ὁ Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ήμῶς καὶ ἐπὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ήμων ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ώς προσεδέξω "Αβελ τὰ δώρα, - Νώε τὰς θυσίας, 🛧 'Αβραάμ τὰς ὁλοκαρπώσεις, 🛧 Μωυσέως καὶ 'Ααρών τὰς ἱερωσύνας, - Σαμουήλ τὰς εἰρηνικάς, 🛧 Δαβίδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα 🛧

Kal εύθέως βάλλει ο lepeds θυμίαμα els τον θυμιατον καl εύλογεί κατά άριθμον των σταυρών.

'Ως προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἀγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν, οὖτω πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐν τἢ χρηστότητί σου • καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν εὐπρόσδεκτον, • ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, • ἐς ἐξίλασμα τῶν

⁽¹⁾ P. adds wrevuatikns.

⁽²⁾ P. omits dylwr.

(6)

(7)

ROTULUS MESSANENSIS.

νην εν Πνεύματι άγίω, είς εξίλασμα των ήμετέρων αμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ αγνοημάτων, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν κεκοιμημένων ψυχών ίνα καὶ ήμεῖς, οἱ άμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργείν τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίω, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων, καὶ εὖρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ενώπιον σου εν τη ήμερα της ανταποδόσεώς σου, της δικαίας καὶ ἀγαθης.

Και συνάπτει ταύτην την εύχήν.

Εύχαριστουμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ήμων, ότι έδωκας ήμιν παρρησίαν είς την είσοδον των άγίων, έν τῷ αἴματι Ἰησοῦ, ἡν ένεκαίνισας ήμιν, όδον πρόσφατον και ζώσαν, δια του καταπετάσματος της σαρκός του Χριστού σου καταξιωθέντες συνεισελθείν είς τόπον σκηνώματος της δόξης σου, έσω τε γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος, καὶ τὰ άγια των άγίων κατοπτεύσαι, προσπίπτομεν τη αγαθότητί σου Δέσποτα, ελέησαι ήμας, έπειδη έμφοβοί έσμεν καὶ έντρομοι, μέλλοντες παρεστάναι τῷ άγίω σου θυσιαστηρίφ καί, τὰ περικείμενα τἢ ἱερά ταύτη τελετή συμβολικώς αμφιάσματα τών αίνιγμάτων ανακαλύψας, τηλαυγώς ημίν ανάδειξον, καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις τοῦ απεριλήπτου φωτός πλήρωσον, καὶ καθάρας την πτωχείαν ήμων από παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπέργασαι

- (1) πλημμελημάτων in the margin for άμαρ.
- (2) σου interlined after λαοῦ.
- (3) προ interlined (προκεκοιμημένων).
- (4) raweivol kal interlined after ol.
- (5) ἀμέμπτως interlined for ἀδόλως (?).

CODEX ROSSANENSIS.

ματι άγίφ εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων καὶ των τοῦ λαοῦ άγνοημάτων, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν προκοιμηθέντων ψυχών τνα καὶ ήμεῖς, οἱ ταπεινοὶ καὶ άμαρτωλοί καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες αδόλως λειτουργείν τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίω, λάβωμεν τον μισθον των πιστών καὶ φρονίμων οἰκονόμων, καὶ εὖρωμεν χάριν καὶ έλεον εν τῆ ἡμέρα τῆ φοβερά τῆς ἀνταποδόσεώς σου, της δικαίας καὶ άγαθης.

Και πάλιν έπισυνάπτει ο λερεύς και λέγει εύχην κλινόμενος τοῦ καταπετάσματος.

Εύχαριστουμέν σοι, Κύριε ό Θεός ήμων, ότι έδωκας ήμιν παβρησίαν είς την είσοδον των αγίων έν τω αξματι Ίησου, ην ένεκαίνισας ήμιν, όδον πρόσφατον καὶ ζώσαν, διά του καταπετάσματος της σαρκός αυτου καταξιωθέντες οὖν εἰσελθεῖν εἰς τόπον σκηνώματος δόξης σου, έσω τε γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος, καὶ τὰ άγια τῶν άγίων κατοπτεύσαι, προσπίπτομεν τη αγαθότητί σου Δέσποτα, ελέησαι ήμας, επειδή εμφοβοι καὶ ἔντρομοί ἐσμεν, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσφέρευν σοι την φοβεράν ταύτην καὶ αναίμακτον θυσίαν ύπερ των ήμετέρων αμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων ἐξαπόστειλον εφ' ήμας, ο Θεός, την χάριν σου την αγαθήν, καὶ αγίασον ήμων τας ψυχάς καὶ τα σώματα και τα πνεύματα, και αλλοίωσον ήμων τα φρονήματα προς εὐσέβειαν, ΐνα ἐν

[79 b]

- (6) This apparently is inserted. In the margin we have εὐχη τοῦ καταπετάσματος.
 - (7) $\pi a \rho l \sigma \tau a \sigma \theta a \iota$ in the margin.
- (8) This deeply interesting phrase will be found below in the other MSS.

[79]

ημετέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν προκεκοιμημένων ψυχῶν ἴνα καὶ ἡμεῖς, οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ ἀρονίμων οἰκονόμων, καὶ εἴρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῷ ἡμέρᾳ τῷ φοβερῷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου, τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

Ετέρα εύχη τοῦ καταπετάσματος.

Г. 20

(1)

Εύχαριστουμέν σοι, Κύριε ο Θεος ήμων, ότι έδωκας ήμιν παρρησίαν είς την είσοδον των άγίων σου, ην ένεκαίνισας ήμιν, όδον πρόσφατον καὶ ζώσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος της σαρκός του Χριστού σου καταξιωθέντες οὖν εἰσελθεῖν εἰς τόπον σκηνώματος δόξης σου, έσω τε γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος, καὶ τὰ άγια των άγίων κατοπτεύσαι, προσπίπτομεν τή ση αγαθότητι Δέσποτα, ελέησαι ήμας, έπειδη έμφοβοι καὶ έντρομοί έσμεν, μέλλοντες παρεστάναι τῷ άγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσφέρειν την φοβεράν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων άμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων εξαπόστειλον, ο Θεός, την χάριν σου την αγαθήν, καὶ αγίασον ημών τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ αλλοίωσον ήμων τα φρονήματα πρός εὐσ έ-

PARIS MANUSCRIPT 476.

ήμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, Ἡ καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν προκεκοιμημένων ψυχῶν το καὶ ἡμεῖς, οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων, καὶ ἔρωμεν ἐνώπιόν σου χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῷ ἡμέρᾳ τῷ φοβερᾳ τῆς ἀνταποδόσεώς σου, τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

Ἐκφώνησις. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξάσμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- 'Ο διάκονοι. Στώμεν καλώς στώμεν εὐλαβώς στώμεν μετὰ φόβου.
- Ο lepeds την εύχην τοῦ καταπετάσματος κλινόμενος εύχεται.

Εύχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἀγίων, τῷ αἴματι τοῦ Χριστοῦ σου Ἰησοῦ, ἡν ἐνεκαίνισας ἡμῖν, ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.

[Vacat codex.]

(2)

(4)

(5)

ROTULUS MESSANENSIS.

τής φοβεράς ταύτης καὶ φρικτής παραστάσεως. ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν.

Είτα ο διάκονος.

Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων, ἀγίων, ἐνδόξων, ἐπουρανίων, θείων δώρων, καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστώτος καὶ προσφέροντος τοῦ Δ΄. ἡμῶν ἰκετεύσωμεν.

'Ο λαός. Κύριε, ελέησον.

'Ο Ιερεύς έκφώνως.

Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία σου [Υἰοῦ], μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Εἰρήνη πᾶσιν.

Στώμεν καλώς· στώμεν εὐλαβώς· στώμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως· πρόσχωμεν τῆ ἀγία ἀναφορά, ἐν εἰρήνη τῷ Θεῷ προσφέρειν.

'Ο λαός. "Ελεος.

'Αγαθέ καὶ φιλάνθρωπε Δέσποτα, Κύριε ο Θεὸς ήμῶν, ὁ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καταξιώσας με τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἀχρείον σου δοῦλον παρεστάναι τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ, καὶ προσφέρειν, καὶ λειτουργεῖν τοῖς καινοῖς καὶ ἀχράντοις τῆς διαθήκης σου μυστηρίοις,

- (1) άρρήτων, φοβερών, φρικτών, άθανάτων, ζωοποιών, θείων added in the margin after θείων.
 - (2) και ἀντιλήψεως interlined after σωτηρ.
- (3) τιμίου πατρός ήμῶν καὶ ἀρχιερέως, τοῦ προσευχομένου, Κύριον τὸν Θεὸν [ἰκετεύσωμεν] interposed after Δ΄., partly on an erasure.
 - (4) & doxidideoros in the margin.
 - (5) Here in margin: και ὁ lepeds εθχεται.

CODEX ROSSANENSIS.

καθαρῷ τῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι ἔλεον, εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως

Έκφώνως. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καί.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. Στώμεν καλώς στώμεν εὐλαβώς στώμεν μετά φόβου Θεοῦ καὶ κατονύξεως πρόσχωμεν τἢ ἀγία ἀναφορά, ἐν
εἰρήνη τῷ Θεῷ προσφέρειν,

'Ο λαός. "Ελεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσως.

Kal όταν λέγει ο διάκονος τούτο, λέγει ο lepeis.

[80]

Καὶ τὰ περικείμενα τῆ ἱερᾳ ταύτη τελετῆ συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀνάδειξον, καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις τοῦ ἀπεριλήπτου σου φωτὸς ἀποπλήρωσον, καὶ καθάρας τὴν

αλλη εύχή. "Αγιε, ὔψιστε, φοβερέ, καὶ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενε, Κύριε, αὐτὸς ἀγίασον ἡμᾶς καὶ ἀξίους ποίησον ἡμᾶς τῆς ἀγίας θυσίας ταύτης, καὶ προσάγαγε ἡμᾶς τῷ ἀγίω σου θυσιαστηρίω μετὰ πάσης συνειδήσεως ἀγαθῆς, σοὶ τὰ σὰ προσφέρεις, δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἐνώπιον τῆς ἀγίας δόξης σου, διὰ παντός, ἐν Κριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὖ σοὶ δόξα.

βειαν, ίνα ἐν καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι έλαιον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως·

PARIS MANUSCRIPT 476.

[Vacat codex.]

...περιλήπτου

σου φωτὸς ἀποπλήρωσον, καὶ καθάρας τὴν πτωχείαν ἡμῶν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκός τε καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπέργασαι τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ φρικτῆς παραστάσεως ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ μονογενεῖ σου Υἰῷ καὶ τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Ἐκφώνησις. Ἐλέει καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ οὖ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύτ. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο Φρχιδιάκονος. Στώμεν καλώς στώμεν εὐλαβώς στώμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως πρόσχωμεν τἢ ἀγία ἀναφορᾶ, εἰρήνη τῷ Θεῷ προσφέρειν
- '0 λαός. "Ελαιον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσευς.

Είτα ο lepeds επιφέρει την εύχην ταίτην.

Καὶ τὰ περικείμενα τῆ ἰερῷ ταύτη τελετῆ συμβολικῶς ἀμφιάσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀνάδειξον, καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις τοῦ ἀπεριλήπτου φωτὸς πλήρωσον, καὶ καθάρας Εύχη άλλη ήτις συνάπτεται ταύτη.

'Αγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε Κύριε, ὁ Θεὸς ήμῶν, ὁ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ καὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου Πνεύματος καταξιώσας με τὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλόν σου παρεστάναι τῷ ἀγίφ σου θυσιαστηρίφ καὶ προσφέρειν καὶ λειτουργεῖν τοῖς καινοῖς καὶ ἀχράντοις τῆς διαθήκης σου μυστηρίοις,

(1) In marg. sup. cod. hee legitur rubrica 'Ετέθησαν παρά τῷ ἀγίφ Βασιλείφ αἰ ἐκφωνήσεις αὖται καὶ αἰ ἀποκρίσεις. Ζήτει κ. θ'. (pp. 127, 159 ?)
P. has ò διάκονος.

ĺ

ROTULUS MESSANENSIS.

ποίησον μετ' έμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν, καὶ ἀξίωσόν με ἐν καθαρῷ συνειδότι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

'Εκφώνωι. 'Η ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

(2) 'Ο Ιερεύτ. "Ανω σχώμεν τον νούν καὶ τὰς (5) καρδίας.

- Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.Ὁ λαός. "Αξιον καὶ δίκαιον.
- (5) Και ὁ ίερεὺς τὴν εὐχήν.

'Ως άληθως άξιόν έστιν καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ἐποφειλόμενον, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σὲ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, τῷ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῆ πηγῆ

- (1) Theodoret (Letter 146, "Joann. Economo") states of the greeting of S. Paul (2 Cor. xiii. 15) τοῦτο πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μυστικῆς ἐστι λειτουργίας προοίμων, with especial reference to the position of the Saviour's Name in the greeting. It will be observed that the order of Names is altered here.
- (2) These were the words used in the time of Chrysostom. See his ninth Homily, De Pœnitentia, tom. xi. p. 349 (M. 11. 345): Tí woeîs,

CODEX BOSSANENSIS.

πτωχείαν ήμῶν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπέργασαι τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ φρικτῆς παραστάσεως ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

· 'Ο lepeis έκφώνως.

'Η ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰη μετὰ πάντων ὑμῶν.

- 'Ο λαδι. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.
- 'Ο Ιερεότ. "Ανω σχώμεν τον νουν καὶ τὰς καρδίας.
 - 'Ο λαός. Έχωμεν προς τον Κύριον.
 - 'Ο Ιερεύε. Εύχαριστήσωμεν τῷ Κυρίφ.
 - 'Ο λαός. "Αξιον καὶ δίκοιον.
 - 'Ο λερεύς κλινόμενος έπεύχεται,

'Ως άληθως ἄξιόν ἐστιν καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ὀφειλόμενον, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σὲ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, τῷ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῆ πηγῆ τῆς ζωῆς καὶ τῆς

άνθρωπε; οὐχ ὑπέσχου τῷ lepeî elπόστι, "Ανω σχῶμεν ἡμῶν τὸν νοῦν καl τὰς καρδίας, καl elπας, "Εχομεν πρὸς τὰν Κύριον; Οὐ φοβŷ, οὐκ έρυθριῷς κατ' αὐτὴν τὴν φοβερὰν ὥραν ψεύστης εὐρισκόμενος;—This is the only Liturgy in which these words occur.

- (3) Or the Kapolas.
- (4) & lepeds in the margin.
- (5) κλίνας λέγει in the margin.

[80 b]

BOTULUS MESSANENSIS.

της ζωής και της άθανασίας, τῷ πάντων Θεφ καὶ Δεσπότη. Ον ύμνουσιν οι ουρανοί των ούρανων, καὶ πάσαι αἱ δυνάμεις αὐτων ήλιος καὶ σελήνη, καὶ πας ὁ τῶν ἄστρων χορός γη, θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοις. [Ιερουσαλήμ ή ἐπουράνιος, πανήγυρις εκλεκτών, εκκλησία πρωτοτόκων απογεγραμμένων έν τοις ούρανοις πνεύματα δικαίων καὶ προφητών ψυχαὶ μαρτύρων καὶ ἀποστόλων ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, αρχαί και έξουσίαι, δυνάμεις φοβεραί τα πολυόμματα χερουβίμ καὶ τὰ έξαπτέρυγα σεραφίμ, ἃ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατακαλύπτει τὰ πρόσωπα έαυτών, ταίς δε δυσί τους πόδας, καί ταίς δυσίν ιπτάμενα κέκραγεν έτερον πρός το έτερον ακαταπαύστοις χείλεσιν, ασιγήτοις θεολογίαις,

Ἐκφώνησις. Τον ἐπινίκιον ὅμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρῷ τῷ φωνῷ ἄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα,

'Ο λαόε. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος.

(4)

(5)

'Ο Ιερεύς σφραγίζων τὰ δῶρα γ΄ λέγει,

- (1) re interlined after nows.
- (2) τε interlined after άρχαί.
- (3) στόμασιν in the margin (for χείλεσιν).
- (4) In the margin, much abbreviated, may be discerned the following: Κόριος σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γἢ τῆς δόξης σου. 'Ωσαντὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις' εὐλογημένος ὁ ἐλθῶν καὶ ἐρχό-

CODEX BOSSANENSIS.

άθανασίας, τῷ πάντων Θεῷ καὶ Δεσπότη. δν ύμγούσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ οὐρανοὶ τών οὐρανων, καὶ πασαι αἱ δυνάμεις αὐτων ήλιός τε καὶ σελήνη, καὶ πᾶς ὁ τῶν ἄστρων χορός. γη, θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἱερουσαλημή έπουράνιος, πανήγυρις εκλεκτών, έκκλησία πρωτοτόκων απογεγραμμένων έν ούρανοις πνεύματα δικαίων και προφητών ψυχαὶ μαρτύρων καὶ ἀποστόλων ἄγγελος αρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, αρχαί τε καὶ ἐξουσίαι, καὶ δυνάμεις φοβεραί· χερουβίμ τα πολυόμματα καὶ τα έξαπτέρυγα σεραφίμ, α ταις μέν δυσι πτέρυξι κατακαλύπτει τα πρόσωπα έαυτων, ταις δε δυσί τους πόδας, και ταις δυσιν ιπτάμενα κέκραγεν έτερον πρός το έτερον ακαταπαύστοις στόμασιν, ασιγήτοις θεολογίαις,

Έκφώνωι. Τὸν ἐπινίκιον ὖμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρῷ τῆ φωνῆ ἄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα,

'Ο λαός. "ΑΓΙΟς, ΆΓΙΟς, ΆΓΙΟς, ΚήΡΙΟς CABAÚO' Πλήρης ὁ ΟΥΡΑΝΟς ΚΑὶ Η ΓΑ THC ΔΟΣΗς COY' ὡCANNÀ ἐΝ ΤΟῖς ἡΨίς-TOIC. ΕΥΛΟΓΗΜΈΝΟς ὁ ἐλθῶΝ ΚΑὶ ἐΡΧό-MENOC ἐΝ ὁΝόΜΑΤΙ ΚΥΡίΟΥ' ὡCANNÀ ἐΝ ΤΟῖς ἡΨίςτοις.

Kal δ lepeds Ιστάμενος σφραγίζει τα δώρα, λέγων καθ' έαυτόν,

μενος έν ὀνόματι Κυρίου ώσαννὰ έν τοῖς ὑψίστοις. Chrysostom frequently refers to this; sometimes as τὸ μυστικὸν μέλος: sometimes as ὁ πανάγιος ὕμινος: sometimes as the τρισάγιος ὅμινος. The knowledge of it as a whole was confined to the faithful.

(5) καθ' έαυτδε ίστάμετος in the margin.

[81]

(1)

8 2

SR

(5)

της ζωης καὶ της άθανασίας, τῷ πάντων Θεφ καὶ Δεσπότη. Ον ύμνουσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ούρανοὶ τῶν ούρανῶν, καὶ πᾶσα ή δύναμις αὐτῶν ηλιός τε καὶ σελήνη, καὶ πᾶς ὁ των ἄστρων χορός γη, θάλασσα, καὶ πάντα τα εν αυτοίς. Ίερουσαλήμ ή επουράνιος πανήγυρις, εκκλησία πρωτοτόκων απογεγραμμένων έν τοις ουρανοίς πνεύματα δικαίων καὶ προφητών. ψυχαὶ μαρτύρων καὶ άποστόλων άγγελοι, άρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, άρχαί τε καὶ έξουσίαι, καὶ δυνάμεις φοβεραί χερουβίμ τὰ πολυόμματα καὶ τὰ έξαπτέρυγα σεραφίμ, α ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατακαλύπτει τα πρόσωπα έαυτων, ταις δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶν ἱπτάμενα κέκραγεν έτερος πρός τον έτερον άκαταπαύστοις στόμασιν, ασιγήτοις δοξολογίαις,

Έκφώνησις. Τον ἐπινίκιον υμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρῷ τῷ φωνῷ ἄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα,
 καὶ λέγοντα,

'Ο λαότ. "ΑΓιος, ἄΓιος, ἄΓιος, Κήριε CABAώθ' πλήρης ο ογρανός καὶ ή Γἢ τῆς Δόξης coγ· ὡς αννὰ ἐν τοῖς ἡψίςτοις. εἡλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κγρίογ· ὡς αννὰ ἐν τοῖς ἡψίςτοις.

'Ο Ιερεύς σφραγίζων τὰ δῶρα λέγει,

- (1) P. omits ούρανοὶ καί.(2) P. καὶ τὰ χερουβὶμ πολυόμματα.
- (3) Ρ. Ετερον πρός Ετερον.
- (4) In marg. inf. cod. hæc legitur rubrica: Ἐτέθησαν παρὰ τῷ ἀγίῳ Βασιλείῳ ἡ ἐκφώνησις

PARIS MANUSCRIPT 476.

καὶ τῷ πάντων Θεῷ καὶ Δεσπότη. δν ύμνοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανων, καὶ πάσαι αἱ δυνάμεις αὐτών. ήλιός τε καὶ σελήνη, καὶ πᾶς ὁ τῶν ἀστέρων χορύς [γη] θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. *Γερουσαλήμ ή επουράνιος, πανήγυρις εκλεκτων, ξκκλησία πρωτοτόκων απογεγραμμένων έν ούρανοις πνεύματα δικαίων και προφητων ψυχαί μαρτύρων και αποστόλων αγγελοι, αρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, αρχαί τε καὶ έξουσίαι καὶ δυνάμεις φοβεραί. χερουβίμ τὰ πολυόμματα καὶ τὰ έξαπτέρυγα σεραφίμ, α ταις μεν δυσι πτέρυξι κατακαλύπτει τὰ πρόσωπα ἐαυτών, ταῖς δὲ δυσὶ τούς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶν ἱπτάμενα, καὶ στόμασιν κέκραγεν έτερον πρώς έτερον ακαταπαύστοις καὶ ἀσιγήτοις θεολογίαις,

'Εκφώνησις. Τον ἐπινίκιον υμνον τῆς μεγαλοπρεπους σου δόξης λαμπρά τῆ φωνῆ ἄδοντα, βοῶντα, δοξολογούντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα,

'Ο λαός. "Αγιος, ἄγιος, ἄγιος, Κήριος cabaώθ.

Kal ὁ lepeùs Ιστάμενος καθ έαυτον σφραγίζει τα δώρα, λέγων ήσυχώς,

αύτη και ή ἀπόκρισις, ζήτει κ. ιβ'. [p. 80.]

(5) In marg. sup. cod. hae legitur rubrica: Ἐτθθη παρά τῷ ἀγίῳ Βασιλείῳ ἡ εὐχὴ αῦτη συντομωτέρα, ζήτει κ. ιγ΄. [p. 80.]

ROTULUS MESSANENSIS.

"Αγιος εἶ, βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ πάσης άγιωσύνης Κύριος καὶ δωτήρ' άγιος καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι' οῦ τὰ πάντα ἐποίησας άγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

Kal khires heywr.

Αγιος εί, παντοκράτωρ, παντοδύναμε, αγαθέ, φοβερέ, εὖσπλαγχνε, ο συμπαθής μάλιστα περί το πλάσμα το σόν ο ποιήσας από γης ανθρωπον κατ' εἰκόνα σην καὶ όμοίωσιν, καὶ χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου απόλαυσιν παραβάντα δε τήν έντολήν σου καὶ έκπεσόντα, τοῦτον οὐ παρείδες, οὐδὲ ἐγκατέλειπες, ἀγαθέ, ἀλλ' έπαίδευσας αὐτὸν ώς εὖσπλαγχνος Πατήρ. έκάλεσας αὐτὸν διὰ νόμου, ἐπαιδαγώγησας αὐτὸν διὰ τῶν προφητῶν, ὖστερον δὲ αὐτὸν τον μονογενή σου Υίον, τον Κύριον ήμων Ίησοῦν Χριστόν, έξαπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, ίνα την σην ανανεώση και ανεγείρη εἰκόνα ος κατελθών έκ των ουρανών, καὶ σαρκωθείς έκ Πνεύματος άγίου καὶ Μαρίας της άγίας παρθένου καὶ όντως θεοτόκου, συναναστραφείς τε ήμιν τοις ανθρώποις, πάντα ψκονόμησε πρός σωτηρίαν τοῦ γένους

(1) Crosses have been added as in Paris Supp. 476.

CODEX BOSSANENSIS.

"Αγιος εἶ, βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ πάσης άγιωσύνης Κύριος καὶ δοτήρ"

"Αγιος καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, ὁ Κύριος ήμῶν 'Ιησοῦς Χριστός, δί' οῦ τὰ πάντα ἐποίησας'

"Αγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐραυνῶν τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

Kal khirwr heyen,

Αγιος εί, παντοκράτωρ, παντοδύναμε, φοβερέ, αγαθέ, εὖσπλαγχνε, ο συμπαθης μάλιστα περί το πλάσμα το σόν ο ποιήσας από γης ανθρωπον κατ' είκόνα σην καί όμοίωσιν, καὶ χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου απόλαυσιν παραβάντα δε τήν έντολήν σου καὶ έκπεσόντα, τοῦτον οὐ παρείδες, οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλ' ἐπαίδευσας αὐτὸν ώς εὖσπλαγχνος Πατήρ ἐκάλεσας αὐτον δια νόμου, ἐπαιδαγώγησας αὐτὸν διὰ τῶν προφητῶν, ὖστερον δὲ αὐτὸν τον μονογενή σου Υίον, τον Κύριον ήμων 'Ιησοῦν Χριστόν, έξαποστείλας είς τον κόσμον, ίνα αὐτὸς ἐλθών τὴν σὴν ἀνανεώση καὶ ἀνεγείρη εἰκόνα. Ες κατελθών ἐκ τών ούρανων, καὶ σαρκωθεὶς ἐκ Πνεύματος άγίου καὶ Μαρίας της άγίας άειπαρθένου καὶ θεοτόκου, συναναστραφείς τε τοις ανθρώποις, πάντα ψκονόμησε πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους

τόν τής εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ θησαυρόν, καὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀναμιμνήσκω δωρεῶν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐπιλέγοντες τῷ ποτηρίω τὰς ἀφάτους εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσων ἀπολελαύκαμεν, οῦτως αὐτό προσάγομεν καὶ κοινωνοῦμεν, εὐχαριστοῦντες ὅτι τῆς πλάνης ἀπήλλαξε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος' ὅτι μακρὰν ὅντας ἐγγὺς ἐποίησεν' ὅτι ἐλπίδα μἡ ἔχοντας καὶ ἀθέους ἐν τῷ κόσμω ἀδελφούς

⁽²⁾ αὐτὸς ἐλθὼν in the margin (after tra).

⁽a) It would appear from the following passage that the address in the time of Chrysostom contained a similar thanksgiving for God's love to fallen man. Hom. xxiv. on 1 Cor. tom. x. 212: Εὐλογίαν δταν είπω, πάντα ἀναπτύσσω

8R

8 R

Αγιος εί, βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ πάσης άγιωσύνης Κύριος καὶ δοτήρ. "Αγιος καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ίησοῦς Χριστός, δι' οῦ τὰ πάντα ἐποίησας. Αγιον δε και το Πνευμά σου το πανάγιον. τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη σοῦ τοῦ Θεού. "Αγιος εί, παντοκράτωρ, παντοδύναμε, αγαθέ, φοβερέ, εὖσπλαγχνε, ὁ συμπαθης μάλιστα περί το πλάσμα το σόν ο ποιήσας από γης ανθρωπον κατ' εἰκόνα σην καὶ όμοίωσιν ό χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου απόλαυσιν' παραβάντα δε την έντολήν σου καὶ έκπεσόντα, τοῦτον οὐ παρείδες, οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλ' έπαίδευσας αὐτὸν ώς εὖσπλαγχνος Πατήρ. έκάλεσας αὐτὸν διὰ νόμου, ἐπαιδαγώγησας αὐτὸν διὰ τῶν προφητῶν, ὖστερον δὲ αὐτὸν τον μονογενή σου Υίον, τον Κύριον ήμων Ιησούν Χριστόν, έξαποστείλας είς τὸν κόσμον, ίνα έλθων την σην άνανεώση και άνεγείρη εἰκόνα ος κατελθών ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθεὶς ἐκ Πνεύματος άγίου καὶ Μαρίας της παρθένου καὶ θεοτόκου, συναναστραφείς τε τοις ανθρώποις, πάντα φκονόμησε προς σωτηρίαν του γένους ήμων. Μέλλων

PARIS MANUSCRIPT 476.

"Αγιος εἶ, βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ πάσης αἰνωσύνης Κύριος καὶ δοτήρ. Ἡ "Αγιος καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι οῦ τὰ πάντα ἐποίησας. Ἡ "Αγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἡ

Και κλίνων ο ιερεύς λέγει την εύχην,

"Αγιος εί και παντοκράτωρ και παντοδύναμος, φοβερός, αγαθός, εὖσπλαγχνος, ἐλεήμων καὶ ὁ συμπαθής μάλιστα περὶ τὸ πλάσμα τὸ σόν ὁ ποιήσας ἀπὸ γῆς τὸν ανθρωπον κατ' εἰκόνα σην καὶ ομοίωσιν, καὶ χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου απόλαυσιν παραβάντα δε την εντολήν σου καὶ ἐκπεσόντα, τοῦτον οὐ παρείδες, οὐδὲ έγκατέλιπες, άγαθέ, άλλ' έπαίδευσας αὐτὸν ώς εύσπλαγχνος Πατήρ' έκάλεσας αὐτὸν δια νόμου, επαιδαγώγησας αυτον δια των προφητών, υστερον δε αυτόν τον μονογενή σου Υίον, τον Κύριον ήμων Ίησοῦν Χριστόν, έξαπέστειλας είς τον κόσμον, ίνα αὐτος έλθων την σην άνανεώση και άνεγείρη είκόνα· δς κατελθών έκ των ουρανών, καὶ σαρκωθείς εκ Πνεύματος άγίου και Μαρίας της άγίας άειπαρθένου καὶ θεοτόκου, συναναστραφείς τε ήμιν τοις ανθρώποις, πάντα ώκονόμησε προς σωτηρίαν του γένους ήμων.

ἐαυτοθ κατεσκεύασε καὶ συγκληρονόμους. 'Υπέρ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων εὐχαριστοθντες οὕτω πρόσιμεν. Εὐλογία is the blessing of the eucharistic elements. (2) Ρ. έξαποστείλας.

⁽¹⁾ Ρ. Πρεθμά σου τὸ ἄγιορ.

⁽³⁾ In marg. inf. cod. hao legitur rubrica; Έτθθησαν παρά τῷ ἀγίψ Βασιλείψ τὰ μέρη ταῦτα και αι ἐκφωνήσεις και ἀποκρίσεις όλοτελεῖς. ζήτει κ. ιδ΄. [p. 81.]

(I)

(4)

(5)

BOTULUS MESSANENSIS.

ήμῶν. Μέλλων δὲ τον ἐκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καταδέχεσθαι, ἐν τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἐαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς,

(3) Καὶ λαβών τὸν ἄρτον λέγει,

Λαβών άρτον ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ εὐχαριστήσας, ※ εὐλογήσας, ※ ἀγιάσας, ※ κλάσας, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών

Δάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδι- δόμενον εἰς ἄφεσιν ἄμαρτιῶν.

Καὶ λαβών τὸ ποτήριον λέγει,

**Οσαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι, λαβών ποτήριον κεκραμένον ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος,
*** ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ εὐχαριστήσας, *** εὐλογήσας, *** ἀγιάσας, *** πλήσας πνεύματος ἀγίου, μετέδωκεν τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών**

- (1) τριήμερον interlined after ζωοποιόν.
- (2) sal σωτηρίαs added in the margin.
- (8) In the margin sal driotaueros is prefixed.

CODEX BOSSANENSIS.

ήμων. Μέλλων δὲ τὸν ἐκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ήμων τῶν ἀμαρτωλῶν, καταδέχεσθαι, ἐν τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἐαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας,

Είτα ανιστάμενος και τον άρτον κρατήσας, λέγει σφραγίζων,

Λαβών ἄρτον ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών

Kal heyovour of dideoros,

Els αφεσιν αμαρτιών και els ζωήν τήν αιώνιον.

Καλ τιθελε τὸν άρτον ἐκφωνεῖ Ιστάμενος,

Λάβετε, φάγετε τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδό- μενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο λαόε. 'Αμήν.

Είτα το ποτήριον λαβών λέγει καθ έαυτόν,

*Πσαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι, λαβών ποτήριον καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ ἐπ' αὐτῷ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, πλήσας πνεύματος ἀγίου, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών'

- (4) expers in the margin.
- (5) σφραγίζων interlined; είτα prefixed.
- (6) και ἀτενίσας in the margin.

[8**2** b

Β Α δὲ τὸν ἐκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καταδέχεσθαι, ἐν τῆ νυκτὶ ἡ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἐαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας,

Είτα ὁ lepeús, τŷ χειρί τὸν ὅρτον κατασχών, λέγει,

Β Α Αβών τὸν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις

Λέγουσυ οι διάκονοι, Eis ἄφεσιν άμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Β Εἶτα ἐκφωνεῖ· Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώ Ρ. 24 μενον καὶ διδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.
 'Ο λαός. 'Αμήν.

Βίτα λαμβάνει τὸ ποτήριον, καὶ λέγει καθ'
 ἐαυτόν,

Β κατότως μετὰ τὸ δειπνησαι, λαβών τὸ ποτήριον καὶ κεράσας ἐξ οἶνου καὶ ὕδατος, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, ἀγιάσας, εὐλογήσας, πλήσας πνεύματος άγίου, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς, εἰπών Πίετε ἐξ αὐτοῦ

PARIS MANUSCRIPT 476.

Μέλλων δὲ τὸν ἐκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον, ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, καταδέχεσθαι, ἐν τἢ νυκτὶ ἡ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Είτα ανιστάμενος και τον άρτον κρατήσας σφραγίζει, λέγων μυστικώς συναπτόμενος,

Λαβών τον άρτον ἐπὶ τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, ¾ εὐλογήσας, ¾ ἀγιάσας, ¾ κλάσας, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών

'Εκφώνησις. Λάβετε, φάγετε' τοῦτό μου έστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. •

'Ο λαὸς τὸ 'Αμήν.

Καὶ σφραγίσας, τιθείς τὸν άρτον, εἶτα λαβών τὸ ποτήριον λέγει καθ' ἐαυτόν,

Ωσαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι, λαβών ποτήριον κεκραμένον ἐξ οίνου καὶ ὕδατος, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστήσας, ♣ εὐλογήσας, ♣ ἀγιάσας, ♣ πλήσας πνεύματος ἀγίου, μετέδωκε τοῖς ἀγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών.

Καλ τιθείς αὐτὸ ἐκφωνεί μεγαλοφώνως,

έφθέγξατο, τὰ αὐτά έστιν ἄπερ ο lepeus και νῦν λέγει.

- (3) P. omits καθ' ἐαυτόν.
- (4) P. again has ημίν τοις αὐτοῦ μαθηταίς.

⁽¹⁾ P. has έδωκεν ήμων τοις αυτού μαθηταίς.

⁽²⁾ The words of Institution were certainly used in the time of Chrysostom. Hom, π, on 2 Tim. (xi. p. 671), τὰ ῥήματα, ἄπερ ὁ Θεὸς

(=)

(3)

(5)

ROTULUS MESSANENSIS.

Έκφων. Πίετε εξ αυτου πάντες τουτό μου εστι το αίμα, το της καινης διαθήκης, το υπερ υμών και πολλών εκχυνόμενον και διαδιδόμενον εις ἄφεσιν άμαρτιών.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν οσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ ἔλθη.

Και σφραγίζων πάλιν, κλίνει, λέγων,

Μεμνημένοι τοίνυν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἐλάχιστοι τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ τε σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἀποδιδόναι ἐκάστφ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Φείσαι ήμῶν, Κύριε, ὁ Θεὸς ήμῶν.
μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ,
προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν
ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα
μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ

- (1) και ὁ lepeds καθ' ἐαυτὸν Ιστάμενος λέγει added in the margin.
- (2) In the margin Μυστικώς. 'Ο διάκονος. Πιστεύομεν και όμολογοῦμεν και δοξάζομεν τὸν Τίὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ζῶντα.
 - (3) our in the margin (for rolever).
 - (4) αποδούναι altered to αποδιδόναι.
 - (5) λέγει γ'. in the margin.

CODEX ROSSANENSIS.

Έκφώνως. Πίετε έξ αὐτοῦ πάντες τοῦτύ μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

[63]

(a)

(b)

'Ο λαός. 'Αμήν.

Είτα λέγει ὁ Ιερεύς καθ' ἐαυτὸν Ιστάμενος,

Τοῦτο ποιείτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν·
όσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ
τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ
ἄν ἔλθη.

Είτα σφραγίζει και κλίνων λέγει έπευχόμενος,

Μεμνημένοι οὖν καὶ ήμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἐκάστω ἀποδιδόναι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Φείσαι ήμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν. γ΄.

μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ,
προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν
ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα

μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ

- (a) Compare Chrysostom Hom. xvii. on Exto the Hebrews, tom. xii. p. 168; προσφέροι. μέν, ἀλλ' ἀνάμνησιν ποιούμενοι τοῦ θανάτου αὐστο
- (b) In the margin of the Rossano MS. but a much later hand and mutilated are the w → ο λαότ. πιστεύομεν καὶ ὁμολογοθμεν τὰν κύριε... σαρ... αστασιν.

(2)

(5)

ROTULUS MESSANENSIS.

Έκφωνως. Πίετε εξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν οσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ ἔλθη.

Και σφραγίζων πάλιν, κλίνει, λέγων,

Μεμνημένοι τοίνυν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἐλάχιστοι τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ τε σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἀποδιδόναι ἐκάστφ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν.
μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ,
προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν
ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα
μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ΄

- (1) και ὁ lepeùs καθ' ἐαυτὸν Ιστάμενος λέγει added in the margin.
- (2) In the margin Μυστικώς. 'Ο διάκονος. Πιστεύομεν και διαλογούμεν και δοξάζομεν τον Υίδν τοῦ Θεοῦ τὸν ζώντα.
 - (3) our in the margin (for Tolvur).
 - (4) ἀποδοῦναι altered to ἀποδιδόναι.
 - (5) λέγει γ'. in the margin.

CODEX ROSSANENSIS.

Έκφώνως. Πίετε έξ αὐτοῦ πάντες τοῦτύ μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

[83]

(a)

'Ο λαόε. 'Αμήν.

Είτα λέγει ὁ Ιερεύς καθ' ἐαυτὸν Ιστάμενος,

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν οσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ ἀν ἔλθη.

Είτα σφραγίζει και κλίνων λέγει ἐπευχόμενος,

Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἐκάστω ἀποδιδόναι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Φείσαι ήμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν. γ΄. μάλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ

- (a) Compare Chrysostom Hom. xvii. on Ep. to the Hebrews, tom. xii. p. 168; προσφέρομεν μέν, άλλ' ἀνάμνησιν ποιούμενοι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.
- (b) In the margin of the Rossano MS. but in a much later hand and mutilated are the words ὁ λαός. πιστεύομεν καὶ ὁρολογοῦμεν τὴν σὴν κύριε... σαρ... αστασιν.

πάντες τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἶμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἄμαρτιῶν.

'Ο λαόι. 'Αμήν.

8 R

P. 25

(4)

8 R 8 A 'Ο Ιερεύτ. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν' ὀσάκις γὰρ ἄν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ ἔλθη.

Δέγουσι οι διάκονοι,

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

κ το λαός. Τὸν θάνατόν σου, Κύριε, καταγκαλλομεν, καὶ τὴν ἀνάστασίν σου ὁμολογοῦμεν.

'Ο lepeds έπισυνάπτει εθχήν.

Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρῦναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἀποδιδόναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Φείσαι ήμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν.
μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ,
προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν
ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα
μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ'

- (1) In marg. sup. cod. has legitur rubrica: "Ετέθησαν παρά τῷ ἀγίφ Βασιλείφ αὶ ἐκφώνησεις αὖται καὶ αὶ ἀποκρίσεις, ζήτει κ. ιε'. [p. 82.]
 - (2) Έτέθη παρά τῷ άγίω Βασιλείω ἡ εὐχὴ αὕτη,

PARIS MANUSCRIPT 476.

Πίετε εξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

Είτα λέγει καθ' έαυτον Ιστάμενος.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν·
οσάκις γὰρ ἀν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον
τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ
τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οῦ
ἀν ἔλθη.

Είτα σφραγίζει 🛂 και κλίνων λέγει,

Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, καὶ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθη μετὰ δόξης κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλη ἀποδοῦναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,

Δέγει τοῦτο γ΄. Φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι ἴνα

ζήτει κ. ι5'. [p. 82.] (P. has simply δ lepevs.)

μή κατά τάς άμαρτίας ήμων ποιήσης μεθ'

- (8) P. omits και της ταφής.
- (4) P. omits φεῖσαι... down to εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ.

(3)

(4)

ROTULUS MESSANENSIS.

ημών, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμών ἀνταποδώσης ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα ὑπερβὰς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ ἡμῶν τῶν ἀμαρτημάτων χειρόγραφον τῶν σῶν ἰκετῶν, χαρίση ἡμῖν τὰ οὐράνια καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσίν σε διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ μὴ δι' ἐμὲ καὶ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας ἀθετήσης τὴν δέησιν τοῦ λαοῦ σου, φιλάνθρωπε Κύριε, μηδὲ ἀποστραφείην σὺν αὐτοῖς τεταπεινωμένος, κατησχυμμένος. Ἐκφώνως.

Ο γαρ λαός σου καὶ ή ἐκκλησία σου ἐκετεύει σε,

'Ο λαότ. Ἐλέησον ήμας.

Ἐλέησον ήμας, ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ.

'Ελέησον ήμας, ὁ Θεός, ὁ σωτήρ ήμων.

Έλέησον ήμας, ὁ Θεός, κατα τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ήμας καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, ¾ τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονον σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἰῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ συναίδιον καὶ ὁμοούσιον, τὸ

CODEX ROSSANENSIS.

ημών, μηδέ κατά τὰς ἀνομίας ήμών ἀνταποδώσης ήμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν ὑπερβὰς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ ήμών χειρόγραφον τῶν σῶν ἰκετῶν, χαρίση ἡμιν τὰ οὐράνια καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ είδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσί σε· καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν σου, φιλάνθρωπε Κύριε, μηδὲ ἀποστραφείην σὺν αὐτοῖς, τεταπεινωμένος, κατησχυμμένος ἀλλὶ ῖλεως γενοῦ μοι τῷ ἀχρείω δούλως σου.

'Εκφώνως. 'Ο γαρ λαός σου καὶ ή ἐκκλησία σου ἰκετεύει σε,

[84]

'Ο λαός. 'Ελέησον ήμας, Κύριε ὁ Θεός, ό Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ. γ΄.

Καὶ ὁ ἱερεὐς ἀνιστάμενος λέγει καθ ἐαυτόν, Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον,

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο lepeds κλίνων έπεύχεται.

Το Κύριον καὶ ζωοποιόν, το σύνθρονον σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υίῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ

(4) In the margin O Θεός, ὁ πατήρ, ὁ παντοκράτωρ. Then in the margin again καὶ ὁ ἰερεὐς σφραγίζει Ιστάμενος τὰ δώρα λέγων.

⁽¹⁾ Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων in the margin after μεθ' ἡμῶν.

⁽²⁾ In the margin toer.

⁽³⁾ Κύριε των δυνάμεων interlined after Κύριε.

ημών, μηδέ κατά τὰς ἀνομίας ήμων ἀνταποδώσης ήμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν ὑπερβὰς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ ήμῶν χειρόγραφον
τῶν σῶν ἰκετῶν, χαρίση ήμιν τὰ ἐπουράνια
καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ
είδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασας, ὁ Θεός,
τοῖς ἀγαπῶσί σε· καὶ μὴ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰς
ἐμὰς ἀμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν, φιλάνθρωπε Κύριε.

Είτα λέγει ὁ Ιερεύς ἐκ τρίτου^{*}
Ο γαρ λαός σου καὶ ἡ ἐκκλησία σου

(1) ἴκετεύει σε,

'Ο λαός. Ἐλέησον ήμας, Κύριε ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ.

Πάλιν λέγει ὁ Ιερεύς,

Έλέησον ήμας, ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ. Έλέησον ήμας, ὁ Θεός, ὁ σωτηρ ήμων.

Έλέησον ήμας, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ήμας καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον,

Είτα κλίνας τον αύχένα λέγει,

Τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονον σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υίῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν

PARIS MANUSCRIPT 476.

ημών, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμών ἀνταποδώσης ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατόν φιλανθρωπίαν ὑπερβὰς
καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ ἡμών χειρόγραφον
τῶν σῶν ἰκετῶν, χαρίση ἡμῖν τὰ οὐράνια
καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ
εἶδε, καὶ οὖς οὖκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου οὖκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ἡ σὴ
ἀγαθότης τοῖς ἀγαπῶσί σε' καὶ μὴ δι' ἐμὲ
καὶ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν
σου, φιλάνθρωπε Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων.

Λέγε τοῦτο ἐκ τρίτου, ὢ θύτα.

Μηδε αποστραφώ τεταπεινωμένος καὶ κατησχυμμένος.

Λέγε και τοῦτο τρίς, ω lepeū. 'Εκφώνησις.

Ο γαρ λαός σου καὶ ή ἐκκλησία σου ἐκετεύει σε,

'Ο λαός ἄπας λέγει,

Ἐλέησον ήμας, ο Θεός.

Kal ὁ lepeòs Ιστάμενος λέγει καθ' ἐαυτὸν σφραγίζων,

Έλέησον ήμας, ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παν· τοκράτωρ. ‡

Έλέησον ήμας, ο Θεός, ο σωτήρ ή-

Έλέησον ήμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, Μ καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ήμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ఈ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, ఈ

Kal khirwr heyen,

Τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονον σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἰῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν

(1) P. has lkerevourl re.

8R

ROTULUS MESSANENSIS.

λαλήσαν εν νόμφ καὶ προφήταις καὶ τῆ καινῆ σου διαθήκη, τὸ καταβὰν εν εἴδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ Ἰορδάνη ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπ' αὐτόν, τὸ καταβὰν ἐπὶ τοὺς ἀγίους σου ἀποστόλους ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερφφ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιῶν ἐν τῆ ἡμέρα τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιῶν ἐν τῆ ἡμέρα τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς αὐτὸ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον, Δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα,

*Εκφώνω. *Ίνα ἐπιφοιτήσαν, τῆ ἀγία καὶ ἀγαθῆ καὶ ἐνδόξω αὐτοῦ παρουσία ἀγιάση καὶ ποιήση τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον σωμα ἄγιον τοῦ Χριστοῦ,

'Ο λαός. 'Αμήν.

Καὶ προσχών τῷ ποτηρίφ ἐκφωνεῖ, Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, αἶμα τίμιον Χριστοῦ·

'Ο λαός. 'Αμήν.

Ίνα γένωνται πάσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἀγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμὸν τῆς σῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἡν ἐθεμελίωσας

- (1) Altered (apparently) to μαθητάς και dπ.
- (2) The MS. has dyidsei, woifsei.
- (8) καὶ ὁ lepeùs loτ άμετος καὶ σφραγίζων + λέγει καθ' ἐαυτόν in the margin.
- (a) Chrysostom describes the attitude of the priest and the silence of the Church. Hom,

CODEX ROSSANENSIS.

συναίδιον, τὸ λαλήσαν ἐν νόμφ καὶ προφήταις καὶ τῆ καινῆ σου διαθήκη, τὸ καταβὰν
ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ Ἰορδάνη ποταμῷ καὶ
μεῖναν ἐπὶ αὐτόν, τὸ καταβὰν ἐπὶ τοὺς
ἀγίους σου ἀποστόλους ἐν εἴδει πυρίνων
γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερῷφ τῆς ἀγίας καὶ
ἐνδόξου Σιών ἐν τῆ ἡμέρα τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς:

Καλ άνιστάμενος λέγει καθ' έαυτόν,

Αὐτὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον, Δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα,

Ίνα ἐπιφοιτήσαν, τἢ ἀγία καὶ ἀγαθἢ καὶ ἐνδόξω αὐτοῦ παρουσία ἀγιάση καὶ ποιήση τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα ἄγιον Χριστοῦ,

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύς. Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, αἰμα τίμιον Χριστοῦ'
 - 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο lepeus Ιστάμενος, σφραγίζων τὰ δώρα, λέγει καθ' ἐαυτόν.

Ίνα γένωνται πάσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον,

- 'Ο διάκονος. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύς.

Εἰς άγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, 'Αμήν. Εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, 'Αμήν.

Εἰς στηριγμον τῆς άγίας σου καθολική καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἡν ἐθεμελίωσο

"in Cometerii appellationem," tom. II. p. 40
"Όταν έστήκη πρό τῆς τραπέζης ὁ Ιερεύς, τὰς χεῖ ἀνατείνων εἰς τὸν οὐρανόν, καλῶν τὸ Πνεῦμα ἄγιον τοῦ παραγενέσθαι καὶ ἄψασθαι τῶν πρ μένων, πολλή ήσυχία, πολλή σιγή.

τε καὶ συναίδιον, τὸ λαλήσαν ἐν νόμφ καὶ προφήταις καὶ τῆ καινῆ σου διαθήκη, τὸ καταβὰν ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ Ἰορδάνη ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπὶ αὐτόν, τὸ καταβὰν ἐπὶ τοὺς ἀγίους σου ἀποστόλους ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερῷφ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιῶν ἐν τῆ ἡμέρα τῆς ἀγίας πειτηκοστῆς.

(3) Και ανιστάμενος λέγει καθ' έαυτόν,

(I)

 Αὐτὸ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον, Δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα,

Έκφώνησις. Ίνα ἐπιφοιτήσαν, τῆ ἀγία καὶ ἀγαθῆ καὶ ἐνδόξω αὐτοῦ παρουσία ἀγιάση καὶ ποιήση τον μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα ἄγιον Χριστοῦ,

'Ο λαότ. 'Αμήν.

'Ο lepeds έκφωνεί, Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, αΐμα τίμιον Χριστοῦ'

'Ο λαός. 'Αμήν.

Είτα λέγει καθ' έαυτόν, Ιστάμενος,

Ίνα γένηται πάσι τοις έξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς
ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἀγιασμὸν ψυχῶν καὶ
σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν,
εἰς στηριγμὸν τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ
ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἢν ἐθεμελίωσας ἐπὶ

- (1) P. reads ἐπὶ τοὺς ἀπ. σου.
- (2) P. omits aylas.
- (3) P. omits this direction here.
- (4) P. kal driotdueros ekpwreî.
- (5) In marg. sup. cod. hæc legitur rubnica:

PARIS MANUSCRIPT 476:

τε καὶ συναίδιον, τὸ λαλησαν ἐν νόμφ καὶ προφήταις καὶ τῆ καινῆ σου διαθήκη, τὸ καταβὰν ἐν είδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Κύριον ήμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ Ἰορδάνη ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπὰ αὐτόν, τὸ καταβὰν ἐπὶ τοὺς ἀγίους σου ἀποστόλους ἐν είδει πυρίνυν γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερῷφ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιῶν ἐν τῆ ἡμέρᾳ τῆς ἀγίας σου πεντηκοστῆς.

Καὶ ἀνιστάμενος λέγει καθ' ἐαυτόν, σφραγίζων,

Αὐτὸ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον, Δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς ¾ καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἄγια δῶρα ταῦτα, ¾

Έκφώνησις. "Ινα ἐπιφοιτήσαν, τἢ ἀγία καὶ ἀγαθῆ καὶ ἐνδόξω αὐτοῦ παρουσία ἀγιάση καὶ ποιήση τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα ἄγιον Χριστοῦ, ♣

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς έκφωνεί,

Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, αἶμα τίμιον Χριστοῦ· 🛧

'Ο λαότ. 'Αμήν.

Είτα ανιστάμενος ὁ Ιερεύς λέγει καθ' ἐαυτόν ἡσύγως.

Ίνα γένωνται πάσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ♣ εἰς ἀγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ♣ εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, ♣ εἰς στηριγμὸν τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ♣♣♣

Έτθησαν παρά τῷ ἀγίψ Βασιλείψ αι ἐκφώνησεις αὐται και ἀποκρίσεις, ζήτει κ. ιη'. [p. 82.] P. has τοῦ Χριστοῦ σου here and below.

- (6) P. omits expureî.
- (7) P. omits και ἀποστολικώς.

(2)

(3)

ROTULUS MESSANENSIS.

ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἴνα πύλαι ἄδου μὴ κατισχύσωσιν αὐτῆς, ἀειμενῆ καὶ ἄσειστον καὶ ἀχείμαστον αὐτὴν διαφύλαξον· ῥυόμενος αὐτὴν ἀπὸ πάσης αἰρέσεως, καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων καὶ ἐπανισταμένων αὐτῆ ἐχθρῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγίων σου τόπων, οὖς ἐδόξασας τῆ θεοφανεία τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πλουσίως καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῆ, Δέσποτα,

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτἢ ἀγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάση τἢ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, προηγουμένως τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν, τοῦ Δ΄., παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἱερατείου αὐτοῦ γῆρας αὐτῷ τίμιον χάρισαι μακροχρόνιον αὐτὸν διαφύλαξον, ποιμαίνοντα τὸν λαόν σου ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι καὶ δικαιοσύνη.

CODEX ROSSANENSIS.

ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἶνα πύλαι ἄδου μὴ κατισχύσωσιν αὐτῆς ἡυόμενος αὐτὴν ἀπὸ πάσης αἰρέσεως, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων αὐτῆ ἐχθρῶν, διαφυλάττων ἀσινῆ καὶ ἀσκανδάλιστον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

'Ο διάκονος. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς σφραγίζων έπεύχεται λέγων,

Προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγίων σου τόπων, οὖς ἐδόξασας τῆ θεοφανεία τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· πλουσίας καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῆ, Δέσποτα. μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτῆ ἀγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάση τῆ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, τοῦ ὁσίου πατρὸς ήμῶν τοῦ Δ΄, τοῦ ἀγιωτάτου ήμῶν πατριάρχου, ὅν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη σῶον, ὅσιον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας γῆρας αὐτῷ τίμιον χάρισαι, μακροχρόνιον αὐτὸν διαφύλαξον, ποιμαίνοντα τὸν λαόν σου ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι.

- (3) In the margin άλλως. ἐν πρώτοις μνήσοις, Κύριε, τοῦ πατρός.
- (a) In the margin are some letters which doubtless stand for marres row khipov sal row legarelov acrow.

[85 b]

(a)

καὶ ἡμᾶς interlined after αὐτήν: and καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν in the margin after αἰρέσεως.

⁽²⁾ σφραγίζει και κλίνων λέγει in the margin.

την πέτραν της πίστεως, ΐνα πύλαι άδου μη κατισχύσωσιν αὐτης. ρυόμενος αὐτην ἀπο πάσης αἰρέσεως καὶ σκανδάλων τῶν ἐργα-ζομένων την ἀνομίαν, διαφυλάττων αὐτην μέχρι της συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Καὶ ἐπικλιθεὶς λέγει,

(I)

8R

Β Β Προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγίων σου τόπων, οὖς ἐδόξασας τῆ θεοφανεία τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος προη
(Δ) γουμένως ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας.

P. Μ πλουσίας καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῆ, Δέσποτα.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτἢ ἀγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάση τἢ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Ποίησον τρὶς τὴν σφραγίδα μετὰ τῆς χειρός σου, ὦ θύτα.

"Ην έθεμελίωσας επί την πέτραν της πίστεως, • Ινα πύλαι άδου μη κατισχύσωσιν αὐτης • Α ρυόμενος αὐτην ἀπὸ πάσης αἰρέσεως • καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων την ἀνομίαν, • καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων καὶ ἐπανισταμένων αὐτῆ ἐχθρῶν • μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. 'Αμήν.

Καὶ ποίησον τρεῖς σταυρούς. 🛧 🛧 🥳 βάλλει οὖν θυμίαμα σφραγίσας καὶ λέγει,

Μεγαλύνατε τον Κύριον σύν έμοί.

Καὶ προσκυνών την άγιαν τράπεζαν και ύποκλίνας, λέγει την εύχην,

Προσφέρομέν σοι, Δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγίων σου τόπων, οῦς ἐδόξασας τῆ θεοφανεία τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πλουσίας καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῆ, Δέσποτα.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτἢ ἀγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάση τἢ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Ε΄ Εν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν, τοῦ πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἱερατίου αὐτοῦ γῆρας αὐτῷ τίμιον χάρισαι, μακροχρόνιον αὐτὸν διαφύλαξον ποιμαίνοντα τὸν λαόν σου ἐν πάση εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

⁽¹⁾ P. καὶ τῶν ἐρ.

⁽²⁾ P. omits aylas ral.

⁽³⁾ P. reads πατέρων και άδελφων ήμων.

(4)

BOTULUS MESSANENSIS.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνθάδε τιμίου πρεσβυτερίου καὶ τοῦ ἀπανταχῆ, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ λοιπῆς πάσης ὑπηρεσίας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὀρθοδόξου τάγματος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν συμπαρισταμένων ἡμῖν ἱερέων ἐν ταύτη τἢ ἀγία ὧρα
ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἐπὶ
προσενέξει τῆς ἀγίας καὶ ἀναιμάκτου σου
θυσίας ταύτης καὶ δὸς ἡμῖν καὶ αἰτοῖς
λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς δόξαν
καὶ ἔπαινον τοῦ παναγίου σου ὀνόματος.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά τὸ πλήθος τοῦ ελέους σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου δούλου σου, καὶ ἐπίσκεψαί με ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ρῦσαι καὶ ἀθώωσόν με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων καὶ ἐπειδὴ ἐπλεόνασεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἀμαρτία, ὑπερπερίσσευσαί σου ἡ χάρις, δεόμαι τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ ἔλθοι μοι τὸ μέγα σου ἔλεος.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον τὴν διακονίαν αὐτῶν διαφύλαξον, καὶ βαθμοὺς ἀγαθοὺς αὐτοῖς περιποίησαι.

CODEX ROSSANENSIS.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνθάδε τιμίου πρεσβυτερίου καὶ τοῦ ἀπανταχῆ, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, λοιπῆς πάσης ὑπηρεσίας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν συμπαρισταμένων ήμιν ἱερέων λειτουργῶν ἐν ταύτη τῆ ἀγία ῶρα ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἐπὶ προσενέξει τῆς ἀγίας καὶ ἀναιμάκτου σου θυσίας καὶ δὸς αὐτοῖς καὶ ἡμιν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ παναγίου ὀνόματός σου.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά το πλήθος του ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, καὶ ἐπίσκεψαί με ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ῥῦσαι καὶ ἀθώωσον ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ μὴ εἰσέλθης εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου καὶ ἐπειδὴ ἐπλεόνασεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἀμαρτία, ὑπερπερισσεύση σου ἡ χάρις.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν διαφύλαξον, καὶ βαθμοὺς ἀγαθοὺς αὐτοῖς περιποίησαι.

Μνήσθητι, Κύριε, της άγίας σου τοῦ Θεοῦ ημῶν πόλεως καὶ της βασιλευούσης, καὶ της μονης ταύτης, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξω πίστει καὶ εὐλαβεία κατοικούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

σου in the margin after δυνάμεων.

(4) MS. ὑπερπερισσεύσει, Ελθει (!)

[86]

sic

[86 b]

⁽¹⁾ και τῶν οἰκτιρμῶν σου interlined.

⁽²⁾ και ἀναξίου interlined after ἀμαρτωλοῦ.

⁽³⁾ και μη εισέλθης εις κρίσιν μετά τοῦ δούλου

[Chrysostom refers frequently to these commemorations. See for example Hom. xli. on 1 Cor. tom. x. p. 392: Οὐδὲ εἰκῆ μνήμην ποιούμεθα τῶν ἀπελθόντων ἐπὶ τῶν θείων μυστηρίων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πρόσιμεν, δεόμενοι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ κειμένου, τοῦ λαβόντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἴνα τις αὐτοῖς ἐντεῦθεν γένηται παραμυθία: οὐδὲ μάτην ὁ παρεστὼς τῷ θυσιαστηρίψ τῶν φρικτῶν μυστηρίων τελουμένων βοᾳ: 'Υπὲρ πάντων τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων, καὶ τῶν τὰς μνείας ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελούντων.]

S R S A

(3)

(3)

Μνήσθητι, Κύριε, κατά τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀχρείου δούλου σου, καὶ τῶν τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων, καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν φύλαξον, καὶ βαθμοὺς ἀγαθοὺς περιποίησαι.

Μνήσθητι, Κύριε, της άγίας τοῦ Θεοῦ πόλεως καὶ της βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ὀρθοδόξω πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

- (1) P. omits this petition.
- (2) P. omits the prayer for the city of Constantinople, reading simply Μνήσθητι, Κύριε, και πασης πόλεως κ.τ.λ.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνθάδε τιμίου πρεσβυτερίου καὶ τοῦ ἀπανταχῆ, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ λοιπῆς πάσης ὑπηρεσίας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν συμπαρισταμένων ήμιν ἱερέων ἐν ταύτη τἢ ἀγία ὧρα ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἐπὶ προσεκέξει τῆς ἀγίας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας καὶ δὸς αὐτοῖς καὶ ἡμιν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ παναγίου ὀνόματός σου.

Μνήσθητι, Κύριε, κατά τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἐλεεινοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, καὶ ἐπίσκεψαί με ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ῥῦσαι καὶ ἀθψωσύν με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων 'γ'. Καὶ ἐπειδή ἐπλεόνασεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἀμαρτία, ὑπερπερισσεύση σου ἡ χάρις.

Λέγε τοῦτο τὸ ἐπειδή ἔως τέλους τρίς.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν διαφύλαξον, καὶ βαθμοὺς ἀγαθοὺς αὐτοῖς περιποίησαι.

Μνήσθητι, Κύριε, της άγίας σου τοῦ Θεοῦ ημῶν πόλεως καὶ ταύτης της βασιλευούσης, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ὀρθοδόξως καὶ εὐλαβῶς οἰκούντων ἐν αὐταῖς, καὶ εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

- (3) In marg. inf. cod. hæc legitur rubrica: 'Ετέθησαν παρά τῷ ἀγίω Βασιλείω τὰ μέρη ταῦτα συντομώτερα δι' όλης τῆς εὐχῆς, ζήτει κ. κα'. [p. 83.]
 - (a) The punctuation is uncertain.

36-2

(2)

(8)

(6)

(7)

(10)

an

(12)

ROTULUS MESSANENSIS.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτῶν. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυραιοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ· ὑπόταξον αὐτῷ πάντα τὰ πολέμια καὶ βάρβαρα ἔθνη· ῥύθμησον αὐτοῦ τὰ βουλεύματα ἴνα ἐν τῆ γαληνότητι αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἠσύχιον [βίον] διάγωμεν ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως, καὶ τῆς ἀγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξω πίστει καὶ εὐλαβεία οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

Δ. Μνήσθητι, Κύριε, τών εν παρθενία καὶ εὐλαβεία καὶ ἀσκήσει διαμενόντων, καὶ τῶν εν ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν, καὶ τῶν κατὰ τόπον ὀρθοδόζων συνοδιῶν, καὶ τῆς ἐνθάδε συνοδίας ἡμῶν.

Ε. Μνήσθητι, Κύριε, τών κοπιώντων καὶ διακονούντων ήμιν, πατέρων τε καὶ ἀδελφών ήμων, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον.

Β. Μνήσθητι τῶν ἐν γήρα καὶ ἀξυναμία
 ὅντων, νοσούντων, καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ

- (1) της εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου αὐτοῦ βασιλίσσης in the margin after βασιλέως.
 - (2) σκέπης interlined after βοηθείας.
- (3) και τους πολέμους θέλοντα interlined after ξθνη. Then the roll has αρύθμησον αὐτοῦ τὰ βουλεύματα ἀρύθμησον γαληνότητι. I have corrected from the Rossano codex.
 - (4) tra interlined before heepor.
 - (5) βlor interlined after ήσύχιον.
- (6) Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν in the margin (after βασιλευούσης).

CODEX ROSSANENSIS.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εἰσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, τῆς εἰσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου αὐτῶν βασιλείας, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν, καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτῶν. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ πολέμια καὶ βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα ἡύθμησον αὐτῶν τὰ βουλεύματα, ἴνα ἐν τῆ γαλήνη αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανών, τών εν δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς, τών εν αἰχμαλωσίαις καὶ εξορίαις, εν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων, πατέρων τε καὶ ἀδελφών ήμών, εἰρηνικής ἐπανόδου ἐκάστου αὐτών εἰς τὰ οἰκεῖα.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν γήρα καὶ ἀδυναμία ὅντων, νοσούντων, καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ σοῦ, τοῦ Θεοῦ, ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης,

- (7) και τήσου interlined after χώρας.
- (8) The numerals Δ , E, &c. seem to denote the order in which the prayers were offered.
- (9) δσίων interlined before πατέρων.
- (10) ἡμῶν interlined after ἀδελφῶν.
- (11) πρὸς εὐαρέστησιν τῆς σῆς ἀγαθότητος in the margin.
- (12) Μνήσθητι, Κύριε, των έλθόντων και έρχομένων χριστιανών τοῦ προσκυνήσαι ἐν τοῖς άγιοις τοῦ Χριστοῦ τόποις added in the margin.

[87]

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, τῆς εὐσεβεῶς καὶ φιλοχρίστου βασιλίσσης, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν, καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτῶν. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ πολεμικὰ καὶ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα ρύθμισον αὐτῶν τὰ βουλεύματα, ἴνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πασἢ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

P. 27

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων Χριστιανών, τών εν δεσμοῖς, τών εν φυλακαῖς, των εν αἰχμαλωσίαις καὶ εξορίαις, των εν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων, πατέρων καὶ ἀδελφών ἡμών.

καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων καὶ καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως αὐτῶν καὶ σωτηρίας.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής Χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ελέους

PARIS MANUSCRIPT 476.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, τῆς εἰσεβαῦς καὶ φιλοχρίστου αὐτοῦ βασιλέως, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτοῦ. Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυραιοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. ὑπόταξον αὐτῷ πάντα τὰ πολέμια καὶ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα. ῥίζωσον αὐτὸῦ τῆ ὀρθοδόξω σου πίστει. ῥύθμησον αὐτοῦ τὰ βουλεύματα, ἴνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάση εὐσεβεία καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, των ελθόντων καὶ ερχομένων τοῦ προσκυνήσαι εν τοῖς αγίοις τοῦ Χριστοῦ τόποις.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων Χριστιανών, καὶ τών ἐν δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς, καὶ ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις, ἐν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις ὅντων, ἐτατέρων τε καὶ ἀδελφών ἡμών, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου αὐτών εἰς τὰ οἰκεῖα.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν γήρα καὶ ἐν αδυναμία ὅντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ σοῦ, τοῦ Θεοῦ, ταχείας ἰάσως καὶ σωτηρίας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής Χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ελέους (4)

ROTULUS MESSANENSIS.

πνευμάτων ακαθάρτων ενοχλουμένων, της παρά σοῦ, τοῦ Θεοῦ, ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν.

Α. Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, όδοιπορούντων, ξενιτευόντων, των έν δεσμοίς, φυλακαίς, καὶ ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις, ἐν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις όντων άδελφων ήμων, είρηνικής έπανόδου έκάστου είς τα οίκεῖα αὐτών.

Γ. Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχής χριστιανής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, έλέους καὶ βοηθείας ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής των πεπλανημένων.

Ζ. Μνήσθητι, Κύριε, πάντων είς άγαθόν πάντας έλέησον, Δέσποτα πασιν ήμιν διαλλάγηθι εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου διασκέδασον τὰ σκάνδαλα κατάργησον τούς πολέμους παύσον τὰ σχίσματα των έκκλησιων κατάβαλε το φρύαγμα των έθνων και των αίρετικων. εψωσον κέρας χριστιανών την σην είρηνην και άγάπην χάρισαι ήμιν, ὁ Θεός, ὁ Σωτήρ ήμων, ή έλπὶς πάντων των περάτων της γης.

Ένταθθα νεύει τῷ ἀρχιδιακόνφ.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας αέρων, ομβρων αγαθών, καρπών εύφορίας, τελείας εὐετηρίας, καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ της χρηστότητός σου οι γαρ οφθαλμοί πάντων είς σε ελπίζουσι, και συ δίδως

(1) Xριστιανών interlined after ξενιτ. erased and replaced by er before oulara's.

CODEX ROSSANENSIS.

έλέους καὶ βοηθείας σοῦ, τοῦ Θεοῦ, ἐπιδεο- [87 b] μένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, των εν παρθενία καὶ εύλαβεία καὶ ἀσκήσει διαμενόντων, καὶ τῶν έν δρεσι καί σπηλαίοις καί ταις όπαις της γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων, πατέρων τε καὶ άδελφων ήμων και των κατά τόπον όρθοδόξων συνοδιών, καὶ τῆς ἐνθάδε ἐν Χριστῷ συνοδίας ήμῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, των κοπιώντων καὶ διακονούντων ήμεν, πατέρων τε και άδελφων ήμῶν, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον.

Μνήσθητι, Κύριε, πάντων εἰς ἀγαθόν πάντας ελέησον, Δέσποτα πασιν ήμιν διαλλάγηθι: εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου: διασκέδασον τὰ σκάνδαλα κατάργησον τοὺς πολέμους παύσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιών τας των αίρέσεων έπαναστάσεις έν τάχει κατάλυσον κατάβαλε τὸ φρύαγμα των έθνων. ύψωσον κέρας χριστιανών τήν σην ειρήνην και την σην άγάπην χάρισαι ήμιν, ο Θεός, ο Σωτήρ ήμων, ή έλπις πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας αέρων, όμβρων είρηνικών, δρόσων άγαθών, καρπών εύφορίας, τελείας εύετηρίας, και του στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου οἱ γαρ οφθαλμοί πάντων είς σε ελπίζουσι, καί

των ασθενειών (?) και σωτηρίας των ψυχών ήμων added in the margin.

1881

⁽²⁾ και erased before εν μετάλλοις.

⁽³⁾ ir interlined before murpais.

⁽⁴⁾ πατέρων και interlined before άδελφών.

⁽⁵⁾ μετά χαρᾶς ἐν τάχει in the margin.

⁽⁶⁾ και άφέσεως των άμαρτιών ήμων και ίάσεως

⁽⁷⁾ τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ἐν τάχει κατάλυσον in the margin (after ἐκκλησιῶν).

⁽⁸⁾ δρόσων είρηνικών in the margin after άγαθών.

καὶ βοηθείας σου τοῦ Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, των κοπιώντων καὶ διακονούντων ήμιν πατέρων καὶ ἀδελφων ήμων, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον.

Μνήσθητι, Κύριε, πάντων εἰς ἀγαθόν πάντας ἐλέησον, Δέσποτα πασιν ήμιν διαλλάγηθι εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου διασκέδασον τὰ σκάνδαλα κατάργησον τοὺς πολέμους παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαστάσεις κατάλυσον τὰ φρυάγματα τῶν ἐθνῶν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμίν, ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας ἀέρων, ὅμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὶ δίδως PARIS MANUSCRIPT 476.

καὶ βοηθείας σου τοῦ Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν παρθενία καὶ εὐλαβεία καὶ ἀσκήσει διαμενόντων, καὶ τῶν ἐν ὅρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ὀπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὀσίων, πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῶν κατὰ τόπον ὀρθοδόξων συνοδιῶν, καὶ τῆς ἐνθάδε ἐν Χριστῷ συνοδίας ἡμῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν κοπιώντων καὶ διακονούντων ήμιν, πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ήμῶν, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον.

Μνήσθητι, Κύριε, πάντων εἰς ἀγαθόν· πάντας ἐλέησον, Δέσποτα· πᾶσιν ἡμῖν διαλλάγηθι· εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου· διασκέδασον τὰ σκάνδαλα· κατάργησον τοὺς πολέμους· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν· τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ἐν τάχει κατάλυσον· κατάβαλε τὸ φρύαγμα τῶν ἐθνῶν· ὕψωσον κέρας χριστιανῶν· • Τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας ἀέρων, δρόσων ἀγαθῶν, ὅμβρων εἰρηνικῶν, καρπῶν εὐφορίας, καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὸ δίδως

(1)

8 R 8 A

⁽¹⁾ For the passage παθσον τὰ σχίσματα...τῶν ἐθνῶν P. has παθσον τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπανα-στάσεις.

sic

ROTULUS MESSANENSIS.

την τροφην αυτών έν ευκαιρία. ανοίγεις συ την χειρά σου, και έμπιπλάς παν ζώον ευδοκίας.

Μνήσθητι, Κύριε, των καρποφορησάντων καὶ καρποφορούντων, μεμνημένων των πενήτων, καὶ πάντων των έντειλαμένων ήμιν τοῦ μνημονεύειν αὐτων έν ταις προσευχαις.

Έτι μνησθήναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων ἐν τῆ σήμερον ἡμέρα ἐπὶ τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἡ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀναγινωσκομένων, ὧν σύ, Κύριε, γινώσκεις τὰ ὀνόματα.

Μνήσθητι, Κύριε, των ήμετερων γονέων καὶ αδελφων καὶ φίλων καὶ συγγενών,

καὶ ὧν σύ, Κύριε, γινώσκεις τὰ ὀνόματα, τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οἰκ ἐμνήσθημεν, ὀρθοδόξων. ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰωνιὰ, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ σου

Έπειδη δε ζωής καὶ θανάτου την εξουσίαν έχεις, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν, έτι μνησθήναι καταξίωσον, Δέσποτα, καὶ τῶν κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν εὐαρεστησάντων, ἀγίων πατέρων, δικαίων, πατριαρ-

CODEX ROSSANENSIS.

σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρία· ἀνοίγεις σὰ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλậς πῶν ζῶον εὐδοκίας.

Μνήσθητι, Κύριε, των καρποφορησάντων καὶ καρποφορούντων ἐν ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῦν τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς.

Έτι μνησθήναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφορὰς ταύτας προσενεγκάντων ἐν τῆ σήμερον ἡμέρα ἐπὶ τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἡ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τῶν ἀρτίως ἀναγινωσκομένων.

Μυήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἡμετέρων γονέων, συγγενῶν, καὶ φίλων, τοῦ Δ΄. καὶ τοῦ Δ΄.

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, ών ἐμνήσθημεν καὶ ών οὐκ ἐμνήσθημεν, ὀρθοδόξων. ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ σου, ἐπειδὴ ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις.

"Ετι μνησθήναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος σοὶ εὐαρεστησάντων κατὰ γενεάν καὶ γενεάν, ἄγίων πατέρων, πα-

άγίαις τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐκκλησίαις (after καρποφορούντων).

- (3) χηρών, δρφανών, ξένων και έπιδεομένων added in the margin after πενήτων.
- (4) The text originally was τῷ ἀγίω σου θυσιαστηρίω for ἐπὶ τό.
 - (5) dr' aiωros interlined after και των.

[88 b]

⁽¹⁾ Then in the margin Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ποταμίων ὑδάτων καὶ τῆς παρὰ τοῦ...δι' αὐτ.... ἀγίας, τελείας, τελεσφορίας, καὶ εἰρηνικῆς, συμμέτρου ἀναβάσεως αὐτῶν. This is very difficult to read. Monaldinius printed καὶ τῆς, and then added "cætera legi non potuere."

⁽²⁾ Written partly over an erasure er rais

- 8 R τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· ἀνοίγεις σὰ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλῷς πῶν ζῶον εὐδοκίας.
- P. 28 Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ξένων, καὶ ἐπιδεομένων
 B.B. καὶ πάντων τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῦ μνημωνεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς.
- SR Ετι μνησθήναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφορὰς ταύτας προσενεγκάντων ἐν τῆ σήμερον ἡμέρα ἐπὶ τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀνεγνωσμένων.

- (1) Έτι μνησθήναι καταξίωσον τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων κατὰ γενεὰν καὶ
 Β Δ γενεάν, ἀγίων πατέρων, πατριαρχῶν, προ-
 - (1) At the commencement of this clause P. has Μεήσθητι, Κύριε, κατά τὸ πλήθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀχρείου δοῦλου σου, καὶ τῶν τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν φύλαξον, καὶ βαθμούς ἀγαθούς περιποίησαι, ἴνα εῦρωμεν έλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος κ.τ.λ.

PARIS MANUSCRIPT 476.

την τροφην αυτών εν ευκαιρία: ανοίγεις συ την χειρά σου, και εμπιπλάς παν ζώον ευδοκίας.
* Ωδε μνημονεύει ων θέλει.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορησάντων καὶ καρποφορούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ξένων, καὶ ἐπιδεομένων καὶ πάντων τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς.

Έτι μνησθήναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων ἐν τῆ σήμερον ἡμέρα ἐπὶ τὸ ἄγιόν σου θυσιαστήριον, Τε καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἡ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀναγινωσκομένων.

♣ Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ζώντων, ἡμετέρων γονέων τε καὶ ἀδελφῶν καὶ φίλων καὶ συγγενῶν.

Ένταθθα μνημονεύει ων θέλει ζώντων.

Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν τοῦδε, ὂν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη σῶον, ἔντιμοι, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

'Ο Ιερεύς την εύχην.

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε ο Θεὸς ήμῶν, ὧν ἐμνήσθημεν ὀρθοδόξων καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν. ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ σου. Ἐπειδὴ δὲ ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, ἔτι μνησθῆναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν ἀπ αἰῶνός σος εὐαρεστησάντων κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, ἀγίων πατέρων, πατρι-

(I)

(4)

BOTULUS MESSANENSIS.

χῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, προπατέρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, ὀσίων, παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀρχαγγελικῆς φωνῆς τῆς λεγούσης, Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὸ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.

Έκφώνως. Έξαιρέτως της παναγίας, άχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ήμων, θεστόκου καὶ ἀειπαρθένου, Μαρίας,

- (1) ἐπισκόπων interlined after δσίων.
- (2) καὶ ὧν ἐν τῆ σήμερον ἡμέρα ὑπόμνησιν ποιούμεθα added in the margin. On the other margin
 Ο διάκονος τὰ δίπτυχα.
- (3) δτι έτεκες σωτήρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν. γ'. interlined.
- (4) In the right hand margin Μνήσθητι, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, and in the left, though in a much later hand, τῶν τιμίων, ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, ἀγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, έξουσιῶν, δυναμέων, πολυομμάτων χερουβίμ καὶ ἐξαπτερύγων σεραφίμ.

CODEX ROSSANENSIS.

τριαρχών, προφητών, ἀποστόλων, μαρτύρων, όμολογητών, διδασκάλων, όσίων, καὶ παντος πνεύματος δικαίου εν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

Μνήσθητι, Κύριε, της ἀρχαγγελικης φωνης της λεγούσης Χαιρε, κεχαριτωμένη, δ Κύριος μετά σου εὐλογημένη στ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς της κοιλίας σου ὅτι Σωτήρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων.

Υπέρ σωτηρίας, εἰρήνης, ἐλέους, διαμονής καὶ ἀντιλήψεως τοῦ άγιωτάτου ήμων τοῦ Δ΄. πατριάργου, καὶ λοιπών οσίων αρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκύπων, τῶν ἐν πάση τῆ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον της αληθείας, παντός εκκλησιαστικοῦ τάγματος, και υπέρ βασιλέων και πάντων των εν ύπεροχή καὶ εξουσία όντων ίνα ήρεμον καὶ ήσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάση εύσεβεία καὶ σεμνότητι έτι ύπερ πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισσών, υποδιακόνων, αναγνωστών, έπορκιστών, έρμηνευτών, ψαλτων, μοναζόντων, αξιπαρθένων, χηρών, όρφανών, έγκρατευομένων, καὶ τών ἐν σεμνῷ γάμφ διαγόντων, καὶ τῶν φιλοχρίστων.

Έκφωνων. Έξαιρέτως της παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης, ἀχράντου, δεσποίνης ήμων, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου, Μαρίας

Λέγουσιν οἱ διάκονοι,

Μνήσθητι, Κύριε, ὁ Θεὸς ήμῶν,

'Ο lepeds κλίνων λέγει,

Της παναγίας άχράντου τών τιμίων άσωμάτων άρχαγγέλων, Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, καὶ πάσης άγγελικής στρατιάς [89]

...

φητών, αποστόλων, μαρτύρων, όμολογητών, διδασκάλων, όσίων, παντός πνεύματος δικαίου εν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

Χαίρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ·
εὐλογημένη σὰ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος
ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι Σωτῆρα ἔτεκς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

'Ο άρχιδιάκονος λαμβάνει τὰ δίπτυχα τών ζώντων. PARIS MANUSCRIPT 476.

αρχών, προφητών, ἀποστόλων, μαρτύρων, όμολογητών, διδασκάλων, όσίων, καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

'Ο Ιερεύς συνάπτει,

Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ εὐλογημένη σὰ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ἀξιομακάριστε, ὅτι Σωτῆρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Λέγει οδυ τοῦτο τρίς.

'O lepeds expureî,

(1)

(3)

P. 29

Εξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ
 ἀειπαρθένου, Μαρίας.

Οι διάκονοι. Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ήμῶν,

'Ο Ιερεύς έπικλινόμενος λέγει,

(1) In marg. sup. cod. hat legitur rubrica: 'Ετέθη παρά τῷ ἀγίφ Βασιλείψ ἡ ἐκφώνησις αὖτη, ζήτει κ. ιθ'.

[The invocation is not in any of the printed copies of Saint Basil. It is in the MS. C. of S. Chrysostom (see p. 131, note d) as in the

Είτα έκφωνεί,

Έξαιρέτως της παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης, δεσποίνης ήμων, θεοτόκου καλ αειπαρθένου, Μαρίας.

'Ο διάκονος τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.

'Ο οὖν λερεύς κλινόμενος ἐπεύχεται,

Rossano S. Mark (p. 40). But possibly the note refers to the Έξαιρέτως, which see in p. 82.]

(2) P. omits this.

(3) P. here inserts the passage which will be found below on p. 295.

ROTULUS MESSANENSIS.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ· τῶν άγίων καὶ πανευφήμων αποστόλων, Πέτρου, Παύλου, 'Ανδρέου, Ίακώβου, Ίωάννου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Θωμά, Ματθαίου, Ἰακώβου, Σίμωνος, Ἰούδα, Ματθία, Μάρκου, Λουκᾶ, Θαδδαίου, Βαρνάβα, Τιμοθέου, Τίτου, 'Ανανίου, καὶ λοιπῶν ἀγίων μαθητῶν καὶ ἀποστύλων καὶ τῶν άγίων καὶ μακαρίων πατέρων, 'Αδάμ, "Αβελ, Σήθ, 'Ενώς, 'Ενώχ, Νῶε, Σήμ, Μελχισεδέκ, ᾿Αβραάμ, Ἰσαάκ, 'Ιακώβ, Ίωσήφ, 'Ιώβ· τῶν άγίων προφητων καὶ πατριαρχών καὶ δικαίων, των άγίων 'Ααρών, 'Ιησοῦ τοῦ Ναυή, Σαμουήλ, 'Ηλίου, Ελισσαίου, Νάθαν, Δαβίδ, Αγια τοῦ Σιλονίτου, 'Ησαίου, 'Ιερεμίου, 'Ιεζεχιήλ, Δανιήλ, 'Ωσηέ, 'Αμώς, 'Αβδίου, Μιχαίου, Μαλαχίου, Σοφονίου, Ίωήλ, Ίωνα, Αμβακούμ, Ναούμ, Ζαχαρίου, Αγγαίου, καὶ λοιπών προφητών τοῦ άγίου Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος καὶ των άγίων μαρτύρων καὶ όμολογητων, των διά Χριστόν τόν άληθινόν Θεόν ήμων μαρτυρησάντων καὶ ὁμολογησάντων τὴν καλήν δμολογίαν των άγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, Έρασμου, Θεοδώρου, Γεωργίου, Εύστρατίου, Αύξεντίου, Εύγενίου, Μαρδαρίου καὶ 'Ορέστου, Παντελεήμονος, Εὐσταθίου, 'Ισιδώρου, Αἰμιλιανοῦ, 'Αδριανοῦ, Καισαρίου, 'Ιουλιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Τρύφωνος, 'Αλεξάνδρου, Κηρύκου, Σεργίου καὶ Βάκχου, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Μηνά, Βίκτορος καὶ

- (1) Ίακώβου erased.
- (2) των εὐαγγελιστων interlined after Λουκά.
- (3) In the margin προφητών, Μωϊσέωs before 'Ασρών.

CODEX ROSSANENSIS.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ· τῶν ἀγίων ἀποστόλων, Πέτρου, Παύλου, ᾿Ανδρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Θωμᾶ, Ματθαίου, Ἰακώβου, Σίμωνος, Ἰούδα, Ματθία, Μάρκου, Λουκᾶ, τῶν εὐαγγελιστῶν· τῶν ἀγίων ἐβδομήκοντα ἀποστόλων· τῶν ἀγίων προφητῶν καὶ πατριαρχῶν καὶ δικαίων· τοῦ ἀγίου Στεφάνου, τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος· τῶν ἀγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, τῶν διὰ Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, μαρτυρησάντων καὶ ὁμολογησάντων τὴν καλὴν ὁμολογίαν· τῶν ἀγίων νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως.

Μνήσθητι, Κύριε, Προκοπίου, Θεοδώρου, Γεωργίου, Κύρου, Ίωάννου, Λεοντίου, Σεργίου, Βάκχου, Κοσμά, Δαμιανού, Σαβινιανοῦ, Παύλου, Βαβυλά καὶ τών σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων, ᾿Αγαθαγγέλου, Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων τῶν άγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων των άγίων τεσσαρακοντάπεντε των άγίων όμολογητών, Σαμωνά, Γουρία, 'Αμβίβου' του άγίου ίερομάρτυρος Δομετίου των άγίων Παντελεήμονος, Φρόντωνος, Νικήτα καὶ Έρμολάου τοῦ ἀγίου Βοηθοῦ τῶν ἀγίων Θαλελαίου, Μαρίνου καὶ Θεοτίμου, καὶ τοῦ άγίου μεγαλομάρτυρος Μερκουρίου. ων ταις εύχαις έλεηθείημεν και διαφυλαχθείημεν.

Μνήσθητι, Κύριε, της άγίας πρωτομάρ-

(4) In the margin Μνήσθητι, Κύριε, τῶν νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως. Μνήσθητι Κύριε τῶν ὁ μαρτύρων (after ὁμολογίαν). [90]

[90 ъ1

(1) 8 R Τοῦ άγίου Ἰωάννου ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, 'Ανδρέου, 'Ιακώβου, 'Ιωάννου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Θωμά, Θαδδαίου, Ματθαίου, Ίακώβου, Σίμωνος, Ἰούδα, Ματθίου, Μάρκου, Λουκό, των εὐαγγελιστών των άγίων προφητών, πατριαρχών, δικαίων του άγίου 8 R Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος πάντων των απ' αιώνος άγιων σου ούχ ότι ήμεις έσμεν άξιοι μνημονεύειν της ἐκείνων μακαριότητος, άλλ' ΐνα καὶ 8 R αὐτοὶ παρεστώτες τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ σου βήματι, αντιμνημονεύσωσι της ήμων 8 A έλεεινότητος, καὶ εθρωμεν χάριν καὶ έλεος ένωπιόν σου, Κύριε, είς εξκαιρον βυή- $\theta \epsilon_{l} a \nu$.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, 'Ανδρέου, 'Ιακώβου, Ιωάννου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Θωμά, Ματθαίου, Ίακώβου, Σίμωνος, Ίούδα, Ματθία, Μάρκου, Λουκα, των εὐαγγελιστων των άγίων προφητών καὶ πατριαρχών καὶ δικαίων του άγίου Στεφάνου του πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος τῶν άγίων μαρτύρων καὶ όμολογητών τών δια Χριστόν, τὸν άληθινον Θεον ήμων, μαρτυρησάντων καὶ όμολογησάντων την καλην όμολογίαν των άγίων νηπίων των άναιρεθέντων ύπο ήρωδου τοῦ βασιλέως. Μνήσθητι, Κύριε, των αγίων μαρτύρων Προκοπίου, Θεοδώρου, Κύρου, Ίωάννου, Γεωργίου, Λεοντίου, Σεργίου, Βάκχου, Κοσμᾶ, Δαμιανοῦ, Σαβινιανού, Παύλου, Βαβυλά, Αγαθαγγέλου, Κλήμεντος, Εύστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ άθλησάντων των άγίων τεσσαράκοντα των άγίων τεσσαρακοντάπεντε των άγίων τεσσαρακοντάδυο των άγίων έξηκοντατριών

(2)

(a)

sic

ROTULUS MESSANENSIS.

Βικεντίου των άγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων καὶ λοιπῶν ἀγίων μαρτύρων τῶν άγίων μαρτύρων γυναικών, Θέκλης, 'Αναστασίας, Φεβρωνίας, Βαρβάρας, Ἰουλιανής, 'Αγαθής, Λουκίας, Καλλινίκης, Καλλίστης, 'Ιουλίττης, 'Ιερουσαλήμ, Έκατερίνης, Ναταλίας, Βασιλίσσης, Κιλικίας, Κυριακής, Εύγενίας, Χριστίνης, Εἰρήνης, Θεόδότης, Φαύστης οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἄξιοι μνημονεύσαι της αὐτών μακαριότητος, άλλ' ίνα αύτοι παρεστώτες τῷ φρικτῷ και φοβερῷ σου βήματι, Κύριε, αντιμνημονεύσωσιν της ήμετέρας έλεεινότητος καὶ τῶν άγίων πατέρων ήμων και άρχιεπισκόπων, των άπο τοῦ άγιου Ίακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ αδέλφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου τῶν ἐπισκόπων μέχρι Λέοντος καὶ Αθανασίου όρθοδόξως αρχιεπισκοπησάντων και των έξ άρχης άρχιεπισκοπησάντων των άπο τοῦ άγίου καὶ μακαρίου πατρός ήμων Ένέα, τοῦ αποστολικοῦ καὶ πρώτου τῶν ἐπισκόπων, μέχρι Σωφρονίου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν άγίων πατέρων ήμων Διονυσίου, Κλήμεντος, Τιμοθέου, Ίγνατίου, Σιλβέστρου, Εἰρηναίου, Αλεξάνδρου, Εὐσταθίου, Αθανασίου, Βασιλείων, Γρηγορίων, 'Αμβροσίου, Νικολάου, 'Αμφιλοχίου, Λιβερίου, Δαμάσου, 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἐπιφανίου, Θεοφίλου, Κελευστίνου, Αύγουστίνου, Κυρίλλων, Λέοντος, Πρόκλου, Πρόκλου, Φίλικος, Όρμίσκου, 'Αγαπητοῦ, Εὐλογίου, Μαρτίνου, 'Αγάθωνος, Σωφρονίου, Πολυκάρπου, Φλαβιανοῦ, Μεθο-

CODEX ROSSANENSIS.

τυρος Θέκλης· τῶν ἀγίων μυροφόρων γυναικῶν· Τάττης, Φεβρωνίας, 'Αναστασίας, Εὐφημίας, 'Σοφίας, Βαρβάρας, 'Ιουλιανῆς, Εἰρήνης, 'Ελπίδος, Πίστεως, 'Αγάπης, Παρασκευῆς· τῆς ἀγίας Μαρίας· τῆς Συνοδίας, τῆς ἀγίας Στρατονίκης καὶ Σελεύκου· τοῦ οσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεών τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τῆς ὁσίας μητρὸς αὐτοῦ Μάρθας· ὧν ταῖς εὐχαῖς ἐλεηθείημεν καὶ διαφυλαχθείημεν.

Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεός, τῶν πατέρων ήμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, τῶν ἀπὸ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου τῶν ἀρχιεπισκόπων μέχρι Ἰωσὴφ καὶ Ὁρέστου τῶν ὀρθοδόξως ἀρχιεπισκοπησάντων τῆς ἀγίας σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγίων πατέρων ήμῶν καὶ πατριαρχῶν Πέτρου, Εὐώδου, Ἰγνατίου, Εἴρωνος, Κορνηλίου, Ἔρωτος, Θεόφιλου, Μαξιμίνου, Σεραπίωνος, ᾿Ασκληπιάδου, Φιλίτου, Ζεβίνου, Βαβυλᾶ, ᾿Αφαβίου, Δημιτριανοῦ, Δόμνου, Τιμαίου, Κυρίλλου, Βιταλίου, Φιλογονίου, Εὐσταθίου, Μελετίου, Φλαβιανοῦ, Πορφυρίου, Παυλίνου, Εὐαγρίου, ᾿Αλεξάνδρου, Θεοδότου, Ἰωάννου, Βασιλείου, ᾿Ακακίου, Ἰουλιανοῦ, Παλλαδίου, Εὐφρασίου, Ἦκλιανοῦ, Θεοφανοῦς, Γεωργίου, Στεφάνου, Θεοφυλάκτου, Θεοδωρου, Θεοδωρήτου, Ἰωβ, Στεφάνου, Θεοδοσίου, Συμεών, Ἡλία, Θεοδοσίου, Θεοχαρίστου, Τυμεών, Ἡλία, Θεοδοσίου, Θεοχαρίστου,

(3) τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως added in the margin after the first ἀρχιεπισκοπησάντων. (911

(b)

91 b]

⁽¹⁾ μυροφόρων γυναικών, τών άγιων added in the margin after άγιων.

⁽²⁾ ἀρχι interlined before ἐπισκόπων.

PARIS MANUSCRIPT 476.

τῶν ἀγίων τριακοντατριῶν τῆς ἀγίας Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος τῶν ἀγίων μυροφόρων γυναικῶν Τάττης, Φεβρωνίας, 'Αναστασίας, Εὐφημίας, Σοφίας, Βαρβάρας, 'Ιουλιανῆς, Εἰρήνης, 'Ελπίδος, Πίστεως, 'Αγάπης, Μαρίνης, Αἰκατερίνης.

[The following is printed in the edition of Morel after the clause Έξαιρέτως, p. 291.

Οἱ ψάλται.

"Αξιόν έστιν ως άληθως μακαρίζειν σε, την θεοτόκον, την αειμακάριστον, καὶ παναμώμητον, καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ήμων, την τιμιωτέραν των χερουβίμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ασυγκρίτως των σεραφίμ την αδιαφθόρως Θεον Λόγον τεκοῦσαν, την ὅντως θεοτόκον, σὲ μεγαλύνομεν.

Καὶ πάλιν ψάλλουσιν.

Έπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη, πάσα ἡ κτίσις, ἀγγέλων τὸ σύστημα, καὶ ἀνθρώπων τὸ γένος, ἡγιασμένε ναὰ καὶ παράδεισε λογικέ, παρθενικὸν καύχημα, ἐξ ἡς Θεὸς ἐσαρκώθη, καὶ παιδίον γέγονεν ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων Θεὸς ἡμῶν τὴν γὰρ σὴν μήτραν θρόνον ἐποίησε, καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο. Ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη, πάσα ἡ κτίσις δόξα σοι.

See p. 131, note e and p. 162, note b.]

Μνήσθητι, Κύριε, ο Θεος των αγίων πατέρων ήμων καὶ αρχιεπισκόπων, των από τοῦ αγίου Ίακωβου τοῦ αποστόλου καὶ αδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου των αρχιεπισκόπων, μέχρι Θεοφίλου καὶ Νικηφόρου, Ἰωάννου, Λεοντίου των ερθοδόξως αρχιεπισκοπησάντων τῆς αγίας σοῦ τοῦ Θεοῦ ήμων πόλεως.

- (a) Leo and Athanasius (Leontius and Anastasius) are said to have been Archbishops of Jerusalem between 928 and 950.
- (b) Orestes was banished from Jerusalem and slain in the year 1012.
- (c) Theophilus seems to have succeeded Orestes: and Nicephorus to have been archbishop about the year 1050.

(c)

ROTULUS MESSANENSIS.

δίου, Παύλου, Μοδέστου, Ἐφραίμ, Μαρτίνου, Ἡσυχίου, Μαρκιανοῦ, Παγκρατίου, ᾿Αντιπάτρου, Γρηγορίου ᾿Ακραγαντίνων, Λέοντος, Εὖπλου, Σεφηριανοῦ, Φιλίππου, Γερμανοῦ, Νικολάου, Ταρασίου, ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, ἰερομαρτύρων, ὀρθοδόξως ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Καὶ τῶν ἀγίων, μεγάλων, οἰκουμενικῶν ἔξ συνόδων, πρώτης τῶν ἐν Νικαία τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὰ ἀγίων πατέρων, δευτέρας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκατὸν πεντήκοντα, τρίτης τῶν ἐν Ἐφέσῳ διακοσίων, τετάρτης τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἐξακοσίων τριάκοντα, πέμπτης τῶν ἐν Σινα ἐκατὸν ἐξήκοντα τεσσάρων, ἔκτης πάλιν τῶν ἐν Σινα διακοσίων ὀγδοήκοντα θ΄. καὶ λοιπῶν ἀγίων συνόδων καὶ ἐπισκόπων τῶν ἐν πάση τῆ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

καὶ τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν Παύλου, ᾿Αντωνίου, Παύλου, Πα-

CODEX BOSSANENSIS.

'Αγάθωνος, Χριστοφόρου τοῦ νεομάρτυρος, Θεοδώρου, 'Αγαπίου, 'Ιωάννου, Νικολάου, 'Ηλίου, Θεοδώρου, Βασιλείου, Πέτρου καὶ Θεοδοσίου, τῶν ὀρθοδόξως ἀρχιεπισκοπησάντων τῆς ἀγίας καὶ κορυφαιοτάτης ἐκκλησίας, τῆς φιλοχρίστου ἡμῶν Θεοῦ πόλεως 'Αντιοχείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγίων πατέρων ήμῶν καὶ διδασκάλων Κλήμεντος, Τιμοθέου, Τίτου, Ἰγνατίου, Διονυσίου, Εἰρηναίου, Πέτρου, Γρηγορίου, ᾿Αλεξάνδρου, Εὐσταθίου, ᾿Αθανασίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, Γρηγορίου, ᾿Αμβροσίου, ᾿Αμφιλοχίου, Λιβερίου, Δαμάσου, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου, Θεοφίλου, Κελεστίνου, Αὐγουστίνου, Κυρίλλου, Λέοντος, Πρόκλου, Πρωτερίου, Φίλικος, ἸΟρμίσδου, Εὐλογίου, 义Εφραιμίου, ᾿Αναστασίου, Θεοδώρου, Μαρτίνου, ᾿Αγάθωνος, Σωφρονίου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγιων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν ἔξ συνόδων τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἀγίων πατέρων, καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκατὸν πεντήκοντα, καὶ τῶν ἐν Ἐφέσω τὸ πρότερον διακοσίων, καὶ τῶν ἐν τῆ ἀγία πέμπτη συνόδω ἐκατὸν ἐξήκοντα τεσσάρων, καὶ τῶν ἐν τῆ ἀγία τῶν ἀν τῆ ἀγία πέμπτη συνόδω ἐκατὸν ἐξήκοντα τεσσάρων, καὶ τῶν ἀν τῆ ἀγία δοήκοντα ἐννέα, καὶ λοιπῶν ἀγίων συνόδων καὶ πατέρων ἡμῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάση τῆ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, των άγίων πατέρων ήμων καὶ ἀσκητών Παύλου, 'Αντωνίου,

sic

PARIS MANUSCRIPT 476.

(a) [The order in the "Synodicon" recited in the Greek Church on "orthodox Sunday" gives Peter and Theodosius as successively Patriarchs of Antioch. Peter was alive in the year 1054. Neale's Patriarchate of Antioch, p. 172, note 2.]

(b) [The fixing the place of the meeting of the fifth and sixth councils at Sinai is strange.]

(c) [This MS. alone mentions the seventh Synod.]

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγίων πατέρων ήμῶν καὶ διδασκάλων Κλήμεντος, Τιμοθέσυ, Ἰγνατίου, Διονυσίου, Εἰρηναίου, Πέτρου, Γρηγορίου, ᾿Αλεξάνδρου, Εὐσταθίου, ᾿Αθανασίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, Γρηγορίων, ᾿Αμβροσίου, ᾿Αμφιλοχίου, Λιβερίου, Δαμάσου, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου, Θεοφίλου, Κελεστίνου, Αὐγουστίνου, Κυρίλλου, Λέοντος, Πρόκλου, Φίλικος, Προτέση, ὑΟρμίσδου, Εὐλογίου, Ἡρραίμ, ᾿Αναστασίου, Θεοδώρου, Μαρτίνου, ᾿Αγάθωνος, Ṣωφρονίου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν ἔξ συνόδων τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκατὸν πεντήκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἐξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Τῆ ἀγίᾳ πέμπτη συνόδῳ ἔκατὸν ἐξηκοντατεσσάρων, τῶν ἐν τῆ ἀγίᾳ ἔκτη συνόδῳ διακοσίων ὀγδοηκονταεννέα, τῶν ἐν τῆ ἐβδόμη συνόδῳ τριακοσίων ἐξηκοντάεπτα ἀγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων συνόδων καὶ ἐπισκόπων τῶν ἐν πάση τῆ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, των αγίων πατέρων ήμων καὶ ασκητών Παύλου, 'Αντωνίου,

sic

BOTULUS MESSANENSIS.

χωμίου, 'Αμμωνά, Θεοδώρου, 'Ιλαρίωνος, 'Αρσενίου, Μάκαρος, Μακαρίου, 'Εφραίμ, Σιμεώνος, Συμεώνος, Εὐθυμίου, Θεοδοσίου, Σάβα, Χαρίτωνος, Γερασίμου, Μαξίμου, 'Αναστασίου, Κοσμά, 'Ιωάννου, καὶ τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ ἀγίῳ ὅρει τῷ Σινᾶ καὶ ἐν τῆ 'Ραϊθοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισσών, ύποδιακόνων, άναγνωστών, ψαλτών, έρμηνευτών, μοναζόντων, τών μετά πίστεως εν τη κοινωνία της άγίας καθολικής καὶ ἀποστολικής έκκλησίας τελειωθέντων καὶ τῶν πιστῶν καὶ εὐσεβῶν βασιλέων, Κωνσταντίνου καὶ Ελένης, Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Μαρκιανού, Κωνσταντίνου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐσεβώς καὶ πιστώς βασιλευσάντων. καὶ πάντων των έν πίστει Χριστοῦ προκεκοιμημένων, φιλοχρίστων, ορθοδόξων, λαϊκων και ύπερ ειρήνης και εύσταθείας πασων των άγίων του Θεου έκκλησιων, και ύπερ ων έκαστος προσήνεγκεν, ή κατά διάνοιαν έχει, καὶ τοῦ περιεστώτος φιλοχρίστου λαοῦ, καὶ πάντων, καὶ πασῶν.

Καὶ λέγει ὁ Ιερεύς μυστικώς,

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἀγίων καὶ πανευ
φήμων ἀποστόλων, καὶ τοῦ ἀγίου τοῦ Δ΄.,

οῦ τὴν μνήμην μνημονεύομεν, καὶ πάντων

τῶν ἀγίων σου ὧν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι

ἡμᾶς, ὁ Θεός. Καὶ μνήσθητι, Κύριε, πάν
των τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστά
σεως ζωῆς αἰωνίου, καὶ ἀνάπαυσον αὐτούς,

ἔπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

CODEX BOSSANENSIS.

Χαρίτωνος, Παύλου, Παχωμίου, 'Αμμωνα, Θεοδώρου, 'Ιλαρίωνος, 'Αρσενίου, Μακαρίου, Μακαρίου, Μακαρίου, Σισώη, 'Ιωάννου, Παμβώ, Ποιμένος, Νείλου, 'Ησιδώρου, 'Εφραίμ, Συμεωνος, Συμεωνος, Θεοδοσίου, Σάβα, Σάβα, Εὐθυμίου, Θεοκτίστου, Γερασίμου, Παντολέοντος, Μαξίμου, 'Αναστασίου, Κοσμα, 'Ιωάννου, Τιμοθέου καὶ τοῦ νέου Χαρίτωνος.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἀγίων πατέρων ήμῶν τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ ἀγίῳ ὅρει τῷ Σινᾶ καὶ ἐν τῆ Ῥαῖθῷ καὶ λοιπῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν ὀρθοδόξων, καὶ πάντων τῶν ἀγίων σου οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἄξιοι μνημονεύειν τῆς ἐκείνων μακαριότητος, ἀλλ ἴνα καὶ αὐτοὶ παρεστῶτες τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ σου βήματι ἀντιμνημονεύσωσι τῆς ἡμῶν ἐλεεινότητος, καὶ εὖρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐνώπιόν σου, Κύριε, εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

Μνήσθητι, Κύριε, πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισσών, ύποδιακόνων, άναγνωστών, έπορκιστών, έρμηνευτών, ψαλτών, μοναζόντων, άειπαρθένων, χηρών, όρφανών, έγκρατευομένων, τών μετά πίστεως έν τἢ ἀγία κοινωνία τἢς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τελειωθέντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν βασιλέων, Κωνσταντίνου, Ἑλένης, Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Μαρκιανοῦ, Πουλχερίας, Λέοντος, Ἰουστινιανοῦ, Κωνσταντίνου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐσεβῶς καὶ πιστῶς βασιλευσάντων καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει καὶ σφραγίδι Χριστοῦ προκεκοιμημένων, φιλοχρίστων, ὀρθοδόξων, λαϊκῶν.

[92 b]

[93]

(1) Σισινίου, 'Ιωάννου, Δαμάσου interlined after Μακαρίου.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Χαρίτωνος, Παύλου, Παχωμίου, 'Αμμοῦν, Θεοδώρου, 'Ιλαρίωνος, 'Αρσενίου, Μακαρίου, 'Ιωάννου, Παμβών, Ποιμένος, Νείλου, 'Ισιδώρου, 'Εφραίμ, Συμεῶνος, Θεοδοσίου, Σάβα, Εὐθυμίου, Θεοκτίστου, Γερασίμου, Παντολέοντος, Μαξίμου, 'Ονουφρίου, Παφνουτίου, 'Αναστασίου, Κοσμᾶ, 'Ιωάννου.

Μνήσθητι, Κύριε, των άγίων πατέρων ήμων των αναιρεθέντων ύπο των βαρβάρων έν τῷ ὅρει τῷ Σινᾶ καὶ ἐν τῷ Ῥαιθῷ, καὶ τῶν λοιπῶν ὁσίων πατέρων ήμῶν καὶ ἀσκητῶν ὀρθοδόξων καὶ πάντων τῶν ἀγίων οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἄξιοι μνημονεύειν τῆς ἐκείνων μακαριότητος, ἀλλ' ἴνα καὶ αὐτοὶ παρεστῶτες τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ σου βήματι ἀντιμνημονεύσωσι τῆς ἡμῶν ἐλεεινότητος.

Μνήσθητι, Κύριε, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ἐπορκιστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ἐγκρατευομένων, καὶ τῶν ἐν σεμνῷ γάμῳ διαμεινάντων, καὶ τῶν μετὰ πίστεως ἐν τῆ κοινωνίᾳ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς ἐκκλησίας τελειωθέντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν βασιλέων, Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Μαρκιανοῦ, Πουλχερίας, Λέοντος, Ἰουστινιανοῦ, Κωνσταντίνου, καὶ τῶν κατ αὐτοὺς εὐσεβῶς καὶ πιστῶς βασιλευσάντων καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει καὶ σφραγίδι Χριστοῦ προκεκοιμένων, φιλοχρίστων, ὀρθοδόξων, λαϊκῶν.

(=)

(4)

(a)

(7)

ROTULUS MESSANENSIS.

Καὶ δυομάζει τους κοιμηθέντας.

Μνήσθητι, Κύριε, των ήμετέρων γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν, καὶ πάσης σαρκός, ων εμνήσθημεν καὶ ων οὐκ έμνήσθημεν, ορθοδόξων έκει αὐτοὺς ἀνάπαυσον εν χώρα ζώντων, εν βασιλεία ούρανων, εν τρυφή παραδείσου, είς κόλπους 'Αβραὰμ καὶ Ίσαὰκ καὶ Ίακώβ, ἐν σκηναῖς των δικαίων, δθεν απέδρα δδύνη και λύπη καὶ στεναγμός, ένθα ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ καταλάμπει διὰ παντός. ήμων δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς χριστιανά καὶ ευάρεστα, είρηνικά και αναμάρτητα, κατεύθυνον, Κύριε, Κύριε, ἐπισυνάγων ήμας ὑπὸ τούς πόδας των έκλεκτων σου, ότε θέλεις καὶ ώς θέλεις, μόνον χωρίς κατακρίσεως καὶ αἰσχύνης παραπτωμάτωναὐτὸς γάρ έστιν μόνος αναμάρτητος φανείς έπὶ τῆς γῆς. Έκφώνως. Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε,

Έκφώνως. Έν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου, τοῦ Δ΄., τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀγίων τεσσάρων οἰκουμενικῶν, ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, Βενεδίκτου ὑΡώμης, Νικολάου Κωνσταντινου-

- (1) There is a space here in the MS.
- (2) τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, δ Θεδς τῶν πνευμάτων added in the margin after συγγενῶν.
- (3) τŷ interlined. σου interlined. [ἐν τŷ βα.
 σου οὐρανῶν.]
 - (4) τῶν πατέρων interlined after Ίακάβ.
- (5) ἀνώδυνα interlined after εὐάρεστα. ἐν εἰρίρη interlined after ἀναμάρτητα.
- (6) διά τοῦ μονογενοῦς σου Τίοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ interlined

CODEX BOSSANENSIS.

Μνήσθητι, Κύριε, των ήμετέρων γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενών καὶ ἰδίων, ἐν τῷ βασιλεία σου, τοῦ Δ΄. καὶ τοῦ Δ΄.

[**32** P]

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε ο Θεος των πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ών έμνήσθημεν καὶ ών οὐκ έμνήσθημεν, ορθοδόξων, ἀπὸ τοῦ Αβελ τοῦ δικαίου μέχρι τῆς σήμερον ήμέρας εκεί αὐτοὺς ἀνάπαυσον ἐν χώρα ζώντων, εν τη βασιλεία σου, εν τρυφή τοῦ παραδείσου, ἐν κόλποις ᾿Αβραὰμ καὶ Ισαὰκ καὶ Ίακώβ, τῶν άγίων πατέρων ἡμῶν όθεν απέδρα όδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός, ένθα έπισκοπεί τὸ φώς τοῦ προσώπου σου καὶ καταλάμπει διὰ παντός. ήμων δὲ τα τέλη της ζωής χριστιανά καὶ εὐάρεστα καὶ αναμάρτητα εν ειρήνη κατεύθυνον, Κύριε, έπισυνάγων ήμας ύπο τούς πόδας των έκλεκτών σου, ότε θέλεις καὶ ώς θέλεις, μόνον χωρίς αἰσχύνης καὶ παραπτωμάτων, διά τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεού καὶ Σωτήρος ήμων, Ίησού Χριστού. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανείς ἐπὶ τῆς γῆς.

[94]

. .

on an erasure. & interlined before µ6ros.

- (7) μεγάλων interlined after τεσσάρων.
- (a) This passage was in use in the time of Jerome. "Sacerdotum quotidie ora concelebrant ὁ μόνος ἀναμάρτητος, quod in lingua nostra dicitur, Qui solus est sine peccato." Lib. II. contr. Pelagianos c. 23 (tom. II. p. 771). See Palmer Orig. Lit. I. p. 30. The Benedictine editors of Jerome appear not to have been aware of the existence of the phrase in this Liturgy.

Μνήσθητι, Κύριε ο Θεός των πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν ούκ εμνήσθημεν, ορθοδόξων, απο "Αβελ τοῦ δικαίου μέχρι της σήμερον ήμέρας αὐτὸς έκει αύτους ανάπαυσον, έν χώρα ζώντων, έν τη βασιλεία σου, έν τη τρυφή του παραδείσου, εν τοις κύλποις Αβραάμ καὶ Ισαάκ καὶ Ίακώβ, τῶν άγίων πατέρων ήμων, όθεν ἀπέδρα όδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός, ένθα επισκοπεί τὸ φώς τοῦ προσώπου σου καὶ καταλάμπει διὰ παντός. ήμων δε τα τέλη της ζωής χριστιανά καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα ἐν εἰρήνη κατεύθυνον, Κύριε, Κύριε, ἐπισυνάγων ήμῶς ὑπὸ τούς πόδας των έκλεκτων σου, ότε θέλεις καὶ ώς θέλεις, μόνον χωρίς αἰσχύνης καὶ παραπτωμάτων, δια του μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δέ, Θεού, καὶ Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος αναμάρτητος φανείς έπὶ της γης.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Μνήσθητι, Κύριε, των ήμετέρων γονέων καὶ άδελφων, καὶ φίλων καὶ συγγενων.

'Ηνταῦθα μνημονεύει οθε θέλει ὁ lepeds κεκοιμημένους χριστιανούς.

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς των πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ων έμνήσθημεν καὶ ὧν οὖκ ἐμνήσθημεν, ὀρθοδόξων αύτος έκει αύτους ανάπαυσον, Κύριε, έν χώρα ζώντων, ἐν τῆ βασιλεία σου, ἐν τῆ τρυφή του παραδείσου, εν κόλποις 'Αβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν άγίων πατέρων ήμων, δθεν απέδρα οδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός, ένθα έπισκοπεί το φώς του προσώπου σου καὶ καταλάμπει δια παντός, ήμων δε τα τέλη της ζωής χριστιανά και άναμάρτητα εν ειρήνη κατεύθυνον, Κύριε, έπισυνάγων ήμας ύπο τούς πόδας των έκλεκτών σου, ότε θέλεις καὶ ώς θέλεις, μόνον χωρίς αἰσχύνης καὶ παραπτωμάτων, δια του μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δέ καὶ Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ αὐτὸς γάρ έστιν ὁ μόνος αναμάρτητος φανείς έπλ της γης.

Elias was Patriarch of Alexandria for many years from 968.]

⁽b) [Benedict VII. was Pope of Rome from 974 to 983.

Nicolaus II. Chrysoberges was Patriarch of Constantinople from 983 to 997.

Agapius II. Patriarch of Alexandria from 985 to 997. (Another Agapius immediately preceded him according to some accounts.)

⁽¹⁾ In marg. inf. cod. has legitur rubrica: Ἐτέθη παρὰ τῷ ἀγίφ Βασιλείφ ἡ εὐχὴ αὖτη πλατυτέρα, ζήτει κ. κ΄. [p. 166?]

BOTULUS MESSANENSIS.

πόλεως, 'Αγαπίου 'Αντιοχίας, καὶ 'Ηλία τῆς μεγάλης πόλεως 'Αλεξανδρείας, καὶ τοῦ Δ΄., τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, οῦς χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνη σώ[ους].

Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐσταθίας τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Έκφώνως. Δι' δν καὶ ημίν καὶ αὐτοῖς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Δεσπότης,

Ο λαότ. "Ανες, ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει καὶ τὰ ἐν ἀγνόζα,

Έκφωνων ὁ Ιερεύν. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υίοῦ, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίω καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Είτα ὁ ἀρχιδιάκονος.

Ετι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνη.

Καὶ ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων αγίων,

CODEX BOSSANENSIS.

'O didicoros.

Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εἰσταθίας παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν άγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ πάντων καὶ πασῶν.

'Ο λαδε. Καὶ πάντων καὶ πασών.

'Ο lepeds λέγει έκφωνών,

Δι' δν καὶ ήμιν καὶ αὐτοις, ώς άγαθὸς Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος Δεσπότης,

'Ο λαός.

"Aves, ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἀν ἀγνοία, γ΄.

(3)

'Ο lepeds έκφώνως.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καί.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου,

'Ο άρχιδιάκονος λέγει,

Ετι καὶ ἔτι καὶ διὰ παυτὸς ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν·

Υπέρ των προσκομισθέντων καὶ άγια-

τητι. Ετι ὑπὲρ πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ἐρμηνευτῶν, ἐπορκιστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ὑπὲρ ἀειπαρθένων, χηρῶν, ὀρφανών, ἐγκρατευομένων. καὶ τῶν ἐν σεμνῷ γάμῳ διαγόντων, τῶν φιλοχρίστων, ὀρθοδόξων, λαϊκῶν, καὶ ὧν ἔτι αὐτοί (sic).

- (2) και προαγιασθέντων ἐπουρανίων added in the margin after προσκομισθέντων: and τιμίων after ἀγίων.
 - (3) The number γ' is added in another hand

--\

(a)

Δέγει ο πρωτοδιάκονος, Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐσταθείας παντὸς κόσμου καὶ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ πάντων καὶ πασῶν.

'Ο λαός. Καὶ πάντων καὶ πασών.

'Ο lepeir έκφωνεί, Δι' δν καὶ ήμιν καὶ αὐτοις ως άγαθος καὶ φιλάνθρωπος,

'Ο λαότ. "Ανες, ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ήμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἀν γνώσει καὶ τὰ ἐν ἀγνοία,

'Ο ιερεότ. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῷ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ό λαός. 'Αμήν.

P. 30

8 R

8 R

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πασιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

'Ο άρχιδιάκονος λέγει.

Έτι καὶ ἔτι διὰ παντὸς ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Υπέρ των προσκομισθέντων καὶ άγια-

PARIS MANUSCRIPT 476.

Είτα ο διάκονος. Καὶ υπέρ εἰρήνης καὶ ευσταθείας.

Είτα έκφωτεί ὁ Ιερεύς πρός τον λαόν, Δι' δν καὶ ήμιν καὶ αυτοίς ὡς ἀγαθὸς Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος Δεσπότης,

Είτα λέγει ό λαδι ἀπὸ τῶν ἐκτόι, "Ανες, ἄφες.

'Ωσαύτως ὁ lepeds έκφωνει μεγάλως,

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὖ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίω καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος συνάπτει, ούτω λέγων μεγάλως,

Έτι καὶ ἔτι διὰ παντός.

Υπέρ τῶν προκειμένων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

(a) Compare Chrys. ad Hebr. Hom. xvII. tom. xII. p. 166. τί δέ έστιν 'Ανενεγκεῖν ἀμαρτίας; ώσπερ έπὶ τῆς προσφοράς, ῆς ἀναφέρομεν, ἀναφέρομεν καὶ ἀμαρτήματα λέγοντες Είτε ἐκόντες είτε ἄκοντες ἡμάρτομεν συγχώρησον.

(1) P. & Sidkopos. Mr Hammond puts this passage into a note, saying that it is clearly

misplaced. All the MSS., however, have it

(2) P. reads τὰ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ· τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ· τὰ κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν· τὰ πάντα ἡμῶν συγχώρησον, ὡς ἀγαθός καὶ φιλάνθρωπος.

(3) P. ò διάκονος.

(2)

ROTULUS MESSANENSIS.

έπουρανίων, θείων δώρων, Κυρίφ τῷ Θεῷ τἡμῶν δεηθώμεν,

"Οπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψη ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου.

Την ένότητα της πίστεως, καὶ την κοινωνίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους.

*Ο Θεός καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ὁ ῶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ῷ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας προσδεξάμενος, καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῆ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἀγίασον δή, Δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς

CODEX BOSSANENSIS.

σθέντων, τιμίων, ἐπουρανίων, ἀρρήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων, Κυρίω τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμων,

Όπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιον, νοερὸν καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας,

'Αντικαταπέμψη ήμιν την θείαν χάριν καὶ την δωρεάν τοῦ παναγίου Πνεύματος, δεηθώμεν.

Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραθώμεθα.

'Ο λαότ. Σοί, Κύριε.

Ταθτα τοθ διακόνου άρχομένου λέγειν, δ lepebs κλινόμενος έπεθχεται.

196

*Ο Θεὸς καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ῷ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας προσεδέξω, καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῆ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἀγίασον, Δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ

margin before ή πηγή τῆς ζωῆς.

(3) των αιώνων interlined.

⁽¹⁾ The last four words are in the margin.

⁽²⁾ ὁ πάντων Θεὸς και Δεσπότης added in the

σθέντων τιμίων, ἐπουρανίων, ἀρβήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων Κυρίω τῷ Θεῷ ἡμῶν δεη-θῶμεν.

"Οπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἄγιον καὶ ὑπερουράνιον,
νοερόν καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον,
εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψη ἡμῦν τὴν
θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου
Πνεύματος, δεηθώμεν.

Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

'Ο λαός. 'Αμήν.

(1)

P. 11

8 R

(4)

8 R.

'Ο lepeds έπεύχεται.

Ο Θεός καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλωνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ὁ ῶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ῷ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἀσμὴν εὐωδίας προσεδέξω, καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῷ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τῷ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἀγίασον, Δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ σώματα

(1) P. omits ἡμῶν.

(2) P. adds Trevparikis.

(3) In marg. inf. cod. hee legitur rubrica:

PARIS MANUSCRIPT 476.

"Οπως Κύριος ο Θεος ήμων, ο προσδεξά.

Την ενότητα της πίστεως.

'Ο δε Ιερεύς κλίνων λέγει την εύχην.

Ο Θεὸς καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ Δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ῷ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί τὰ μὰν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας προσεδέξω, καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῷ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τῷ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἀγίασον, Δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ

Έτεθησαν παρά τῷ άγιφ Βασιλείφ al altήσεις αὖται συντομώτεραι, ζήτει κ. κβ΄. [pp. 166, 167.]

(4) P. adds wrevuarings.

ROTULUS MESSANENSIS. καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ψηλά-)6 φησον τὰς διανοίας ἡμῶν, καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις, καὶ ἔκβαλαι ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν έννοιαν πονηράν, πάντα λογισμόν άσελγή, πάσαν επιθυμίαν αἰσχράν καὶ ενθύμησιν βλαβεράν, πάντα λόγον απρεπη, πάντα φθόνον καὶ τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμόν βιωτικόν, πάσαν πλεονεξίαν, πάσαν κακίαν, πάσαν κενοδοξίαν, πάντα θυμόν, πάσαν όργήν, πάσαν μνησικακίαν, πάσαν βλασφημίαν, πάσαν βαθυμίαν, πάσαν φιλαργυρίαν, πάσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύ-**(1)**

ματος απηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς Καὶ καταξίωσον ήμας, Δέ-(%) σης άγιότητος. σποτα φιλάνθρωπε, μετά παβρησίας, άκατακρίτως, ἐν καθαρφ καρδία, ψυχῦ πεφω-(8) τισμένη, ανεπαισχύντω προσώπω, ήγιασμένοις χείλεση τολμάν επικαλείσθαι σέ, (4) τον έν τοις ουρανοίς άγιον Θεον Πατέρα,

هما كذبوده O Dads. THATEP HMON.

(5) (a)

(6)

Καὶ μὴ εἰσενέγκης ήμας εἰς πειρασμόν, Κύριε, Κύριε των δυνάμεων, ΰν ὑπενεγκειν ου δυνάμεθα, ο είδως την ασθένειαν ήμων, αλλα ρύσαι ήμας από του πονηρού,

CODEX BOSSANENSIS. σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ψηλάφησαν τας διανοίας, και ανακρινον τας συνειδήσεις, και έκβαλλε ἀφ' ήμων πάσαν έγνοιαν πονηράν, πάντα λογισμον ἀσελγή, πάσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχράν, πάντα λόγον άπρεπη, πάντα φθόνον καὶ τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, παν ψεύδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμόν βιωτικύν, πάσαν πλεονεξίαν, πάσαν κενοδοξίαν, πάσαν κακίαν, πάντα θυμόν, πάσαν ὀργήν, πάσαν μνησικακίαν, πάσαν βλασφημίαν, πάσαν φιλαργυρίαν καὶ ραθυμίαν, πάσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύματος απηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος της άγιότητός σου.

·Εκφώνως. Καὶ καταξίωσον ήμας, Δέσποτα, φιλάνθρωπε Κύριε, μετα παρρησίας, ακατακρίτως, εν καθαρά καρδία, ψυχή πεφωτισμένη, ανεπαισχύντω προσώπω, ήγιασμέ νοις χείλεσι, τολμάν έπικαλείσθαι σέ, τὸν εν τοις ουρανοίς άγιον Θεον Πατέρα, καὶ

O rais. Thatep HMON.

· O lepeus écris dével kad, éautor, Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμάν, Κύριε, Κύριε των δυνάμεων, δν υπερενεγκείν ου δυνάμεθα, ὁ είδως την ἀσθένειαν ήμων, άλλα ρύσαι ήμας από του πονηρού, και έκ

(1) Taras madarias in the margin after Bhar-

(2) rasar papuanetar interlined after pulaponplay.

(8) In a very different and sprawling hand in the right margin arthagon out out. ημέραν. συγγρώμην και d. τον υπόλοιπον. την yuplar.

ένότητα της πίσ. And in the left margin σχ-YENDY elphyns. To Kana. Xpiotiard. (4) Κύριε interlined after φιλάνθρωνε. (5) In the margin in the same hand as above

(a) [96]

(6) In the margin Kal & lepeds etixeral Rhurdεκφών. "Οτι σοῦ έστιν ή βασιλεία.

μενος.

καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας, καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις, καὶ
ἔκβαλον ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν,
πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν
αἰσχράν, πάντα λογισμὸν ἀπρεπῆ, πάντα
φθόνον καὶ τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν
βιωτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν, πᾶσαν κακίαν,
πάντα θυμόν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν κινησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν κίνησιν
σαρκός τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην
τοῦ θελήματος τῆς ἀγιότητός σου:

'Ο Ιερεύς έκφωνεῖ. Καὶ καταξίωσον ήμᾶς, Δέσποτα φιλάνθρωπε, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρὰ καρδία, ψυχῷ συντετριμμένη, ἀνεπαισχύντω προσώπω, ήγιασμένοις χείλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σέ, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἄγιον Θεὸν Πατέρα, καὶ λέγειν,

'Ο λαός. Πάτερ Ημών, ό ἐν τοῖς οΫραnoῖς.

'Ο lepeds έπικλινόμενος λέγει,

P. 82

8 R 5 A

(1)

Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ εἰδῶς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ πάσης

(a) The Lord's prayer was certainly used at Antioch in the time of Chrysostom. See In Genesim, Hom. xxvII. tom. IV. p. 268: "Αν τοῦτο κατορθώσωμεν, δυνησόμεθα μετὰ καθαροῦ συνειδότος και τῆ ἰερᾳ ταύτη και φρικτῆ τραπέζη προσελθεῦν, και τὰ ῥήματα ἐκεῖνα τὰ τῆ εὐχῆ συνεζευγμένα

PARIS MANUSCRIPT 476.

σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας, καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις, καὶ ἔκβαλε ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἔπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχράν, πάντα λογισμὸν ἀπρεπῆ, πάντα φθόνον καὶ τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιωτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμόν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύματος ἀπλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς άγιότητός σου

'Ο lepeis βάλλει θυμίαμα και έκφωνεί μεγάλως,

Καὶ καταξίωσον ήμᾶς, Δέσποτα φιλάνθρωπε, Κύριε, μετὰ παβρησίας, ἀκατακρίτους, ἐν καθαρὰ καρδία, ψυχἢ πεφωτισμένη, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χείλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σέ, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἄγιον Θεὸν Πατέρα, καὶ λέγειν,

'Ο δέ λαδι τὸ Πάτερ ΗΜώΝ.

Kal ο lepeùs Ιστάμενος λέγει καθ' έαυτον την εύχην ταύτην έπευχόμενος,

Καὶ μὴ εἰσενέγκης ήμῶς εἰς πειρασμόν, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὂν ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα, ὁ εἰδως τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ

μετά παρρησίας φθέγξασθαι. Ίσασιν οι μεμυημένοι το λεγόμενον.

(1) In marg. inf. cod. hæc legitur rubrica: Ἐτέθη παρὰ τῷ ἀγίω Βασιλείω ἡ ἐκφώνησις αὔτη μετὰ καὶ τοῦ Πάτερ ἡμῶν, ζήτει κ. κγ΄. [pp. 85, 167.]

39-2

(a)

(I)

(2)

(4)

ROTULUS MESSANENSIS.

καὶ ἀπό των ἔργων αὐτοῦ, καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ήμετέραν ταπείνωσιν

"Οτι σοῦ ἐστιν ή βασιλεία.

Εἰρήνη πᾶσεν. Είτα ὁ ἀρχιδιάκονος. Τὰς κεφαλάς.

Σοὶ ἐκλίναμεν οὶ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας, ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῦν, Δέσποτα, καὶ ἀγίασον τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἴνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν·

'Εκφώνησις, Σὺ γὰρ προσκυνητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου Υἰός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καί.

Έκφών. Β'. Καὶ ἔσται ή χάρις καὶ τὰ

 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν added in the margin, and ἐκφών. in the other margin before ὅτι σοῦ.

CODEX ROSSANENSIS.

των έργων αὐτοῦ, καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, καὶ τέχνης καὶ ἀπάτης αὐτοῦ, διὰ τὸ ὅνομά σου τὸ ἄγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν

Έκφώνως. "Ότι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα.

- 'Ο λαότ. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.
- 'Ο διάκονος. Τας κεφαλάς.

'Ο lepeds κλίνων έπεύχεται'

Σοὶ ἐκλίναμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας, ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῦν, Δέσποτα, καὶ ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἔνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον·

Έκφωνων. Σὰ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Kal πάλιν ὁ lepeds lordμενος σφραγίζει τὰ δώρα, ἐκφωνών,

Καὶ έσται ή χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς ἀγίας

λέγων.

- (3) Before the there seems to have been interlined kal vûr.
 - (4) Kai els juhr the alweier apparently added.

[96 b]

⁽²⁾ In the margin kal edzeral & lepeds khluw,

έπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὅνομά σου τὸ ἄγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν

Ἐκφώνησι:, "Οτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πασιν.
- 'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- 'Ο ἀρχιδιάκονοι λέγει, Τάς κεφαλάς ήμων τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.
 - 'Ο λαός. Σοί, Κύριε.
 - 'Ο lepeds έπεύχεται λέγων ούτως

Σοὶ ἐκλίναμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας, ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῦν, Δέσποτα, καὶ ἀγίασον τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἔνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον·

Ἐκφώνησις. Σὰ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ
μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ
πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς έκφωνεί,

Καὶ ἔσται ή χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς άγίας

PARIS MANUSCRIPT 476.

ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἄγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν

Είτα εκφωνεί, "Ότι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υίοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τών αἰώνων.

- 'Ο Ιερεύε. Εἰρήνη πᾶσιν.
- 'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλάς ήμων τῷ.

'Ο lepeds την εύχην ταύτην κλίνων'

Σοὶ ἐκλίναμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας, ἐνώπιον τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῦν, Δέσποτα, καὶ ἀγίασον ἡμῶν τὰς ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰωνιον·

'Expureî à lepeds EEu,

Σὶ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου Υίός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Επισυνάπτει και ταύτην την έκφώνησιν· Και εσται ή χάρις και τα ελέη της

mond. Dr Daniel follows the edition of Morel, which agrees with the Paris MS. 2509.

(3) Ρ. τους ήμετέρους αυχένας.

⁽¹⁾ P. ò διάκονος.

⁽²⁾ Dr Neale without any authority inserted here the prayer 'O Θεόs, ὁ μέγαs καὶ θαυμαστός (see below p. 323) and is followed by Mr Ham-

(3)

ROTULUS MESSANENSIS.

- έλέη τής άγίας καὶ όμοουσίου καὶ προσκυ-νητής Τριάδος μετὰ πάντων ήμῶν.
 - 'Ο λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- (2) 'Ο διάκονος. Πρόσχωμεν.
 - 'Ο lepeds ύψων τον άρτον εθχεται,

"Αγιε, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀγίασον ἡμᾶς τῷ λύγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος' σὰ γὰρ εἶπας, "Αγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἄγιός εἰμι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν. 'Ακατάληπτε, Θεέ, Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναίδιε, καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὑμνον ἐν ταῖς ἀγίαις σου καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὰν τοῖς χερουβὶμ καὶ σεραφίμ, καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, βοῶντος καὶ λέγοντος'

Έκφώνησις ὁ Ιερεύς.

- (a) Tà aria toic arioic.
- (6) 'Ο λαόε. Είς αγιος.

 Υπέρ σωτηρίας, καὶ ἀντιλήψεως τοῦ άγίου πατρὸς ἡμῶν, τοῦ Δ΄., παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

- ἀκτίστου καὶ ἀδιαιρέτου in the margin after ὁμοουσίου.
- (2) Prefixed in the margin Merà φόβου Θεοῦ.
 - (3) σφραγίζων καθ' έαυτόν added.
 - (4) Δέσποτα interlined after είπας.
 - (5) παναγίφ σου interlined (for άγίψ).

CODEX ROSSANENSIS.

καὶ ομοουσίου, ἀκτίστου καὶ ἀδιαιρέτου, καὶ προσκυνητής Τριάδος, μετὰ πάντων υμών.

- 'Ο λαός. Καὶ μετά τοῦ πνεύματός σου.
- Ο διάκονος. Μετα φόβου Θεοῦ πρόσω σχωμεν.

'Ο Ιερεύς ύψων τον άρτον λέγει καθ' έαυτόν,

"Αγιε, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυύμενος, Κύριε, ἀγίασον ήμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος σὰ γὰρ εἶπας, Δέσποτα, "Αγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἄγιός εἰμι, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

Καὶ συνάπτει. ᾿Ακατάληπτε, Θεέ, Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι όμοούσιε, συναίδιε, καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὅμνον ἐν ταῖς ἀγίαις σου ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὺν τοῦς χερουβὶμ καὶ σεραφίμ, καὶ παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, βοῶντος καὶ λέγοντος.

Είτα ἐκφωνεί,

Τὰ ἄΓια τοῖς ἀΓίοις.

'Ο λαός. Είς άγιος, είς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, είς δόξαν Θεοῦ Πατρός, σὺν ἀγίφ Πνεύματι, ῷ ἡ δόξα είς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

'Ο διάκονος λέγει,

Υπέρ ἀφέσεως των άμαρτιων ήμων καὶ ἰλασμοῦ των ψυχων ήμων, καὶ ὑπέρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Δ΄., τοῦ ἀγιωτάτου

- (6) Filled up thus in the margin: είς Κόριος Ἰησοῦς Χριστίς, είς δόξαν Θεοῦ Πατρός, σὰν ἀγίω Πνεύματι, ῷ ἡ δόξα είς τοὺς αίωνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.
- (7) Prefixed in the margin The έκτενη ὁ διά-κον.s.
 - (8) The MS. has the opior.

[97]

(a)

(8)

ROTULUS MESSANENSIS.

Ετι δε και υπερ σωτηρίας και αφέσεως αμαρτιών τῷ προσενέγκαντι αδελφῷ ἡμῶν.

Καὶ ὑπὲρ μνήμης τῶν ὀσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν, εἴπωμεν πάντες ἐκτενῶς.

 (a) Καὶ μελίζων ὁ ἱερεός, κρατών τὸ ἤμισυ τῷ δεξιῷ, βάπτει πρώτον εἰς τὸ ποτήριον τῆς δεξιῶς λέγων,

"Ενωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αΐματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Είτα σφραγίζει το της άριστεράς, και άρχεται μελίζειν, και πρό πάντων διδοί els έκαστον κρατήρα μερίδα διπλήν, λέγων,

"Ηνωται, καὶ ἡγίασται, καὶ τετελείωται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

- (1) τοῦ Κυρίου δεηθώμεν in the margin.
- (2) το θείου μυστικου δώρου interlined after τετελείωται.
- (3) Added by interlineations and in the margin, και ότε πληρώση μελίζειν και μετά το πληρώσαι τον διάκονον, Δόξα Πατρί, καί, Κόριε, εὐλογφον, λέγει ὁ Ιερεύς: Εὐλογφτὸς ὁ Κύριος, ὁ εὐλογῶν και ἀγιάζων ἡμῶς τοὺς ἐν φόβω(?) μελίζοντας και πάντας τοὺς ἐν πίστει μεταλαμβάνοντας, νῦν και ἀεί.

CODEX BOSSANENSIS.

ήμων πατριάρχου, καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχής θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων, ἰάσεως τῶν ἀσθενούντων, ἀναβρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, πάντες ἐκτενῶς εἴπωμεν, Κύριε, ἐλέησον.

'Ο λαδι τό, Κύριε, ελέησον.

Είτα κλά τὸν ἄρτον ὁ ἰερεύς, καὶ κρατεῖ τῷ δεξιά τὸ ήμισυ καὶ τῷ ἀριστερὰ τὸ ήμισυ, καὶ βάπτει τὸ τῆς δεξιάς ἐν τῷ κρατῆρι, λέγων,

Ένωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αίματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ τῆς ἀριστερᾶς ἥμισυ, εἶτα λαβὰν τὸ ἤμισυ τῆς ἀριστερᾶς καὶ κρατεῖ ἐν τỹ δεξιῆ χειρὶ καὶ βάπτει ἐν τῷ κρατῆρι καὶ λέγει,

Ένωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ ευθέως άρχεται μελίζειν, καὶ πρὸ πάντων διδόναι εἰς ἔκαστον κρατήρα μίαν μερίδα ἀπλῶν, λέγων,

"Ηνωται, καὶ ήγίασται, καὶ τετελείωται τὰ ἄγια δώρα ταῦτα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἰοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εύχη μεταλαμβάνοντος τοῦ Ιερέως.

Δέσποτα Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὐράνιος άρτος, ἡ τροφή τοῦ παντὸς κόσμου, ῆμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιὸν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ άξιος μεταλαμβάνειν τοῦ ἀγίου ἀχράντου σου μυστηρίου, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθὴν καὶ ἄφατον μακροθυμίαν, άξιὸν με ποίησον ἀκατακρίτως καὶ ἀνεπαισχύντως μετασχεῦν τοῦ παναγίου σώματος καὶ τιμίου αίματος εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

[97 b]

(a)

[98]

PARIS MANUSCRIPT 476.

πονουμένης, ελέους καὶ βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφής τῶν πεπλανημένων, ἰάσεως τῶν ἀσθενούντων, ἀναβρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, πάντες ἐκτενῶς εἴπωμεν, Κύριε, ἐλέησον.

'Ο λαύς, Κύριε, ελέησον, δώδεκα.

(a)

Είτα κλά τον άρτον ο lepeus, και κρατεί τη δεξιά το ήμισυ και τη αριστερά το ήμισυ, και βάπτει το της δεξιάς έν τψ κρατήρι, λέγων,

"Ενωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αΐματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ τῆς άριστερᾶς: εἶτα τούτψ τῷ ἐσφραγισμένψ τὸ ἄλλο ήμισυ: καὶ εὐθέως ἄρχεται μελίζειν: καὶ πρὸ πάντων διδόναι εἰς ἔκαστον κρατῆρα [μερίδα] ἀπλῆν, λέγων,

Είτα ό διάκονος την έκτενη. Καὶ ό lepeds κλῷ τὸν άρτον. Καὶ κρατεί τῆ δεξιῷ χειρὶ τὸ ημισυ καὶ τῆ άριστερῷ τὸ ημισυ, καὶ βάπτει τὸ τῆς δεξιῶς χειρὸς ἐν τῷ κρατῆρι λέγων,

Ένωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει. Καὶ τὸ ἐν τῷ ἀριστερῷ χειρὶ ώσαύτως καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρτους. Καὶ Καὶ εὐθέως ἄρχεται τοῦ μελίζειν καὶ πρὸ πάντων βάλλει εἰς ἔκαστον κρατῆρα μίαν μερίδα ἀπλῆν, λέγων,

"Ηνωται καὶ ἡγίασται καὶ τετελείωται, εἰς τὸ ὅνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἰοῦ καὶ τοῦ αγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

"Ηνωται καὶ ἡγίασται καὶ τετελείωται τὸ θεῖον καὶ μυστικὸν δῶρον, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἰοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

⁽a) The breaking of the bread is referred to in Chrysostom's Homily on 1 Cor. xxiv. tom. x. p. 218.

ήμῶν.

ROTULUS MESSANENSIS.

Τής κατά φιλανθρωπίαν παρασχεθείσης ήμων θείας χάριτος τὰ ὑπὲρ ήμας ἐτολ-

μήσαμεν. Προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου

τοις άγίοις σου μυστηρίοις, Δέσποτα, αιτού-

μενοι, εί τι δι ανθρωπίνην ασθένειαν ήμιν παρώπται, συγγνώμων γενού, Κύριε ο Θεός

CODEX ROSSANENSIS.

Καὶ όταν σφραγίζει τὸν άρτον λέγει, Ίδε ο άμνος του Θεού, ο αίρων την άμαρτίαν του κόσμου, σφαγιασθείς υπέρ της του κόσμου σωτηρίας.

Καὶ όταν πρό πάντων διδοί μερίδα ἀπλήν λέγει, Μερίς αγία Χριστοῦ, πλήρης θείας χάριτος καὶ ἀληθείας, Πατρος καὶ Υίου καὶ άγίου Πνεύματος, ῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς alŵvas.

Καὶ όταν άρχεται μελίζειν, λέγει, Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ύστερήσει.

Εὐλογήσω τον Κύριον.

Αἰνεῖτε τὸν Θεόν.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

Και λέγει ὁ Ιερεύς, Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ ἀκατακρίτους ήμας διατηρήσει ἐπὶ τῆ μελίσει των αχράντων αὐτοῦ δωρεών, καὶ άξιώσειεν απαντας εύχεσθαι καὶ ψάλλειν την ίεραν ψαλμωδίαν ένώπιον της αιωνίου καὶ ἀδιαδόχου αὐτοῦ βασιλείας καὶ κυριότητος, νθν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Και όταν πληρώσωσιν, λέγει ο διάκονος,

Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο lepevs. 'Ο Κύριος εὐλογήσει' καὶ αξιώσειεν ήμας άγναις ταις των δακτύλων των ψυχων λαβίσιν αναλαβείν τον έμπύρινον ανθρακα, καὶ ἐπιθήναι τοῖς των πιστών στόμασιν, είς καθαρισμόν καὶ άνακαινισμόν των ψυχων αυτών και σωμάτων, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

"Αλλη εύχη τοῦ lepéws.

Γεύσασθε καὶ ίδετε ότι χρηστὸς ὁ Κύριος,

[96 b]

PARIS MANUSCRIPT 476.

· Καὶ όταν σφραγίζη τὸν άρτον λέγει,

Τδε ο αμνός τοῦ Θεοῦ, ο αίρων τὴν αμαρτίαν τοῦ κόσμου, σφαγιασθεὶς ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Kal όταν διδώ μερίδα απλήν els έκαστον κρατήρα, λέγει,

Μερὶς ἀγία Χριστοῦ, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, Πατρὸς καὶ ἀγίου Πνεύματος, ῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Είτα δρχεται μελίζειν καὶ λέγειν, Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ύστε-

Eîra.

Εὐλογήσω τον Κύριον εν παντί.

8) **E**I τα

(1)

(2)

(4)

sic

Αἰνεῖτε τὸν Θεον ἐν τοῖς άγίοις αὐτοῦ.

'Ο διάκονος. Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο lepeis. 'Ο Κύριος εὐλογήσει, καὶ ἀκατακρίτους ήμας διατηρήσει ἐπὶ τῆ μεταλήψει τῶν ἀχράντων αὐτοῦ δωρεών, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας.

Καὶ όταν πληρώσωσι, λέγει ὁ διάκονος,

Κύριε, εὐλόγησον.

'O lepeùs Méyes,

Ο Κύριος εὐλογήσει, καὶ ἀξιώσει ἡμᾶς ἀγναῖς ταῖς τῶν δακτύλων λαβαῖς λαβεῖν τὸν πύρινον ἄνθρακα, καὶ ἐπιθεῖναι τοῖς τῶν πιστῶν στόμασιν, εἰς καθαρισμὸν καὶ ἀνακαινισμὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τῶν σωμάτων, νῦν καὶ ἀεί.

Είτα γίνεται εὐχὴ ἐτέρα.

Γεύσασθε, καὶ ίδετε, ότι Χριστός ό

- (1) P. adds after τοῦ Θεοῦ, ὁ Τίδς τοῦ Πατρός.
- (2) P. adds to each και τὰ ἐξῆς.
- (8) P. adds here είτα. Ύψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς. και τὰ έξης.

[In the time of Chrysostom they sang part of the 145th Psalm. In his comment upon it (tom. v. p. 466) he begins οὖτός [ἐ ψαλμός] ἐστιν ὁ τὰ ῥήματα έχων ταῦτα ἄπερ οἱ μεμνημένοι συνεχῶς ὑποψάλλουσι λέγοντες, Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρία.]

Καὶ ποιεῖ διπλᾶς μερίδας ἐκάστων κλήρων καὶ βάπτει εἰς τὸν κρατῆρα. Καὶ ὅταν πληρώση τοῦ μελίζειν, καὶ πληρωθή καὶ ὁ ψαλμός, λέγουσιν οὶ διάκονοι,

Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο Ιερεύε. Εὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων ἡμᾶς τοὺς ἐν φόβω Θεοῦ μελί-ζοντας, καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεταλαμβάνειν μέλλοντας τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

- (4) I.e. Ps. 150. But P. has αlνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ έθνη, i.e. Ps. 116.
 - (5) P. simply είτα.

ROTULUS MESSANENSIS.

CODEX ROSSANENSIS.

ό μελιζόμενος καὶ μὴ μεριζόμενος, καὶ πᾶσι τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενος καὶ μὴ δαπανώμενος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, νῦν καὶ ἀεί, καί.

'Ο διάκονος λέγει, Έν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Οι ψάλται λέγουσι κοινωνι[κόν].

Γεύσασθε καὶ ίδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. ᾿Αλληλούῖα.

'Ο lepeùs ἐπεύχεται εὐχὴν τῆς μεταλήψεως πρὸ τοῦ μεταλαβεῖν.

[63]

Δέσποτα Χριστέ, δ Θεος ήμων, δ οὐράνιος ἄρτος, ή τροφή τοῦ παντὸς κόσμου,
ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου,
καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων
καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων ἀλλὰ διὰ
τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ ἄφατον μακροθυμίαν ἄξιόν με ποίησον καὶ ἀκατάκριτον καὶ
ἀνεπαίσχυντον μετασχεῖν τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, εἰς ἄφεσιν
ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Kal μεταδιδοί τῷ κλήρφ. ὅτε δὲ ἐπαίρουσιν οἱ διάκονοι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατῆρας εἰς τὸ μεταδιδύναι τῷ λαῷ, λέγει ὁ διάκονος ὁ αίρων τὸν πρῶτον δίσκον,

Κύριε, εὐλόγησον.

'Ο lepeis λέγει, Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ ἀγιάσσυντι καὶ ἀγιάζοντι πάντας ήμας.

Καὶ λέγει ὁ διάκονος,

Ύψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου, καὶ ἡ [906] βασιλεία σου διαμένει εἰε τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

"Αρχονται δε οἱ ψάλται το Γεύσασθε. Καὶ κοινωνεῖ ὁ ἱερεύς, καὶ ὁ κλῆρος. "Ότε δε αἰρει ὁ διάκονος τὸν δίσκον, λέγει Κύριε, εὐλόγησον.

Kal heyer & lepebs,

Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ ἀγιώσαντι καὶ ἀγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

(1) In the margin, apparently belonging to this action, 'Τψάθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοίς, ὁ Θεός,

και έπι πάσαν την γην ή δόξα σου, και ή βασιλεία σου διαμένει είς τους αιώνας των αιώνων.

Κύριος, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ μεριζόμενος, καὶ τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενος καὶ μὴ δαπανώμενος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ ζωὴν
τὴν αἰώνιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας.

P. 36

(1)

'Ο άρχιδιάκονος. Έν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Οι ψάλται. Γεύσασθε καὶ ίδετε ότι χρηστὸς ὁ Κύριος.

'Ο Ιερεύς εύχην πρό της μεταληψεως.

Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὐράνιος ἄρτος, ἡ ζωὴ τοῦ παντός, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων· ἀλλ' ως εὖσπλαγχνος Θεός, ἀξίωσόν με τἢ χάριτί σου ἀκατακρίτως μετασχεῖν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον.

Είτα μεταδίδωσι τῷ κλήρῳ. ὅτε δὲ ἐπαίρουσιν οἱ διάκονοι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατήρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ, λέγει ὁ διάκονος αίρων τὸν πρῶτον δίσκον,

Κύριε, εὐλόγησον.

'Αποκρίνεται ο λερεύς.

Δόξα τῷ Θεῷ τῷ άγιάσαντι καὶ άγιάζοντι πάντας ήμας.

Λέγει ο διάκονος,

Ύψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πῶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου, καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

- (1) P. ο διάκονος.
- (2) Dr Neale (followed by Mr Hammond) inserted here [καὶ μεταλαμβάνει].
- (a) [Thus the deacons distributed as in the time of Chrysostom (Hom. LXXXII. in Mat. tom. VII. p. 789). Yet the communicants drew

PARIS MANUSCRIPT 476.

Kal μετά τοῦτο λέγει την εὐχην της μεταλήψεως.

Δέσποτα Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ σὐράνιος ἄρτος, ἡ τροφή τοῦ παντὸς κόσμου,
ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου,
καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων
καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων ἀλλὰ διὰ
τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ ἄφατον μακροθυμίαν ἄξιόν με ποίησον ἀκατακρίτως καὶ
ἀνεπαισχύντως μετασχεῖν τοῦ παναγίου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἴματος, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον.

Είτα μεταλαμβάνει και μεταδίδωσι και τῷ κλήρφ, λέγων οῦτως ὁ lepeús,

Σώμα άγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωήν αἰώνιον. ᾿Αμήν.

Καὶ ότε ἐπάρη ὁ διάκονος τὸν δίσκον, λέγει ὁ lepeùs ἡσύχως, οὐ γὰρ ἐκφωνεῖ μέγα,

Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ εὐλογοῦντι καὶ ἀγιάζοντι ἡμᾶς διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

Έπιλέγει ώσαύτως και ταύτην την εύχην εύχαριστών,

Ύψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου, καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰωνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.

near to the table (In diem Natalem D. N. J. Christi tom. n. p. 364 g). They received the sacrifice in their hands. (Hom. xx. ad Pop. Ant. tom. n. p. 210.)]

(b) MS. ειχάριστον. Possibly = εύχαριστήριον.

(4)

ROTULUS MESSANENSIS.

Καὶ προστιθεί,

Εὐλογητὸν τὸ ὅνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

(2) Προσφωνεί ὁ διάκονος,

Μετα πίστεως και φόβου Θεού προσέλθετε.

Καλ μετά τὸ κοινωνήσαι τὸν λαόν, ἄρχονται οι ψάλται,

Πλήρωσον το στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε, καὶ χάριτος.

- (1) Added in the margin Είη τὸ δνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐλογητὸν είς τοὺς αἰῶνας.
 - (2) This is in the margin.
- (3) These words are very much abbreviated. I follow Monaldinius.
- (4) There is here added in the modern hand Καὶ ψάλλουσιν, Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ. Καὶ εὐθὸς ὁ διάκονος. But in the left-hand margin this, in a very difficult writing,

Εύχη έν τῷ θυμιάζειν.

Ηύφρανας ήμας έν τῆ εὐωδία σου, καί σοι προσφέρομεν ύμνον χαριστήριον, καρπόν χειλέων όμολογούντων την χάριν σου σύν τῷ θυμιάματι τούτῷ ἀναβήτω δὴ πρὸς σέ, ὁ Θεός καί μὴ ἀποστραφείη διὰ κενῆς, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῶν διὰ τὴν εὐωδίαν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, τὸ μύρον τὸ ἄχραντον καὶ ἀναφαίρετον καὶ πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως, καὶ τὰ χείλη ἡμῶν ἀγαλλιάσεως, καὶ τὰν καρδίαν χάριτος εὐφροσύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ Κυρίῷ ἡμῶν, μεθ οῦ σοὶ πρέπει δόξα, τιμή, κράτος.

Then follows a prayer still more difficult to

'Ο γεινόμενος άρχιερεύς κατά την τάξιν Μελχισε-

CODEX ROSSANENSIS.

Kal ότε μέλλει ὁ διάκονος τιθέναι els την τράπεζαν, λέγει ὁ Ιερεύς,

Εὐλογητον το ονομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ήμων εἰς τοὺς αἰωνας.

'Ο διάκονος λέγει, Μετά φόβου Θεοῦ προσέλθετε.

Πάλιν, ότε έπαίρει ο διάκονος έκ της παρατραπέζης, λέγει,

Κύριε, εὐλόγησον.

΄ Ο lepeis. Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ ἀγιάσαντι πάντας ἡμᾶς.

Kal όταν θ \hat{y} έκ της άγιας τραπέζης, λέγει \hat{y}

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καὶ λέγουσιν ο! διάκονοι καὶ ὁ λαός,

Πλήρωσον τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε, καὶ χαρᾶς ἔμπλησον τὰ χείλη μου, ὅπως ἀνυμνήσω τὴν δόξαν σου.

Καὶ πάλιν λέγουσιν,

Εύχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ, ὁ Θεος ἡμῶν, ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ σώματος καὶ αἴματός σου εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον ἀκατακρίτους ἡμᾶς διαφύλαξον, δεόμεθα, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Καὶ μετά το πάντας μεταλαβείν, ποιεί ο lepeus εύχην θυμιάματος είς την έσχάτην είσοδον.

Ευφρανας ήμας, ο Θεός, εν τη ενώσει σου, και σοι προσφέρομεν υμνον χαριστήριον, καρπόν χειλέων δμολογούντων την

δέκ, Κύριος ό Θεός ήμῶν, ό προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ τὴν θυσίαν προσδεχόμενος, πρόσδεξαι καὶ έκ χειρῶν ήμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς όσμὴν εὐωδίας καὶ εἰς ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντός τοῦ λαοῦ σου, χάριτι. Καὶ εὐθὺς οἱ ψάλται. Εὐχαριστοῦμέν σοι. [100]

Kal ότε μέλλει ο διάκονος τιθέναι els το παρατράπεζον, λέγει ο lepeús,

Εύλογητον το όνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ημών, εἰς τοὺς αἰώνας.

(1) 'Ο διάκονος. Μετὰ φόβου Θεοῦ προσ-(2) άλθετε.

P. 37 Καὶ πάλιν, ότε έπαίρει τὸν δίσκον ἀπὸ τοῦ παρατραπέζου, λέγει,

Κύριε, εὐλόγησον.

η 'Ο Ιερεύς λέγει,

Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ άγιάσαντι πάντας ἡμᾶς.

 Καὶ ὅταν ἀποθήται αὐτὸν els τὴν ἀγίαν τράπεζαν, λέγει ὁ ἰερεύς,

Είη το ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

Λέγουσιν οι διάκονοι και ο λαός,

Πλήρωσον το στόμα ήμων αινέσεως, Κύριε, και χαράς έμπλησον τα χείλη ήμων, όπως άνυμνήσωμεν την δόξαν σου.

Καὶ τάλυ.

(5)

Β Ευχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ σώματος καὶ αἴματός σου, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀκατακρίτους ἡμᾶς φύλαξον, δεόμεθα, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρω-

Εύχη θυμιάματος είς την έσχάτην είσοδον.

Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἶς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τῆ μεταλήψει τῶν ἀγίων καὶ

(1) P. Merd φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε.

(3) P. thus 'O lepeús. Σώσον ο Θεός τον λαόν

PARIS MANUSCRIPT 476.

Καί μετά το πάντας μεταλαβεῖν ο lepeds λέγει την εύχην τοῦ θυμιάματος μυστικώς.

Εὖφρανας ἡμῶς, ὁ Θεός, ἐν τῆ ἐνώσει σου, καὶ σοὶ προσφέρομεν ὅμνον χαριστήριον, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τὴν χάριν σου σὺν τῷ θυμιάματι τούτῳ ἀναβήτω δὴ πρὸς σέ, ὁ Θεός, καὶ μὴ ἀποστραφείη διὰ κενῆς, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῦν δὶ αὐτοῦ τὴν εὐωδίαν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως, καὶ τὰ χείλη αἰνέσεως, καὶ τὴν καρδίαν χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῷ ἡμῶν, μεθ' οῦ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Kal ο διάκονος λέγει μεγαλοφώνως,

Ευχαριστούμεν σοί, Χριστέ, ὁ Θεός. Ορθοί, μεταλαβόντες τών θείων αγίων αχράντων.

σου, και ευλόγησου την κληρουομίαν σου.

- 'Ο Ιερεύς πάλιν. Δόξα.
- (4) For αὐτὸν (αὐτὸ) P. reads τὸ ποτήριον.
- (5) P. alresews σου and adds at the end δλην την ημέραν την μεγαλοπρέπειαν σου.

⁽²⁾ P. adds ὁ λαός, Εύλογημένος ὁ έρχόμενος ἐν ἐνόματι Κυρίου.

(L)

BOTULUS MESSANENSIS.

CODEX BOSSANENSIS.

χάριν σου συν τῷ θυμιάματι τούτῷ ἀναβήτω δὴ πρὸς σέ, ὁ Θεός, καὶ μὴ ἀποστραφείη διὰ κενῆς, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῶν δι αὐτοῦ τὴν εὐωδίαν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, τὸ μύρον τὸ ἄχραντον καὶ ἀναφαίρετον· πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως, καὶ τὰ χείλη ἀγαλλιάσεως, καὶ τὴν καρδίαν χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῷ ἡμῶν, μεθ οὖ εὐλογητὸς εἶ σὰν τῷ παναγίῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

"Αρχεται ο διάκονος είς την είσοδον.

Δόξα σοι, δόξα σοι, δόξα σοι, Χριστε βασιλεῦ, μονογενές, Λόγε τοῦ Πατρός, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου ἐν ἀπολαύσει γενέσαι τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Δόξα σοι.

Καί δταν ποιεί την είσοδον, λέγει δ διάκονος, Ετι καί έτι, διά παντός έν είρηνη τοῦ. Κυρίου δεηθώμεν

Όπως γένηται ήμιν ή μετάληψις τών άγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δεηθώμεν.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ· τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, ἀθλοφόρων καὶ μαρτύρων, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων καὶ

(2) Πνεύματος δεηθώμεν in the margin.

'Ορθοί, οἱ μεταλαβόντες τῶν ἀγίων, ἀχράντων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἐπὶ ἀφέσει τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, δεηθῶμεν,

"Οπως γένηται ήμιν ή μετάληψις τών άγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἀγίου.

Τής παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης δεσποίνης ήμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσαντες, ἐαυτούς τε καὶ ἀλλήλους καί.

(1) In the margin allo. Etc kal etc kal did wartes er elpipp.

PARIS MANUSCRIPT 476.

αχράντων σου μυστηρίων, καὶ προσφέρομέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, δεόμενοι, φύλαξον ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς μετέχειν τῶν ἀγιασμάτων σου, εἰς ἀγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῷ Πνεύματι.

Και άρχεται ὁ ἀρχιδιάκονος ἐν τἢ εἰσόδφ.

Δόξα σοι, δόξα σοι, δόξα σοι, Χριστὲ βασιλεῦ, μονογενές, Λόγε τοῦ Πατρός, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Δόξα σοι.

Kal όταν ποιήση την είσοδον, άρχεται λέγειν δ διάκονος ούτως:

"Ετι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

"Οπως γένηται ήμιν ή μετάληψις των άγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δεηθώμεν.

Τής παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀπο

⁽¹⁾ For τοῦ άγιου Ἰωάννου...ἀποστόλων P. prints καὶ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ὅπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησύντων.

ROTULUS MESSANENSIS.

Καὶ εθχεται ὁ Ιερεύς.

Ο Θεός, ὁ διὰ πολλην καὶ ἄφατον

(1) εὐσπλαγχνίαν συγκαταβὰς τῆ ἀσθενεία τῶν

(2) δούλων σου καὶ καταξιώσας ἡμῶς ταύτης

(3) τῆς ἐπουρανίου σου τραπέζης, μὴ κατα
(4) κρίνης ἡμῶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐπὶ τῆ

(5) μεταλήψει τῶν ζωοποιῶν καὶ ἀχράντων σου

μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμῶς, ἀγαθέ,

(6) ἐν ἀγιασμῷ, ἴνα ἄξιοι γενόμενοι τοῦ πανα
γίου σου Πνεύματος εὖρωμεν μερίδα καὶ

κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἀγίων τῶν ἀπ΄

(7) αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων,

*Οτι ηὐλόγηται καὶ ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον.

Εἰρήνη πᾶσιν.

(9)

(10)

(11)

Ο άρχιδιάκονος. Τας κεφαλάς υμών.

Ο Θεός, ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ἔφιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχένας ἐκλίναμεν ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν καὶ πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου καὶ διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἴνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξάζω-

- (1) ημών interlined after ἀσθενεία.
- (2) μετόχους γενέσθαι interlined after ταύτης.
- (3) και μυστικού interlined before τραπέζης.
- (4) και ἀναξίους ἐρχομένους in the margin before ἐπί.
 - (5) ἐπουρανίων added in the margin after τῶν.
 (6) αὐτοῦ added in the margin after ἀγιασμῷ.
- (7) Added in the margin έν τῷ φωτί τοῦ προσώπου σου, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υιοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οδ εὐλογητὸς εῖ καὶ δεδοξασμένος.
 - (8) και μεγαλοπρεπές, άγιον in the margin.
 - (9) Kal Khirow o lepeds in the margin.
 - (10) éavrûr interlined before auxéras.
- (11) έπὶ σωτηρία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων added in the margin after έκτεινον.

CODEX BOSSANENSIS.

δικαίων μνημονεύσαντες, έσυτούς καὶ άλλήλους καὶ πάσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ.

Kal του διακόνου ταθτα λέγοντος ο lepeds ἐπεύχοται,

Ο Θεός, ο δια πολλήν και άφατον εύσπλαγχνίαν συγκαταβάς τἢ ἀσθενεία τών δούλων σου καὶ καταξιώσας ήμας μετασχείν ταύτης της επουρανίου τραπέζης, μή κατακρίνης ήμας, Δέσποτα, τοὺς άμαρτωλούς έπὶ τῆ μεταλήψει τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, αλλά φύλαξον ήμας, αγαθέ έν άγιασμφ, ίνα άξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ευρωμεν μέρος καὶ κλήρον μετά πάντων τών άγίων τών άπ αλώνός σοι εύαρεστησάντων, έν τφ φωτί τοῦ προσώπου σου, διὰ τών οἰκτιρμών τοῦ μονογενούς σου Υίου, Κυρίου δέ και Θεού καὶ Σωτήρος ήμων, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οδ εύλογητός εί σύν τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιφ σου Πνεύματι, νθν.

[101 p]

Ἐκφώνως. "Οτι ηὐλόγηται καὶ ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπες άγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καί.

- 'Ο λαός. 'Αμήν.
- 'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.
- 'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλάς,
- Ο Ιερεύς έπεύχεται.
- Ο Θεός, ο μέγας καὶ θαυμαστός, ἔπεδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχάνας ἐκλίναμεν· καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν, τὴν πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγη σον τὸν λαόν σου, καὶ διαφύλαξον τὴν κλη ρονομίαν σου, ἴνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξά-

στόλων μνημονεύσαντες, ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πάσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

'Ο λαότ. Σοί, Κύριε.

'Ο lepeds εύχεται'

8 R. 8 A

P. 29

(I)

Ο Θεός, ο δια πολλην και αφατον φιλανθρωπίαν συγκαταβάς τῆ ἀσθενεία των δούλων σου, καὶ καταξιώσας ήμας μετασχείν ταύτης της έπουρανίου σου τραπέζης, μή κατακρίνης ήμας τους αμαρτωλους έπι τη μεταλήψει των αχράντων μυστηρίων, άλλα φύλαξον ήμας, αγαθέ, εν αγιασμώ τοῦ άγίου σου Πνεύματος, ΐνα άγιοι γενόμενοι εδρωμεν μέρος καὶ κληρονομίαν μετα πάντων των άγίων των απ' αἰωνός σοι εὐαρεστησάντων, έν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, δια τών οἰκτιρμών του μονογενους σου Υίου, Κυρίου δε και Θεου και Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οδ εύλογητός εί σύν τῷ παναγίῳ καὶ άγαθῷ καὶ ζωοποιφ σου Πνεύματι ότι εὐλόγηται καὶ δεδύξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπες ονομά σου, τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ άγίου Πνεύματος.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλάς ήμων τῷ Κυρίφ.

'O lepeús.

Ο Θεός, ο μέγας καὶ θαυμαστός, ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχένας ἐκλίναμεν ἄκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν καὶ πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου. διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἴνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξά-

PARIS MANUSCRIPT 476.

'Ο lepeùs την εύχην ταύτην ήσύχως

Ο Θεός, ο δια πολλήν και άφατον ευσπλαγχνίαν συγκαταβάς τἢ ἀσθενεία τῶν δούλων σου, καὶ καταξιώσας ήμας μετασχείν ταύτης της έπουρανίου τραπέζης, μη κατακρίνης ήμας τους άμαρτωλους έπι τη μεταλήψει των αχράντων σου μυστηρίων, αλλά φύλαξον ήμας, αγαθέ, ἐν άγιασμῷ, ἴνα άξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ευρωμεν μέρος καὶ κλήρον μετα πάντων των άγίων των άπ' αἰωνός σοι ευαρεστησάντων, έν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, δια των οἰκτιρμών τοῦ μονογενοῦς σου Υίου, Κυρίου δε και Θεού και Σωτήρος ήμων, Ίησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οδ εὐλογητὸς εί και δεδοξασμένος σύν τῷ παναγίφ και άγαθφ καὶ ζωοποιφ σου Πνεύματι, νθν καὶ αεί, καὶ είς τους αιώνας των αιώνων. 'Αμήν.

'Ο Ιερεύς έκφωνεί μεγαλοφώνως

Ότι εὐλόγηται καὶ ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπες ὅνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υίοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώι ων.

Εἰρήνη πᾶσιν.

'Ο διάκονος. Τὰς κεφαλάς ήμων τῷ Κυρίφ κλίνωμεν.

'Ο δε lepeus την εύχην ταύτην.

*Ο Θεός, ό μέγας καὶ θαυμαστός, ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς ἐαυτῶν αὐχένας ἐκλίναμεν' καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν, τὴν πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαών σου · διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἴνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς (1) P. om. σου. (2) See n. (2) above, p. 809.

a)

(2)

ROTULUS MESSANENSIS.

μέν σε, τον μόνον ζώντα καὶ ἀληθινον ήμών Θεόν, την άγίαν καὶ όμοούσιον Τριάδα, Πατέρα καὶ Υίον καὶ άγιον Πνεῦμα·

Έκφάνως. Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται παρὰ πάντων ἡμῶν πᾶσα δοξολογία, τιμή, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ.

(a) 'Ο άρχιδιάκονος. 'Εν εἰρήνη Χριστοῦ πορευθώμεν.

'Ο λαός. 'Εν ονόματι Κυρίου. Κύριε, εὐλόγησον.

Καὶ εθχεται ὁ Ιερεύs, προσέχων τῷ λαῷ, Ο εὐλογῶν.

(1) και προσκυνητήν added in the margin before Τριάδα.

CODEX ROSSANENSIS.

ζωμέν σε, τον μόνον ζώντα καὶ ἀληθινον Θεον ήμων, την άγίαν καὶ ομοούσιον Τριάδα, Πατέρα καὶ Υἰον καὶ ἄγιον Πνεθμα·

Έκφωνως. Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται παρὰ πάντων ἡμῶν πᾶσα δοξολογία, τιμή, καὶ προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

'Ο λαός. 'Αμήν.

'Ο διάκονος. Έν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Πάλιν λέγει, ³Εν εἰρήνη Χριστοῦ πορευθωμεν.

'Ο Ιερεύς λέγει εύχην όπισθάμβωνον τοῦ άγιου 'Ιακώβου.

Εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν, καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ἀγίων Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων πάντας ἡμᾶς εὐλογῆσει, ἐν εἰρήνη καὶ ἀγάπη ἀγιάσει καὶ διαφυλάξει καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀξίους ἀναδείξει, καὶ ἐλεήσει τὸν κόσμον αὐτοῦ, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Εύχη άλλη δπισθάμβωνος.

Δέσποτα Κύριε, Ίησοῦ Χριστέ, ὁ Σωτηρ ημῶν, ὁ καταξιώσας ημᾶς τῆς σῆς δόξης κοινωνοὺς γενέσθαι διὰ τῆς τῶν ἀγίων σου μυστηρίων ζωοποιοῦ μεταλήψεως, δι ῶν τοῦ θανάτου σου καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν

[103]

(a)

[102]

⁽a) Compare Chrysostom Hom. in eos qui Pascha jejunant 1. p. 614: Και τῆς συνόδου ταύτης ἀπολύων ὑμᾶς (ὁ διάκονος), τοῦτο ὑμᾶν ἐπεύχεται λέγων, Πορεύεσθε ἐν εἰρήνη.

⁽²⁾ εὐλογῶν is in a strange hand, and may be on an erasure.

⁽³⁾ In the margin, in another hand. ὁ λαός. ἐν ὀνόματι.

ζωμέν σε, τον μόνον ζώντα καὶ ἀληθινον Θεον ήμων, την ἀγίαν καὶ ομοούσιον Τριάδα, Πατέρα καὶ Υίον καὶ ἄγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας.

Έκφώνησις. Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφεί
P. 40 λεται ή παρὰ πάντων ήμῶν δοξολογία, τιμή, καὶ προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ άγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο λαότ. 'Αμήν.

Ο διάκονος. Έν εἰρήνη Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Kal wahu heyen,

(a)

Έν εἰρήνη Χριστοῦ πορευθώμεν.

Ο λαός. Έν δνόματι Κυρίου. Κύρις, εὐλόγησον.

PARIS MANUSCRIPT 476.

δοξάζωμέν σε, τον μόνον ζώντα καὶ ἀληθινον Θεον ήμων, την άγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα, Πατέρα, Υίον καὶ ἄγιον Πνεθμα:

Έκφώνησις. Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται ἡ παρὰ πάντων ἡμῶν πᾶσα δοξολογία, τιμή, προσκύνησις, καὶ εὐχαριστία, τῷ
Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων.

Ο διάκονος λέγει. Έν εἰρήνη καὶ ἀγάπη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πορευθώμεν.

'Ο lepeds την δπισθάμβωνον εύχην μεγαλοφώνως.

*Ο θυσίαν αἰνέσεως καὶ λατρείαν εὐάρεστον, την λογικήν και αναίμακτον, δεχόμενος παρά των επικαλουμένων σε εν όλη καρδία, Χριστε ό Θεός ήμων, ό άμνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υίός, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ μόσχος ὁ ἄμωμος, ὁ μη δεξάμενος άμαρτίας ζυγόν. καὶ τυθεὶς δι' ήμας έκών, ό μελιζόμενος καὶ μη διαιρούμενος, ό έσθιόμενος καὶ μή δαπανώμενος, τους δέ έσθίοντας αγιάζων ο και τη παρούση ήμέρα καταξιώσας έορτάσαι τῶν φρικτῶν μυστηρίων τοῦ άγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αξματος, αὐτὸς ὡς ἐλεήμων καὶ οικτίρμων, μακρόθυμος και πολυέλεος, τήρησον ήμας και τους δούλους σου τους διακόνους και πάντα τον λαόν σου, έν τώ σῷ ἀγιασμῷ· τῷ βασιλεῖ ἡμῶν νίκας δώρησαι, τούς έν αίχμαλωσία όντας αδελφούς ήμων ανάββυσαι, τους εν ασθενεία επίσκεψαι, τους έν κινδύνοις θαλάσσης κυβέρνησαι, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις τῆς σῆς βοηθείας επάκουσον. Οτι σύ εί ο δωτήρ

(1)

BOTULUS MESSANENSIS.

CODEX ROSSANENSIS.

τύπον τελείν παρέδωκας ήμιν δι αὐτῶν ήμας εν τῷ ἀγιασμῷ σου διαφύλαξον, ήμας εν τῷ ἀγιασμῷ σου διαφύλαξον, καὶ σοὶ ζῶντας τῷ ὑπὲρ ήμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι τοῖς συλλειτουργήσασιν ήμιν καὶ τοῖς θείοις σου μυστηρίοις διακονήσασι βαθμὸν ἀγαθὸν περιποίησαι καὶ πολλὴν παρβησίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου βήματος εἰρήνην τῷ κόσμῷ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ήμῶν καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου σὸ γὰρ εἴ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν καὶ ζωὴ αἰώνος, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν.

[103]

Δέγει ο διάκονος,

'Απὸ δόξης εἰς δόξαν πορευόμενοι, σὲ ὑμνοῦμεν, τὸν Σωτήρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἰῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι καὶ νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Σε ύμνουμεν, τον Σωτήρα των ψυχών ήμων.

Ο Ιερεύς λέγει εὐχὴν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἔως τοῦ διακονικοῦ.

Έκ δυνάμεως εἰς δύνσμιν πορευόμενοι, καὶ πάσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμῶς ὁρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, βίζωσον ἡμῶς ἐν τῷ φόβῳ σου, τοὺς πάντας ἐλέησον καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξίους ἀνάδειξον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῷ ἡμῶν, μεθ οῦ σοὶ πρέπει δόξα, τιμή, κράτος, ἄμα τῷ παναγίῷ Πνεύματι, νῦν.

[103 P]

Els το διακονικόν λέγει ο άρχιδιάκονος, Τοῦ Κυρίου δεηθώμεν. 'Ο lepeis.

Έκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενοι, καὶ πάσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμᾶς ὁρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, ῥίζωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου, τοὺς πάντας ἐλέησον καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀξίους ἀνάδειξον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν.

(1) εύχη δπισθάμβωνος έν τῷ διακονικῷ in the margin.

PARIS MANUSCRIPT 476.

τῶν ἀγαθῶν δωρημάτων, Χριστὲ ὁ Θεὸς ήμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίφ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ᾿Αμήν.

Εύχη ἀπολυτική, λεγομένη παρά τοῦ διακόνου. ᾿Απὸ δόξης εἰς δόξαν πορευόμενοι, σὲ ὑμνοῦμεν, τὸν Σωτήρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἰῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σε υμνουμεν, τον Σωτήρα των ψυχών ήμων.

'Ο lepeds λέγει εύχην ἀπό τοῦ θυσιαστηρίου μέχρι τοῦ σκευοφυλακίου.

Έκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενοι, καὶ πάσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμᾶς ὁρθοτόμησον τὴν ὁδὸν ἡμῶν, ρίζωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου, καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀξίωσον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἰ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

'Ο διάκονοι. "Ετι τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο lepeùs εὐχὴν ἐν τῷ σκευοφυλακίψ μυστικήν.

Έκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενοι, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ ἐπὸ σοῦ καὶ εἰς σὲ καὶ πρὸς σὲ καταφεύγοντες, ὑπὸ σοῦ ἀγιαζόμεθα, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ νῦν δεόμεθά σου, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμᾶς ὁρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ζωὴν ὡσαύτως καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ρίζωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβφ σου, τοὺς πάντας ἐλέησον, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξίους ἀνάδειξον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ οῦ εὐλογητὸς εἰ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀςί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

ROTULUS MESSANENSIS.

CODEX BOSSANENSIS.

Εύχη άλλη. Σὰ εἶ ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς καὶ ἡ πηγη τῆς ἀθανασίας καὶ δοτηρ πάντων τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, Δέσποτα Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν σοὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, καὶ σοὶ τῆν δύξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, σὰν τῷ ἀνάρχῷ σου Πατρί, καὶ τῷ παναγίῷ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν.

'Ο διάκονος λέγει έν τῷ διακονικῷ,

Ετι καὶ ἔτι διὰ παντὸς ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

'Ο lepeds λέγει εὐχήν έν τῷ διακονικῷ μετά τὴν ἀπολύσιν.

"Εδωκας ήμιν, Δέσποτα, τον άγιασμον έν τῆ μετουσία τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἴματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἰοῦ Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ήμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ· δὸς ήμῶν καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ φύλαξον ήμᾶς ἀμώμους ἐν τῆ πίστει, καὶ οδήγησον ήμᾶς εἰς τελείαν υἰοθεσίαν καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μελλούσας ἀπολαύσεις· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἀγιασμὸς καὶ φωτισμὸς ήμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενής σου Υἰός, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

'Ο διάκονος. Έν εἰρήνη Χριστοῦ διαφυλαχθωμεν.

Ο lepeis. Εὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων ἡμᾶς διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τούς.

Εύχη άλλη τελευταία.

Ο Κύριος εὐλογήσει καὶ άγιάσει καὶ

(1) και διαφυλάττων και σκέπων και είρηνεύων (?) έν άγάπη added in the margin and interlined.

.....

Εἰρήνη πασιν.

(1)

'Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Καὶ λέγουσιν οἱ διάκονοι, Κύριε, εὐλόγη-

Καὶ εθχεται ὁ Ιερεύς.

Ηὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ διατηρῶν τὴν ζωὴν πάντων ἡμῶν, διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀθανάτων καὶ [ζωοποιῶν καὶ φρικ]τῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ὁ ῶν [εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας] τῶν αἰωνων. ᾿Αμήν.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Ο διάχονος. Ετι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνη τοῦ Κυρίου δεηθώμει.

Βύχη λεγομένη έν τις σκευοφυλακίω μετά την απόλυσιν.

> 'Ο διάκονος. 'Εν εἰρήνη Χριστοῦ διαφυλαχθώμεν.

'Ο lepevs. Ηὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογων καὶ ἀγιάζων διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας τῶν αἰωνων. 'Αμήν.

'Ο ιερεύς το Εἰρήνη πάσιν ἡσύχως ἐν ἐαυτῷ.
Εὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ διαφυλάττων καὶ σκέπων καὶ φρουρῶν καὶ διατηρῶν ἐν εἰρήνη καὶ ἀγάπη
τὴν ζωὴν πάντων ἡμῶν διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἀγίων, ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν
τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ὧν μεταλαβεῖν
ήξιώθημεν, καὶ ἀναπαύσει πάσαν ψυχὴν
χριστιανὴν προλαβοῦσαν μετὰ ἀγίων καὶ δικαίων, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογημένος
εἰς τοὺς αἰῶνας. ᾿Αμήν.

(1) Ρ. των άγιων και ζωοποιών και άχράντων.

ROTULUS MESSANENSIS.

CODEX BOSSANENSIS.

φυλάξει πάντας ήμας δια της μεταλήψεως των αχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, τῆ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία, πάντοτε, νῦν καὶ α εί, και είς τους αιώνας των αιώνων.

[The roll is ragged at the end. I have filled up the few gaps by words existing in the time of Monaldinius, partly supplemented from conjecture by Matrangas.]

help to explain the confusion between theor,

⁽a) The MS. has Educar for Edeos. This will elphans, Ouslar alresews and Edeor elphans, Ouslar alréceus and chaior elpipins, ovolar alréceus.

PARIS MANUSCRIPT 476.

Ευχή όπισθάμβωνος λεγομένη τὰς κυριακάς τῆς
άγιας τεσσαρακοστῆς.

Κύριε ο Θεός ήμων, ευσπλαγχνε καὶ πολυέλεε, ο δια της αγίας σου νηστείας όδον σωτηρίας ήμιν ύποδείξας, ό την μετάνοιαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην ώς θυμίαμα δεχόμενος, ο δια νηστείας και μετανοίας την κατά των Νινευιτων απόφασιν αναβαλλόμενος, καὶ τούτους νεκρωθέντας τῆ άμαρτία δια μετανυίας και φιλανθρωπίας ζωοποιήσας, ο χαράν εν ουρανοίς εργαζύμενος έπὶ ένὶ μετανοούντι, ὁ έλεήμων καὶ τοὺς έλεήμονας έλεων, οἰκτείρων καθώς οἰκτείρει πατήρ υίούς δια νηστείας και προσευχής στόματα λεόντων έν λάκκω έχαλίνωσας, δια νηστείας καὶ προσεδρείας τὸ πρόσωπον Μωϋσέως εδόξασας, δια νηστείας και παρθενίας άρματι πυρίνω 'Ηλίαν ανέλαβες, δια νηστείας καὶ μετανοίας τὸν τελώνην έδικαίωσας, δια νηστείας και δακρύων την πόρνην εκάθηρας, έλεος γαρ κατακαυχάται κρίσεως αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ιασαι τα συντρίμματα τών καρδιών ήμων, καὶ ρύσαι ήμας από της φοβερας καὶ ανεξιχνιάστου καὶ φρικτής ήμέρας τής κρίσεως, καὶ ἐλέησον τοὺς δούλους σου, καὶ μνημόνευσον, ώς αγαθός καὶ φιλάνθρωπος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, της έν Χριστώ διακονίας καὶ παντός ἱερατικοῦ τάγματος, καὶ τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, καὶ τοῦ πιστοτάτου λαοῦ· μόνος γὰρ εἶ ἀγαθὸς καὶ εὐλογητός είς τους αίωνας των αίωνων. 'Αμήν.

Εύχη ήντινα ποιεί ο lepeùs πρός τον λαόν όταν μεταλαβείν μέλλωσιν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υὶὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμήν, ὁ αἴρων τὴν

Εύχη Ιλασμοῦ.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἰὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀμνὰ καὶ ποιμήν, ὁ αἴρων τὴν

(a)

(1)

P. 43

(2)

PARIS MANUSCRIPT 2509.

άμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὸ δάνειον τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις χαρισάμενος, καὶ τῆ άμαρτωλώ την ἄφεσιν των άμαρτιων αὐτης δούς, ό την ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος σὺν τῆ ἀφέσει τῶν άμαρτιῶν αὐτοῦ ἀνες, άφες, συγχώρησον, ο Θεός, τὰ πλημμελήματα ήμων, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοία, τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοή γενόμενα, α οίδε το Πνευμά σου το πανάγιον ύπερ τους δούλους σου καὶ εί τι των έντολων σου ως άνθρωποι σάρκα φορούντες καὶ τὸν κόσμον τοῦτον οἰκοῦντες ή έκ τοῦ διαβόλου ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγφ η έν έργω, είτε ύπο κατάραν ίερέως ή τώ ίδίω αναθέματι υπέπεσαν, παρακαλώ καὶ δέομαι την ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν, τώ μέν λόγω λυθήναι, συγχωρηθήναι δέ αὐτοῖς καὶ τῷ ὄρκῳ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι κατὰ την σην άγαθότητα. Ναί, Δέσποτα Κύριε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου ὑπὲρ τῶν δούλων σου, καὶ πάριδε ώς άμνησίκακος τα έπταισμένα αὐτῶν ἄπαντα. συγχώρησον αὐτοῖς πῶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως συ γαρ εί ο δια των άγίων σου αποστόλων έντειλάμενος ήμιν λέγων υτι Όσα αν δήσητε έπὶ της γης, έσται δεδεμένα έν τοις ούρανοις, και όσα άν λύσητε έπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοις ούρανοις. ότι σύ εί ό Θεός ήμων, Θεός τοῦ έλεεῖν καὶ σώζειν καὶ ἀφιέναι άμαρτίας δυνάμενος, καὶ πρέπει σοι ή δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νίν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰωνας των αλώνων. 'Αμήν. 'Αμήν. 'Αμήν.

PARIS MANUSCRIPT 476.

άμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὸ δάνειον χαρισάμενος τοις δυσί χρεώσταις και τη άμαρτωλώ γυναικί δούς ἄφεσιν άμαρτιών, ό την ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος, σὺν τῆ ἀφέσει των έαυτοῦ άμαρτιων αὐτός, Δέσποτα, συγχώρησον τὰς άμαρτίας, τὰς ἀνομίας, τὰ πλημμελήματα, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοία, τὰ ἐν παραβάσει καὶ έν παρακοή γενόμενα παρά των δούλων σου [καὶ εἴ τι] ώς ἄνθρωποι ὄντες καὶ σάρκα φορούντες καὶ τὸν κόσμον οἰκούντες ἐπλανήθησαν, ή παρέβησαν, ή ἐπλημμέλησαν, ή λόγον ίερέως κατεπάτησαν, είτε ύπο κατάραν έγένοντο, είτε ιδίω αναθέματι υπέπεσαν, ή βλασφημία τινι ή δρκω, ή ύπωπιασμώ καὶ μολυσμῷ σαρκὸς ἐγένοντο, αὐτός, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ άμνησίκακος Δεσπότης, τούτους, Δέσποτα, λόγω λυθηναι εὐδόκησον, συγχωρών αὐτοῖς πάντα κατά τὸ μεγά σου έλεος. Ναί, Δέσποτα φιλάνθρωπε, έπάκουσόν μου δεομένου σου της σης άγαθότητος, καὶ παρίδε ώς πολυέλεος τὰ πταίσματα αὐτῶν ἄπαντα, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς της αιωνίου κολάσεως σύ γάρ είπας, Δέσποτα, Ο εαν δήσητε επί της γης έσται δεδεμένον εν τοις ουρανοίς, και ο εαν λύσητε έσται λελυμένον έν τοις ουρανοίς. διότι σὺ εἶ, Θεός, ἀναμάρτητος μόνος, καὶ σοὶ τὴν δόξαν αναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἰῷ καὶ τῷ ἀγίφ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ είς τους αίωνας των αίωνων. 'Αμήν.

⁽¹⁾ P. omits lepéws and places ἐπέπεσαν after κατάραν.

⁽²⁾ P. omits δια των αγίων σου αποστόλων.

NOTES ON THE SYRIAC LITURGY OF SAINT JAMES.

NOTES ON THE SYRIAC LITURGY OF SAINT JAMES.

[I have noted in the margin of the Liturgy, which has been printed above from the Paris MS. 2509, such passages as are found with more or less difference in detail in the Syriac Liturgy of S. James as given by Renaudot, Vol. II., and by Assemani ("Codex Liturgicus," Liber IV. pars secunda, tom. 5). These memoranda are interesting because there is great probability that the passages which are common to the Greek and the Syriac were in use before the great schism which ensued after the Council of Chalcedon (see Palmer, "Origines Liturgicae," I. p. 29). Bunsen, in the fourth volume of his work on "Hippolytus and his Age," printed the Greek which corresponded to the similar portions of the Syriac Liturgy (pages 333—357), and this was reprinted in the third volume of his "Analecta Ante-Nicaena." In both copies he illustrated his text by quotations from and references to a short letter written by James of Edessa, which is given by the elder Assemani in his "Bibl. Orient." (tom. I. 479), and was incorporated in an "Exposition" which was ascribed by the younger Assemani to John Maro, "the supposed father of the Maronites" (about 700). This exposition (Bunsen states) was written by Dionysius Barsalibaeus, a Syriac writer of the twelfth century. A Latin translation is given by the younger Assemani (ut supra) pp. 227—397.

I have contented myself in the following pages with giving Renaudot's translations of the passages in the Syriac corresponding to passages in the Greek. But I have added references to the pages of Assemani's "Codex Liturgicus," where these passages are illustrated or explained by James of Edessa, and an occasional quotation. I must premise that in the proanaphoral part, which is not ascribed to S. James in the Syriac, there is nothing in common with the Greek except the exclusion of the "hearers," the closing of the doors, and the reciting of the "Creed of Constantinople," which, however, is assigned to the 318 Fathers who met at Nicaea.

In prayers where there is considerable similarity between the Greek and Syriac, I have put any discrepancy in Renaudot's translation within square brackets.]

LITURGIA S. JACOBI APOSTOLI FRATRIS DOMINI.

Primum dicitur Oratio ante osculum pacis.

Domine Deus noster, nos quamvis indignos [salute hac] dignos effice, amator hominum: ut ab omni dolo omnique [acceptatione personarum] mundati [salutemus invicem in osculo sancto et divino, constricti vinculo caritatis et pacis.] Per Dominum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, Filium tuum unigenitum, per queni et cum quo te decet gloria, honor et potestas, cum Spiritu tuo.

Populus. Amen.

Diaconus. Stemus decenter et oremus, [gratias agamus, adoremus et laudemus agnum vivum Dei qui offertur super altare.]

Sacerdos. Qui solus Dominus miseripp. 245, 247 cors es, in eos qui coram altare tuo colla

- (1) The Greek has the weat taiths.
- (2) και πάσης υποκρίσεως ένωθωμεν άλλήλοις κ.τ.λ.
- (3) This is not in the Greek.
- (4) See the prayer 'O Θεός, ὁ διὰ πολλήν καὶ άφατον φιλανθρωπίαν, p. 259 [where insert the reference SR1.

inclinant mitte benedictiones tuas, tu qui in altis habitas et humilia respicis, benedicque [eos per gratiam, misericordiam et amorem erga homines Christi unigeniti Filii tui, per quem et cum quo te decet gloria, etc.]

Populus. Amen.

Sacerdos. Deus Pater, qui propter amorem tuum erga homines magnum et ineffabilem misisti Filium tuum in mundum, ut ovem errantem reduceret, ne Ren. p. 30 avertas faciem tuam a nobis, dum sacrificium hoc spirituale et incruentum celebramus: non enim justitiae nostrae confidimus, sed misericordiae tuae. Deprecamur ergo et obsecramus clementiam tuam, ne in judicium sit populo tuo Mysterium hoc, quod institutum nobis est ad salutem; sed ad veniam peccatorum, remissionen insipientiarum, et ad

p. 259

(4)

- (5)
- (11)
- (5) Renaudot notes that one MS. has (words corresponding to) terribile et incruentum, as in the Greek.
 - (6) τὸ οἰκονομηθέν ἡμῶν.
- (7) els εξάλειψιν άμαρτιών, els άνανέωσιν ψυχών και σωμάτων, είς εὐαρέστησιν σοῦ.

(1)

D. 265

(3)

gratias tibi referendas: per gratiam, misericordiam, et amorem erga homines unigeniti Filii tui, per quem et cum quo te decet gloria.

Populus. Amen.

Diaconus. [Date pacem unusquisque proximo suo, in caritate et fide, quae Deo acceptae sint. Vade in pace, Sacerdos praeclare.] Stemus decenter orantes, stemus cum timore et tremore, stemus cum modestia et sanctitate: quia ecce oblatio infertur.....

Sacerdos elevat velum, et ter populum cruce
p. 267 signat, dicens:

Caritas Patris, gratia Filii, et communicatio Spiritus sancti, sint cum omnibus nobis.

Populus. Amen.

Sacerdos. Sursum corda.

Populus. Habemus ad Dominum.

Sacerdos. Gratias agamus Domino Deo nostro.

Populus. Dignum et justum est.

Sacerdos inclinatus. Vere dignum et justum est, decens et debitum, ut te laudemus, te benedicamus, te celebremus, te adoremus, tibi gratias agamus, tibi opifici omnis creaturae, visibilis aut invisibilis. Et elevans vocem. Quem laudant caelum et caeli caelorum, omnisque exercitus eorum, sol et luna et omne stellarum agmen, terra et maria et omnia quae in eis sunt: Jerusalem caelestis. Ecclesia primogenitorum descriptorum in caelis: Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, virtutes [caelestes, et mundo superiores exercitus caeli, Cherubim quibus oculi multi, et Seraphim quibus alae sex, qui Ron. p. 2 duabus alis tegunt facies suas et duabus pedes, duabusque alter ad alterum volitantes vocibus indeficientibus, et Theologia non conticescente, hymnum triumphalem magnificentissimae gloriae, voce canora concinunt, clamant, vociferantur et dicunt:

Populus. Sanctus, Sanctus, Sanctus

(1) Compare στώμεν καλώς κ.τ.λ. p. 265. [Bunsen ("Analecta Antenicaena," 111. p. 38) found engraved upon a consular diptych of the year 526 the Greek letters: Στομεν καλος | Στομεν ευλαβος | Στομεν μετα φοβου | προσχομεν τι αγια αναφορ | εν ιρινη τω θεω προσφοριεν | Ελεως ειρινη | θυσια αινεσεως | η αγαπιτου θεου και πατρος | και η χαρις του κυριου και θεου | και σωτηρος ημων ιησου χριστου | εφ ημας.

The date of this writing is fixed in A.D. 783.]

(2) The Greek has no direction as to the veil.
"Mensam discooperiunt, per hoc significantes
portas caeli tunc aperiri." James of Edessa
(Asse. p. 241). In Assemani p. 183 the rubric is

"anaphoram (velum) tremulo circumfert motu et dicit, Charitas 4 Dei Patris." James here notes (l. c.) that the Alexandrine Fathers have not the Caritas Dei but "Dominus vobiscum omnibus ante principium liturgiae." See pages 26, 27, 28 above. It would appear that the addition in the Messina Roll was contrary to the tradition of the Church.

- (3) Assemani p. 184, "Sursum intellectus mentes et corda nostra."
- (4) dρχαί τε και έξουσίαι και δυνάμεις φοβεραί.
- (5) The Paris edition and 2509 had δοξολογίαις. The three other MSS. θεολογίαις.

p. 272

(7)

es, Domine Deus Sabaoth, pleni enim sunt caeli et terra, gloria, [honore et majestate tua, Domine, Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit et qui venturus est in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

(1)

(3)

(5)

Sacerdos inclinatus. [Vere] sanctus es, Rex saeculorum et omnis sanctitatis larp. 271 gitor: sanctus etiam unigenitus Filius tuus, Dominus [Deus et Salvator] noster Jesus Christus: sanctus etiam Spiritus tuus Sanctus, qui scrutatur omnia, etiam profunda tua, Deus Pater. Sanctus enim es qui omnia contines, omnipotens, terribilis, bonus, [cum unigenito Filio tuo,] qui passionum particeps fuit, et maxime propter hominem figmentum tuum, quem e terra formasti, et concessisti illi delicias paradisi. Cum vero transgressus esset mandatum tuum, et cecidit, non neglexisti aut dereliquisti illum, O bone, sed reduxisti illum, sicut pater summae

> (1) Barsalibi (Assemani p. 346) represents the Syriac as Fortis Sabaoth.

- (2) The Rossano MS. has δ έλθων και έρχομενος.
- (3) Omnia continens = παντοκράτωρ.
- (4) It will be seen that the Greek omits here the expression "cum unigenito Filio tuo," and so represents God the Father as συμπαθής (δ συμπαθής μάλιστα περί το πλάσμα το σόν). Ιτ omits also the expression Deus et Salvator as referring to our Lord: it has the words frequently elsewhere. Barsalibi (in Assemani, p. 348) draws attention to the former omission. According to Assemani he says: "Sciatis, charissimi, quod ex hac inclinatione nonnihil detraxerunt Dioscori sectatores, qui Domini nostri naturas confundunt, ac passiones ad Patrem retulerunt. Sic enim scripserunt 'sanctus enim es, omnitenens, omnipotens, terribilis,

misericordiae. Vocasti eum per legem, direxisti eum per Prophetas: denique Filium tuum unigenitum in mundum misisti, ut imaginem tuam renovaret; qui descendit, et incarnatus est de Spiritu Sancto et ex sancta genitrice Dei semperque virgine Maria, conversatusque est cum hominibus, et omnia ad generis nostri salutem instituit.

Et elevans vocem accipit Oblatam, et dicit:

Cum ergo suscepturus esset mortem voluntariam pro nobis peccatoribus, ipse immunis a peccato, in ea nocte qua tradendus erat pro vita et salute mundi, accepit panem in manus suas sanctas, immaculatas, et incontaminatas, et levatis oculis in caelum aspexit ad te, Deus Pater, et gratias agens, benedixit, * sanctificavit, A fregit, A et dedit discipulis suis sanctis et apostolis, dicens: Accipite, manducate [ex eo vos omnes]: hoc est corpus meum, quod pro vobis et pro

bonus, is qui passionum es particeps.' Cum in antiquis emendatissimis codicibus legamus; terribilis, bonus, cum Filio tuo, is (sic) qui passionum particeps fuit.' Ubi passiones de Filio incarnato, non vero de Patre, qui passionum expers omnino est, praedicantur. Nos itaque cum S. Clemente, libro 8, dicimus, 'qui Patri passionem tribuit, cum deicidis Judaeis adscribendus est."

- (5) For reduxisti the Greek has exaldevous.
- (6) The Greek has αναβλέψας είς τον οὐρανόν, καὶ ἀναδείξας σοί, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί.
- (7) Bunsen ("Analecta" IV. 184) draws attention to the prefix in Morel of the word juiv to τοις αυτού μαθηταίς και άποστόλοις. He conceived that it was added at an early date. We have seen that it is found nowhere except in the copy from which Morel's edition was printed.

(1)

p. 274

(8)

(4)

multis frangitur et datur, in remissionem peccatorum [et vitam aeternam]. Similiter etiam et calicem postquam coenaverunt, miscens vino et aqua, et gratias agens, & benedixit, & sanctificavit, & et dedit iisdem discipulis et apostolis sanctis, dicens: Accipite, bibite ex eo vos omnes: hic est sanguis meus Testa-Ren. p. 32 menti novi, qui pro vobis et pro multis [fidelibus] effunditur et datur in remissionem peccatorum [et vitam aeternam]. Populus. Amen.

> Sacerdos. Hoc facite in memoriam mei: quotiescumque enim manducabitis panem hunc et calicem istum bibetis, mortem meam annuntiabitis et resurrectionem meam confitebimini, donec veniam.

> Populus. Mortis tuae, Domine, memoriam agimus, resurrectionem tuam confitemur, et adventum tuum secundum expectamus.....

> Sacerdos. Memoriam igitur agimus, Domine, mortis et resurrectionis tuae e sepulchro post triduum, et ascensionis tuae in caelum, et sessionis tuae ad dexteram Dei Patris: rursumque adventus

> (1) The words και είς ζωήν αιώνιον are found in the response of the deacons, in the Rossano MS. and Paris 2509.

tui secundi, terribilis et gloriosi, quo judicaturus es orbem in justitia, cum unumquemque remuneraturus es secundum opera sua. Offerimus tibi hoc sacrificium terribile et incruentum, ut non secundum peccata nostra agas nobiscum, Domine, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis: sed secundum mansuetudinem tuam et amorem tuum erga homines magnum et ineffabilem, dele peccata nostra, servorum nempe tuorum tibi supplicantium. Populus enim tuus et haereditas tua deprecatur te, [et per te et tecum Patrem tuum,] dicens:

Populus. Miserere, Deus Pater omnipotens, miserere nobis.

Sacerdos inclinatus dicit Invocationem Spiri- Ren. p. 33

Miserere nobis, Deus Pater omnipotens, et mitte Spiritum tuum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui tibi throno aequalis est, et Filio aequalis regno, consubstantialis et coaeternus; qui locutus est in Lege et Prophetis et Novo Testamento tuo; qui descendit in similitudine columbae super Dominum nostrum Jesum

(5) The Greek has αὐτοῦ. Thus the offering in the Greek is made to the FATHER; in the Syriac it is made to the Sox.

(7)

⁽²⁾ τὸν θάνατον τοῦ υἰοῦ τοῦ ἀνθρώπου—ἄχρις οὖ αν ξλθη.

⁽³⁾ This is in Paris 2509 and Morel.

⁽⁴⁾ μεμνημένοι οὖν κ.τ.λ. "Huc tota Liturgia spectat, ut quae Christus pro nobis gessit commemoremus et dicamus." James of Edessa (l. c. p. 242).

⁽⁶⁾ In the Greek the words found in 1 Cor. ii. 9, d δφθαλμός οὐκ είδεν, occur here. The Syriac does not contain the clause.

⁽⁷⁾ The Syriac has a request to God to accept the intercession of the Virgin. It is not in the Greek here.

p. **2**80

(6)

ന

Christum, in Jordane flumine: qui descendit super Apostolos sanctos in similitudine linguarum ignis.

Populus. Kyrie eleison ter.

(1)

(2) (8)

(4)

Sacerdos. Ut adveniens efficiat panem istum [corpus vivificum, corpus salutare, corpus caeleste, corpus animabus et corporibus salutem praestans, corpus Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: in remissionem peccatorum et vitam aeternam accipientibus illud.

Populus. Amen.

Sacerdos. Et [mistum quod est in hoc calice] efficiat sanguinem Testamenti Novi, [sanguinem salutarem, sanguinem vivificum, sanguinem caelestem, sanguinem animabus et corporibus salutem praestantem, sanguinem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi: in remissionem peccatorum et vitam aeternam suscipientibus illum.

Populus. Amen.

Sacerdos. Ut sint [nobis et] omnibus qui ex illis accipient, [iisque communicabunt, ad sanctitatem animarum et corporum, ad fructificationem operum bonorum, ad confirmationem Ecclesiae tuae sanctae, quam super verae fidei petram fundasti, et portae inferi non praevalebunt adversus eam, cum liberaturus sis illam ab omnibus haeresibus et scandalis operantium iniquitates, usque ad consummationem saeculi: [per gratiam, misericordiam et amorem erga homines unigeniti Filii tui, per quem et cum quo te decet gloria et honor.]

Populus. Amen.

Sacerdos inclinatus. Quapropter offerimus tibi, Domine, [sacrificium hoc tremendum et incruentum] pro locis tuis sanctis, quae per manifestationem Christi Filii tui illustrasti: praecipue vero pro Sion sancta, matre omnium Ecclesiarum, et pro Ecclesia tua sancta toto orbe diffusa.

Sacerdos. [Dona ditissima Spiritus tui Ren. p. 84 Sancti concede ipsis, Domine.] Memento, Domine, sanctorum Episcoporum nostrorum, qui nobis recte verbum veritatis dispensant, praecipue vero Patris Patrum et Patriarchae nostri Domini N. et Domini N. Episcopi nostri, cum reliquis omnibus Episcopis Orthodoxis. Canitiem

i.e. ἀποφήνη, as in the Clementine Liturgy.]

- (4) The Greek has simply τὸ ποτήριον τοῦτο.
- (5) The Greek connects this, not with the descent of the Spirit, but with the Communion, in the next clause.
 - (6) δυόμενος αὐτήν.
- (7) James of Edessa (ut supra), " Mox peragit commemorationes in quibus oblatio absolvitur."
- (8) The Greek copies vary in details. The Syriac resembles the Messina and Rossano MSS. rather than Morel's edition.

43 - 2

⁽¹⁾ The Greek adds έν τῷ ὑπερῷφ τῆς ἀγίας και ένδόξου Σιών κ.τ.λ.

⁽²⁾ The Greek omits this: instead there is a prayer that the Holy Spirit may come on the worshippers and on the gifts.

⁽³⁾ τη άγια και άγαθη και ένδόξω αὐτοῦ παρουσία άγιάση και ποιήση τὸν μέν ἄρτον τοῦτον σώμα άγιον Χριστού, και τὸ ποτήριον τούτο αίμα τίμιον Xριστοῦ. The Syriac has added much to this. [Barsalibi (ut sup. p. 364) notes that some Syriac MSS. have exhibit here and not make:

ipsis venerandam concede, Domine: multis annis ipsos conserva, pascentes populum tuum cum omni pietate et sanctitate. Memento, Domine, Presbyterii p. 282 hujusce, et cujuscumque alterius loci: Diaconatus in Christo, omnisque ministerii et omnis Ordinis Ecclesiastici. Memento etiam, Domine, paupertatis meae, qui me, licet indignum, vocare tamen dignatus es. [Delicta juventutis meae et ignorantias meas ne memineris, sed secundum multitudinem miserationum tuarum memento mei tu: si enim iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis poterit coram te sustinere? Quia apud te propitiatio est: visita me et purifica me, ut ubi abundavit peccatum ibi superabundet gratia tua. Memento etiam, p. 284 Domine, eorum qui in vinculis jacent aut carceribus detinentur; fratrum etiam nostrorum qui in exilio sunt: infirmorum, aut qui male affecti sunt : eorum qui a spiritibus immundis infestantur aut agitantur. Memento etiam, Domine, p. 286 aëris, imbrium, roris, fructuum terrae et coronae anni: oculi enim omnium in te sperant, et tu das illis escam eorum in tempore opportuno: aperis tu manum tuam omnibus sufficientem, et imples p. 288 omne animal bona tua voluntate.

Rem. p. 85 Sacerdos. Rursus meminisse dignare eorum qui nobiscum in oratione consistunt, patrum, fratrum, magistrorum-que nostrorum, et eorum qui absunt.

p. 288 Memento etiam, Domine, eorum qui praeceperunt nobis ut eorum memoriam

ageremus in orationibus ad te Deum nostrum. [Unicuique illorum concede, Domine, petitiones suas, quae quidem ad salutem spectant.] Memento, Domine, et illorum qui intulerunt oblationes ad altare tuum sanctum, et eorum pro quibus singuli obtulerunt, [et eorum qui offerre voluerunt, sed non potuerunt: eorum quos unusquisque habet in mente,] et eorum qui nunc nominantur. Et elevans vocem. Memento, Domine, omnium quorum meminimus, et eorum quorum non meminimus, [et secundum multitudinem mansuetudinis tuae retribue illis gaudium salutis tuae, suscipiens sacrificia illorum in immenso caelo tuo, dignosque efficiens visitatione et auxilio tuo: confirma illos virtute tua, et fortitudine tua illos instrue, quia tu es misericors et misericordiam cupis, teque decet gloria, honor et potentia, simul cum unigenito Filio tuo et Spiritu tuo.]

Populus. Amen.

Sacerdos inclinatys. Memento etiam, Domine, piorum Regum nostrorum et Reginarum: apprehende arma et scutum, et exsurge in auxilium eorum. Subjice illis hostes omnes et adversarios, ut placidam tranquillamque vitam agamus, in omni timore Dei et humilitate: [quia tu salutis refugium es, et potestas auxiliatrix, victoriaeque dispensator erga eos omnes qui te invocant et sperant in te, Domine. Et tibi gloriam et laudem referemus.]

Populus. Amen.

Sacerdos inclinatus. [Quoniam igitur est tibi potestas vitae et mortis, Domine, Deusque misericordiarum et amoris erga Ren. p. 26 hominem tu es, dignos effice ut omnium illorum qui a saeculo tibi placuerunt memoriam agamus: Patrum sanctorum et p. 292 Patriarcharum, Prophetarum et Apostolorum, Joannis praecursoris et Baptistae, S. Stephani primi Diaconorum et primi Martyrum, et sanctae genitricis Dei semperque Virginis beatae Mariae, et omnium sanctorum. Elevans vocem. [Rogamus te, Domine multae misericordiae, qui impossibilia veluti possibilia creas, constitue nos in hac beata congregatione: accense nos huic Ecclesiae: statue nos per gratiam tuam inter electos illos, qui scripti sunt in caelis.] Idcirco enim mep. 298 moriam illorum agimus, ut dum ipsi sta-(I) bunt coram throno tuo nostrae quoque tenuitatis et infirmitatis meminerint, [tibique nobiscum offerant sacrificium hoc tremendum et incruentum, ad custodiam quidem eorum qui vivunt, ad consolationem infirmorum et indignorum, quales nos sumus: ad quietem memoriamque bonam eorum, qui in fide vera dudum obierunt, patrum, fratrum, et magistrorum nostrorum, per gratiam et misericordiam, etc.]

Populus. Amen.

p. 294

Sacerdos inclinatus. Memento, Do-

(1) A few words resembling these are found in Paris 2509 only.

mine, sanctorum Episcoporum qui pridem obdormierunt, qui verbum veritatis nobis dispensaverunt: qui a Jacobo principe Episcoporum Apostolo et Martyre, usque ad hanc diem, verbum fidei Orthodoxae in Ecclesia tua sancta praedicaverunt: Elevans vocem, [et luminum et Doctorum Ecclesiae tuae sanctae, qui praeclarum fidei certamen ediderunt, qui nomen tuum sanctum tulerunt coram populis, regibus et filiis Israel, eorumque precibus et supplicationibus pacem tuam Ecclesiae tuae tribue: doctrinas eorum et confessionem eorum in animis nostris confirma: haereses nobis noxias cito comprime, et consistentiam absque confusione coram tribunali tuo nobis concede: quia sanctus es, Domine, et in sanctis requiescis: qui sanctorum es consummator atque perfector: et tibi gloriam, etc.]

Populus. Amen.

Sacerdos inclinatus. Memento etiam, Domine, Sacerdotum Orthodoxorum, pridem defunctorum, Diaconorum et Subdiaconorum, Psaltarum, Lectorum, Interpretum, Cantorum, Exorcistarum, Monachorum, Religiosorum, Auditorum, Virginum perpetuarum, et saecularium, qui in fide vera defuncti sunt, et eorum quos unusquisque designat animo. Elevans vocem. Domine, Deus spirituum et omnis carnis, omnium memento quorum

p. **800**

(8)

(Supplt.) 476.

(3) This is in all the Greek MSS.

Ren. p. 85 p. 298 (2)

⁽²⁾ This is in the Bossano Codex and Paris

meminimus, qui in fide orthodoxa ex hac vita migrarunt: da [animabus, corporibus et spiritibus illorum] requiem, [liberans eos a damnatione infinita ventura, et dignos efficiens] gaudio quod est in sinu Abraham, Isaac et Jacob; ubi splendet lumen vultus tui; unde procul sunt dolores, angustiae et gemitus: [non reputans illis omnia delicta illorum. Non autem intres in judicium cum servis tuis, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, nec ullus est a peccati culpa immunis, aut a sordibus purus, ex hominibus qui super terram sunt, nisi unus Dominus noster Jesus Christus unigenitus Filius tuus, per quem nos etiam misericordiam et remissionem peccatorum consequi speramus, quae propter eum est et nobis et illis.

Populus. Quietem praesta illis, et propitius esto, et dimitte, Deus, insipientias et defectus omnium nostrum, sive scienter, sive ignoranter, etc.

Sacerdos inclinatus. Remitte, dimitte, ignosce, O Deus, peccata omnium nostrum voluntaria et involuntaria, scienter et ignoranter commissa, verbo, opere, aut cogitatione, occulta et nota, publica, antiqua, per errorem admissa, et omnia quae novit nomen tuum sanctum. Elevans vocem. Finem igitur nobis Christianum conserva, et sine peccato; congregans nos subter pedes electorum tuorum, quando, ubi, et sicut volueris: [tantummodo absconde nos a confusione iniquitatum nostrarum; ut etiam in hoc, velut in omnibus, laudetur et celebretur nomen tuum honoratissimum et benedictum, et Domini nostri Jesu Christi, et Spiritus tui Sancti.]

Sacerdos. Pax, etc. Populus. Et cum, etc.

Sacerdos ante orationem Dominicam dicit:

p. 302

(2)

Ren. p. 25

p. 306

(3)

Pater Domini nostri Jesu Christi. [Pater misericordiarum et Deus totius consolationis,] qui sedes super Cherubim, et a Seraphim laudaris: coram quo consistunt mille Angelorum myriades, [excelsa et caelestia] agmina: qui oblationes ex donis et proventibus fructuum tibi oblatis in odorem suavitatis dignatus es sanctificare et perficere, per gratiam unigeniti Filii tui, et per illapsum Spiritus tui Sancti: Sanctifica etiam, Domine, animas nostras, corpora nostra, spiritusque nostros, ut corde puro, anima lucida, et facie inconfusa, audeamus invocare te Deum caelestem, Patrem omnipotentem, oremusque et dicamus: Pater noster qui es in caelis,

p. 242): the priest "frangit, signat, colit mysteria, ministro catholicam recitante. Deinde dicunt orationem Pater noster."

p. 800

(1)

p. 302

(1) Compare αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος, p. 300.

⁽³⁾ In the Greek the people say the whole prayer.

⁽²⁾ Renaudot's copy has here "Diaconus voce magna dicit Catholicam." Barsalibi (l. c. p. 372) explains "seu concionem." It is not in Assemani's copy. James of Edessa thus (l. c.

(3)

p. 810

(4)

[Populus. Sanctificetur, etc.]

Sacerdos. Domine Deus noster, ne inducas nos in tentationem, quam virtute destituti sustinere non possimus, [sed fac etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere,] et libera nos a malo. [Per Jesum Christum Dominum nostrum, per quem, etc.]

Populus. Amen.

Sacerdos. Pax.

(1)

p. 208

Populus. Et cum.

Diaconus. Inclinate capita vestra [coram Deo misericordi,] coram altari propitiatorio, [et coram Corpore et Sanguine Salvatoris nostri, in quo vita posita est suscipientibus illa: et suscipite benedictionem a Domino.]

capita sua, expectantes misericordias uberes a te. Benedictiones copiosas quae a te sunt mitte, Domine, et sanctifica animas, corpora, spiritusque nostros, ut digni simus communicandi [Corpori et Sanguini Christi Salvatoris nostri: per gratiam et misericordiam et amorem ejusdem Jesu Christi Domini nostri,]

p. 208 cum quo laudatus et benedictus es, in caelis et in terra cum Spiritu tuo, etc.

(1) ον ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα. Not in the Paris 2509 nor in Morel.

- (2) μέτοχοι γενέσθαι των άγιων σου μυστηρίων.
- (3) See the Greek. To this invocation James of Edessa refers (l. c. p. 242): "Mox praeceperunt, ut gratiam Trinitatis populo impertiret, ter cum cruce signans et dicens Sit gratia Trinitatis, etc. respondente populo Et cum spiritu tuo."
 - (4) "His peractis tradiderunt debere sacer-

Populus. Amen. Ren. p. 40
Sacerdos. Pax.
Populus. Et cum,

Sacerdos. Misericordiae Dei.

Populus. Et cum spiritu tuo.

[Diaconus. Unusquisque cum timore et tremore ad Deum aspiciat, et misericordiam et gratiam a Domino postulet.

Sacerdos. Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus potens Sabaoth, pleni sunt caeli et terra laudibus tuis. Exaltare super caelos Deus, et super omnem terram gloria tua: ad te levavi oculos meos qui habitas in caelis, etc.

Et post pauca Eucharistiam accipiens in manibus dicit illa voce:]

Sancta sanctis [in perfectione, puritate, et sanctitate traduntur.]

Tum dicunt omnes simul:

Unus Pater sanctus, unus Filius sanctus, unus Spiritus sanctus. [Sit nomen Domini benedictum, qui unus est in caelo et in terra: ipsi gloria in saecula. Gloria Patri et Filio, et Spiritui Sancto omnia sanctificanti, et omnia expianti.]

[Sacerdos interjectis aliquot orationibus quae Ren. p. 41 pro Ecclesiarum consuetudine variae sunt, fran-

dotem populum contestari eumque admonere in hace verba: Haec sancta Corporis et Sanguinis sanctis et puris dantur, non iis qui sancti non sunt: dumque haec elata voce testatur, elevat in altum mysteria, eaque universo populo tanquam in testimonium ostendit. Populus autem illico proclamat, inquiens Unus Pater sanctus, unus Filius, etc. atque ita mysteria percipiunt." James of Edessa, ut sup.

(3)

git ex majori Eucharistici panis parte minorem aliam, qua in calice intincta, reliquas in modum crucis signat, dicens:

Inspergitur Sanguis Domini nostri Corpori ejus, in nomine Patris ≰ et Filii, ≰ et Spiritus Sancti. ≰

[Eamdem particulam immittit in calicem dicendo:

Miscuisti, Domine, divinitatem tuam cum humanitate nostra, et humanitatem nostram cum divinitate tua; vitam tuam cum mortalitate nostra, et mortalitatem nostram cum vita tua; accepisti quae nostra erant, et dedisti nobis tua, ad vitam et salutem animarum nostrarum. Tibi gloria in saecula.]

[Sacerdos accipit corpus Christi, dicens:

Praesta, Domine, ut sanctificentur corpora nostra per Corpus tuum sanctum, et purificentur animae nostrae per Sanguinem tuum propitiatorium, sintque ad veniam delictorum et remissionem peccatorum nostrorum. Domine Deus, tibi gloria in saecula.

Mox Eucharistiam distribuit sacerdotibus, diaconis, deinde laicis, dicens:

Corpus et Sanguis Domini Jesu Christi datur tibi in veniam delictorum, et remissionem peccatorum in utroque saeculo.

Interea dum communio administratur cum cochleari, Diaconus reliquis succinentibus clamat: Fratres mei, accipite Corpus Filii, clamat Ecclesia: bibite Sanguinem ejus cum fide, et canite gloriam: hic est calix quem miscuit Dominus noster super lignum crucis: accedite, mortales, bibite ex eo, in remissionem delictorum. Alleluia, et ipsi laus, de quo bibit grex ejus, et puritatem consequitur.

Qui versus, ut et multi alii, juxta communicantium numerum minuuntur vel producuntur: mox Sacerdos abstergit vasa diaconorum ministerio, et deinde dicitur Oratio gratiarum actionis.

[Gratias agimus tibi, Deus, et praecipue laudamus te] ob immensum et ineffabilem erga homines amorem tuum. O Domine, quos admittere dignatus es ad participationem mensae tuae caelestis, ne damnes ob susceptionem mysteriorum tuorum sanctorum et immaculatorum. Verum, O bone, custodi nos in justitia et sanctitate, [ut digni effecti communicatione Spiritus tui Sancti, partem, sortem et haereditatem consequamur cum sanctis Rem p. 43 illis omnibus, qui ex hoc mundo tibi placuerunt: per gratiam, etc.]

Populus. Amen.

Sucerdos. Pax.

Populus. Et cum spiritu tuo.

[Diaconus. Iterum atque iterum pro

D. 322

(1) ένωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αίματος τοῦ Κ. καὶ Θ. καὶ Σ. ἡμῶν.

- (2) This is clearly Eutychian, and it is so explained by Barsalibi in Assemani l. c. p. 389. It is not in Assemani's Syriac copy (p. 201).
- (8) I have thought it desirable to print these sentences, although there is nothing exactly re-

sembling them in the Greek.

(4) "Post communionem autem praeceperunt fieri confessionem et gratiarum actionem eo quod digni facti sunt participatione Corporis et Sanguinis. Item mandarunt fieri orationem impositionis manus; atque ita a ministro populum dimitti ut abcant in pace." James of Edessa, l.c.

p. 824

consummatione mysteriorum horum sanctorum Deum precemur.]

p. 322

Sacerdos. Deus magne et mirabilis, [qui inclinasti caelos et descendisti pro nostra hominum salute,] aspice nos per misericordiam et gratiam tuam: benedic populo tuo, et haereditatem tuam conserva: ut semper et omni tempore laudemus te, quia solus es Deus noster verus, et Deum Patrem genitorem tuum et Spi-

ritum tuum Sanctum, nunc et semper, etc.

Populus. Amen.

Diaconus. Benedic, Domine.

[Sacerdos. Benedic omnibus, conserva omnes, etc.

Vel aliam benedictionem pro Ecclesiarum consuetudine et festorum varietate diversam: qua recitata Diaconus incipit psalmum Benedicam Dominum in omni tempore. Quo dicto abeunt, et finitur Liturgia.]

NOTE TO PAGE 56 (4).

The first four lines on folio 57 of the Rossano Codex contain the passage referred to here in the following form;

του κῦ καὶ θῦ καὶ σρε ἡμῶν ἰῦ χῦ. ἔπε δε ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τού τους. καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα. τὸ πνα σου τὸ ἄγιον. Γνα αὐτὰ ἀγιάσει.

Drouard printed thus; Eri de ed juas.

My impression is that the Messina Roll preserves the correct reading, omitting $\ell\pi\iota$ & entirely. Thus the prayer would be analogous to the corresponding petition of the other great Liturgies (S. Basil, p. 82; S. Chrysostom, p. 91; S. James 278), for the Descent of the Holy Spirit upon the Congregation and upon the Elements. But it is strange that the Vatican Roll has $\ell\phi\iota\delta\epsilon$.

I may take this opportunity of stating that I have been frequently compelled to fill up the abbreviations of the MSS. conjecturally. Thus it is a mere matter of conjecture whether we are to read ἐκφωνεῖ, or ἐκφώνως, or ἐκφώνως, in many places; εὐχὴ or εὐχὴν in others. And I have not attempted to give all the deviations of Drouard's text from the Rossano MS. On p. 22 I ought to have mentioned that he omitted a line in the MS.

και δεσπόζων πάσης κτίσεως πρός

The words omitted p. 88 διαφύλαξον καθυπόταξον αὐτῷ do not form a single line. The other omission noted on the same page arose from the δμοιοτέλευτα; δσφύος αὐτοῦ, καρδίαν αὐτοῦ.

The words omitted p. 54 (see note 1)

έκάστψ κατά τὰ ξργα αὐτοῦ ή

also form a line in the MS. The line was omitted and the $\mu\hat{\omega}\nu$ of $\hat{\eta}\mu\hat{\omega}\nu$ in the succeeding line was changed, no doubt conjecturally, to $\sigma ol.$

44

I find that I have omitted the rubric δ lepeds έκφων. before the last line of the first column of p. 56. My knowledge of this I owe to the Reverend Christopher Wordsworth who has most kindly sent me accurate collations of my print of the Rossano text with the text reprinted by Dr Littledale from Dr Neale. Mr Wordsworth suggests that the passage on the same page might be punctuated with a comma after ταῦτα; this would make the passage, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς...ταῦτα, a kind of ejaculation, similar to the φεῖσαι ἡμῶν on p. 54. I prefer the suggestion I have offered above. In either case, τὸ Πνεῦμά σου τὸ άγιον is the object of the ἐξαπόστειλον. I have also to state that in the note (3) p. 10 ἀφίεται is an error for ἀφίενται (the reading of Drouard for ἀφίωνται) and in the note (2) p. 32 ἐξάλωσον is an error for ἐξάλευσον. I owe the discovery of these errors, also, to Mr Wordsworth.

APPENDIX.

THE .

ORDINARY CANON OF THE MASS

ACCORDING TO

THE USE OF THE COPTIC CHURCH.

FROM TWO MANUSCRIPTS IN THE BRITISH MUSEUM,

EDITED AND TRANSLATED BY

DR C. BEZOLD,

PRIVAT-DOCENT IN THE UNIVERSITY OF MUNICH.

THE ORDINARY CANON OF THE MASS, ACCORDING TO THE USE OF THE COPTIC CHURCH.

TRANSLATED FROM TWO MAGDALA MSS.*) OF THE BRITISH MUSEUM

BY

C. BEZOLD, D. PH.,
PRIVATDOCENT AT THE UNIVERSITY OF MUNICH.

በስም ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወምንፈስ ፡ ትዱስ ፡ አሐዱ ፡ አምላክ ¤^(a)

ሥርዓተ፣ ቅዳሴ፣ ዘይደሉ፣ ከመ፣ ይ በሉ፣ ቀሲስ፣ወዲያቆን፣ ወሕዝብ፣ ወዠ ሉ፣^(b) ዘመፍትው፣ በበጊዜሁ፣ በከመ፣ ሥርዓተ፣ አበዊነ፣ ግብጻውያን።

In the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost, one God.

Canon of the Celebration (Kedasse) which shall be said by the Presbyter and the Deacon and the People, together with every thing convenient at its time, according to the rite of our fathers the Egyptians.

And first of all the Presbyter, on entering the Church, shall say a penitential prayer, and then he shall say the 24th psalm of David: "Unto Thee, O Lord, do I lift up my soul", the 60th: "Hear my cry, O God", the 102th: "Hear my prayer, O Lord", the 102th: "Bless the Lord, O my soul", the 120th: "Out of the depths", and the 130th: "Lord my heart is not haughty".

^{*)} The text is taken from British Mus., Orient. 545 which we call A, with collations from Orient. 546, called B. The Aethiopic orthography is given according to the MSS. — Many and very remarkable emendations of the text and the English translation the author owes to the kindness of Professor DILLMANN at Berlin.

⁽a) At the top of the page in A is to be found: ዝኒ፣ ሥርዐት፣ ዘአስተጋብአ፣ ባስልዮስ፣ ዘአንዶኪያ። — (b) B: ወዠሉ፣ ሕዝብ፣ —

ወእምድኅረዝ፣ ይበል፣ ዘንተ፤ እግዚ አብሔር፣ አምላክነ፣ አንተ፣ ውእቱ፣ በ ሕቲትከ፡ ቅዱስ፡ ወወሀብከነ፡ ለኵልነ፡ ቅ ድሳተ፣ በጎይልከ፣ ዘኢያስተርኢ፤ እው፣ እግዚአ፣ ንስአለከ፣ ወናስተበቀሩየከ፣ ከ መ፣ ትፈት፣ መንፈስከ፣ ቅዱስ፣ ዲበ፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ ወዲበ፣ ዝንቱ፣ ታበ ት፣ ወዲበ፣ ኵሉ፣ ንዋየ፣ ቅድሳቲሆ ን፣ እለ፣ ይሥራዕ፣ በሳዕሴሆን፣ ምሥጢ ርከ፡ ክቡር = ወይእዚኒ፡ ባርከን፡ ወቀ ድሶን፣ ወአንጽሖን፣ አምኵሉ፣ ርስሐት፣ ወጥልቀት፣ በስርየተ፣ ዳግም፣ ልደት፣ እንዘ፣ ኢይትኃደግ፣ በሳዕሌሆሙ፣ ለግ ሙራ፣ ወኢምንተኒ፣ ገነክረ፣ ዕልወታት፣ ወርነተስ፤ ወረስዮን፣ ለዛቲ፣ ቤተ፣ ክር ስቲያን፣ ወለዝ፣ ታቦት፣ ንዋየ፣ ኅሩየ፣ ወንጹሐ ፡ ወንጡፈ ፡ ዘአጽረይዎ ፡ ምስ ብዒተ፣ እምኵሉ፣ ርስሐት፣ ወጥልቀት፣ ወርነነስ፣ ዘዕልዋን፤ ከመ፣ ብሩር፣ ጽ ፋይ፣ ንጡፍ፣ ወፍቱን^(a)፣ እምድር፤ ወ ረስዮን፣ ከመ፣ ሶበ፣ ንጹሐ ^(b)፣ ከና፣ ይ ትንበር፣ በላዕሌሆን፣ ምሥጢረ፣ አብ፣ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ይእዜኒ ፡ ወዘልፈኒ፣ ወለዓለመ፣ ዓለም፣ አሜን። ጸሎት፣ ቅድመ፣ ግብአተ፣ መንጦ ላዕት ።

ወይስማድ፣ ቅድመ፣ መንጠላዕት፤ እ
ግዚአብሔር፣ አምላከን፣ ዘተአምር፣ ሕ
ሊና፣ ሰብእ፣ ወትፌትን፣ ልበ፣ ወዙል
ያተ፣ አስመ፣ አምዘ፣ ኢይደልወኒ፣ ሊ
ተ፣ ጸዋዕከኒ፣ አትቀንይ፣ ውስተ፣ ዝንቱ፣
መከን፣ ቅዱስ፤ ኢትመንንኒ፣ ወኢትሚ
ጥ፣ ገጸከ፣ አምኔየ፤ አላ፣ አአትት፣ ኃ
ጢአትየ፣ ወአንጽሕ፣ ርስሐተ፣ ነፍስየ፣
ወሥጋየ። ወይእዜኒ፣ አስአለከ፣ ትዶም
ስስ፣ ጌጋይየ፣ ወአበሳሆሙ፣ ለሕዝብከ፣
ወኢታብአን፣ ውስተ፣ መንሱት። አወ፣

And after this he shall say, as follows: O Lord our God, Thou alone art holy and on us all hast Thou bestowed sanctity by Thy invisible might: O Lord, we ask and beseech Thee, to send forth Thy Holy Spirit upon the Church and upon this altar, and upon all their holy vessels whereon Thy venerable mystery is celebrated. And now bless them, and sanctify them, and purge them from all impurity and pollution through the remission of the new birth, so that there shall not be left upon them any remembrance of trespasses and pollution; and make this Church and this altar elect and pure vessels such as are purged seven-fold from all pollution and taint and impurity of transgressors, like silver purged and purified and tried from earth, and make that, when they are pure, thereon may be celebrated the mystery of the Father, the Son and the Holy Ghost, now and for ever, and world without end. Amen.

Prayer said before the curtain is withdrawn.

And he shall pray before the curtain:
O Lord our God, who knowest the mind of man and searchest the hearts and reins, who hast called me without my merit, to minister on this holy place, do not reject me; and do not turn away Thy face from me, but do Thou remove my sin, and purify my soul and my body from pollution; and now, I beseech Thee, blot out my offence and the sin of Thy people, and lead us not into temptation. O Lord, do not reject me and do not

⁽a) MSS.: のなかり: — (b) MSS.: 38.ホ : —

ወይበል፣ አሎተ፣ ባስልዮስ፤ እግዚ አብሔር፣ አምሳክን፣ ወፈጣሪን፣ ዘንብረ፣ **ነተሎ፣ በቃሉ፣ ወአባእከን፣ ውስተ፣ ገ**፣ ንቱ፣ ምሥጢር፣ በተበብከ ፤ ለሐኰ፣ ብ እሴ፣ ወረሰይከ፣ ይኩን፣ መስፍን፣ ላዕ ለ፣ ኵሉ፣ ፍጥረት ፤ ይኰንን፣ በጽድ ቅ፣ ወበንጽሕ፣ ጸግወን፣ ጥበበ፣ እንተ፣ መዛግብቲክ፣ ተጎድር፤ ልበ፣ ንጹሐ፣ ፍዋር፣ ለን፣ ወስረይ፣ ለን፣ *ኃጣው* ኢን፣ ወቀድስ፣ ንፍሰን፣ ወረስየን፣ ድልዋን፣ ንቅረብ፣ ውስተ፣ ቤተ፣ መቅደስከ፣ ከ መ፣ ናቅርብ፣ ለከ፣ መሥዋዕተ፣ ወጽ ንሐሐ፣ መንፈሳቼ፣ ለስርየተ፣ ኃጢአ ተ፣ ሕዝብከ። አእግዚእን፣ ወአምላክን፣ ወመድኃኒን፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ ዘአ ንሣእከን፣ እምድር፣ ወአልዓልከን፣ እመ ሬት፡ ከመ፡ ታንብረን፡ ምስለ፡ መላእ ከቲከ፣ ወምስለ፣ መሳእክተ፣ ሕዝብከ፤ ወረስየን፣ ድልዋን፣ ለወንጌልከ፣ ቅዱ ስ፡ ወፍቅርከ፡ ወበዕበየ፡ ሣህልከ፡ አ ጽምአን፣ ለንቢረ፣ ፌቃድክ፣ በዛቲ፣ ስ **ዓ**ት፣ ናዓርባ፣ ለከ፣ *መሥ*ዋዕተ፣ ሠናየ፣ ወፍሬ፣ መንፈሳዊተ፣ እንተ፣ ታሠምረ ከ፣ በሣሀልከ፣ ወበምሕረትከ። ተወከፍ፣

confound my hope, but send down upon me the grace of the Holy Spirit. and make me meet to stand in Thy Sanctuary and to offer unto Thee a pure oblation with an innocent heart for the remission of my offence and my sin. And do not Thou remember the sins of Thy people which they have committed, knowingly or in ignorance. Grant repose to our fathers and brethren and sisters who have fallen asleep; preserve and keep Thy people. To Thee and to Thy only-begotten good and merciful Son and to the Holy Spirit, the Giver of life, be praise for ever and ever. Amen.

Then he shall say the Prayer of Basil: O Lord, our God and Creator, who hast made all things through Thy Word, who hast made us enter to this holy mystery by Thy wisdom, who hast formed man and madest him the lord of all creatures, that he may judge with righteousness and purity; grant us the wisdom which dwelleth in Thy treasury; create for us a clean heart, and forgive our sins, and sanctify our souls, and make us meet to come nigh unto Thy Sanctuary, that we may bring unto Thee sacrifice and spiritual oblation for the remission of the sins of Thy people. O our Lord and God and Saviour, Jesus Christ, who hast lifted us up from the earth and hast raised us from the dust, make us to dwell with Thy angels and with the wardens of Thy people, make us worthy of Thy holy Gospel and Thy love, and, by Thy great mercy, hear us, that we may do Thy will in this hour, offering to Thee a good offering and spiritual fruit which Thou mayest accept in Thy grace and mercy. Do Thou accept this faultless sacrifice; send down upon

ዘንተ፡ መሥዋዕተ፡ ዘእንበለ፡ ነውር ፤ ፈት፡ ሳዕሴን፡ ወዲበ፡ ዝንቱ፡ ምሥጢ ር፡ መንፈሰከ፡ ቅዱስ፡ ይኩን፡ ለአኰ ቴተ፡ ዋሕድ፡ ወልድከ፡ እግዚእን፡ ወ መድኃኒን፡ ኢየሱስ፡ ክርስቶስ፡ ለዓለ መ፡ ዓለም።

እግዚአብሔር፣ ኄር፣ ወመሐሪ፣ ወ ቅዱስ፣ ዘየዓርፍ፣ ውስተ፣ ቅዱሳን፤ ለ ዘበእንቲአከ ፡ ሂሩትከ ፡ አዘዝከ ፡ ለሙ ሴ፣ ቍልዔከ፣ ይንሣእ፣ ደመ፣ ወይን ወይእዜኒ፣ ንስእለከ፣ ወናስተበቍዓከ፣ አኄር፣ ወመፍቀሬ፣ ሰብእ፣ ከመ፣ ት ቀድስ፣ ዘንተ፣ ንዋየ፣ በመንፈስከ፣ ቅ ዱስ፣ ወበንዝኃተ፣ ደሙ፣ ለእግዚእን፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፤ ለይኩኑ፣ ንጹሐን፣ እሉ፣ ንዋያት፣ ለመልእክትክ። ወዛቲ፣ ሥርዓት፣ ቅድስት፣ ይእቲ፣ በአማን፣ እላንቱ ፡ ምሥጢራት ፡ ወሀብያን ፡ ሕይ ወተ። ዝውእቱ፣ ሥጋሁ፣ ወደሙ፣ ክ **ቡር ፡ ለእግዚ**እን ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ¤ እስመ፣ ቅዱስ፣ ወምሉእ፣ ስብሐተ፣ ስ ምከ፣ ቅዱስ፣ አብ፣ ወወልድ፣ ወመን ፈስ፣ ቅዱስ፣ ይእዜ**ኒ፣ ወዘልፈ**ኒ፣ ወለ **ዓለመ፣ ዓለም** ¤

ጸሎት፣ ሳዕለ፣ ማኅፈዳት፣

እግዚአብሔር ፡ አምላክን ፡ ወእግዚ እነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘሎቱ ፡ መ ዛግብት ፡ ዘምሉእ ፡ ሣሀላ ፡ ወምሕረተ ፤ አወሀቤ ፡ ሥናያት ፡ ለተሎሙ ፡ አለ ፡ ይ ትዌክሉ ፡ ቦቱ ፤ ዘሰፍሐ ፡ ሰማየ ፡ በጥ በቡ ፡ ወወሀቤ ፡ ኅርመተ ፡ ውሉጠ ፡ ለ ምጽንዓት ፡ ወለደመናት ፡ ወለሰማያት ፡ ኢተወለጠ ፡ ኅብሩ ፡፡ ወይእዚኒ ፡ አአም ላክነ ፡ መፍቀሬ ፡ ሰብእ ፡ ለትረድ ፡ አዴ us and upon this mystery Thy Holy Spirit, that it may be to thanksgiving of Thy only Son, our Lord and Saviour Jesus Christ, for ever and ever.

Prayer said over all the vessels of the Church.

O Lord, good and merciful and holy, who abidest among the holy, Thou hast commanded of Thy own goodness unto Moses Thy servant, that he should take the blood and sprinkle it on all the vessels of the tabernacle; and now we ask and beseech of Thee, O Thou good and lover of men, sanctify these vessels through Thy Holy Spirit and through the sprinkling of the blood of our Lord Jesus Christ, so that they may be purged for Thy ministration, and this holy instruction, — these which are truly lifegiving mysteries, that is the blessed body and blood of our Lord Jesus Christ. For holy and glorious is Thy holy Name, O Father, Son and Holy Ghost, now and for ever, and world without end.

Prayer over the "towers".

O Lord, our God and our Lord, Jesus Christ, holder of treasures, full of grace and mercy, O Giver of good things to all those who trust in him, who has extended the sky by his wisdom and has given different sacredness to the firmaments and to the clouds and to the skies, himself being unvariable; and now, our God, O Thou lover of men, send down

ከ፡ ወጎይለ፡ መለከትከ፡ ላዕለ፡ ዝንቱ፡ አልባስ፡ ዘ^(a)ይከድት፡ ሥጋከ፡ ቅዱስ፡ ዘፈናከ፡ ጎይለ፡ ላዕለ፡ አልባስ፡ አለ፡ ተብሎላን፡ በሥጋከ^(a)፡ ቅዱስ፡ ዘውስ ተ፡ መቃብር፡ ለይኩት፡ አሉቲ፡ በአም ሳሊሆሙ፡ ለአለ፡ በሰማያት፡፡ አስመ፡ ለከ፡ ስብሐት፡ ወጎይል፡ ወጽንዕ፡ ም ስለ፡ አቡከ፡ ወመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ይአ ዜኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወለዓለመ፡ ዓለም፡ አ

ወካዕቢ፣ ይባእ፣ ውሥጠ፣ ወይስ**ግ** ድ፣ ቅድመ፣ ታበት። ወእምዝ፣ ይበ ል፣ ጸሎተ፣ ዮሐንስ። እግዚአብሔር፣ አምሳክን፣ ዘይንብር፣ መልእልተ፣ መሳ እክት፣ ወሊቃን፣ መላእክት፣ አጋእዝት፣ ወሥልጣናት ፡ ኪሩቤል ፡ ወሱራፌል ፤ ዘውእቱ፣ እምቅድመ፣ ተሉ፣ ፍጥረት፣ ልውል፣ ውእቱ፣ መልእልተ፣ ዙሉ፣ ስ ብሐት፣ ዘአንሥአሙ፣ ለትሑታን፣ እ ምድር፣ ወአልዓሎሙ፣ ውስተ፣ ሰማያ ተ፤ ወመራሀከን፣ ሐዲስ፣ ፍኖተ፣ ለመ ድኃኒትን፣ ዘአልበ፣ ኍልቄ ^(c)፣ ለምሕ ረተከ፣ አኄር፣ መፍቀሬ፣ ሰብእ፣ በፈ *ቃ*ድክ፣ አለበውከን፣ ለንዳያን፣ ሕዝብ ከ፣ ከመ፣ ናእምር፣ ምሥጢረ፣ ቅድሳ ቲክ ፡ ወግሩመ ፡ ቃለከ ፡ ወእኩት ፡ ስብ ሐቲክ፣ ዘሠራ**ዕ**ከ፣ ለን፤ እግዚአብሔር፣ አምላክን፣ ቴር፣ ወመፍቀሬ፣ ሰብእ፣ ተ ወከፌን፣ ንባእ፣ ውስተ፣ ቅድሳቲክ፣ ወ ናንብብ፣ ምሥጢራተ፣ ቃላቲክ፣ እን ተ፣ ድሉት፣ ለመለከትከ፣ በርትዕት፣ ሃ ይማኖት ፡ አብርህ፣ ሳዕሴን፣ ብርሃን፣ ስ ብሐቲክ፣ እንተ፣ ታሴስል፣ እምላሪሌን፣ ሕሊና፣ ርኩሰ፣ ወ**ግ**ብረ፣ ኃጢአት፣ ወ ፈት ፡ ሳዕሌን ፡ ጸ*ጋ ፡ መን*ፈስ ፡ ቅዱስ <u>፣</u> እሳት ፡ በላዒ ፡ ዘኢይክሉ ፡ ቀሪቦቶ ፡ እ ሳታውያን፣ እንተ፣ ይበልዕ፣ ሕሊና፣ እ

Thy hand and the power of Thy Deity upon these vestments which cover Thy holy body. O Thou who didst send down power upon the vestments which were wrapped round upon Thy holy body in the grave, let these here be conformed unto them in heaven. For Thine is the Glory and the Power and the Strength, with Thy Father and with the Holy Spirit, now and for ever, and world without end. Amen.

And he shall go in again and worship before the altar, and then he shall say the Prayer of John: O Lord our God, who dwellest above the angels and the archangels, above the Lords and Dominions, the Cherubim and Seraphim, who wast before all things were made, and who art above all glory, who hast raised the lowly up from the earth and hast elevated them into heaven, who hast shown us a new way for our salvation, whose mercies are immeasurable; O Thou good lover of men, by Thy will Thou hast taught Thy poor people, that we may know the mystery of Thy sanctity and Thy venerable Word; and blessed be Thy glory which Thou hast bestowed upon us. O Lord our God, good and lover of men, accept us, that we may come nigh unto Thy sanctity and read the mysteries of Thy words, as it is due to Thy Deity, with right faith. Do Thou light upon us the light of Thy glory which takes away from us impure thoughts and the deeds of sin, and send down upon us the gift of the Holy Ghost, the consuming fire which the fiery ones cannot touch, which consumes bad thoughts and the deeds of sin; give mercifully

⁽a) B: 119th; — (b) Wanting in A. — (c) B; 7A4: —

ኩየ፣ ወያውዒ፣ ኃጣውአ ፤ ጸጉ፣ አእ ምሮ፣ ለአዕይንተ፣ አልባቢን፣ ወዕቀብ፣ ከናፍሪን ፡ እምነገር ፡ እኩይ⁽²⁾ ፡ ሰላመ ፡ ሀበን፣ ወጽድቀ፣ መሐረን፤ አስመ፣ አን ተ፣ ውእቱ፣ ልብስ፣ ቅዱስ፣ ራውስ፣ ሕ**ማ**ምነ፣ ወኪነ፣ ፍጥረትን። ወረስየነ፣ ድልዋን፣ ንኩን፣ ለዝንቱ፣ ምሥጢርከ፣ ቅዱስ፣ ወአእትት፣ አምላዕሌን፣ ኵሎ፣ ሕሊና፣ እኩየ፣ ወፍትወተ፣ እንተ፣ ት ፀብአ፣ ለንፍስን፣ ከመ፣ ናዕርግ፣ ለከ፣ መሥዋዕተ፣ ሠናየ፣ ዘበሰማያት፣ ዘእ ንበለ፣ ነውር፣ ወርስሐት። በብዙጎ፣ '''ህልከ፣ ወምሕረትከ፣ ወ**አኰቴትከ፣** ን ፈጽም፣ ዘንተ፣ ምሥጢረ፣ ሰማያዌ^(b)፣ ዘውእቱ፣ ዘመልዕልተ፣ ተሉ፣ ምሥጢ ራት፤ ለከ፣ ናዓርግ፣ ስብሐተ፣ ወ**ዕበ**የ፣ ወክብረ፣ ምስለ፣ አቡክ፣ ቴር፣ ሰማያ ዊ፣ ወመንፈስከ፣ ቅዱስ፣ ማሕየዊ፣ ለ **ዓለመ፣ ዓለም** ።

ዝይቄድስ፡ ካህን፡ ይቁም፡ በፍርሃት፡
መቅድመ፡ ተሉ፡ ይስግድ፡ ቅድመ፡ ታ
በት፡ ምዕረ፡ ወምዕረ፡ ይስግድ፡ ለቀሳ
ውስት፡ ወለዲያቆናት፡ ምዕረ፡ ወይበ
አ፡ ጎበ፡ ታበት፡ ወይንሣአ፡ ልብሰ፡
በአደዊሁ፡ ወይበል፡ አቡን፡ ዘበሰማያ
ት፤ ወይስግድ፡ ሥልሰ፡ ለእመ፡ ሀሎ፡
ጳጳስ፡ ይሖር፡ ጎቤሁ፡ ምክለ፡ ልብስ፡
ከመ፡ ይባርክ፡ ሎቱ፡ ወያልብሶ፤ ወለ
አመ፡ ኢሀሎ፡ ጳጳስ^(c)፡ ለሊሁ፡ ይባር
ከ፡ ወይልበስ፡ ወይበል፡ ዘንተ፡ ጸሎ
ተ፡ እንተ፡ ያለብስ፡ ታበተ፡

አግዚአብሔር፡ ማእምረ፡ ልብ፡ ዘለ ተሉ፡ ለለ፡ ፩፩፡ ዘየዓርፍ፡ በቅዱሳን፡ ዝውእቱ፡ ዘእንበለ፡ ኃጢአት፡ ባሕቲ ቱ፡ ከሀሊ፡ ወሰራዬ፡ ኃጢአት፤ እስመ፡ አንተ፡ ተአምር፡ አእግዚአ፡ ከመ፡ ኢ ከንኩ፡ ንጹሐ፡ ለዛቲ፡ መልእክት፡ ቅ knowledge to the eyes of our hearts, and guard our lips from speaking evil, give us peace and teach us right. eousness; for Thou art the holy garment, the medicine of our sickness and the refinement of our nature. And make us worthy of this Thy holy mystery, and remove from us all bad thoughts and fleshly lusts which war against our soul, that we may offer unto Thee a good, heavenly offering without pollution or taint. Through Thy great bounty and mercy and praise we shall perform this Thy heavenly mystery which is above all mysteries; to Thee, with Thy good, heavenly, Father and with Thy Holy Spirit, the Giver of life, we shall offer glory and magnificence and honour, for ever and ever.

The celebrating Priest, rising up with reverence, shall bow first once before the altar, then once to the Presbyters and once to the Deacons. And then he shall draw near to the altar and take the vestment into his hands, and shall say the Lord's Prayer; then he shall bow thrice. If there is a bishop, he shall go to him with the vestment, to be blessed and clothed; but if there is none, he himself shall bless and clothe himself. And dressing the altar he shall say the following prayer.

O Lord, who knoweth the hearts of all, who abideth among the holy, who is free from sin, alone Almighty and able to forgive sins; Thou knowest, O Lord, that I am not pure for this Thy holy ministration, and that I

⁽a) A: Oh. C: — (b) A: 1989: — (c) Wanting in A —

ድስት ፡ ዘዚአከ ፤ ወአልብየ ፡ ገጽ ፡ በዘ እቀርብ፣ ወእከሥት፣ ቅድመ፣ አኰቴ ትከ፣ ቅዱስ። ወባሕቱ፣ በብዝኃ፣ ምሕ ረትከ፣ ስረይ፣ ሊተ፣ ኃጢአትየ፣ እስ *ው፣ ኢ*ን፣ ኃዋእ። *ሀ*በኒ፣ እርከብ፣ ጸጋ፣ ወምሕረተ፣ በዛቲ፣ ስዓት፣ ወፈኑ፣ ሊ ተ፣ ጽንያከ፣ አምላዕሉ፣ ከመ፣ እኩን፣ ድልወ፣ ወእፈጽም፣ መልእክተከ፣ ቅ ድስተ፣ በከመ፣ ፈቃድከ፣ ወሥምረትከ፤ ወትኩን፡ ዘቲሂ፡ ዕጣን፡ መዓዘ፡ ሠናየ፡፡ ወአንተሂ፣ አእግዚእነ፣ ኩን ምስሌነ፣ ወበረከን፣ እስመ፣ አንተ፣ ውእቱ፣ ሰራ **ዬ**፣ ኃጢአትን፣ ወብርሃን፣ ነፍሳቲን፣ ወ ሕይወትን፣ ወኅይልን፣ ወተስፋን፣ ወም ማባኢን፣ ወለከ፣ ንፌት፣ እስከ፣ አርያ ም፣ አኰቴተ፣ ወክብረ፣ ወስግደተ፣ ለ አብ፣ ወወልድ፣ ወመንፈስ፣ ቅዱስ፣ ኵ **ሎ፡ ጊዜ፡ ይእዜኒ፡ ወዘል**ፊኒ፡ ወለዓ ለመ፣ ዓለም ።

ጸሎት ፡ እምድኅረ ፡ አስተዳልዎ ፡ **ም** ሥዋፅ ፡ ዘአብ ፡፡

አእግዚአብሔር፣ ዘመሀርከን፣ ዘንተ፣ ምሥጢረ፣ ዓቢየ፣ ለመድኃኒትን፣ አን ተ፣ ዘጸዋሪከን፣ ኪያን፣ ትሑታን፣ አግ ብርቲክ ፡ እንዘ ፡ ኢይደልወን ፡ ከመ ፡ ን ኩን፣ ተቀናይያነ፣ ለምሥዋዒክ፣ ቅዱ ስ፤ አንተ፣ አሊቅን፣ ረስየን፣ ድልዋን፣ በተይለ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ከመ፣ ንፈ ጽም፣ ዘንተ፣ ቅኔ፣ ዘእንበለ፣ ድቀት፣ ውስተ፣ ኵንኔ፣ በቅድመ፣ ስብሐቲክ፣ *ዐ*ቢይ ¤ ናቁርብ ፡ ለከ ፡ *ው*ባአ ፡ ስብሔ ት፣ ወውዳሴ፣ ወዕበየ፣ ተድላ፣ ውስተ፣ መቅደስከ። አእግዚአብሔር፣ ወሀቤ፣ መ ድኃኒት፣ ወፈናዌ፣ ጸጋ፣ ዘይገብር፣ ነተ ሎ፣ ለዅሉ፣ ለለ§፣ ሀበን፣ እግዚአ፣ ከ መ፣ ይኩን^(a)፣ አምኃን፣ ውክፍተ፣ በ ቅድሜከ¤ እወ፣ እግዚአ፣ አምላክን፣ ን have no face to draw nigh and open [my mouth] before Thy holy praise. Nevertheless in the multitude of Thy mercies do Thou forgive me my sins, for I am a sinner. Grant me to find grace and mercy in this hour, and send down upon me Thy strength from on high, that I may become worthy, and may accomplish Thy holy service, according to Thy will and the good pleasure of Thy heart: and may also this incense be a sweet-smelling savour. And Thou, O Lord, be with us, and bless us, for Thou art the forgiver of our sins and the light of our souls, and our life, and our strength, and our hope and refuge; and to Thee we will send up on high praise, glory and adoration, to the Father and to the Son and to the Holy Ghost, now and for ever, and world without end.

Prayer (to be said) when the offering for the Father is prepared.

O God, who hast taught us this Thy great mystery for our salvation, Thou who hast called us, Thy humble servants, though unfit for the service, to become ministers of Thy holy altar; O Thou our Teacher, through the power of the Holy Spirit make us meet to perform this service before Thy great glory without falling into punishment. Let us bring before Thee the offerings of glorification, praise and great worthiness in Thy sanctuary. O Lord, Giver of salvation, Sender of gratification, who makes all things for each and all, grant us, O God, that our oblation may be accepted with grace before Thee. Yea, O Lord our God, we ask

ስእለከ፡ ወናስተበቍዓከ፡ ከመ፡ ኢተን ድንሙ፡ ለሕዝብከ፡ በአንተ፡ ኃጢአቶ ሙ፡ ወሬድፉደሰ፡ በአንተ፡ ዕበድየ፡ አስመ፡ ቅድስተ፡ ይአቲ፡ ቅድሳቲከ፡ በ ከመ፡ ሀብተ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፡ በኢየ ሱስ፡ ክርስቶስ፡ አግዚአነ፤ ዘሎቱ፡ ከ ብር፡ ወስብሐት፡ ወአዘዝ፡ ይደሉ፡ ም ስሌከ⁽²⁾፡ ወምስለ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማ ንየዊ፡ ዘዕሩይ፡ ምስሌከ፡ ይአዜኒ፡ ወ ዘልፈኒ፡ ወለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን፡

ወከዕበ፣ ዘይደሉ፣ ዝውእቱ፣ ዘይፈ ቅድ፣ ለካሀን፣ አምሥርዓተ፣ ቅዳሴ፣ ም ሥጢራት፣ ለመልእክተ፣ ታበት፣ ቅዱ ስ፣ ቀዳሚሁ፣ ለዝንቱ፣ ጊዜ፣ ይበውእ፣ ውስተ፣ ታቦት፣ ወይንሣእ፣ ልብሰ፣ በ እዴሁ፤ ወይሚጥ፣ *ገ*ጾ፣ መንገለ፣ ም *ሥራት፣ ወይስ*ባድ፣ ሥልሰ፣ ወይበል፣ አቡን፣ ዘበሰማያት ¤ ወካሪበ፣ ይትመየ ጥ*፡ መን*?ለ፡ ሕዝብ፡ ወይነጽር፡ ለእ መበ፣ ዲያቆን፣ ዘይትለአክ፣ እምቅድ መ፣ ይልበስ፣ ፍጹመ፣ አልባስ። እስ **መ**፡ ለአመ፡ ኢተረክበ፡ ዲያቆን፡ ዘይ ተለአከ፣ ወዘይትራድአ፣ ለመልእክት፣ ኢይትከሀሎ፣ ለካህን፣ ከመ፣ ያውፅእ፣ ልብስ፣ እምድኅረ፣ ለብሰ። ወሰበ፣ ፌ ቀደ፣ ከመ፣ ይልበስ፣ ለይነጽር፣ ቀሲስ፣ ለእመ፣ ነዋሕ፣ ወሐፂር ፤ እስመ፣ እም ድኅረ፣ ለብሰ፣ አከ፣ መፍትው፣ ከመ፣ ያውፅእ። ወእምዝ፣ ይልበስ፣ አክማመ^(b)፣ ወይዕስሮ፣ በዝናር፣ ወያስተጋብእ፣ ሕሊ ናሁ ፡ ወኢይ**ኅ**ድጎሙ^(c)፡ ይዲሉ ፡ ውስተ ፡ **ግብረ፣ ዓለም፤ ወይየ**ሎ፣ እምአንቀጸ፣ ምሥዋዕ፣ ጥቀ። ወለእመበ፣ ሊቀ፣ ጳጳ ሳት፣ አው፣ ኤጲስ፣ ቆጶስ፣ ይእኅዝ፣ ልብስ፣ በአዴሁ፣ ወይትመየጥ፣ ኀቤሁ፣ ወይበርክ ፡ ሎቱ ፡ ላዕሴሆን ፡ እምቅድ op ; Lann =

and beseech Thee, that Thou wilt not forsake Thy people for their sins' sake, and especially not for my foolishness' sake; for holy are Thy holy things according to the gift of the Holy Spirit through Jesus Christ our Lord, to whom, with Thee, and with the Holy Ghost, the Giver of life who is equal with Thee, be honour and glory and power, now ard for ever, and world without end. Amen.

And again what is due, viz. requisite to the Priest according to the canon of the sanctification of the mysteries for the ministration of the holy altar, (is this). At first he draws near to the altar and take the garment into his hands, and he shall turn his face to the east and bow thrice and say the Lord's Prayer. And then he shall turn to the Pcople and see, whether there is a Deacon who is ministering, before he puts on the complete garment. For if there is no Deacon ministering and helping him the Priest cannot unrobe himself after robing. And when the Presbyter is willing to robe himself, he shall see, whether it is not too long or too short; for after dressing it is not allowed to put it off again. And then he shall put on the chlamys (?) and shall tie it up with the girdle, and shall recollect his thoughts and not let them ramble about in the things of the world, nor go out even of the door of the altar. And if there is an Archbishop or Bishop, he shall take the garment into his hand and turn to him and bless them for him before dressing.

⁽a) MSS.: **Phho:** - (b) Καμάσιον (?), or Επιμανίκια (?); see RENAUDOT, liturg. orient, coll., 2nd ed., 1847, t, I, p, 161 sqq. [Dillmann]. — (c) MSS.: **Φβ. 18-700-1** —

ጸሎት፣ አምድኅረ፣ ግብአተ፣ መን መሳዕት።

ሚመጠን፣ ግርምት፣ ዛቲ፣ ዕለት፣ ወዕውበት፣ ዛቲ፣ ሰዓት፣ እንተ፣ ባቲ፣ ይወርድ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ወይኤል ሎ፣ ለዝንቱ፣ መሥዋዕት፣ ወይቁድስ፤ በጽሙና፣ ወበፍርሃት፣ ወበረዓድ፣ ቁ ሙ፣ ወጸልዩ፣ ከመ፣ ሰላሙ፣ ለእግዚ አብሔር፣ የሀሉ፣ ምስሌክሙ⁽²⁾፣ ወምስ ለ፣ ዠልክሙ።

ወይብሉ ፣ ዙሉ ፣ ሕዝብ ፣ በዜማ ፣ እ ምድኅረ ፣ ለብስ ፣ ከህን ፣ በ፩ ፣ ሃሴ ፣ ሉያ ¤

አመቦ፣ ብአሲ፣ አምእመናን፣ ዘቦአ፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ በጊዜ፣ ቅዳሴ፣ ወኢ ሰምዓ^(b)፤ መጻሕፍተ፣ ቅድሳተ፣ ወኢ ተንነው፣ እስከ፣ ይፌጽሙ፣ ጸሎተ፣ ወ ቅዳሴ፣ ወኢተመጠወ፣ እምተርባን፣ ይ ሰደድ፣ አምቤተ፣ ክርስቲያን፤ እስመ፣ አማሰን፣ ሕገ፣ እግዚአብሔር፣ ወአስተ ሐተረ፣ ቁመተ፣ ቅድመ፣ ንጉሥ፣ ሰማ ያዊ፣ንጉሥ፣ ሥጋ፣ ወመንፈስ፣ ከመዝ፣ መሀሩን፣ ሐዋርያት፣ በአብተሊሰሙ።

ጸሎት፡ ሳዕለ፡ መስብ።

ይብል፡ ካሀን፤ እግዚአብሔር፡ አም ላከነ፡ ዘይቤሎ፡ ለሙሴ፡ ገብሩ፡ ወነ ቢዩ፤ ግበር፡ ሊተ፡ ንዋየ፡ ጎሩየ፡ ወ አንብሮ፡ ውስተ፡ ደብተራየ፡ ላዕለ፡ ደ ብረ፡ ሲና፤ ወይእዜኒ፡ አምላከነ፡ አኃ ዜ፡ ከተሉ፡ ስፋሕ፡ የማነከ፡ ቅዱስ፡ ላ ዕለ፡ ዛቲ፡ መሰብ፡ ምላእ፡ አምጎይል፡ ወጽንዕ፡ ወንጽሕ፡ ወጸጋ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፡ ወስብሐቲከ፤ ለይግበሩ፡ ውስ ቴታ፡ ሥጋሁ፡ ቅዱስ፡ ለዋሕድ፡ ወል ድከ፡ በዛቲ፡ ቅድስት፡ ቤተ፡ ክርስቲ Prayer after the curtain has been withdrawn.

How venerable is this day, and how wonderful is this hour, when the Holy Ghost comes down upon this oblation and overshadows and sanctifies it. Rise up in tranquillity with fear and trembling and pray that the peace of God may be with you all.

And when the Priest is robed all the People shall say in one tune: Halle-lujah!

If anyone of the believing men comes into the Church during the Sanctification, and does not hear the Holy Scriptures nor wait until they have spoken the Prayer and the Sanctification, and does not receive the sacrifice, he shall be excluded from the Church; for he has spoiled the law of God and has neglected to stay before the heavenly King, the King of the body and of the soul. Thus the Apostles in their Canon have taught us.

Prayer over the Disc.

The Priest says: O Lord our God, who spakest unto Moses Thy servant and prophet, "Make me choice vessels and place them in My tabernacle at Mount Sinai"; and now, O our God Almighty, put forth Thy holy right hand upon this disc, fill it with strength and virtue and purity and the grace of the Holy Spirit and Thy glory, that they may make therein the holy body of Thy only Son, in this holy Apostolic Church. For to Thee be

⁽a) 50 106 ? [DILLM.]. — (b) A: 00 5 3 and is hearing. —

ያን፡ እንተ፡ ሐዋርያት ፡፡ እስመ፡ ለከ፡ ስብሐት፡ ምስለ፡ ዋሕድ፡ ወልድከ፡ ወ መንፈስ፡ ቅዱስ፡ ይእዜኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወለዓለመ፡ **ዓ**ለም ፡፡

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ አንቲ፣ ውእቱ፣ መ ሰበ፣ ወርቅ፣ ንጹሕ፣ እንተ፣ ውስቴታ፣ መና፣ ኀቡእ፣ ኀብስት፣ ዘወረደ፣ እም ሰማያት፣ ወሀቤ፣ ሕይወት፣ ለኵሉ፣ ን ለም።

ይብል፣ ካሀን፣ እንዘ፣ የዓትብ፣ ላዕ ለ፣ ጎብስት፤ አውሎግዮስ፣ ፔርዮስ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ ወልደ፣ እግዚአብ ሔር፣ ሕያው፣ አግያስማንጠን፣ ታንዋ ማንጠን፣ አግዮስ፣ በአማን፣ አሜን።

ወእምዝ፡ ይንሣእ፡ ተርባን፡ በንጹሕ፡ አዲሁ፡ እንዘ፡ ርሙብ፡ ው[አቱ፡ ወይመዝምዘ፡ ላዕለ፡ ወታሕተ፡ እንዘ፡ ይብል፤]^(a) ክርስቶስ፡ አምላክን፡ ዘበአ ማን፡ ዕተብ፡ በየማንከ፡ ወባርከ፡ በአ ዴከ፡ ወቀድስ፡ በጎይልከ፡ ወአጽንዕ፡ ዝንቱ፡ ጎብስተ፡ ይኩን፡ ለስርየተ፡ ኃ ጣውአ፡ ሕዝብከ፡ አሜን፡

ወእምዝ፡ ይትመጠ፡ ንፍቅ፡ በማኅ ፌድ፡ እንዘ፡ ይብል፤ ከመ፡ ዮሴፍ፡ ወኒቶዲሞስ፡ እለ፡ ንነዝዎ፡ ለሥ*ጋ*ከ፡፡

ወእምዝ፡ ይንሣአ፡ ከሀን፡ ወይበል፡ ዘንተ፤ ቅጻሴ፡ ውኩፍ፡ ወአኰቴት፡ ወዕበይ፡ ለስርየተ፡ ኃጢአት፡ እምኅበ፡ እግዚአብሔር፡ አብ፡ ለይኩን፡ ኃይል፡ ወበረከተ፡ ወብርሃን፡ ወቅጻሴ፡ (ሥላሴ፡) ቅዱስ፡ ለዛቲ^(b)፡ ቅድስት፡ ቤተ፡ ክርስ ቲያን፡ እንተ፡ ሐዋርያት፡ አሜን፡

ወእምዝ፡ ይኡድ፡ ካሀን፡ ጎበ፡ ታ በት፡ ፩፡ ጊዜ፡ ቅድሜሁ፡ ማጎቶት። glory with Thy only Son and the Holy Spirit, now and for ever, and world without end.

The People say: Thou art the disc of pure gold, wherein the manna is hidden, the bread which came down from heaven, lifegiving for ever and ever.

The Priest, making the sign of the Cross over the bread, says: Ευλογιος Κυριος, Ιησους Χριστος, Son of the living God, αγιασμα των πνευματων, αγιος in verity. Amen.

And then he shall take the oblation with pure hands — whilst they are moist, he shall wipe them off from above and from below — saying: O Christ, our very God, cross with Thy right hand this bread and bless it with Thy hand, and sanctify it with Thy power, and make it powerful, that it may serve for the remission of the sins of Thy people. Amen.

And then the Assistant recives (it) into the "tower", saying: In like manner as Joseph and Nicodemus who wrapped Thy body in linen clothes.

And then the Priest shall take it, saying: The sanctification is accepted and the thanksgiving and magnifying for the remission of sin, from the Lord, the Father. May there be power and blessing and light and the sanctification of the Holy One on this holy Apostolic Church! Amen.

And then the Priest shall turn once to the altar, the lamp being before him,

⁽a) The words in brackets are taken from B; in A erasion. — (b) MSS.: すれい のすれい のする これはい —

ወይሎድ፣ ዲያቆን፣ ፫^(a)፣ እንዘ፣ ይ<mark>እ</mark> ጎዝ፣ ጽዋያ።

ይብል፣ ካህን፤ እግዚአብሔር፣ አምላከን፣ ዘተወከፍከ፣ ቍርባን፣ አቤል፣ በ
በድው፣ ወለኖን፣ በውስተ፣ ታቦት፣ ወ
ለአብርሃም፣ በርእሰ፣ ደብር፣ ወለኤል
ያስ፣ በርእሰ፣ ተርሜሎስ፤ ወለዳዊት፣
በአውደ፣ ኦርና፣ ኢያቢሳዊ፤ ወጸሪቀ፣
መበለት፣ በቤተ፣ መቅደስ፤ ከማሁ፣ ተ
ወከፍ፣ መባአ፣ ወቍርባኖ፣ ለንብርከ፣
ዮሐንስ፣ ዘአብአ (b)፣ ለስምከ፣ ቅዱስ፣
ወይኩን፣ ቤዛ፣ ኃጣውኢሁ፣ ፍድዮ፣
ፍዳ፣ ሠናየ፣ በዝ፣ ዓለም፣ ወበዘይመ
ጽእ፣ ይእዜኒ፣ ወዘልፈኒ፣ ወለዓለመ፣

ወይበል። ዲያቆን፤ እግዚአብሔር። ይሬእየኒ።

ወእምዝ፣ ያንብር፣ ካህን፣ ቀኄርባን፣ በጻሕል፣ ወዲያቆን፣ ይቅዳሕ፣ ደመ^(c)፣ በጽዋዕ¤ ይብል፣ ካህን፣ ዘንተ፣ ጸሎ ተ፣ እምድኅረ፣ አንበረ፣ ቍርባን፣ ላዕ ለ፣ ጻሕል። እግዚአብሔር፣ አምሳክን፣ **ኄር፣ ወማ**ሕየዊ፣ ዘሰናሕክ፣ አእዳዊክ፣ ቅዱሳተ፡ በዲበ፡ ዕፀ፡ መስቀል፡ ግበ ር፡ አዴከ፡ ቅዱስ፡ ላዕለ፡ ዛቲ፡ ዳሕ ል፣ ዘምልእት፣ *ውናያተ፣* ዘአስተደለዉ፣ ላዕሌሃ፣ አለ፣ ያፈቅሩ፣ ስመከ፣ መብ ልዓ፣ ዘኘየ፣ ዓመት። ይእዜ<u></u>ኒ፣ አምላ ክን፣ ባርካ፣ በእዴከ፣ ወቀድሳ፣ ወአን ጽሐ፣ ለዛቲ፣ ጻሕል፣ ዘምልእት፣ ፍሕ መ፣ ዘውእቱ፣ እንቲአከ፣ ሥጋ፣ ቅዱ ስ፣ ዘአቅረብን፣ ላዕለ፣ ዝንቱ፣ ምሥዋ ዕ፡ ቅዱስ፡ በዛቲ፡ ቤተ፡ ክርስቲያን፡ ቅድስት፣ አንተ፣ ሐዋርያት። እስመ፣ ለ

and the Deacon shall turn there thrice, holding the chalice.

The Priest says: O Lord our God, who didst accept the sacrifice of Abel in the field, and of Noah in the ark, and of Abraham on the mountain-top, and of Elias on Carmel, and of David in the threshingfloor of Araunah the Jebusite, and the widow's mite in the Temple: receive in like manner the oblation and the sacrifice of Thy servant Johannes which he has brought unto Thy holy name, that it may be the redemption of his sins. Do Thou recompense him with a goodly recompence in this world and in the world to come, now and for ever, and world without end.

And the Deacon shall say: The Lord is looking upon me.

And then the Priest shall lay the Host upon the paten, and the Deacon shall pour the Blood in the chalice. The Priest, after he has laid the Host upon the paten, saith the following prayer: O Lord our God, bountiful and Giver of life, who didst stretch forth Thine holy hands upon the tree of the Cross, lay Thine holy hands upon this paten which is filled with good things wherein those who love Thy name have prepared a nourishment of a thousand years. Now, our God, bless with Thine hand and sanctify and purify this paten full of coal which is Thine own holy Body which we have offered upon this holy altar, in this holy apostolic Church. To Thee be praise, with Thy good heavenly

⁽a) B: ፫ተ፣ ጊዜ፡ — (b) B: ወቍርበና፣ ለአመተከ፡ ወለተ፣ ጊዮርጊስ፣ ዘ አብአት፣ — (c) A: ወዲያቆን፣ በጻሕል፡ ዋዕ፡ —

፡ ስብሐት፡ ምስለ፡ አቡክ፡ ኄር፡ ሰ ንያዊ፡ ወመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማሕየዊ፤ ይእዜኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወለዓለመ፡ ዓለም፡

ጸሎት ፣ ሳዕለ ፣ ጽዋ**ዕ** ።

አግዚአብሔር፡ አምላክን፡ ኢየሱስ፡ ክርስቶስ፡ አላቲኖን(ወ)፡ ዘበአማን፤ አምላክን፡ ዘተሰብአ፡ ወኢተፈልጠ፡ መላከቱ፡ አምትስብአቱ፡ ዘከዐወ፡ ደሞ፡ ላዕለ፡ ልሕነቱ፡ በሥምረቱ፤ ይእዚኒ፡ አምላክን፡ ግበር፡ አዴከ፡ ቅዱስ፡ ላዕለ፡ ዝንቱ፡ ጽዋዕ፡ ቀድሶ፡ ወአንጽሑ፡ ይኩን፡ ደመከ፡ ክቡረ፡ ዝንቱ፡ ለሕይወት፡ ወለስርየተ፡ ኃጢአት፡ ለነተሉ፡ ዘይስቲ፡ አምኔሁ፡ በአሚን፡፡ ስብሐት፡ ለአቡከ፡ ሰማያዊ፡ ወለመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማሕየዊ፤ ይእዚኒ፡ ወዘልፊኒ፡ ወለዓለመ፡ ንለም፡

ጸቡት፣ ክልእ፣ ዝተክሊል፣ ሳዕለ፣ ጽዋፅ =

ክርስቶስ፣ አምላክን፣ ዘበአማን፣ ዘ **ሖርከ፡ ውስተ፡ ከብካብ፡ አ**መ፡ ጸው ውክ፣ በቃና፣ ዘገሊላ፣ ወባረክ፣ ሎሙ፣ ወረሰይከ፣ ለማይ፣ ወይን፤ ከማሁ፣ ረስ ዮ፣ ለዝንቱ፣ ወይን፣ ዘንቡር፣ በቅድሜ ከ¤ ባርከ፣ ወቀድሶ፣ ወአንጽሑ፣ ይኩን፣ ለፍሥሐ፣ ወለሕይወተ፣ ነፍስነ፣ ወሥ *ጋ*ን፣ በኵሉ፣ ጊዜ፣ የሀሉ፣ ምስሌን፣ አ ብ፣ ወወልድ፣ ወመንፈስ፣ ቅዱስ¤ ምላ እ*፡ ወ*ይነ*፡* ተፍሥሕት ፡ ለሠናይ ፡ ለሕ ይወት፣ ወለመድኃኒት፣ ወለስርየት፣ ኃ ጢአት ፡ ለልበ·ና ፡ ወለፈው·ስ ፡ ወለምክ ረ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፤ ይእዜኒ፡ ወዘል ፈኒ ፡ ወለዓለው ፡ ዓለም ¤ ንጽሕ ፡ ወጣ ዕም ፡ ወበረከት ፡ ለእለ ፡ ይስትዩ ፡ እም ዱምክ፣ ክቡር፣ አላቲኖን^(a)፣ በአማን ¤

Father and Holy Spirit, the Giver of life, now and for ever, world without end.

Prayer over the Chalice.

O Lord our God, Jesus Christ, alndurog, our very God who didst become man — whose deity was not separated from Thy humanity — who of Thy own good pleasure didst pour forth Thy blood for Thy creatures; now, our God, lay Thy holy hand upon this cup: sanctify and purify it, that this may become Thy blessed blood for the life and for the remission of sin for everybody who drinks it faithfully. Glory be to Thy heavenly Father, and to the Holy Spirit, the Giver of life, now and for ever, and world without end.

Another Prayer of the Union over the Chalice.

O Christ who art our very God, who didst go, when they bade Thee, to the marriage-feast in Cana of Galilee, and didst bless them, and make the water wine, do Thou in like manner unto this wine which is set before Thee: bless, sanctify and purify it, that it may be for the joy and for the life of our souls and of our bodies: and may the Father, the Son and the Holy Ghost be with us at all times. Fill Thou up wine of rejoicing for good, for life and for salvation, and for the remission of sins, for understanding and for healing and for counsel of the Holy Ghost, now and for ever, world without end. Purity and sweetness and blessing be to those who drink of Thy precious blood, αληθινον True.

⁽a) MSS.: *A1+P-7: —

ውእቱኒ፣ ይሰጠዎ፣ እንዘ፣ ይብል ፤ እግዚአብሔር፣ ይዕቀባ፣ ለክህነትከ፣ ወ ይትወከፍ፣ *ማሥ*ዋዕተከ ፡፡

ወእምዝ፡ ይቀውም፡ ካህን፡ ርቱዓ፡ ወገጹ፡ መንገለ፡ ምሥራቅ፡ ሰፊሖ፡ እ ዴሁ፤ ወይበል፡ በዓቢይ፡ ቃል፤ አሐ ዱ፡ አብ፡ ቅዱስ፡ አሐዱ፡ ወልድ፡ ቅዱ ስ፡ አሐዱ፡ ውእቱ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፡

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ መንፈስ፣ ቅዱስ። ይብል፣ ካሀን፤ ሰብሕዎ፣ ለእግዚአብ ሔር፣ ኵልክሙ፣ አሕዝብ።

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ወይሴብሕዎ ፡ ኵሎ ሙ ፡ ሕዝብ ፡፡

ይብል ፡ ካሀን ፤ አስመ ፡ ጸንዓት ፡ ም ሕረቱ ፡ ሳዕሴን ፡፡

ይብሉ፣ ሕግብ፤ ወጽድቁስ፣ ለእግዚ አብሔር፣ ይሔሉ፣ ለዓለም።

ይብል፡ ካህን፤ ስብሐት፡ ለአብ፡ ወ ወልድ፡ ወሙንፈስ፡ ቅዱስ፤ ይእዜኒ፡ ወ ዘልፈኒ፡ ወለዓለሙ፡ ዓለም፡ አሜን፡ ሃ ሴ፡ ሉያ። ወሕዝብኒ፡ ከማሁ፡ ይብሉ።

ይብል፡ *ጓያቆን* ፤ ተንሥኡ፡ ለጸ ሎት።

ይብሉ፣ ሕገነብ፤ እግዚአ፣ ተሠሃለን።

ይብል። ከሀን፤ ሰላም። ለተልከሙ።

ይብሉ፡ ሕግብ ፤ ምስለ፡ መንፈስከ። ይብል፡ ካህን፡ ጸሎተ፡ አኰቴት። ና አኵቶ፡ ለገባሬ፡ ሥናያት፡ ላዕሌነ፡ እ ግዚአብሔር፡ መሐሪ፤ አቡሁ፡ ለእግዚ እን፡ ወአምላክን፡ ወመድኃኒን፡ ኢየሱ ስ፡ ክርስቶስ። እስመ፡ ሥወረን፡ ወረድ አን፡ ዓቀበን፡ ወአቅረበን፡ ወተወክፈን፡ ግቤሁ፡ ወተማኅፅንን፡ ወአጽንዓን፡ ወ አብጽሐን፡ እስከ፡ ዛቲ፡ ሰዓት። ንስአ ሎ፡ እንከ፡ ከመ፡ ይዕቀበን፡ በዛቲ፡ ዕ And he answers him saying: May the Lord preserve thy priesthood and accept thine offering.

And then the Priest rises up, turning his face to the East and spreading out his hands; and he shall say with a loud voice: There is one Holy Father, one Holy Son, one Holy Ghost.

The People say: Holy Ghost.

The Priest says: Praise the Lord, all ye nations.

The People say: And laud Him, all ye people.

The Priest says: For established is His mercy upon us.

The People say: And the righteousness of the Lord endureth for ever.

The Priest says: Glory be to the Father and to the Son and to the Holy Ghost, now and for ever, and world without end. Amen. Hallelujah. And the People say the same.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Pricst says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit.

The Priest says the Prayer of Thanks-giving: We render thanks to the Author of our good things, the merciful Lord, the Father of our Lord and God and Saviour, Jesus Christ. For He hath shielded and aided us. He hath kept us and brought us nigh unto himself, and received us and taken us under his protection. He has strengthened us and brought us unto this hour. Let us therefore ask of Him to keep

ይብል፣ ዲያቆን፤ ጎው፣ ወአስተብቀ ው፣ ከመ፣ ይምሐረን፣ እግዚአብሔር፣ ወይሠሃል፣ ሳዕሌን፣ ወይትወከፍ፣ ጸሎ ተ፣ ወስአለተ፣ አምን፣ ቅዱሳኒሁ፣ በአ ንቲአን፣ በዘይሤኒ፣ ዙሎ፣ ጊዜ፣ ይረስ የን፣ ድልዋን፣ ከመ፣ ንንሣእ፣ አምሱ ታፌ፣ ምሥጢር፣ ቡሩክ፣ ወይስረይ፣ ለን፣ ኃጣውኢን።

ይብል፣ ካሀን፤ በእንተ፣ ዝንቱ፣ ን ስእለከ ፡ ወነኃሥሥ ፡ እምነ ፡ ኋሩትከ ፡ አመፍቀሬ። ሰብእ፤ ሀበን። ከመ። ንፈ ጽም፣ ዛተ፣ ዕለተ፣ ቅድስተ፣ ዠሎ፣ መዋዕለ፣ ሕይወትን፣ በኵሉ፣ ሰላም፣ ምስለ፣ ፈሪሆትከ፤ ኵሎ፣ ቅንዓተ፣ ወ ተሉ ፡ *ማከራ ፡ ወተሉ ፡ ግብረ ፡ ሰይጣ* ን፡ ወምክረ፡ ሰብአ፡ አኩያን፡ ወትን ሣኤ፣ ፀር፣ ዘጎቡእ፣ ወዘገሀድ፣ አርኅ ቅ፣ እምኔየ^(b)፤ ቡራኬ፤ ወእምን፣ ኵ ሉ፣ ሕዝብከ፣ ወእምዝንቱ፣ መከን፣ ቅ ዱስ፣ ዘዚአከ፤ ቡራኬ፣ ዲበ፣ ምሥዋ ዕ፤ ኵሎ፣ ሠናያተ፣ ዘይሜኒ፣ ወዘይኄ ይስ፣ አዝዝ፣ ለን፤ እስመ፣ አንተ፣ ዘ ወሀብከነ፣ ሥልጣነ፣ ከመ፣ ንኪድ፣ ከ ይሴ፣ ወአቃርብተ፣ ወዲበ፣ ኵሉ፣ ኀይ ለ፡ ጸሳኢ ፡ ኢታብአን፡ ውስተ፡ መን ሱት፣ አላ፣ አድኅነ**ን፣ ወባል**ሐነ፣ እም

us this holy day and all the days of our life in all peace, the Almighty Lord, our God. Pray ye. O Lord God Omnipotent, Father of our Lord and God and Saviour, Jesus Christ, [we render thanks unto Thee] (a), for Thou hast protected us and helped us, hast kept us, and brought us nigh unto Thyself and accepted us and taken us under Thy guardianship, and strengthened us and brought us unto this hour.

The Deacon says: Seek ye and make supplication, that God have mercy upon us, and be gracious unto us, and accept prayers and supplications from his saints on our behalf, best, at all times, that He will make us meet to receive the communion of this blessed mystery, and that He will pardon us our sins.

The Priest says: Therefore we ask Thee and seek from Thy goodness, O Thou lover of men, grant us, that we may pass this holy day (and) all the days of our life in all peace, conjoined with Thy fear. All envy and all the wiles and all the workings of Satan and the craft of evil men, and the uprising of the foe, whether hidden or open, drive Thou afar from me — genuflection — and from all Thy people, and from this Thy holy place - genuflection towards the Sacrifice. All good things that are good and excellent do Thou command for us, for Thou art He who hast given us power to tread upon the serpent and scorpions, and over all the power of the foe. Lead us not into temptation, but deliver and rescue us from

⁽a) The words in brackets are wanting in the Aethiopic text. — (b) B: んこうや 1 入りによった トランド・

ተሉ፡ አኩይ፡ በጸጋ፡ መሣሀል፡ ወበፍ ቅረ^(a)፡ ሰብአ፡ ዘለወልድከ፡ ዋሕድ፡ አግ ዚእን፡ ወአምላክን፡ ወመድኃኒን፡ ኢየ ሱስ፡ ክርስቶስ፤ ዘቦቱ፡ ለከ፡ ስብሐ ት፡ ወከብር፡ ወእዘዝ፡ ይደሉ፡ ምስሌ ሁ፡ ወምስለ፡ ወንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማሕየ ዊ፡ ዘዕሩይ፡ ምስሌከ፡ ይእዜኒ፡ ወዘል ፈኒ፡ ወለዓለመ፡ ዓለም።

ይብል፣ ዲያቆን፤ ተንሥኡ፣ ለጸ ሎት።

ይብል ፡ ካህን ፡ ንፍቅ^(b)፤ ሰላም ፡ ለ
ተልክሙ ፡፡ ወካዕበ ፡ ናስተበቀ^(c) ፡ ይእኅዝ ፡ እግዚአብሔር ፡ አብ ፡
ለእግዚአ ፡ ወመድኃረን ፡ ኢየሱስ ፡ ክር
ስቶስ፤ በአንተ ፡ አለ ፡ ያበው አ · መባአ ፡
በውስተ ፡ ቅድስት ፡ አሐቲ ፡ አንተ ፡ ላ
ዕለ ፡ ተሉ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡፡ መሥ
ዋዕተ ፡ ቀጻምያተ ፡ አሥራተ ፡ አኰቴተ ፡
ተዝካረ^(d) ፡ ዘብዙኅ ፡ ወዘጎጻጥ ፡ ዘኅቡ አ ፡ ወዘገሀድ፤ ወለአለሂ ፡ ይፈቅዱ ፡ የሀ
ቡ ፡ ወአልበሙ ^(e) ፡ ዘይሁቡ ፡ ይትወክፍ ፡
ፍትወቶሙ ፡ ዘበሰማያት ፡ መንግሥተ ፡
ይጸጉ ፡ ዘለተሉ ፡ ግብረ ፡ በረከት ፡ ሥ
ልጣን ፡ ቦቱ ፡ እግዚአብሔር ፡ አምሳክን ፡፡

ይብል፣ ዲያቆን፤ ጸልዩ፣ በእንተ፣ እለ፣ ያበውኡ፣ መባአ።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ተወከፍ፣ መባአሙ፣ ለአታው። ተወከፍ፣ መባአን፣ ለአታት። ወለንኒ፣ ተወከፍ፣ መባአን፣ ወቍርባንን።

ይብል፡ ዲያቆን፤ ትእዛዘ፡ አበዊን፡ ሐዋርያት፤ ኢያንብር፡ ውስተ፡ ልቡ፡ ቂመ፡ ወበቀለ፡ ወቅንዓተ፡ ወጽልአ^(f)፡ ሳዕለ፡ ቢጹ። ስግዱ፡ ለእግዚአብሔር፡ በፍርሃት። all evil, by the grace and mercy and love for man of Thine only Son, our Lord and God and Saviour, Jesus Christ, through whom to Thee, with Him and the Holy Spirit, the Giver of life, who is equal with Thee, be honour and glory and power, now and for ever, and world without end.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The Assistant Pricst says: Peace be with you all. — And again let us beseech the Almighty God, Father of our Lord and Saviour Jesus Christ, on behalf of those who bring offerings in the holy Catholic Church oblations, firstfruits, tithes, thankofferings, commemorations — whether much or little, whether hiddenly or openly, and of those who have the will to give and have nothing to give, that He may accept their willingness: the heavenly kingdom may He bestow, Who hath the power over every work of benediction, the Lord our God.

The Deacon says: Pray on behalf of those who bring offerings.

The People say: Accept the offerings of the brethren, accept the offerings of the sisters, and accept also our offerings and our oblations.

The Deacon says: The commandment of our fathers, the Apostles (is this): Let nobody retain in his heart rancor or revenge or envy or hate to his neighbour. Worship the Lord with fear.

⁽a) MSS.: 州入子やく: — (b) B: ブテ中: カリフ: — (c) MSS.: の計介: — (d) MSS.: ナー州人: — (e) MSS.: 大人のか: — (f) B: のおみ: —

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ቅድሜከ፣ እግዚአ፣ ንሰባድ፣ ወንሴብሐከ።

ይብል ፡ ካህን ፤ አግዚአብሔር ፡ አም ላከን ፡ ዘተሎ ፡ ተእጎዝ ፡ ንስአለከ ፡ ወ ናስተበቍኝከ ፡ በአንተ ፡ አለ ፡ ያበውሉ ፡ መባአ ፡ በውስተ ፡ ቅድስት ፡ አሐቲ ፡ አንተ ፡ ላዕለ ፡ ተሉ ፡ ቤተ ፡ ከርስቲያን ፡፡ መሥዋዕተ ፡ ቀዳምያተ ፡ አሥራተ ፡ አ ኰቴተ ፡ ተዝካረ ⁽²⁾ ፡ ዘጎቡ እ ፡ ወዘገሀድ ፡ ዘብተን ፡ ወዘጎዳጥ ፤ ወለአለሂ ^(b) ፡ ይፈ ቅዱ ፡ የሀቡ ፡ አልበሙ ፡ ዘይሁቡ ፡ ተ ወኪፈከ ፡ ፍትወቶሙ ፤ ሀብ ፡ ለተሉ ፡ ንስበ ፡ በረከት ፡ ክፍለ ፡ ትኩን ፡ ለዓለ መ ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡፡

ይብል፡ ካሀን፡ ጸሎተ፡ ምሥጢር፤ አ ሊቅየ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ ሱታፌ፣ ቀዳማዊ ፡ ቃለ ፡ አብ ፡ ንጹሕ ፡ ወቃለ ፡ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ማሕየዊ፣ አንተ፣ ው እቱ፣ ኅብስተ፣ ሕይወት፣ ዘወረድከ፣ እ ምሰማያት ፡ ወአቅዶምከ ፡ ነጊረ ፡ ከመ ፡ ትኩን፣ በማዓ፣ ዘአልበ፣ ነውረ፣ በእን ተ፡ ሕይወተ፡ ዓለም። ወይእዜኒ፡ ንስ እል። ወናስተበቍዕ፣ እምን፣ շሩተ፣ *ው*ናያቲክ ፡ አመፍቀሬ ፡ ሰብእ ፡ አርኢ ፡ **ንጸከ፣ ላዕለ፣ ዝንቱ፣ ኅብስት፤ አማ**ሬ፤ ወሳዕለ፣ ዝንቱ፣ ጽዋዕ፤ አማሬ፤ ዘአን በርን፣ ላዕለ፣ ዝንቱ፣ ታበት፣ መንፈሳ P: Hani hchi &: ZH: Bachi ኅብስተ፤ ወቀድሶ፤ ይባርክ፤ ጽዋዓ፤ ወ አንጽሐሙ፣ ለክልኤሆሙ፤ ይበርክ፣ በ ክልኤሆሙ፣ አሐዴ^(d)፣ ጊዜ ፤ ወሚጠ፣ ለዝንቱ፣ ኅብስት ፤ አማሬ ፤ ይኩን ፣ ሥ *ጋ*ከ ፡ ንጹሐ ፤ ወዘተደመረ ፡ ምስለ ፡ ዝ ንቱ፣ ጽዋዕ፤ እማሬ፤ ደምከ፣ ከቡር፣ ወይኩን፣ ላዕለ፣ ኵልን፣ ዕሩገ፣ ወፈ The People say: Before Thee, O Lord, we worship, and Thee do we glorify.

The Priest says: O Lord our God, Almighty, we ask and beseech Thee on behalf of those who bring offerings into the holy, only Catholic Church—oblations, firstfruits, tithes, thank-offerings, commemorations, whether hiddenly or openly, whether little or much, and of those who are willing to give, but have nothing to give, whose intention Thou mayest accept. Give them all the recompence of blessing to be shared for ever and ever. Amen,

The Priest says the Prayer of the (mystical) Anaphora: O my Master, Jesus Christ, Partner of the primitive Word of the Father and of the Word of the Holy Ghost, the Giver of life. Thou art the Bread of life which camest down from the heavens and didst prophesy of Thyself, that Thou wert to become the pure lamb, without spot, for the life of the world; and now we ask and beseech of the goodness of Thy good things, O Thou lover of men, shew Thy countenance upon this bread — monstratio (c) and upon this cup — monstratio which we have placed upon this Thy spiritual altar: bless — one genuflection — the bread, and sanctify — genuflection — the cup, and purify them both — one genustection upon both and change this bread - monstratio - so that it may become Thy pure Body, and that which is commingled in this cup — monstratio — may become Thy precious Blood, and that it

⁽a) MSS.: †11hC: — (b) B: **wahaz:** — (c) i. e. pointing with the funger; see Renaudot, liturg. orient. coll., t. I, p. 3 [DILLMANN]. d) A: has: —

ውስ፡ ወመድኃኒተ፡ ነፍስነ፡ ወሥጋነ፡ ወመንፈስነ። አንተ፡ ውእቱ፡ ንጉሥ፡ ተልነ፡ ክርስቶስ፡ አምላክነ፡ ወለከ፡ ን ፈጉ፡ ልዑለ፡ ውዳሴ፡ ወስግደተ፡ ወለ አቡከ፡ ቴር፡ ወለመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማ ሕየዊ፡ ዘዕሩይ፡ ምስሌከ፡ ይእዜኒ፡ ወ ዘልፈኒ፡ ወለያለመ፡ ያለም፡ አሜን።

ወእምዝ፡ ይክድኖ፡ ለኅብስት፡ በመ ክደን፡ ወይስማድ፡ ኅበ፡ ታቦት፤ ወዲ ያቆን፡ ይስማድ፡ ለቀሲስ፤ ወይስማዱ፡ ኵሎሙ፡ ኅቡረ፡፡ ወቀሲስ፡ ይበል፡ ዝ ንተ፡ ጸሎተ፡ በለኆሳስ፡ እንተ፡ ዘቅዱ ስ፡ ባስልዮስ፡፡

እግዚአብሔር፣ አምላክን፣ ዘበእንተ፣ አፍቅሮትከ፣ ሰብአ፣ እንተ፣ ኢትትንን ር፡ ፈነውከ፡ ለወልድከ፡ ዋሕድ፡ ው ስተ፣ ዓለም፣ ከመ፣ ይሚፕ፣ ኀቤክ፣ በ **ማዓ፣** ዘተንድፈ፤ ናስተበቀላ፣ ጎቤክ፣ አሊቅን፣ ኢታግብአን፣ ለድኅር፣ ሶበ፣ ንቀርብ ፡ ጎበ ፡ ዝንቱ ፡ ቍርባን ፡ መፍ ርህ ፡ ዘእንበለ ፡ ደነስ ፡ ወአኮ ፡ ዘንትዌ ከል፣ በጽድቅን፣ ዳእሙ፣ ሳዕለ፣ ምሕ ረትከ፣ እንተ፣ አፍቀርከ፣ ባቲ^(a)፣ ነነመ ድን ፡፡ ንስእል ፡ ወናስተበቍሪ ፡ እምን ፡ **շ**ፋትከ፣ አመፍቀሬ፣ ሰብእ፣ ኢይኵ ንን ፣ ለ**ታንኔ ፣ ለን ፣ ለአ**ግብርቲከ ፣ ወለ **ነተሉ፣ ሕዝብከ፣ ዝንቱ፣ ምሥ**ጢር፣ ወ ረሰይካሁ፣ ለመድኃኒትን ፤ አላ፣ ይኩን፣ ድልወ፣ ለድምሳሴ፣ አበሳን፣ ወሰራዬ፣ ንዝኃላልኔ^(b)፤ ስብሐት፣ ወክብር፣ ለስ ምክ ፡ ቅዱስ ፡ ይእዜኒ ፡ ወዘልፈኒ ፡ ወ ለዓለመ፣ ዓለም፣ አሜን።

ወይበል፣ ቀሲስ፣ ዘይተራዳአ^(c)፣ ፍ ተሐተ^(d)፣ ዘወልድ። እግዚአ፣ እግዚአ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ ወልድ፣ ዋሕድ፣ may be for us all elevated and be the healing and the salvation of our souls and of our bodies and of our minds. Thou art the King of us all, Christ our God: and to Thee we will send upon high laud and adoration, and to Thy good Father and to the Holy Spirit, the Giver of life, who is equal with Thee, now and for ever, and world without end. Amen.

And then he shall cover the bread with the cover and shall bow to the altar, and the Dcacon shall bow to the Presbyter, and they shall bow altogether. And the Presbyter shall say with a depressed voice the following Prayer of St. Basil.

O Lord our God, who by Thy ineffable love of men hast sent Thy only Son into the world, that He may bring back to Thee the lost sheep, we beseech Thee, our Master, do not Thou reject us, when we come near to this venerable mystery, without pollution and with confidence, not in our own righteousness but in Thy mercy with which Thou hast loved our race; we ask and beseech Thy goodness, O Thou lover of men, that this mystery which Thou hast prepared for our salvation may not turn to damnation for us, Thy servants, and for all Thy people, but may be fit to the effacing of our guilts and to the pardoning of our negligence. Praise and glory be to Thy holy name, now and for ever, and world without end. Amen.

And the Assistant Priest shall pronounce the Absolution of the Son: O Lord Jesus Christ, the only Son, Word

⁽a) In A corrected from サセ: — (b) MSS.; > 11110A : — (c) B: H足十足よ! — (d) MSS.: テナムナ: —

ቃለ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ ዘበተከ፣ እ ምኔን ፡ ማእሰረ ፡ *ኃጣው* ኢን ፡ በሕማማ ቲክ ፡ ማሕየዊት ፡ ወመድኃኒት <u>፤</u> ዘንፋ ሕከ፣ ሳዕለ፣ ንጸ፣ አርዳኢከ፣ ቅዱሳን፣ ወላእካኒከ፣ ንጹሐን፣ ወትቤሎሙ፤ ን ሥኡ፣ መንፈሰ፣ ቅዱሰ፤ ለእለ፣ ጎደግ ሙ፣ ለሰብአ፣ ኃጢአተ፣ ይትኃደግ፣ ሎ ሙ፣ ወለእለ፣ ኢኃደግሙ፣ ኢይትኃደ **ግ፣** ሎሙ ¤ አንተ፣ ይእዜኒ፣ እግዚአ፣ ለላእካኒከ፣ ንጹሐን፣ ዳጎከ፣ እለ፣ ይገ ብሩ፣ ክህንተ፣ ነተሎ፣ ጊዜ፣ በቤተ፣ ክ ርስቲያንከ፣ ቅድስት፣ ከመ፣ ይኅድጉ፣ ኃጢአተ፣ በዲበ፣ ምድር፣ ይእስሩ፣ ወ ይፍትሑ፣ ኵሎ፣ ማእሰረ፣ ዓመፃ። ይ እዜኒ፣ ክዕበ፣ ንስእል፣ ወነኃሥሥ፣ እ ምን፣ ሂፋትከ፣ አመፍቀሬ፣ እጓለ፣ እ መሕያጡ፤ በእንተ፣ እሉ፣ አግብርቲክ፣ አበውየ፣ ወአኃውየ፣ ወአኃትየ፣ ወበ እንቲአየሂ፣ አን፣ ንብርከ፣ ኃጥእ፣ ወ ድኩም፣ ወበእንተ፣ እለ፣ አድነኑ፣ አ ርእስቲሆሙ ፡ ቅድመ ፡ ምሥዋዒክ ^(a) ፡ ቅዱስ፣ ጺሕ፣ ለኝ፣ ፍኖተ፣ ምሕረትከ፤ ብትክ፣ ወምትር፣ ኵሎ፣ ምእሰረ፣ ኃጣ ውኢን፣ ለእመ፣ አበስን፣ ለከ፣ በአእም ሮ፣ አው፣ በኢያእምሮ፤ አው፣ በጽል ሑት ፤ አው ፣ በ**ን**ቢር ፤ አው ፣ በተናፃ ሮ፤ አው፣ በናሪሰ፣ ልብ፤ እስመ፣ አን ተ፣ ተአምር፣ ድካሞ፣ ለሰብእ። አኄር፣ መፍቀሬ፣ አጓለ፣ አመሕያው፣ ወእግዚ ሕ ፡ ነተሉ ፡ ፍጥረት ፡ ጸ**ግ**ወን ፡ ስርየተ ፡ *ኃጣውኢ*ን፤ ባርክን፣ ወአንጽሐን፣ ወአ ማዕዘን ፡ ወረስየን ፡ ፍቱሐን ፡ ወለኵሉ ፡ ሕዝብከ፡ ፍትሖሙ ፤ ወበዝየ፡ ይዝክር፡ ሐዲስ፣ ዘሞተ፤ ወምላእ፣ ላዕሌን፣ ፈሪ ሆተ^(b)፡ ስምከ፡ ወአቁመን፡ ጎበ፡ ገቢረ፡ ፈቃድክ ፡ ቅዱስ ፡ አኄር ፡፡ እስመ ፡ አን ተ፣ አምላክን፣ ወመድኃኒን፣ ወለከ፣ ይ of God the Father, who hast broken off from us the bonds of our sins by Thy life-giving and saving passion, who breathedst upon Thy holy disciples and pure ministers, saying, Receive ye the Holy Ghost: whose soever sins ye remit, unto them they are remitted, and whose soever sins ye retain, they are retained; now Thou, O Lord, hast granted to Thy pure ministers, who are exercising the priestly functions at all times in Thy holy Church, to remit sins upon earth, to bind and loosen all the bonds of iniquity: now do we again ask and beseech Thy goodness, O Thou lover of mankind, on behalf of these Thy servants, my fathers and my brethren and my sisters, and on behalf of myself, Thy sinful and feeble servant, and on behalf of those who bow their heads before Thy holy altar: make plain for us the path of Thy mercy, break asunder and dissever all the bonds of our sins, whether we have sinned against Thee knowingly or without knowledge or by deceit, or in works or in conversation or through cowardice; for Thou knowest the infirmity of man. O Thou good lover of the human race and Lord of all creation, confer on us remission of our sins. Bless us and purify us; make us free from punishment and absolve all Thy people and here he makes mention of those who have deceased of late — and fill us with the fear of Thy name and stablish us to do Thy holy will, O Thou good one. For Thou art our God and Saviour, and to Thee is due glory

⁽a) MSS.: 4 PP 42h: - (b) MSS.: 4 GIP+: -

ዶሎ፡ ስብሐት፡ ወክብር፡ ምስለ፡ አቡ ከ፡ ኄር፡ ሰማያዊ፡ ወመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማሕየዊ፡ ዘዕሩይ፡ ምስሌከ፡ ይእዜኒ፡ ወዘልፈኔ፡ ወለዓለመ፡ ዓለም፡

አግብርቲክ፣ አለ፣ ተልእኩ፣ በዛቲ፣ ዕለት ፡ ቀሲስ ፤ ቡራኬ ፡ ላዕለ ፡ ቀሲስ ፤ ወዲያቆን፤ ቡራኬ፣ ሳዕለ፣ ዲያቆናት፤ ወካሀናት፤ ቡራኬ፤ ወኵሉ፣ ሕዝብ፣ ወ ምስኪነትየሂ፣ አን፣ ንብርከ፣ ነዳይ ፤ ቡ ራኬ፣ ሳዕለ፣ ንፍሱ ፤ ይኩት፣ ፍቱሐን፣ እምአፈ፣ ሥሉስ፣ ቅዱስ፣ አብ፣ ወወ ልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፤ ወእምአፈ ፡ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ ቅድስት፣ አሐቲ፣ ጉ ባኤ፣ እንተ፣ ሐዋርያት፤ ወእምአፈ፣ ፲ወሯንቢያት ፤ ወእምአፈ ፡ ፲ወ፪ ፡ ሐዋ ርያት ፤ ወእምአፈ ፡ ሮወ፪ ፡ አርድእት ፤ ወእምአፈ፣ ነባቤ፣ መለከት፣ ማርቆስ፣ ወንጌላዊ ፡ ሐዋርያ ፡ ወስማፅት ፤ ወእም አፈ፣ ሊቃን፣ ጳጳሳት፣ ቅዱስ፣ ሳዊሮስ፣ ወቅዱስ፣ ዲዮስቆሮስ፣ ወቅዱስ፣ ዮሐ ንስ፣ ልሳን፣ ወርቅ፣ ወቅዱስ፣ ቄርሎ ስ፣ ወቅዱስ፣ ጎርጎርዮስ፣ ወቅዱስ፣ በ ስልዮስ ፤ እምአፈ ፣ ፫፻ ፣ ፲ወ፰ ፣ ርቱዓ *ነ፣ ሃይማኖት፣ እለ፣ ተጋ*ብኡ፣ በኒቅ ያ፤ የወያ፡ በሀገረ፡ ቍስጥንጥንያ፤ ወ gf፣ በኤፌሶን፤ ወእምአፈ፣ አብ፣ ክ ቡር፣ ሊቀ፣ ጳጳሳት፣ አባ፣ ዮሐንስ^(a)፣ ወብፁዕ፣ ጳጳስን፣ አባ፣ ሲኖዳ^(b)፤ ወእ ምአፈ፣ ዚአየኒ፣ አን፣ ንብርክ፣ ኃጥእ፣ ወድኩም ። ይኩኑ ፡ ፍቱሐን ፡ እምአፉ ሃ፣ ለእግዝእትን፣ ማርያም፣ ወላዲተ፣ አምሳክ ፤ ሐዳስ ፣ ምእናም ፡፡ እስመ ፡ ግ *ሩም፣ ወም* ሉእ፣ ስብሐተ፣ ስምከ፣ አ ሥሉስ፣ ቅዱስ፣ አብ፣ ወወልድ፣ ወመ ንፈስ፣ ቅዱስ፣ ይእዜኒ፣ ወዘልፈኒ፣ ወ ለዓለም ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡፡

and praise, with Thy good heavenly Father and with the Holy Spirit, the Giver of life, who is equal with Thee, now and for ever, and world without end.

May Thy servants who minister this day, the Presbyter - bow to the Presbyter — and the Deacon — bow to the Deacons — and Clergy — bow and all the people and my own poverty, Thy poor servant — bow to himself - be absolved by the mouth of the Holy Trinity, Father, Son and Holy Ghost; and by the mouth of this holy, only Catholic and Apostolic Church; and by the mouth of the XV Prophets. and the XII Apostles, and the LXXII Disciples; and by the mouth of Mark the Theologian and Evangelist, Apostle and Martyr; and by the mouth of the Archbishops, the holy Severus and holy Dioscurus, and holy John Chrysostomus, and holy Cyril, and holy Gregorius, and holy Basil; by the mouth of the CCCXVIII Orthodox who were assembled at Nice, and the CL at Constantinople, and the CC at Ephesus; and by the mouth of the blessed father, the archbishop Abba John, and our blessed bishop Abba Sinoda; and by my mouth who am Thy sinful and feeble servant. May they be absolved by the mouth of our Lady Mary, mother of God, the new loom(c). For Thy name is venerable and glorious, O Holy Trinity, Father, Son and Holy Ghost, now and for ever, and world without end. Amen.

⁽a) In A an erasion. — (b) Wanting in B. — (c) See Dillmann, lexicon ling. Aeth., coll. 159, 771.

ይብል፣ ዲያቆን፤ በእንተ፣ ቅድሳት፣ ሰላማዊያት፣ ሰላመ፣ ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ያስተሳልመን፣ በሣህለ፣ ዚአሁ ¤

ይብሉ፡ ሕዝብ፡ ለለምዕራፉ፤ አሜ ን፤ ኪራሳይሶን፤ እግዚአ፡ ተሠሃለን፡፡

በእንተ፣ ሃይማኖትን፣ ናስተበቍሪ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የሀበን፣ ናሥም ር፡ ሃይማኖተ^(a)፡ በንጹሕ፡ ንዕቀብ ፡ በ እንተ፣ ማኅበርን፣ ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ እስከ፣ ፍጻሜ፣ በኅብረ ተ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ይዕቀበን። በእን ተ፣ ትዕግሥታተ፣ ነፍሳት፣ ናስተበቍ ዕ፡ ከመ፡ አግዚአብሔር፡ በኵሉ፡ ም ንዳቤን፣ ፍጻሜ፣ ትዕግሥት፣ ይጸባወን። በእንተ፣ ቅዱሳን፣ ነቢያት፣ ናስተበቍ ዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ምስሌሆሙ፣ ይጐልቄን ፡፡ በእንተ ፡ ቅዱሳን ፡ ሐዋ ርያት፣ ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔ ር፣ የሀበን፣ ናሥምር፣ በከመ፣ እሙን ቱ፣ አሥመሩ፣ ወመከፈልቶሙ፣ ይከ ፍለን ¤ በእንተ፣ ቅዱሳን፣ ሰማዕታት፣ ናስተበቀጐዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የ ሀበን ፡ ንፈጽም ፡ ኪያሃ ፡ ግዕዘ ¤ በእን ተ፣ ሊቀ፣ ጳጳስን፣ አባ፣ ማቴዎስ^{ርህ}፣ ወብፁዕ፣ ጳጳስን፣ አባ፣ ሲኖዳ^(c)፣ ናስ ተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የሀበን፣ ኪያሆሙ፣ ለንዋኅ፣ መዋፅል፣ በልቡና፣ ያርትው፣ ቃለ፣ ሃይማኖት፣ በንጹሕ፣ ዘ እንበለ፣ ነውር ፤ እስመ፣ እሙንቱ፣ ቀ ዋምያኒሃ፣ ለቤተ፣ ክርስቲያን። በእን ተ፣ ቀሳውስት፣ ናስተበቀላ፣ ከመ፣ እ ግዚአብሔር፣ ኢያሰስል፣ እምኔሆሙ፣ መንፈስ ፡ ከህንት ፡ ወጻሕቀ ^(d) ፡ ወፍርሃ ተ፣ ዚአሁ፣ እስከ፣ ፍጻሜ፣ ወይጸጉ፣

The Deacon says: On behalf of the sanctification of peace we seek peace, that God may give us peace by his mercy.

The People shall say intermittingly. Amen — Kyrie Eleison — O Lord, have mercy upon us.

On behalf of our faith we ask, that the Lord may grant us, that we may be pleased to keep the faith in purity. On behalf of our congregation we ask, that the Lord may preserve us until the end in the communion of the Holy Ghost. On behalf of resoluteness of souls we ask, that the Lord may mercifully give us the perfection of resolution in all our calamities. On behalf of the holy Prophets we ask, that the Lord may count us among them. On behalf of the holy Apostles we ask, that the Lord may grant us, that we may be well-pleasing to Him, as they were well-pleasing, and that He may apportion to us their lot. On behalf of the holy Martyrs we ask, that the Lord may grant us, that we behave like them. On behalf of our Archbishop Abba Matthew and of our blessed Bishop Abba Sinoda we ask, that the Lord may give us them for a long time, that they may with understanding make right the Word of the faith, in purity, without any taint; for they are the superintendents of the Church. On behalf of the Presbyters we ask, that the Lord may never remove from them the Spirit of the priesthood, and the carefulness and the fear of Him until the end, and may send His mercy upon their

⁽a) B: የሀበን፡ አንቲአሁ። ሃይማናተ። — (b) B: ዮሐንስ፡ — (c) Wanting in B. — (d) B: ወጻሕት፡; A: ጻሕት፡ —

ጸማሆው ¤ በእንተ ፡ ዲያቆናት ፡ ናስተ በቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የሀቦም፣ ምርዋዶ፣ ፍጹመ፣ ይፋጹ፣ ወበቅድስ ና፣ ይቅረቡ፣ አማሆሙ፣ ወፍቅሮሙ፣ ይዘከር¤ በእንተ፣ ንፍቀ፣ ዲያቆናት፣ ወ አና**ጕ**ንስጢስ፣ ወመዘምራን፣ ናስተበ**ቍ** ዕ፣ ከመ፣ አ**ግ**ዚአብሔር፣ የሀቦም፣ ጻ ሕቀ፡ ሃይማኖቶሙ፡ ይፈጽሙ። በእን ተ፡ መበለታት፡ ወመዓስባት፡ ናስተበ ቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ይስ**ማ**ዕ፣ ስአለቶን፣ ወፈድፋደ፣ ጸጋ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ይጸግዎን፣ በአልባቢሆን፣ ወይ ትወከፍ፣ ጻማሆን ¤ በእንተ፣ ደና**ግ**ል፣ ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የ ሀቦን ⁽⁸⁾፣ አክሊለ፣ ድንግልና፣ ወይ ኩና^(b)፣ ለእግዚአብሔር፣ ውሉደ፣ ወአ ዋልደ፣ ወይትወከፍ፣ ጻማሆን = በእን ተ፣ መስተያግሣን፣ ናስተበቀነሪ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የሀቦሙ፣ ዓስቦሙ፣ በት ዕግሥት፣ ይንሥኡ ፡፡ በእንተ፣ ሕዝባው ያን፣ ወመሃይምናን፣ ናስተቢቍፅ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የሀቦሙ፣ መክፈልተ፣ ሕፅበተ^(c)፣ ኃጢአት፣ በ**ማ**ኅተመ፣ ቅድ ስና ፡ ይኅትሞሙ ¤ በእንተ ፡ *ንጉሥ*ን ፡ ዮሐንስ^(d)፣ ናስተበቍሪ፣ ከመ፣ አ**ግ**ዚአ ብሔር፣ ብዙኃ፣ ሰላመ፣ በመዋፅሊሁ፣ ይጸማዎ ፡፡ በእንተ፣ መኳንንት፣ ወእለ፣ በሥልጣናት ፡ ናስተበቍዕ ፡ ከመ ፡ እግ ዘ*አብሔር፣ የሀበሙ፣ ፕ*በበ*፣ ወፍርሃተ፣* በቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ያቀድም፣ ሐልዮ፣ ወየሐሲ ^(e)፣ ለኵሉ፣ ለለδδጻሕ ቆ፣ ዘይሤኒ፣ ወዘይ**ኄ**ይስ። በእንተ፣ እ ለ፣ ይነግዱ፣ በባሕር፣ ወበበድው፣ ናስተ በቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ በየማን፣ ሣሀል፣ ይምርሆሙ። በእንተ፣ ስዱዳን፣

labours. On behalf of the Deacons we ask, that the Lord may give to them, that they may run a perfect course of life, and that they may approach their work in sanctity, and that He may remember their love. On behalf of the Subdeacons and of the Readers and Psalmodists we ask, that the Lord may give them, that they may fulfil the desire of their faith. On behalf of the widows and religious sisters we ask, that the Lord may grant their prayer, and give especially into their hearts the grace of the Holy Spirit, and may accept their work. On behalf of the virgins we ask, that the Lord may give them the crown of virginity, and they may be the Lord's children and daughters, and He may accept their work. On behalf of the ascetics we ask, that the Lord may give them, that they receive the reward of their asceticism. On behalf of the laymen and of the believing men we ask, that the Lord may apportion to them the share of the ablution of sin, He may seal them with the seal of sanctification. On behalf of our King Johannes we ask, that the Lord may give him full peace for the length of his days. On behalf of the judges and officers we ask, that the Lord may give them wisdom and fear of Him. On behalf of all the world we ask, that the Lord may provide and apprehend, of every one, his good and best desires. On behalf of those who are travelling by sea or in the desert we ask, that the Lord may guide them with his merciful right hand. On behalf of the

⁽a) A: የሀበሙ ነ — (b) A: ወይከት ነ — (c) B: ወሕፅበት ነ — (d) B: ኢያሱ ፡ — (e) B: ወይሔሊ ፡ —

ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የ ሀበሙ፣ ትዕግሥተ፣ ወትምህርተ፣ ሥና የ፡ ወይጸጉ፡ አማሆሙ፡ ፍጹመ፡ በአ ንተ ፡ ኅኵናን ፡ ወትኩዛን ፡ ናስተበቍሪ ፡ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ፍጹመ፣ ይናዝዞ ሙ¤ በእንተ፣ ርጐባን፣ ወጽሙዓን፣ ና ስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ የበ በው ፡ ሲሳዮሙ ፡ ዘለለዕለቱ⁽²⁾ ፡፡ በእን ተ፡ ሙቁሐን፡ ናስተበቍዕ፡ ከመ፡ እ ግዚአብሔር፣ ይፍትሖሙ፣ አማአስሪሆ ሙ¤ በእንተ፣ **ሂ**ውዋን፣ ናስተበቀላ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ይሚጠሙ፣ በሰ ላም፣ ውስተ፣ ብሔሮሙ። በእንተ፣ እ ለ ፡ ኖሙ ፡ እምቤተ ^(b) ፡ ክርስቲያን ፡ ና ስተበቍዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ይጸ **ግ**ዎሙ፣ መካን፣ ዕረፍት ¤ በእንተ፣ ሕ **ምማ**ን፣ ወድውያን፣ ናስተበቍሪ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ፍጡነ፣ ይፈውሶሙ፣ ወይፈት ፡ ሣህለ ፡ ወምሕረተ ፡ ሳዕሴሆ **ም**። በእንተ፣ እለ፣ አበሱ፣ አበዊን፣ ወአኃዊን፣ ወአኃቲን፣ ናስተበቍዕ፣ ከ **መ፡ እግ**ዚአብሔር፡ ኢይትቀየሞሙ፣ *ጻ*እሙ፣ ናህየ፣ ወሰሕተ፣ የሀበሙ፣ እ መንቱ ¤ በእንተ ፣ ዝናማት ፣ ናስተበቍ ዕ፣ ከመ፣ እግዚአብሔር፣ ይፈት፣ ዝና መ፣ ጎበ፣ ዘይትፈቀድ፣ መክን። በእን ተ፣ ማያተ፣ አፍላማ ^(c)፣ ናስተበቀላሪ፣ ከ መ፣ እግዚአብሔር፣ ይምሳ**እ፣ ኪያሆን**፣ እስከ ፡ መስፈርት ፡ ወዓቅም ¤ በእንተ ፡ ፍሬ ፡ ምድር ፡ ናስተበቍሪ ፡ ከመ ፡ **እ**ግ ዘርአ፣ ወለማአረር ። ወኵልን፣ አለ፣ በ ጸሎት፣ ንስአል፣ ወናስተበቍሪ፣ በመን ፈስ፣ ሰላም፣ ይክድንን፣ ወይጸ**ግ**ወን፣ ን ቅረብ ፡ ወንስአሎ ፡ ለእግዚአብሔር ፡ ከ ው፣ ተሰጢዎ፣ ይትወከፍ ። ንትነሣእ^(d)፣

persecuted we ask, that the Lord may give them patience and good discipline and may grant that their pains may be brought to an end. On behalf of the grieved and sorrowful we ask, that the Lord may perfectly console them. On behalf of the hungry and thirsty we ask, that the Lord may give them their daily bread. On behalf of the imprisoned we ask, that the Lord may deliver them from their bonds. On behalf of those who are in captivity we ask, that the Lord may let them return home in peace. On behalf of those of the Christian congregation who are fallen asleep we ask, that the Lord may grant them the place of rest. On behalf of those who are suffering and sick we ask, that the Lord may heal them speedily, and may send down grace and mercy upon them. On behalf of those of our fathers and brethren and sisters who have sinned we ask, that the Lord may not be angry with them, but may vouchsafe them propitiation and relief from his wrath. On behalf of the showers of rain we ask, that the Lord may send down rain on the place that is wanting it. On behalf of the waters of rivers we ask, that the Lord may fill them up to the right measure. On behalf of the fruits of the earth we ask, that the Lord may give to the earth her fruit for sowing and harvest. And may He shield us all who ask in prayer and beseech with the Spirit of Peace, and may He mercifully give us, that we come nigh to the Lord and pray, that He may hear and accept. Let us

⁽a) B: ሲሳዮሙ፣ ለለዕለቱ። — (b) B: ውስተ፣ ቤተ፣ — (c) A inserts here! ማየ፣ ሕይወት፣ — (d) Wanting in A. —

እንከ፣ በመንፈስ፣ ቅዱስ፣ ከመ፣ ለቢወ ን፣ ንልሃቅ፣ በጸ*ጋ*ሁ፣ ወንትመክሕ፣ በ ስመ፣ ዚአሁ፤ ወንትሐንጽ፣ ዲበ፣ መሰ ረተ፣ አቢያት፣ ወሐዋርያት፤ ንቅረብ፣ ወንስአሎ፣ ለእግዚአብሔር፣ ከመ፣ ተ ሥጢም፣ ጸሎተን፣ ይትወክፍ **። በእን** ተ፣ አኰቴትን፣ ናስተበቍዕ፣ ከመ፣ እ ግዚአብሔር፡ በመጽሐፈ፡ ሕይወት፡ ስ እለተን፣ ይጽሐፍ፣ ወአምሳክ፣ ዘለዓለ ም ፡ ይዘከረን ፡ በምዕረል ፡ ቅዱሳን ፡ ቢ ዘዚአሁ፣ ብርሃን። በእንተ፣ ዘተድኅሩ፣ እጐነ፣ ወእኅትነ፣ ናስተበቍፅ፣ ከመ፣ እ**ግ**ዚአብሔር፣ የሀቦሙ፣ ጽሒቀ፣ ያስ ተሐምሙ፣ ወይሚጥ፣ እምኔሆሙ፣ ማ እሰረ፣ ዝንቱ፣ ዓለም ፤ ወየሀበሙ፣ ግዕ ዝ፡ ወፍቅረ፡ ወተስፋ፡ ውናየ፤ በእንተ፡ ሥጋሁ፣ ወደሙ፣ ለወልደ፣ እግዚአብ ሔር፣ ለይኩን፣ ለይኩን ፡፡

ወእምዝ ፡ ይትንሥሉ ፡ ሕዝብ ፡ ወክ **ሀን፣ የአኅዝ፣ ኅ**ጠታተ፣ ዕጣን፣ በእዴ ሁ። ዘየማን። ወማዕጠንተ። ዘጸ*ጋም* ¤ ወለእመ፣ ሀሎ፣ ጳጳስ፣ ይሰድ፣ ኀቤሁ፣ ዕጣን፣ ወማዕጠንተ፣ ከ**መ**፣ ይባርክ፣ ሎ ቱ፤ ወለእው፣ ኢሀሎ፣ ጳጳስ፣ ለሊሁ፣ ይባርከ ፡ እንዘ ፡ ይዜከር ፡ በዘሀሎ ፡ ዓ መተ፣ ምሕረት፣ ወሥርቀ፣ ሌሊት፣ ወ መያልት። ወካህን፣ ይበል፣ ዘንተ፤ እ ስእለከ፣ ወአስተበቀጓንከ፣ አእግዚአብሔ ር፡ አምላክን፡ በከመ፡ ሠመርከ፡ ቍር ባን፣ አቤል፣ ፍቁርከ፣ ወመሥዋዕተ፣ ሂሮክ ፡ ወኖኅ ፡ ወዕጣን ፡ አሮን ፡ ወሳ ሙኤል፣ ወዘካርያስ ፤ ከማሁ፣ ተወከፍ፣ እምኔሆሙ፣ ዘንተ፣ ዕጣን፣ ከመ፣ ሄና፣ መያዘ። ሥናይ። ለስርየተ። ኃጣውኢን። ወአናሕሲ፣ አበሳሆሙ፣ ለኵሎሙ፣ ሕ ዝብከ = እስመ ፡ አንተ ፡ መሐሪ⁽²⁾ ፡ ወ

rise up through the Holy Ghost, that we may have knowledge and grow in His mercy and boast of His name and be built upon the foundation of the Prophets and Apostles. Let us come near and beseech of the Lord, that He may hear and accept our prayer. On behalf of our thanksgiving we ask, that the Lord may write down our prayer in the Book of Life, and the eternal God may remember us in the abode of the Saints, in His light. On behalf of those of our brethren and sisters who are hanging back we ask, that the Lord may give them an ardent desire, and take away from them the bonds of this world, and give them morality, love and good hope, for the sake of the Body and Blood of the Son of God. Amen.

And then the People rise up. And the Priest takes the grains of incense in his right hand and the censer in his left hand. And if there is a Bishop, he hands over to him the incense and the censer, that he may bless them; and if there is no Bishop, he blesses himself, making mention of the present year of the Era of Grace, and of the beginning of day and night. And the Priest shall say as follows: I ask and beseech of Thee, O Lord our God, like as Thou didst accept the sacrifice of Abel, Thy beloved, and the offerings of Enoch and Noah, and the incense of Aaron and Samuel and Zacharias, do Thou accept in like manner this incense as a sweet-smelling savour for the remission of our sins, and forgive to all Thy people their faults. For Thou

⁽a) A: እስመ ፡ አንተ ፡ አንተ ፡ —

ተ^(a)፤ ዘዐቢይ፡ በተኬንዎቱ፡ ወኃያል፡
በምግባሩ፡ ወጻድቅ፡ በምክሩ፡ ወጽታ
ዕ፡ በጎይሉ፡ ዘህልው፡ ውስተ፡ ዙሉ፡
ወይሄሉ፤ ሀሉ፡ ምስሌን፡ በዛቲ፡ ሰን
ት፡ ወቁም፡ ምእከለ፡ ተልን፤ ወአንጽሕ፡
አልባበን፡ ወቀድስ፡ ንፍሳቲን፡ ወሥጋን፡
ወሕፅበን፡ እምኵሉ፡ ኃጣውኢን፡ ዘን
በርን፡ በአእምሮ፡ አው፡፡ በኢያእምሮ፤
ሀበን፡ ንሡዕ፡ በቅድሚከ፡ መሥዋዕተ፡
ነባቢተ፡ ወመሥዋዕተ፡ በረከት፡ እንተ፡
ታበውእ፡ ውስተ፡ ውሣጢተ፡ መንጠ
ላዕት፡ ቅድስተ፡ ቅዱሳን፡ ማኅደርከ፡

ወበዝየ^(b)፡ ይኡድ፡ ፫፡ ጊዜ፡ ጎበ ነታቦት፡ አንዘ፡ ይብል፤ ንስአለከ፡ አግዚአ፡ ወናስተበቍኝከ፡ ከመ፡ ትዘከራ፡ ለአሐቲ፡ ቅድስት፡ ቤተ፡ ክርስቲያን፡ እንተ፡ ሐዋርያት፡ አንተ፡ ሀለወት፡ አ ምጽንፍ፡ እስከ፡ አጽናፈ፡ ዓለም፡

ይብል፡ ዲያቆን፤ ጸልዩ፡ በእንተ፡ ሰ ላመ፡ ቤተ፡ ክርስቲያን፡ አሐቲ፡ ቅድ ስተ፡ ጉባኤ፡ ዘሐዋርያት፡ ርትዕት፡ በ እግዚአብሔር፡፡

ይብል፡ ካህን፤ ተዘከሮ፡ እግዚአ፡ ለ አብ፡ ከቡር፡ ሊቀ፡ ጳጳስን፡ አባ፡ ማቴ ዎስ^(c)፡ ወብፁዕ፡ ጳጳስን፡ አባ፡ ሲኖዳ^(d)፡ ወኵሎሙ፡ ኤጲስ፡ ቆጳሳት፡ ቀሳውስ ት፡ ወዲያቆናት፡ ርቱዓን፡ ሃይማኖት፡

ወለእመ፡ አዕረፈ፡ ይበል፤ አእግዚ አ፡ አዕርፍ፡ ነፍሶ፡ ለአቡነ፡ ሊቀ፡ ጳ ጳሳት፡ አባ፡ እግሌ፤ ወአኅድሮ፡ ውስ ተ፡ መንግሥተ፡ ሰማይ፡ ምስለ፡ ጻድ ታን፤ አንብር፡ ለነ፡ በመንበሩ፡ ህየን ተ፡ ዚአሁ፡ ኖላዌ፡ ቴሬ፤ ወኢንኩን፡ ከመ፡ መርጌት፡ ዘአልቦ፡ ኖላዌ፡ ወኢ ይምሥጠነ፡ ተኵላ፡ መሣጢ፤ ወኢይ end, who art great in Thy skill, and mighty in Thy operation, and just in Thy counsel, and firm in Thy might, who art and wilt be in all things; be with us at this hour and abide with us all in our midst, and purify our hearts and sanctify our souls and our bodies, and wash us from all our sins which we have committed, knowingly or unknowingly; make us to offer bebefore Thee a reasonable oblation and a sacrifice of benediction which Thou wilt permit to enter into the inner part behind the veil, the holy of holies, Thy dwelling-place.

And then he makes the circuit of the altar thrice, saying: We ask Thee, O Lord, and beseech of Thee, remember the One holy Apostolic Church which is from one end of the world unto the other.

The Deacon says: Pray for the peace of the One holy Apostolic, Orthodox Church.

The Priest says: Remember, O God, the honoured father, our Archbishop, Abba Matthew, and our blessed Bishop, Abba Sinoda, and all orthodox Bishops, Presbyters and Deacons.

And if he is dead, he shall say: Give rest, O Lord, to the soul of our father, the Archbishop, Abba N., and let him dwell in the kingdom of heaven among the righteous; and give us on his seat a good shepherd, that we be not like a flock without a shepherd, and that the rapacious wolf may

⁽a) B: ወኢተፍጻሚት ፡ — (b) B: በሀየ ፡ — (c) B: ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ — (d) Wanting in B. —

ና አሉነ ፣ ነኪራን ፣ ሕዝብ ፣ እለ ፣ ውፁ አን ፣ እምኔነ ¤

ይብል፡ ዲያቆን፤ ጸልዩ፡ በእንተ፡ ሊ ቀ፡ ጳጳስን፡ አበ፡ ማቴዎስ^(a)፡ ውብፁዕ፡ ጳጳስን፡ አበ፡ ሲኖዳ^(b)፡ ወኵሉ-ሙ፡ ኤ ጲስ፡ ቆጶሳት፡ ቀሳውስት፡ ወዲያቶናት፡ ርቱማን፡ ሃይማኖት፡

ይብል፣ ካሀን፤ ተዘከር፣ አግዚአ፣ ማ ጎበረነ፣ በርከሙ፣ ወረስዮሙ፣ ይኩኑ፣ አለ፣ ኢግሑሳን፣ ወኢውፁአን፤ ወረስ ዮሙ፣ ቤተ፣ ጸሎት፣ ቤተ፣ ንጽሕ፣ ወ ቤተ፣ በረከት፤ ጸግወነ፣ እግዚአ፣ ለነ፣ ለአግብርቲክ፣ ወለአለ፣ ይመጽኡ፣ አ ምድኅሬነ፣ አስከ፣ ለዓለም፣ መዋዕለ፣ ጸጉ።

ይብል፣ ዲያቆን፤ ጸልዩ፣ በአንተ፣ ማኅበርን፣ ዕቅበተ፣ ለኵልን =

ይብል፡ ካህን፤ ተንሥእ፡ አግዚአ፡ አምሳኪየ፡ ወይዘረዉ፡ ፀርከ፡ ወይኮየ ዩ፡ ተሎሙ፡ አምቅድመ፡ ገጽከ፡ አለ፡ ይጸልኡ፡ ቅዳስ፡ ወቡሩከ፡ ስመከ፤ ወ ሕዝብከሰ፡ ይኩኑ፡ ቡሩካን፡ በበረከተ፡ አአላፌ፡ አእላፋት፡ ወትአልፌተ፡ አእ ላፋት፡ አለ፡ ይገብሩ፡ ፌቃደክ፤ በአሐ ዱ፡ ወልድከ፡ ዘቦቱ፡ ለከ፡ ምስሌሁ፡ ወምስለ፡ ቅዱስ፡ መንፈስ፡ ስብሐት፡ ወእኚዝ፡ ይእዜኒ፡ ወዘልፌኒ፡ ወለዓለ መ፡ ያለም፡ አሜን፡

ይብል፡ ዲያቆን ፤ ተንሥኡ ¤ ይብሉ፡ ሕዝብ ፤ እግዚአ፡ ተውሃለን ¤

ይብል ! ከሀን ፤ ሰላም ፡ ለተልከሙ ፡

ይብሉ፡ ሕዝብ፤ ምስለ፡ ወንፌስከ፡ ይብል፡ ካሀን፤ አንቲ፡ ውእቱ፡ ማ ዕጠንት፡ ዝወርቅ፤ not rob us, and that foreign people, not belonging to us, may not defame us.

The Deacon says: Pray for our Archbishop, Abba Matthew, and for our blessed Bishop, Abba Sinoda, and for all orthodox Bishops, Presbyters and Deacons.

The Priest says: Remember, O Lord, our congregations, bless them and make them to be not far off or alienated; and make them a house of prayer, a house of purity, and a house of blessing; O Lord, give mercy to us, Thy servants; and to those who shall come after us give grace for ever and ever.

The Deacon says: Pray for our congregation which preserves us all.

The Priest says: Arise, O Lord my God, and let Thine enemies be scattered, and let all those who hate Thy holy and blessed name flee before Thy face: and let Thy people be blessed with the blessing of the thousand thousands and of the ten thousand times ten thousand, who do Thy will, through Thy only Son, through whom, to Thee, with Him and with the Holy Spirit, be glory and power, now and for ever, and world without end. Amen.

The Deacon says: Rise up.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit.

The Priest says: Thou art the golden censer.

⁽a) B: 시수 : 취취가 : 사이 : 안내가이 : — (b) Wanting in B. —

በበዓላት፣ ወበይት፣ ወበአታድ፣ ሰን በት፣ ይበል፣ ፫ጊዜ፤ ንስማድ^(a)፤

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ለአብ፣ ወወልድ፣ ወመንፈስ፣ ቅዱስ፣ እንዘ፣ ፫፣ ፩ ¤

ይብል፡ ከሀን፤ ስላም፡ ለኪ ፤

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ቅዱስት ፡ ቤተ ፡ ከ ርስቲያን ፡ ማኅደረ ፡ መለኮት ፤

ይብል፡ ካህን፤ በአሊ፡ ለን፤

ይብሉ ፤ ሕዝብ ፤ ድንግል ፡ ማርያም ፡ ወላዲተ ፡ አምላክ ፡፡

ይብል፣ ከሀን፤ አንቲ፣ ውእቱ፤

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ማዕጠንት፣ ዘወርቅ፣ እንተ፣ ጾርኪ፣ ፍሕመ፣ አሳት፤ ቡሩክ፣ ዘንሥአ፣ አመቅደስ፣ ዘይሰሪ፣ ኃጢአተ፣ ወይደመስስ፣ ጌጋየ፤ ዝው ኢቱ^(b)፣ ዘአ ግዚአብሔር፣ ቃል፣ ዘተሰብአ፣ አምኔ ኪ፤ ዘአዕረገ፣ ለአቡሁ፣ ርአሶ፣ ዕጣን፣ ወመሥዋዕተ፣ ሥሙረ፤ ንስግድ፣ ለከ፣ ከርስቶስ፣ ምስለ፣ አቡከ፣ ቴር፣ ሰማያ ዊ፣ ወመንፈስከ፣ ቅዱስ፣ ማሕየዊ፣ አስ መ፣ መጻአከ፣ ወአድኃንከን።

ይበል፡ ንፍቅ ፤ አግዚአ፡ አአምሮ፡ ዜናቼ፡ ተበብ፡ ዘከሥተ፡ ለነ፡ ዘከነ፡ ስ ውረ፡ ውስተ፡ ማዕምቀ፡ ጽልመተ፡ ወ ሀቤ፡ ቃለ፡ ትፍሥሕተ፡ ለአለ፡ ይሰብ ኩ፡ ዕበየ፡ ኃይልከ ፤ አንተ፡ ውእቱ፡ በብዙን፡ ሂሩተከ፡ ጸዋዕከ፡ ለጳውሎስ፡ ዘከን፡ ቀዲሙ፡ ሰዳዴ፡ ወረሳይከ፡ ን ዋየ፡ ጎሩየ፡ ወበዝንቱ፡ ሠመርከ፡ ከ መ፡ ይኩን፡ ሐዋርያ፡ ወሰባኬ፡ ወንጌ ለ፡ መንግሥተከ፡ ወጸዋዒ (c) ፤ አክርስቶ ስ፡ አምላክነ፡ አንተ፡ ውእቱ፡ መፍቀ ሬ፡ ሰብእ፡ አቴር ፤ ጸግወን፡ ልቡና፡ ዘ አንበለ፡ ግብር፡ ወሕሊና፡ ንጹሐ፡ ዘኢ ይተአተተ፡ አምኅቤከ ፤ ከመ (d)፡ ንለ At the great feast-days and on the Sunday he shall say thrice: Let us worship

The People say: The Father and the Son and the Holy Ghost, One Trinity.

The Priest says: Peace be with thee, The People say: O Holy Christian Church, abode of Godhead.

The Priest says: Intercede for us, The People say: O Virgin Mary, mother of God.

The Priest says: Thou art

The People say: The golden censer which didst bear the coal of fire. Blessed is he who receiveth out of the sanctuary Him who forgiveth sins and blotteth out transgression, who is the Word of God, who took flesh of thee, who offered himself to His Father as incense and a pleasing sacrifice. We adore Thee, O Christ, with Thy good heavenly Father and Thy Holy Spirit, the Giver of life; for Thou dost come and save us.

The Assistant shall say: O Lord of knowledge, announcer of wisdom, who hast revealed to us that which was hidden in the depths of darkness, giver of the word of joy to those who proclaim the greatness of Thy might; it is Thou who, in the abundance of Thy goodness, didst call Paul, who was. before a persecutor, and didst make him a chosen vessel, and in Thy good pleasure to become an apostle and preacher of the Gospel of Thy Kingdom and a herald. O Christ our God. Thou art the lover of men; O Thou, bountiful, bestow upon us intelligence free from pains, and pure thoughts which do not recede from Thee, that

⁽a) MSS.: **7**的**7**尺: **1A**: **[7**] **L**[— (b) A: **Hの大**: **-** (c) MSS.: **\$79 C** : — (d) B inserts: **539C** : —

ቡ፡ ወንጠይቅ፡ መጠን፡ ትምህርትከ፡ ቅዱስ፡ ዘተነበ፡ በላዕሌን፡ ይእዜኒ፡ አ ምኀቤሁ፤ ወበከመ፡ ተመሰለ፡ ብከ፡ አ ርአሰ፡ ሕይወት፡ ከማሁ፡ ለንኒ፡ ረስየን፡ ድልዋን፡ ንትመሰል፡ ኪያሁ፡ በምግባ ር፡ ወበሃይማኖት፡ ወንሰብሕ፡ ለስምከ፡ ቅዱስ፡ ወንትመከሕ፡ በክቡር፡ መስቀ ልከ፡ በኵሉ፡ ጊዜ። አስመ፡ ለከ፡ ይአ ቲ፡ መንግሥት፡ ኀይል፡ ዕበይ፡ ወሥ ልጣን፡ ክብር^(a)፡ ወስብሐት፡ ለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን።

ይብል፣ ድያቆን፤ አንዘ፣ ይወፅአ፣ ተሉ፣ ዘኢያፈቅሮ፣ ለእግዚአን፣ ወአም ላክን፣ ወመድኃኒን፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶ ስ፣ ወዘኢየአምን፣ ልደቶ፣ አማርያም፣ አምቅድስት፣ ድንግል፣ በክልኤ፣ ታበ ተ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ እስከ፣ ምጽአቱ፣ ሐዳስ፣ በከመ፣ ይቤ፣ ጳውሎስ፣ ውጉ ዘ፣ ለይኩን።

ወእምዝ፡ ያንብብ፡ መጽሐፈ፡ ጳው ሎስ፡፡

ወእምዝ፡ እንዘ፡ የንተን፡ ካሀን፡ ይ በሎ፡ ለቀሲስ፤ ተወከፈኒ፡ ኦአቡየ፡ ቀሲስ፡

ወውእቱኒ፡ ይሰጠዎ፡ እንዘ፡ ይብል፤ እግዚአብሔር፡ ይትወክፍ፡ መሥዋዕተ ከ፡ ወያኒ፦ ዕጣነከ፡ በከመ፡ ተወክፈ፡ መሥዋዕተ፡ መልከ፡ ኤዴቅ፡ ወዕጣነ፡ አሮን፡ ወዘካርያስ ፡፡

ወእምድኅረዝ፡ ያንብር፡ እደ፡ ላዕ ለ፡ ዲያቆናት፡ ወይበል፡ በረከተ፡ ጳ ውሎስ፡ ወንዲ፡ ላዕለ፡ ሕዝብ፡ ይበ ል፤ እግዚአብሔር፡ ይባርክ፡

ወእንዘ^(b)፣ የዓውድ፣ ለለአንቀጹ ፤ ስብሐት፣ ወክብር፣ ለሥሉስ፣ ቅዱስ፣ we may understand and know the measure of the holy doctrine which is now out of him read to us; and as he was made like unto Thee, O Thou head of life, do Thou make us meet to be conformed unto him in work and faith, and to praise Thy holy name, and to make our boast in Thy precious cross at all times. For Thine is the kingdom, might, greatness and dominion and honour and glory, for ever and ever. Amen.

The Deacon says: Go out everyone who does not love our Lord and God and Saviour Jesus Christ, and does not believe in His birth from the holy Virgin Mary, the twofold sanctuary of the Holy Ghost, until His returning; and may he be anathema according to the words of Paul.

And then he reads the Epistle of Paul.

And then the Priest, swinging the censer, says to the Presbyter: Receive me, O my father presbyter.

And answering him he says: May the Lord accept thy offering, and be pleased with thy incense, as he did accept the sacrifice of Melchisedec and the incense of Aaron and Zacharias.

And then he shall spread out his hands upon the Deacons and shall utter the Blessing of Paul. And so he shall say to the People: The Lord bless.

And going around at the different doors: Praise and glory be to the

⁽a) Wanting in A. — (b) A: OH3+1 —

አብ፣ ወወልድ፣ ወመንፈስ፣ ቅዱስ፣ ይእዜኒ፣ ወዘልፈኒ፣ ወለዓለመ፣ ዓለ ም፣ አሜን።

ወእምዝ፡ ይበል፤ አእግዚአብሔር፡ አምላክን፡ ዘአንሐልከ^(a)፡ ቅድመ፡ ጥቅ ማ፡ ለኢያሪከ፡ በእደ፡ ኢያሱ፡ ገብር ከ፤ ከማሁ፡ ይእዜኒ፡ አንሀል፡ ጥቅመ፡ ኃጢአቶሙ፡ ለእሉ፡ አግብርቲከ፡ ወአ አማቲከ፡ በእደ፡ ዚአየ፡ አን፡ ገብርከ፡

ወእምዝ፡ ገቢአ፡ ያዕርግ፡ ዕጣን፡ ላ
ዕለ፡ ምሥዋዕ፡ እንዘ፡ ይብል፤ አተወ
ከፌ፡ ንስሐ፡ ወሰራዬ፡ ኃጢአት፡ ኢየ
ሱስ፡ ክርስቶስ፡ ስረይ፡ ኃጢአትየ፡ ወ
ኃጢአተ፡ ኵሎ፡ ሕዝብከ፤ ተወከፍ፡
ንስሐሆሙ፡ ለእሉ፡ አግብርቲከ፡ ወአ
አግቲከ፡ ወአሥርቅ፡ ላዕሴሆሙ፡ ብር
ሃን፡ ጸጋከ፡ በእንተ፡ ስምከ፡ ቅዱስ፡
ፔተሰምየ፡ በላዕሌን፤ ዘቦቱ፡ ለከ፡ ምስ
ሴሁ፡ ወምስለ፡ ቅዱስ፡ መንፈስ፡ ስብ
ሌት፡ ወእኒዝ፡ ይእዚኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወ
ለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን፡፡

ይብል^(b)፡ ዲያቆን፡ እንዘ፡ ይበውእ፡ ድኅረ፡ ንበተ፡ ጳውሎስ፤ በረከተ፡ አ ብ፡ ወፍተ፡ ወልድ፡ ወሀብተ፡ መንፈ ስ፡ ቅዱስ፡ ዘወረደ፡ ላዕለ፡ ሐዋርያት፡ በጽርሐ፡ ጽዮን፡ ቅድስት፤ ከማሁ፡ ይረ ድ፡ ወይትመክኝብ^(c)፡ በላዕሌን፡ አ**ሜን**፡፡

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ቅዱስ፣ ሐዋርያ፣ ጳ ውሎስ፣ ውናየ፣ መልእክት፣ ፌዋሴ፣ ድ ውያን^(d)፣ ነሣእክ፣ አክሊለ፣ ሰአል፣ ወ ጻሊ፣ በእንቲአነ፣ አድኅን፣ ነፍሳተነ፣ ቤብዝኃ፣ ሣህሉ፣ ወምሕረቱ፣ በእንተ፣ ስሙ፣ ቅዱስ።

ይብል፣ ዲያቆን፤ ተንሥዂ፣ ለጸሎት ፡፡

Holy Trinity, Father, Son and Holy Ghost, now and for ever, and world without end. Amen.

And then he shall say: O Lord our God, who causedst formerly the walls of Jericho to fall down through the hands of Josua Thy servant, in like manner now cause the wall of the sins of Thy servants and handmaidens to fall down by my, Thy servant's, hand.

And then, turning back and censing the sacrifice, he says: O Thou, who dost accept repentance and remittest sins, Jesus Christ, do Thou remit my sins and the sins of all Thy people; accept repentance of these Thy servants and handmaidens, and shew upon them the light of Thy grace for Thy holy name's sake which is named over us: through whom, to Thee, with Him and with the Holy Spirit, be glory and power, now and for ever, and world without end. Amen.

The Deacon, entering after the lection from Paul, says: The benediction of the Father and the gift of the Son and the bestowment of the Holy Ghost, who came down upon the Apostles in the upper room of the holy Zion. come down also and be redoubled upon us! Amen.

The People say: Holy Paul! A postle! good Messenger! Healer of the sick! thou hast received the crown! pray and intercede for us! Make our souls to be saved by the multitude of His grace and mercy, for His holy name's sake.

The Deacon says: Rise up for prayer.

⁽a) A: #h?hhh: — (b) B inserts here the prayer of the Subdeacon: "The word from the Epistle..."; but see the edition printed at Rome in 1548, 40, p. 161 sq. — (c) A:

OFTON 1. — (d) B: 4.87: —

ይብሉ^(a)፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተ**ሥ** ሃለን።

ይብል ፡ ካሀን ፤ ሰላም ፡ ለተልክሙ ፡፡

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ምስለ ፡ መንፈስከ ¤ ይብል፣ ካሀን፤ አአምላክ፣ ዘለዓለም፣ ቀዓሚ። ወዳኃሪ፣ ዘአልብከ፣ ጥንተ፣ ወኢተፍጻ**ሜ**ተ ^(b)፣ ዘዐቢይ፣ በተኬንዎ ቱ፣ ወኃያል፣ በምግባሩ፣ ወጠቢብ፣ በ ምክሩ፣ ዘህልው፣ ውስተ፣ ኵሉ፤ ንስ እለከ፣ እግዚአ፣ ወናስተበቍዓክ፣ ከመ፣ ተሀሉ፣ ምስሌን፣ በዛቲ፣ ሰዓት፤ አርኢ፣ 7ጸከ · ላዕሌን ፡ ወንበር ፡ ምስሌን ፡ ማ እከሌን ፣ አንጽሕ ፣ አልባበን ፣ ወቀድስ ፣ ንፍሳቲን፣ ወስረይ፣ ኃጢአተን፣ ዘንበርን፣ በፈቃድን፣ ወዘእንበለ፣ ፈቃድን፤ ረስየ ን፣ እ**ግ**ዚአ፣ ናቅርብ፣ *ጎ*ቤከ*፣ መሥ*ዋ ዕተ ፡ ንጹሐ ፡ ቍርባን ^(c) ፡ ንባቤ ፡ ወዕ ጣን፣ መንፈሳዌ፣ ይባእ፣ ውስተ፣ ጽር ሐ፡ ቅዱስ፡ ቅድሳቲከ፡ በዋሕድ፡ ወ ልድስ፣ እግዚእን፣ ዘቦቱ፣ ለከ፣ ምስሌ ሁ፡ ወምስለ፡ ቅዱስ፡ መንፈስ፡ ስብሐ ት፡ ወእኋዝ፡ ይእዜኔ፡ ወዘልፈኔ፡ ወ ለዓለም ፡ ዓለም ፡ አሜን ፡፡

ይበል፡ ንፍተ፡ ዲያቆን፡ እንዘ፡ ይ ወፅእ፤ ነገር፡ እመልእክተ፡ እገሌ፡ ረ ድኡ፡ ወሐዋርያሁ፡ ለእግዚእነ፡ ኢየሱ ስ፡ ክርስቶስ፡ ጸሎቱ፡ ወበረከቱ፡ የሀ ሉ፡ ምስሌነ፡ አሜን።

ወአንቢበሂ፣ እንዘ፣ ይበውእ፣ ይበ ል፤ አአኃውና፣ ኢታፍቅርዎ፣ ለዓለም፣ ወኢዚሀሎ፣ ውስተ፣ ዓለም፤ እስመ፣ ተሉ፣ ዘሀሎ፣ ውስተ፣ ዓለም፣ ፍተወ ቱ፣ ለሥጋ፣ ወፍተወቱ፣ ለዓይን፣ ወሥ ራሁ^(d)፣ ለመንበርት፣ ኢኮን፣ ዝንተ። አምጎበ፣ አብ፣ አላ፣ እምዓለም፣ ውእ The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit. The Priest says: O eternal God, the first and the last, without beginning and without end, great in skill and mighty in operation and wise in counsel, who existest in all things: we ask and beseech of Thee, O Lord, that Thou wouldest be with us in this hour; shew Thy countenance upon us, and abide with us in our midst; purify our hearts and sanctify our souls, pardon our sins which we have committed, voluntary or involuntary; cause us, O Lord, to offer unto Thee a pure offering, a reasonable sacrifice and spiritual incense, that it may enter into the most holy place of Thy sanctuary, through Thy only Son, our Lord, by whom, to Thee, with Him and with the Holy Spirit, be praise and power, now and for ever, and world without end. Amen.

The Subdeacon, going out, shall say: (This is) the word from the Epistle of N, disciple and apostle of our Lord Jesus Christ. May his prayer and his blessing be with us. Amen.

And after the lection, entering again he shall say: O brethren, love not the world, neither the things that are in the world; for all that is in the world, the lust of the flesh and the lust of the eyes, and the pride of life, is not of the Father, but is of the world.

⁽a) Instead of 足のない、足のかい B gives very often 足のない、足のかい and vice versa.

- (b) B: マラナンの大十年ネマナン — (c) Wanting in A. — (d) B: のピラルコー

ቱ። ዓለሙኒ፣ የኃልፍ፣ ወፍተወቱኒ፣ አስሙ፣ ዙሉ፣ ኃላፊ፣ ውእቱ፤ ወዘሰ፣ ይንብር፣ ሥምረቶ፣ ለእግዚአብሔር፣ ይ ነብር፣ ለዓለም።

ይብሉ፡ ሕዝብ፤ ቅዱስ፡ ሥሉስ፡ ዘ ኀቡር፡ ሀላዌከ፡ ዕተብ፡ ማኅበረን፡ በእ ንተ፡ ቅዱሳን፡ ኀሩያን፡ ኤርዳኢከ፡ ና ዝዘን፡ በሣሀልከ፡ በእንተ፡ ቅዱስ፡ ስ ምከ፡፡

ይብል፣ ዲያቆን፤ ተንሥኡ፣ ለጸሎት። ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተሠሃለነ።

ይብል። ከሀን፤ ሰላም። ለዙልከሙ።

ይብሉ ፡ ሕገነብ ፤ ምስለ ፡ መንፈስከ ¤ ይብል፣ ካሀን፤ እግዚእን፣ ወአምላ ክን፣ አንተ፣ ውእቱ፣ ለሐዋርያቲከ፣ ቅ ዱሳን፣ ከወትከ፣ ሎሙ፣ ምሥጢረ፣ ስ ሙ፣ *ዐ*ቢያ፣ ሀብተ፣ እንተ፣ አልባቲ፣ ኍልቁ^(a)፣ እንተ፣ ይእቲ፣ አምጸ*ጋ*ከ፣ ወፈንውከሙ፣ ይስብኩ፣ ውስተ፣ ኵሉ፣ አጽናፈ*፣ ዓ*ለም፣ ብዕለ፣ ጸ*ጋ*ከ፣ ዘኢይ ትዓወቅ ፡ እምሕረትከ ፡ ወንሕ**ነ**ኒ ፡ እግ ዚእን፣ ወአምላክን፣ ንስእለከ፣ ወናስተ በቍዓክ፣ ከመ፣ ትረስየን፣ ድልዋን፣ ለ ርስቶሙ፣ ወለመክፈልቶሙ፣ ንሖር፣ በ ፍናዊሆሙ፣ ወንትሉ፣ አሠሮሙ ^(b)፤ ወ ጸግወነ፣ በኵሉ፣ ጊዜ፣ ንትመሰል፣ ኪ ያሆሙ፣ ወንጽናዕ፣ በፍቅሮሙ፣ ወን ኩን፣ ክፍለ፣ ምስሌሆሙ፣ በውስተ፣ ጻ ማሆሙ፣ በሥናይ፣ አምልከ። ወዕቀባ፣ ለቤተ፣ ክርስቲያንከ፣ ቅድስት፤ ቡራኬ፤ እንተ ፡ ሣረርካ ፡ በእንቲአሆሙ ፤ ወባር ክ፤ ቡራኬ፤ ላዕለ፣ አባማዓ፣ መርዔት ከ፣ ወአብዝኃ፣ ለዛቲ፣ ዓፀደ፣ ወይን ፤ **ቡራኬ፤ እንተ፣ ተከልካ፣ በየማንከ፤ በ**

And the world passeth away, and the lust thereof, for it is all transient; but he that doeth the will of God abideth for ever.

The People say: Holy Trinity, One in Thine essence, preserve our congregation for the sake of Thy holy elect disciples; comfort us by Thy mercy for Thy holy name's sake.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit. The Priest says: O our Lord and God, Thou didst reveal to Thy holy Apostles the mystery of the glory of the Gospel of Thy Christ, and didst give them the great and countless gifts which come from Thy grace, and didst send them to preach in all quarters of the world the riches of Thine unsearchable grace, according to Thy mercy: we therefore, our Lord and God, ask and beseech of Thee to make us worthy of their heritage and their portion, that we may walk in their ways and follow their steps. And give us grace at all times to be conformed unto them, and to be strong in their love, and that we may share with them in their labours, by a good service of God. And do Thou preserve Thy holy Christian Church — genuflection which Thou hast founded through them, and bless - genuflection - the sheep of Thy pasture, and increase this vineyard — genuflection — which Thou hast planted with Thy right hand, through Jesus Christ our Lord,

⁽a) R: Դልቀւ — (b) A: በአውሮሙ፣ —

ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ አግዚእ፣ ዘበቱ፣ ለከ፣ ምስሌሁ፣ ወምስለ፣ ቅዱስ፣ መ ንፌስ፣ ስብሐት፣ ወእኚዝ፣ ይእዜኒ፣ ወ ዘልፌኒ፣ ወለዓለመ፣ ዓለም፣ አሜን።

ይበል፡ ንፍቅ፡ ቀሲስ፤ ነቀዕ፡ ንጹ
ሕ፡ ዘእምአንቅዕተ፡ ሕግ፡ ንጹሐን፡ ዝውእቱ፡ ዜና፡ ግብሮሙ፡ ለሐዋርያ ት፡ ንጹሐን፤ በረከተ፡ ጸሎቶሙ፡ ት ኩን፡ ምስሌን፡ አሜን፡

ወአንቢቦሂ፡ ይበል፤ መልአ፡ ወንብ የ፡ ወተለዓለ፡ ቃለ፡ እግዚአብሔር፡ ወ ተወሰከ፡ ውስተ፡ ቤተ፡ ክርስቲያኑ፡ ቅ ድስተ፡ ወበዝኍ፡ አለ፡ አምኑ፡ በእግ ዚእን፡ ኢየሱስ፡ ክርስቶስ፡ ዘሎቱ፡ ስ ብሐት፡ ለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን፡

ይብሉ፡ ሕዝብ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ቅ ዱስ፤ አንተ፡ አምላክ፡ አብ፡ አኃዜ፡ ኵሉ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ወልድ፡ ዋሕድ፡ ዚአንተ፡ ቃለ፡ አብ፡ ሕያው፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ አንተ፡ መንፌ ስ፡ ቅዱስ^(a)፡ ዘተአምር፡ ኵሎ።

ወአምዝ፡ ይውግር፡ ዕጣን፡ ካህን፡ እንዘ፡ ይብል፤ ስብሐት፡ ወክብር፡ ለ ሥሉስ፡ ቅዱስ፡ አብ፡ ወመልድ፡ ወመ ንፌስ፡ ቅዱስ፡ ይእዜኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወ ለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን^(b)፡፡

ወአምዝ፡ ይበል፡ ካህን፡ ዘንተ፡ ጸ
ሎተ፡ ቀዊሞ፡ ቅድመ፡ ምሥዋሪ፤ እ
ግዚአብሔር፡ አምላክን፡ ዘተወከፍከ፡
መሥዋሪተ፡ አቡን፡ አብርሃም፡ ወህየን
ተ፡ ይስሐቅ፡ ዘአስተዳለውከ፡ ወአው-ረ
ድከ፡ ሎቱ፡ ቤዛሁ፡ በግኝ፤ ከማሁ፡ ተ
ወከፍ፡ አምኔን፡ አእግዚአን፡ መሥዋሪ
ተን፡ ወዘንተ፡ መኝዛ፡ ዕጣንን፤ ወፈ፦፡
ለን፡ አምላሪሉ፡ ህየንቴሁ፡ ብሪለ፡ ሣህ
ልከ፡ ወምሕረተከ፤ ከመ፡ ንኩን፡ ንጹ
ሐን፡ አምኵሉ፡ ደና፡ ሂአተ፡ ኃጣው

by whom, to Thee with Him and with the Holy Spirit, be glory and power, now and for ever, and world without end. Amen.

The assistant Presbyter shall say: A pure sources amongst the pure sources of the law, that is the history of the Acts of the pure Apostles; the blessing of their prayers be with us. Amen.

And after having recited he shall say: Full and great and high is the Word of God, and is grown in His holy Christian Church; and numerous are they who believe in our Lord Jesus Christ, to whom be glory for ever and ever. Amen.

The people say: Holy, Holy, Holy art Thou, O God, the Father Almighty; Holy, Holy, Holy Thou, O only Son, who art the living Word of the Father; Holy, Holy, Holy Thou, Holy Ghost, who knowest all things.

And then the Priest shall strew the incense, saying: Glory and praise be to the Holy Trinity, Father, Son and Holy Ghost, now and for ever, and world without end. Amen.

And then the Priest shall say the following prayer, standing before the altar: O Lord our God, who didst accept the sacrifice of our father Abraham, and who in place of Isaac hadst prepared and sent down to him a lamb as his ransom; in like manner, O our Lord, accept from us our offering and this savour of our incense; and send us down in return for it from on high the riches of Thy grace and mercy, that we may become pure from all smell of the filth of our sins; and

⁽a) Wanting in A. — (b) Wanting in A. —

ኢን፤ ወረስየን፣ ድልዋን፣ ከመ፣ ንትለ አክ፣ ቅድመ፣ ውዳሴ፣ ንጽሕከ፣ አመ ፍቀሬ፣ አጓለ፣ እመሕያው፣ በጽድቅ፣ ወበንጽሕ፣ በኵሉ፣ መዋዕለ፣ ሕይወት ነ፣ በትፍሥሕት፣ ወበኃሤት።

ወእምዝ፣ ይበል፤ ንስአለከ፣ አ**ግ**ዚ አ፣ ወናስተበቍዓከ፣ ተዘከራ፤ ከመ፣ ቀ ዳሚ ¤

ይብል፣ ካህን፤ ተፈሥሒ፣ አዘንስእ ለኪ፣ ዳኅና፣ አቅድስት፣ ምልእተ፣ ክ ብር፣ ድንፃል፣ ኵሎ፣ ጊዜ፣ ወሳዲተ፣ አምላክ፣ እመ፣ ክርስቶስ፣ አሪርጊ፣ ጸ **ሎተ**ን፣ ዲበ፣ መልዕልት፣ ጎበ፣ ፍቁር፣ ወልድኪ፣ ከመ፣ ይስረይ፣ ለኝ፣ ኃጣው ኢን¤ ተፈሥሒ፣ አዘወለድኪ፣ ለን፣ ብ ርሃን፣ ጽድቅ፣ ዘበአማን፣ ክርስቶስሃ፣ አምላክን፤ አድንግል፣ ንጽሕት፣ ትስአ ሊ፣ ለን፣ ጎበ፣ እግዚእን፣ ከመ፣ ይግ በር ፡ ምሕረተ ፡ ለንፍሳቲን ፡ ወይስረይ ፡ ለን፣ ኃጣውኢን። ተፈሥሒ፣ አድንግ ል፡ ንጽሕት፡ ማርያም፡ ወሳዲተ፡ አም ላክ፣ ቅድስት፣ ለአሌት፣ በአማን፣ በእ ንተ ፡ ዘመደ ፡ እጓለ ፡ አመሕያው ፤ ሰአ ሊ፣ ለን፣ ቅድመ፣ ክርስቶስ፣ ወልድኪ፣ ይጸባወነ፣ ስርየተ፣ ኃጣውኢን¤ ተፈሥ ሒ፣ አድንግል፣ ንጽሕት፣ ዘበአማን፣ ንባሥት ፡፡ ተፈሥሒ ፡ አምክሐ ፡ ዘመ ድን¤ ተፈሥሒ፣ አዘወለድኪ፣ ለን፣ አ ማኑኤልሃ ፡፡ ንስእለኪ ፡ ከመ ፡ ትዘክርን ፡ ዓራቂት፣ ዘበአማን፣ ቅድመ፣ እግዚእን፣ ኢየሱስ፣ ከመ፣ ይስረይ፣ ለ**ን፣** ኃጣ ውኢን ¤

ወእምዝ፡ ይፃሉ፡ አፍአ፡ አመንጠላ ዕተ፡ ወይተቀነዩ፡ ካሀናት፡ አንዘ፡ ይብ ሉ፤ ዝውእቱ፡ ጊዜ፡ ባርኮት፡ ዝውእ ቱ፡ ጊዜ፡ ዕጣን፡ ጎሩይ፡ ጊዜ፡ ሰብ ሐቱ፡ ለመድጎኒነ፡ መፍቀሬ፡ ሰብአ፡ ክርስቶስ፡፡ ዕጣን፡ ይእቲ፡ ማርያም፡ ዕ ጣን፡ ውእቱ፡ ዘውስተ፡ ከርሣ፡ ዘይት make us meet to minister to the praise of Thy purity, O Thou lover of men, in righteousness and purity all the days of our lives with joy and rejoicing.

And then he shall say: We ask and beseech of Thee, O Lord, remember as before.

The Priest says: Hail, O thou holy, glorious, everlasting Virgin, mother of God, mother of Christ, whom we ask for salvation, let our prayer ascend on high to thy beloved Son, that He may forgive our sins. Hail, who didst bear for us the veritable Light of righteousness, the Christ our God; O pure Virgin, do thou intercede for us with our Lord, that He may have mercy upon our souls, and forgive us our sins. Hail, O pure Virgin Mary, holy mother of God, who dost verily intercede for mankind; plead for us with Christ, thy Son, that He may mercifully grant us the remission of our sins. Hail, O thou pure Virgin, very Queen. Hail, O thou honour of our race. Hail, thou who didst bear for us Emmanuel. We beseech thee that thou mayest remember us, O thou very mediatrix, before our Lord Jesus (Christ), that He may forgive us our sins.

And then the Priests go out before the curtain and minister, saying: This is the time of blessing; this is the time of choice incense, the time of the glorification of our Saviour Christ, the lover of men. The incense is Mary; the incense is He who was in her

ሜያዝ^(a)፣ ዕጣን፣ ውእቱ፣ ዘወለደቶ፣ መጽአ ፡ ወአድኃነን ፡ ዕፍረት ፡ ምዑዝ ፡ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ። ንው፣ ንስግድ፣ ሎ ቱ^(b)፡ ወንዕቀብ፡ ትእዛዛቲሁ፡ ከመ፡ ይስረይ፣ ለን፣ ኃጣውኢን። ተውሀበ፣ ምሕረት ፡ ለሚካኤል ፡ ወብስራት ፡ ለን ብርኤል፣ ወሀብተ፣ ሰማያት፣ ለማርያ ም፣ ድንግል ፤ ተውሀቦ፣ ልቡና፣ ለዳዊ ት ፡ ወጥበብ ፡ ለሰሎሞን ፡ ወቀርን ፡ ቅ ብዕ፡ ለሳሙኤል፡ እስመ፡ ውእቱ፡ ዘ ይቀብዕ፣ ንገሥተ፤ ተውሀበ፣ መራኁት፣ ለአቡን፣ ጴጥሮስ፣ ወድንግልና፣ ለዮሐ ንስ፡ ወመልእክት፡ ለአቡን፡ ጳውሎስ፡ እስመ ፡ ውእቱ ፡ ብርሃና ፡ ለቤተ ፡ ክር ስቲያን። ዕፍረት፣ ምዕዝት፣ ይእቲ፣ ማ ርያም፣ አስመ፣ ዘውስተ፣ ከርሣ፣ ዘይ ት**ሜ**ዓዝ፣ እምኵሉ፣ *ዕጣን፣ መጽ*አ፣ ወተ**ሠገወ፣ እም**ኔሃ ፡፡ ለማርያም፣ ድን **ግል፡ ንጽሕት፡ ሥምራ፡ አብ፡ ወ**አሰ ርንዋ፣ ደብተራ፣ ለማኅደረ፣ ፍቁር፣ ወ ልዱ ፡ ተውሀቦ፣ ሕግ፣ ለሙሴ፣ ወክሀ **ነት፣ ለአሮን፣ ተው**ሀቦ፣ *ዕጣን፣ ኅ*ሩ ይ፣ ለዘካርያስ፣ ካህን ፤ ደብተራ፣ ስም ዕ፣ ንብርዋ፣ በከመ፣ ንገረ፣ እግዚእ፣ ወአሮን፣ ካህን፣ በማእከላ፣ የዓርግ፣ ዕ ጣን፣ ኅሩየ። ሱራፌል፣ ይሰግዱ፣ ሎ ቱ፣ ወኪሩቤል፣ ይሴብሕዎ፣ ይጸርሑ፣ እንዘ፡ ይብሉ፤ ቅዱስ፡ ቅዱስ፡ ቅዱስ፡ እግዚአብሔር፣ በጎበ፣ አእላፍ፣ ወክቡ ር፡ በውስተ፡ ረበዋት^(c)። አንተ፡ ውእ ቱ። ዕጣን። አመድኃኒን። እስመ። መጸ እከ፣ ወአድኃንከን፤ ተሠሃለን፣ እግዚአ።

በአራራይ፤ ቅዱስ፣ እግዚአብሔር፣ ቅዱስ፣ ኃያል፣ ቅዱስ፣ ሕያው፣ ዘኢ ይመውት፤ እስከ፣ ተፍጻሜቱ^(d)።

ወሬጺዋው፡ ዘንተ፡ ይበሉ፤ አሥሉ

womb full of fragrance; the incense is He whom she has borne; He did come and save us, the sweet-smelling ointment, Jesus Christ. Let us worship Him and keep His commandments, that He may forgive us our sins. To Michael mercy was given, and glad tidings to Gabriel, and a heavenly present to the Virgin Mary. To David prudence was given, and wisdom to Solomon, and the vial of oil to Samuel, for he was the anointer of Kings. To our father Peter were given the keys, and chastity to John, and the mission to our father Paul, for he was the light of the Church. The sweet-smelling ointment is Mary, for He who (was) in her womb, sweeter smelling than all incense, came and was made flesh from her. The Father was well pleased in the pure Virgin Mary and adorned her as a tabernacle for the dwelling of His beloved Son. To Moses the law was given, and to Aaron the priesthood; to the priest Zacharias was given the choice incense. They made the tabernacle of testimony according to the command of the Lord, and the priest Aaron made the choice incense to ascend therein. The Seraphim do adore Him and the Cherubim praise Him, crying and saying: Holy, Holy, Holy is the Lord among the thousand, and glorified among the ten thousand. Thou art the incense, O our Saviour, for Thou didst come and save us. Have mercy upon us, O Lord.

In the Arârâj-tune: Holy is the Lord, Holy the Almighty, Holy the living for ever, who does not die, etc. (d

And after having finished this they

⁽a) Wanting in A. — (b) Wanting in A; written in very small characters. — (c) MSS.: 2077 = — (d) See DILLMANN, chrestom. Aeth., Lips. 1866, p. 46 sqq. —

ይብል፣ ከሀን፤ ተፈሥሒ፣ አማርያ ም፣ ምልእተ፣ ጸጋ።

ይብሉ፣ ሕዝብ ፤ እግዚአብሔር ፣ ም ስሌኪ ¤

ይብል፣ ካሀን፤ ቡርክት፣ አንቲ፣ እ ምአንስት =

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ወቡሩክ ፡ ፍሬ ፡ ከ ርሥኪ ፡

ይብል፣ ካሀን፤ ስአሊ፣ ወተንብሊ፣ ለን፣ ጎበ፣ ፍቁር፣ ወልድኪ።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ከመ፣ ይስረይ፣ ለነ፣ ኃጣውኢነ ¤

ወአምዝ፣ ይባርክ፣ ካሀናተ፣ አለ፣ ይ ትቀነዩ፣ በተባርዮ ፡፡

ይብል ፡ ካህን ፤ ስብሐት ፡ ወክብር ፡፡ ይብል ፡ ዲያቆን ፤ ተንሥኡ ፡ ለጸሎት ፡፡

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተውሃለን።

ይብል፣ ከሀን፤ ሰላም፣ ለተልከሙ።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ምስለ፡ መንፈስከ። ይብል፣ ካሀን፤ እግዚአብሔር፣ እግ ዚአ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ አምላክን፣ ዝተቤሎሙ፣ ለአርዳኢከ፣ ቅዱሳን፣ ወ ለሐዋርያቲከ፣ ንጹሐን፤ አስመ፣ ብዙ ኃን፣ ነቢያት፣ ወጻድቃን፣ ፈተዉ፣ ይርአዩ፣ አንተሙ፣ ዘተፌአዩ፣ ወኢርአዩ፤ ወፈተዉ፣ ይስምው፣ አንተሙ፣ ዘተሰምው፣ ወኢሰምው፤ ወለከሙስ፣ ብ ውዓት፣ አዕይንቲከሙ፣ አለ፣ ርአያ፣ ወ አእዛኒክሙ፣ አለ፣ ሰምን። ወከማሆሙ፣ ለንኒ፣ ረስየን፣ ድልዋን፣ ንስማዕ፣ ወንግበር፣ ቃለ፣ ወንሬልከ፣ ቅዱስ፣ በጸሎቶሙ፣ ለቅዱሳን።

The Priest says: Hail, O Mary, thou art highly favoured.

The People say: The Lord is with thee.

The Priest says: Blessed art thou among women.

The People say: And blessed is the fruit of thy womb.

The Priest says: Ask and plead for us with thy beloved Son.

The People say: That He may forgive us our sins.

And then he shall bless the ministring Priests one after another.

The Priest says: Praise and glory.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit. The Priest says: O Lord Jesus Christ our God, who didst say to Thy holy disciples and to Thy pure apostles: Many prophets and righteous men have desired to see the things which ye see, and have not seen them, and have desired to hear the things which ye hear, and have not heard them; but blessed are your eyes which have seen and your ears which have heard; in like manner do Thou make us also worthy to hear and to perform the word of Thy holy Gospel through the prayer of the saints.

shall say: O Holy Trinity, be merciful unto us; O Holy Trinity, spare us; O Holy Trinity, have mercy upon us.

⁽a) Wanting in A. -

ይብል፡ ዲያቆን፤ ጸልዩ፡ በእንተ፡ ወ ንኔል፡ ቅዱስ ¤

ይብል ፡ ካሀን፤ ተዘከር ፡ ካዕብ ፡ አማ ዚአ ፡ አለ ፡ አውሥሎ ፡ ከመ ፡ ንዘከሮ ሙ ፡ ጊዜ ፡ ጸሎት ፡ ወአስተብቍ ፆት ፡ ነ አንተ ፡ ነጋሥሥ ፡ አም ፡ ነቤከ ፡ አእግዚ አብሔር ፡ አም ላከነ፤ ለአለ ፡ ቀደሙ ፡ ነ ነዊመ ፡ አዕርፎሙ ፡ ወለድው ያንሂ ፡ ፍ ሙ ፡ አውሰሙ ፡ አስመ ፡ አንተ ፡ ውእ ቱ ፡ ሕይወተ ፡ ነተልነ ፡ ወተስፋ ፡ ነተል ነ ፡ ወበላሔ ፡ ነተልነ ፡ ወመንሥኤ ፡ ነተ ልነ ፤ ወለከ ፡ ንፌ ኑ ^(a) ፡ አሎቴተ ፡ አስ ከ ፡ አርያም ፡ ለማለመ ፡ ዓለም ።

ይብል፡ ዲያቆን፡ ቅድመ፡ ወንጌል፡ አእሚሮ፡ ዘለለዕለቱ፡ ይስብክ ¤

ወካህን፡ ይውግር፡ ዕጣን፡ ምዕረ፡ ከ
መ፡ ቀዳሚ = ወእምድኅረዝ፡ ይበል፡ ዘ
ንተ፤ ወእግዚአብሔር፡ ልዑል፡ ይባር
ከ፡ ላዕለ፡ ኵልን፡ ወይቀድስን፡ በኵሉ፡
በረከተ፡ መንፈሳዊተ፤ ወይረሲ፡ በዓተ
ነ፡ ውስተ፡ ቤተ፡ ክርስቲያኑ፡ ቅድስ
ተ፡ ኅቡረ፡ ምስለ፡ መላእክቲሁ፡ ቅዱ
ሳን፡ አለ፡ ይተቀንዩ፡ ሎቱ፡ በፍርሃት፡
ወበረዓድ፡ ወትረ፡ ወይሴብሕም፡ በኵ
ሉ፡ ጊዜ፡ ወበኵሉ፡ ሰዓት፡ ለዓለመ፡
ዓለም =

ወአምዝ፣ የዓውድ፣ ካህን፣ ጎበ፣ ታ በት፣ ፩፣ ጊዜ፣ ማኅቶት፣ ቅድሜሁ፣ ወንጌል፣ ድኅሬሁ፤ ወይበል፣ ጎበ፣ ወ ንጌል፣ እንዘ፣ የዓትብ፣ በማዕጠንት፤ ቡሩክ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ አኃዜ፣ ኵሉ።

ይበል ፡ ንፍቅ ፤ አእኵትም ፡ ለአብ ¤

ይብል፣ ካሀን፤ ወቡሩክ፣ ወልድ፣ ዋ ሕድ፣ እግዚእን፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ = The Deacon says: Pray on behalf of the holy Gospel.

The Priest says: Remember again, O Lord, those who have addressed to us (their demands) that we may remember them in the time of our prayer and of our supplication, wherewith we make suit to Thee, O Lord our God. To those who have fallen asleep before us give rest, and those who are sick heal speedily; for Thou art the Life of us all, and the Hope of us all, and the Deliverer of us all, and He who raises us all (from the dead), and to Thee we send up thanksgiving on high for ever and ever.

The Deacon says the beginning of the Gospel, as he knows what he has to read for every day.

The Priest censes (the Gospel) once, like as before, and then he shall say as follows: And may the Lord on high bless us all and sanctify us with all spiritual blessing, and make our entrance into His holy Church to be in union with His holy angels who serve Him with fear and trembling evermore and glorify Him at all times and at all hours, for ever and ever.

And then the Priest shall make once the circuit of the altar, the lamp being before him (and) the Gospel behind him; and with the censer making the sign of the Cross towards the Gospel, he shall say: Blessed be the Lord, the Father Almighty.

The Assistant shall say: Give thanks to the Father.

The Priest says: And blessed be the only Son, our Lord Jesus Christ.

⁽a) A: 36.7: -

ይብል፣ ንፍቅ፤ አእኵትም፣ ለወልድ ፡፡

ይብል፣ ካህን፤ ወቡሩክ፣ መንፈስ፣ ቅዱስ፣ ጳራቅሊጦስ።

ይብል፡ ንፍቅ፤ አእኵትም፡ ለመንፈ ስ፡ ቅዱስ፡

ይብል፣ ዲያቆን፤ ቁሙ፣ ወአጽምው፣ ወንጌለ፣ ቅዱስ፣ ዜናሁ፣ ለአግዚእነ፣ ወ መድኃኒነ፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ።

ይብል፡ ካሀን፤ ወንጌል፡ ቅዱስ፡ ዝ ዜንወ፡ እንሌ፡ ቃለ፡ ወልደ፡ እግዚአ ብሔር።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ስብሐት፣ ለከ፣ ከ ርስቶስ፣ እግዚእየ፣ ወአምላኪየ፣ ዙሎ፣ ጊዜ። ተፈሥሑ፣ በእግዚአብሔር፣ ዘረ ድአን፣ ወየብቡ፣ ለአምላከ፣ ያዕቆብ፤ ንሥኤ፣ መዝሙረ፣ ወሀቡ፣ ከበሮ፤ መ ዝሙረ፣ ሐዋዘ፣ ምስለ፣ መሰንቆ።

በጽሚት^(a)፡ ይበሉ ፤ በወን**ኔል ፡ ምራህ** በን፡ ወበንቢያት ፡ ናዝዝከን ፡ ዝለሊከ ፡ ኢ ቅረብከን ፡ ስብ ፡ ለከ ፡

ይበል፡ ቀሲስ፡ ንፍቅ፡ በለኆሳስ፤ ር
ተቀ፡ መንተ፡ ወብዙኃ፡ ምሕረት፡ ወ
ጸድቅ፡ ዘበአማን፡ ተወከፍ፡ ስእለተን፡
ወአስተብቍያተን፡ ወተሕተናን፡ ወንስሐ
ነ፡ ወግንያቲን፡ ጎበ፡ ታበትከ(b)፡ ወም
ሥዋዒከ፡ ቅዱስ፡ ሰማያዊት፡ ዘእንበ
ለ፡ ደንስ፡ ወዘአንበለ፡ ነውር፤ ረስየን፡
ድልዋን፡ ለሰሚያ፡ ቃለ፡ ወንጌልከ፡ ቅ
ዱስ፡ ወለዓቂበ፡ ትእዛዛቲከ፡ ወስምዕ
ከ፡ ወበርከን፡ ከመ፡ ነሀብ፡ ፍሬ፡ ሀየ
ንተ፡ አሐዱ፡ ፴ወ፰ወ፱፡ ተዘከር፡ አ
ግዚአ፡ ድውያን፡ ሕዝብከ(c)፡ ሐውጸ

The Assistant says: Give thanks to the Son.

The Priest says: And blessed be the Holy Ghost, the Paraclete.

The Assistant says: Give thanks to the Holy Ghost.

The Deacon says: Rise up and hearken to the holy Gospel, the message of our Lord and Saviour Jesus Christ.

The Priest says: (This is) the holy Gospel which N. preached — the Word of the Son of God.

The People say: Glory be to Thee, O Christ, my Lord and my God, at all times. Rejoice in God who hath helped us, and shout with joy unto the God of Jacob; take the psaltery, and strike the timbrel; the sweet psaltery with the harp.

Privately they shall say: Thou didst show us the way through the Gospel, and console us through the prophets, O Thou, who lettest us come nigh unto Thyself, to Thee be glory.

The assistant Presbyter shall say with half voice: O Thou, who art far from anger and rich in mercy and truly righteous, do Thou accept our prayer and our supplication, our humility and repentance and humble thanks before Thine ark and Thy holy, heavenly altar (which is) without taint and fault; make us meet to hearken to the Word of Thy holy Gospel and to keep Thy commandments and Thy testimony, and bless us, that we may bring forth fruit, instead of one-fold, thirty-fold, sixty-fold and hundred-fold. Remember, O Lord, the sick of Thy people; take care of

⁽a) MSS.: 凡スティ; emend. Duzm. — (b) B: のつてらせい ゴル・ナルナル — (c) B: みづわれ・--

ሙ፣ ወበሣሀልክ፣ **ፈው**ሶሙ ¤ ተዘከር፣ እግዚአ፣ አበዊን፣ ወኢኃዊን፣ እለ፣ 57 ዱ። ለንጊድ። አግብአሙ። ውስተ። ማ *ኅ*ደሪሆም ፡ በዳኅና ፡ ወበሰላም ¤ ተዘከ ር፣ እግዚአ፣ ርደተ፣ ዝናማት፣ ወማያ ተ፡ አፍላግ፣ ባርኮሙ። ተዘከር፣ እግ ዚአ፣ ዘርአ፣ ወፍሬ፣ *ገራውህ፣ አ*ብዝ ኖሙ። ተዘከር፣ እግዚአ፣ ሐውዘ፣ አ የራት፣ ወፍሬያተ፣ ምድር፣ ባርከሙ። ተዘከር፣ እግዚአ፣ መድኃኒተ፣ ሰብአ፣ ወእንስሳ ¤ ተዘከር ፣ እግዚአ ፣ መድኃኒ ተ፡ ቤተ፡ ክርስቲያን፡ ቅድስት፡ ዘዚአ ከ፣ ወኵሎ፣ አህጉረ፣ ወበሐውርተ፣ ር ቱዓን፣ ሃይማኖት። ተዘከሮ፣ እግዚአ፣ ለንጉሥን ፡ ዮሐንስ^(a) ፡ መፍቀሬ ፡ አም ላክ፣ ወዕቀበ፣ በሰላም፣ ወበተዲና። ተ ዘከር፣ እግዚአ፣ አበዊን፣ ወአኃዊን፣ እ ለ፡ ኖሙ፡ ወአዕረፉ፡ በርትዕት፡ ሃይ ማኖት፣ አዕርፎሙ። ተዘከር፣ እግዚአ፣ እለ፣ አብኡ፣ ለከ፣ ዘንተ፣ ዕጣን፣ ወ ቀ**ଂ**ርባን ፡ ወእለሂ **፡** ሦዕኩ **፡** በእንቲአሆ ሙ፣ ወእለ፣ አምጽኡ ^(b)፣ ዘንተ፣ አምኅ ቤሆሙ፤ ዕሥዮሙ፣ ለሦሎሙ፣ ዕሜ ተ፣ በሰ**ማ**ያት፣ ወናዝዞሙ፣ እምኵሉ፣ ምንዳቤ ¤ ተዘከር ፡ እግዚአ ፡ ኵሎ ፡ ዒ ውዋን^(c)፣ ወአግብአሙ፣ በሰላም፣ ጎበ፣ አሀጉሪሆም ። ተዘከር ፡ እግዚአ ፡ 5ዳያ ን፣ አ**ግብርቲከ፣ እለ፣ ውስተ፣** ነተነኔ፣ ሀለዉ። ተዘከር ፡ እግዚአ ፡ ጥዉቃን ^(d) ፡ ወዕፁባን፡ በጎዘን። ተዘከር፡ እግዚአ፡ ንኡስ፣ ክርስቲያን፣ ሕዝብከ፣ ወመሀሮ **ሙ፣ ወአጽንዖሙ፣ በርት**ዕት፣ ሃይ**ማ**ኖ ት፣ ኵሎ፣ ተረፈ፣ አምልኮ፣ ጣዖት፣ አርኅት ፣ አምልቦሙ፤ ሕንከ ፣ ወፍርሃተ ከ፡ ትእዛዘከ፡ ወጽድቀከ፡ ወሥርዓተ ከ፡ አጽንዕ፡ ውስተ፡ ልበሙ፤ ሀበሙ፡ them and heal them through Thy grace. Remember, O Lord, our fathers and brethren who are travelling; let them return to their home in safety and peace. Remember, O Lord, the coming down of the rains and the waters of the rivers; bless them. Remember, O Lord, the seed and the fruits of the fields; multiply them. Remember, O Lord, the sweetness of the airs and the fruits of the earth; bless them. Remember, O Lord the safety of men and beasts. Remember, O Lord, the safety of Thy holy Church and of all orthodox towns and countries. Remember, O Lord, our King Johannes who loves God, and preserve him in peace and health. Remember, O Lord, our fathers and brethren who are fallen asleep and gone to rest in the right faith; give them rest. Remember, O Lord, those who did present unto Thee this incense and this sacrifice, and those on behalf of whom I did offer, and those who did contribute this from themselves; give them all their reward in heaven and console them in all distress. Remember, O Lord, all those who are in captivity, and bring them back to their home in peace. Remember, O Lord, Thy poor servants who are awaiting trial. Remember, O Lord, the afflicted and vexed. Remember, O Lord, the neophytes of Thy people, and teach them and strengthen them in the right faith; remove all remains of idolatry from their souls. Confirm Thy law and the fear of Thee, Thy commandments and righteousness and Thy covenant in their hearts; grant

⁽a) B: **たらた**: — (b) A: **トステル**:, B: **トステル**:; emend, Dillm. — (c) A: **2の**(力): — (d) B: **アの**・**ナ**: —

ከመ፡ ያእምሩ፡ ጎይለ፡ ቃል፡ ዘተምሀ ሩ፡ ወበጊዜ፡ ተምሀሩ፡ ረስዮሙ፡ ድ ልዋነ፡ ለተሎሙ፡ ለልደት፡ ሐዲስ፡ ወለስርየተ፡ ኃጢአቶሙ፡ ወአስተዳል ምሙ፡⁽²⁾ ታበተ፡ ለመንፈስ፡ ቅዱስ፤ በጸ ጋ፡ ወሣሀል፡ ዘለፍቅረ፡ ሰብእ፡ ዘለወ ልድከ፡ ዋሕድ፡ እግዚእን፡ ወአምላክን፡ ወመድኃኒን፡ ኢየሱስ፡ ክርስቶስ፤ ዘበ ቱ፡ ለከ፡ ምስሌሁ፡ ወምስለ፡ መንፈስ፡ ቅዱስ፡ ማሕየዊ፡ ዘዕሩይ፡ ምስሌከ፡ ቢ መለከተ፡ ይእዜኒ፡ ወዘልፈኒ፡ ወለማለ መ፡ ዓለም፡ አሜን።

ይብል፡ ካህን፡ ዘያነብብ፡ ወንጌለ፤ ባ ርክ፡ እግዚአ፡ አምወንጌለ፡ አንሌ፡ ረ ድኡ፡ ወሐዋርያሁ፡ ለእግዚአነ፡ ኢየ ሱስ፡ ክርስቶስ፡ ወልደ፡ እግዚአብሔ ር፡ ሕያው፡ ሎቱ፡ ስብሐት፡ ወትረ፡ እስከ፡ ለዓለመ፡ ዓለም፡ አሜን፡

ወአምዝ፡ ያንብብ፡ ካህን፡ ወንጌለ።
ጊዜ፡ ይትነበብ፡ ወንጌል፡ ይብል፡ ካ
ህን፡ ለለፍጻሜ፡ ወንጌል፡ አእሚሮ፡ ለ
ለወንጌሉ፤ ዘማቴዎስ፤ ሰማይ፡ ወምድ
ር፡ የጎልፍ፡ ወቃልየስ፡ ኢየጎልፍ፡ ይ
ቤ፡ እግዚእ፡ ለአርዳኢሁ። ዘማርቆስ፤
ዘበ፡ አእዛን፡ ሰማሪያተ፡ ለይስማሪ። ዘ
ሉቃስ፤ ይቀልል፡ ጎልፈተ፡ ሰማይ፡ ወ
ምድር፡ አምትደቅ፡ አሐቲ፡ ቃል፡ አ
ምአሪት፡ ወእምንቢያት፡ ይቤ፡ እግዚ
አ፡ ለአርዳኢሁ። ዘዮሐንስ፤ ዘየአምን፡
በወልድ፡ በ፡ ሕይወት፡ ዘለዓለም።

ይብሉ፣ ሕዝብ፣ ለለወንጌሉ፣ ዘንተ፣ በዜማ፤ ዘማቴዎስ፤ ነአምን፣ አቢ፣ ዘቢ አማን፣ ወነአምን፣ ወልደ፣ ዘበአማን፣ ወነአምን፣ መንፈስ፣ ቅዱስ^(c)፣ ዘበአማ that they may know the power of the Word which they learn, and make them all, during their novitiate, worthy of the new birth and of remission of sins, and prepare them as an ark for the Holy Spirit, through the grace and mercy of Thine only Son, the lover of mankind, our Lord and God and Saviour Jesus Christ, by whom, to Thee, with Him and with the Holy Spirit, the Giver of life who is equal with Thee in Godhead, [be glory and praise] (b), now and for ever, and world without end. Amen.

The Priest who reads the Gospel says: Give Thy blessing, O Lord, by the Gospel of N., the disciple and apostle of our Lord Jesus Christ, the Son of the living God; to Him be glory evermore, world without end. Amen.

And then the Priest reads the Gospel. At the time when the Gospel is to be read, the Priest says at the end of every Gospel, distinguishing between the different Gospels: for that of Matthew: Heaven and earth shall pass away, but My words shall not pass away, said the Lord to His disciples; - of Mark: If any man have ears to hear, let him hear; — of Luke: It is easier for heaven and earth to pass, than for one tittle of the law and of the prophets to fail, said the Lord to His disciples; — of John: He that believeth on the Son hath everlasting life.

The People say at every Gospel, singing as follows: for that of Matthew: We believe in the very Father, and we believe in the very Son, and we believe in the very Holy Ghost;

⁽a) MSS.: のわれすれのアのい; emend. DILLM. — (b) The words in brackets are wanting in the Aethiopic text. — (c) A: 10つろんれ: キネル: —

ን፣ ህልወ፣ ሥላሴሆሙ፣ **ን**አምን¤ ዘ ማርቆስ፤ ወእሉ፣ ኪሩቤል፣ ወሱራፌ ል፡ ያዓርጉ፡ ሎቱ፡ ስብሐተ፡ እንዘ፡ ይብሉ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ ቅዱስ፣ አንተ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ ወወልድ፣ ወመ ንፈስ፣ ቅዱስ። ዘሉቃስ፤ መኑ፣ ይመ ስለከ፣ እምን፣ አማልክት፣ እግዚአ፣ አ ንተ፣ ውእቱ፣ ዘትንብር፣ መንክረ፣ አ ርአይኮሙ፣ ለሕዝብከ፣ ኀይለከ፣ ወአድ **ኃንኮሙ፣ ለሕዝብከ፣ በመዝራዕትከ** ፤ **ሖርከ፣ ውስተ፣ ሲአል፣ ወአ**ዕረገ፣ **ፄ** ዋ፣ እምህየ፣ ወጸጎከን፣ ምዕረ፣ ዳግመ፣ **ግዕዛን፣ አስመ፣ መጻአከ፣ ወአድኃንከ** ን፤ በእንተ፣ ዝንቱ፣ ንሴብሐከ፣ ወንጸ ርሕ፣ ጎቤከ፣ እንዘ፣ ንብል፣ ቡሩክ፣ አንተ፣ እግዚእን፣ ኢየሱስ፣ ክርስቶስ፣ እስመ፣ መጻእከ፣ ወአድኃንከነ። ዘዮሐ ንስ፤ ቀዳሚሁ፣ ቃል፣ ውእቱ፣ ቃል፣ ቃለ፣ እግዚአብሔር፣ ውእቱ፣ ቃል፣ ሥጋ፣ ከን፣ ወጎደረ፣ ላዕሴን፣ ወርኢን፣ ስብሐቲሁ፣ ከመ፣ ስብሐተ፣ አሐዱ፣ ዋሕድ፣ ለአቡሁ፤ ቃለ፣ አብ፣ ሕያው፣ ወቃል፣ ማሕየዊ፣ ቃለ፣ እግዚአብሔር፣ ተንሥአ ፣ ሥጋሁኒ ፣ ኢማስን ፡

ይብል፣ ዲያቆን፤ የኡ፣ ንኡስ፣ ክር ስቲያን፣ ተንሥኡ፣ ለጸሎት ¤ ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተሥሃለን¤

ይብል፣ ከሀን፤ ሰላም፣ ለዙልከሙ።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ምስለ፣ መንፈስከ። ይብል፣ ካህን፤ ወካዕበ፣ ናስተበቍዕ፣ ዘተሎ፣ ይእጎዝ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ ለእግዚእ፣ ወመድኃኒን፣ ኢየሱስ፣ ክር ስቶስ፣ ንስአል፣ ወነኃሥሥ፣ እምነ፣ ሂ ሩተከ፣ አመፍቀሬ፣ ሰብኢ፣ ተዘከር፣ እ ግዚአ፣ ሰላመ፣ ቤተ፣ ክርስቲያን፣ ቅድ ስተ፣ አሐቲ፣ ጉባኤ፣ እንተ፣ ሐዋርያ ተ፣ አንተ፣ ሀለወት፣ እምጽንፍ፣ እስ ከ፣ አጽናፈ፣ ዓለም።

we believe in their true Trinity; for that of Mark: And the Cherubim and Seraphim are offering praise to Him, saying: Holy, Holy, Holy art Thou, O Lord, Father, Son and Holy Ghost; — for that of Luke: Who is like unto Thee, O Lord, among the Gods, Thou art doing wonders. Thou didst shew Thy power to Thy people, and hast delivered Thy people with Thy arm; Thou camest down to the depths of the earth and broughtest up from thence those who were in captivity, and hast delivered us again and again, when Thou didst come and save us. Therefore we praise Thee and call on Thee, saying: Blessed art Thou, O our Lord Jesus Christ, for Thou didst come and save us: for that of John: In the beginning was the Word, the Word was the Word of God; the Word was made flesh and dwelt among us, and we beheld His glory, the glory as of the only begotten of the Father; the Word of the living Father and the life-giving Word, the Word of God rose up, and His flesh has not been corrupted.

The Deacon says: Go out, ye young Christian people, rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit.

The Priest says: Again we beseech,
Almighty God, the Father of our Lord
and Saviour Jesus Christ, we ask and
make suit of Thy goodness, O Thou
lover of men. Remember, O Lord,
the peace of Thy one holy apostolic
Church which is from one end of the
world unto the other.

ይብል፦ ዲያቶን፤ ጸልዩ። በአንተ። ሰላመ። ቤተ። ክርስቲያን፣ አሐቲ፣ ቅ ድስት፣ ጉባኤ፣ አንተ፣ ሐዋርያት፣ ር ትዕት፣ በእግዚአብሔር።

ይብል፣ ካህን፤ ነተሎ፣ ሕዝበ፣ ወነተ ሎ፣ መራዕየ፣ ባርከሙ፤ ሰላመ፣ እን ተ፣ እምሰማያት፣ ፈኑ፣ ውስተ፣ አል ባቢን፣ ለኵልን፣ ወሰላም፣ ሕይወትን፣ **ጻ**ግወነ፡ ባቲ፤ ጻግም፣ ሰላመ፣ ለንጉ ሥን፣ ዮሐንስ⁽²⁾፣ ለታዕክሁ*፣* ወለሠራ ዊቱ፣ ለመኳንንቱ፣ ወለመሳፍንቱ፣ ወ *ጉ*በኤ ፣ አ**ግ**ዋርን፣ ዘአፍአ ፣ ወውሥዋ ፤ አሰርግዎሙ፣ በኵሉ፣ ሰላም፣ አንጉው፣ ሰላም፤ ሰላመ፣ ሀበን፣ አስመ፣ ነተው፣ ወሀብከን ፣ አጥርየን፣ እግዚአብሔር፣ ወ ዕሥየን፣ እስመ፣ ዘእንበሌከ፣ ባዕደ፣ አ ልቦ፣ ዘንአምር። ስመከ፣ ቅዱስ፣ ንስ ሚ ፡ ወንኤውዕ ፡ ከመ ፡ ትሕየው ፡ ንፍ ስን፣ በመንፈስ፣ **ቅ**ዱስ፣ ወኢይትጎየል፣ ምተ፣ ኃጢአት፣ ላዕሌን፣ ለአባብርቲክ፣ ወለኵሉ ፣ ሕዝብከ ።

ይብሉ። ሕዝብ ፤ ኪራላይለን።

ድብል፣ ዲያቶን፤ ተንሥኡ፣ ለጸሎት።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተውሃለን።

ይብል። ከሀን፤ ሰላም። ለተልከሙ።

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ምስለ ፡ መንፈስከ ¤

ይብል፣ ካሀን፤ ወካዕበ፣ ናስተበቍዕ፣ ዝኵሎ፣ ይእጎዝ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ ለእግዚአ፣ ወመድኃኒን፣ ኢየሱስ፣ ክር ስቶስ፣ በእንተ፣ ብፁዕ፣ ጳጳስ፣ አባ፣ ግቴዎስ^(b)፣ ከመ፣ ዓቂበ፣ ይዕቀቦ፣ ለ ነ፣ ለብኵጎ፣ ዓመታት፣ ወለመዋዕለ፣ ዕ ሳም፣ ከመ፣ ይፈጽም^(c)፣ ዘእምጎቤከ፣ The Deacon says: Pray for the peace of the one holy apostolic Church, orthodox in God.

The Priest says: Bless all the people and all the flock. Send peace from heaven upon all our souls and, while we live, vouchsafe us peace. Send peace to our King Johannes, his nobles, his armies, his judges and officers, and the assembly of our neighbours, without and within: adorn them with all peace, O Thou King of Peace. Give us peace, for Thou gavest us all things. Take us as Thy possession, O Lord, and remunerate us, for beside Thee we acknowledge no other. We make mention of and call on Thy holy name, that our souls may live in the Holy Spirit, and that the death of sin may not prevail against us, Thy servants, and all Thy people.

The People say: Kyrie Eleison.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit,

The Priest says: Let us again beseech of Almighty God, the Father of our Lord and Saviour Jesus Christ, for our blessed Bishop Abba Matthew, that He may preserve him to us for many years and for days of peace, that he may accomplish the office

⁽a) B: 1. Sh. - (b) Wanting in B. - (c) B: 22. 89 -

ሎቱ፡ ዘተአመንከ፡ ሚመተ፡ ከሆነት፡ ዘብዑለ፡ ጸጋ፡ ይኤጉ፡ እግዚአብሔር፡ አምላክን፡፡

ይብል፣ ዲያቶን፤ ጸልዩ፣ በአንተ፣ ሊ ቀ፣ ጳጳስን፣ አባ፣ ማቴዎስ^(a)፣ አግዚእ፣ ሊቀ፣ ኤጲስ፣ ቶጶሳት፣ ዘሀገር፣ ዐባይ፣ አለአስክንድርያ፣ ወዲበ፣ ርእስ፣ ሀገረ፣ አበዊን፣ ብፁዕ፣ ጳጳስ፣ አባ፣ ሲኖዳ^(a)፣ ወተሎሙ፣ ኤጲስ፣ ቶጶሳት፣ ቀሳውስ ት፣ ወዲያቆናት፣ ርቱኝነ፣ ሃይማኖት።

ይብል፣ ካሀን ፤ እግዚአብሔር፣ አም ላክን፣ ዘኵው፣ ትእኅዝ፣ ንስእለከ፣ ወ ናስተበቍዓክ፣ በእንተ፣ ብፁዕ፣ ጳጳስ፣ አባ፣ ሲኖዳ⁽²⁾፣ ከ**ሙ፣ ዓቂ**በ፣ ትዕቀቦ፣ ለብዙጎ፣ ዓመታት፣ ወለመዋዕለ፣ ሰላ ም፣ እንዘ፣ ይፌጽም፣ ዘእምኅቤከ፣ ሎ ቱ። ዘተአመንከ። ሢመተ፣ ከሀንት፣ ም ስለ፣ ኵሎሙ፣ ኤጲስ፣ ቆጶሳት፣ ቀሳ ውስት፣ ወዲያ**ቆ**ናት፣ ርቱዓነ፣ ሃይ**ማ** ራ፣ ለቅድስት፣ አሐቲ፣ እንተ፣ ሳዕለ፣ ሦሉ፣ ቤተ፣ ክርስቲያን ¤ ወጸሎተኒ፣ ዘይንብር፣ በእንቲአነ፣ ወበእንተ፣ ኵሉ፣ ሕዝብከ፣ ተወከፎ፣ አር**ጉ፣ ሎቱ፣** መ ዝንበ ፡ በረከትከ ፡ ዓዲ ፡ ፌድፋደ ፡ ሎ ቱ፡ ዘመንፈስ፡ ቅዱስ፡ ጸግዎ፡ ጸጋ፡ ከዓው፣ ላዕሌሁ፣ እምስማይ፣ በረከተከ፣ ከሙ፣ ይባርክ፣ ሕዝበከ፣ ወኵሎ፣ እን ከ፡ ፀሮ፡ ዘያስተርኢ፡ ወዘኢያስተርኢ፡ አግርር፣ ወቀጥቅጥ፣ ታሕተ፣ እገሪሁ፣ ፍጡን፤ ወኪያሁስ፣ እንከ፣ ዕቀበ፣ ለን፣ ለቤተ፣ ክርስቲያንከ፣ በክህነትከ፣ በአሐ ዱ፡ ወልድከ፡ ዘበቱ፡ ለከ፡ ምስሌሁ፡ ወምስለ፣ ቅዱስ፣ መንፈስ፣ ስብሐት፣ ወእշዝ፣ ይእዜኒ፣ ወዘልፈኒ፣ ወለዓለ መ፣ ዓለም፣ አሜን ፡፡

of the priesthood wherewith Thou hast intrusted him, O Lord our God, according to Thy rich grace.

The Deacon says: Pray for our Archbishop, Abba Matthew, the Lord Archbishop of the great city of Alexandria, and our metropolitan, the blessed Bishop Abba Sinoda, and all orthodox bishops, priests and deacons.

The Priest says: O Lord our God, Almighty, we ask and beseech of Thee for the blessed Bishop Abba Sinoda, that Thou mayest preserve him for many years and for days of peace, that he may accomplish the office of the priesthood wherewith Thou hast intrusted him — with all orthodox bishops, presbyters and deacons, and with the whole entire congregation of the one holy Catholic Church. And do Thou receive the prayer which he makes on our behalf, and on behalf of all Thy people; open to him the treasure of Thy blessing, and give him especially the gift of the Holy Ghost. Pour out from heaven upon him Thy blessing, that he may bless Thy people; and all his enemies, visible and invisible, do Thou subdue and break to pieces beneath his feet speedily; and preserve him to us, to Thy Church, in Thy priesthood, through Thy only Son, by whom, to Thee, with Him and with the Holy Ghost, be glory and might, now and for ever, and world without end. Amen.

⁽a) Wanting in B, -

ይብል፣ ዲያቶን፤ ተንሥኩ፣ ለጸሎት።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተሥሃለን።

ይብል። ካህን ፤ ሽላም። ለዙልከሙ።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ ምስለ፣ መንፈስከ። ይብል፣ ካሀን፤ ወካዕበ፣ ናስተበቍዕ፣ ዘኵሎ፣ ይእጎዝ፣ እግዚአብሔር፣ አብ፣ ለእግዚእ፣ ወመድኃኒን፣ ኢየሱስ፣ ክር ስቶስ፤ ንስአል፣ ወነኃሥሥ፣ እምን፣ ሂ ሩትከ፣ አመፍቀሬ፣ ሰብአ፤ ተዘከር፣ እግ ዚአ፣ ማኅበረን፣ ባርኮሙ፤ ቡራኬ፣ በ አምሳለ፣ ትእምርተ፣ መስቀል።

ይብል፡ ዲያቆን^(a)፤ ጸልዩ፡ በአንተ፡ ዛቲ፡ ቤተ፡ ከርስቲያን፡ ቅድስት፡ ወ ማኅበርን፡ ውስቴታ፡፡

ይብል፡ ካሀን፤ ወረስዮሙ፡ ከሙ፡ ይ ኩታ፡ ለከ፡ ዘእንበለ፡ ከልአት፡ ወኢፅ ርዓት፡ ይግበሩ፡ ፌቃደክ፡ ቅድስተ፡ ወ ብፅዕተ፤ ቤተ፡ ጸሎት፡ ቤተ፡ ንጽሕ፤ ወቤተ፡ በረከት፡ ጸግወን፡ እግዚአ፡ ለ ን፡ ለአግብርቲከ፡ ወለአለ፡ ይመጽኡ፡ አምድኅሬን፡ አስከ፡ ለዓለም፡ መዋዕለ፡ ጸጉ።

ወይውግር፡ ዕጣን፡ ካህን፡ ላዕለ፡ ም ሥዋዕ፡ እንዘ፡ ይብል፤ ተንሥእ፡ እግ ዚአ፡ አምላኪየ፡ ወይዘረው፡ ፀርከ፡ ወ ይጕየዩ፡ ኵሎሙ፡ አምቅድመ፡ ገጽከ፡ አለ፡ ይጸልኡ፡ ቅዱስ፡ ወቡሩከ፡ ስሙ ከ፡፡ እንዘ፡ ይብል፡ የንተብ፡ በጽንሐ ሕ፡ ላዕለ፡ ሕዝብ፡ ወያጸንን፡ ፫ተ፡ ጊ ዜ፡፡ ወሕዝብከሰ፡ ይኩኑ፡ ቡሩካን፡ በ በረከተ፡ አልፍ፡ አዕላፋተ፡ ወተዕልፊ ተ፡ አዕላፋት፤ በጸጋ፡ ወሣህል፡ ዘለ ፍቅረ፡ ሰብእ፡ ዘለወልድከ፡ ዋሕድ፡ አ ግዚእን፡ ወአምላከን፡ ወሙድኃኒን፡ ኢ The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit.

The Priest says: Let us again beseech Almighty God, the Father of our Lord and Saviour Jesus Christ, we ask and beseech of Thy goodness, O Thou lover of men, remember, O Lord, our congregation, bless them benediction with the image of the sign of the Cross.

The Deacon says: Pray for this holy Christian Church and our congregation therein.

The Priest says: And make them to be devoted to Thee, that without hinderance and without ceasing they may do Thy holy and blessed will. Do Thou vouchsafe, O Lord, to us. Thy servants, and to those who shall come after us, for ever, a house of prayer, a house of purity, a house of blessing.

And the Priest, incensing the sacrifice, says: Arise, O Lord my God, and let Thine enemies be scattered, and let all those who hate Thy holy and blessed name flee before Thy face — saying this, he makes with the censer the sign of the Cross and bows thrice — and let Thy people be blessed a thousand thousand-fold, and ten thousand ten thousand-fold, through the grace and mercy of Thy only Son, the Lover of men, our Lord and God and Saviour

⁽a) The whole leaf of A whereon the Prayer of Faith was written is wanting. --

ዘሐዋርያት¤ ወንአምን፣ በአሐቲ፣ ተም ቀት፣ ለስርየተ፣ ኃጢአት¤ ወንሴፎ፣ ት ንሣኤ፣ ምታን፤ ወሕይወተ፣ ዘይመጽ እ፣ ለዓለመ፣ ዓለም፣ አሜን¤

ወአምዝ፡ ይግልጽ፡ ከዳን፡ ዓውድ፡ በአዴሁ። ወእምዝ። ይተሐፀብ። ካህን፤ ወአምድኅረ፡ ተሐፅበ፡ ይበል፡ ዘንተ፡ እንዘ፣ ይነዝጎ፣ ማየ፣ በርጥበተ፣ አዴ ሁ፣ በመዪጠ፣ 7ጹ፣ መንገለ፣ ምዕራብ፤ አመበ፣ ዘከን፣ ንጹሐ፣ ይንሣእ፣ እምን፣ ቊርባን፣ ወዘኢኮን፣ ንጹሐ፣ ኢይንሣ እ፣ ከመ፣ ኢየዓይ፣ በእሳተ፣ መለከት፣ ዘብ፡ ቂም፡ ውስተ፡ ልቡ፡ ወዘብ፡ ሕሊ ና፡ ነኪር፡ እምዝሙት ¤ ንጹሕ፡ አን፡ አምደመ፣ ዙልከሙ፣ ወለድፍረትከሙ፣ ላዕለ። ሥጋሁ። ወደሙ። ለክርስቶስ፤ አልበ፡ ሳዕሌየ^(a)፡ ትልሐፈ፡ በተመጥዎ ትክሙ፣ እምኔሁ፣ አን፣ ንጹሕ፣ እምፔ *ጋ*ይከሙ፣ ወኃጢአትከሙ፣ ይገብእ፣ ዲ በ፣ ርእስክሙ፤ ለአመ፣ በንጹሕ፣ ኢን ሣእከሙ ¤

ይብል፣ ዲያቶን፤ ተንሥሉ፣ ለጸሎት።

ይብሉ፣ ሕዝብ፤ እግዚአ፣ ተውሃለን።

ይብል፣ ካህን፤ ሰላም፣ ለተልከሙ ።

ይብሉ ፡ ሕዝብ ፤ ምስለ ፡ መንፈስከ ፡፡

ይብል፡ ካህን፡ ጸሎተ፡ አምኃ፡ ዘባ ስልዮስ፤ እግዚአብሔር፡ ዐቢይ፡ ዘለኝ ለም፡ ዘለሐኮ፡ ለሰብአ፡ አንበለ፡ ሙስ ና፡ ሞተ፡ ዘቦአ፡ ቀዳሚ፡ ሙስተ፡ ዓ ለም፡ በቅንዓተ፡ ሰይጣን፡ አብጠልከ፡ ዘምጽአቱ፡ ለሕያው፡ ወልድከ፡ እግዚ እን፡ ወአምላከን፡ ወመድኃኒን፡ ኢየሱ ስ፡ ክርስቶስ፤ ወመላእከ፡ ተላ፡ ምድ lieve in one Baptism for the remission of sins: and we hope for the Resurrection of the dead, and the Life which shall come for ever. Amen.

And then he shall take away the cover of the disc with his hand. And then the Priest washes himself, and after washing he shall say as follows, while he sprinkles out water by moistening his hand, and turning his face to the west: If there is anybody who is pure, he may take from the sacrifice; but he who is not pure, and in whose heart is revenge, and who has undue thoughts of impurity, he may not take from it, that he may not burn by the fire of the Deity. I am innocent of the blood of you all and of your irreverence against the body and the blood of Christ; I am not answerable for that which you will receive from Him; I am innocent of your offence, and your sin may return upon your heads, if you do not take in purity.

The Deacon says: Rise up for prayer.

The People say: O Lord, have mercy upon us.

The Priest says: Peace be with you all.

The People say: With thy spirit.

The Priest says the Prayer of Salutation of Basil: O Lord, great, eternal, who didst form man free from corruption, Thou hast brought to nought the power of death which came first into the world by the envy of Satan, through the coming into the world of Thy living Son, our Lord and God and Saviour Jesus Christ, and hast filled

⁽a) Here A begins again. -

. . · • · . . . :

,		

3 2044 052 752 532

